ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫНЫҢ АКАДЕМИЯСЫ

ӘСКЕРИ ПЕДАГОГИКА ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯ КАФЕДРАСЫ

«Медиаплатформалар және қауіпсіздік: цифрландыру дәуіріндегі әскери коммуникациялар үшін жаңа сын-қатерлер мен мүмкіндіктер»

Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның

ЖИНАҒЫ

СБОРНИК

Международной научно-практической конференции

«Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации»

Петропавл, 2025

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫНЫҢ АКАДЕМИЯСЫ

АКАДЕМИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ACADEMY OF THE NATIONAL GUARD
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

«Медиаплатформалар және қауіпсіздік: цифрландыру дәуіріндегі әскери коммуникациялар үшін жаңа сын-қатерлер мен мүмкіндіктер»

Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның

ЖИНАҒЫ

2025 жылдың 23 қазаны

СБОРНИК

Международной научно-практической конференции

«Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации»

23 октября 2025 года

COLLECTION

International scientific and conference

«Media platforms and security: new challenges and opportunities for military communications in the digital ange»

October 23, 2025

Петропавл, 2025

УДК 355.23
ББК 68.49
С23

Издается по решению Ученого совета Академии Национальной гвардии Республики Казахстан (протокол № от ноября 2025 года).

Редакционная коллегия:
Серов И.А., Белялов Р.Д.,
Смагулов Б.С., Муратаев К.Х., Малдыбаев К.Б., Митяев А.И.

Рецензенты:
Алтынбеков Д.Ш. - старший офицер (Секретарь Ученого совета) Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, доктор философии PhD.
Морозова Т.А. - старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки» СКУ им. Манаша Козыбаева, магистр по специальности «Журналистика».

С32 Сборник материалов международной научно-практической конференции «Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации»: междунар. науч.-практич. конф. / под общ. ред. полковника Токушева А.К. – Петропавловск: АНГ Республики Казахстан, 2025. – 459 с. – Англ., каз., рус.

ISBN

Сборник подготовлен на основе докладов международной научно-практической конференции, связанных с применением и распространением инновационных подходов и современных технологий в системе военных коммуникаций по повышению эффективности информационно-психологической защиты, а также укреплению доверия общества к силовым структурам.

Материалы сборника будут интересны для научных работников, руководителей структурных подразделений, преподавателей, курсантов, студентов, магистрантов, докторантов, аспирантов, и всех заинтересованных лиц. Статьи в сборнике изданы в авторской редакции. Сборник адресован широкому кругу читателей.

ISBN 978-601-82383-3-8

УДК 355.23
ББК 68.49
С23

© Академия НГ РК, 2025
© Кафедра ВПиП АНГ, 2025

ОГЛАВЛЕНИЕ

ОГЛАВЛЕНИЕ 4

ANTSIBOR E.S., ANTSIBOR A.A., ANDRIYANOVA. A. **APPLICATION OF AI IN THE EDUCATIONAL PROCESS: EXPERIENCE, CHALLENGES, AND PROSPECTS** 12

АМРЕНОВА Л.К., МОРОЗОВА Т.А. **ТРАНСФОРМАЦИЯ ЯЗЫКА НОВОСТЕЙ В ЭПОХУ TIKTOK** 18

АСМАТУЛАЕВ З.Ш., КОЖАХМЕТОВ Д.Т. **ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ КУРСАНТОВ ЧЕРЕЗ УЧЕБНУЮ ЛАБОРАТОРИЮ МАТЕРИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ** 21

АУЕСХАН И. Ж., МУРАТАЕВ К.Х. **ДАРАЛАУ АЛГОРИТМДЕРІНІҢ АУДИТОРИЯҒА ӘСЕРІ ЖӘНЕ МЕДИА КОММУНИКАЦИЯЛАРЫНДАҒЫ ҚҰПИЯЛЫЛЫҚ** 26

ӘЙІП Н.Қ., АБДУЛЬМАНОВ Е.С. **ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ОХРАНЫ: ЭВОЛЮЦИЯ, МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕДИКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ** 35

С.Ш. ӘЛІМБЕКОВ **ӘСКЕРИ ЖӘНЕ АЗАМАТТЫҚ МАМАНДАРДЫ МЕДИАҚАУЫПСІЗДІККЕ БІРЛЕСІП ОҚЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР** 40

БАРАНЧЕЕВ О.Л., БОНДАРЬ И.М. **ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО ПРИМЕНЕНИЕ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И РЕШЕНИЯ ДРУГИХ ЗАДАЧ ВОЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ** 44

БАХМАЦКАЯ Е.Е., МОРОЗОВА Т.А. **ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТАХ И СМИ** 51

БЕЛЯЛОВ Р.Д., МАРАТ М.А. **ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ СМИ НА МОРАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ** 55

БЕЛЯЛОВ Р.Д. **РОЛЬ МЕДИАСРЕДСТВ В СИСТЕМЕ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОЙСК** 62

БЕЛОУСОВА Н.А. **ПОЛИТИЧЕСКИЕ МАНИПУЛЯЦИИ В МЕДИАПРОСТРАНСТВЕ** 68

БУБНОВА Д.А., МОРОЗОВА Т.А. **АЛГОРИТМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СОЦСЕТЕЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РАСПРОСТРАНЕНИЕ НОВОСТЕЙ** 73

ГАЛИЕВ В.Н., СОЛОВЬЕВ Н. **СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОМУ ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНЫХ УГРОЗ** 82

ГРИШМАНОВ Р.В., АБИЛЬМАЖИНОВ А.А., КЕБЕК Д.Б. **ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАТЕХНОЛОГИЙ В ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ С ПРИМЕНЕНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАПЛАТФОРМ** 88

ГРОЗНАЯ А.А., МОРОЗОВА Т.А. **ФЕЙКИ В ИНТЕРНЕТЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ОБЩЕСТВО** 94

ГАЛЫМЖАНОВ Н.А., БЕЙСЕНОВ Ж.Т. **ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫНДА ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ БОЙЫНША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ** 99

Д.А. ДАУРЕНОВ , К.С ДАУЛЕТОВ. , Т.Е. ТАНЖАНОВ **ҚҰТҚАРУШЫЛАР МЕН ӨРТ СӨНДІРУШІЛЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР** 107

ДЖУМАДИЛОВ А.Е., БАЙБУСИНОВ М.Н. **ӘСКЕРИ ИННОВАЦИЯЛАР МЕН БОЛАШАҚ МЕДИАТЕХНОЛОГИЯЛАР: ШЕТ ЕЛДЕРДІҢ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРЫ МЕН ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ**..... 113

ЕЛЬЖАНОВ Д.Ш. **ОРГАНИЗАЦИЯ МЕДИА-БЕЗОПАСНОСТИ В ВОИНСКИХ ЧАСТЯХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН** 117

ЕРГАЛИЕВА Э.Б **ВОЕННЫЕ МЕДИАСТРАТЕГИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ** 123

ЕРСАЙНОВ Е., ЖАКУБАЕВ Ә.А. **ЦИФРЛАНДЫРУ ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ ҚАУІПСІЗДІГІНЕ ӘСЕРІ** 127

ЖАКУБАЕВ Ә.А. **БОЛАШАҚ ОФИЦЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ РЕТІНДЕ КИБЕРҚАУІПСІЗДІК: ТАЛАПТАР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР**..... 133

ЖАКУБАЕВ А.А., ЖУМАТАЕВ Б.А. **КИБЕРБЕЗОПАСНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ОФИЦЕРА: ТРЕБОВАНИЯ И ВЫЗОВЫ**..... 143

Б.Е. ЖАНГУЛИН, К.Б. ЗАКИРОВ **ЖҮГІРУ МЕДИА ПЛАТФОРМАСЫН ҚҰРУ ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ (COVID – 19)**..... 154

ЖАУКЕНОВ У. С. **ЦИФРОВЫЕ МЕДИА ПЛАТФОРМЫ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНФОРМАЦИОННОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ** 161

Е.Е. ЖИЕНБЕК, Б.С. СМАҒҰЛОВ **ЖАҺАНДЫҚ ӨЗГЕРІС ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАҚАУІПСІЗДІК**..... 166

ИСКАКОВ Р.Е., КОРНИЛОВ Н.А., КАЖРАХИМОВ А.А. **ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ. РОЛЬ ИИ В ОБНАРУЖЕНИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИИ УГРОЗ**..... 172

КАЖРАХИМОВ А.А., КОРНИЛОВ Н.А., ИСКАКОВ Р.Е. **ВОЕННЫЕ ИННОВАЦИИ И МЕДИА ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО: ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН И ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ СПЕЦИАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ** 179

КАРТБАЕВА С.М., СУЛЕЙМЕНОВ Б.А. **ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ, ЛИЧНОСТИ КУРСАНТА В ПРОЦЕССЕ ВОЕННО-УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**..... 190

КӘКІШЕВ Ж. Т. **ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛ МЕДИА ҚАУІПСІЗДІК БОЙЫНША ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫ ҮШІН ТЫЛ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУ ПРОЦЕСІНДЕ АЗАМАТТЫҚ СЕКТОРМЕН ӨЗАРА ІС ҚИМЫЛДЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ** 194

КЕМЕЛБЕКОВ К.Н. **ҰЛТТЫҚ ҰЛАН АКАДЕМИЯСЫНДА БІЛІМ АЛУШЫ ТҰЛҒАНЫҢ ТІЛДІК МӘДЕНИЕТІН ДАМЫТУҒА МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ РӨЛІ МЕН ЫҚПАЛЫ**..... 200

КОМАРОВ Г.А., МОРОЗОВА Т.А. **ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ В СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ**..... 208

КАБЫЛБАЕВ А.А. **ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДЫ ОҚЫТУДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КУЛЬТУРОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІСІ** 215

МАЛДЫБАЕВ К.Б., АЛИБЕКОВ А.Т. **ВЗАИМОСВЯЗЬ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ КУРСАНТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МЕДИАПЛАТФОРМ** 220

МАЛДЫБАЕВ Қ.Б., АБДРАЙМ Н.И. **ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ РӨЛІ** 226

МЕРГЕНБЕК Н. С. **ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРГЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЫҚПАЛ ЕТУДІҢ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕГІ МЕДИАМАНИПУЛЯЦИЯЛАР МЕН ФЕЙК НАРРАТИВТЕР** 231

МИТЯЕВ А.И. **ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ИНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦИИ МЕДИАПРОСТРАНСТВА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОТИВОБОРСТВА**..... 236

МИТЯЕВ А.И., АСҚАРҰЛЫ М. **AR/VR-ТЕХНОЛОГИИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И МОДЕЛИРОВАНИЯ СЛУЖЕБНО-БОЕВЫХ СИТУАЦИЙ**..... 248

МУЛЬДИНОВ Р.Т., МУЛЬДИНОВА Э.С., МУСТАФИН Н.А. **ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ КАК СРЕДСТВО ВЫПОЛНЕНИЯ БОЕВЫХ И СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗАДАЧ**..... 261

МУЛЬДИНОВ Р.Т., МУЛЬДИНОВА Э.С., САБЫРКЕЕВ Б.Д. **РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ФОРМИРОВАНИЯ ПСИХИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ**..... 266

МУРАТАЕВ К.Х. **МЕДИАГРАМОТНОСТЬ И КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ВОЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ**..... 274

MUKHAMETZHANOVA A.S. **MULTICULTURAL IDENTITY IN THE DIGITAL ERA OF MILITARY COMMUNICATIONS**..... 279

НИКИТЕНКО Д.В. , ЩАЕВ А.С. **К ВОПРОСУ О ВОЕННЫХ ИННОВАЦИЯХ ПРИ ПОДГОТОВКЕ ОПЕРАТОРА БЕСПИЛОТНЫХ АВИАСИСТЕМ** 284

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А. **ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ И ПРОПАГАНДА В МЕДИПЛАТФОРМАХ: ВЛИЯНИЕ НА МОРАЛЬНЫЙ ДУХ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ** 289

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А., КОЛБАЕВ Н. **ЗАВИСИМОСТЬ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ: РИСКИ ДЛЯ ДИСЦИПЛИНЫ И БЕЗОПАСНОСТИ**..... 296

НУЖИН А.В. **ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ: РОЛЬ ИИ В ОБНАРУЖЕНИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИИ УГРОЗ** ... 302

НУСУПОВ М.Т. **ДЕНЕ ДАЙЫНДЫҒЫН ЦИФРЛАНДЫРУ: ТЕОРИЯДАН ПРАКТИКАҒА**..... 312

ПОПОВА Н.И. **АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ВОПРОСАХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ** 321

ПРОСВИРКИНА И.А. **ЦИФРОВЫЕ МЕДИАПЛАТФОРМЫ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ**..... 328

САБУРОВ А.В., БОЛЬШУНОВА Н.Я. **РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТНОСТИ КУРСАНТОВ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ КАК ФАКТОР ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МЕДИАМАНИПУЛЯЦИЯМ** 335

САРЖАНОВ К.Ж., ЖАКИН А. Е. **ЗАМАНАУИ ҚАРУЛАНҒАН ҚАҚТАҒЫСТА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУЫ (ТАРИХ, ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ)**..... 344

САРЖАНОВ К.Ж. **ҰШҚЫШСЫЗ ҰШУ АППАРАТТАРЫНЫҢ ЖІКТЕЛУІ: ҚОЛДАНУ ТҮРЛЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ**..... 349

СЕРОВ И.А. **МОЛОДЕЖНЫЕ МЕДИАПЛАТФОРМЫ И ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОВЕСТКИ В КАЗАХСТАНЕ: МЕЖДУ ЦИФРОВЫМ АКТИВИЗМОМ И МАНИПУЛЯЦИЕЙ** 356

СЕРОВ И.А., РЫКСЫБАЙ М.Б. **МАНИПУЛЯЦИИ И ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ УГРОЗА ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ** 363

SIRLIYEV E. N. **INTERPRETATION OF THE FORMATION OF MILITARY-PATRIOTIC FEELINGS IN THE VIEWS OF EASTERN SCHOLARS** 371

SIRLIYEV E.N., BAKHRANOV S.T. **PSYCHOLOGICAL MECHANISMS FOR IMPROVING THE SENSE OF MILITARY-PATRIOTISM AMONG YOUTH**..... 376

СЛАПИНСКАЙТЕ К.А., КОРОЛЬ И.Е., МОРОЗОВА Т.А. **МЕДИАГРАМОТНОСТЬ КАК ФАКТОР НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОПЫТ КАЗАХСТАНА В БОРЬБЕ С ФЕЙКАМИ** 381

СМАҒҰЛОВ Б.С. **МЕДИА КЕҢІСТІГІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚОЛДАНУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ**..... 393

СОКОЛОВ Д.А., МОРОЗОВА Т.А. **МЕДИАГРАМОТНОСТЬ КАК ФАКТОР НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОПЫТ КАЗАХСТАНА В БОРЬБЕ С ФЕЙКАМИ** 400

ТАСТАНБЕКОВ Р.Б., ТУРАНОВ А.Ж. **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ «ИНФОРМАЦИОННОГО ИММУНИТЕТА» У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ**..... 406

ТОМАШЕВСКАЯ Т.О., ДМИТРИЕНКО З.Л., МОРОЗОВА Т.А. **ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СМИ: АДАПТАЦИЯ ТРАДИЦИОННЫХ МЕДИА К НОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ И ПОТРЕБНОСТЯМ АУДИТОРИИ.**..... 411

ТУРТАЕВ А.К. **ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ И СОЦИАЛЬНЫЕ МАНИПУЛЯЦИИ КАК УГРОЗА ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ** 418

ТУРЛЫБАЕВ Р.К. **ӘСКЕРИ ОҚУ ОРЫНДАРЫНА АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ДАМУ БАҒЫТТАРЫ** 423

ТЫНДЫБАЕВ Қ.Қ. **ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРҒА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛҒА ДАЯРЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ** 431

ШАЯХМЕТОВ К.С., АХМЕТЖАНОВ А.С. **КӨЛІК ҚҰРАЛЫНЫҢ ЖҮРГІЗУШІСІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ЖҮЙЕЛЕРІ, БОЛАШАҚТА ҚОЗҒАЛЫС ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ** 437

ШЕРМАГАНБЕТОВА С.З. **СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ КАК ОСНОВА МОРАЛЬНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ КУРСАНТОВ В УСЛОВИЯХ ВОЕННОЙ СЛУЖБЫ** 443

ШИТКАНОВ Ч.Е., МОРОЗОВА Т.А. **ВЛИЯНИЕ ДУМСКРОЛЛИНГА НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ЧЕЛОВЕКА, ПРИЧИНЫ И СЛЕДСТВИЯ**..... 451

РЕЗОЛЮЦИЯ.....457

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Бас қолбасшысының тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыс жөніндегі орынбасары генерал-майор
Қ.Ж. Үмбетовтың
ҚҰТТЫҚТАУ СӨЗІ

Құрметті конференцияға катысушылар,

қонақтар және әріпестер!

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Бас қолбасшысының атынан және жеке өз атымнан Сіздерді «**Медиаплатформалар және қауіпсіздік: цифрландыру дәуіріндегі әскери коммуникациялар үшін жаңа сын-қатерлер мен мүмкіндіктер**» тақырыбындағы халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның ашылуында шын жүректен құттықтаймын.

Адамзат дамуының қазіргі кезеңі қоғам өмірінің барлық салаларын жылдам цифрландырумен сипатталады. Ақпараттық технологиялар мен медиаплатформалар бүгінде саясатқа, экономикаға, әлеуметтік процестерге және сөзсіз қауіпсіздік саласына тікелей әсер етеді.

Әскери ұйымдар үшін цифрлық орта коммуникация құралы ғана емес, жүйелі қорғауды талап ететін ақпараттық қарсы күрес кеңістігі де болды. Бұл жағдайда ғылыми негізделген шешімдерді іздеу, жаңа тәсілдерді әзірлеу және халықаралық тәжірибемен алмасу ерекше мәнге ие болады.

Біздің конференцияның тақырыбы уақыттың ең өзекті сын-тегеуріндерін көрсетеді.Фейк жаңалықтарын тарату мен айла-шарғыға қарсы тұру, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін жасанды интеллект технологиясын қолдану, әскери құрылымдардың медиастратегиясын жасау, сондай-ақ цифрлық коммуникацияларды құқықтық және этикалық тұрғыдан реттеу Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, күш құрылымдарының және Ұлттық ұланының алдында тұрған міндеттерді сәтті орындау үшін өзекті болып отыр.

Халықаралық тәжірибені қарастыру мен медиақауіпсіздік саласында үздік тәжірибелермен алмасудың ерекше маңызы бар.

Шетел мемлекеттері әскери салада, инновациялық технологиялар интеграциясында, армияның азаматтық сектормен өзара іс-қимылында медиаплатформаларды пайдаланудың алуан түрлі тәсілдерін жинақтады, Цифрландыру процесі қарқын алып, кешенді ғылыми сүйемелдеуді талап ететін бұл әзірлемелер біздің еліміз үшін өте пайдалы.

Конференцияда ұсынылған бағыттар көптеген мәселелерді қамтитынын атап өту қажет:

1. Цифрлық медиаплатформалар ақпараттық және қарсы тұру құралдары тәрізді. Әскери қауіпсіздікке қауіп төндіруші ретінде манипуляциялар мен жалған жаңалықтар.

2. Әскери коммуникациялардағы ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету. Қауіптерді анықтаудағы және болдырмаудағы ЖИ рөлі.

3. Цифрландыру жағдайындағы әскери медиастратегиялар. Медиакеңістікте әскерлердің имиджін құру және басқару.

4. Бітімгершілік миссиялар кезінде цифрлық коммуникацияларды этика және нормативтік-құқықтық реттеу, халықаралық стандарттар мен шектеулер.

5. Білім беру және медиақауіпсіздік бойынша мамандар даярлау саласында азаматтық сектормен тәжірибе алмасу және ынтымақтастық.

6. Болашақтағы әскери инновациялар мен медиатехнологиялар, шет елдердің медиаплатформалар мен әскери коммуникацияларды пайдалану тәжірибесі.

Осы бағыттардың әрқайсысы жемісті ғылыми пікірталас, практикалық ұсынымдар әзірлеу және оларды әскери ұйымдардың қызметіне одан әрі енгізу үшін мүмкіндіктер ашады.

Мұндай конференцияны өткізу ғалымдар мен практиктердің, жас зерттеушілер мен тәжірибелі мамандардың, әскери және азаматтық сала өкілдерінің ынтымақтастығын нығайтудағы маңызды қадам болып табылады.

Конференцияны ұйымдастырушыларға, барлық қатысушылар мен қонақтарға осындай маңызды тақырыпқа қызығушылық танытқандары үшін шын жүректен алғысымды білдіремін, Сіздерге жемісті жұмыс, сындарлы пікірталас, ғылыми идеялар мен жобаларды табысты іске асыру, сондай-ақ кәсіби және халықаралық байланыстарды нығайтуды тілеймін. Сіздердің баяндамаларыңыз, зерттеулеріңіз бен ұсыныстарыңыз медиақауіпсіздік пен әскери коммуникация саласында отандық және әлемдік ғылыми ой-пікірдің дамуына елеулі үлес қосады деп сенемін.

Конференцияның нәтижелері ақпараттық және әскери қауіпсіздікті нығайту, цифрлық дәуір жағдайында тиімді әрекет етуге қабілетті жаңа буын мамандарын даярлау ісіне қызмет етсін.

Барлық қатысушыларға мықты денсаулық, шығармашылық шабыт және ғылым, Отан және халықаралық ынтымақтастық игілігіне жаңа жетістіктер тілеймін!

Назарларыңызға рахмет!

ПРИВЕТСТВЕННОЕ СЛОВО
Заместителя Главнокомандующего Национальной гвардией Республики Казахстан по воспитательной и социально-правовой работе генерал-майора Умбетова К. Ж.

Уважаемые участники Международной научно-практической конференции!

От имени Главнокомандующего Национальной гвардии Республики Казахстан и от себя лично сердечно приветствую вас на открытии международной научно-практической конференции на тему: **«Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации».**

Современный этап развития человечества характеризуется стремительной цифровизацией всех сфер жизни общества. Информационные технологии и медиаплатформы сегодня оказывают прямое влияние на политику, экономику, социальные процессы и, безусловно, на сферу безопасности.

Для военных организаций цифровая среда стала не только инструментом коммуникации, но и пространством информационного противоборства, требующим системной защиты. В этих условиях поиск научно обоснованных решений, выработка новых подходов и обмен международным опытом приобретают особое значение.

Тематика нашей конференции отражает самые актуальные вызовы времени. Вопросы противодействия манипуляциям и распространению фейковых новостей, использования технологий искусственного интеллекта для обеспечения информационной безопасности, разработки медиастратегий военных структур, а также правового и этического регулирования цифровых коммуникаций становятся ключевыми для успешного выполнения задач, стоящих перед Вооруженными силами, силовыми структурами и Национальной гвардией Республики Казахстан.

Особое значение имеет рассмотрение международного опыта и обмен лучшими практиками в области медиабезопасности.

Зарубежные государства накопили разнообразные подходы к использованию медиаплатформ в военной сфере, к интеграции инновационных технологий и к взаимодействию армии с гражданским сектором. Эти наработки крайне полезны для нашей страны, где процесс цифровизации набирает обороты и требует комплексного научного сопровождения.

Отмечу, что представленные на конференции направления охватывают широкий спектр проблем:

1. Цифровые медиаплатформы как инструменты информационного воздействия и противодействия. Манипуляции и фейковые новости как угроза военной безопасности.

2. Обеспечение информационной безопасности в военных коммуникациях. Роль ИИ в обнаружении и предотвращении угроз.

3. Военные медиастратегии в условиях цифровизации. Создание и управление имиджем войск в медиапространстве.

4. Этика и нормативно-правовое регулирование цифровых коммуникаций при миротворческих миссиях, международные стандарты и ограничения.

5. Обмен опытом и сотрудничество с гражданским сектором в области образования и подготовки специалистов по медиабезопасности.

6. Военные инновации и медиатехнологии будущего, опыт использования медиаплатформ и военных коммуникаций зарубежными странами.

Каждое из этих направлений открывает возможности для плодотворной научной дискуссии, разработки практических рекомендаций и дальнейшего внедрения их в деятельность военных организаций.

Проведение подобной конференции является важным шагом в укреплении сотрудничества ученых и практиков, молодых исследователей и опытных специалистов, представителей военной и гражданской сфер.

Выражаю искреннюю благодарность организаторам конференции, всем участникам и гостям за проявленный интерес к столь значимой теме. Желаю вам плодотворной работы, конструктивных дискуссий, успешной реализации научных идей и проектов, а также укрепления профессиональных и международных связей. Уверен, что ваши доклады, исследования и предложения внесут существенный вклад в развитие как отечественной, так и мировой научной мысли в области медиабезопасности и военных коммуникаций.

Пусть результаты конференции послужат делу укрепления информационной и военной безопасности, подготовке нового поколения специалистов, способных эффективно действовать в условиях цифровой эпохи.

Желаю всем участникам крепкого здоровья, творческого вдохновения и новых достижений на благо науки, Отечества и международного сотрудничества!

Конференцияның барлық қатысушыларына нәтижелі жұмыс, қызықты пікірталастар мен жаңа ғылыми жаңалықтар тілеймін. Бірлескен күш-жігер әскери білім беру жүйесін одан әрі нығайтуға және елдеріміздің қорғаныс қабілетінің арттыруына тілектеспін.

Назар аударғаныңыз үшін рахмет!

UDC 378

APPLICATION OF AI IN THE EDUCATIONAL PROCESS: EXPERIENCE, CHALLENGES, AND PROSPECTS

ANTSIBOR E.S. [1], ANTSIBOR A.A. [2], ANDRIYANOVA A.A.[3]

[1] research teacher, senior lecturer of the Languages Department, National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, Republic of Kazakhstan. E-mail: elenaan777@mail.ru;

[2] 1st year master's student, Faculty of Management, specialty «Strategic Management: Investments and Consulting», National Research University «Higher School of Economics», Moscow, Russia. E-mail: artjom2003@mail.ru;

[3] 1st year master's student, Faculty of Economics, specialty «Applied and International Economics», Ural Federal University named after the first President of Russia B.N. Yeltsin, Yekaterinburg, Russia. E-mail: nastya0andriyanova@gmail.com.

Abstract: *The article examines the features of applying artificial intelligence technologies in the educational process of a modern university. The analysis is carried out from the perspective of teachers and students of both military and civilian universities, which makes it possible to identify both pedagogical and student aspects of the perception of artificial intelligence.*

Key words: *artificial intelligence, educational process, modern university, modernization of education.*

The modern system of higher education is undergoing a stage of active digitalization, associated with the introduction of new technologies that can significantly transform traditional approaches to teaching and studying. One of the most promising tools that has a noticeable impact on the educational process is **artificial intelligence (AI).** Today, AI is used in both military and civilian universities, providing instructors and students with additional opportunities for lesson preparation, delivery, and analysis.

The **purpose** of this article is to examine the experience of using AI in the educational process, to identify existing problems and limitations, and to outline the prospects for its further integration into the higher education system.

A distinctive feature of this work is that it was prepared jointly by a teacher from the *National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan* and master's students from Russian civilian universities. This interdisciplinary approach combines the practical experience of military education with the perspective of civilian university students on the use of AI in the learning process.

By its nature, **artificial intelligence** is «the ability of a machine or computer system to perform tasks that normally require human intelligence. This includes programming systems to analyze data, learn from experience, and make informed decisions under human supervision» [1]. In the context of education, AI is understood not only as a tool for automating specific tasks (such as grading tests), but also as a

system capable of analyzing large volumes of educational information, adapting to individual learner needs, and offering pedagogically appropriate solutions.

In contemporary pedagogical literature, two main approaches to the analysis of AI's role in education can be identified:

The optimistic approach, which views AI as a means of improving the quality of education, expanding opportunities for both teachers and students, and implementing the principles of individualized learning.

The critical approach, which emphasizes potential risks – such as the diminishing role of the teacher, the danger of technological dependence among students, and ethical and legal challenges associated with the use of intelligent systems.

Undoubtedly, AI has opened up new opportunities for university instructors. Since one of the article's authors is a foreign language teacher at a military university, it is important to consider both the advantages and disadvantages of AI application from the teacher's point of view.

Teaching a foreign language traditionally requires a high degree of individualization, interactivity, and regular assessment. In this context, AI offers the following opportunities:

Preparation of educational materials. AI systems make it possible to create authentic texts, exercises, test tasks, and multimedia presentations that take into account the linguistic proficiency level of students. Automated translation and task generation greatly facilitate the teacher's work. Moreover, AI can be used to design complete textbooks, including the structuring of educational content, formatting of sections, and creation of visual illustrations, diagrams, and infographics that enhance accessibility and clarity.

Personalized learning. Adaptive AI-based platforms can analyze learners' proficiency levels and suggest individualized learning trajectories aimed at developing specific competencies where knowledge gaps exist.

Interactive practice. AI-based virtual assistants and chatbots can act as conversational partners for practicing oral speech, simulating real-life communication in a foreign language. Intelligent applications assist in vocabulary, grammar, and listening practice, increasing motivation. However, due to restrictions on the use of external digital services in the military university setting, such forms of practice are not feasible for cadets. At the same time, master's students of the Academy actively use these tools for independent language learning, which helps them develop oral communication skills and expand their vocabulary in conditions close to authentic speech practice.

Automated assessment. AI systems provide fast and objective evaluation of written works, oral responses, and test assignments, allowing the instructor to focus on the substantive aspects of teaching. This approach is used in teaching the course *Professionally Oriented Foreign Language* in the Academy's master's program.

Thus, AI contributes to the shift from traditional face-to-face teaching to a hybrid and more flexible model of language education.

In addition, AI provides significant support to teachers in **research activities**, which require considerable time for searching, systematizing, and analyzing information. In this field, AI assists in locating relevant scholarly literature, generating Abstracts, analyzing current publications, identifying research trends, processing data, generating and editing scientific texts, and enhancing publication efficiency.

Teachers can also employ AI in **upbringing work** – for example, to develop quizzes, online games, and multimedia projects that help students engage with social values, cultural traditions, and the heritage of different nations.

Despite the obvious advantages of digital technologies, the integration of AI into foreign language teaching presents several serious drawbacks, particularly in the context of a military university. Most cadets, during their school years, developed a dependence on AI tools: they often relied on automatic translation, avoiding independent analysis and text construction. This led to a decrease in linguistic intuition and a lack of skills in using dictionaries and grammar references. Moreover, cadets show insufficient readiness for independent work: the ease and immediacy of AI responses create an illusion of understanding, which weakens motivation for deep learning. As a result, when deprived of technical assistance, learners often struggle to complete even simple tasks.

Thus, while AI offers substantial support to instructors in various aspects of their professional activity, it also requires maintaining a balance between innovative opportunities and fundamental pedagogical principles.

At the same time, it is equally important to examine how the introduction of AI technologies is perceived by the direct participants of the educational process – cadets and students. To this end, the authors conducted a survey aimed at identifying their experience in using AI in academic and extracurricular activities, as well as their attitudes toward its role in modern education.

Our respondents were first-year cadets of a military university, who defined the role of AI during their studies at school (we will call them conditionally «schoolchildren»), and 2025 graduates of civilian universities, who described the role of AI in studying at a civilian university in a bachelor's degree program (we will call them «students»).

The following questions were asked:

1. Did you use AI during your studies at school/university?
2. For what purposes did you most often use AI?
3. What advantages did you notice when using AI in your studies?
4. What difficulties or risks did you encounter when working with AI?
5. In your opinion, did AI help you develop learning skills, or did it make your studies more superficial?

90% of the surveyed cadets and 100% of the surveyed graduates of the civilian university regularly used AI. School students systematically completed their homework with the help of AI and searched for necessary information; 5% used AI for language learning. University students used AI to search for and organize information,

paraphrase and translate texts, solve problems, and generate ideas for projects. Half of the respondents used AI when taking exams.

AI helped both school and university students save time in information search and task completion; university students additionally benefited from AI in structuring information for projects, presentations, and research papers. Among the disadvantages noted were occasionally inaccurate or incomplete information that required verification and clarification. 80% of all respondents reported developing a dependency on AI hints and a reluctance to perform tasks independently. Personal interviews showed that university students generally used AI more consciously, as their primary goal was not only to achieve high grades but also to gain quality knowledge to remain competitive in the labor market.

Thus, the theoretical and practical foundations of AI application in education demonstrate the multifaceted nature of this phenomenon, which can be viewed as a driver of educational modernization – but one that requires cautious and methodologically balanced implementation. When applied thoughtfully and responsibly, AI becomes an invaluable assistant capable of enhancing learning skills. It is important, however, to treat it as a **supporting tool,** not as a substitute for the intellectual and creative efforts of teachers and learners.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Искусственный интеллект: что это такое, как он работает и почему он важен. URL: https://www.iso.org/ru/artificial-intelligence.

2. Кижнер Ю.К. Искусственный интеллект в образовании: новые горизонты для педагогики. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvennyy-intellekt-v-obrazovanii-novye-gorizonty-dlya-pedagogiki.

3. Романенко С.В. Новые возможности цифровой трансформации в области образования. Материалы международной – теоретической конференции «Сейфуллинские чтения – 17: «Современная аграрная наука: цифровая научно трансформация», 2021. – Т.1, Ч.4. – С.260-261.

REFERENCES

1. Iskusstvennyy intellekt: chto eto takoe, kak on rabotaet i pochemu on vazhen. URL: https://www.iso.org/ru/artificial-intelligence.

2. Kizhner, Yu.K. *Iskusstvennyy intellekt v obrazovanii: novye gorizonty dlya pedagogiki*. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvennyy-intellekt-v-obrazovanii-novye-gorizonty-dlya-pedagogiki.

3. Romanenko, S.V. *Novye vozmozhnosti tsifrovoy transformatsii v oblasti obrazovaniya.* In: Proceedings of the International Theoretical Conference *«Seifullinskie chteniya» – 17: Sovremennaya agrarnaya nauka: tsifrovaya nauchnaya transformatsiya”,* 2021, Vol.1, Part 4, pp. 260-261.

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУ: ТӘЖІРИБЕ, МӘСЕЛЕЛЕР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР

АНЦИБОР Е.С.[1], АНЦИБОР А.А.[2], АНДРИЯНОВА А.А.[3]

[1]оқытушы-зерттеуші, тілдік даярлық кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясы, Петропавл қ., Қазақстан Республикасы. E-mail: elenaan777@mail.ru;

[2]1 курс магистранты, «Менеджмент» факультеті, «Стратегиялық менеджмент: инвестициялар мен консалтинг» мамандығы, «Экономиканың жоғары мектебі» Ұлттық зерттеу университеті, Мәскеу қ., РФ. E-mail: artjom2003@mail.ru;

[3]1 курс магистранты, «Экономика» факультеті, «Қолданбалы және халықаралық экономика», Ресейдің Тұңғыш Президенті Б Н. Ельцин атындағы Орал федералды университеті, Екатеринбург қ., РФ. E-mail: nastya andriyanova@gmail.com.

Андатпа: *Мақалада заманауи жоғары оқу орнындағы білім беру процесінде жасанды интеллект технологияларын қолданудың ерекшеліктері қарастырылады. Талдау әскери және азаматтық жоғары оқу орындарының оқытушылары мен білім алушыларының көзқарасы тұрғысынан жүргізіліп, жасанды интеллектіні қабылдаудың педагогикалық және студенттік аспектілерін анықтауға мүмкіндік береді.*

Түйінді сөздер: *жасанды интеллект, білім беру процесі, заманауи жоғары оқу орны, білім беруді жаңғырту.*

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

АНЦИБОР Е.С.[1], АНЦИБОР А.А[3], АНДРИЯНОВА А.А.[2]

[1] преподаватель-исследователь, старший преподаватель кафедры языковой подготовки, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск, Республика Казахстан. E-mail: elenaan777@mail.ru;

[2] магистрант 1 курса, факультет «Менеджмент», специальность «Стратегический менеджмент: инвестиции и консалтинг», Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики», г. Москва, РФ. E-mail: artjom2003@mail.ru;

[3] магистрант 1 курса, факультет «Экономика», специальность «Прикладная и международная экономика», Уральский федеральный университет имени первого Президента России Б.Н. Ельцина, г. Екатеринбург, РФ. E-mail: nastya andriyanova@gmail.com.

Аннотация: *В статье рассматриваются особенности применения технологий искусственного интеллекта в образовательном процессе современного вуза. Анализ проводится с позиции преподавателей и обучаемых военного и*

гражданского вузов, что позволяет выявить как педагогические, так и студенческие аспекты восприятия искусственного интеллекта.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, образовательный процесс, современный вуз, модернизация образования.*

УДК:070

ТРАНСФОРМАЦИЯ ЯЗЫКА НОВОСТЕЙ В ЭПОХУ TIKTOK

АМРЕНОВА Л.К.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: amrenovaleilakanatovna@mail.ru;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *рассматривается одна из актуальных вопросов XI века- изменения языка новостей под влиянием формата коротких видео в TikTok. Раскрываем подробнее, как именно меняется язык: упрощение лексики, эмоциональная подача использование сленга и визуальных элементов, а также их влияние на восприятие и качество информации*

Ключевые слова: *TikTok, короткие видео, цифровая журналистика, сленг, медиаформаты*

В последние годы платформа TikTok превратилась из развлекательного приложения в одного из популярных источников новостных информаций, которую просматривают разная возрастная аудитория [2]. Особенно востребованна просмотр коротких видео у молодежи, но самый не зашищенный социальный слой в обработке фейковой информации – это люди пожилого возраста [4]. По данным различных медиаисследований, все больше пользователей узнают о важных событиях не из телевизионных выпусков или печатных изданий, а из коротких роликов, которые в считанные секунды доносят основные факты [2,6]. Такой формат требует от создателей контента радикального изменения привычного новостного языка: длинные аналитические тексты уступают место лаконичным фразам, а строгая нейтральность – эмоциональной подаче и визуальным акцентам [5]. Трансформация языка новостей под влиянием TikTok проявляется в упрощении лексики, использовании разговорных конструкций, сленга, мемов и кликбейтных заголовков [3]. Появляются новые формы подачи информации – микро-репортажи, сторителлинг, реакционные видео, где личное мнение становится столь же значимым, как и сам факт [9]. Эти изменения отражают общую тенденцию клипового мышления и усиливают конкуренцию между традиционными СМИ и новыми цифровыми платформами [6]. Изучение данного процесса позволяет понять, как изменяются нормы современной журналистики и каким образом аудитория будущего будет воспринимать новости [1, 45].

Появление TikTok стало переломным моментом в развитии цифровой коммуникации [2]. Эта платформа не только изменила формат развлечений, но и

оказала значительное влияние на подачу новостей и журналистский язык [5]. Если ранее информационное сообщение строилось по модели «факт – контекст – комментарий», то теперь новостной контент в TikTok чаще всего сводится к визуально-динамичной подаче факта, где главную роль играет эмоция, интонация и визуальный ряд [7]. Классические жанры журналистики – репортаж, заметка, интервью – трансформируются в микроформаты, где информация должна быть изложена за 15-60 секунд [9]. Такая краткость формирует совершенно новую речевую структуру: сокращаются предложения, исчезают вводные слова, усиливается роль ударных фраз [1,33].

На первый план выходит «звуковая и визуальная выразительность» вместо логической последовательности и аргументации [3]. Современные медиатексты в TikTok строятся на языке эмоций и вовлеченности [5]. Для привлечения внимания используются сленговые выражения, разговорные обороты, нарочитая простота и даже ошибки – все это создает эффект «своего человека» и снижает дистанцию между автором и зрителем [6]. Клиповое мышление пользователей диктует новые правила. Человек привык получать данные быстро, фрагментарно и в эмоциональной форме [9]. Поэтому контент, требующий анализа, воспринимается сложнее. Журналисты вынуждены «упаковывать» суть событий в минимум слов, часто жертвуя точностью [1,51].

С другой стороны, опасность упрощения заключается в потере критического осмысления. Когда акцент делается на визуальном эффекте, аудитория усваивает не факты, а эмоции [7]. В результате формируется поверхностное восприятие мира, где «понравилось» становится важнее, чем «понято» [5].

TikTok породил новые жанры новостного контента [9]:

1) микро-репортаж - короткое видео с места события, снятое без монтажа;
2) реакция - журналист комментирует или реагирует на чужой контент, создавая «диалоговую» форму подачи;
3) сторителлинг - личные истории, в которые встроена новостная информация;
4) разбор фейков - мини-формат, где автор за несколько секунд объясняет, что информация недостоверна [4].

Таким образом, медиадискурс становится полифункциональным: он соединяет черты публицистического, рекламного и PR-дискурсов. Контент направлен не только на передачу информации, но и на формирование отношения, вовлеченности и эмоционального отклика. Новый язык новостей не просто отражает изменения в медиа, но и влияет на культуру речи общества. Молодые пользователи перенимают сленг, манеру речи и даже структуру предложений, характерных для видеоконтента. Это вызывает опасения у лингвистов, которые отмечают снижение уровня языковой грамотности и рост разговорных форм в письменной коммуникации. Тем не менее, нельзя оценивать это явление исключительно негативно. Язык всегда отражает время, а TikTok лишь ускорил

процесс естественной эволюции медиа-речи. В результате формируется новый тип медиаязыка, сочетающий краткость, визуальность и эмоциональность.

Эпоха TikTok изменила представления о том, как должна выглядеть новость и каким языком она должна говорить с аудиторией. Появился новый стандарт коммуникации – динамичный, персонализированный и визуально насыщенный. Он разрушает традиционные жанровые границы журналистики, но открывает новые возможности для взаимодействия с обществом. Задача современной медиапрактики – сохранить баланс между скоростью и качеством информации, между доступностью и достоверностью [7]. Только так можно совместить инновационные формы подачи с ответственным отношением к слову и смыслу.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Москва: Гнозис, 2004.

2. Трансформация медиаформатов в социальных сетях: феномен TikTok // CyberLeninka. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/transformatsiya-mediaformatov-v-sotsialnyh-setyah-fenomen-tik-toka.

3. «Русский мир». Трансформация медиаформатов в соцсетях / Russkiy Mir. URL: https://russkiymir.ru/publications/337528/.

4. TikTok Newsroom. Official reports and analytics. Электронный ресурс. URL: https://newsroom.tiktok.com.

5. How TikTok Is Reshaping Language // Lingoda Blog. URL: https://www.lingoda.com/blog/en/how-tiktok-is-reshaping-language.

6. TikTok is changing how Gen Z speaks // The Economist, 21 October 2024. URL: https://www.economist.com/culture/2024/10/21/tiktok-is-changing-how-gen-z-speaks.

7. Желтухина М. Р. Тропологическая суггестивность массмедиального дискурса. – Москва: Институт языкознания РАН, 2003.

8. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – Москва: Гнозис, 2004. 9. Оломская Н. Н. К вопросу о жанровой классификации медиадискурса // Научный диалог. – 2013. – № 5 (17). – С. 250-259. – URL: https://naudi.ru .

УДК 355.121.1

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ КУРСАНТОВ ЧЕРЕЗ УЧЕБНУЮ ЛАБОРАТОРИЮ МАТЕРИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

АСМАТУЛАЕВ З.Ш.[1], КОЖАХМЕТОВ Д.Т.[2]

[1] магистр, начальник учебной лаборатории цикла материального обепечения кафедры тыла, капитан, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск;

[2] магистр военного дела и безопасности, старший преподаватель кафедры тыла, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье представлен опыт применения учебной лаборатории цикла материального обеспечения кафедры тыла для формирования практических навыков курсантов. Освещено, что применение комплексного оснащения позволяет отрабатывать широкий спектр задач – от развертывания лагеря и обеспечения санитарной обработки до приготовления пищи и ремонта обмундирования в полевых условиях.*

Ключевые слова: *учебная лаборатория, кафедра тыла, материальное обеспечение, палатка, полевая кухня, практическая подготовка.*

Эффективность тылового обеспечения воинских частей во многом зависит от уровня практической подготовки офицеров. Учебная лаборатория цикла материального обеспечения кафедры тыла обеспечивает возможность комплексного обучения курсантов с использованием реального оборудования и техники, применяемых в войсках.

Практическая подготовка офицеров тыла невозможна без освоения реальных средств материального обеспечения. Теоретические знания по устройству и применению полевого оборудования дают лишь общее представление, но для уверенного выполнения задач необходимы навыки сборки, эксплуатации и обслуживания соответствующей техники и сооружений.

Научно-учебная лаборатория коллективного пользования в своей деятельности руководствуется Законом Республики Казахстан «О науке» и Уставом лаборатории [1].

Устав является документом, определяющим правовую основу лаборатории, регламентирует вопросы ее деятельности.

Уставом лаборатории определяется организационная структура, направления научно-исследовательской и инновационной деятельности с учетом имеющихся материально-технических возможностей.

Лаборатория создается в форме структурного подразделения научной организации или высшего учебного заведения.

Учебная лаборатория цикла материального обеспечения – это не просто учебное помещение с оборудованием, а целостная среда, в которой курсанты осваивают технологию приготовления пищи, ее качество, органолептические свойства, порядок использования технических средств, оборудования, необходимого для развертывания полевого лагеря, правила и порядок установки палаток, их обслуживание и т.п.

Учебная лаборатория цикла материального обеспечения кафедры тыла оснащена таким образом, чтобы курсанты могли на практике осваивать:

- установку и обрудование палаток УСБ-56, УСТ-56, 40-местных, 20-местных, 10-местных, лагерных [2] для размещения личного состава и использования для других целей;

- применение дегазационно-душевого аппарата [3] для санитарной обработки личного состава и имущества в условиях учебных задач;

- применение полевой швейной машинки [4] для ремонта обмундирования в полевых условиях;

- приготовление пищи в условиях стационарной кухни и на полевых кухнях КП-130 [5], КП-125 [6], КО-75 [7], КП-30 [8], КП-20 [9], МК-10 [10].

Занятия в лаборатории строятся по принципу от простого к сложному:

- ознакомительный этап – демонстрация устройства оборудования и палаток с пояснением назначения каждого узла;

- практический этап – отработка установки палаток различного типа, подключения дегазационно-душевого аппарата, развертывания полевых кухонь, процесс приготовления пищи;

- ситуационное моделирование – выполнение задания в условиях, максимально приближенных к боевой обстановке (ограниченное время, имитация плохой погоды, работа в ночное время);

- контрольный этап – сдача нормативов с оценкой времени, качества сборки, качества пищи и соблюдения мер безопасности.

Практическая значимость борудования.

- палатки всех типов позволяют отработать навыки размещения личного состава и организации полевых пунктов управления.

- дегазационно-душевой аппарат – закрепляет знания по санитарной обработке.

- полевая швейная машинка – формирует умение быстро восстанавливать форму и снаряжение.

- стационарная и полевые кухни – дают опыт приготовления пищи в любых условиях, включая ограниченные ресурсы и экстремальную погоду.

Учебная лаборатория цикла материального обеспечения кафедры тыла, оснащенная палатками различных типов, дегазационно-душевым аппаратом, полевой швейной машинкой и кухнями всех категорий, обеспечивает комплексную подготовку курсантов. Практическая направленность занятий, интеграция различных средств жизнеобеспечения и приближения учебных

условий к реальной обстановке позволяют формировать у будущих офицеров устойчивые профессиональные навыки [1].

Современные требования к подготовке специалистов тылового обеспечения диктуют необходимость постоянного совершенствования учебной лаборатории. В связи с этим было бы целесообразным внедрение новых методов доведения учебного материала и средств проведения занятий, таких как:

- внедрение мультимейдийных технологий (3D-модели, видеоруководства), что позволит воссоздавать реальные объекты и процессы, которые трудно или дорого изучать в живую (наглядность и интерактивность – можно рассматривать под любым углом; безопасное моделирование реальных действий; возможность дистанционного обучения; повышение интереса и вовлеченности обучаемых);
- интеграция занятий с другими кафедрами и службами (совместное развертывание полевого госпиталя с медиками, взаимодействие с инженерными подразделениями и т.п.);
- проведение соревнований по скорости и качеству установки палатки;
- вовлечение курсантов в научно-исследовательскую работу, связанную с модернизацией палаток, разработкой новых рационов питания, энергоэффективности оборудования.

Реализация данных направлений позволит не только повысить качество практической подготовки, но и сформировать у курсантов устойчивые навыки работы в условиях, приближенных к боевым, а также развить творческий и исследовательский потенциал будущих офицеров тыла.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Устав о научно-учебной лаборатории. Петропавловск, 2023.
2. Руководство по эксплуатации и хранению палаток в воинских частях и учреждениях Советской Армии, М., Воениздат, 1973.
3. Паспорт на дезинфекционно-душевую установку ДДА-66, Министерство медицинской промышленности СССР, Сранский завод медооборудования, 1979.
4. Машина швейная походная класса 322М. Издательство «Полымя»,1987.
5. Техническое описание и инструкция по эксплуатации КП-130 – Москва: 1988.
6. Техническое описание и инструкция по эксплуатации КП-125 – Москва: 1988.
7. Техническое описание и инструкция по эксплуатации КО-75.
8. Техническое описание и инструкция по эксплуатации КП-30.
9. Техническое описание и инструкция по эксплуатации КП-20.
10. Инструкция по эксплуатации малолитражной кухни МК-10. Типография газеты «Во славу Родины». Зак. № 1840.

REFERENCES

1. Ustav o nauchno-uchebnoy laboratorii. Petropavlovsk, 2023.
2. Rukovodstvo po ekspluatatsii i khraneniyu palatok v voinskikh chastyakh i uchrezhdeniyakh Sovetskoy Armii, M., Voyenizdat, 1973.
3. Pasport na dezinfektsionno-dushevuyu ustanovku DDA-66, Ministerstvo meditsinskoy promyshlennosti SSSR, Sranskiy zavod medooborudovaniya, 1979.
4. Mashina shveynaya pokhodnaya klassa 322M. Izdatel'stvo «Polymya»,1987.
5. Tekhnicheskoye opisaniye i instruktsiya po ekspluatatsii KP-130 – Moskva: 1988.
6. Tekhnicheskoye opisaniye i instruktsiya po ekspluatatsii KP-125 – Moskva: 1988.
7. Tekhnicheskoye opisaniye i instruktsiya po ekspluatatsii KO-75.
8. Tekhnicheskoye opisaniye i instruktsiya po ekspluatatsii KP-30.
9. Tekhnicheskoye opisaniye i instruktsiya po ekspluatatsii KP-20.
10. Instruktsiya po ekspluatatsii malolitrazhnoy kukhni MK-10. Tipografiya gazety «Vo slavu Rodiny». Zak. №1840.

МАТЕРИАЛДЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ОҚУ ЗЕРТХАНАСЫ АРҚЫЛЫ КУРСАНТТАРДЫ ПРАКТИКАЛЫҚ ДАЯРЛАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

АСМАТУЛАЕВ З.Ш.[1], ҚОЖАХМЕТОВ Д.Т.[2]

[1] магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының тыл кафедрасы материалдық қамтамасыз ету циклінің оқу зертхана бастығы, капитан, Петропавл қ.;

[2] әскери іс және қауіпсіздік магистрі, тыл кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Академиясы, Петропавл қ.

Мақалада курсанттардың практикалық дағдыларын қалыптастыру үшін тыл кафедрасын материалдық қамтамасыз ету циклінің оқу зертханасын қолдану тәжірибесі ұсынылған. Кешенді жабдықты қолдану - лагерьді орналастырудан және санитарлық өңдеуді қамтамасыз етуден бастап, далада тамақ дайындауға және киім-кешектерді жөндеуге дейінгі көптеген міндеттерді шешуге мүмкіндік беретіні көрсетілген.

Түйінді сөздер: *оқу зертханасы, тыл кафедрасы, материалдық қамтамасыз ету, шатыр, дала асханасы, практикалық дайындық.*

IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF PRACTICAL TRAINING FOR CADETS THROUGH A LABORATORY OF MATERIAL SUPPORT

ASMATULAEV Z.Sh.[1], KOZHAKHMETOV D.T.[2]

[1] master ' s degree, Head of the training laboratory of the material support cycle of the logistics department of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, captain, Petropavlovsk.

[2] master of Military Affairs and Security, senior lecturer of the logistics Department, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *The article presents the experience of using the training laboratory of the material support cycle of the Department of the rear for forming the practical skills of the cadets. It has been shown that the use of complex equipment allows you to practice a wide range of tasks – from deploying a camp and providing sanitary treatment to cooking food and repairing uniforms in the field.*

Key words: *training laboratory, Department of Rear Services, material support, tent, field kitchen, practical training.*

ӘОЖ 32

ДАРАЛАУ АЛГОРИТМДЕРІНІҢ АУДИТОРИЯҒА ӘСЕРІ ЖӘНЕ МЕДИА КОММУНИКАЦИЯЛАРЫНДАҒЫ ҚҰПИЯЛЫЛЫҚ

АУЕСХАН И. Ж.[1], МУРАТАЕВ К.Х.[2]

[1] 481 «в» оқу тобы, 2 курс, «Командалық-тактикалық тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыс» мамандығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының курсанты;

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы Әскери педагогика және психология кафедрасы тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыс циклінің аға оқытушысы, подполковник. Петропавл қаласы, email: murataev84@mail.ru.

Андатпа: *Бұл мақалада қазіргі медиа коммуникацияларындағы мазмұнды жекелендірудің теориялық және практикалық аспектілері, оның ішінде оның пайдаланушы мінез-құлқына, аудиторияның қалауына және медиа платформалардың тиімділігіне әсері қарастырылады. Деректер құпиялылығы мен қауіпсіздігіне, сондай-ақ жекелендіру алгоритмдерін пайдаланумен байланысты этикалық мәселелерге ерекше назар аударылады. Мәліметтердің ағып кетуі, пайдаланушы әрекетін манипуляциялау және ақпарат көпіршіктерін қалыптастыру мәселелері қарастырылады. Бұл мақалада медиа-компанияларға жекелендіру мен деректерді қорғауды біріктіретін теңдестірілген стратегияларды әзірлеу бойынша ұсыныстар ұсынылады және осы саладағы әрі қарай зерттеулердің перспективалық бағыттары айқындалады. Бұл мақала медиа-коммуникация мамандарына, деректер талдаушыларына, цифрлық технологияны зерттеушілерге және медианың цифрлық трансформациясының салдарын зерттеуге қызығушылық танытатын кез келген адамға арналған.*

Түйінді сөздер: *Мазмұнды жекелендіру, үлкен деректер, құпиялылық, медиа коммуникациялары, жекелендіру алгоритмдері, ақпарат көпіршіктері, мінез-құлық манипуляциясы, деректерді қорғау, медиа платформалар, цифрлық этика.*

Мазмұнды жекелендіру ақпараттық материалдарды пайдаланушының жеке қалауына қарай бейімдеуге мүмкіндік беретін медиа коммуникациялардағы негізгі дамуға айналды. Ол аудитория әрекетін талдау және болжау үшін үлкен деректерге, жасанды интеллект алгоритмдеріне және машиналық оқытуға сүйенеді. Жекелендірудің негізгі мақсаты - пайдаланушы тәжірибесін жақсарту, белсенділікті арттыру және медиа платформа мен тұтынушы арасындағы өзара әрекеттесуді оңтайландыру.

Даралау демография, мінез-құлық үлгілері, шолу тарихы, қалаулар, геолокация және әлеуметтік байланыстар сияқты кең ауқымды ақпаратты қамтитын үлкен деректер жинағына негізделген. Бұл ақпарат жасырын үлгілер

мен трендтерді анықтауға қабілетті алгоритмдер арқылы өңделеді. Мысалы, бірлескен сүзгілеу алгоритмдері пайдаланушы топтарының қалауларындағы ұқсастықтар негізінде жаңа мазмұнды ұсыну үшін әрекетін талдайды [4]. Мазмұнды сүзгілеу, керісінше, материалдың сипаттамаларына назар аударады, пайдаланушыларға олар қазірдің өзінде тұтынатын заттарға ұқсас элементтерді ұсынады.

Бірлескен және мазмұнды сүзгілеу элементтерін біріктіретін гибридті әдістерді енгізу жекелендіруді дамытудың негізгі қадамы болды. Бұл тәсілдер параметрлердің кең ауқымын ескере отырып, ұсыныстардың дәлдігін жақсартады. Netflix және Spotify – пайдаланушы әрекетін және мазмұн сипаттарын талдайтын гибридті үлгілерді пайдаланатын платформалардың мысалдары. Netflix мәліметтері бойынша, жекелендіру ұсынылған мазмұнды таңдау ықтималдығын 75%-ға арттырады, бұл аудиторияның сақталуын айтарлықтай арттырады.

Жекешелендірудің тиімділігі машиналық оқыту мен жасанды интеллект алгоритмдерін дамытуға да байланысты. Қазіргі заманғы модельдер, мысалы, нейрондық желілер, пайдаланушылардың өзгеретін қалауларына динамикалық түрде бейімделуге мүмкіндік беретін үлкен көлемдегі деректерге үйретуге қабілетті. Мысалы, Google және Facebook жарнамалық мақсатты жақсарту үшін терең оқытуды белсенді пайдаланады, бұл дәстүрлі әдістермен салыстырғанда жарнамадан түсетін табысты 20-30%-ға арттырады.

Дегенмен, артықшылықтармен қатар жекелендіруге байланысты бірқатар қиындықтар туындайды. Құпиялылық және деректерді қорғау мәселелері. Үлкен деректерді жинау және өңдеу заңды және этикалық стандарттарды қатаң сақтауды талап етеді. Еуропалық Одақ жеке деректерді өңдейтін компаниялар үшін ашықтық пен есеп беру стандарттарын белгілей отырып, осы процестерді реттеу үшін Деректерді қорғаудың жалпы ережесін (GDPR) қабылдады [2]. Дегенмен, статистика деректері бойынша жаһандық деректердің бұзылуы 2022 жылмен салыстырғанда 2023 жылы 30%-ға артады, бұл жеке ақпараттың қауіпсіздігіне қатысты елеулі алаңдаушылық тудырады.

Жекелендірудің этикалық аспектілері алгоритмдер пайдаланушыларды олардың қалауларына сәйкес келетін мазмұнмен шектейтін «ақпараттық көпіршіктер» деп аталатын өсу әлеуетін қамтиды. Бұл пікір әртүрлілігінің азаюына, қоғамның поляризациясына, біржақтылықтың артуына әкелуі мүмкін. Мысалы, Әлеуметтік желілерді талдау орталығы жүргізген зерттеу әлеуметтік желі қолданушыларының 68%-ы оқиғаларды объективті қабылдауды қалыптастыруға кедергі келтіретін өздерінің бар көзқарастарын растайтын мазмұнға тап болатынын көрсетті.

Жекелендірудің технологиялық аспектілері алгоритмдерді әзірлеу және енгізу үшін айтарлықтай ресурстарды қажет етеді. Нақты уақыттағы деректерді өңдеу және бейімделген үлгілерді құру бұлттық технологияларды және жоғары өнімді есептеу қуатын пайдалануды талап етеді. Gartner зерттеулеріне сәйкес, медиа коммуникациялардағы контентті жекелендіру технологияларына

жұмсалатын шығындар жыл сайын 15%-ға өсіп, олардың сала үшін стратегиялық маңыздылығын растайды.

Мазмұнды жекелендіру пайдаланушылардың медиа платформалармен өзара әрекеттесуінде төңкеріс жасады, олардың мінез-құлық үлгілері мен ақпаратты тұтыну тәсілдерін өзгертті. Жекелендірудің негізгі артықшылығы - олардың қызығушылықтары мен қалауларына сәйкес келетін сәйкес мазмұнды ұсыну арқылы қол жеткізілетін пайдаланушылардың белсенділігін арттыру. Мысалы, Netflix және YouTube ұсыныс алгоритмдері теңшелген мазмұнды ұсыну үшін көру тарихын, рейтингтерін және өзара әрекеттесу уақытын қоса алғанда, аудиторияның әрекетін талдайды [8]. Netflix есебіне сәйкес, платформадағы көріністердің 80% -дан астамы осы алгоритмдік тәсілдің тиімділігін көрсететін жекелендірілген ұсыныстарға негізделген.

Мұндай жүйелер пайдаланушылардың платформада өткізетін уақытын айтарлықтай арттырады, бұл аудиторияның сақталуына ықпал етеді. Statista зерттеуі мазмұнды жекелендіру дәстүрлі тәсілдермен салыстырғанда медиа платформалардағы сеанс ұзақтығын 35%-ға арттыратынын көрсетеді. Бұл әсіресе әлеуметтік желілерде байқалады: TikTok және Instagram өздерінің жаңалықтар арналарын қалыптастыру үшін машиналық оқыту алгоритмдерін белсенді пайдаланады, бұл пайдаланушыларды көбірек уақыт өткізуге және жиірек қатысуға шақырады. Дегенмен, бұл жоғары қатысу алгоритмдердің қызығушылықты, қуанышты немесе тіпті ашу-ызаны тудыратын мазмұнды ұсына отырып, эмоционалды жауаптарды әдейі күшейтетініне байланысты, бұл аудиторияның психологиялық әл-ауқатына теріс әсер етуі мүмкін.

Жекелендіру тұтынушылардың қалауына да айтарлықтай әсер етеді. Электрондық коммерцияда Amazon сияқты платформалар сатып алу тарихын, арбаларға қосылған элементтерді және іздеу сұрауларын талдау үшін алгоритмдерді пайдаланады. Бұл оларға жекелендірілген ұсыныстар жасауға мүмкіндік береді, бұл McKinsey мәліметтері бойынша, сатып алу ықтималдығын 30%-ға арттырады. Сонымен қатар, пайдаланушының мүдделеріне бейімделген электрондық пошталарды немесе push хабарландыруларын қоса, жекелендірілген маркетинг жаппай маркетингтік науқандарға қарағанда 25% жоғары конверсия жылдамдығын көрсетеді [1]. Бұл деректер цифрлық ортада аудиториямен араласуға бағытталған бизнес үшін жекелендірудің стратегиялық маңыздылығын көрсетеді.

Оның айқын артықшылықтарына қарамастан, жекелендіру құпиялылық пен деректер қауіпсіздігіне қатысты елеулі алаңдаушылық тудырады. Пайдаланушы қалауларының нақты үлгілерін жасау үшін жеке деректерді жинау және өңдеу деректердің бұзылуының жоғары қаупін тудырады. 2023 жылғы IBM есебіне сәйкес, жеке ақпаратты жеткіліксіз қорғаудан туындаған деректердің бұзылуы алдыңғы жылмен салыстырғанда 27%-ға өсті. Сонымен қатар, медиа компаниялар Еуропадағы деректерді қорғаудың жалпы ережесі (GDPR) және Калифорния тұтынушыларының құпиялылығы туралы заңы (CCPA) сияқты

ережелерді сақтауы керек. Бұл стандарттарды сақтамау айтарлықтай айыппұлдарға және аудиторияның сенімін жоғалтуға әкелуі мүмкін.

Ең өзекті мәселелердің бірі - пайдаланушының мінез-құлқын манипуляциялау. Даралау алгоритмдері еркін таңдау елесін жасай отырып, белгілі бір өнімдерді, қызметтерді немесе идеяларды жылжыту үшін пайдаланылуы мүмкін. Мысал ретінде миллиондаған Facebook қолданушыларының деректері бірнеше елдердегі сайлау нәтижелеріне әсер етіп, мақсатты саяси жарнама үшін пайдаланылған Cambridge Analytica жанжалын келтіруге болады. Мұндай жағдайлар жекелендіру шегі және БАҚ коммуникацияларында этикалық стандарттар қажеттілігі туралы сұрақтар тудырады.

Тағы бір маңызды мәселе - «ақпараттық көпіршіктердің» күшею әсері. Пайдаланушының мүдделеріне ең сәйкес келетін мазмұнды ұсынуға ұмтылатын даралау алгоритмдері балама көзқарастарға қол жеткізуді шектейді. Pew Research Center зерттеуі әлеуметтік желі қолданушыларының 64%-ы жаңалықтарды тек дүниетанымына сәйкес келетін дереккөздерден алатынын көрсетеді. Бұл ақпараттық әртүрлілiктің төмендеуіне әкеледі және әлеуметтік поляризацияға ықпал етеді. Мысалы, COVID-19 пандемиясы кезінде ақпараттық көпіршіктер жалған ақпараттың таралуын арттырды, өйткені пайдаланушылар бірінші кезекте өздерінің бұрыннан бар сенімдерін растайтын мазмұнмен өзара әрекеттесті.

Мәселе алгоритмдердің қалай жұмыс істейтіні туралы мөлдірліктің болмауына байланысты. Пайдаланушылар көбінесе жекелендіру олардың жаңалықтар арналарын немесе мазмұн ұсыныстарын қалай қалыптастыратынын түсінбейді. Бұл олардың саналы таңдау жасау мүмкіндігін шектейді және оларды манипуляцияға осал етеді. 2023 жылы Meta Platforms (бұрынғы Facebook) пайдаланушыларды алгоритмдердің қалай жұмыс істейтіні туралы ақпараттандыру үшін қосымша құралдарды ұсынды, бірақ соған қарамастан, пайдаланушылардың 50% -дан астамы олардың деректерін жекелендіру үшін қалай қолданылатынын әлі де түсіну қиын екенін айтты.

Медиа платформалар үшін жекелендіру мүмкіндікті де, қиындықты да білдіреді. Бір жағынан, бұл келісім уақыты және конверсия сияқты негізгі көрсеткіштерді арттыруға көмектеседі, бұл компаниялардың қаржылық көрсеткіштерін жақсартады. Екінші жағынан, пайдаланушылардың құпиялылық және манипуляция мәселелері туралы хабардар болуының артуы компанияларды мөлдір, этикалық тұрғыдан негізделген алгоритмдерді әзірлеуге айтарлықтай инвестициялауға итермелейді. Gartner мәліметтері бойынша, 2024 жылы жекелендіру технологияларына жұмсалатын шығындар 20 миллиард доллардан асады, бұл сала үшін осы саланың стратегиялық маңыздылығын көрсетеді.

Қазіргі медиа-компаниялар мазмұнды жекелендіруге негізделген технологиялық және әлеуметтік өзгерістердің алдыңғы қатарында. Бұл процесс олардан алгоритмдердің тиімділігін арттыруды ғана емес, сонымен қатар пайдаланушылар үшін қауіпсіз, мөлдір және этикалық тұрғыдан дұрыс ортаны

құруды талап етеді. Негізгі бағыттардың бірі жекелендіру мен құпиялылықты теңестіру үшін стратегияларды әзірлеу болып табылады. Соңғы зерттеулер аудиторияның сенімі деректерді өңдеудің ашықтығына, сондай-ақ пайдаланушылардың жеке деректерін бақылау деңгейіне тікелей байланысты екенін атап көрсетеді. Еуропалық Одақтағы GDPR және Америка Құрама Штаттарындағы CCPA сияқты реттеудің күшеюі жағдайында компаниялар өздерінің бизнес үлгілерін жаңа талаптарға бейімдеу жолдарын іздеуге мәжбүр.

Тиімді стратегиялардың бірі – ашықтық тетіктерін енгізу. Пайдаланушылар қандай деректер жиналғаны, қандай мақсатта және қалай өңделетіні туралы нақты ақпаратты ала алуы керек. Apple сияқты компаниялар пайдаланушыларға деректерінің қалай пайдаланылатынын дербес шешуге мүмкіндік беретін қолданбадағы бақылау хабарландырулары сияқты прогрессивті шешімдерді енгізуде. Бұл платформаға деген сенімді арттырады және тұтынушылардың адалдығын арттырады. Gartner зерттеулері мөлдір деректер саясатын жүзеге асырған компаниялар тұтынушылардың қанағаттануын 23%-ға арттыратынын көрсетеді, бұл беделдің жоғарылауымен ғана емес, сонымен қатар қаржылық нәтижелердің жақсаруымен де көрінеді.

Бірдей маңызды сала - жекелендірудің тиімділігін жоғалтпай, жиналған деректер көлемін барынша азайту. Дифференциалды құпиялылық сияқты озық технологиялар жеке пайдаланушыларды сәйкестендіруді болдырмай, жинақталған деректерді талдауға мүмкіндік береді. Бұл пайдаланушы деректерінің үлкен көлемімен жұмыс істейтін медиа компаниялар үшін өте маңызды. Google бұл тәсілді өз қызметтерінде белсенді түрде қолданады, бұл бір уақытта деректерді бұзу қаупін азайта отырып, жоғары дәлдікпен жекелендіруге мүмкіндік береді. 2023 жылғы IBM есебіне сәйкес, дифференциалды құпиялылықты пайдаланатын компаниялар дәстүрлі өңдеу әдістерімен салыстырғанда деректердің бұзылуын 17%-ға азайтты.

Пайдаланушыны басқару тетіктерін енгізу персонализацияны басқарудың маңызды элементіне айналуда. Пайдаланушылар талданатын деректер түрлерін немесе олардың қалаған мазмұн пішімдерін таңдай отырып, жекелендіру параметрлерін дербес басқара алуы керек. Spotify - бұл тәсілдің сәтті мысалы: платформа пайдаланушылары өздерінің музыкалық қалауларын қолмен реттей алады, ұсыныстарды басқара алады және алгоритмдер дұрыс жұмыс істемейді деп есептесе, тіпті оларды өшіре алады. Бұл сенімділікті арттырып қана қоймайды, сонымен қатар алгоритмдік тиімсіздікке қатысты теріс пікірлердің санын азайтады.

Техникалық шешімдермен қатар, этикалық нормаларды енгізуге де ерекше көңіл бөлінуде. Бұл стандарттар ақпарат көпіршіктерін күшейту немесе пайдаланушы әрекетін манипуляциялау сияқты мәселелердің алдын алып, жекелендіру шекараларын анықтауы керек. Мысал ретінде жасанды интеллектті жауапкершілікпен пайдалану принциптерін әзірлеген Microsoft бастамасын келтіруге болады. Бұл принциптерге олардың әлеуметтік әсер ету алгоритмдерін міндетті түрде бағалау кіреді, оның ішінде когнитивтік бейімділіктің әлеуетті

күшеюі немесе ақпараттың әртүрлілігін шектеу [3, 5; 6]. Мұндай тәсілдер медиа компанияларға аудиторияның үміттерін қанағаттандырып қана қоймай, ықтимал әлеуметтік қақтығыстарды болдырмауға көмектеседі.

Жекелендіру алгоритмдеріне сенімді арттыру үшін мөлдірлік маңызды. Пайдаланушылар саналы таңдау жасау мүмкіндігін сақтау үшін ұсыныс механизмдерінің қалай жұмыс істейтінін түсінуі керек. Алгоритмдердің қалай жұмыс істейтіні туралы ақпараттың болмауы аудиторияның сенімсіздігінің себептерінің бірі болып табылады. 2023 жылы Meta Platforms Facebook және Instagram алгоритмдеріне түсіндірме мүмкіндіктер қосу арқылы ашықтықты арттыруға тырысты. Дегенмен, сауалнамалар пайдаланушылардың 50%-дан астамы әлі де олардың деректерінің қалай пайдаланылатынын түсінбейтінін көрсетеді, бұл аудиториямен тереңірек араласу қажеттілігін көрсетеді.

Зерттеудің маңызды бағыты жекелендірудің когнитивті және әлеуметтік процестерге ұзақ мерзімді әсерін зерттеу болып табылады. Атап айтқанда, алгоритмдердің ақпаратты қабылдауға, шешім қабылдауға, қоғамдық пікірді қалыптастыруға әсерін талдау қажет. Мысалы, зерттеулер жаңалықтар мазмұнын жекелендіру ақпарат көпіршіктерінің әсерін күшейтіп, пікірлердің поляризациясына және қоғамдық пікірталас сапасының төмендеуіне әкелетінін көрсетеді. Бұл мәселелер ақпарат көздерінің әртүрлілігін есепке алатын және когнитивті бейімділіктің күшеюіне жол бермейтін жаңа алгоритмдік модельдерді әзірлеуді талап етеді. Массачусетс технологиялық институты (MIT) алгоритмдердегі әділдік пен ақпараттың ашықтығын қамтамасыз ету әдістерін әзірлеп, осы салада көш бастап келеді.

Жекелендірудің тиімділігін коммерциялық тұрғыдан, сондай-ақ әлеуметтік жауапкершілік тұрғысынан бағалау маңыздырақ болып келеді. Өзара әрекеттесу уақыты және түрлендіру сияқты дәстүрлі көрсеткіштер аудитория сенімін, қабылданған мөлдірлікті және пайдаланушының қанағаттануын көрсететін көрсеткіштермен толықтырылуы керек. Мұндай тәсілдерді енгізетін компаниялардың ұзақ мерзімді перспективада бәсекеге қабілеттілігін сақтау мүмкіндігі жоғары.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Головко Е.В. Алгоритмы персонализации в цифровых медиа: возможности и вызовы // Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. 2021. – № 2. 45-57б.

2. Гуревич С.М., Артемьева И.Н. Медиатехнологии и приватность: современные вызовы и пути их преодоления. СПб.: Лань. – 2019. – 278 б.

3. Дзюба Е.И., Киселева В.А., Якименко П.П. Оценка влияния цифровых технологий на развитие человеческого капитала // Human Progress. – 2023. – Т. 9. – № 3. С. 3. DOI: 10.34709/IM.193.3. EDN MSZQRM.

4. Каган Е.А. Медиакоммуникации: теория, практика и перспективы развития. М.: Академический проект. – 2020. – 356 б.

5. Мехдиев С.Т., Сулейманова Ф.Х., Бондаренко А.В. Визуальные коммуникации бренда и их влияние на психологию и экономическое мировоззрение

потребителя // Евразийский юридический журнал. – 2023. – № 3(178). – 439-441б. EDN IZARMI.

6. Сулейманова Р.Р., Насырова Е.В. Современные цифровые практики и технологии в вузовских гуманитарных науках // Дискуссия. – 2024. – № 6(127). – 19-25б. DOI: 10.46320/2077-7639-2024-6-127-19-25. EDN IXIOJU.

7. GDPR. General Data Protection Regulation (Regulation (EU) 2016/679). Brussels: European Union. – 2016. – URL: https://gdpr-info.eu.

8. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from. New York: Penguin Press. – 2011. – 294 p.

9. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: PublicAffairs. – 2019. – 691 p.

REFERENCES

1. Golovko E.V. (2021) Algoritmy personalizatsii v tsifrovykh media: vozmozhnosti i vyzovy [Personalization algorithms in digital media: opportunities and challenges]. Vestnik Moskovskogo universiteta. Seriya 10. Zhurnalistika [Bulletin of Moscow University. Series 10. Journalism], 2, pp. 45-57.

2. Gurevich S.M., Artem'eva I.N. (2019) Mediatekhnologii i privatnost': sovremennye vyzovy i puti ikh preodoleniya [Media technologies and privacy: modern challenges and ways to overcome them]. Saint Petersburg: Lan' Publ.

3. Dzyuba E.I., Kiseleva V.A., Yakimenko P.P. (2023) Otsenka vliyaniya tsifrovykh tekhnologii na razvitie chelovecheskogo kapitala [Assessing the impact of digital technologies on the development of human capital]. Human Progress, 9 (3), p. 3. DOI: 10.34709/IM.193.3. EDN MSZQRM.

4. Mekhdiev S.T., Suleimanova F.Kh., Bondarenko A.V. (2023) Vizual'nye kommunikatsii brenda i ikh vliyanie na psikhologiyu i ekonomicheskoe mirovozzrenie potrebitelya [Visual communications of the brand and their influence on the psychology and economic worldview of the consumer]. Evraziiskii yuridicheskii zhurnal [Eurasian Law Journal], 3(178), pp. 439-441. EDN IZARMI.

5. Suleimanova R.R., Nasyrova E.V. (2024) Sovremennye tsifrovye praktiki i tekhnologii v vuzovskikh gumanitarnykh naukakh [Modern digital practices and technologies in university humanities]. Diskussiya [Discussion], 6(127), pp. 19-25. DOI: 10.46320/2077-7639-2024-6-127-19-25. EDN IXIOJU.

6. GDPR. General Data Protection Regulation (Regulation (EU) 2016/679) (2016). Brussels: European Union. Available at: https://gdpr-info.eu.

7. Pariser E. (2011) The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from. New York: Penguin Press.

8. Zuboff S. (2019) The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: PublicAffairs.

ВЛИЯНИЕ АЛГОРИТМОВ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ НА АУДИТОРИЮ И ПРИВАТНОСТЬ В МЕДИАКОММУНИКАЦИЯХ

АУЕСХАН И.Ж.[1], МУРАТАЕВ К.Х.[2]

[1] курсант 481 «в» учебной группы, 2 курса, специальность «Командно-тактическая воспитательная и социально-правовая работа», Академии Национальной гвардии Республики Казахстан.

[2] старший преподаватель цикла ВиСПР, кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр военного дела и безопасности, подполковник, г. Петропавловск, E-mail: murataev84@mail.ru.

Аннотация: *в статье исследуются теоретические и практические аспекты персонализации контента в современных медиакоммуникациях, включая ее влияние на поведение пользователей, предпочтения аудитории и эффективность медиаплатформ. Особое внимание уделено вопросам приватности и безопасности данных, а также этическим вызовам, связанным с использованием алгоритмов персонализации. Рассматриваются проблемы утечки данных, манипуляции пользовательским поведением и формирования информационных пузырей. В работе предложены рекомендации для медиакомпаний по разработке сбалансированных стратегий, сочетающих персонализацию и защиту данных, а также определены перспективные направления дальнейших исследований в данной области. Статья адресована специалистам в области медиакоммуникаций, аналитикам данных, исследователям цифровых технологий и всем заинтересованным в изучении последствий цифровой трансформации медиа.*

Ключевые слова: *Персонализация контента, большие данные, приватность, медиакоммуникация, алгоритмы персонализации, информационные пузыри, манипуляция поведением, защита данных, медиаплатформы, этика цифровых технологий.*

IMPACT OF ALGORITIES OF PERSONNELATION ON AUDIT AND RESPONSIBILITY IN MODIAL COMMUNICATIONS

AUESKHAN I. Zh.[1], MURATAEV K.H.[2]

[1] 363 «b» study group, 3st year, specialty «Command and tactical educational and socio-legal work», Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan;

[2] Senior lecturer of the cycle of educational and socio-legal work of the Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, lieutenant colonel. Petropavlovsk. Email: murataev84@mail.ru.

Abstract: *The article explores the theoretical and practical aspects of personalizing content in modern media communications, including its impact on user behaviour, audience preferences and the effectiveness of media platforms. Particular attention is paid to privacy and data security, as well as ethical challenges associated with the use of*

personalization algorithms, addressing problems of data leakage, user manipulation and the formation of information bubbles. The work offers recommendations for media companies to develop balanced strategies that combine personalization and data protection, and identifies promising areas for further research in this area. The article is addressed to media communicators, data analysts, digital researchers and all interested in studying the implications of the digital transformation of the media.

Key words: *Personalize content, big data, privacy, media communication, personalization algorithms, information bubbles, behavioral manipulation, data protection, media platforms, digital ethics.*

УДК 62

ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ СРЕДСТВ ОХРАНЫ: ЭВОЛЮЦИЯ, МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД И ПЕРСПЕКТИВЫ ПРЕДИКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

ӘЙІП Н.Қ. [1], АБДУЛЬМАНОВ Е.С. [2]

[1] преподаватель кафедры тактики служебно-боевого применения Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: Aiipnurzhan211293@icloud.com;

[2] старший преподаватель (ИТО) кафедры тактики служебно-боевого применения Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: Erjan011983@mail.ru.

Аннотация: *В статье исследуется парадигмальный сдвиг в развитии технических средств охраны (ТСО) от традиционных детектирующих систем к интегрированным интеллектуальным комплексам. Анализируется роль глубокого обучения (Deep Learning) и нейросетевых архитектур, в частности сверточных нейронных сетей (CNN), как ключевых факторов минимизации ложных срабатываний и перехода к предиктивной модели безопасности. Особое внимание уделено междисциплинарной синергии ТСО с камерами видеонаблюдение, обработкой больших данных и кибербезопасностью. Рассматриваются актуальные проблемы, включая обучающие выборки (отравление данных) и проблему «черного ящика» ИИ. Обосновывается необходимость разработки унифицированных метрик эффективности и стандартов киберустойчивости интеллектуальных ТСО.*

Ключевые слова: *технические средства охраны, интеллектуальные системы безопасности, глубокое обучение, предиктивная охрана, кибербезопасность, видеоаналитика, нейросетевые алгоритмы, обнаружение аномалий.*

Начнем с того как все начиналось, а именно: эволюция и архитектоника интеллектуальных ТСО.

Современная концепция физической безопасности объектов критической инфраструктуры, промышленных и коммерческих предприятий базируется на использовании технических средств охраны (ТСО).

Исторически ТСО эволюционировали от дискретных систем обнаружения, таких как магнитоконтактные датчики, до многоуровневых интегрированных комплексов. Ключевым этапом этой эволюции стало внедрение искусственного интеллекта (ИИ), трансформировавшее реактивные системы (фиксация инцидента) в проактивные (предотвращение инцидента).

Архитектоника современных интеллектуальных ТСО представляет собой иерархическую структуру, где сенсорный уровень, включающий видеокамеры,

средствами обнаружение, инфракрасные датчики, вибрационные датчики, радары и биометрические считыватели, интегрирован с уровнем обработки данных, использующим методы машинного обучения (МО). Эта интеграция позволяет достичь высокой степени автономности и ситуационной осведомленности, информация о попытки преодоление запретной зоны будет доставлена в кратчайшие сроки, тем самым совершенствуя боевую готовность подразделения.

Также стоит рассмотреть: применение глубокого обучения и формирование предиктивной модели.

Особое значение в переходе к интеллектуальной охране имеет внедрение глубоких нейронных сетей ГНС, она позволяют извлекать высокоуровневые, почти не заметные человеческим глазом подозрительные факторы, абстрактные признаки из неструктурированных данных (видео, аудио) без необходимости ручной инженерии признаков, что также облегчает несение службы личным составом караула.

Одним из немало важных факторов это: минимизация ложных срабатываний (False Alarm Reduction).

Одной из главных проблем почти всех традиционных ТСО является высокий уровень ложных срабатываний, вызванных атмосферными явлениями, погодными условиями или помехами. Применение ГНС, в частности сверточных нейронных сетей (CNN), в видеоаналитике и периметральной охране позволяет проводить точную классификацию объектов (например, человек, животное, транспортное средство), тем самым минимизируя нецелевые тревоги, создавая благоприятные условиях для несение боевой службы личным составом караула. CNN-алгоритмы, обученные на больших датасетах, демонстрируют высокий показатель точности распознавания объектов, значительно превышающую традиционные алгоритмы анализа движения.

Предиктивный потенциал видеоаналитики.

Интеллектуальные системы видеонаблюдения трансформировались в многофункциональные модули, способные к комплексному анализу.

Аналитика поведения (Behavioral Analytics) основывается на алгоритмах искусственного интеллекта для отслеживания, и при необходимости оповещения наряда охраняемого объекта, классификации и анализа действий и траекторий движения объектов, тем самым позволяя выдать система тревожный сигнал при попытке протаранить. Включая выявление таких инцидентов, как пересечение виртуальной линии (Tripwire), вторжение в запретную зону (Intrusion Detection) или праздношатание (Loitering). Система также фиксирует оставленные или унесенные предметы (Object Left/Removed), а также осуществляет анализ плотности и скопления людей, подсчет посетителей и построение тепловых карт.

Дополнительно используется «Автоматическое распознавание образов» (Automatic Pattern Recognition, APR), сосредоточенное на идентификации и верификации объектов путем извлечения уникальных дескрипторов (признаков) из видеопотока и их последующего сопоставления с эталонными данными в

специализированных базах, видеопоток способен показать возможность потери сознания военнослужащим и вызвать наряд для оказания помощи.

Среди ключевых функций особо выделяется Биометрическая идентификация, включающая Распознавание лиц (Face Recognition) для детектирования, формирования «шаблона лица» и сравнения его с базой данных авторизованного персонала, «черными списками» или списками розыска, что применяется для контроля доступа (СКУД) и персонализации. Не менее важна функция Распознавания номерных знаков (ANPR/LPR – Automatic Number Plate Recognition), которая использует специализированные камеры для автоматического захвата, распознавания и записи текстовой информации о номерных знаках транспортных средств.

Наиболее сложный и критически важный уровень – Обнаружение и интерпретация аномалий (Anomaly Detection) – использует МО для выявления событий, отклоняющихся от статистической модели «нормального» поведения охраняемой среды, иначе говоря позволяет выявить противозаконное действие нарушителя, наблюдая за его поведением. При этом событие классифицируется как аномалия, если его отклонение от нормы, рассчитанное как $A(x) = || x-x ||^2 > t$ (где A(x) – функция аномальности, x – состояние, реконструированное моделью нормального поведения, а t – пороговое значение), превышает пороговое значение.

Проблема интерпретируемости (Explainable AI, XAI) и прикладной аспект.

Непрозрачность работы сложных ГНС, известная как проблема «черного ящика», затрудняет аудит и верификацию решений, принимаемых ТСО. В случае ложного срабатывания или пропуска угрозы критически важно установить, на основе каких признаков ИИ принял то или иное решение, что особенно актуально для объектов с высокими требованиями к безопасности (соответствие стандарту ISO/IEC 27001) [5]. Разработка и внедрение ТСО носит адаптивный характер, зависящий от специфики охраняемого объекта, так как каждый объект расположен и оборудован согласно местности и может отличаться в каждом Карауле.

Например, *Промышленность* использует вибрационные и волновые датчики (PERIDECT, SOVA-3), тепловизионные камеры (FLIR) и автоматизированные пункты видеоконтроля для охраны периметра и круглосуточного контроля, тогда как банковская сфера требует многоуровневой защиты с применением датчиков вскрытия сейфов (С2000-БКИ), биометрической идентификации (Hitachi VeinID, ZKTeco ProFace) и датчиков разбития стекла.

Госучреждения внедряют радиоволновые барьеры и интегрированные комплексы управления безопасностью (Стрелец-Мониторинг) для многоуровневой охраны режимных объектов.

Торговые центры применяют видеонаблюдение с видеоаналитикой (аномальное поведение, очереди) и антикражные системы EAS (Sensormatic).

Наконец, транспорт и логистика используют RFID-метки, автоматические шлагбаумы с распознаванием номеров, GPS-трекеры с датчиками вскрытия и мобильные комплексы видеонаблюдения (TRASSIR Mobile) для мониторинга доступа, грузов, контроля маршрута и целостности контейнеров.

Заключение. Интеллектуализация ТСО, основанная на глубоком обучении, является фундаментальным трендом, смещающим акцент с регистрации инцидентов на их прогнозирование и предотвращение. Однако этот прогресс сопряжен с новыми научными и прикладными вызовами, прежде всего, в области киберустойчивости и надежности алгоритмов. Дальнейшие исследования должны быть сфокусированы на разработке унифицированных методик тестирования ТСО на предмет устойчивости к состязательным атакам, а также на внедрении методов XAI для обеспечения доверия к автоматизированным системам принятия решений в сфере физической безопасности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Гришин В. Н. Технические средства охраны, 2023.

2. Котенко И. В., Гайфулина Д. А. Применение методов глубокого обучения в задачах кибербезопасности. Ч. 1. *(Вопросы кибербезопасности)*, 2020.

3. Агафонова Н. Н., Кузнецов А. А. Методы снижения ложных срабатываний систем видеонаблюдения на основе глубоких нейронных сетей, 2021.

4. Вахромеев А. А., Зуев В. Н. Обнаружение аномалий сетевого трафика методом глубокого обучения. Вестник Казанского государственного технического университета им. А. Н. Туполева, 2021.

REFERENCES

1. Grishin V.N. Technical Means of security, 2023.

2. Kotenko I.V., Gaifulina D.A. Application of deep learming methods in cybersecurity tasks. Part 1. (lssues of cybersecurity), 2020.

3. Agafonova N.N., Kuznetsov A.A. Methods for Reducing False Alatms of Video Surveillance Systems Based on Deep Neural Networks, 2021.

4. Vakhromeev A.A., Zuev V.N Detection of network traffic anomalies by deep learning method. Bulletin of Kazan State Technical University named after A. N. Tulepov, 2021.

ТЕХНИҚАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ҚҰРАЛДАРЫН ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИЯЛАУ ДАМУ ПӘНАРАЛЫҚ ТӘСІЛДЕР БОЛЖАМДЫ ҚАУІПСІЗДІК ПЕРСПЕКТИВАЛАРДЫ

ӘЙІП Н.Қ.[1], АБУДЛЬМАНОВ Е.С.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы Академиясы қызметтік жауынгерлік қолдану тактикасы кафедрасының оқытушысы, Петропавл қ. E-mail: Aiipnurzhan211293@icloud.com;

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы Академиясы қызметтік жауынгерлік қолдану тактикасы кафедрасының аға оқытушысы (ИТҚ), Петропавл қ. E-mail: Erjan011983@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада дәстірлі детерлоқ жүйелерден интерграцияланған интеллектіалды кешендерге техникалық қауіпсіздік құралдарын дамытудыға парадигмалық өзгеріс зерттеледі. Терең оқытудың және нейрондық желелік архетектуралардың, атап айтқанда конволюциялых нейрондық желілердің рөлі жалған позитивтерді азайтудын және болжамды қауіпсіздік ұлгісуне көшудін негізгі факторлары ретінде талданады. Бейнежазба камералармен, 8лкен деректерді өндеумен және киберқауіпсіздіқпен ТҚҚ пәнаралық синергиясына ерекще назар аударылады. Оқу үлгілерін және АИ «қара шәшік» мәсселесін қоса алғанда өзекті ойықтар қарастыралады. Зияткерлік ТҚҚөның бірынғай тиімділік көрсеткіштері мен кибер тұрақтылық стандарттарын әзірлеу қажеттілігі негізделеді.*

Түйінді сөздер: *Күзет техникалық құралдары, интелектуалды қауіпсіздік жүйесі, терең оқыту, болжамды күзет, каберқауіпсіздік, бейнеаналитика, нейрондық желі алгоритмдері, пқпулықтарды анықтау.*

INTELLECTUALIZATION OF TEHNICAL SECURITY EQUIPMENT: EVOLUTION, INTERDISCIPLINARY APPROACHES, PROSPECTS FOR PREDICTIVE SECURITY

AIIP N.G.[1], ABDULMANOV E. S. [2].

[1] lecturer of the tactics of service and combat use Department, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: Aiipnurzhan211293@icloud.com;

[2] older lecturer (ITO) of the tactics of service and combat use Department, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: Erjan011983@mail.ru.

Abstract: *The article examines the paradigm shift in the development of technical security equipment from traditional detection systems to integrated intelligent complexes. It analyses the role of deep learning and neural network architectures, in particular convolutional neural networks, as key factors in minimizing false alarms and transitioning to a predictive security model. Particular attention if paid to the interdisciplinary synergy of TSE with video surveillance cameras, big data processing, and cybersecurity. Current issues are considered, including training samples (data poisoning) and the «black box» problem of AI. The need to develop unified metrics and standards for the cyber resilience of intelligent TSE.*

Key words: *technical security equipment, deep learning, predictive security cybersecurity, video analytics, neural network algorithms, anomaly detection.*

УДК 335/359

ӘСКЕРИ ЖӘНЕ АЗАМАТТЫҚ МАМАНДАРДЫ МЕДИАҚАУЫПСІЗДІККЕ БІРЛЕСІП ОҚЫТУДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

С.Ш. ӘЛІМБЕКОВ
магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының әскери педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, подполковник, Петропавл, қ. E-mail: serik_alimbekov1981@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада әскери және азаматтық мамандарды медиақауыпсідікке бірлесіп оқыту үрдісінде қолданылатын педагогикалық технологиялар қарастырылады. Ақпараттық қатерлердің өсу жағдайында салалық емес ынтымастықтың өзектілігі көрсетіледі. Негізгі педагогикалық технологиялар: симуляциялық, жобаға негізделген, ойындық, сондай-ақ сандық технологиялар анықталады. Әскерижәне азаматтық тәжірбиені білім беру үдересіне біріктіру қажеттілігі медиақауыпсіздіктің кешенді кәсіби-педагогикалық мәдениетін қалыптастыруға негізделеді.*

Түйін сөздер. *Медиақауыпсіздік, әскери педагогика, симуляциялық технологиялар, жобаға негізделген оқу, геймификация, сандық білім беру орта.*

Цифрлық технологиялардың және жақандық коммуникациялардың дамуы тұлғаға, қоғамға және мемлекеттік институттарға ақпараттық және психологиялық әсерлерімен байланысты жаңа қатерлерді қалыптастырады. Кәзіргі жағдайда медиақауыпсіздік мәселелері тек азаматтық құрылымдар үшін емес, сондай-ақ күш құрылымдары үшін де аса маңызды болуда. Осыған байланысты медиасауаттылық пен қолданбалы медиақауыпсіздік салаларында құзыреттері бар жаңа тип мамандарды даярлау қажеттілігі туды.

Әскери азаматтық мамандарды бірлесе оқыту тәжірбиесі екі саланың тәжірбиесін үйлестіре отырып жаңа білім беру модельдерін жасауға мүмкіндік береді. Алайда бұл үдеріс аралас өзара әрекеттестіктің ерешеліктерін ескертетін арнайы педагогикалық технологияларды әзірлеу мен енгізуді талап етеді.

А.В.Федоровтың пікірінше, медиақауыпсіздік тұлғаның медиамәдениетінің ажырамас бөлігі ретінде қабылдануы тиіс және оны жалпы білім және кәсіптік білім беру жүесінде қалыптастыру қажет [1]. Әскери педагогикада ерекше орын алады. Мысалы, С.В. Макаров қазіргі әскери мамандар дезинформация мен киберқатерлерге қарсы тұруға дайын болуы тиіс, бұл оқу әдістерінің түбегейлі жаңаруын талап етеді [2].

Азаматтық және әскери білім беру кеңістігнің ынтымақтастығы салалық емес әсерді күшейтеді:

Азаматтық жоғары оқу орындары сыншы тұрғыдан ойлау, медиасауаттылық, ақпаратты талдау дағдыларын дамытады [4, 5];

Әскери білім беру мекемелері стресс, белгісіздік және дағдарыс жағдайларында дайындық қамтамасыз етеді [3];

Осылайша, зерттеудің өзектілігі медиақауыпсідік мамандарын даярлауға біртұтас педагогикалық модельді жасау қажеттілігімен айқындалады.

Зерттеудің жаңалығы-ведомствоаралық оқытуға қолданылатын педагогикалық технологиялардың кешенді классификациясын жасау. Бірінші рет төрт негізгі технологиялық блок біріктіреді:

Симуляциялық - киберполигоны, рөлдік ойындар, ақпараттық шабуылдарды модельдеу.

Жобаға негізделген - медиақауыпсіздік стратегияларын әзірлеуге арналған бірлескен кейстер мен аралас жобалар.

Ойындық - геймификация, жарыстық оқу формалары, фейк-ақпаратты анықтауға арналған тренингтер.

Сандық – онлайн-курстар, VR/AR технологиялары, желілік білім беру платформалары.

Бұл технологияларды біріктіру оқушылыарға немесе тыңдаушыларға тек білімді ғана емес, медиақауыпсіздік бойынша тәжірбиелік дағдылар кешенін беруге мүмкіндік береді.

Педагогикалық технологияларды талдап көрейк:

Симуляциялық технологиялар. К. Коллинзтың айтуынша, дағдарыстық жағдайларды симуляциялау мамндарды нақты қатерлер жағдайында әрекет етуге дайындайды [6]. Әскери педагогикада бұл «жаужүрек жағдайда оқу» принципіне жақын. Мысалдар, ақпараттық шабуылдарды имитациялайтын кибержаттығулар; цифрлық инфоқұрылымды қорғау бойынша командалық рөлдік ойындар. Әсері стресс-төзімділікті дамыту, уақыт тапшылығы жағдайында шешім қабылдау қабілетін қалыптастыру.

Келесі талдау жобаға негізделген оқыту Дж. Килпатриктің пікірінше, жоба әдісі оқушылардың дербестігін, жауапкершілігін, ұжымдық жұмыс дағдыларын дамытады [7]. Медиақауыпсіздік саласында бұл әртүрлі салалық топтарды біріктірген жобаларды орындау (мысалы, әскери қалашықтың немесе университеттің ақпараттық ортасын қорғау жүйесін жасау), өтірікақпараттармен күрес бойынша медиажоспар әзірлеу. Оның әсері зерттеу дағдыларын қалыптастыру, стратегиялық жоспарлау құзреттерін дамыту.

Ойындық технологиялар Г. Соломонның зерттеулері геймификация оқушылардың мотивациясы мен тартымдылығын арттыратынын көрсетеді [8]. Медиақауыпсіздік саласында ойындық формалар фейк-ақпаратты идентификациялау, манипулятивті хабарламаларды тану үшін қолданылады. Олар жаңалықтарды тексеруге арналған «шайқастар»фейктарды анықтау бойынша онлайн-ойындар. Күтілетің әсер когнитивтік белсенділікті арттыру, тақырыпқа тұрақты қызығушылық қалыптастыру.

Қарастырылып жатқан соңғы технология сандық білім беру ортасы. Дж. Сименс және В.А. Кузнецов секілді ғалымдардың көрсетуінше, желілік оқу құзыреттерді бірлесіп дамытуға мүмкіндік беретін динамикалық орта

қалыптасады [9, 10]. Медиақауыпсіздік мамандарын даярлауда бұл онлайн-платформаларға, қатерлер базасына, дистанциялық курстарға қол жеткізу дегенді білдіреді. Мысалы, кибершабуылдарды VR-симуляциялар, желілік тренингтер, ондай тәсілмен қолданғанда әсері қашықтықтан әрекет ету дағдыларын қалыптастыру, сандық құзыреттілікті дамыту.

Жоғарыдағыдай көрсетілген негізінде келесі тұжырымға келуге болады, әскери және азаматтық мамандарды медиақауыпсіздікке бірлесіп оқыту әскери даярлықтың тәртібі мен тәжірбиелік мүмкіндіктерін азаматтық білім беру жүесінің креативтілігі мен сыншы ойлауымен үйлестіруді талап етеді. Ұсынылған модель оқушыларда медиақауыпсіздік бойынша кешенді кәсіби-педагогикалық мәдениетті қалыптастыруға мүмкіндік береді, оның құрамына когнитивтік әрі мінез-құлықтық компонеттер кіреді. Келешекте бұл бағыт медиақауыпсіздік мамндарын даярлауда салалық емес білім стандартарын әзірлеу мен бірыңғай кадрлар даярлау жүесін құрудың негізіне айналуы мүмкін.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Федоров А.В. Медиа құру және медиақауіпсіздік: теория және тәжірибе. Мәскеу, 2019 ж.
2. Макаров С.В. Ақпараттық қауіптер жағдайында әскери мамандарды даярлаудағы педагогикалық технологиялар М.//Әскери ой 2021 ж.
3. Гончаров Н.Г. Әскери білім беру жүйесіндегі симуляциялық оқыту. СПб., 2020 ж.
4. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Polity Press, 2007.
5. Jenkins H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collins. – NYU Press, 2018.
6. Collins K. Simulation-based Learning in Security Studies. – Routledge, 2019.
7. Kilpatrick J. Project Method in Education: Theory and Practice. – Springer, 2016.
8. Salomon G. Gamification in Education: Theory and Practice. – Springer, 2016.
9. Siemens G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. – 2014.
10. Кузнецов В.А. Цифрлық білім беру технологиялары және медиақауіпсіздік. – Қазан, 2020 ж.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ СОВРЕМЕННОГО ОБУЧЕНИЯ ВОЕННЫХ И ГРАЖДАНСКИХ СПЕЦИАЛИСТОВ МЕДИАБЕЗОПАСНОСТИ

С.Ш. АЛИМБЕКОВ

Старший преподаватель кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник, г. Петропавловск. E-mail: serik_alimbekov1981@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматриваются педагогические технологии, применяемые в процессе современного обучения военных и гражданских специалистов медиабезопасности. Показана актуальность межведомственного сотрудничества в условиях роста информационных угроз. Определены ключевые педагогические технологии: симуляционные, проектные, игровые, а также цифровые.обосновывается необходимость интеграции военного и гражданского опыта в образовательный процесс для формирования комплексной профессионально-педагогической культуры медиабезопасности.*

Ключевые слова: *медиабезопасность, военная педагогика, симуляционные технологии, проектное обучение, геймификация, цифровая образовательная среда.*

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES OF JOINT TRAINING OF MILITARY AND CIVIL SPECIALISTS OF MEDIABEDITY

S.SH. ALIMBEKOV
Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, colonel. Petropavlovsk s. E-mail: serik_alimbekov1981@mail.ru;

Abstract: *he article examines the pedagogical technologies used in the modern training of military and civilian media professionals, demonstrating the relevance of inter-agency cooperation in the face of increasing information threats, identifying key pedagogical technologies: simulation, design, game and digital. a culture of media security.*

Key words: *edia security, military pedagogy, simulation technology, design training, gamification, digital educational environment.*

УДК 004.056

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ЕГО ПРИМЕНЕНИЕ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ И РЕШЕНИЯ ДРУГИХ ЗАДАЧ ВОЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

БАРАНЧЕЕВ О.Л.[1], БОНДАРЬ И.М.[2]
доцент, Новосибирский военный институт имени генерала армии И.К. Яковлева войск национальной гвардии РоссийскойФедерации, г. Новосибирск, E-mail:

[2] кандидат технических наук, доцент, Новосибирский военный институт имени генерала армии И.К. Яковлева войск национальной гвардии Российской Федерации, г. Новосибирск, E-mail: bim1948@yandex.ru.

Аннотация: *В работе рассматриваются вопросы применения искусственного интеллекта для обеспечения информационной безопасности и решения других задач военного назначения. Рассматриваются задачи применения искусственного интеллекта в беспилотных летательных аппаратах.*

Сравнивается применение искусственного интеллекта в военном деле с третьей революцией после изобретения пороха и создания атомной бомбы. Упоминается озабоченность ученых о возможных последствиях применения искусственного интеллекта в военной области. Приводится информация о беспилотнике «Микроб-10», использующем искусственный интеллект.

Ключевые слова*: искусственный интеллект, информационная безопасность, беспилотные летательные аппараты, третья революция в военной области.*

Актуальность данной темы обусловлена тем, что в настоящее время происходит стремительное развитие информационных технологий во всех сферах человеческой деятельности, том числе технологий искусственного интеллекта, [1].

В области информационной безопасности технологии искусственного интеллекта, (ИИ), находятся на начальной стадии внедрения и экспериментальных опытов. Системы искусственного интеллекта разрабатываются как для автономной работы в области обеспечения информационной безопасности, так и в составе уже существующих систем данного направления. Использование искусственного интеллекта позволяет оперативно выявлять и устранять информационные угрозы, снижать нагрузку на специалистов, производить оперативный анализ источников поступающей информации. В настоящее время искусственный интеллект выполняет роль помощника специалистам по кибербезопасности, расширяет возможности традиционных систем защиты информации. После того как искусственный

интеллект зарекомендует себя как надежный и точный инструмент решения задач информационной безопасности, уровень информационной защиты существенно повысится и произойдет переход к полному автоматическому процессу защиты информации без участия человека.

По определению искусственный интеллект - комплекс технологических решений, позволяющий имитировать когнитивные функции человека (включая самообучение и поиск решений без заранее заданного конкретного алгоритма) и получать при выполнении конкретных задач результаты, сопоставимые, как минимум, с результатами интеллектуальной деятельности человека (См. Рис. 1).

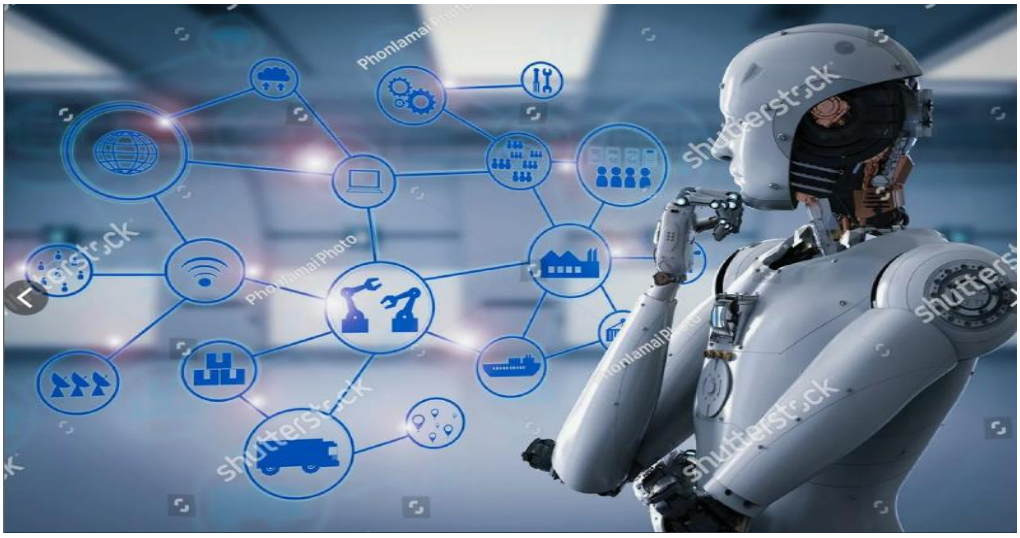

Рис. 1. Искусственный интеллект решает сложную задачу

В более простой формулировке искусственный интеллект можно определить, как систему, которая принимает решение без участия человека, но следуя алгоритмы, определенному человеком. Простейшие экземпляры, которые согласно этому определению можно отнести к искусственному интеллекту – механический будильник. Человек устанавливает красную стрелку на нужное время и когда часовая стрелка совмещается с красной будильник автоматически включает звонок. Можно привести еще множество подобных примеров простейших вариантов искусственного интеллекта. Современные сложные системы искусственного интеллекта используют большие базы данных, специальные базы знаний, поисковые системы, сложное программное обеспечение.

Однако искусственный интеллект не имеет никакого отношения как к человеческому интеллекту, так и к естественному интеллекту вообще [2]. Естественный интеллект имеет несколько уровней, переход между которыми невозможен. Так животные, обладающие интеллектом своего уровня, никогда не смогут достичь уровня интеллекта человека. Человек со своего уровня интеллекта никогда не перейдет на более высокий уровень. Человек никогда не сможет создать из неживой материи живую, не сможет решить проблему

бессмертия, не сможет путешествовать во времени и т. д. Все это прерогатива интеллекта более высокого уровня, чем уровень интеллекта человека.

При изучении вопросов искусственного интеллекта важно объяснить курсантам, что искусственный интеллект какай бы «продвинутый» он не был, может решать только стандартные задачи и только следую заложенным человеком алгоритмами. Искусственный интеллект является мощным помощником человека таким как экскаватор – мощный помощник человеку с лопатой.

Что касается обучения, в рамках искусственного интеллекта, то оно может происходить только в соответствии с заданным человеком алгоритмом при накоплении дополнительной информации по данной задаче. Частным случаем искусственного интеллекта являются так называемые нейтронные сети, которые к нейтронной сети человека также не имеют никакого отношения. Нейтронные сети представляют собой матрицу, в ячейках которой содержится разнообразная информация. С помощью поисковой системы и сложного программного обеспечения из ячеек этой матрицы может извлекаться нужная информация и формироваться в соответствии с запросом нужный ответ.

ИИ может анализировать видео- и фотоизображения в реальном времени, распознавая объекты, например, препятствия на пути, другие воздушные суда или даже изменения в погодных условиях. Это позволяет дрону реагировать на возможные угрозы, такие как столкновения, с высокой скоростью.

Искусственный интеллект, установленный на беспилотнике способен анализировать поступающие управляющие сигналы и не реагировать на сигналы, передаваемые противником. Современные дроны оснащенные ИИ могут не только идентифицировать объекты, но и классифицировать их, что позволяет делать более сложные выводы и принимать решения. Важные задачи, в военном деле, решаемые с помощью искусственного интеллекта, - обнаружение и уничтожение цели противника, осуществляющего информационное воздействие. Многие такие задачи решают беспилотники, оснащенные системами искусственного интеллекта.

Разрабатываются также комплексы радиоэлектронной борьбы с беспилотниками противника (РЭБ) использующие искусственный интеллект. Комплексы РЭБ с искусственным интеллектом позволяют за доли секунды определить определить частоту сигнала, на которой ведется управление беспилотником, после чего перехватить управление беспилотником противника. Одновременно по сигналу оператора беспилотника искусственный интеллект определяет координаты оператора беспилотника противника и дает команду на его уничтожение. В Израиле, например, искусственный интеллект управляет системой Железного купола, защищающего небо Израиля от ракет противника. Поскольку системы искусственного интеллекта позволяют решать военные задачи за минимально короткий промежуток времени без участия человек, то это требует повышенной ответственности к качеству систем искусственного интеллекта. Нередко такие системы требуют дополнительной настройки в

зависимости от решаемой задачи и условий решения, что по силам только офицеру с хорошей базовой подготовкой т достаточно высоким естественным интеллектом. Если, например, в медицине диагноз, поставленный искусственным интеллектом, проверяет и утверждает врач, то в военном деле такая процедура, как правило, невозможна.

Неправильное решение такой задачи как распознавание “свой-чужой” может привести к катастрофическим последствиям. Предположим, искусственный интеллект управляет роем беспилотников, в задачу которых входит уничтожение военных объектов противника. Беспилотники во время полета фотографируют встречаемые на пути объекты и посылает фотографии искусственному интеллекту. Искусственный интеллект включает программу поиска и ищет в своей базе похожие объекты. База искусственного интеллекта представляет собой большую матрицу, в ячейках которой содержатся фотографии. В каждой ячейке кроме фотографии содержится индикатор «свой» - «чужой». Если присланная беспилотником фотография совпадает с найденной в базе и соответствующий индикатор указывает, что объект противника, искусственный интеллект дает команду на уничтожение этого объекта. Проблема заключается в том, что поведение искусственного интеллекта определяется общим алгоритмом, а не алгоритмом решения конкретной задачи. Если в базе окажется ошибка с индикатором «свой» - «чужой» или злоумышленник поменяет индикатор, то искусственный интеллект даст команду на уничтожение своего объекта. В США на испытаниях беспилотник, управляемого искусственным интеллектом уничтожил своего оператора. В алгоритм действия искусственного интеллекта была предусмотрена защита от внешнего воздействия и искусственный интеллект посчитал, сто оператор ему «мешает».

Российские разработчики из новосибирского Академгородка КБ «Микроб-», отправили в зону СВО на Украине первую массовую партию новых FPV-дронов, оснащенных автопилотом с искусственным интеллектом (См. Рис. 2), благодаря использованию искусственного интеллекта, управляющего системой распознавания цели, новый дрон «Микроб-10» практически невосприимчив к действию РЭБ противника и может продолжать выполнение боевой задачи и уничтожать намеченную цель даже при потере связи с оператором.

Рис. 2. БПЛА «Микроб-10»

В состав оборудования БПЛА «Микроб-10» входит камера, которая фиксирует боевое применение системы автозахвата цели. Захват цели противника происходит в автоматическом режиме, после чего дрон точно попадает в цель.

Используемая в БПЛА «Микроб-10» система захвата цели является разработкой московской компании, которая тесно взаимодействует с командой разработчиков непосредственно самого БПЛА. Система способна фактически управлять дроном после того, как оператор обнаружит и укажет цель, обученный с помощью искусственного интеллекта алгоритм дрона при помощи машинного зрения автоматически доводит дрон до цели (См. Рис. 3).

Рис. 3. Блок искусственного интеллекта

Ориентироваться в пространстве БПЛА помогает разработка московской компании «Площадь» - автопилот с нейросетью, который через камеру при помощи технологии машинного зрения видит свою цель. Поэтому любые глушители сигнала не сработают.

«Микроб» прошел успешное тестирование на Черноморском флоте и сейчас апробируется спецназом российских сил в зоне СВО. Полученные результаты уже говорят о точности до 90%.

Новосибирское КБ, которое начало работу в ноябре 2024 года, планирует поставлять по 1 тыс. своих FPV-дронов, не только с ИИ, но и системами теплового зрения. Сейчас уже отправлено 2 тыс. машин собственной сборки.

Российский самолет пятого поколения СУ-57, (См. Рис. 4) использует искусственный интеллект, позволяющий самолету существенно повысить свои функциональные возможности.

Нейросеть DeepSeek отличается от других ИИ-чатов высоким быстродействием и повышенной стабильностью работы. Новая модель DeepSeek R1 не только догнала, но и превзошла другие нейросети по ключевым показателям, при этом оставаясь открытой и невероятно доступной по цене. Открытость нейросети DeepSeek дает возможность настраивать ее на решение большого класса задач, в том числе служебно-боевых задач Росгвардии. Быстродействие этой нейросети и ее стабильность — важный аргумент для применения ее в военном деле

Рис.4. СУ-57

Российские разработчики нейросетей также используют аналогичный подход с применением сложных математических алгоритмов, однако их результаты еще отстают от результатов китайских коллег. Полномасштабное применение искусственного интеллекта в военной области можно считать третьей революцией в военном деле после изобретения пороха и создания атомной бомбы.

Уже сейчас стартовало соревнование между США, Китаем и Россией за первенство в области искусственного интеллекта. В будущем военная мощь государства будет определяться не количеством ядерных боеголовок, а мощностью используемого искусственного интеллекта. Главной целью поражения противника будут дата-центры, информацию которых использует искусственный интеллект.

Осознавая опасность применения искусственного интеллекта в военном деле, некоторые ученые призывают отказаться от применения искусственного интеллекта в военном деле, [3]. Тем не менее в дальнейшем спектр взаимодействия искусственного интеллекта с технологиями, применяемыми в военном деле, постепенно расширится. Этот переход будет неизбежен, произойдет специализация значительных объемов рутинной когнитивной работы.

При этом первостепенной задачей при полномасштабном использовании информационных технологий с применением искусственного интеллекта является задача обеспечения информационной безопасности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Устинов И. Ю., Дубовский В. А. Искусственный интеллект в военном деле: сущность, проблемы разработки и функционирования, основные направления применения // Альманах Пермского военного института войск национальной гвардии Российской Федерации. Выпуск 2(18) (июнь 2025). – С.

2. Бадмаева, М. Х. Социально-философские проблемы и принципы применения систем искусственного интеллекта: дис. ... канд. филос. наук / М. Х. Бадмаева. – Улан-Удэ, 2023. – 237 с.

. Булычев, И. И. Будущее искусственного интеллекта: скептики vs прагматики / Булычев И. И., В. Г. Казаков, А. Н. Кирюшин // Военный академический журнал. – 2023. – № 2 (38). – С. 10-22.

REFERENCES

1. Ustinov I. Y., Dubovsky V. A. Artificial intelligence in military matters: substance, problems of design and operation, basic uses // Almanach of the Perm Military Institute of the National Guard of the Russian Federation, issue 2-18 (June 2025).

2. Badmaeva, M. H. Socio-philosophical problems and principles for the application of artificial intelligence systems: dis. kand. philosophics. / M. H. Badmaeva. - Ulan Ude, 2023. – 237 s.

3. Bulachev, I. I. The future of artificial intelligence: skeptics vs pragmatics / Bulachev I. I., V. G. Kazakov, A. N. Kiryushin // Military academic journal. – 2023. – No. 2 (38) – C. 10-22.

УДК 004.8:82/070

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТАХ И СМИ

БАХМАЦКАЯ Е.Е.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студентка 3 курса института языка и литературы, образовательная программа «Филология», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: perevozkinaekaterina@mail.ru;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru

Аннотация: *В данной статье рассматривается влияние искусственного интеллекта на литературное творчество и журналистику. Особое внимание уделено использованию искусственного интеллекта в создании художественных произведений, аннотаций, написанию текста. Подчеркиваются преимущества: скорость, доступность, а также возможные риски: утрата индивидуального текста, снижение оригинальности.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, журналистика, художественный текст, скорость, СМИ, литература.*

Вопрос: возможно ли сегодня, что искусственный интеллект может полностью заменить человека в написании литературных текстов и текстов для СМИ? На сегодняшний день этот вопрос актуален и волнует многих, не только специалистов в области технологий, но и самих читателей, так как для многих сейчас СМИ является источником информации и знаний [4]. Что такое искусственный интеллект в литературных текстах и СМИ? Искусственный интеллект в литературных текстах и СМИ – это цифровые технологии, которые позволяют создавать, редактировать различные тексты, подражая стилю человека [2].

Искусственный интеллект используется в СМИ для написания новостей, заголовков и аннотаций, а в литературе для создания различных сюжетов, диалогов и уже даже для целых произведений [1]. По сути искусственный интеллект является инструментом, который помогает авторам и журналистам, быстрее работать с текстами и находить новые формы творчества. На сегодняшний день искусственный интеллект все чаще стали использовать в работе редакций, в оформлении текстов любой сложности и в создании письма. Если раньше новости писались только человеком - журналистом, который

самостоятельно собирал факты и проверял их в различных источниках, превращая их в готовый текст, то сейчас это выполняют различные программы на основе искусственного интеллекта.

К примеру, в крупных мировых СМИ уже начали использовать системы с искусственным интеллектом, которые пишут короткие заметки о свежих событиях: прогноз погоды, спортивные матчи и курсы валют [3]. Такие тесты обычно не требуют художественного текста или сложных рассуждений, они должны быть точными, быстрыми и понятными для читателя. Именно в этом заключается преимущества искусственного интеллекта. Он может обработать данные за считанные секунды и создать из них связанный текст [1]. Для журналистов это становится огромной опорой, им не нужно тратить время на рутинные, однообразные задачи. Благодаря искусственному интеллекту журналисты могут сосредоточить свое внимание на более важные аспекты своей профессии, например: проведении расследований, анализе событий и написание собственных материалов [4].

Таким образом, искусственный интеллект не «забирает» работу у человека, а упрощает ее, освобождает от мелких обязанностей и дает возможность уделять большое внимание содержанию и качеству публикаций. А вот в литературе искусственный интеллект еще не играет огромной роли, как в журналистике. Он еще не способен полностью заменить писателя. Сейчас многие современные писатели относятся к искусственному интеллекту как к «партнеру по воображению». Почему? Потому что современные писатели все чаще используют искусственный интеллект, чтобы получать неожиданные идеи или расширять сюжетные линии.

Например, писатель может ввести в программу часть сюжетной линии, ключевые слова или описание героев, а искусственный интеллект предлагает разные варианты развития событий, от начала до нового финала истории [2]. Также искусственный интеллект может помочь создать такой диалог между героями, до которого бы сам автор не додумался. Для писателя это становится источником вдохновения. Вместо того, чтобы начинать с нуля или застревать в «творческом тупике», он уже получает свежие идеи, которые можно самостоятельно доработать и превратить в полноценный художественный текст [2]. Искусственный интеллект открывает писателям новые горизонты, то есть он не заменяет полностью писателя, а помогает ему экспериментировать и по-другому подходить к процессу создания текста.

Исходя из вышесказанного следует провести SWOT-анализ использования искусственного интеллекта в литературных текстах и СМИ [3], [4].

Таким образом нам выявлены сильные стороны:

1. Высокая скорость работы - искусственный интеллект способен за секунды анализировать огромные объемы данных и создавать тексты, экономя время [1].

2. Экономия ресурсов - автоматизирует рутинные задачи (новости, отчеты, обзоры) разгружая тем самые авторов и журналистов [3].

3. Универсальность - подходит для разных жанров и стилей: сложных научных до простых художественных [2].

4. Доступность - искусственный интеллект стал доступен не только крупным организациям, но новичкам, студентам и блогерам [5].

5. Поддержка языков и стилей - умеет адаптироваться под аудиторию и цель текста [4].

Слабые стороны:

1. Отсутствие эмоциональности и оригинальности – тексты, сделанные искусственным интеллектом часто «без души», так как он не способен к настоящему творчеству [2].

2. Неопределенность - неясно, кому принадлежат авторство созданных искусственным интеллектом произведений [4].

3. Риск ошибок - возможны неточности или недостоверные факты [3].

4. Формирование зависимости - чрезмерное использование искусственного интеллекта ослабляет собственные навыки письма и анализа у человека [1].

Таким образом, у искусственного интеллекта в литературе и СМИ есть и сильные стороны, и серьезные недостатки, поэтому его использование требует внимательности и контроля со стороны человека. Хотя искусственный интеллект становится все более умным и может писать тексты разной сложности, его нельзя считать настоящим автором [2]. Машина умеет подбирать слова, анализировать информацию и копировать стиль, но она не способна чувствовать и переживать, как человек [1].

Настоящий писатель вкладывает в свои произведения эмоции, личный опыт и отношение к миру, а журналист передает живые впечатления, умеет размышлять и задавать важные вопросы [2]. Именно это делает человеческое творчество особенным. Без человека литература превращается в просто красивый набор слов, а журналистика – в сухую передачу фактов без души и смысла [4].

Искусственный интеллект может быть хорошим помощником — ускорять работу, предлагать идеи, помогать авторам [3]. Но он остается лишь инструментом, а не творцом. Настоящая ценность текста появляется только тогда, когда в нем есть человеческие чувства, мысли и переживания [2]. Сегодня,

когда искусственный интеллект все активнее используется в литературе и СМИ, возникают важные вопросы.

Сможет ли машина когда-нибудь стать настоящим автором, или всегда останется только помощником? Не приведет ли частое использование искусственный интеллект к тому, что человеческое слово станет менее ценным? Будет ли литература будущего результатом совместной работы человека и технологии, или кто-то возьмет верх? И самое главное – готовы ли мы принимать тексты, созданные не человеком, а машиной?

Эти вопросы пока остаются без ответов. От того, как мы на них ответим, зависит, каким будет будущее культуры и медиа. В итоге можно сказать, что искусственный интеллект уже занял важное место в литературе и журналистике и продолжает развиваться. Он помогает писать быстрее, экономить время и находить новые идеи. Для редакций это возможность выпускать больше материалов, а для писателей – шанс расширить границы творчества. Но, несмотря на все плюсы, ИИ не способен заменить человека. Он не чувствует и не понимает мир так, как это делает человек, поэтому остается лишь инструментом в его руках.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Соловьева, Н. В. Искусственный интеллект в современной журналистике: возможности и ограничения [Электронный ресурс]. – Москва, 2023. – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/n/iskusstvennyy-intellekt-v-sovremennoy-zhurnalistike, свободный (Дата обращения: 10.10.2025).

2. Громова, Е. А. Влияние цифровых технологий на развитие современной литературы [Электронный ресурс]. – Санкт-Петербург, 2022. – Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-tsifrovyh-tehnologiy-na-razvitie-literatury, свободный (Дата обращения: 10.10.2025).

3. European Broadcasting Union. AI and the Newsroom: Ethics and Applications [Электронный ресурс]. – Geneva, 2021. – Режим доступа: https://www.ebu.ch/publications/ai-and-the-newsroom,свободный (Дата обращения: 10.10.2025).

4. UNESCO. Artificial Intelligence and the Future of Journalism [Электронный ресурс]. – Paris, 2020. – Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709, свободный (Дата обращения: 10.10.2025).

5. Ministry of Education and Culture of Finland. Media Literacy in Finland: National Policies and Practices [Электронный ресурс]. – Helsinki, 2019. – Режим доступа: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161796, свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

УДК 355.01

ИНФОРМАЦИОННО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ВОЗДЕЙСТВИЕ СМИ НА МОРАЛЬНОЕ СОСТОЯНИЕ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

БЕЛЯЛОВ Р.Д.[1], МАРАТ М.А.[2]

[1] доктор философии PhD, заместитель начальника кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: KonvoiBB@ mail.ru;

[2] курсант 243 «в» учебной группы 3 взвода 4 учебной роты 2 учебного батальона Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *Статья посвящена исследованию механизмов, форм и последствий информационно-психологического воздействия средств массовой информации (традиционных и цифровых) на морально-психологическое состояние военнослужащих. Проанализированы отечественные концепции морально-психологического обеспечения и зарубежные исследования по психооперациям и влиянию социальных сетей на боевой дух и психологическое благополучие личного состава. Выявлены ключевые угрозы (дезинформация, эмоционально-нагруженные репортажи, так называемая «информационная инфекция») и определены пути противодействия: просвещение, медиаграмотность, оперативная информационная поддержка и психологическая помощь. На основе обзора литературы предложены рекомендации по практикам поддержки морального состояния вооруженных формирований.*

Ключевые слова: *информационно-психологическое воздействие, СМИ, морально-психологическое состояние, военнослужащие, PSYOP, дезинформация, медиаграмотность.*

Введение. В условиях современной информационной среды средства (СМИ) и цифровые платформы приобрели критическое значение как факторы, способные быстро и широко влиять на настроения, убеждения и поведение больших социальных групп, включая военнослужащих. Морально-психологическое состояние личного состава (МПС) является важнейшей составляющей боеспособности и устойчивости вооруженных сил; оно чувствительно к внешней информационной среде (вплоть до влияния на мотивацию, дисциплину и работоспособность). Одновременно растет роль целенаправленных психологических операций и информационных кампаний, направленных либо на подрыв, либо на поддержку МПС. Эти обстоятельства требуют системного научного анализа и практических мер по защите личного

состава от вредных информационно-психологических воздействий и по эффективному использованию СМИ в служебных целях [1].

Основная часть. В российской военно-психологической и военно-политической литературе традиционно подчеркивается роль СМИ как инструмента военно-политической работы (ВПР) и воспитания личного состава. Так, исследования зарубежных авторов рассматривают СМИ как средство формирования морально-политического и психологического состояния личного состава, направленное на повышение сплоченности, патриотизма и боевого духа, а также как фактор риска при распространении негативной или подрывной информации. В ряде обзоров показано, что военные СМИ и официальные информационные структуры должны играть ведущую роль в формировании корпоративного информационного пространства войск и противодействии враждебной пропаганде [2].

Отдельные исследования исследуют влияние «интернет-информации» на военнослужащих, указывая на случаи, когда неподтвержденная или негативно окрашенная информация вызывала снижение морального состояния и напряжение в коллективах, а также повышала риск конфликтов внутри подразделений. Рекомендации обычно включают усиление информационной гигиены, мониторинг и быстрое опровержение фейков, психологическую поддержку [3].

На Западе тема изучается в нескольких пересекающихся направлениях: исследования по PSYOP/IO (psychological operations/information operations), академические работы о влиянии социальных сетей на психическое здоровье и мораль, а также аналитические отчеты военных учебных заведений. Исследования показывают, что информационные кампании могут иметь решающее значение для формирования восприятия, и что «первому месседжу» часто отводится преимущество (first-mover advantage). Кроме того, аналитики указывают, что простое опровержение ложной информации не всегда эффективно из-за когнитивных искажений; необходима системная стратегия скорого и убедительного контрвмешательства [4].

Эмпирические исследования, посвященные влиянию социальных сетей на мораль солдат, дают смешанные результаты: с одной стороны, связь с близкими через соцсети повышает эмоциональную поддержку и может улучшать мораль; с другой - экспозиция к деморализующим репортажам, слухам и негативным комментариям снижает стрессоустойчивость и усиливает риск посттравматических реакций [5].

Данная статья носит обзорно-аналитический характер: использованы отечественные научные публикации (статьи, учебные пособия, диссертации), зарубежные аналитические отчеты и эмпирические исследования. Методология - сравнение и синтез теоретических подходов с выделением практических рекомендаций. Для иллюстрации эмпирических эффектов привлекаются результаты недавних исследований влияния социальных сетей и медийных сообщений на военнослужащих и ветеранов [5].

Ниже приведены примеры информационно-психологического воздействия на военнослужащих.

Когнитивный канал (восприятие и убеждения). Информация формирует понимание реальности; повторяющиеся сообщения закрепляют определенные интерпретации событий (эффект доступности и подтверждения). Целенаправленные PSYOP используют эти механизмы для подрыва уверенности в командовании, деморализации и распространения сомнений относительно цели миссии [6].

Эмоциональный канал (страх, гнев, стыд). Эмоционально насыщенные сообщения имеют повышенную степень запоминания и воздействия; негативные нарративы способны усиливать страх и тревогу, а позитивные - повышать сплоченность и мотивацию. Массовые сообщения о потерях, преступлениях или коррупции способны существенно снизить мотивацию и доверие [7].

Социальный канал (нормы и взаимодействия внутри коллектива). Информация формирует нормы и ожидания; в условиях частых информационных утечек и слухов внутри подразделений нарушается атмосфера доверия, возрастает конфликтность. Социальные сети ускоряют распространение слухов и делают их трудными для контроля [3].

Психофизиологический эффект (стресс и когнитивная нагрузка). Постоянное информационное давление увеличивает уровень хронического стресса, уменьшает объем внимания и способность к принятию решений под давлением, что критично для боевой деятельности [1].

Ряд исследований показывает, что доступ к социальным сетям может как поддерживать мораль (через связь с семьей), так и подрывать ее (через деморализующие новости и троллинг). Это двойственное влияние подчеркивает необходимость управлять доступом и проводить просвещение личного состава по медиа грамотности [5].

Аналитические обзоры PSYOP отмечают, что психологические операции в современных конфликтах стали более многоуровневыми: от листовок и радиопередач до таргетированных цифровых кампаний; это увеличивает скорость и масштаб воздействия на мораль и поведение. Эффективность таких операций зависит от глубины понимания культурного контекста и информационной экологии [6].

Исследование, посвященное репортажам о суицидах среди военнослужащих и ветеранов, указывает, что медийное освещение может менять восприятие проблемы в обществе и влиять на самооценку уязвимых лиц; поэтому необходима ответственная журналистика и взаимодействие с профессионалами в области психического здоровья [7].

Проблемами и рисками, по нашему мнению, являются.

Дезинформация и «фейковые» нарративы. Быстро распространяемая ложная информация может вызвать массовые сомнения и ухудшение дисциплины. Примеры иллюстрируют, что опровержения часто приходят поздно и не полностью компенсируют первоначальный вред [4].

Информационная усталость и эмоциональное истощение. Постоянный поток трагических или конфликтных сообщений ведет к эмоциональной перегрузке и снижению эффективности служебной деятельности [1].

Целенаправленные иностранные кампании по подрыву морали. Современные информационные войны включают в себя комплекс мер по влиянию на боевой дух и общественное мнение; возможны скрытые кампании, использующие манипулятивные приемы.

На основе анализа литературных источников и практических соображений предлагаются следующие меры по противодействию.

Оперативная информационная поддержка. Официальные коммуникации должны быть быстрыми, прозрачными и доверительными - чтобы занимать «первую позицию» в информационной повестке и не оставлять вакуум для фейков [4].

Медиаграмотность и подготовка личного состава. Регулярные обучающие сессии по распознаванию дезинформации, критической оценке источников и безопасному использованию соцсетей. Это уменьшит уязвимость к манипуляциям [8].

Психологическая поддержка и мониторинг. Службы психологической помощи должны быть интегрированы в информационные кампании: мониторинг настроений, доступные горячие линии, психотерапевтические интервенции при повышенном риске [9].

Формирование позитивных корпоративных нарративов. Разработка регулярных материалов, подчеркивающих профессионализм, достижения и поддержку личного состава, что укрепляет чувство идентичности и служебную мотивацию [2].

Правила взаимодействия с медиа. Создание четких протоколов для взаимодействия с журналистами и соцсетями, обучение пресс-офицеров навыкам кризисной коммуникации.

Комбинация традиционных СМИ и цифровых платформ создает сложную информационную экосистему, в которой влияние на мораль военнослужащих может осуществляться как через официальные сообщения, так и через неформальные сети. Зарубежные исследования подчеркивают, что деликатность этого воздействия требует скоординированных ответов: операционных, психологических и информационных. Российские исследования добавляют специфику военно-политической практики и важность встроенных военных коммуникационных структур. Синтез этих подходов позволяет предложить мультидисциплинарную стратегию защиты МПС [6].

Заключение. Таким образом, СМИ и цифровые платформы оказывают мощное информационно-психологическое воздействие на морально-психологическое состояние военнослужащих; влияние может быть, как поддерживающим, так и деморализующим [6].

Основные угрозы - дезинформация, эмоционально-нагруженные негативные нарративы и быстрота их распространения через соцсети [4].

Эффективное противодействие требует сочетания оперативной коммуникации, медиа подготовки личного состава, психологической поддержки и формирования позитивных корпоративных нарративов [8].

Для дальнейших исследований необходимы эмпирические программы по изучению взаимосвязи конкретных типов медийных сообщений и объективных показателей МПС (производительность, дисциплина, тревожность) [5].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. The role of military morale as an essential dimension of combat power». Security and Defence (2024). (исследование роли морали).

2. Военные средства массовой информации и их место в системе российских СМИ» // Cyber Leninka. (специфика военных СМИ).

3. Guseko, A. Y. (2016). Информационно-психологическое воздействие сети «Интернет» на военнослужащих Внутренних войск МВД России. Молодой ученый, №7(111).

4. West Point - Modern War Institute. Data as a Weapon: Psychological Operations in the Age of Irregular Information Threats. (анализ скоростных информационных кампаний и их эффективности).

5. Henderson, A., & Paladino, L. (2023). The Impact of Social Media Use on Soldier Morale (PDF). (исследование влияния социальных сетей на мораль военнослужащих).

6. Lamb, C. (2007). Review of Psychological Operations: Lessons Learned from Recent Conflicts. IRP/FAS. (обзор PSYOP, принципы и выводы).

7. Логинов, П. К. (2018). Информационно-психологическое воздействие в современных операциях. (пример статьи в отечественной печати).

8. СМИ как средство воспитания в системе военно-политической работы» // CyberLeninka. (обзор роли СМИ в военно-политической работе).

9. UNC Chapel Hill. The military's mental health crisis and the role of the media in... (диссертация/исследование об освещении суицидов и влиянии медиа на ментальное здоровье военнослужащих).

REFERENCES

1. «The Role of Military Morale as an Essential Dimension of Combat Power». Security and Defence (2024). (A study on the role of morale).

2. «Military Mass Media and Their Place in the System of Russian Media» CyberLeninka. (Specific features of military media).

3. Guseko, A. Y. (2016). «The Information and Psychological Impact of the Internet on Servicemen of the Internal Troops of the Ministry of Internal Affairs of Russia» Young Scientist, No. 7(111).

4. West Point – Modern War Institute. «Data as a Weapon: Psychological Operations in the Age of Irregular Information Threats» (Analysis of rapid information campaigns and their effectiveness).

5. Henderson, A., & Paladino, L. (2023). «The Impact of Social Media Use on Soldier Morale» (PDF). (Study of the influence of social networks on soldier morale).
6. Lamb, C. (2007). «Review of Psychological Operations: Lessons Learned from Recent Conflicts» IRP/FAS. (Overview of PSYOP, principles, and conclusions).
7. Loginov, P. K. (2018). «Information and Psychological Influence in Modern Operations» (An example of a Russian scholarly article).
8. «Mass Media as a Means of Education in the System of Military-Political Work» CyberLeninka. (Review of the role of media in military-political work).
9. UNC Chapel Hill. «The Military's Mental Health Crisis and the Role of the Media in…» (Dissertation/study on media coverage of suicides and its impact on servicemen's mental health).

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ МОРАЛЬДЫҚ ЖАҒДАЙЫНА БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘСЕРІ

Р.Д. БЕЛЯЛОВ [1], М.А. МАРАТ [2]

[1] PhD философия докторы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының әскери педагогика және психология кафедрасы бастығының орынбасары, Петропавл қ., E-mail: KonvoiBB@ mail.ru;

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының 2 оқу батальонының 4 оқу ротасының 3 взвод оқу тобының 243 «в» конкурсанты, Петропавл қ.

Андатпа: *Мақалада бұқаралық ақпарат құралдарының (дәстүрлі және цифрлық) әскери қызметшілердің моральдық-психологиялық жағдайына ақпараттық-психологиялық әсерінің тетіктері, түрлері мен салдары зерттелген. Моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің отандық тұжырымдамалары және шетелдік авторлардың психологиялық операциялар мен әлеуметтік желілердің жауынгерлік рух пен жеке құрамның психологиялық әл-ауқатына әсері жөніндегі зерттеулері талданды. Негізгі қауіптер анықталды (дезинформация, эмоционалды жүктелген репортаждар, «ақпараттық инфекция» деп аталатын құбылыс) және қарсы әрекет ету жолдары белгіленді: ағарту, медиасауаттылық, жедел ақпараттық қолдау және психологиялық көмек. Әдебиеттерге шолу негізінде қарулы күштер жеке құрамының моральдық жағдайын қолдау тәжірибелеріне қатысты ұсыныстар берілді.*

Түйінді сөздер: *ақпараттық-психологиялық әсер; БАҚ; моральдық-психологиялық жағдай; әскери қызметшілер; PSYOP; дезинформация; медиасауаттылық.*

INFORMATION AND PSYCHOLOGICAL IMPACT OF MASS MEDIA ON THE MORALE OF MILITARY PERSONNEL

R.D. BELYALOV[1], M. MARAT[2]

[1] Doctor of Philosophy PhD, Deputy Head of the Department of Military Pedagogy and Psychology of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, E - mail. KonvoiBB@ mail.ru

[2] cadets 243 in 3 platoons of 4 training companies of 2 training battalions of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *The article is devoted to the study of the mechanisms, forms, and consequences of information and psychological impact of mass media (both traditional and digital) on the morale and psychological state of military personnel. Domestic concepts of moral and psychological support and foreign research on psychological operations and the influence of social networks on the fighting spirit and psychological well-being of the troops are analyzed. Key threats are identified (disinformation, emotionally charged reports, the so-called «information infection»), as well as ways of counteraction: education, media literacy, rapid information support, and psychological assistance. Based on the literature review, recommendations are proposed for practices supporting the morale of armed forces personnel*.

Key words: *information and psychological impact; mass media; morale and psychological state; military personnel; PSYOP; disinformation; media literacy.*

УДК 355.01

РОЛЬ МЕДИАСРЕДСТВ В СИСТЕМЕ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ВОЙСК

БЕЛЯЛОВ Р.Д.
доктор философии PhD, заместитель начальника кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: KonvoiBB@ mail.ru.

Аннотация: *В статье анализируется значение медиасредств в системе морально-психологического обеспечения войск. Рассматриваются их функции по формированию морального духа, патриотизма, поддержанию психологической устойчивости личного состава, а также роль в противодействии информационно-психологическим атакам. Особое внимание уделяется влиянию цифровых технологий и социальных сетей на военнослужащих. В работе приведены примеры из практики Вооруженных Сил Республики Казахстан и зарубежных армий, подчеркивающие важность информационного сопровождения военной деятельности.*

Ключевые слова: *морально-психологическое обеспечение, вооруженные силы, медиасредства, информационная война, цифровые технологии, социальные сети, патриотизм, психологическая устойчивость, военный коллектив.*

Введение. Современные вооруженные конфликты отличаются не только применением высокотехнологичного оружия, но и активным использованием информационных средств воздействия. Информационное пространство становится полем боя, где решается вопрос моральной устойчивости и психологической готовности войск. В этой связи роль медиасредств значительно возросла: они выступают инструментом формирования общественного мнения, средством поддержки боевого духа армии и способом противодействия дезинформации противостоящих сил (противника).

Основная часть. Морально-психологическое обеспечение (МПО) является одной из ключевых составляющих боеспособности войск. Оно направлено на создание у военнослужащих высокой мотивации, стойкости и дисциплины. В условиях цифровизации и глобализации медиасредства приобретают особую актуальность, поскольку именно через них происходит воздействие на массовое и индивидуальное сознание.

Сегодня СМИ выполняют сразу несколько задач: они информируют войска о целях и задачах военной деятельности, транслируют примеры мужества и героизма, укрепляют чувство принадлежности к единой военной корпорации, а также обеспечивают противодействие информационным атакам, но в то же время могут служить источником негативной информации, деморализующей войска.

Таким образом, исследование роли медиасредств в системе морально-психологического обеспечения войск является актуальным направлением научного поиска, имеющим не только теоретическое, но и практическое значение.

В современных условиях служебно-боевой деятельности (СБД) войск Национальной гвардии Республики Казахстан, когда медиа средства могут быть факторами, положительно и отрицательно влияющими на ее деятельность, МПО придается особое значение. По определению В. А. Корякина, МПО является «системой мер, обеспечивающих психологическую устойчивость личного состава и его способность сохранять высокую боеспособность в условиях воздействия внешних и внутренних стресс-факторов» [1].

Исторически система МПО (подготовки) развивалась параллельно с эволюцией вооруженных сил. Если в армии XX века ключевым фактором выступали печатные издания и радиовещание, то в XXI веке центральное место заняли телевидение, интернет и социальные сети [2].

В современных условиях значение МПО возрастает, поскольку военные конфликты часто сопровождаются информационными атаками, фейковыми новостями и пропагандой противостоящих сил (противника). Это требует не только традиционных форм воспитательной работы, но и активного медиа сопровождения.

На наш взгляд медиа средства необходимо рассматривать как инструмент патриотического воспитания. Они выполняют важнейшую функцию в формировании у военнослужащих чувства патриотизма и гордости за принадлежность к своей армии. По мнению Ж. Т. Жумабекова, «военные СМИ должны быть рупором героизма, дисциплины и готовности армии выполнять свой долг» [3].

Пример из практики: в Вооруженных силах, Национальной гвардии Республики Казахстан регулярно проводятся информационные кампании, освещающие служебную и иную деятельность различных категорий военнослужащих, членов их семей, а также воинских коллективов в СМИ и на официальном сайте Министерства обороны и Национальной гвардии. Видеоролики и публикации, посвященные подвигам казахстанских миротворцев, бойцов Национальной гвардии значительно повышают чувство гордости и уверенности у личного состава.

По сути СМИ помогают формировать у военнослужащих войск устойчивость к стрессу и уверенность в правильности выполняемой миссии. Как отмечает А. И. Селиванов, «*оперативное информирование войск снижает уровень тревожности, способствует укреплению дисциплины и уверенности в действиях командования*» [2, с. 74].

Пример: во время учений «Айбын-2022» официальные медиаресурсы Министерства обороны публиковали ежедневные отчеты о ходе мероприятий, интервью с солдатами и командирами. Это позволяло участникам видеть результаты своих усилий и ощущать поддержку общества. Широко освещаются

совместные учения, проводимые силовыми структурами в составе Национальной гвардии Республики Казахстан, такие как: «Қалқан-2025», «Жер-2025», «Көктем -2025», «Каспийский бриз-2025».

На современном этапе СБД Вооруженных сил, других войск и воинских формирований также является актуальной задача по противодействию информационного воздействия оппозиционных СМИ, интернет источников и других медиа средств. К примеру, в условиях информационной войны ключевым становится вопрос достоверности информации. Противник часто использует слухи и дезинформацию для подрыва морального состояния войск. В этой связи официальные СМИ выполняют задачу по быстрому опровержению фейковых новостей и доведению правдивой информации [4].

Пример: в период пандемии COVID-19 в Вооруженных силах Казахстана активно использовались свои сайты и социальные сети для разъяснения мер защиты, борьбы с паникой и демонстрации участия армии в санитарных мероприятиях. Это позволило укрепить уверенность военнослужащих и населения в надежности армии.

Медиа средства также способствуют укреплению воинского товарищества. Совместные просмотры фильмов о военной истории, трансляции выступлений командования и освещение жизни воинских частей в СМИ создают у военнослужащих чувство принадлежности к единой боевой семье.

К примеру: телеканал «Отан» (Казахстан) транслировал серию документальных фильмов о героях Великой Отечественной войны, что оказало сильное воспитательное воздействие на военнослужащих срочной службы.

Современные вооруженные конфликты невозможно представить без информационного сопровождения. По мнению В. А. Корякина, «цифровая среда стала пространством, где решается вопрос не только общественного мнения, но и психологической устойчивости военных коллективов» [1 с. 118].

Сегодня военнослужащие активно пользуются социальными сетями: (Instagram, Telegram, TikTok, YouTube). Эти платформы формируют особую медиасреду, в которой военнослужащие могут черпать как позитивную, так и деструктивную информацию.

Пример: в 2022 году в Министерстве обороны Казахстана, Пограничной службе, Министерстве по чрезвычайным ситуациям и Национальной гвардии запущены официальные Telegram-каналы, где ежедневно публикуются новости, интервью, видео о жизни войск. Эти каналы стали основным источником достоверной информации, формирующей положительный имидж армии [5].

По мнению зарубежных авторов, информационные войны современности нацелены на подрыв морального духа армии. Противники используют фейковые сообщения, видеоролики с искаженными фактами, вбросы в социальных сетях. По данным исследования НАТО, «каждый современный конфликт сопровождается кибератаками и информационно-психологическими операциями» [4].

К примеру: во время украинского кризиса 2014 - 2022 гг. обе стороны активно применяли медиа платформы для распространения новостей, видео и мемов, направленных на деморализацию противника и укрепление своих войск. Этот опыт показал, что медиа средства способны не только поддерживать боевой дух, но и разрушать его при неправильной информационной политике.

Социальные сети одновременно выступают и ресурсом, и угрозой. С одной стороны, они дают возможность быстро распространять позитивные примеры, истории героизма и успеха. С другой - несут опасность утечки секретных данных и распространения паники.

По словам А. И. Селиванова, «отсутствие контроля за поведением военнослужащих в социальных сетях может привести к серьезным репутационным и психологическим потерям» [2, с. 142].

К примеру: в армии США существуют строгие правила ведения аккаунтов военнослужащими. Публикация фото или геолокации может раскрыть позиции войск. Подобные ограничения применяются и в казахстанской армии: военнослужащим запрещается размещать в социальных сетях фото, раскрывающие внутреннюю жизнь части.

Проведя анализ зарубежных и отечественных источников полагаем, что для нейтрализации угроз войскам национальной гвардии при выполнении служебно-боевых задач в экстремальных условиях необходимы комплексные меры:

во-первых - подготовка специалистов по информационно-психологической безопасности;

во-вторых - разработка официальных медийных каналов для доведения достоверной информации;

в – третьих использование психологических тренингов, формирующих устойчивость к информационным атакам [3];

в - четвертых - сотрудничество армии с гражданскими СМИ для укрепления доверия общества к Вооруженным силам.

К примеру: в воинских частях Вооруженных сил применяется практика проведения «Информационных часов», занятий в системе ГПП. На них офицеры разъясняют текущую военно-политическую ситуацию, комментируют сообщения СМИ, обучают солдат распознавать дезинформацию. Такая практика помогает снизить уровень тревожности и формирует критическое восприятие информации.

Выводы.

1. Медиа средства являются стратегическим инструментом МПО войск, влияющим на их боеспособность.

2. Основные задачи медиа в армии заключаются в формировании патриотизма, укреплении психологической устойчивости и сплоченности военного коллектива.

3. Цифровые технологии и социальные сети усиливают как возможности, так и риски информационного воздействия.

4. Для противодействия информационным угрозам необходима системная подготовка специалистов по медиа коммуникациям и информационно-психологической безопасности.

5. Практика показывает, что эффективное медиа сопровождение способствует не только укреплению морального духа армии, но и повышению доверия общества к Вооруженным силам.

Заключение. Роль медиа средств в МПО в XXI веке трудно переоценить. Они выполняют не только информационно-просветительскую функцию, но и являются важным элементом воспитательной, патриотической и мобилизационной работы. Современные войны и военные конфликты подтверждают, что контроль над информационным пространством становится таким же значимым, как и контроль над территорией.

В условиях информационных войн и цифровизации медиа среда превращается в мощный инструмент воздействия на сознание военнослужащих. От того, насколько эффективно организовано медиа сопровождение деятельности армии, зависит моральная устойчивость личного состава, его готовность противостоять стрессу, слухам и дезинформации.

Примеры из практики Казахстана и зарубежных стран показывают, что своевременная информационная работа способна укрепить веру военнослужащих в правильность поставленных задач, повысить дисциплину, сплоченность военного коллектива и доверие к командованию.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Корякин В. А. Морально-психологическое сопровождение вооруженных сил в условиях современных угроз. – Санкт-Петербург: Военмех, 2022.

2. Селиванов А. И. Информационная безопасность и военное дело. – Москва: Наука, 2019.

3. Жумабеков Ж. Т. Морально-психологическое обеспечение войск. – Астана: Военное издательство, 2021.

4. NATO Review. Strategic Communications and Military Operations. – NATO, 2020.

5. Министерство обороны Республики Казахстан. Официальный сайт. URL: https://mod.gov.kz.

REFERENCES:

1. Corjakin V. A. Moral-psychological support for the armed forces in the face of contemporary threats. - St. Petersburg: Military Committee, 2022.

2. Selivanov A. I. Information security and military affairs. - Moscow: Science, 2019.

3. Jumabekov J. T. Moral-psychological support for the troops. - Astana: Military Publishing, 2021.

4. NATO Review. Strategic Communications and Military Operations. - NATO, 2020.

5. Ministry of Defence of the Republic of Kazakhstan. Official website. URL: https://mod.gov.kz.

ӘСКЕРЛЕРДІ МОРАЛЬДЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ МЕДИАҚҰРАЛДАРДЫҢ РӨЛІ

Р.Д. БЕЛЯЛОВ

PhD философия докторы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының әскери педагогика және психология кафедрасы бастығының орынбасары, Петропавл қ. E-mail: KonvoiBB@ mail.ru.

Андатпа: *Мақалада әскерлердің моральдық-психологиялық қамтамасыз ету жүйесіндегі медиақұралдардың маңызы талданады. Олардың әскери қызметшілердің рухын, патриотизмін қалыптастырудағы, психологиялық төзімділігін сақтаудағы және ақпараттық-психологиялық шабуылдарға қарсы тұрудағы қызметтері қарастырылады. Әсіресе цифрлық технологиялар мен әлеуметтік желілердің әскери қызметшілерге ықпалына назар аударылады. Жұмыста Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің және шетелдік армиялардың тәжірибесінен мысалдар келтірілген.*

Түйінді сөздер: *моральдық-психологиялық қамтамасыз ету, қарулы күштер, медиақұралдар, ақпараттық соғыс, цифрлық технологиялар, әлеуметтік желілер, патриотизм, психологиялық төзімділік, әскери ұжым.*

THE ROLE OF MEDIA IN THE SYSTEM OF MORAL AND PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE ARMED FORCES

R.D. BELYALOV

Doctor of Philosophy PhD, Deputy Head of the Department of Military Pedagogy and Psychology of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: KonvoiBB@ mail.ru.

Abstract: *The article analyzes the significance of media in the system of moral and psychological support of the armed forces. Their functions in shaping morale, patriotism, maintaining the psychological resilience of personnel, and countering information and psychological attacks are considered. Special attention is paid to the influence of digital technologies and social networks on servicemen. The paper provides examples from the practice of the Armed Forces of the Republic of Kazakhstan and foreign armies, highlighting the importance of information support in military activities.*

Key words: *moral and psychological support, armed forces, media, information warfare, digital technologies, social networks, patriotism, psychological resilience, military unit.*

УДК 32.019.51

ПОЛИТИЧЕСКИЕ МАНИПУЛЯЦИИ В МЕДИАПРОСТРАНСТВЕ

БЕЛОУСОВА Н.А.
магистр, преподаватель кафедры Общеобразовательных дисциплин Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, г. Петропавловск. E-mail: ladynatali@inbox.ru.

Аннотация: *в статье рассматриваются механизмы политических манипуляций в современном медиапространстве, включая традиционные СМИ и цифровые платформы. Анализируются технологии воздействия на общественное мнение, психологические аспекты манипуляции, а также примеры из практики. Особое внимание уделяется роли интернета и социальных сетей в распространении дезинформации и формировании политической культуры. Исследование основано на анализе научных источников и подчеркивает необходимость разработки мер по защите от манипулятивных влияний.*

Ключевые слова: *политические манипуляции, медиапространство, СМИ, общественное мнение, пропаганда, дезинформация*.

Введение

В эпоху цифровизации медиапространство становится ключевым полем для политических манипуляций, где информация используется как инструмент влияния на сознание масс. Политическая манипуляция определяется как скрытое управление поведением индивидов или групп в целях достижения определенных политических целей, часто в ущерб интересам манипулируемых [1, с. 63]. Согласно исследованиям, СМИ играют центральную роль в формировании общественного мнения, превращая активных граждан в пассивных потребителей информации [5, с. 1].

Актуальность темы обусловлена ростом цифровых платформ, где манипулятивные технологии эволюционируют, усиливая влияние на политические процессы [4, с. 34]. В статье анализируются технологии манипуляций, их каналы и последствия, опираясь на современные научные работы. Кроме того, в контексте глобализации медиа, манипуляции приобретают трансграничный характер, где локальные конфликты, такие как в регионах Балкан, используются для создания нарративов, усиливающих напряженность между государствами через взаимные обвинения в агрессии и дезинформацию [6, с. 5]. Это подчеркивает, что манипулятивные практики не только искажают реальность, но и способствуют эскалации геополитических конфликтов, требуя междисциплинарного подхода к их изучению, сочетающего политологию, психологию и коммуникационные науки.

Технологии политических манипуляций в традиционных СМИ.

Традиционные СМИ, такие как телевидение и пресса, остаются эффективными каналами для манипуляций. Например, телевидение представляет политические ценности через визуальные и эмоциональные приемы, включая фальсификацию фактов и сокрытие информации [1, с. 68].

Исследователи отмечают, что манипуляция в СМИ асимметрична: субъект воздействия (политические акторы) навязывает объекту (аудитории) определенные мотивационные состояния [2, с. 4]. В контексте военного-политического дискурса манипулятивные методы включают агрессию на референта (эффективная агрессия) и адресата (когнитивная агрессия), с целью идеологического подчинения [3, с. 5].

К примерам относятся использование нейролингвистического программирования (НЛП) для подсознательного влияния и выборочная подача фактов, что искажает реальность [5, с. 49]. Такие техники подавляют критическое мышление, превращая общественность в «массу» [5, с. 22].

Более того, в процессах перевода новостных заголовков политическая манипуляция проявляется через предвзятость, где выбор лексики и фрейминг событий зависят от культурного и идеологического контекста, что приводит к искажению восприятия международных конфликтов, таких как в Израиле и Газе, где английские и арабские версии заголовков подчеркивают разные аспекты жертвы и агрессии [7, с. 58-59]. Это демонстрирует, как традиционные СМИ, интегрируя элементы перевода и локализации, усиливают манипулятивный эффект, способствуя поляризации глобальной аудитории и подрыву объективности журналистских стандартов.

Манипуляции в цифровом медиапространстве.

С развитием интернета манипулятивные технологии переместились в социальные сети, где горизонтальное распространение информации усиливает их эффективность. Анализ групп в сети «ВКонтакте» показывает, как про- и антиправительственные сообщества используют методы повторения, маркировки и «спирали молчания» для вызова негативных эмоций и создания образа «врага» [4, с. 35]. Например, антиправительственные группы распространяют фейковые новости и мемы для дискредитации власти, провоцируя протесты [4, с. 36]. В отличие от традиционных СМИ, интернет позволяет таргетированное воздействие, учитывая индивидуальность пользователей [2, с. 6].

Социальные сети способствуют формированию псевдореальности, где манипуляция выходит за онлайн-пространство, угрожая политической стабильности [4, с. 38]. Кроме того, боты и взаимные репосты усиливают эффект, создавая иллюзию массовой поддержки [4, с. 37].

В современных условиях цифровые платформы, такие как Telegram и TikTok, стали каналами для дезинформации в гибридных войнах [2, с. 7]. В частности, в сербско-косовском информационном пространстве манипуляции включают кликбейтные заголовки, манипулированные цитаты и распространение старых новостей как актуальных, что усиливает антизападные

нарративы и культивирует культ личности политических лидеров, способствуя дезориентации аудитории и эскалации региональных конфликтов [6, с. 5]. Это подчеркивает эволюцию цифровых манипуляций от простого распространения ложной информации к сложным стратегиям, интегрирующим алгоритмы платформ для усиления эха-камер и подавления альтернативных голосов.

Психологические и социальные аспекты манипуляций

Манипуляция опирается на психологические факторы: она активирует эмоции, такие как гнев или несправедливость, и использует стереотипы для влияния на поведение [1, с. 64].

В политическом дискурсе это проявляется в замене негативной лексики нейтральной, что управляет восприятием [3, с. 8]. Исследования подчеркивают, что интернет-манипуляция эффективнее традиционной, поскольку стимулирует агрессивное поведение, а не пассивность [4, с. 39]. Социальные последствия включают поляризацию общества, рост экстремизма и эрозию доверия к институтам [3, с. 10]. Для противодействия необходимы меры информационной защиты, включая развитие критического мышления и регулирование цифровых платформ [1, с. 71].

В дополнение, политическая манипуляция в медиапереводах усиливает психологические эффекты через цензуру, пропаганду и искажение, где выбор переводческих стратегий, таких как эквиваленция или модуляция, служит для продвижения конкретных нарративов, что угрожает демократическим ценностям и требует этических стандартов для переводчиков [7, с. 36-38]. Это иллюстрирует, как манипуляции не только влияют на индивидуальное сознание, но и формируют коллективные идентичности, способствуя долгосрочным социальным разломам и необходимости комплексных образовательных программ для повышения медиаграмотности.

Заключение

Политические манипуляции в медиапространстве представляют серьезную угрозу демократическим процессам, усиливаясь за счет цифровых технологий. Анализ показывает, что как традиционные, так и онлайн-СМИ используются для скрытого влияния на общественное мнение, с применением психологических и семантических техник [5, с. 49]. Необходимы дальнейшие исследования для разработки механизмов защиты, включая правовые регуляции и образовательные программы [4, с. 39]. В итоге, эффективное управление информацией в перенасыщенном пространстве станет ключом к сохранению политической стабильности. Кроме того, учитывая трансграничные аспекты, такие как манипуляции в переводе новостей, которые усиливают предвзятость и влияют на международные отношения, важно развивать глобальные стандарты медиаэтики для минимизации искажений и обеспечения прозрачности [7, с. 38]. Это подразумевает междисциплинарное сотрудничество между учеными, политиками и технологическими компаниями для создания устойчивых систем противодействия дезинформации в эру искусственного интеллекта и алгоритмического контента.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Сулейманова Ш. С. Технологии политических манипуляций в медиапространстве // Коммуникология: электронный научный журнал. – 2021. – Т. 6. – № 1. – С. 62-71.

2. Малинкина А. М., Мищенко Я. П. Политическое манипулирование в процессе коммуникации общества // Вестник РУДН. Серия: Политология. – 2020. Т. 22. – № 3. – С. 465-475.

3. Кихтан В. В., Мамиева Б. Ю. К вопросу о манипулировании в современных СМИ // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2018. – № 52. – С. 5-20.

4. Ибрагимов Л. Х. Технологии интернет-манипуляции в сетевом пространстве политики // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2015. Выпуск 2. – С. 34-40.

5. Иванов Д. В. Политическое манипулирование при помощи СМИ в современной России // Социум и власть. – 2019. – № 1 (75). – С. 21-30.

6. Demaskiranje: A snapshot of the Kosovo Serb information space. Alternativna, 2024. URL: https://alternativna.com/wp-content/uploads/2024/09/Demaskiranje-izvestaj.pdf

7. Larouci B., Benaoda A. Investigating Bias in translating News Headlines. University of Ouargla, 2024. URL: https://dspace.univ-ouargla.dz/jspui/bitstream/123456789/36942/1/Larouci-Benaoda

REFERENCES

1. Suleymanova Sh. S. Tekhnologii politicheskikh manipulyatsiy v mediaprostranstve // Kommunikologiya: elektronnyy nauchnyy zhurnal. – 2021. – T. 6. – No 1. – S. 62-71.

2. Malinkina A. M., Mishchenko Ya. P. Politicheskoe manipuliovanie v protsesse kommunikatsii obshchestva // Vestnik RUDN. Seriya: Politologiya. – 2020. – T. 22. – No 3. – S. 465-475.

3. Kikhtan V. V., Mamiyeva B. Yu. K voprosu o manipulirovanii v sovremennykh SMI // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologiya. – 2018. – No 52. – S. 5-20.

4. Ibragimov L. Kh. Tekhnologii internet-manipulyatsii v setevom prostranstve politiki // Problemnyy analiz i gosudarstvenno-upravlencheskoe proektirovanie. – 2015. Vypusk 2. – S. 34-40.

5. Ivanov D. V. Politicheskoe manipuliovanie pri pomoshchi SMI v sovremennoy Rossii // Sotsium i vlast'. – 2019. – No 1 (75). – S. 21-30.

6. Demaskiranje: A snapshot of the Kosovo Serb information space. Alternativna, 2024. URL: https://alternativna.com/wp-content/uploads/2024/09/Demaskiranje-izvestaj.pdf

7. Larouci B., Benaoda A. Investigating Bias in translating News Headlines. University of Ouargla, 2024. URL: https://dspace.univ-

ouargla.dz/jspui/bitstream/123456789/36942/1/Larouci-Benaoda%2520%25282%2529.pdf

САЯСИ МАНИПУЛЯЦИЯЛАР МЕДИА КЕҢІСТІГІНДЕ

Н.А. БЕЛОУСОВА
әлеуметтік-экономикалық білім беру магістрі, Жалпы білім беру пәндері кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық Ұлан Академиясы, майор, Петропавл қ.

Андатпа: *мақалада қазіргі медиа кеңістіктегі саяси манипуляциялардың механизмдері, соның ішінде дәстүрлі БАҚ және цифрлық платформалар қарастырылады. Қоғамдық пікірге әсер ету технологиялары, манипуляцияның психологиялық аспектілері, сондай-ақ тәжірибеден алынған мысалдар талданады. Интернет пен әлеуметтік желілердің дезинформацияны тарату және саяси мәдениетті қалыптастырудағы рөліне ерекше назар аударылады. Зерттеу ғылыми дереккөздердің талдауына негізделген және манипулятивті әсерлерден қорғау шараларын әзірлеу қажеттілігін атап көрсетеді.*

Түйінді сөздер: *саяси манипуляциялар, медиа кеңістік, БАҚ, қоғамдық пікір, пропаганда, дезинформация.*

POLITICAL MANIPULATIONS IN THE MEDIA SPACE

N.A. BELOUSSOVA
master of socio-economic education, lecturer of Department of General Education, Academy of the National Guard of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Major, Petropavlovsk City.

Abstract: *The article examines the mechanisms of political manipulations in the modern media space, including traditional mass media and digital platforms. It analyzes technologies for influencing public opinion, psychological aspects of manipulation, as well as practical examples. Special attention is paid to the role of the internet and social networks in disseminating disinformation and shaping political culture. The study is based on the analysis of scientific sources and emphasizes the need to develop measures to protect against manipulative influences.*

Key words: *political manipulations, media space, mass media, public opinion, propaganda, disinformation.*

УДК 316.472.4

АЛГОРИТМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СОЦСЕТЕЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РАСПРОСТРАНЕНИЕ НОВОСТЕЙ

БУБНОВА Д.А.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: ddari3626@mail.ru;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается влияние алгоритмов социальных сетей на распространение новостного контента. Исследование акцентирует внимание на том, как цифровые платформы формируют информационную повестку, фильтруя и ранжируя публикации для пользователей. В работе выделяются как позитивные аспекты работы алгоритмов (персонализация контента, повышение релевантности), так и негативные последствия (информационные пузыри, усиление распространения фейков). Актуальность темы обусловлена тем, что алгоритмическая обработка информации напрямую влияет на качество и достоверность получаемых новостей. Пользователь видит не объективную картину, а лишь ту информацию, которую система считает наиболее подходящей. Это создает «информационные пузыри» и усиливает эффект «эхо-камер», когда человек окружен только совпадающими с его взглядами мнениями. В результате растет риск распространения фейков и снижается доверие к профессиональной журналистике.*

Ключевые слова: *алгоритмы социальных сетей, новости, фейковые новости, информационный пузырь, Казахстан, персонализация контента.*

Современные социальные сети играют ключевую роль в формировании общественного мнения и распространении новостной информации. Все больше пользователей отказывается от традиционных СМИ в пользу цифровых платформ, где новости подаются динамично и персонализировано. Однако далеко не каждый задумывается, что именно алгоритмы определяют, какие публикации появляются в ленте. Эти механизмы стали невидимыми посредниками между пользователем и информацией, формируя индивидуальные новостные картины мира.

Проблема исследования заключается в противоречии: алгоритмы социальных сетей, помогая пользователю ориентироваться в потоке данных, одновременно искажают действительность и ограничивают доступ к альтернативным мнениям. Объект исследования - алгоритмы социальных сетей,

предмет – их влияние на распространение новостного контента в цифровом пространстве. Цель – выявить особенности воздействия алгоритмов на информационные потоки и показать, как это отражается на восприятии новостей в Казахстане и за его пределами.

Алгоритмы социальных сетей представляют собой совокупность математических моделей, определяющих порядок показа контента. Их основная функция – обработка больших массивов данных и формирование персонализированной ленты. Согласно определению, приведенному в исследовании [3,7], алгоритм — это «система ранжирования контента, которая учитывает интересы пользователя и его активность в сети» [3,7]. Платформа анализирует лайки, комментарии, время просмотра и на основе этих данных выстраивает приоритет отображения публикаций.

Однако, как подчеркивают исследователи, алгоритмы не просто сортируют контент, они выполняют роль «невидимого редактора», регулируя то, что человек воспринимает как новостную реальность. Как отмечается в исследовании [6,85], «алгоритмы создают иллюзию самостоятельного выбора, подменяя его машинной логикой отбора». Это означает, что современный пользователь получает не весь массив информации, а только ту ее часть, которая соответствует его предыдущему поведению в сети.

В исследовании Postmypost указано, что современные алгоритмы учитывают более 100 факторов - от качества изображения до вероятности того, что пользователь поделится записью [3,9]. Таким образом, лента формируется не случайно, а исходя из вероятности вовлечения. Такая система делает потребление контента удобным, но ограничивает доступ к материалам, расширяющим кругозор. Исследование Habr подчеркивает, что эти алгоритмы используют машинное обучение и нейросетевые модели, которые способны «самостоятельно обучаться» и изменять критерии релевантности в зависимости от активности аудитории [5,3]. Подобная автоматизация делает процесс отбора контента скрытым и почти неконтролируемым. Журналистика, традиционно выполнявшая роль фильтра информации, уступает место техническим системам, не обладающим этическими нормами и редакционной ответственностью. По сути, алгоритмы заменили редакторов и стали «архитекторами» общественного сознания [2,4].

С точки зрения журналистики, алгоритмы имеют двойственный эффект. Они упорядочивают новостные потоки, повышая эффективность коммуникации, но одновременно искажают реальность. Пользователь, предпочитающий развлекательный контент, редко видит общественно значимые новости, что формирует узкое восприятие мира. Как отмечается в исследовании [1,12], алгоритмы отдают приоритет «контенту, вызывающему эмоции, а не содержащему общественную ценность». Это ведет к тому, что сенсационные, скандальные или конфликтные темы доминируют в медиапространстве, а аналитические материалы теряют охваты.

Особенно заметно влияние алгоритмов в казахстанском медиапространстве. Согласно данным DataReportal (2024), в стране насчитывается более 13,5 млн активных пользователей социальных сетей, что составляет около 70% населения [9,3]. Молодая аудитория, особенно в TikTok и Instagram, получает информацию преимущественно в коротких и визуальных форматах, что снижает глубину восприятия новостей. В Северо-Казахстанской области популярны паблики во «ВКонтакте» и Telegram, где алгоритмы формируют ленты вокруг региональных событий, тогда как в южных регионах приоритет отдается развлекательному контенту. Это показывает, что один и тот же алгоритм адаптируется под интересы аудитории, усиливая локальные различия.

Работа алгоритмов строится на множестве факторов: активности пользователя, времени взаимодействия, реакции сообщества и регулярности обновлений [1,3]. Если человек часто лайкает и комментирует публикации определенного типа, система показывает больше схожего контента. Даже длительный просмотр поста без реакции воспринимается как сигнал интереса [2,5]. Согласно исследованию [7,1], алгоритмы отбирают новости не по социальной значимости, а по вероятности вызвать реакцию.

Таким образом, сенсационные или эмоциональные публикации получают больший охват, чем аналитические и официальные. Это усиливает риск распространения ложной информации, особенно в периоды кризисных событий, когда аудитория наиболее активна. Алгоритмы создают эффект «информационной селективности»: пользователь может находиться в регионе, где происходят важные события, но не узнать о них, если система не сочтет их релевантными. Например, во время паводков в Северо-Казахстанской области весной 2024 года многие пользователи Instagram узнали о ситуации лишь спустя несколько дней, тогда как паблики во «ВКонтакте» освещали событие сразу. Это показывает, что алгоритмы влияют не только на характер, но и на скорость распространения новостей.

В исследовании [4,6] подчеркивается, что социальные сети не просто передают информацию, а структурируют ее в зависимости от эмоционального отклика. Публикации с высоким уровнем эмоциональной вовлеченности (гнев, радость, страх) получают приоритетное место в ленте. Это формирует своеобразную эмоциональную повестку дня, где рациональные или нейтральные материалы вытесняются.

Следовательно, алгоритмы социальных сетей стали новым типом медиапосредников, заменив классических редакторов. Они формируют повестку дня, определяя, какие темы окажутся в центре общественного внимания, а какие - на периферии. Их влияние выходит далеко за рамки технической функции - алгоритмы формируют картину мира пользователей и влияют на развитие медийной культуры общества.

Сегодня можно утверждать, что они выступают не просто инструментом персонализации, но и фактором, определяющим границы общественного

дискурса. Как отмечают исследователи [6,88], алгоритмы «создают эффект управляемой реальности, в которой новости теряют объективность и приобретают форму эмоционального отклика».

Таким образом, изучение алгоритмов как медиатехнологического и социального явления позволяет лучше понять, почему общественное восприятие все чаще становится фрагментарным и зависимым от платформ. В контексте Казахстана и других постсоветских стран эта тенденция требует особого внимания, поскольку формирует новые формы цифровой идентичности и влияет на доверие к традиционным источникам информации.

Современные социальные сети представляют собой сложные цифровые экосистемы, функционирование которых невозможно без использования алгоритмов машинного обучения и анализа больших данных. Алгоритмы ранжирования и персонализации контента, применяемые различными платформами, определяют, какие публикации получает пользователь, в каком порядке они отображаются и какие темы становятся приоритетными в общественном восприятии. Для более глубокого понимания особенностей их работы необходимо рассмотреть принципы алгоритмической обработки данных в таких популярных сетях, как «ВКонтакте», Instagram, TikTok и X (Twitter), сравнить их архитектуру, механизмы рекомендаций, возможности таргетирования и особенности распространения новостного контента [8, 210].

Сравнительный анализ показал, что несмотря на общие принципы функционирования - сбор пользовательских данных, их категоризацию и прогнозирование поведения - каждая платформа применяет уникальные алгоритмические решения, основанные на собственных приоритетах и типе контента. Так, во «ВКонтакте» ключевая роль отводится парсингу открытых данных профиля, что позволяет формировать персонализированные рекомендации на основе демографических и поведенческих характеристик пользователя. Платформа активно использует VK API для извлечения информации о группах, друзьях, публикациях, лайках и подписках, что делает возможным построение достаточно точных моделей интересов [8, 211]. Система анализирует активность в реальном времени, учитывая не только прямые взаимодействия, но и временные интервалы между ними. Например, если пользователь чаще реагирует на посты определенной тематики, алгоритм повышает приоритет аналогичных публикаций, формируя персональную ленту.

В Instagram подход строится вокруг визуального восприятия. Здесь используется архитектура сверточных нейронных сетей, способных распознавать объекты, сцены и даже настроение изображений. Алгоритмы обучаются на больших выборках данных, что позволяет им оценивать качество контента по множеству скрытых параметров - от цветовой палитры до степени контрастности и эмоциональной насыщенности. Важнейшим фактором остается время взаимодействия с публикацией: чем дольше пользователь просматривает пост или сторис, тем выше вероятность, что алгоритм сочтет контент интересным и предложит подобные материалы в будущем [8, 212]. Таким

образом, в Instagram алгоритмическая логика ориентирована не столько на новостную релевантность, сколько на визуальную привлекательность и эмоциональный отклик.

TikTok, напротив, реализует более сложную систему поведенческого анализа, построенную на принципах обучения с подкреплением. Каждый просмотр, свайп, пауза и повтор видео становится сигналом для системы, позволяя нейросетям выстраивать индивидуальный профиль интересов пользователя. Алгоритм TikTok оценивает миллионы микросигналов - длительность взаимодействия, повторное обращение к видео, сохранение, пересылку друзьям - и на их основе формирует прогноз вероятности вовлечения в будущем [8, 213]. По сути, TikTok не просто адаптируется под поведение аудитории, а непрерывно обучается на его основе, усиливая зависимость между интересом пользователя и генерируемым контентом. Такая система способствует высокой скорости распространения вирусных видео, однако одновременно снижает долю аналитического и новостного контента в лентах пользователей.

Twitter имеет иную архитектуру алгоритмов, в которой ключевым элементом выступает текстовый анализ и взвешенная модель взаимодействий. Платформа учитывает плотность коммуникаций - количество упоминаний, цитат, ретвитов, а также наличие гиперссылок, ведущих на внешние источники. Это делает Twitter одной из немногих платформ, где алгоритмы частично сохраняют новостной характер контента, поддерживая высокую скорость распространения информации. Алгоритм взвешенного взаимодействия оценивает вероятность вовлечения на основе предыдущих паттернов поведения и авторитетности источника. Например, твиты от верифицированных пользователей или официальных СМИ получают приоритет в ленте даже при меньшем количестве лайков, что повышает достоверность новостного потока [8, 214].

При сравнении систем рекомендаций можно отметить, что каждая платформа по-своему реализует механизм прогнозирования интересов аудитории. Во «ВКонтакте» он базируется на структурном анализе данных профиля и групповых связей. В Instagram - на контентно-визуальном ранжировании, TikTok использует гибридную систему нейросетей с элементами обучения с подкреплением, а Twitter - текстовую аналитику и социальные сигналы. Общей тенденцией является смещение акцента с социально значимой информации на эмоционально вовлекающий контент, что приводит к фрагментации медиаполя и формированию информационных пузырей [8, 215].

Особое внимание заслуживают алгоритмы таргетирования, обеспечивающие показ персонализированной рекламы и новостного контента. Все рассмотренные платформы используют Наивный байесовский классификатор, позволяющий оценивать вероятность принадлежности пользователя к определенной категории интересов. В «ВКонтакте» основой служат демографические данные и активность в группах; в Instagram к этому

добавляется анализ изображений с помощью распознавания объектов, в TikTok - анализ видеоконтента и звуковых дорожек, а в Twitter - ключевые слова и хэштеги постов [8, 216]. При этом глубина таргетирования зависит от объема собираемых данных: чем более разнообразна информация, тем точнее алгоритм способен предсказать поведение пользователя.

Отдельного рассмотрения заслуживает роль гиперссылок, которые во многом определяют структуру информационного обмена между пользователями. В «ВКонтакте» они выступают как средство верификации источников: публикации, содержащие ссылки на официальные ресурсы, чаще попадают в рекомендации. Instagram и TikTok, напротив, практически не используют гиперссылки - система ранжирования в них строится вокруг хэштегов и визуальных элементов, что сокращает долю проверяемой информации и затрудняет переход к первоисточникам. В Twitter гиперссылки сохраняют ключевое значение, особенно в новостных сообщениях: алгоритм оценивает достоверность материала на основе домена источника, что способствует распространению проверенной информации [8, 217].

Тип новостного контента также различается между платформами. Во «ВКонтакте» преобладают региональные и общественно-политические темы, особенно в сообществах, ориентированных на локальные новости. Instagram и TikTok смещают акцент на развлекательные и визуальные форматы, в которых новости подаются в форме сторителлинга или мемов. Twitter сохраняет статус оперативного новостного ресурса, где каждая публикация может содержать ссылку на источник, цитату или реплику в реальном времени. Это делает платформу важным инструментом информационной журналистики, хотя и с ограничениями по глубине восприятия [8, 218].

Сравнение показывает, что различия между платформами касаются не только технической архитектуры, но и концептуального подхода к обработке информации. Если «ВКонтакте» ориентируется на моделирование интересов на основе открытых данных профиля, то Instagram и TikTok используют эмоционально-визуальные алгоритмы, а Twitter сохраняет баланс между алгоритмизацией и журналистской структурой подачи. При этом все платформы демонстрируют тенденцию к усилению персонификации контента, что неизбежно ведет к ограничению разнообразия информационных потоков.

Таким образом, алгоритмы социальных сетей, несмотря на различия в методах реализации, выполняют общую функцию - адаптацию контента под индивидуальные предпочтения. Однако в процессе этой адаптации формируется новая медиареальность, в которой информационные приоритеты задаются не редакторами и журналистами, а статистическими моделями. Это приводит к смещению акцентов в восприятии новостей: пользователи чаще сталкиваются с тем, что подтверждает их взгляды, а не с тем, что расширяет их понимание происходящего [8, 219].

Итоги анализа показывают, что развитие алгоритмических систем социальных сетей требует критической переоценки их роли в

медиапространстве. Они не только упрощают доступ к информации, но и становятся активными участниками формирования общественного мнения, влияя на скорость и характер распространения новостей. Поэтому изучение архитектуры, принципов работы и социальных последствий алгоритмов становится одной из ключевых задач современной медиакоммуникационной науки [8, 220].

Сравнительная работа позволила рассмотреть особенности функционирования алгоритмов социальных сетей и выявить их влияние на распространение новостного контента в современном медиапространстве. Анализ отечественных и зарубежных источников показал, что алгоритмы не только определяют порядок отображения информации в лентах пользователей, но и фактически формируют их новостную картину мира. Сравнительный анализ работы алгоритмов на различных платформах («ВКонтакте», Instagram, TikTok, Twitter) продемонстрировал, что, несмотря на различия в технических подходах, все они направлены на достижение одной цели - максимизацию вовлеченности пользователя за счет персонализации контента. Алгоритмы подстраиваются под индивидуальные предпочтения аудитории, анализируя лайки, комментарии, просмотры и другие формы активности, в результате чего каждый пользователь оказывается в замкнутом информационном пространстве, отражающем только его интересы и убеждения.

Такой принцип работы приводит к появлению феномена «информационных пузырей» и «эхо-камер», когда человек получает преимущественно ту информацию, которая подтверждает его взгляды. Это, в свою очередь, способствует фрагментации медиаполя, снижению уровня критического восприятия и росту доверия к непроверенным источникам. В контексте журналистики подобная ситуация представляет угрозу, так как подрывает роль традиционных СМИ и профессиональных редакторов, уступающих место алгоритмам без этических норм и механизмов ответственности.

Рассмотрение работы алгоритмов показало их двойственную природу. С одной стороны, они упрощают навигацию в огромных потоках данных, обеспечивают удобство доступа к контенту и повышают релевантность новостей. С другой стороны, их деятельность сопровождается рядом негативных последствий: ограничением информационного разнообразия, смещением акцентов в пользу развлекательного и эмоционального контента, а также ускорением распространения фейковых новостей.

Анализ показал, что во «ВКонтакте» алгоритмы преимущественно ориентированы на социальные связи и региональные интересы пользователей, тогда как Instagram и TikTok отдают приоритет визуально и эмоционально насыщенному контенту. Платформа Twitter сохраняет более выраженный новостной характер, но и здесь наблюдается зависимость от алгоритмического отбора. Таким образом, информационная повестка каждой сети формируется под влиянием специфики ее архитектуры и бизнес-модели.

Особое внимание заслуживает ситуация в Казахстане, где, по данным DataReportal (2024), социальные сети стали одним из главных источников получения новостей, охватывая около 70% населения. Это указывает на то, что алгоритмы цифровых платформ оказывают значительное воздействие на формирование общественного мнения и восприятие социальной реальности. Молодая аудитория, получающая новости преимущественно из TikTok и Instagram, находится в зоне особого риска, так как именно эти платформы ориентированы на краткий визуальный формат и эмоциональный отклик, а не на объективную и аналитическую подачу информации.

В ходе теоретического и сравнительного анализа было выявлено, что алгоритмы социальных сетей выполняют не только техническую, но и социально-регулятивную функцию. Они определяют, какие темы становятся приоритетными в обществе, какие события получают внимание аудитории и каким образом формируется общественная повестка. По сути, алгоритмы выступают в роли новых медиапосредников, способных формировать мировоззрение пользователей и влиять на общественное сознание.

Таким образом, можно заключить, что гипотеза о влиянии алгоритмов социальных сетей на искажение новостного потока полностью подтвердилась. Алгоритмы не просто транслируют информацию, а активно участвуют в ее отборе и структурировании, тем самым формируя субъективное восприятие реальности. Полученные результаты позволяют сделать следующие обобщения: алгоритмы социальных сетей способствуют персонализации контента, но одновременно ограничивают информационное разнообразие; приоритет эмоционально окрашенного и развлекательного контента снижает долю аналитических и общественно значимых новостей; возникают риски распространения недостоверной информации и ослабления роли профессиональной журналистики; в Казахстане и других странах постсоветского пространства влияние алгоритмов усиливается из-за высокой зависимости населения от цифровых источников информации.

В целом, проделанная работа подтверждает, что алгоритмы социальных сетей становятся значимым фактором формирования медиасреды XXI века. Их изучение имеет не только теоретическое, но и практическое значение, так как помогает выработать стратегии медиаграмотности, направленные на повышение осознанности пользователей и развитие критического восприятия информации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. smm-agentstvo.ru. Факторы, влияющие на алгоритмы социальных сетей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://smm-agentstvo.ru/blog/faktory-vliiaiushhie-na-algoritmy-socialnyx-setei/.

2. Bkr-web. Влияние алгоритмов социальных сетей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.bkr-web.ru/blog_keisy/vliyaniye_algoritmov_sotsialnykh_setey.

3. Никифоров А. Social Media Algorithms. Определение [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://postmypost.io/ru/glossary/social-media-algorithms/.

4. kraken-academy.ru. Влияние алгоритмов соцсетей на распространение фейков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://kraken-academy.ru/blog/article/vliyanie-algoritmov-sotssetey-na-rasprostranenie-feykov (дата обращения: 29.09.2025).

5. Дмитрий Р. Как работают алгоритмы социальных сетей [Электронный ресурс] // Habr. – Режим доступа: https://habr.com/ru/sandbox/203990/ (дата обращения: 29.09.2025).

6. Е.С. Ганюшкина. Влияние алгоритмов социальных сетей на медиасреду [Электронный ресурс] // Научный журнал «Телескоп». – 2024. – №2 (14). – С. 84–89. – Режим доступа: https://teleskop-journal.spb.ru/files/13_%D0%A2%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%BF_2%20%2814%29%202024-84-89.pdf (дата обращения: 24.09.2025).

7. Яндубаев А. В. Алгоритмы социальных сетей: их влияние на распространение информации [Электронный ресурс] // Современные научные исследования и инновации. – 2024. – №7. – Режим доступа: https://web.snauka.ru/issues/2024/07/102349 (дата обращения: 29.09.2025).

8. Ищукова Е.А., Салманов В.Д., Калябин А.А., Крюк Д.Н. https://top-technologies.ru/article/view?id=37998 (дата обращения: 08.10.2025).

9. Саймон Кемп. DataReportal. Digital 2024: Kazakhstan. We Are Social & Meltwater, 2024. URL: https://datareportal.com/reports/digital-2024-kazakhstan (дата обращения: 08.10.2025).

УДК 157.8

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОМУ ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ГИБРИДНЫХ УГРОЗ.

ГАЛИЕВ В.Н.[1], СОЛОВЬЕВ Н.[2]

[1] начальник цикла материальной части и эксплуатации АБТТ кафедры технического обеспечения, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр юриспруденции, подполковник;

[2] курсант 352 «а» учебной группы Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В данной статье анализируются современные подходы к морально-психологическому обеспечению подразделений технического обеспечения в условиях гибридных угроз.*

Ключевые слова: *средства, тенденции, область применения, эффективный, самостоятельный.*

Современные тенденции развития сил, средств и способов вооруженной борьбы, в том числе несмертоносных (информационного и психологического характера), обусловили резкое возрастание зависимости хода и исхода войны от соотношения морально-психологических сил противоборствующих сторон. В связи с этим совершенно по-иному ныне ставится проблема морально-психологического обеспечения подразделений технического обеспечения в условиях гибридных угроз.

В современных гибридных угрозах, по мнению военных теоретиков и аналитиков, появляется возможность посредством морально-психологического воздействия полностью парализовать войска противника, вследствие чего иногда вовсе не будет необходимости в прямом столкновении. Это позволяет констатировать, что в мире появился новый вид ведения боевых действий информационно-психологическое противоборство.

Появилось новое не смертельное, психологическое оружие, которое используется как эффективный способ достижения политических, экономических, военных целей еще до этапа применения военной силы. То есть это оружие с минимальными потерями. Оно представляет собой самостоятельный, эффективный и сравнительно дешевый вид оружия современной и будущей войны. И от того, насколько готовы подразделения технического обеспечения действовать в условиях применения современных боевых психотехнологий, в значительной степени будет зависеть ход и исход сражений, судьбы народов и государств, будущее планеты.

Обеспечение безопасности государства, его суверенитета и целостности, а также внутренней стабильности является одной из главных задач любой

государственности, рожденной в эпоху национальных государств, которая, как предсказывают некоторые исследователи, идет к своему концу. Тем не менее, Казахстан после 1991 года сталкивается с теми же трудностями становления национального государства, которые пережили европейские страны в 17-20 вв. и большинство стран третьего мира в 20 веке. Решение этого вопроса осложнилось тем, что Казахстан до обретения независимости располагал почти абсолютной гарантией своей безопасности, которую обеспечивала ему советская военная мощь, а после распада СССР она оказалась сведенной к нулю.

За годы независимости наше государство прошло сложный путь, которым по праву можно гордиться. Из 15 союзных республик Казахстан постепенно превратился во влиятельную региональную державу, последовательно отстаивающую собственные интересы, руководствуясь принципами взаимоуважения, толерантности и безопасности.

Сегодня в стране созданы и успешно функционируют все государственные и общественно-политические структуры, присущие светскому демократическому государству. Казахстан стал лидером Центрально-Азиатского региона и постсоветского пространства по продвижению реформ.

Глава государства в Послании народу Казахстана «Казахстанский путь - 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее» особо подчеркнул важность воспитания патриотизма у молодого поколения: «Мы, Казахстанцы, единый народ! И общая для нас судьба – это наш Мәңгілік Ел, наш достойный и великий Казахстан! «Мәңгілік Ел» – это национальная идея нашего общеказахстанского дома, мечта наших предков. [1].

Для военнослужащих подразделения технического обеспечения Национальной гвардии Республики Казахстан призыв Верховного Главнокомандующего - активно участвовать в достижении целей Стратегии, означает качественное выполнение служебно-боевых задач по техническому обеспечению.

На современном этапе развития мирового сообщества, в условиях глобализации трудно переоценить место, роль и значение сил правопорядка, способных адекватно реагировать на возникающие угрозы государству.

Во-первых, опыт цветных революций в Египте и Тунисе, Украине и Киргизии, военный конфликт в Ливии и гражданская война в Сирии против ИГИЛ, показывают, что для защиты конституционного строя нужно достаточное количество специальных войск, способных защитить покой и безопасность граждан и в целом незыблемость конституционного строя страны.

Во-вторых, накал митинговых страстей, наблюдавшийся на постсоветском пространстве, география которой разрастается, показывают, что для обеспечения общественной безопасности требуются мобильные, оснащенные высокотехнологичным вооружением и техникой, профессиональные силы правопорядка.

В-третьих, в мире неуклонно возрастает количество стихийных бедствий природного и техногенного характера, что требует наличия у государства сил способных своевременно реагировать и устранять последствия таковых.

Казахстан как член мирового сообщество может тоже столкнутся с такими угрозами и вызовами. Поэтому решение главы государства о создании Национальной гвардии Республики Казахстан является своевременной и адекватной современной обстановке.

В книге «На пороге 21 века» Президент Казахстана писал: «В начале XXI века источники самых опасных угроз и вызовов глобальной безопасности и стабильности оказались за пределами Европейского континента. В первую очередь, речь идет о международном терроризме и экстремизме, расширении масштабов торговли оружием, наркотранзита, нелегальной миграции, транснациональной организованной преступности и других. Угроза распространения оружия массового поражения сегодня в большей степени связана с другими географическими зонами планеты. Трансграничный характер угроз и вызовов в новом столетии побуждает измерять региональную безопасность не иначе как по глобальной шкале. Это касается и Европы, и других регионов мира» [2].

Анализ внешних угроз безопасности Казахстана обуславливает военно-оборонительную функцию Национальной гвардии, которая является субъектом военной организации государства, имеет ряд конкретных задач.

Внутренние угрозы безопасности могут детерминироваться противоправными действиями деструктивных сил, преследующих политические цели; сохраняется опасность групповых нарушений и массовых беспорядков на социально-экономической и национально-этнической почве, а также осложнение криминогенной обстановки в крупных мегаполисах, действий организованных преступных групп. Не исключается вероятность диверсий, террористических актов и попыток захвата важных государственных объектов и стратегического сырья. Характер этих угроз представляет реальную опасность для стабильности и устойчивого развития Казахстана.

Эффективное выполнение задач технического обеспечения с минимальными потерями -одна из основных задач войск. Современная служебно-боевая деятельность сопряжена с большими физическими и психическими нагрузками, снижающими ее успешность, дестабилизирующими психику воинов, что негативно сказывается на результатах выполнения боевых задач в целом.

Имеющаяся статистика и научное исследование состояния данной проблемы убедительно доказывают необходимость правильного формирования и повышения боевой активности и психологической устойчивости военнослужащих в их ратном труде. Так в период первой мировой войны в армии США от психологического перенапряжения и боевых стрессов пострадало 100 тысяч человек, в период второй мировой войны - 1 млн. человек.

Основной целью морально-психологического обеспечения в Национальной гвардии Республики Казахстан определено достижение и поддержание высокого морального духа личного состава, воспитание чувства личной причастности к защите Отечества, ограждение военнослужащих от негативного религиозного воздействия, организация мероприятий специальной пропаганды по идеологическому противодействию деструктивным религиозным течениям и недопущение проникновения экстремистской идеологии в воинские коллективы.

Цель и сущность морально-психологического обеспечения очень точно сформулирована в древней военной аксиоме: «***максимальное укрепление морального духа своих войск и максимальное снижение морального духа противника есть необходимое условие достижения победы в войне (конфликте)».***

Морально-психологическое обеспечение (МПО), наряду с боевым, тыловым и техническим, относится к основным видам обеспечения. МПО в органах управления различных звеньев, в войсках и силах, организуется и осуществляется соответствующими командирами, штабами, воспитательными и другими органами военного управления.

МПО – это неразрывная часть и самостоятельный вид ВСПР, согласованный по целям, задачам, направлениям и последовательности осуществляемых действий командирами, штабами, органами военного (боевого) управления и должностными лицами по формированию, поддержанию и восстановлению у личного состава войск (сил) морально-психологического состояния и других качеств, обеспечивающих выполнение поставленных служебно-боевых (боевых), учебных и специальных задач в любых условиях обстановки.

В результате подготовленный в морально-психологическом отношении военнослужащий подразделений технического обеспечения должен обладать высокой моральной готовностью, психической способностью и физической выносливостью, уметь вести успешные боевые действия против сильного, численно превосходящего противника; быть готовым сражаться в отрыве от главных сил и при этом не терять уверенности в победе; не утрачивать способность действовать осмысленно, хладнокровно и эффективно. [3].

Примеры мужества и героизма, верности воинскому долгу проявленные в ходе выполнения служебно-боевых и специальных задач, показывают, что воины Национальной гвардии готовы к выполнению задач в сложной обстановке. Так, рядовой Ербол Отарбаев, из рук Главы государства получил орден «Айбын», за мужество и героизм, проявленные при несении боевой службы, младший сержант Жандос Баянбаев и рядовой Нурасыл Мубараков, будучи тяжело ранеными, предотвратили дерзкую попытку к побегу осужденного. Верность воинскому долгу, смелость и решительность военнослужащих стали заслоном на пути преступного замысла. За годы независимости за мужество и героизм, проявленные в ходе выполнения служебно-боевых и специальных задач, отличия

в воинской службе свыше 130 военнослужащих Национальной гвардии Республики Казахстан награждены государственными наградами. Здесь к месту вспомнить слова Бауыржана Момыш-улы: «Душа человека - самое грозное, незримое оружие в бою. Ей по праву принадлежит первое место, равных ей по мощности средств борьбы нет и не будет». [3].

Каков бы ни был мировой порядок, фактор военной силы будет оставаться неотъемлемой составляющей (а зачастую и определяющей) международных отношений.

Одной из возможных причин развязывания военных конфликтов различного масштаба в ближайшие 10-15 лет может быть борьба за доступ к энергетическим и другим природным ресурсам на фоне ухудшающейся экологической ситуации. Соперничество между существующими и возникающими центрами силы в политической, экономической и военной сферах, существование потенциальных очагов напряженности, внутригосударственные вооруженные конфликты, а также наличие у ряда стран мощных вооруженных сил, в том числе и ядерных, будут по-прежнему представлять собой серьезную угрозу для региональной и международной безопасности.

Оборона и безопасность Республики Казахстан – это сплетение государственных мер политического, военного, экономического, экологического и социально-правового характера, осуществляемых в целях обеспечения готовности республики к защите суверенитета, территориальной целостности и неприкосновенности ее границ.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Назарбаев Н.А. Послание народу Казахстана «Казахстанский путь - 2050: единая цель, единые интересы, единое будущее», 2014. – 58 с.
2. Н. Назарбаев. На пороге 21 века. – А. 1996.
3. Б. Момыш-улы. Психология войны. – А. 1990.

REFERENCES

1. Nazarbaev N.A. Message to the people of Kazakhstan «The Kazakhstan Way 2050: One Goal, One Interests, One Future», 2014. – 58 p.
2. Nazarbaev. On the threshold of the 21st century.
3. B. Momosh-Ouls, Psychology of War. – A. 1990.

ГИБРИДТІК ҚЫЗМЕТТЕР ШАРТТАРЫНДА ТЕХНИКАЛЫҚ ҚАМТАМАНЫ БӨЛУДІ БЕРУДІ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДІҢ МОРАЛДЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАМТАМАСЫНА БІРЛЕСКЕН КІРІСТЕР

ГАЛИЕВ В.Н.
техникалық қамтамасыз ету кафедрасының АТТ материалдық бөлінің және пайдалану циклінің бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Ұлттық қауіпсіздік және әскери істер магистрі, подполковник.

Андатпа: *бұл бапта будан қатерлер жағдайларында техникалық қамтамасыз ету бөлімшелерін моральдық-психологиялық қамтамасыз етудің қазіргі заманғы тәсілдері талданады.*
Түйінді сөздер: *құралдар, үрдістер, қолдану саласы, тиімді, дербес.*

CONTEMPORARY APPROACHES TO MANAGEMENT OF TECHNICAL SUPPORTS IN THE CONDITIONS OF HYBRID EFFICIENCY

GALIEV V.N.
head of the material and Operation cycle of the ATT Department of Technical Support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Master of National Security and Military Affairs, Lieutenant Colonel.

Abstract: *this article analyses modern approaches to the moral and psychological support of technical support units in the context of hybrid threats.*
Key words: *means, trends, scope, effective, independent.*

УДК 796.015.004.942

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАТЕХНОЛОГИЙ В ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЕ С ПРИМЕНЕНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАПЛАТФОРМ

ГРИШМАНОВ Р.В.[1], АБИЛЬМАЖИНОВ А.А.[2], КЕБЕК Д.Б.[3]

[1] магистрант Омского государственного педагогического университета, подполковник, преподаватель кафедры физической подготовки и спорта, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: roman-grishmanov@mail.ru;

[2] доктор философии (PhD), подполковник, старший преподаватель кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск;

[3] курсант, 4 курса 241 учебной группы, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассматриваются современные медиатехнологии, медиаплатформы и мобильные приложения, применяемые в практике оздоровительной физической культуры для контроля и стимуляции физической активности населения. Особое внимание уделено исследованиям российских (В.К. Бальсевич, А.В. Круцевич, Л.И. Лубышева, С.Н. Яковлев) и казахстанских специалистов (А.Т. Жолдасбеков, Е.М. Жарыкбаев, С.К. Имангазинова), изучающих цифровизацию физического воспитания и здоровьеориентированные технологии. Проанализированы актуальные научные данные (2020–2025 гг.) о применении носимых трекеров, мобильных фитнес-приложений и социальных медиаплатформ (Strava, Garmin Connect, Apple Fitness+), а также их влияние на мотивацию и поведение занимающихся. В статье предложена модель интеграции медиатехнологий в образовательные и спортивно-оздоровительные программы с учетом национального контекста России и Казахстана.*

Ключевые слова: *медиатехнологии, физическая культура, цифровизация, мобильные приложения, контроль активности, оздоровительная направленность, фитнес-трекеры, Strava.*

Введение

Современный этап развития общества характеризуется активной технологизацией физической культуры и спорта, что отражено в Стратегии развития физической культуры и спорта Российской Федерации до 2030 года (утв. в 2021 г.) и в Национальном проекте «Здоровая нация» Республики Казахстан (2022).

Как отмечает В.К. Бальсевич (2022), цифровизация физической культуры создала предпосылки для формирования нового типа двигательной активности -

медиаконтролируемой активности, в которой индивид выступает не только как участник тренировочного процесса, но и как аналитик собственных результатов.

Согласно исследованиям Л.И. Лубышевой и А.В. Круцевича (2023), мобильные приложения и фитнес-платформы выполняют не только диагностическую, но и мотивационно-регулятивную функцию, повышая устойчивость двигательной активности. Казахстанские ученые (Жарыкбаев, 2024; Имангазинова, 2023) акцентируют внимание на адаптации таких технологий к национальной спортивной инфраструктуре и образовательным программам в вузах физической культуры.

Обзор современных медиатехнологий в оздоровительной физической культуре

1. Носимые устройства и трекеры.

Многочисленные исследования (Au et al., 2024; Singh et al., 2023) доказывают, что использование носимых устройств (Apple Watch, Xiaomi Band, Garmin) увеличивает среднесуточную физическую активность на 12–18%. В отечественной практике подобные технологии активно внедряются в программы физического воспитания вузов. Так, в Казахском национальном педагогическом университете имени Абая (Жолдасбеков, 2023) проводятся эксперименты по применению фитнес-трекеров для мониторинга физической подготовленности студентов. Российские исследования (С.Н. Яковлев, 2022; Е.В. Степанова, 2023) подтверждают, что цифровые системы обратной связи (мобильные приложения, браслеты, платформы) способствуют саморегуляции двигательной активности, особенно при использовании принципов геймификации и индивидуальных целей.

2. Мобильные приложения и платформы.

Приложения типа MyFitnessPal, Strava, Nike Training Club, Yazio, Samsung Health позволяют комплексно контролировать параметры физической активности, сна и питания. Как отмечает профессор Лубышева Л.И. (2023), использование таких приложений способствует развитию ответственного отношения к физическому самосовершенствованию, особенно среди молодежи.

В Казахстане проведен ряд исследований (Имангазинова, 2023; Касенов, 2024), показавших, что внедрение приложений в учебный процесс вузов способствует повышению двигательной активности на 15–20% и росту мотивации студентов к самостоятельным занятиям.

3. Социальные медиаплатформы и геймификация.

По данным глобального анализа (Fischer et al., 2022; Chen, 2024), платформы Strava и Garmin Connect становятся не только инструментами учета активности, но и сообществами единомышленников, где формируется культура здорового образа жизни. В России аналогичные подходы применяются в рамках цифрового проекта «Активный регион», где с 2022 года проводится системный мониторинг активности населения на основе данных мобильных приложений и носимых устройств.

В Казахстане Министерство туризма и спорта с 2023 года реализует программу «Move Kazakhstan», которая интегрирует данные Strava и Google Fit для оценки уровня физической активности населения крупных городов.

Методологические основы применения медиатехнологий.

На основе анализа отечественных и зарубежных исследований (2020–2025 гг.) можно выделить четыре уровня внедрения медиатехнологий в оздоровительную физическую культуру:

Уровень	Содержание	Пример внедрения
1. Диагностический	Сбор данных о физической активности (трекинг, опросы, тесты)	Программа «Здоровье нации» (Казахстан, 2023)
2. Информационно - мотивационный	Обратная связь, геймификация, челленджи.	Strava Clubs, Apple Fitness+
3. Образовательно-тренировочный	Внедрение приложений в образовательный процесс	Курсы «Физическая культура и здоровье» (РФ, 2024)
4. Аналитико - управленческий	Мониторинг эффективности программ на уровне региона	Платформа «Активный регион» (РФ, 2023)

Результаты анализа показывают, что применение медиатехнологий:

- повышает регулярность физической активности у пользователей на 15-30%;
- формирует устойчивую мотивацию к здоровому образу жизни;
- обеспечивает возможность персонализированного подхода в физическом воспитании.

Однако, как подчеркивает профессор Круцевич А.В. (2023), эффективность цифровых средств во многом определяется уровнем цифровой грамотности и психологической готовностью пользователей.

Казахстанские авторы (Жолдасбеков, Имангазинова, 2024) отмечают, что необходима системная подготовка педагогов физической культуры в области цифровых технологий, включая навыки аналитики данных и работы с медиаплатформами.

Заключение. Использование современных медиатехнологий, мобильных приложений и платформ открывает новые горизонты для развития оздоровительной физической культуры. Их внедрение позволяет:

1) осуществлять объективный контроль физической активности;
2) персонализировать образовательные программы;
3) повысить мотивацию и вовлеченность населения в физическую культуру.

Для России и Казахстана актуально формирование единого цифрового пространства физической культуры, включающего национальные базы данных, платформы взаимодействия вузов и спортивных школ, а также стандарты использования медиатехнологий в оздоровительных программах.

В дальнейшем необходимо продолжить научное сопровождение цифровизации физической культуры, включая оценку эффективности медиаплатформ и разработку этических стандартов защиты персональных данных пользователей.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бальсевич В.К. Теория и практика физической культуры в эпоху цифровых трансформаций. – М., 2022.
2. Лубышева Л.И., Круцевич А.В. Цифровизация образовательных программ по физической культуре. – СПб., 2023.
3. Жарыкбаев Е.М. Инновационные технологии в физическом воспитании студентов. – Алматы: КазНПУ, 2024.
4. Имангазинова С.К. Цифровые платформы в подготовке специалистов по физической культуре. // Вестник КазНУ, 2023.
5. Степанова Е.В. Использование фитнес-трекеров в учебном процессе. // Теория и практика физической культуры, 2023.
6. Au W.W. et al. Wearable activity trackers and physical activity: Systematic Review. *BMC Public Health*, 2024.
7. Fischer J. et al. Riding through the pandemic: Using Strava data to monitor mobility. *Nature Human Behaviour*, 2022.
8. Singh B. et al. Accuracy of wearable activity trackers. *Front Public Health*, 2024.
9. Chen X. Digital Health Interventions and Physical Activity: Meta-Review. *JMIR*, 2024.
10. Жолдасбеков А.Т. Цифровая трансформация физического воспитания в Казахстане. // Спорт и наука, 2023.

REFERENCES

1. Bal'sevich V.K. Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury v epokhu tsifrovykh transformatsiy. - M., 2022.
2. Lubysheva L.I., Krutsevich A.V. Tsifrovizatsiya obrazovatel'nykh programm po fizicheskoy kul'ture. - SPb., 2023.
3. Zharykbayev Ye.M. Innovatsionnyye tekhnologii v fizicheskom vospitanii studentov. - Almaty: KazNPU, 2024.
4. Imangazinova S.K. Tsifrovyye platformy v podgotovke spetsialistov po fizicheskoy kul'ture. // Vestnik KazNU, 2023.
5. Stepanova Ye.V. Ispol'zovaniye fitnes-trekerov v uchebnom protsesse. // Teoriya i praktika fizicheskoy kul'tury, 2023.
6. Au W.W. et al. Wearable activity trackers and physical activity: Systematic Review. BMC Public Health, 2024.
7. Fischer J. Et al. Riding through the pandemic: Using Strava data to monitor mobility. Nature Human Behaviour, 2022.

8. Singh B. et al. Accuracy of wearable activity trackers. Front Public Health, 2024.

9. Chen X. Digital Health Interventions and Physical Activity: Meta-Review. JMIR, 2024.

10. Zholdasbekov A.T. Tsifrovaya transformatsiya fizicheskogo vospitaniya v Kazakhstane. // Sport i nauka, 2023.

УАҚЫТША МЕДИАПЛАТФОРНЫ ҚОЛДАНЫЛА ОТЫРЫП, ОРТАЛЫҚ ФИЗИКАЛЫҚ МУЛЬТУРАДА УАҚЫТША МЕДИАТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Р.В. ГРИШМАНОВ [1], А.А. ӘБІЛМАЖИНОВ [2], Д.Б. КЕБЕК [3]

[1] Омбы мемлекеттік педагогикалық университетінің магистранты, подполковник, дене шынықтыру және спорт кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ. E-mail: roman-grishmanov@mail.ru;

[2] философия докторы (PhD), подполковник, жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ.;

[3] курсант, 4 курс, 241 оқу тобы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ.

Андатпа: *Бұл мақала физикалық белсенділікті бақылау және насихаттау үшін денсаулыққа қатысты дене шынықтыруда қолданылатын заманауи медиа технологияларды, медиа платформаларды және мобильді қолданбаларды қарастырады. Дене шынықтыру мен сауықтыру технологияларын цифрландыруды зерттейтін ресейлік (В.К.Бальсевич, А.В.Круцевич, Л.И.Лубышева, С.Н.Яковлев) және қазақстандық мамандардың (А.Т.Жолдасбеков, Е.М.Жарықбаев, С.К.Иманғазинова) зерттеулеріне ерекше назар аударылады. Бұл мақалада киілетін трекерлерді, мобильді фитнес қолданбаларын және әлеуметтік медиа платформаларын (Strava, Garmin Connect, Apple Fitness+) пайдалану туралы ағымдағы ғылыми деректер (2020–2025), сондай-ақ олардың жаттығушылардың мотивациясы мен мінез-құлқына әсері талданады. Бұл мақалада Ресей мен Қазақстанның ұлттық контексттерін ескере отырып, медиа-технологияларды білім беру және спорт және дене шынықтыру бағдарламаларына біріктіру үлгісі ұсынылады.*

Түйін сөздер: *медиа технологиялар, дене шынықтыру, цифрландыру, мобильді қосымшалар, белсенділікті бақылау, сауықтыруға бағытталған бағдарламалар, фитнес трекерлер, Strava.*

USING MODERN MEDIA TECHNOLOGIES IN HEALTH-RELATED PHYSICAL EDUCATION WITH MEDIA PLATFORMS AND MOBILE APPS TO MONITOR PHYSICAL ACTIVITY

GRISHMANOV R.V.[1], ABILMAJZHINOV A.A.[2], KEBEK D.B.[3]

[1] magistranter of Omsk State Pedagogical University, lieutenant colonel, professor of the department of physical training and sports, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, city of Petropavlovsk, Kazakhstan.

[2] doc of Philosophy (PhD), Lieutenant Colonel, Senior Lecturer of the Department of Operational Art and Moral-Psychological Support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, city of Petropavlovsk, Kazakhstan.

[3] cadet, 4nd year, 241th study group, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, Kazakhstan.

Abstract: *This article examines modern media technologies, media platforms, and mobile apps used in health-related physical education to monitor and promote physical activity. Particular attention is paid to the research of Russian (V.K. Balsevich, A.V. Krutsevich, L.I. Lubysheva, S.N. Yakovlev) and Kazakhstani experts (A.T. Zholdasbekov, E.M. Zharykbayev, S.K. Imangazinova) studying the digitalization of physical education and health-oriented technologies. This article analyzes current scientific data (2020-2025) on the use of wearable trackers, mobile fitness apps, and social media platforms (Strava, Garmin Connect, Apple Fitness+), as well as their impact on the motivation and behavior of exercisers. This article proposes a model for integrating media technologies into educational and sports and fitness programs, taking into account the national contexts of Russia and Kazakhstan.*

Key words: *media technologies, physical education, digitalization, mobile apps, activity tracking, wellness-focused programs, fitness trackers, Strava.*

УДК:070

ФЕЙКИ В ИНТЕРНЕТЕ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ОБЩЕСТВО

ГРОЗНАЯ А.А.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: groznaya.anastasiya.07@mail.ru;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается феномен фейковых новостей в интернете и их воздействие на общество, с особым акцентом на ситуацию в Казахстане. Автор анализирует природу фейков, их классификацию, механизмы распространения и последствия для общественного сознания, политической стабильности и доверия к средствам массовой информации. Отдельное внимание уделено международному опыту противодействия дезинформации, роли медиаграмотности и законодательным мерам Казахстана. В работе подчеркивается необходимость комплексного подхода, включающего развитие критического мышления, фактчекинговых инициатив и образовательных программ для эффективной борьбы с фейками.*

Ключевые слова: *фейки, дезинформация, интернет, общество, Казахстан, медиаграмотность, фактчекинг, социальные сети, информационная безопасность, свобода слова.*

В современную эпоху цифровых технологий и глобальной коммуникации интернет стал основным источником информации для большинства населения. Однако наряду с этим процессом наблюдается стремительный рост недостоверных сообщений, манипулятивных новостей и намеренно искаженных фактов, объединенных понятием «фейк». Такие материалы оказывают существенное воздействие на общественное сознание, политическую стабильность и уровень доверия к средствам массовой информации [1].

В Казахстане, как и во многих других странах, распространение фейков становится значимой угрозой для общественной безопасности и информационного пространства. Фейковые новости могут использоваться как инструмент дестабилизации, что приводит к необходимости усиления правового регулирования, развития медиаграмотности и поддержки фактчекинговых инициатив [2]. Настоящая работа направлена на анализ природы фейков, их классификацию, механизмов распространения, влияния на общество и мер противодействия.

Термин «фейк» (от англ. fake - «подделка, ложь») обозначает намеренно искаженную или вымышленную информацию, созданную с целью ввести

аудиторию в заблуждение. В научной литературе также используются термины «дезинформация» - преднамеренное распространение ложных сведений, и «мисинформация» - ошибка, допущенная без злого умысла [3].

По мнению Г. С. Султанбаевой и коллег, фейки подразделяются на различные формы: «новости-инсинуации», «сюрприз-фейки» и «щепотка правды плюс ложь». Исследователи отмечают, что именно эмоциональная подача и контекст делают такие сообщения особенно убедительными для аудитории [1].

В зависимости от содержания и цели воздействия выделяют следующие категории:

1. Политические фейки - направлены на искажение информации о выборах, общественных протестах, международных событиях.
2. Социально-экономические фейки - касаются кризисов, эпидемий, курсов валют, мошеннических схем.
3. Мультимедийные фейки - включают поддельные фото, видео и аудиозаписи (в том числе дипфейки).
4. Эмоциональные фейки - создаются для вызова страха, возмущения или сочувствия у аудитории [1].

Такое деление позволяет выявить источники и цели ложных сообщений, а также понимать, каким образом они воздействуют на различные социальные группы.

Социальные платформы, такие как Facebook, Instagram, TikTok и Telegram, выступают ключевыми каналами распространения фейковых новостей. Алгоритмы соцсетей усиливают охват контента, вызывающего эмоциональный отклик, что приводит к формированию «информационных пузырей», где пользователи взаимодействуют лишь с материалами, подтверждающими их убеждения [4].

По данным исследований Shao и др., автоматизированные аккаунты (боты) играют важную роль в ускорении циркуляции ложного контента на ранних этапах его распространения [9].

Современные технологии позволяют создавать фальсифицированные видеоролики и изображения. В Казахстане уже фиксировались случаи распространения дипфейков, имитирующих политические заявления или призывы к агрессии [3]. Такие фальсификации затрудняют проверку достоверности информации и подрывают доверие к официальным источникам.

Мессенджеры (WhatsApp, Telegram, Viber) служат еще одним мощным инструментом распространения фейков. Поскольку обмен сообщениями происходит в закрытых группах, отследить и опровергнуть ложную информацию становится крайне сложно. Исследования показывают, что в отдельных регионах Казахстана «волны фейков» распространяются именно через эти каналы, вызывая массовую панику и недоверие [3].

Массовое присутствие фейков в медиапространстве приводит к эрозии доверия к средствам массовой информации. Согласно наблюдениям, Н.

Исмагулова, публикация непроверенных данных подрывает репутацию журналистики и формирует у населения ощущение тотальной недостоверности новостей [2].

По данным исследования Bureau Demoscope (2022), более половины казахстанцев (52 %) никогда не проверяют новости на достоверность, а 51 % затрудняются отличить правду от лжи [4]. Только 22 % опрошенных смогли корректно определить понятие «фактчекинг». Это говорит о низком уровне критического восприятия информации и повышенной уязвимости общества к манипуляциям [4].

Фейки усиливают раскол между социальными и этническими группами, провоцируя конфликты и недоверие. Аналитический обзор Центра по борьбе с дезинформацией при Службе центральных коммуникаций отмечает, что Казахстан становится объектом внешней дестабилизации через фейковые кампании [3].

Регулярное взаимодействие с тревожными и негативными сообщениями вызывает у людей стресс, усталость и тревожность. Особенно опасны фейки, касающиеся здоровья и безопасности, - они провоцируют панику и могут привести к неправильным действиям населения [3].

Фейковая информация способна влиять на восприятие политических лидеров и избирательные настроения. В Казахстане уже отмечались случаи обсуждения законодательных мер по борьбе с ложными публикациями и штрафов за распространение недостоверных данных [5]. Эти меры вызвали дискуссию относительно границ свободы слова и рисков цензуры.

Международные исследования подтверждают, что проблема дезинформации имеет глобальный характер. Так, в работе Pierri и др. анализируется распространение фейков в Facebook и Twitter в период российско-украинского конфликта. Ученые установили, что лишь 8-15 % дезинформационных сообщений были удалены платформами [10]. Это демонстрирует ограниченность возможностей алгоритмического контроля.

Исследование Shao и коллег также показало, что боты распространяют контент с низким уровнем достоверности гораздо быстрее, чем реальные пользователи [9]. Аналогичные механизмы действуют и в казахстанском медиапространстве, хотя масштабы их влияния варьируются в зависимости от уровня регулирования и вовлеченности аудитории.

Просвещение населения является одним из ключевых направлений борьбы с фейками. Примером может служить проект #ЛайкайНоПроверяй, реализованный TikTok совместно с AlmaU, направленный на обучение пользователей критическому восприятию информации [6].

Среди казахстанских инициатив по борьбе с фейками выделяется деятельность платформы FactCheck.kz, осуществляющей проверку спорных утверждений и опровержение ложных сведений [7]. Такие проекты способствуют укреплению доверия к журналистике и формированию культуры ответственного потребления новостей.

В 2023 году в Казахстане вступили в силу поправки, предусматривающие административную ответственность за распространение ложной информации: штраф до 20 МРП для пользователей и до 40 МРП для блогеров [5]. Однако эксперты отмечают необходимость соблюдения баланса между контролем информации и защитой свободы выражения мнений.

Борьба с фейками также предполагает развитие алгоритмов автоматического распознавания дезинформации, блокировку ботов и поддержку независимых медиа. Важно развивать критическое мышление у молодежи и укреплять образовательные программы, формирующие осознанное отношение к информации [1,2].

Фейки в интернете представляют собой серьезную угрозу не только для информационной безопасности, но и для общественного доверия и единства. В Казахстане этот феномен проявляется особенно остро из-за сочетания низкого уровня медиаграмотности и высокой активности социальных сетей. Системное противодействие требует комплексного подхода, включающего правовые, образовательные и технологические меры. Повышение медиаграмотности, поддержка фактчекинговых инициатив и развитие культуры критического мышления являются ключевыми инструментами в борьбе с дезинформацией [6,7].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Султанбаева, Г.С., Толеген, Б.З. и др. Распространение фейковой и некорректной информации в социальных сетях – [Электронный ресурс]. – 2024. Режим доступа: https://bulletin-journalism.kaznu.kz/index.php/1-journal/article/view/1849.

2. Исмагулов, Н. Цифровая дезинформация: когда правда становится жертвой – [Электронный ресурс]. – 2024. Режим доступа: https://dialog.kz/articles/konspirologiya/2024-08-29/nurlan-ismagulov-cifrovaya-dezinformaciya-kogda-pravda.

3. ЛАДА.kz. Фейки как инструмент раскола: Казахстан становится мишенью дезинформации – [Электронный ресурс]. – 2025. Режим доступа: https://www.lada.kz/kazakhstan-news/141671-feiki-kak-instrument-raskola-kazakhstan-stanovitsia-misheniu-dezinformatsii.html.

4. Абдулманов Э. Казахстанцы подвержены фейкам: более 52 % никогда не проверяют новости – [Электронный ресурс]. – 2023. Режим доступа: https://bizmedia.kz/2022-12-15-kazahstanczy-podverzhenny-fejkam//

5. РБК. Казахстан ввел ответственность за фейки в интернете – [Электронный ресурс]. – 2024. Режим доступа: https://www.rbc.ru/technology_and_media/10/07/2023/64ac235a9a7947a223438f26.

6. ЛАДА.kz. Борьба с фейками начинается с себя: TikTok и AlmaU научат казахстанцев отличать правду от лжи – [Электронный ресурс]. – 2023. Режим доступа: https://www.lada.kz/society/society/116971-borba-s-feykami-nachinaetsya-

s-sebya.-tiktok-i-almau-nauchat-kazahstancev-otlichat-pravdu-ot-lzhi-v-internete.html.

7. Factcheck.kz. Независимый проект по проверке фактов в Казахстане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://factcheck.kz/ , свободный.

8. Алиева.З. Как интернет-фейки манипулируют сознанием казахстанцев: разбор реальных историй с экспертом – [Электронный ресурс]. – 2024. Режим доступа: https://www.nur.kz/society/2191220-kak-internet-feyki-manipuliruyut-soznaniem-kazahstancev-razbor-realnyh-istoriy-s-ekspertom/.

9. Shao, C., Ciampaglia, G. L., Varol, O. и др. The Spread of Low-Credibility Content by Social Bots – [Электронный ресурс]. – 2018. Режим доступа: https://arxiv.org/abs/1707.07592.

10. Pierri, F., Gruppi, M., Alam, F., Trevino, E., Ferrara, E. Propaganda and Misinformation on Facebook and Twitter during the Russian Invasion of Ukraine – [Электронный ресурс]. – 2022. Режим доступа: https://arxiv.org/abs/2207.01576.

УДК 070

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫНДА ЗОРЛЫҚ-ЗОМБЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ БОЙЫНША ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІ

ГАЛЫМЖАНОВ Н.А.[1]., БЕЙСЕНОВ Ж.Т.[2]

[1] 21 м топтың магистранты, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ-сы. E-mail: gnurtlek@mail.ru;

[2] магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясының қызметтік-жауынгерлік қолдану кафедрасының аға оқытушысы - ИТҚ қызметінің бастығы, подполковник. E-mail: beysenov8303@gmail.com.

Андатпа: *Әскери қызметтегі зорлық-зомбылық мәселесі бойынша психологиялық-педагогикалық әдебиеттерді талдау армиядағы зорлық-зомбылық мәселесі бірнеше ғылыми бағыттар аясында қарастырылатынын көрсетті: жеке адам және ұжым психологиясы, тәртіп педагогикасы, әскери педагогика және әлеуметтік психология.*

Психологиялық әдебиеттерде әскери ортадағы зорлық-зомбылық қысым мен бағыну дәрежесі жоғары жабық иерархиялық жүйеде деструктивті өзара әрекеттесу түрі ретінде қарастырылады.

К.Лоренц агрессияны әсіресе қауіп пен қысым жағдайында көрінетін адамның табиғи қасиеті деп түсіндірді. Олардың пікірінше, армия құрылымы репрессиялық иерархия мен тұлғасыздану салдарынан агрессияға бейімділігін арттырады [66]. А.Адлер армиядағы жекелікті басып-жаншу және жеке тұлғаның құнсыздануы жауап агрессиясын және патологиялық бағынуды тудыруы мүмкін екенін көрсетті [4]. Осылайша, А.Бандура (әлеуметтік оқыту теориясы) зорлық-зомбылық мінез-құлық, егер ол мадақталса немесе жазасыз қалса, көбінесе дәрежедегі жоғары тұрғандардың үлгісінде үлгіленетінін атап өтті [9]. Қазақстандық әскери педагогтардың, мысалы, Т.Ерғалиевтің [18] және А.Шоқпаровтың [70] еңбектерінде сөзсіз мойынсұнушылық емес, психологиялық тұрақтылық пен сыни ойлауды дамытуға бағытталған заманауи тәрбие әдістерін енгізу қажеттігі баса айтылған.

Түйінді сөздер: *Зорлық-зомбылық, заң, қылмыстық кодекс, ішкі тәртіп, рота, моральдық-психологиялық, профилактикалық, армия, тәрбие, ақпарат, әдістер.*

1. Әскери ұжым – шектеулі кеңістікте көп ер адамдардың шоғырлануы. Ұзақ мерзімді криминологиялық зерттеулер бізді 18-ден 25 жасқа дейінгі жас ең криминогендік жастың бірі екеніне және ерлердің қылмыстық әрекеті (ең алдымен зорлық-зомбылық қылмыстары бойынша) әйелдерге қарағанда шамамен 7 есе жоғары екеніне сендіреді. Тиісінше, әрбір әскери қызметшінің

жеке кеңістігі неғұрлым аз болса, тұлғааралық қақтығыстардың және оларды күш қолдану арқылы шешудің ықтималдығы соғұрлым жоғары болады.

2. Әскери қызмет жауға жеке дұшпандық болмаған жағдайда да зорлық-зомбылық пен агрессияға әзірлік нышандарымен сіңеді. Сонымен, әскери қызметшінің дайындығының маңызды құрамдас бөліктерінің бірі оның дене дайындығы, күші,ептілігі, қорықпауы болып табылады. Зорлық-зомбылықтың басқа нышандарымен ұштастыра отырып, әскери топтарда әскери қызметшілерді агрессияға бейімдейтін нақты символдық кеңістік, ұжымдық бейсаналық қалыптасады. Бұл армияның қоғамдық институт ретіндегі әлеуметтік рөлімен байланысты кез келген әскери құрамалардың қажетті функционалдық белгісі екенін атап өткен жөн. Эксперименттер мен теориялық жалпылаулар агрессивті мінез-құлық формалары деиндивидуализация мен адамгершіліктен арылу кезінде көбірек болатынын көрсетті. Бұл екі әсер міндетті түрде армияда қамтамасыз етіледі және ол үшін қажет. Біріншісі біркелкі шаш қию, форма, емдеу ережелері, әскери қызметші көптеген ұқсастардың біріне айналғанда қол жеткізіледі.

Ф.Зимбардо бетперде, арнайы киім, бетке бояу сияқты тұлғасыздандыру құралдарын пайдаланғандар ежелгі және қазіргі қарабайыр халықтар арасындағы соғыстарда қатыгез зорлық-зомбылыққа көбірек бейім болатынын анықтады. Көшелік қақтығыстар жағдайында және жабық қауымдастықтарда деиндивидуализация агрессияның катализаторы ретінде де қызмет етеді - анонимдік, жауапкершіліктің таралуы, топ мөлшері, жаңа құрылымданбаған жағдаймен бірге [38].

Сондықтан көпшілікке белгілі тобыр әсері, ал ең қатыгезі топтық (жаппай) төбелес болып табылады. Екінші әсер – адамсыздандыруды адамдар бұрыннан, соның ішінде әскери білім беру процесінде, саясатта, қылмыстық субмәдениетте қолданып келеді. Жау (сыртқы, яғни басқа мемлекеттердің әскери қызметшілері немесе жеке әскери ұжымның белгілі бір бөлігі) бірнеше клишелердің көмегімен жеке тұлғасыздандырылады. Мысал ретінде «фашистер», «диверсанттар», «кәпірлер», «осындай өлкенің адамдары» және т.б.

Бұл жалпыланған топтардың өкілдеріне шын мәнінде «жаулардың» аз ғана бөлігіне ғана тән болуы мүмкін стереотиптік белгілер жатады. Осының нәтижесінде қарсы тұрған индивидтер өздерінің даралықтары мен адамдық қасиетін жоғалтады (адамгершіліктен айырылады), бұл оларға қарсы күш қолдануды жеңілдетеді. Бұл әсерді және оны әскерде қолдануды Э.Фромм да «Адамның деструктивтілігінің анатомиясы» атты еңбегінде атап өтіп, топаралық қақтығыстар мәселелеріне және «Өлтірме!» табиғи инстинктін жою жолдарына тоқталды. адамдарда [95].

3. Әскери қызметке шақыру бойынша әскери қызметшілер үшін олардың конституциялық міндеттерін орындауды (бөлімнен қашып кетудің және бөлімшесін рұқсатсыз тастап кетудің алдын алу) бір мезгілде қамтамасыз ететін, сондай-ақ оқуға ұдайы тәрбиелік ықпал ететін жағдайлар жасалады. Жеке бас бостандығын шектеу жағдайлары және нақты өмір жағдайларынан туындаған

күйзеліс, бірқатар қажеттіліктерді әдеттегі жолмен және әдеттегі дәрежеде қанағаттандыру мүмкіндіктерін шектеу фрустрация жағдайын тудырады. Бұл жанжалды дамытудың күшті факторы, сыртқы ынталандыруға реакцияның экстремалды формалары.

4. Мұндай жағдайда әскери бөлімде моральдық салауаттылықты сақтау – маңыздылығын асыра бағалау қиын міндет. «Құқық бұзушылықпен күресу командирлерден қарапайым бұйрықтар мен жазаларды қолданудан гөрі анағұрлым сезімтал, дәйекті, саяси хабардар және кәсіби қасиеттерге ие болуды талап етеді. Бірақ армия командирлерінің басқа амалы болуы мүмкін емес» [69]. Дегенмен, адам факторын есте ұстаған жөн: кез келген әскерде әрбір командир дарынды тәрбиеші бола алмайды, сондықтан жеке құраммен жұмыс істеуде белгілі бір қателіктер мен командирлер тарапынан бақылаудың әлсіреуі сөзсіз. Әскери қызметшілер арасындағы өзара қарым-қатынастардың жарғылық ережелерінің сақталуына, берілген иерархия мен бағыныстылықтың сақталуына, тұлғааралық қақтығыстардың туындауы мен дамуына тұрақты бақылаудың болмауы әскери бөлімде өзін-өзі ұйымдастыру процестерін, баламалы әлеуметтік нормаларды, құндылықтар жүйесін және бейресми жетекші топтарды құруды тудыруы мүмкін.

Командирлердің кейбір міндеттерін, мысалы, ардагер сарбаздарға ауыстырған кезде, әскери ұжымды басқару үшін бейресми иерархия мен зорлық-зомбылықты қолдану да, үлкен қауіп төндіреді. С.Н.Фридинский әскерлердегі қылмыстың жағымсыз тенденцияларын қызмет мерзімін 12 айға дейін қысқарту есебінен әскерге шақырылғандар санының өсуімен де, әскери бөлімдерді басқарудағы кемшіліктермен де байланыстырады [44].

5. Әскери міндеттілердің жеке ерекшеліктері үлкен мәнге ие. Армия – қоғамның бір бөлігі. Ұжымдағы көптеген әлеуметтік-психологиялық процестер өзінің нысаны бойынша оны құрайтын тұлғалардың қарым-қатынасына, олардың ұмтылыстарының сипатына, құндылықтар жүйесіне, әдеттеріне және темпераментіне байланысты. Жастардың әскерге алынбауы кездейсоқ емес. Дегенмен, әскерге шақырылушылар тапшылығының өткір кезеңінде, сондай-ақ жастардың қылмыстық бейімділігін анықтаудың сенімді әдістері болмаған кезде, қылмыстық мінез-құлыққа бейім адамдарды алу және қылмыстық субмәдениеттің әлеуметтік нормаларын әскери қызметке енгізу ықтималдығы артады.

Бірқатар зерттеушілердің пікірінше, дәл осы факторлар 1967 жылдан кейін КСРО-да жасы ұлғайған сарбаздардың жас сарбаздарды келемеждеуімен байланысты әр түрлі қорлайтын бейресми жауынгерлік жоралғылардың, «ант берулердің» дамуына себеп болды [31]. Дегенмен, атап өтерлік жайт, аталған факторлардың болуына қарамастан, әскери қызметтегі қылмыс әртүрлі елдерде, сондай-ақ кез келген елде өзінің өмір сүруінің әртүрлі кезеңдерінде әртүрлі болады. Әскери ұжымдағы бірдей табиғи процестер мұқият назар аударуды қажет ететін бірқатар басқа факторлардың әсерінен әртүрлі формада және әртүрлі масштабта болуы мүмкін.

Нормативтік әсер ету теориясына сәйкес, топтық ортадағы адам ерекшеленбеу ниетіне бағынады. Егер бөлімшедегі зорлық-зомбылық бастама немесе «тәрбие» әдісі ретінде қабылданса, оған қарсы тұру өте қиын болады.

- Көшбасшылық стилі және оның зорлық-зомбылық деңгейіне әсері:

Авторитарлық стиль:

Қатаң авторитарлық стильді қолданатын командирлер жиі әрекет етеді:

жазалау жүйесі;

бағыныштылардың эмоционалдық жағдайын елемеу;

тек келесі тапсырыстарға назар аудару.

Бұл тұрғыда бағыныштылар арасындағы зорлық-зомбылық жоғарыдан қолдау болмаған кезде бейресми тәртіпті сақтаудың тәсіліне айналады.

Рұқсат беретін стиль:

Тұлғааралық қақтығыстарға араласпайтын және психологиялық климатқа қызығушылық танытпайтын командир агрессивті мінез-құлықты жанама түрде ынталандырады. Зорлық-зомбылық көріністеріне реакцияның болмауы оның заңдастырылуы ретінде қабылданады.

Демократиялық және гуманистік көзқарастар:

Армияның қатаң құрылымына қарамастан, демократиялық өзара әрекеттесу элементтері (құрмет, кері байланыс, қорлаусыз барабар тәртіп) мыналарға ықпал етеді:

зорлық-зомбылық деңгейін төмендету;

салауатты микроклиматты құру;

бөлімшенің моральдық және жауынгерлік рухын арттыру.

Жалпы әлеуметтік-психологиялық факторларды ескере отырып, автор жалпы қоғамдағы агрессивтіліктің өсуі, адам өмірінің құндылығы санасының төмендеуі, моральдық нормалардың деградациясы ең алдымен мемлекеттің саяси құрылымының түбегейлі өзгеруі кезеңінде өскен әскерге шақырылғандарға әсер етеді деп есептейді. Зорлық-зомбылық культі, кез келген тәсілмен мақсатқа жетуді негіздеу, әдемі өмірді агрессивті жарнамалау, тұтынушылық идеологияны дамыту жас ұрпақта агрессивті мінез-құлықты тудыратын қарапайым ынталандыруды қанағаттандыру үшін дереу әрекеттерге оңай болжауға болатын реакцияны тудырады.

Ал егер бұрын мұндай қажеттіліктерді қоғамда, мектепте, отбасында басым идеология, жасөспірімдер арасындағы құқық бұзушылықтың алдын алудың кең жүйесі тежеп келсе, қазір мұндай тежеуші факторлар не жоқ, не тиімсіз жұмыс істейді. Автордың әскерге шақырылғандар арасында жүргізген сауалнамасы респонденттердің 78%-ы құрдастарына күш көрсетуге жол беретінін көрсетті.

Сонымен қатар, әскерге шақырылушылар арасындағы агрессивтіліктің өсуіне ықтималдылықтың жоғарылауы сияқты әлеуметтік-психологиялық фактор әсер етеді. Статистикалық мәліметтерді талдау, әскери қызметкерлер арасында жүргізілген сауалнамалар және нақты қылмыстық істер негізінде автор БАҚ-тағы жарияланымдар мен басқа да ақпараттардың әсерінен әскери

қызметші, әдетте, әскери бөлімге қызметтің бірінші жылында кез келген зорлық-зомбылыққа шыдау үшін қалыптасқан өмірлік ұстанымымен келеді деген қорытындыға келеді.

Агрессивті мінез-құлықтың нақты әлеуметтік-психологиялық факторларының мазмұнын аша отырып, біз әскери қызметтің ұзақтығының айырмашылығының осы мінез-құлыққа кері әсерін негіздейміз. Осы мақсатта жұмыста әскери-қылмыстық субмәдениет сияқты жағымсыз әлеуметтік-психологиялық құбылыс – қолбасшылық белгілегеннен ерекшеленетін құндылықтар, нормалар, мінез-құлық үлгілері басым әскери қызметшілердің өмір салты қарастырылады. Автор агрессивті мінез-құлықтың әскери қызметкерлердің әскери-қылмыстық субмәдениет құндылықтарын ұстаушылардың белгіленген мінез-құлық ережелерін бұзуына немесе елемеуіне тікелей тәуелділігін көрсетеді, сонымен қатар әскери ұжымдағы қылмыстық қорлаудың нақты себептері бар:

қызметтің бірінші жылында әскери қызметкерлерді саналы түрде иесіздандыру;

әскери ұжымдағы бар әлеуметтік бейресми топ белгілеген «ойын ережелерін» санасыз бұзуда көрсетілген кез келген әскери қызметшінің кінәсі;

кез келген әскери қызметшінің белгіленген тәртіп ережелерін сақтаудан саналы түрде бас тартуы немесе ертерек шақырылу кезеңіндегі әскери қызметшілерге тиісті жеңілдіктер мен артықшылықтарды пайдалануға әрекет жасау;

адамдардың үстінен билікті сынауға ұмтылу, өзін-өзі бекіту, беделге ие болу, жас әскери қызметкерлерді өз ықпалына бағындыру;

жәбірленушілердің лайықсыз мінез-құлқы;

топтық агрессияны тудыратын әлеуметтік-психологиялық факторларға әскери қызметкерлердің психофизиологиялық ерекшеліктерін таңу.

Агрессивті мінез-құлықтың тікелей факторларының ішінде автор қылмыстық-агрессивті мінез-құлықтың барлық қатысушыларында агрессивтіліктің жоғарылауына ықпал ететін нақты әлеуметтік-психологиялық механизмдердің мазмұнын көрсетеді, атап айтқанда:

агрессияның ұжымдық көріністері процесінде жазалану қорқынышының әлсіреуі;

әскери қызметшілерді топтық ұрып-соғуға қатысушылардың аты-жөнін атамау;

жәбірленушіні топпен ұру кезінде қылмыскерлерде «психикалық инфекция», «топтық сананың тарылуы»;

мақұлдаушы ортаның агрессивті әрекеттерді белсендіруге жанама әсері.

Осылайша, әскер жасақтарындағы зорлық-зомбылыққа ықпал ететін әлеуметтік-психологиялық факторлар әскери қызметшілердің агрессивті мінез-құлқының қалыптасуына айтарлықтай әсер етеді және алдын алу шараларын әзірлеу кезінде оларды кешенді түрде ескеру қажет деген қорытынды жасалды.

Қорытындылай келе теориялық-құқықтық дереккөздерді талдау командалық-бағынушылық қатынастарындағы зорлық-зомбылық құқықтық, әлеуметтік және психологиялық аспектілерді қамтитын күрделі пәнаралық құбылыс екенін көрсетті. Құқықтық тұрғыдан алғанда, мұндай әрекеттер тек қылмыстық заңнаманы ғана емес, сонымен қатар әскери қызмет тәртібін бұзады, әскери тәртіп пен заңдылық негіздеріне нұқсан келтіреді.

Психологиялық және социологиялық тұрғыдан алғанда, әскери ортадағы зорлық-зомбылық иерархияны тану немесе шектеулі еркіндік жағдайында фрустрацияны жеңілдету, бағыну әдісі ретінде әрекет етуі мүмкін. Зорлық-зомбылық мінез-құлқының қалыптасуында топтық динамика, авторитарлық басшылық стилі, жабық әскери орта, сондай-ақ әртүрлі мәртебедегі әскери қызметшілер арасындағы тұлғааралық қатынастардың деформациясы ерекше рөл атқарады. Ғылыми көзқарастардың қысқаша мазмұны армиядағы зорлық-зомбылықты тек жеке басқыншылықтың салдары ретінде қарастыруға болмайтынын көрсетті: оның тамыры институционалдық нормалар жүйесінде жатыр, заңмен бекітілмеген дәстүрлермен нығайтылады, ал кейбір жағдайларда қуғын-сүргіннен қорқу немесе құқықтық қорғау механизмдеріне сенімсіздік салдарынан тұйықталып қалады.

Осылайша, командалық-бағынушылық қатынастарындағы зорлық-зомбылықты толық талдау және кейіннен алдын алу үшін кешенді пәнаралық көзқарас қажет, соның ішінде:

актілерге құқықтық баға беру;

агрессия мен субординацияның психологиялық механизмдерін зерттеу;

әскери ұжымның әлеуметтік-мәдени ортасының ерекшеліктерін ескеру.

Алынған теориялық, құқықтық және әлеуметтік-психологиялық ережелер қауіп факторларын одан әрі талдау және Ұлттық ұлан құрылымындағы зорлық-зомбылықтың алдын алу шараларын әзірлеу үшін ғылыми негізді құрайды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Әлімжанов Е.Т. Мерзімді қызмет әскери қызметшілерінің психологиялық бейімделуі / е. т. Әлімжанов. – Алматы: ҚР ҚМ Әскери басылымы, 2017. – 126 б.

2. Эйзенк, Г. Ю., Уилсон, Д. Психодиагностика. – Санкт-Петербург.: Сөйлеу, 2001.

3. Асмандияров А. М. Казармалық өмір жағдайында мерзімді қызметтегі әскери қызметшілердің бейімделуінің әлеуметтік-психологиялық ерекшеліктері / А. М. Асмандияров. – Алматы: ҚазҰУ, 2015. – 112 Б.

4. Адлер А. Адамның табиғатын түсіну / Альфред Адлер; [неміс тілінен аударған Е. Цыпин]. – Мәскеу: АСТ баспасы, 2021. – 320 б.

5. Ананьев Б.Г. Адам таным пәні ретінде. – М.: Ғылым, 1968.

6. Әскери отбасылардағы тұрмыстық зорлық-зомбылық. – Infozakon. [Электрондық ресурс]. - Қол жеткізу режимі: https://infozakon.kz/sud/25467-

bytovoe-nasilie-v-semyah-voennosluzhaschih.html (өтініш берілген күні 12.01.2025 ж.).

REFERENCES

1. Alimzhanov E. T. psychological adaptation of conscripts / E. T. Alimzhanov. - Almaty: Military edition of the Ministry of defense of the Republic of Kazakhstan,2017. – 126 p.

2. Eysenck, G. Yu., Wilson, D. Psychodiagnostics. - St. Petersburg.: Speech, 2001.

3. Asmandiyarov a.m. socio-psychological features of the adaptation of military personnel in periodic service in the conditions of barracks life / a.m. Asmandiyarov. - Almaty: Kaznu, 2015. – 112 p.

4. Adler A. understanding the nature of man / Alfred Adler; [translated from German by E. Tsypin]. - Moscow: AST publishing house, 2021 – 320 p.

5.Ananyev B. G. man as a subject of knowledge. – M.: Science, 1968.

6.domestic violence in military families. – Infozakon. [Electronic resource]. - Access mode: https://infozakon.kz/sud/25467-bytovoe-nasilie-v-semyah-voennosluzhaschih.html (date of application 12.01.2025).

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ПРОФИЛАКТИКЕ НАСИЛИЯ В АРМИИ

ГАЛЫМЖАНОВ Н.А.[1], БЕЙСЕНОВ Ж.Т.[2]

[1] магистрант 21 м группы, Академия Национальной гварлии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: gnurtlek@mail.ru;

[2] магистр педагогических наук, старший преподаватель – начальник службы (ИТО) Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск, подполковник. E-mail: beysenov8303@gmail.com.

Аннотация: *анализ психолого-педагогической литературы по проблеме насилия на военной службе показал, что проблема насилия в армии рассматривается в рамках нескольких научных направлений: Психология личности и коллектива, педагогика дисциплины, военная педагогика и социальная психология.*

В психологической литературе насилие в военной среде рассматривается как вид деструктивного взаимодействия в замкнутой иерархической системе с высокой степенью угнетения и подчинения. К. Лоренц истолковал агрессию как естественное свойство человека, проявляющееся особенно в условиях опасности и давления. По их мнению, структура армии повышает склонность к агрессии вследствие репрессивной иерархии и обезличенности [66]. А. Адлер показал, что подавление индивидуальности в армии и обесценивание личности могут вызывать ответную агрессию и патологическое подчинение [4]. Таким образом, А. Бандура (теория социального обучения) отмечает, что

насильственное поведение, если его хвалят или оставляют безнаказанным, часто моделируется по образцу тех, кто выше по рангу [9].

В работах казахстанских военных педагогов, например, Т.ғалалиева [18] и А. Шокпарова [70] подчеркивается необходимость внедрения современных методов воспитания, направленных на развитие психологической устойчивости и критического мышления, а не безусловного послушания.

Ключевые слова: *насилие, закон, Уголовный кодекс, внутренний порядок, рота, морально-психологический, профилактический, армия, воспитание, информация, методы.*

PREVENTION OF VIOLENCE IN THE ARMY INFORMATION FORAP-PLIKATION OF METHODS

N. GALIMZHANOV [1], BEISENOV ZH.T. [2]

[1] masters student 21m group of the National Guard Of The Republic of Kazakhstan Petropavlovsk. E-mail: gnurtlek@mail.ru;

[2] magister, kyzmettik-jauyngerlik koldanu taktika kafedrasynyn aga okytushysy-ITQ qyzmetinin bastygy, Kazakhstan Republikasy Ulttyk ulannyn Akademiyasy Petropavlovsk.

Abstract: *an analysis of the psychological and pedagogical literature on the problem of violence in military service showed that the problem of violence in the army is considered within the framework of several scientific directions: the psychology of the individual and the collective, The Pedagogy of discipline, military pedagogy and Social Psychology.*

In the psychological literature, violence in the military environment is considered as a type of destructive interaction in a closed hierarchical system with a high degree of pressure and submission. K. Lorenz explained that aggression is a natural property of a person, especially manifested in situations of danger and pressure. In their opinion, the army structure increases the tendency to aggression due to repressive hierarchy and depersonalization [66]. A. Adler showed that the suppression of individuality in the army and the devaluation of the individual can cause retaliatory aggression and pathological submission [4]. Thus, A. Bandura (theory of social learning) noted that violent behavior, if it is praised or left unpunished, is often modeled on the example of those who are higher in rank [9].

The works of Kazakhstani military teachers, for example, T. Yergaliyev [18] and A. Shokparov [70] emphasize the need to introduce modern methods of education aimed at developing psychological stability and critical thinking, and not unconditional obedience.

Key words: *Violence, Law, Criminal Code, internal order, Company, moral and psychological, preventive, army, education, information, methods.*

УДК 614.84

ҚҰТҚАРУШЫЛАР МЕН ӨРТ СӨНДІРУШІЛЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ПРОБЛЕМАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР

Д.А. ДАУРЕНОВ [1], К.С ДАУЛЕТОВ. [2], Т.Е. ТАНЖАНОВ [3]

[1] Қазақстан Республикасы ТЖМ Мәлік Ғабдуллин атындағы Азаматтық қорғау академиясы;

[2,3] Қазақстан Республикасының Ұлттық Қорғаныс университеті ҚК Бас штабы академиясының факультеті.

Андатпа: *Мақалада құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді дайындау кезінде оқу орындары мен құтқару қызметтері тап болатын мәселелер талданады. Теориялық оқыту мен нақты практика арасындағы алшақтық, заманауи тренажерлер мен жабдықтардың жетіспеушілігі, сондай-ақ жаңа технологияларды енгізудің баяу қарқыны сияқты негізгі қиындықтар қарастырылады. Автор психологиялық және физикалық дайындықтың, сондай-ақ оқыту барысында шұғыл қызметтер арасындағы өзара әрекеттестіктің маңыздылығын атап көрсетеді. Мақалада кәсіби күйзеліс пен білікті оқытушылардың жетіспеушілігі мәселелері де көтеріледі. Қорытындысында мамандарды даярлау сапасын арттыру үшін оқу бағдарламаларын жетілдіру және заманауи технологияларды енгізу бойынша ұсыныстар беріледі.*

Түйінді сөздер: *Құтқарушыларды дайындау, практикалық оқыту, психологиялық даярлық, төтенше қызметтердің өзара әрекеттестігі, кәсіби күйзеліс.*

Құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлау – бұл жай ғана білім беру процесі емес, қоғам қауіпсіздігіне, адам өмірін сақтауға және материалдық құндылықтарды қорғауға тікелей әсер ететін стратегиялық маңызды бағыт. Әрбір құтқарушының иығында үлкен жауапкершілік жүк болады. Оның білімдері, кәсіби шеберлігі, психологиялық тұрақтылығы және белгісіздік жағдайында жылдам әрі дұрыс әрекет ету қабілеті төтенше жағдайдың нәтижесіне жиі әсер етеді. Сондықтан осындай мамандарды даярлау жүйесі аса мұқият құрастырылуы керек, заманауи ғылыми әдістерге, инновациялық технологияларға негізделіп, құтқару қызметтерінің күнделікті тәжірибесіндегі шындықтарды ескеруі қажет.

Қазіргі заманғы құтқарушы – жай ғана өрт сөндіру немесе зардап шеккендерді эвакуациялау қабілеті бар адам емес. Бұл – инженерлік, медициналық, психологиялық және ұйымдастырушылық салалардағы кең көлемді білімге ие жоғары білікті маман. Ол түрлі қауіпті факторлардың ерекшеліктерін түсініп, заманауи жабдықтармен жұмыс істей білуі, басқа жедел қызметтермен өзара әрекеттесу алгоритмдерін меңгеруі, тәуекелдерді дұрыс бағалап, секундтардың ішінде шешім қабылдау қабілетіне ие болуы тиіс.

Осылайша, құтқарушыларды даярлау – академиялық білім мен қарқынды практикалық, физикалық және психологиялық жаттығуларды үйлестіретін процесс.

Алайда, бұл мамандықтың маңыздылығын түсінгенімен, қазіргі құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлау жүйесінде бірнеше маңызды мәселелер бар. Олар оқу бағдарламасының құрылымы мен мазмұнынан бастап, кадрлық қамтамасыз ету, материалдық-техникалық база, тәжірибелік дайындық деңгейі және заманауи технологияларды енгізу сияқты аспектілерді қамтиды. Көптеген оқу орындары әлі күнге дейін ескі әдістерді пайдаланады, құтқару операцияларының тактикасы мен техникасындағы өзгерістерді жеткіліксіз ескереді, әрі практикалық сабақтарды өткізуге қажетті құрал-жабдықпен толықтай қамтамасыз етілмеген.

Адам факторына қатысты мәселе де аса өзекті – төтенше жағдайларда нақты тәжірибесі бар, жоғары білікті оқытушылардың жетіспеушілігі. Теория мен практика арасындағы теңгерімнің жоқтығы оқу орындарының түлектерін қызметтің шынайы талаптарына жеткіліксіз дайындайды. Сонымен қатар, климаттың өзгеруі, табиғи апаттардың жиілеп кетуі, өндірістің дамуы мен қала тығыздығы сияқты заманауи сынақтар құтқарушылардан түбегейлі жаңа білім мен дағдыларды талап етеді. Бұл барлық аспектілерді ескере отырып, даярлау тәсілдерін қайта қарау, оқу стандарттарын жаңарту және оқу орындары мен ІІМ құрылымдары арасындағы өзара әрекетті күшейту қажет. Осылайша, құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлау жүйесі бүгінгі таңда заманауи талаптарға бейімделу және сапасын жақсарту кезеңінде тұр. Жоғары нәтижеге жету үшін оқушыларға тек теориялық білімді беру жеткіліксіз, оларға күрделі төтенше жағдайларда сауатты, сенімді әрі үйлесімді әрекет етуге мүмкіндік беретін кәсіби қабілеттер кешенін қалыптастыру қажет.

1. Теориялық даярлық пен нақты тәжірибенің сәйкес еместігі

Құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлаудағы ең өткір мәселелердің бірі – оқу орындарында алынған теориялық білім мен нақты жұмыс жағдайлары арасындағы айтарлықтай алшақтық. Өрт сөндіру негіздері, зардап шеккендерді құтқару әдістері және қауіпсіздік ережелері сияқты теориялық курстар көбінесе дәстүрлі түрде оқытылады, практикалық қолданысқа қажетті көңіл бөлінбей қалады. Төтенше жағдайларда әрбір секунд маңызды болған кезде практикалық тәжірибенің жетіспеушілігі мен жылдам әрекет ету дағдыларының болмауы қайғылы салдарға әкелуі мүмкін. Оқу үдерісі ақпаратты жай ғана аудиторияда меңгерумен шектелмей, оқушыларға күрделі және ерекше жағдайларға жылдам әрі адекватты жауап беру қабілетін қалыптастыруға бағытталуы тиіс. Теория абстрактілі ұғым ретінде емес, нақты практикалық тапсырмалармен тығыз байланысты болуы қажет. Олай болмаған жағдайда оқушылар экстремалды жұмыс шарттарына дайын болмай, өздері мен азаматтар үшін қауіпсіздік деңгейі төмендейді.

2. Практикалық дайындықтың жеткіліксіздігі.

Практикалық даярлық – құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді оқытудың негізгі аспектісі. Дегенмен, көптеген оқу орындарында заманауи оқу инфрақұрылымы жетіспейді. Бұл тек тренажерлер мен жабдықтарға ғана емес, сонымен қатар нақты жағдайларды оқу ортасында модельдеуге де қатысты. Көптеген мекемелерде төтенше жағдайларды модельдеуге арналған тренажерлер мен симуляторларды пайдалану шектеулі. Бұл оқыту тиімділігін төмендетеді, себебі теориялық білімдер толықтай қолданылып, нақты жағдайларда тәжірибе жинақталмайды. Оқушыларға тұрақты түрде нақты құтқару операцияларын имитациялайтын жаттығулардан өту қажет, сонда олар күрделі және қауіпті жағдайларда жылдам әрі тиімді әрекет ете алады.

3. Жаңа технологияларды енгізудің баяу қарқыны

Заманауи технологиялар, мысалы, озық өрт сөндіру машиналары, өртті сөндіру жүйелері, қорғау құралдары мен тренажерлер қарқынды дамуда. Алайда оқу орындары бұл жаңалықтарды оқу үдерісіне жылдам енгізе алмай отыр. Ескі әдістер мен жабдықтарды қолдану дайындық сапасына теріс әсер етеді. Нақты құтқару операцияларында жаңа технологияларды қолдану қажет болуы мүмкін, ал оған дайындықтың төмендігі үлкен мәселе тудыруы ықтимал. Заманауи жабдықпен жұмыс тәжірибесі жоқ оқушылар шынайы жағдайларда қиындықтарға тап болуы мүмкін.

4. Психологиялық дайындық

Құтқарушы мен өрт сөндірушінің жұмысы үнемі стресс пен эмоционалды жүктememен байланысты, көбінесе қауіпті жағдайларда адамдардың өмірін құтқару қажет. Психологиялық тұрақтылық, эмоцияны бақылау және концентрацияны сақтау – қызметтік міндеттерді сәтті орындаудың маңызды дағдылары. Бұл маңызды құрамдас бөлікке қарамастан, психологикалық дайындыққа жеткілікті көңіл бөлінбейді. Стрессті басқару, эмоционалды күйзелісті болдырмау бойынша жүйелі жұмыс болмауы болашақ құтқарушылардың тиімділігін төмендетеді және қызметте қателіктердің пайда болу қаупін арттырады. Тұрақты тренингтер, психологикалық кеңестер мен қолдау бағдарламалары оқу үдерісінің маңызды бөлігі болуы керек, бұл болашақ мамандарға жүктемелерге төтеп беруге көмектеседі және стресс тұрақтылығын арттырады.

5. Физикалық дайындықтың төмен деңгейі

Физикалық дайындық құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің қызметінде шешуші маңызға ие. Олардың жұмысы ауыр физикалық жүктememен байланысты: зардап шеккендерді тасымалдау, ауыр жабдықпен жұмыс, экстремалды жағдайларда әрекет ету – мұның бәрі күш, төзімділік және үйлесімділікті талап етеді. Физикалық дайындық деңгейінің төмендігі жалпы кәсіби стандарттың төмендеуіне әкеледі. Жақсы физикалық дайындықтың болмауы жарақат алу қаупін арттырады, әрекет жылдамдығы мен тиімділігін төмендетеді. Бұл мәселені шешу үшін мамандық ерекшеліктерін ескеретін арнайы жаттығулар кешенін енгізу және нақты жұмыс шарттарына барынша жақын жағдай жасау қажет.

6. Төтенше қызметтер арасындағы өзара әрекеттестіктегі мәселелер

Құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің жұмысы өз күштерімен шектелмейді – олар жедел медициналық көмек, полиция, жергілікті атқарушы органдар сияқты басқа да төтенше қызметтермен үнемі өзара әрекеттеседі. Бұл қызметтердің үйлесімділігі мен координациясы операциялардың сәттілігі мен қатысушылардың қауіпсіздігіне тікелей әсер етеді. Көп жағдайда ведомстволар арасындағы өзара әрекеттесу мен бірлескен операциялар бойынша жүйелі сабақтар өткізіліп жатқан жоқ. Бұл нақты жағдайда байланыс бұзылуына немесе әріптестердің әрекеттерін түсінбеуге әкеліп, жұмыстың бұзылуына себеп болады. Бірлескен жаттығулар, оқу және өзара әрекеттесу стандарттарын әзірлеу — оқушыларға командалық жұмыс пен ақпарат алмасу дағдыларын қалыптастырудың маңызды шаралары.

7. Жұмыс жүктемесінің жоғары болуы және кәсіби күйзеліс

Құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің жұмысы тек физикалық және интеллектуалдық күш-жігерді ғана емес, сонымен бірге маңызды моральдық және эмоционалды шығындарды да талап етеді. Бұл мамандықтың қиындығы — құтқарушылар жиі төтенше жағдай құрбандарымен бетпе-бет келеді, қайғылы оқиғалардың куәсі болып, адам өмірі қауіп астында тұрған жағдайда жұмыс істейді. Жоғары жұмыс жүктемесі мен тұрақты стресс кәсіби күйзеліске әкелуі мүмкін, бұл өз кезегінде жұмыстың тиімділігін төмендетіп, қызметкерлердің психологиялық проблемаларын туындатады. Сондықтан оқыту барысында психоэмоционалды жағдайды қолдау бағдарламалары міндетті түрде қарастырылуы тиіс.

8. Құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлау жүйесіндегі білікті оқытушылардың жетіспеушілігі

Құтқарушылар мен өрт сөндірушілерді даярлау жүйесі халық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мен төтенше жағдайларға жедел әрекет ету үшін негізгі салалардың бірі болып табылады. Оқыту сапасы құтқару қызметтерінің тиімділігіне және адам өміріне тікелей әсер етеді. Алайда бүгінгі таңда осы саладағы ең өзекті мәселелердің бірі — терең теориялық білім мен бай практикалық тәжірибесі бар жоғары білікті оқытушылардың жетіспеушілігі. Құтқарушы немесе өрт сөндірушінің кәсібі ерекше оқытуды талап етеді: теориялық білімді игерумен қатар оны практикалық жағдайда, стресс пен үлкен жауапкершілік жағдайында қолдана білу керек. Болашақ мамандарды даярлайтын оқытушылар заманауи өрт сөндіру және құтқару әдістерін жақсы меңгеріп, заманауи жабдықтармен жұмыс істей білуі қажет. Бұл талаптарсыз курсанттар мен сержанттардың жоғары деңгейдегі даярлығын қамтамасыз ету мүмкін емес. Көп жағдайда оқытушыларда теориялық дайындық бар, бірақ төтенше жағдайдағы нақты жұмыс тәжірибесі жетіспейді немесе тәжірибелі мамандардың педагогикалық шеберлігі төмен. Бұл оқу бағдарламаларының формалды, өзекті емес және қазіргі қызмет талаптарына сәйкес келмейтінін тудырады. Білікті педагогтардың жетіспеушілігі оқу сапасына теріс әсер етеді. Оқушылар ескі ақпарат алады, оны нақты жағдайда пайдалана алмайды және

заманауи технологиялар мен жабдықтармен таныс емес. Бұл олардың кәсіби дайындық деңгейін төмендетіп, маңызды жағдайларда қателіктерге әкеледі, бұл өз кезегінде адамдар мен құтқарушылардың өміріне қауіп төндіреді. Сонымен қатар, оқытушылардың нақты жағдайдағы тәжірибесінің болмауы тәжірибені тиімді беру мүмкіндігін шектейді. Практикалық тәжірибе — тек дағдылар жиынтығы емес, күрделі жағдайларды шешудің әдістері мен ерекшеліктерін түсіну, оны тек оқулықтардан алу мүмкін емес.

Оқытушылардың кәсіби деңгейін арттыру мақсатында оларды ІІМ құрылымдары мен басқа да төтенше қызметтердегі тұрақты тағылымдамаларға жіберу тиімді болады. Бұл тәжірибе оқытушыларға оқу-жаттығу шараларына қатысуға, кезекшілік кездерінде болуға, нақты оқиғаларды талдауға мүмкіндік береді. Осындай тәжірибе білімдерін өзекті деңгейде ұстауға, жаңа технологиялар мен тактикаларды білуге жағдай жасайды. Беларусь Республикасында бұл тәжірибе сәтті жүзеге асырылған. Онда азаматтық қорғау университетінің оқытушылары облыстық басқармалар мен өрт деполарында тұрақты тағылымдамадан өтеді. Бұл оларға тек практикалық дағдыларын жетілдіруге ғана емес, сонымен қатар нақты құтқарушылармен тәжірибе алмасуға мүмкіндік береді. Мұндай өзара білім алмасу оқу бағдарламаларын нақты жұмыс жағдайларына сәйкес жетілдіруге ықпал етеді.

Тағылымдамадан бөлек, кәсіби біліктілікті арттырудың басқа да формаларын дамыту қажет. Бұл арнайы курстар, халықаралық конференцияларға қатысу, шетелдік әріптестермен тәжірибе алмасу, симуляторлар, виртуалды және толықтырылған шындық сияқты заманауи білім беру технологияларын енгізу болуы мүмкін. Барлық осы құралдар оқытушыларға оқушыларды болашақ кәсіби қызметке жақсырақ дайындауға көмектеседі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Гуревич А.В. Өрт сөндірушілер мен құтқарушыларды даярлаудың негіздері: теориялық және практикалық аспектілер. – Мәскеу: «Ғылым» баспасы, 2018.

2. Иванов П.Н. Экстремалды жағдайлардағы құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің психологиялық дайындығы. – «Қауіпсіздік психологиясы» журналы, 2020. – 12(4). – 45–58 с.

3. Әбдірахманов М.Ә. Құтқарушы қызметі: теориясы мен тәжірибесі (Спасательные службы: теория и практика). – Кітапта құтқарушылар қызметінің теориялық және практикалық аспектілері қарастырылып, төтенше жағдайлар кезінде оқыту мен даярлау әдістері талданады.

4. Бекетова А. Төтенше жағдайлар психологиясы – Бұл еңбек төтенше жағдайлардағы қызмет психологиясына арналған және құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің психологиялық тұрақтылығын дамытуға бағытталған.

5. Жолдасбаев Н. Құтқарушылардың физикалық дайындығы» (Физическая подготовка спасателей) – автор:. Кітапта құтқарушылар мен өрт сөндірушілердің

физикалық даярлығын жетілдіру жолдары, төзімділік пен күшті арттыру жаттығулары және жарақаттардың алдын алу тәсілдері сипатталған.

6. Жанабергенов Е. Өрт қауіпсіздігі және төтенше жағдайлардан қорғау. – Бұл еңбекте өрт қауіпсіздігі негіздері, құтқарушыларды даярлау ерекшеліктері және заманауи өрт сөндіру мен қорғану әдістері қарастырылады.

7. Коваленко В. Г., Павлов А. Б. Шынайы төтенше жағдайлар кезінде оқыту мен жаттықтыру әдістері. – 2021. – «Еңбек қауіпсіздігі» журналы, 19(3). – 28-41.

УДК:070

ӘСКЕРИ ИННОВАЦИЯЛАР МЕН БОЛАШАҚ МЕДИАТЕХНОЛОГИЯЛАР: ШЕТ ЕЛДЕРДІҢ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРЫ МЕН ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.

ДЖУМАДИЛОВ А.Е.[1], БАЙБУСИНОВ М.Н.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы Академиясының 2-курс магистранты, подполковник, Петропавл қ. E-mail: arxa_999@mail.ru;

[2] ассоциирленген профессор (доцент), полковник, жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының, жедел өнер және тактика циклінің бастығы.E-mail: muratbaibusinov@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада қазіргі заманғы армияларға әскери инновациялар мен медиатехнологияларды енгізу ерекшеліктері, сондай-ақ медиаплатформалар мен әскери саладағы коммуникация жүйелерін пайдалану бойынша шет елдердің тәжірибесі қарастырылған, Цифрлық технологиялар мен ақпараттық ресурстар әскерлерді басқаруда, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде және қоғамдық пікірді қалыптастыруда стратегиялық құралға айналатыны көрсетілген, сонымен қатар мақалада АҚШ, Ұлыбритания, Қытай, Ресей және Қазақстан тәжірибесінің мысалдары келтірілді.*

Түйінді сөздер: *цифрлық технологиялар, әскери қызмет, әскери инновациялар, медиатехнологиялар.*

Кіріспе

XXI ғасырда ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) жедел дамуы мен цифрландыру процесі әлемнің барлық саласына, соның ішінде қорғаныс және қауіпсіздік жүйелеріне де түбегейлі әсер етті.

Қазіргі соғыстар мен әскери қақтығыстарда ақпаратты меңгеру, басқару және оны тиімді пайдалану әскери операциялардың табыстылығын айқындайтын басты факторлардың біріне айналды. Медиатехнологиялар мен цифрлық коммуникациялар тек қана ақпарат таратудың құралы емес, сонымен қатар стратегиялық басқару, психологиялық ықпал және ақпараттық соғыс жүргізудің негізгі тетігі болып отыр. Сондықтан заманауи армиялардың құрылымында ақпараттық қауіпсіздік, киберқорғаныс және медиа коммуникация бағыттары айрықша маңызға ие болуда.

1. Әскери инновациялар ұғымы және олардың даму бағыттары

Әскери инновациялар – бұл қарулы күштерде заманауи технологияларды, жаңа басқару жүйелерін, цифрлық құралдарды және интеллектуалды шешімдерді енгізу процесі.

Бүгінде бұл ұғым тек қана қару-жарақ пен техникамен шектелмейді. Ол ақпараттық жүйелерді, жасанды интеллектті, робототехниканы, дрондарды, медиааналитиканы және цифрлық коммуникацияларды да қамтиды.

Мысалы, соңғы онжылдықта әлемнің жетекші елдері келесі бағыттарда әскери инновацияларды енгізуде:

- Ақпараттық соғыс пен киберқауіпсіздік жүйелерін жетілдіру;
- Мультимедиалық коммуникация және стратегиялық ақпарат тарату жүйесін құру;
- Әскери қызметкерлерді ақпараттық сауаттылыққа оқыту;
- Психологиялық операцияларда медиатехнологияларды пайдалану.

2. Медиатехнологиялардың әскери саладағы рөлі

Медиатехнологиялар — бұл ақпаратты өндіру, өңдеу және таратудың заманауи цифрлық жүйелері.

Олар қоғамның көзқарасын қалыптастыруда, моральдық-психологиялық ахуалды басқаруда және әскери құрылымдардың беделін арттыруда шешуші рөл атқарады.

Медиатехнологиялар әскери салада үш негізгі функция атқарады:

1. Ақпараттық функция — әскери операциялар, халықаралық миссиялар және қорғаныс саясаты туралы деректерді қоғамға жеткізу.

2. Коммуникативтік функция — қарулы күштердің ішінде және одақтас елдер арасында өзара ақпарат алмасуды қамтамасыз ету.

3. Психологиялық функция — қарсылас елдің ақпараттық кеңістігіне әсер ету, моральдық-психологиялық қысым жасау.

3. Шетелдік елдердің тәжірибесі

АҚШ тәжірибесі

АҚШ-та ақпараттық соғыстар мен медиакоммуникацияларды басқару жүйесі ең дамығандардың бірі болып табылады.

Пентагонның құрамындағы Defense Media Activity (DMA) ұйымы 2009 жылдан бері жұмыс істейді және ол әскери БАҚ-тың, телерадиостудиялардың және әлеуметтік желілердің қызметін үйлестіреді. DMA «American Forces Network» арқылы әлемнің 170-тен астам нүктесінде қызмет атқаратын АҚШ әскери контингентіне жаңалықтар мен стратегиялық ақпарат таратады.

Сонымен қатар, АҚШ Қорғаныс министрлігі Social Media Strategy бағдарламасы арқылы әскери қызметкерлердің желідегі белсенділігін бақылап, ұлттық қауіпсіздік мүддесіне сай ақпараттық саясат жүргізеді.

Ұлыбритания мен Германия тәжірибесі

Ұлыбританияда Defence Digital және British Forces Broadcasting Service (BFBS) құрылымдары арқылы медиа және коммуникация саласы басқарылады.

BFBS тек ақпарат таратушы құрал ғана емес, ол әскерилердің моральдық рухын көтеруге бағытталған мәдени және психологиялық миссия атқарады.

Германия Қорғаныс министрлігі 2015 жылдан бастап Bundeswehr Digital Command бөлімін құрып, ақпараттық операцияларды және киберқорғаныс жүйесін үйлестіреді.

Бұл бөлім тек ішкі коммуникацияны ғана емес, халықаралық аудиториямен стратегиялық ақпараттық қатынасты да қамтамасыз етеді.

Қытай және Ресей тәжірибесі

Қытай Халық Республикасында медиатехнологиялар ақпараттық егемендікті қорғау құралы ретінде қарастырылады. «Жасанды интеллект» және «үлкен деректер» (big data) технологиялары ҚХАҚ (Халық-азат ету армиясы) жүйесінде кеңінен қолданылады. Ресей Федерациясы соңғы жылдары «инфоқауіпсіздік» бағытын мемлекеттік саясаттың басты элементі ретінде қабылдап, Sputnik, RT, Zvezda сияқты медиаплатформаларды халықаралық ықпал ету құралы ретінде пайдаланып келеді.

4. Қазақстанның әскери медиакеңістігі және болашағы

Қазақстан Республикасында ақпараттық қауіпсіздік пен медиатехнологиялар саласы жүйелі түрде дамып келеді.

Қарулы Күштер құрамында Бас ақпараттық-коммуникациялық жүйелер басқармасы, сондай-ақ Қорғаныс министрлігінің БАҚ орталығы қызмет атқарады.

Қазақстан ҰҚШҰ және ШЫҰ сияқты халықаралық ұйымдармен бірлесіп, киберқауіпсіздік пен ақпараттық қорғаныс саласында тәжірибе алмасуда.

Болашақта әскери оқу орындарында «ақпараттық соғыс», «цифрлық коммуникация» және «психологиялық операциялар» пәндерін енгізу қажеттілігі өзекті болып отыр.

Қорытынды

Медиатехнологиялар мен әскери инновациялар қазіргі заманғы соғыстардың сипатын түбегейлі өзгертті. Ақпараттық үстемдік – физикалық артықшылықтан кем емес фактор. Сондықтан Қазақстан үшін шетелдік тәжірибелерді зерделей отырып, ұлттық медиақауіпсіздік және коммуникациялық стратегияны қалыптастыру маңызды. Болашақтың армиясы – тек қару-жарақпен емес, ақпаратты басқара білу қабілетімен жеңіске жететін құрылым.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының «Ақпараттандыру туралы» заңы. – Астана, 2020 ж.
2. Әбдірахманов Б. Әскери коммуникация және ақпараттық қауіпсіздік. – Алматы: Қорғаныс университеті баспасы, 2022.
3. ҰҚШҰ-ның ақпараттық қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық туралы шешімдері. – Мәскеу, 2023.
4. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Annual Report, 2022.

REFERENCES

1. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Annual Report, 2022.
2. U.S. Department of Defense. Defense Media Activity Overview, 2023.

3. European Defence Agency. Digital Transformation in Defence, Brussels, 2021.

4. Cybersecurity and Information Operations in Modern Conflicts. Oxford University Press, 2020.

ВОЕННЫЕ ИНОВАЦИИ И МЕДИА-ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО, ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕДИАПЛАТФОРМ И ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЙ ЗАРУБЕЖНЫМИ СТРАНАМИ

ДЖУМАДИЛОВ А.Е.[1], БАЙБУСИНОВ М.Н.[2]

[1] магистрант 2 курса Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник г. Петропавловск. E-mail: arxa_999@mail.ru;

[2] ассоциированный профессор (доцент), полковник, начальник цикла оперативного искусства и тактики, кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения, E-mail: muratbaibusinov@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматриваются особенности внедрения военных инноваций и медиатехнологий в современных армиях, а также опыт зарубежных стран по использованию медиаплатформ и систем коммуникации в военной сфере. Показано, как цифровые технологии и информационные ресурсы становятся стратегическим инструментом в управлении войсками, обеспечении информационной безопасности и формировании общественного мнения. Приведены примеры практики США, Великобритании, Китая, России и Казахстана.*

Ключевые слова: *медиатехнологий, военные инноваций, цифровые технологий.*

MILITARY INNOCTIONS AND MODIA TECHNOLOGY OF THE FUTURE, EXPERIENCES IN THE USE OF MEDIAPLATFORMS AND MILITARY COMMUNICATIONS BY LARGE COUNTRIES

A.Y. DZHUMADILOV [1], M.N. BAIBUSINOV [2]

[1] 2nd-year Master's student, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Lieutenant Colonel, Petropavlovsk. E-mail: arxa_999@mail.ru;

[2] Associate Professor (Docent), Colonel, Head of the Operational Art and Tactics Cycle, Department of Operational Art and Moral and Psychological Support. E-mail: muratbaibusinov@mail.ru.

Abstract: *The article analyzes the implementation of military innovations and media technologies in modern armies, focusing on the experience of foreign countries in using media platforms and communication systems for strategic and psychological operations. It highlights how digital technologies have become essential tools for command, information management, and public perception shaping. Examples from the USA, the UK, China, Russia, and Kazakhstan are provided.*

Key words: *military innovations, media technologies, digital technology.*

УДК:070

ОРГАНИЗАЦИЯ МЕДИА-БЕЗОПАСНОСТИ В ВОИНСКИХ ЧАСТЯХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

ЕЛЬЖАНОВ Д.Ш.
преподаватель цикла материального обеспечения кафедры тыла, Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: elzhanov65@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматриваются вопросы обеспечения медиа-безопасности в воинских частях Вооруженных Сил, других войск и воинских формирований (далее-ВС) Республики Казахстан. Определены цели, задачи и направления организации защиты информации в условиях цифровизации. Особое внимание уделено роли искусственного интеллекта в выявлении и предотвращении информационных угроз, а также в формировании медиаграмотности личного состава. Предложены рекомендации по совершенствованию системы медиа-безопасности с учетом современных вызовов и технологий.*

Ключевые слова: *информационная безопасность, медиа-безопасность, Вооруженные Силы, Республика Казахстан, искусственный интеллект, дезинформация, цифровые угрозы*.

Введение: Современная информационная среда характеризуется высокой динамичностью и глобальной взаимосвязанностью. В этих условиях Вооруженные Силы Республики Казахстан сталкиваются с необходимостью защиты не только традиционных военных тайн, но и информационного пространства, в котором активно действуют социальные сети, блогеры и медиа-платформы. Медиа-безопасность становится важным направлением информационной защиты, включающим меры по предотвращению утечек данных, распространению ложной информации и поддержанию позитивного имиджа Вооруженных Сил.

Основной целью медиа-безопасности является обеспечение устойчивого функционирования информационной среды воинской части, исключающей возможность компрометации данных и подрыва доверия общества к армии. Ключевые задачи включают:

- регулирование информационной активности личного состава;
- контроль за соблюдением требований секретности;
- мониторинг медиапространства;
- обеспечение кибер-гигиены и медиаграмотности военнослужащих;
- противодействие фейковым сообщениям.

Под *регулированием информационной активности* личного состава, подразумевается установления регламентированного использования

информационных средств, контроля участия в медиа-платформах, ограничения в содержании информационного доступа и во временном показателе. В нашем случае, это распорядок дня и регламент использования медиапространства.

Под *контролем за соблюдением требований секретности*, подразумевается прежде всего ограниченность доступа к секретной информации, инструктивное информирование, проверка содержания в технических средствах информационного общения.

Под *мониторингом медиапространства* подразумевается визуальный осмотр содержания социальных сетей, тематику информационного диалога в обеспечении медиа-безопасности и утечки информации, способствующей принежению статуса ВС, других войск и воинских формирований.

Под *обеспечение кибер-гигиены и медиаграмотности* военнослужащих подразумевается проверка «засоренности» технических средств информационного общения и постоянное повышение уровня компетенции военнослужащих с дальнейшим совершенствованием их кибер-грамотности.

Под *противодействие фейковым сообщениям* подразумевается прежде всего недопущение их проявления, своевременное их опровержения и удаления, что способствует авторитету войск в владении медиа-пространством.

Таким образом целевая установка в обеспечении медиа-безопасности напрямую должна соответствовать требованиям законодательства и нормативно-правовой базе, которая осуществляется в соответствии с Конституцией Республики Казахстан, Законами «Об обороне и Вооруженных Силах Республики Казахстан» и «О государственных секретах», а также внутренними приказами Министерства обороны, МВД, КНБ, МЧС Республики Казахстан, регламентирующими порядок обращения с информацией ограниченного доступа.

Организационные меры включают назначение ответственных лиц за информационную безопасность, проведение инструктажей, ограничение использования личных устройств и утверждение регламента публикаций. Технические меры предполагают использование защищенных каналов связи, систем фильтрации, программ OSINT и защиту от несанкционированного подключения устройств. Таким образом можно утвердительно сказать, что налаженная система решения вопросов организационного характера и ее технической оснащенности будет способствовать продуктивной деятельности и информационной безопасности воинских частей и подразделений ВС.

Внедрение технологий искусственного интеллекта значительно повышает эффективность защиты информации. ИИ позволяет мониторить социальные сети, выявлять утечки, анализировать поведение пользователей и прогнозировать риски. Использование ИИ способствует переходу от реактивных мер к превентивному управлению информационными угрозами. И в этом заключается роль искусственного интеллекта в обеспечении медиа-безопасности

В психологическом и образовательном плане, эффективная система медиа-безопасности невозможна без формирования у военнослужащих культуры ответственного поведения в сети.

В современных условиях информационной борьбы и глобальной цифровизации особое значение приобретает подготовка военнослужащих в сфере медиабезопасности и цифровой культуры. ВС сталкиваются с угрозами, исходящими не только от противника на поле боя, но и из информационного пространства. поэтому формирование у личного состава навыков медиаграмотности, киберэтики, критического восприятия информации и защиты личных данных становиться стратегической задачей

Медиаграмотность – это способность анализировать, оценивать и правильно использовать информацию, поступающую через различные источники: СМИ, смоциальные сети, интернет-платформы. Поэтому военнослужащие должны:

1. понимать, как формируется информационная повестка;
2. уметь распознавать дезинформацию и фейковые новости;
3. осознать последствия распространения непроверенных данных.

Развитие медиаграмотности способствует повышению устойчивости личного состава к информационно-психологическим воздействиям и пропоганде.

Киберэтика – это совокупность морально-этических норм поведения в цифровом пространстве. Обучение военнослужащих киберэтике включает:

1. соблюдение правил общения в сети и недопущении разглашения служебной информации;
2. уважение к правам других пользователей;
3. осознание ответственности за публикацию в социальных сетях.

Киберэтика напрямую связана с дисциплиной и безопасностью воинского коллектива.

Критическое мышление – это ключевой элемент информационной безопасности. И здесь военнослужащие должны уметь:

1. анализировать источники информации и проверять достоверность фактов;
2. отличать личное мнение от объективных данных;
3. выявлять признаки манипуляции и психологического давления.

Такие навыки особенно важны при противодействиях информационным атакам, направленным на деморализацию личного состава.

Личные данные военнослужащих представляют особую ценность для противника. Их утечка может вовлечь угрозу не только для каждого конкретного человека, но и для безопасности подразделения. Поэтому необходимо обучать:

1. правилам безопасного использования социальных сетей;
2. защите паролей и персональных данных;
3. распознанию фишинговых атак и вредоносных ссылок.

Соблюдение мер кибербезопасности – это часть воинской дисциплины и ответственности. Вместе с тем, учитывая их психофизические особенности и доконвесиональный уровень морального развития категории призывной молодежи, требования к обеспечению медиа-безопасности, должны осуществляться постоянно и на высоком уровне, а это требует постоянства в требовательности и формирования положительных мотивов к саморазвитию военнослужащих.

Перспективы и рекомендации:

Для повышения уровня медиа-безопасности в ВС РК предлагается создать Центр мониторинга угроз, внедрить ИИ-системы анализа, разработать обучающую платформу и усилить контроль за цифровыми устройствами в воинских частях. В области организации обучения личного состава медиаграмотности и киберэтике необходима система ее реализации:

1. в рамках плановых занятий по информационной безопасности;
2. постоянного применения интерактивных тренингов и кейсов;
3. привлечения специалистов в области ИБ и психологов.

Рекомендуется включить тематику данных мероприятий в программы морально-психологической подготовки и воспитательной работы.

Заключение

Организация медиа-безопасности в воинских частях ВС РК является важным элементом национальной обороны. Комплексный подход, включающий правовые, организационные, технические и образовательные меры с применением ИИ, позволяет эффективно противодействовать современным информационным угрозам и укреплять доверие общества к армии. Современный военнослужащий должен обладать не только физической и профессиональной подготовкой, но и высоким уровнем цифровой культуры. Обучение медиаграмотности, киберэтике, критическом восприятию информации и защите личных данных – это важный элемент укрепления национальной безопасности и устойчивости ВС к современным гибридным угрозам.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «Об обороне и Вооруженных Силах Республики Казахстан».
2. Закон Республики Казахстан «О государственных секретах».
3. Приказы и инструкции Министерства обороны РК по вопросам информационной безопасности.
4. Назарбаев Н.А. Цифровой Казахстан: стратегия развития. – Астана, 2018.
5. Сидоренко, А. В. Медиа-безопасность в военной сфере: современные вызовы и технологии. – Москва: Воениздат, 2022.
6. Исследования NATO STRATCOM по применению ИИ для анализа информационных угроз (2021-2024 гг.).

REFERENCES

1. Zakon Respubliki Kazahstan «Ob oborone i Woorughonnyh silah Respubliki Kazahstanн».
2. Zakon Respubliki Kazahstan «O gosudarstvennyh sekretah».
3. Prikazy i Instrukzii Ministerstwa oborony RK po woprosam informazionnoi besopasnosti.
4. Nazarbaev N.A. Zifrovoi Kazahstan: strategia razvitiij. – Astana, 2018.
5. Sidorenko A.W. Media-besopasnost v woennoi sfere: sowremennye wysovy I tehnologii. – Moskwa: Woenizdat, 2022.
6. Issledowania NATO STRATCOM po primeneniu II dlia analisa informazionnyh ugroz (2021-2024 гг.).

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ӘСКЕРИ ЖЕМҚОРЛЫҚ КҮШТЕРІНДЕ МЕДИА-ҚАУІПСІЗДІК ҰЙЫМДАСТЫРУ

Д.Ш. ЕЛЬЖАНОВ

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының тыл кафедрасының материалдық қамтамасыз ету циклінің оқытушысы, Петропавл қ. E-mail: elzhanov65@mail.ru

Андатпа: *Бапта Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің, басқа да әскерлері мен әскери құралымдарының (бұдан әрі – ӘК) әскери бөлімдерінде медиа-қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері қаралады. Цифрландыру жағдайында ақпаратты қорғауды ұйымдастырудың мақсаттары, міндеттері мен бағыттары айқындалған, Ақпараттық қатерлерді анықтау мен алдын алудағы, сондай-ақ жеке құрамның медиа сауаттылығын қалыптастырудағы жасанды интеллекттің рөліне ерекше назар аударылған. Заманауи қатерлер мен технологияларды ескере отырып, медиақауіпсіздік жүйесін жетілдіру бойынша ұсыныстар ұсынылды.*

Түйінді сөздер: *ақпараттық қауіпсіздік, медиа-қауіпсіздік, Қарулы Күштер, Қазақстан Республикасы, жасанды интеллект, жалған ақпарат, цифрлық қауіп-қатер.*

ORGANIZATION OF MEDIA-BEZOSTS IN THE MILITARY PARTS OF THE ARMED FORCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ELJANOV D.S.

professor of the material support cycle of the Department of the rear, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk E-mail: elzhanov65@mail.ru.

Abstract: *The article deals with the issue of media security in the military units of the Armed Forces, other troops and military units (hereinafter referred to as FAC) of the Republic of Kazakhstan. The objectives, objectives and directions of the organization of the protection of information in a digitalized environment have been*

defined, with particular emphasis on the role of artificial intelligence in identifying and preventing information threats, as well as in the development of media literacy among personnel. Recommendations have been made to improve the media security system, taking into account modern challenges and technologies.

Key words: *information security, media security, Armed Forces, Republic of Kazakhstan, artificial intelligence, disinformation, digital threats.*

УДК 355.40

ВОЕННЫЕ МЕДИАСТРАТЕГИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ

ЕРГАЛИЕВА Э.Б
студент факультета журналистики, Северо-Казахстанский университет имени М. Козыбаева, г. Петропавловск, E-mail: odidkaeban@gmail.com

Аннотация: *В статье рассматриваются особенности формирования и реализации военных медиастратегий в условиях цифровизации. Рассматриваются современные подходы к информационным операциям, использованию социальных сетей и инструментов искусственного интеллекта. Особое внимание уделено роли медиакоммуникаций в формировании имиджа вооруженных сил и укреплении общественного доверия. Отдельно анализируется зарубежный опыт и перспективы развития медиастратегий в Казахстане.*

Ключевые слова: *медиастратегия, цифровизация, военные коммуникации, информационная безопасность, медиапространство, имидж армии, общественное мнение.*

Введение

В условиях активной цифровизации медиапространства вопросы информационной безопасности и имиджевой политики вооруженных сил приобретают стратегическое значение. Современные военные структуры вынуждены адаптироваться к новым форматам коммуникации, где ключевую роль играют социальные сети, цифровые медиа и интернет-платформы. Разработка эффективных медиастратегий становится не только элементом информационного противоборства, но и инструментом укрепления национальной безопасности.

1. Цифровизация и трансформация военных коммуникаций

Цифровизация коренным образом изменила подход к построению военных коммуникаций. Информация распространяется мгновенно, а общественное восприятие событий может формироваться под воздействием единичных

публикаций. Вооруженные силы Казахстана, как и армии других государств, активно развивают официальные медиаплатформы, позволяющие продвигать достоверную информацию, предотвращая распространение слухов и фейков. С появлением новых технологий, таких как big data и искусственный интеллект, открываются возможности для анализа общественных настроений и оперативного реагирования на угрозы.

2. Медиастратегия как элемент информационного противодействия

Военная медиастратегия объединяет систему целенаправленных действий, направленных на управление информационными потоками, создание положительного образа вооруженных сил и укрепление общественного доверия. Ключевым направлением становится борьба с фейковыми новостями и дезинформацией, которые могут негативно влиять на моральный дух населения и военнослужащих. Примером может служить активное использование социальных сетей для прямого общения представителей армии с гражданским обществом, что повышает уровень открытости и доверия.

3. Зарубежный опыт применения военных медиастратегий

В США и странах НАТО медиастратегии рассматриваются как важнейший элемент военной доктрины. Созданы специальные подразделения стратегических коммуникаций (Strategic Communications Units), которые занимаются планированием и анализом информационных кампаний. В Израиле особое внимание уделяется оперативному реагированию на фейковые новости и контент-анализу социальных сетей. Китай развивает концепцию 'сетевой армии', где цифровые коммуникации играют роль в укреплении идеологической стабильности. Этот опыт показывает, что медиастратегии становятся инструментом политического и психологического влияния, способным формировать международный имидж страны.

4. Национальные особенности медиастратегий Казахстана

Казахстан активно внедряет цифровые решения в сфере военных коммуникаций. Министерство обороны и Национальная гвардия используют

официальные аккаунты в социальных сетях для освещения деятельности армии, участия в миротворческих миссиях и патриотического воспитания молодежи. Важную роль играет взаимодействие с журналистами, образовательными учреждениями и экспертным сообществом. Публикация правдивой информации и формирование доверия к силовым структурам становятся приоритетом государственной политики в области медиабезопасности.

5. Перспективы и вызовы

С развитием технологий искусственного интеллекта, нейросетей и виртуальной реальности возможности медиакоммуникаций значительно расширяются. Однако вместе с этим растут и риски: использование дипфейков, кибератак и манипуляций общественным мнением требует новых подходов к защите информации. В будущем военные медиастратегии будут включать элементы прогнозирования информационных угроз, моделирования поведения аудитории и автоматического выявления фейков. Кроме того, важным направлением станет подготовка специалистов по медиабезопасности и развитие образовательных программ в этой области.

Выводы

Военные медиастратегии в эпоху цифровизации представляют собой мощный инструмент обеспечения национальной безопасности. Их эффективность определяется способностью адаптироваться к технологическим изменениям, оперативно реагировать на кризисные ситуации и поддерживать высокий уровень доверия между армией и обществом. Комплексный подход, включающий технологии искусственного интеллекта, профессиональную журналистику и международное сотрудничество, позволит Казахстану укрепить свои позиции в области медиабезопасности и стратегических коммуникаций.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Уитмор Дж. Коучинг высокой эффективности. – М.: Международная академия корпоративного управления и бизнеса, 2005. – 168 с.

2. Назарбаев Н.А. Взгляд в будущее: модернизация общественного сознания. – Астана, 2017.

3. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУ ВШЭ, 2000.

4. Сейсембаев А.Б. Информационные войны и медиабезопасность. – Алматы: Қазақ университеті, 2022.

5. Murataev K.H. Digital Media and Security in Military Communication. – Petropavlovsk, 2023.

6. Smith J. Strategic Communication in the Armed Forces. – London: Routledge, 2021.

ӘОЖ 658.336

ЦИФРЛАНДЫРУ ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ ҚАУІПСІЗДІГІНЕ ӘСЕРІ

ЕРСАЙНОВ Е.[1], ЖАКУБАЕВ Ә.А.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының магистранты, Петропавл қ. E-mail: ersainoverkebulan@gmail.com;

[2] педагогика ғылымдарының магистрі, тактика және жалпы әскери пәндер кафедрасының байланыс циклінің аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, полковник, Петропавл қ. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Андатпа: *Қазіргі цифрландыру дәуірінде медиаплатформалар қоғам өмірінің барлық саласына, соның ішінде әскери қызмет саласына да айтарлықтай ықпал етуде. Бұл мақалада әлеуметтік желілер мен цифрлық коммуникация құралдарының әскери қызмет қауіпсіздігіне тигізетін оң және теріс әсерлері талданады. Зерттеу барысында ақпараттық кеңістіктегі ашық деректердің таралуы, киберқауіпсіздік қатерлері, әскери құпияның сақталуы және жеке деректердің қорғалуы мәселелері қарастырылады. Сонымен қатар, медиаплатформаларды тиімді әрі қауіпсіз пайдаланудың әдістемелік негіздері мен нормативтік-құқықтық реттеу тетіктері сараланады. Авторлар цифрлық сауаттылықты арттыру, ақпараттық қауіпсіздік мәдениетін қалыптастыру және әскери құрылымдарда медиасаясатты жетілдіру бағыттарын ұсынады.*

Түйінді сөздер: *цифрландыру, медиаплатформа, әскери қызмет, ақпараттық қауіпсіздік, киберқауіп, дербес деректерді қорғау.*

Кіріспе

XXI ғасыр – адамзат өркениетінің ақпараттық дамуымен және цифрландыру үдерісінің жеделдеуімен ерекшеленетін дәуір. Қазіргі таңда ақпарат қоғамының құрылымы мен мазмұны түбегейлі өзгеріп, цифрлық медиаплатформалар қоғамдық өмірдің барлық саласына – саясатқа, экономикаға, білімге және, әрине, әскери жүйеге де терең әсер етіп отыр.

Әскери қауіпсіздік тек физикалық, географиялық немесе техникалық тұрғыда ғана емес, сонымен қатар ақпараттық қауіпсіздік пен медиақауіпсіздік арқылы анықталатын жаңа өлшемге ие болды.

Цифрландыру дәуірінде медиаплатформалар (Telegram, X (Twitter), TikTok, YouTube және т.б.) қоғам мен жеке тұлғаның санасына ықпал ететін ең қуатты құралға айналды. Бұл құралдың әлеуеті әскери қызметтің ішкі тәртібі, моральдық-психологиялық тұрақтылығы және мемлекеттік құпияларды қорғау тұрғысынан ерекше назарды қажет етеді.

Осы тұрғыдан алғанда, зерттеу тақырыбының өзектілігі айқын: медиаплатформалардың әскери қызмет қауіпсіздігіне әсерін ғылыми тұрғыда

талдап, қауіпсіздікті арттырудың тиімді тетіктерін анықтау бүгінгі таңда стратегиялық маңызы бар мәселе болып отыр.

Негізгі бөлім:

Цифрландыру дәуірі және ақпараттық кеңістіктің жаңа парадигмасы.

XXI ғасырдың алғашқы ширегінде цифрландыру қоғамның барлық инфрақұрылымына енді. Бұл процесс ақпарат өндіру, сақтау және тарату механизмдерін түбегейлі өзгертті. Ақпарат ағынының жылдамдығы бұрын-соңды болмаған деңгейге жетті: әрбір адам мобильді құрылғы арқылы әлемдік ақпараттық желінің белсенді қатысушысы.

Медиаплатформалар – бұл тек коммуникациялық арналар емес, сонымен бірге қоғамдық пікір мен саяси шешімдерге әсер ететін идеологиялық құралдар. 2020 жылдан кейін медиаконтенттің шамамен 75%-ы әлеуметтік желілер мен бейнеқызметтер арқылы таратылған (NATO Cyber Centre деректері). Бұл тенденция әскери құрылымдардың да ақпараттық кеңістікте «көрінетін» болуына әкелді.

Мысалы, қазіргі соғыстар мен әскери операциялар (Сирия, Нагорный Қарабах, Украина және т.б.) цифрлық кеңістікте «онлайн» режимде жарияланып, әрбір оқиға әлемдік аудиторияның көз алдында өтуде. Бұл құбылыс ақпараттық соғыс ұғымын жаңа деңгейге көтерді.

Медиаплатформалардың әскери қызмет қауіпсіздігіне әсер ету тетіктері

Медиаплатформалар әскери қауіпсіздікке тікелей және жанама түрде әсер етеді.

Тікелей әсер факторлары:

Құпия ақпараттың жариялануы.

Кейбір әскери қызметшілер әлеуметтік желіде фотосуреттер немесе бейнематериалдар бөлісу арқылы қарсы жаққа маңызды барлау деректерін әдейі немесе байқаусыз жеткізеді.

Мысалы, 2022 жылы Украинадағы қақтығыстар кезінде бірнеше әскери бөлімшелердің орналасуы Instagram және Telegram жазбалары арқылы анықталған.

Кибершабуылдар мен фишинг.

Жеке мессенджерлер арқылы әскери жүйелерге ену әрекеттері жиі тіркелуде.

Халықаралық деректерге сүйенсек, 2023 жылы әлем бойынша әскери құрылымдарға бағытталған фишингтік шабуылдар саны 37%-ға артқан.

Геолокациялық қауіп.

Әлеуметтік желілердегі суреттер мен бейнелердің метадеректері (геотегтер) әскери нысандардың нақты орналасуын анықтауға мүмкіндік береді. Бұл барлау қызметтері үшін аса құнды ақпарат көзі.

Ақпараттық манипуляция.

Қарсы тарап медиаплатформалар арқылы жалған деректер таратып, қоғамның, сондай-ақ әскерилердің моральдық жағдайына әсер етуге тырысады.

Жанама әсер факторлары:

Психологиялық әсер.

Әлеуметтік желілерде таралған жалған немесе деструктивті ақпарат әскери қызметшілердің сенімін әлсіретіп, моральдық рухын төмендетуі мүмкін.

Әскери тәртіптің бұзылуы.

Онлайн белсенділікке тәуелділік әскери қызметшілердің назарын негізгі міндеттерінен аударып, тәртіп бұзушылыққа әкелуі ықтимал.

Қоғамдық беделге ықпал.

Әлеуметтік желілерде әскерге қарсы пікірлер мен теріс нарративтер тараған жағдайда, қоғам мен әскер арасындағы сенім әлсірейді.

Әскери медиақауіпсіздік саясатының халықаралық тәжірибесі.

АҚШ тәжірибесі

АҚШ Қорғаныс министрлігі (DoD) 2019 жылы әлеуметтік желілерде әскери контентті жариялауға нақты нұсқаулық бекітті. Онда әскери қызметкерлерге қызметтік суреттер мен мәліметтерді жариялау, геолокацияны көрсету, бейресми пікір айтуға шектеу қойылған.

Израиль тәжірибесі

Израиль Қорғаныс күштері (IDF) «Ақпараттық қауіпсіздік кодексін» қабылдап, операция аймақтарында смартфондарды қолдануға тыйым салды. IDF әскери бөлімшелердің барлығында медиабақылау офицерлері бар.

Қазақстан тәжірибесі

Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрлігі 2023 жылы «Ақпараттық қауіпсіздік ережелері» құжатын жаңартты. Ол әскери қызметшілердің әлеуметтік желілердегі белсенділігін шектеуді, қызметтік ақпаратты жариялауға тыйым салуды және ақпараттық мәдениет бойынша оқыту курстарын енгізуді көздейді.

Ақпараттық соғыс және медиаплатформалардың жаңа рөлі.

XXI ғасырдағы соғыстардың бір ерекшелігі – «цифрлық майданның» пайда болуы. Ақпараттық соғыс дәстүрлі қару-жарақсыз жүргізілетін, бірақ әсері зор жаңа типтегі соғысқа айналды.

Медиаплатформалар арқылы жүргізілетін операциялар төмендегідей бағыттарда жүзеге асады:

Психологиялық соғыс: қарсы жақтың моральдық рухын бұзу;

Дезинформация: шындыққа сай келмейтін мәлімет тарату;

Имидждік соғыс: қоғам алдында қарсы жақтың беделін түсіру;

Қоғамдық пікірді басқару: халықтың соғысқа көзқарасын өзгерту.

Мысалы, Ресей мен Украина арасындағы қақтығыста Telegram және TikTok арналары екі жақтың да ақпараттық-психологиялық операцияларының негізгі құралына айналды.

Медиақауіпсіздікті қамтамасыз етудің заманауи тетіктері.

Медиаплатформалар ықпалын шектеу тек тыйым салумен емес, жүйелі ақпараттық мәдениетті қалыптастырумен жүзеге асады.

Кибергигиена бойынша тұрақты оқыту.

Әскери қызметшілерге арналған арнайы киберқауіпсіздік тренингтері енгізілуі қажет.

Медиаконтентті мониторинг жүйесі.

Big Data және жасанды интеллект технологиялары арқылы әлеуметтік желілердегі әскери сипаттағы контентті автоматты талдау.

Ақпараттық этика кодексі.

Әскери қызметшілердің онлайн мінез-құлқын реттейтін ережелер жиынтығы.

Психологиялық тұрақтылық бағдарламалары. Әлеуметтік желілердің эмоциялық ықпалын азайту мақсатында моральдық дайындық курстары ұйымдастырылуы тиіс.

Мемлекеттік деңгейдегі ақпараттық стратегия. Ұлттық қауіпсіздік жүйесіне ақпараттық кеңістікті қорғау функциясын толық енгізу қажет.

Қорытынды

Цифрландыру дәуірінде медиаплатформалар әскери қызмет қауіпсіздігіне айтарлықтай әсер етуде. Олар тек ақпарат алмасу құралы емес, ақпараттық-психологиялық қару ретінде қолданыла алады. Сондықтан әскери құрылымдар медиақауіпсіздік саясатын стратегиялық деңгейге көтеріп, жеке құрамның ақпараттық мәдениетін арттыруға баса назар аударуы қажет. Медиаплатформаларға шектеу қоюдан бұрын, офицерлер мен сарбаздар арасында саналы медиамәдениет пен жауапкершілікті қалыптастыру – ең тиімді қорғаныс тәсілі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Nye, J. S. *Soft Power and Information Warfare in the Digital Era.* Harvard University Press, 2022.

2. Castells, M. *The Power of Communication.* Oxford University Press, 2021.

3. Rid, T. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare.* Farrar, Straus and Giroux, 2020.

4. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. *Annual Report*, 2023.

5. Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігі. *Ақпараттық қауіпсіздік нұсқаулығы*, 2024 ж.

6. Айтмұхамбетов А. *Қазіргі әскери жүйелердегі ақпараттық қауіпсіздік.* Алматы, 2023.

7. Шенгелбаев Е. *Медиақауіпсіздік және әскери этика.* Астана, 2022.

REFERENCES

1. Nye, J. S. *Soft Power and Information Warfare in the Digital Era*. Harvard University Press, 2022.

2. Castells, M. *The Power of Communication*. Oxford University Press, 2021.

3. Rid, T. *Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare*. Farrar, Straus and Giroux, 2020.

4. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. *Annual Report*, 2023.

5. Ministry of Defence of the Republic of Kazakhstan, Information security instruction, 2024.

6. Aitmuhambets A. *Information security in modern military systems.* Almaty, 2023.

7. Shengelbaev E. *Mediosafety and military ethics.* Astana, 2022.

ВЛИЯНИЕ МЕДИАПЛАТФОРМ НА БЕЗОПАСНОСТЬ ВОИНСКОЙ СЛУЖБЫ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ

ЕРСАЙНОВ Е.[1], ЖАКУБАЕВ А.А.[2]

[1] магистрант Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: ersainoverkebulan@gmail.com;

[2] магистр педагогических наук, старший преподаватель цикла связи кафедры тактики и общевоинских дисциплин, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Аннотация: *В современную эпоху цифровизации медиаплатформы оказывают значительное влияние на все сферы общественной жизни, в том числе и на военную службу. В данной статье анализируются позитивные и негативные последствия воздействия социальных сетей и средств цифровой коммуникации на безопасность воинской службы. В ходе исследования рассматриваются вопросы распространения открытых данных в информационном пространстве, угрозы кибербезопасности, сохранения военной тайны и защиты персональных данных. Кроме того, будут дифференцированы методологические основы и механизмы нормативно-правового регулирования эффективного и безопасного использования медиаплатформ. Авторы предлагают направления по повышению цифровой грамотности, формированию культуры информационной безопасности и совершенствованию медиаполитики в воинских структурах.*

Ключевые слова: *цифровизация, медиаплатформа, военная служба, информационная безопасность, киберугроза, защита персональных данных.*

IMPACT OF MEDIALPLATFORM ON THE SECURITY OF MILITARY SERVICES IN THE EPACEFULATION

YERSAINOV E.[1], ZHAKUBAEV A.A.[2]

[1] magistrate of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: ersainoverkebulan@gmail.com;

[2] master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of the communication cycle of the Department of Tactics and General Military Disciplines, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Abstract: *In today ' s era of digitalization, media platforms have a significant impact on all spheres of public life, including military service. This article analyses the positive and negative impact of social media and digital communications on the security of military service. The study addresses the dissemination of open data in the information space, the threat of cybersecurity, the preservation of military secrecy and the protection of personal data. In addition, methodological frameworks and regulatory frameworks for the effective and safe use of media platforms will be differentiated. The authors propose directions for increasing digital literacy, creating a culture of information security and improving media policy in military structures.*

Key words: *digitization, media platform, military service, information security, cyber threat, personal data protection.*

ӘОК 004.056

БОЛАШАҚ ОФИЦЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ РЕТІНДЕ КИБЕРҚАУІПСІЗДІК: ТАЛАПТАР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР

ЖАКУБАЕВ Ә.А.
педагогика ғылымдарының магистрі, тактика және жалпы әскери пәндер кафедрасының байланыс циклінің аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, полковник, Петропавл қ. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Андатпа: *Бұл мақала әскери жоғары оқу орынының оқу бағдарламасына киберқауіпсіздік пәнін енгізудің негізгі үдерісі мен артықшылықтарына талдау жүргізеді. Бүгінгі гибридтік қақтығыстар кезеңінде киберкеңістік әскери іс-қимылдардың негізгі майданына айналып отыр. Мақалада кибербілімдің әдеттегі тактика мен стратегияны үйретумен қалай үйлесімді толықтыратыны, сондай-ақ болашақ офицерлерде сыни ойлау, жауапкершілік және технологиялық икемділік сияқты кәсіби қасиеттерді қалай қалыптастыратыны көрсетілген. Зерттеудің нәтижелері киберқауіпсіздікті оқытудың болашақ офицерді заманауи соғыс өрісінің талаптарына толыққанды дайынлау үшін маңызды элемент екенін растайды.*

Түйінді сөздер: *киберқауіпсіздік, әскери білім беру, курсант, офицер, кибермәдениет, гибридтік соғыс, ақпараттық күрес, сыни инфрақұрылым, оқу бағдарламасы*

Қазіргі әскери іс-қимылдар тек дәстүрлі майдандарда ғана емес, сонымен қатар виртуалды киберкеңістікте де жүреді. Бұл жаңа шынайылық әскери білім беру жүйесіне негізгі өзгерістер енгізуді талап етеді. Киберқауіпсіздік пәнін әскери жоғары оқу орындарының оқу бағдарламасына енгізу – бұл болашақ офицерлерді заман талабына сай даярлаудың бөлінбес бөлігі. Бұл тек бір технологиялық пәнді енгізу туралы емес, сонымен қатар жаңа типтегі әскери ойлауды – «киберойлау» түрін қалыптастыру туралы.

Тақырыпқа көшпес бұрын киберқауіпсізік мазмұны, оған қойылатын талаптары және киберқауіпсіздіктің қазіргі кезде Қазақстандағы, сонымен қатар шетелдердегі ахуалы мен даму жолдары қарастырылады.

Киберқауіпсіздік бұл электрондық нысандағы ақпараттың және оның өңдеу, сақтау, беру (электрондық ақпараттық ресурстарды, ақпараттық жүйелер мен ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымды) ортасының сыртқы және ішкі қауіп-қатерлерден қорғалу жағдайы, яғни ақпараттандыру саласындағы ақпараттық қауіпсіздік деп түсіндіріледі.

Ақпараттық қауіпсіздіктің классикалық үлгісі ақпараттың қауіпсіздігі үшін маңызды үш белгіні қамтамасыз етуге негізделеді: құпиялық, тұтастық және қолжетімділік.

Ақпараттың құпиялығы онымен өзінің иесі белгілеген қатаң шектелген адамдар тобы ғана таныса алады дегенді білдіреді.

Егер ақпаратқа қолжетімділікті уәкілеттілігі жоқ адам алатын болса, рұқсат етілмеген қолжетімділікке немесе құпиялықтың бұзылуына жол беріледі.

Ақпараттың тұтастығы – ақпараттың (деректердің) бұрмаланбаған түрде сақталу қабілеті. Ақпараттың заңсыз және иесі көздемеген өзгеруі (оператор қатесінің немесе уәкілеттігі жоқ адамның қасақана іс-әрекетінің нәтижесінде) тұтастықтың бұзылуына алып келеді.

Әсіресе аса маңызды ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылым объектілерінің жұмыс істеуімен байланысты деректердің тұтастығы ерекше маңызды (мысалы, әуе қозғалысын, электрмен және энергиямен жабдықтауды басқарудың автоматтандырылған жүйелері және т.б.).

Ақпараттың қолжетімділігі ақпараттық жүйенің тиісті өкілеттіктері бар субъектілерге ақпаратқа дер кезінде бөгетсіз рұқсат беру қабілетімен анықталады. Ақпаратты жою немесе бұғаттау (қателіктің немесе қасақана іс-әрекеттің нәтижесінде) қолжетімділіктің жойылуына алып келеді.

Ақпараттық қауіпсіздік қауіп-қатері – әбден болуы мүмкін оқиға, процесс немесе құбылыс, ол ақпаратқа немесе ақпараттық жүйенің немесе ресурстың компоненттеріне әсер ету арқылы иеленушілер мен пайдаланушылардың мүдделеріне тікелей немесе жанама зиян келтіруге әкеліп соқтыруы мүмкін.

Ақпараттық қауіпсіздіктің барынша көп таралған қауіп-қатерлері – бұл жабдықтың (кабельдік жүйенің, дискілік жүйелердің, серверлердің, жұмыс станцияларының және тағы басқалардың) іркілісі, архивтік деректердің дұрыс сақталмауы, деректерге қолжетімділік құқықтарының бұзылуы), пайдаланушылар мен қызмет көрсетуші жұмыскерлер құрамының жөнсіз жұмысы, ақпараттың жоғалуы (рұқсат етілмеген қолжетімділіктен немесе зиян келтіретін бағдарламалармен – компьютерлік вирустармен бүлінуден).

«Қазақстанның киберқалқаны» тұжырымдаманы іске асыру кезеңінде киберқауіпсіздікте белгілі бір нәтижелерге қол жеткізілді, атап айтқанда сапалы кәсіби қызметтер нарығы құрылды, осы мамандық бойынша білім беру гранттары ұлғайтылды, киберқауіпсіздік мәдениеті арттырылды, «электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілеріне тәулік бойы мониторинг қамтамасыз етілді.

Қажетті нормативтік құқықтық база қалыптастырылды, оның ішінде «электрондық үкімет» объектілері мен ақпараттандырудың аса маңызды объектілері үшін талаптар белгіленді, бұл ретте киберқауіпсіздік жөніндегі талапты елемеген жағдайда тиісті тексерулер жүргізіледі.

Жалпы алғанда, Тұжырымдаманы іске асыру бойынша өткізілген іс-шаралар кешені киберқауіпсіздік саласындағы қауіптер туралы халықтың хабардарлық деңгейін 77,4%-ға қамтамасыз етті, Қазақстанда 3 бейінді қоғамдық

ұйымды, қауіпсіздіктің киберқауіпсіздік талаптарына сәйкестігін бағалау бойынша аспаптық аудитпен айналысатын және мән-жайларды, себептер мен киберқауіпсіздік оқиғаларының жағдайлары, сондай-ақ зиянды бағдарламалық қамтамасыз етуді техникалық зерттейтін 8 отандық компанияны (сынақ зертханасын) құру және олардың жұмыс істеуін қамтамасыз етті. Алғашқы отандық антивирустық қорғаныс құралдары жасалды.

Интернеттің қазақстандық сегментінің кеңістігінде 160 мыңнан астам KZ және ҚАЗ домендік атаулары тіркелген, домендік атауларды тіркеумен айналыса алатын 12 компания аккредиттелген.

Маңызды инфрақұрылымы бар 495 стратегиялық нысан анықталды.

2018 жылдан бастап мемлекеттік органдардың ақпараттық ресурстарын және республиканың аса маңызды ақпараттық инфрақұрылымын кибершабуылдар мен киберқауіптерден қорғауды қамтамасыз ететін Ақпараттық қауіпсіздіктің ұлттық үйлестіру орталығы жұмыс істейді. Бұл 2020 жылы – ақпараттық қауіпсіздіктің 70 мыңнан астам бірегей оқиғаларын, 2021 жылы – 120 мың оқиғаны тіркеуге, сондай-ақ тек 2022 жылы шамамен 28 млн шабуылды тойтаруға мүмкіндік берді.

Сондай-ақ, Қазақстандағы қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарының киберқауіпсіздік қатерлерін талдау, бағалау, болжау және алдын алу жөніндегі қызметті жүзеге асыратын салалық ақпараттық қауіпсіздік орталығы құрылды.

2021 жылы ақпараттық қауіпсіздіктің қаржылық салалық орталығы екінші деңгейдегі банктерде ақпараттық қауіпсіздіктің 75 мыңнан астам, оның ішінде: 61 мыңнан астамы – кибершабуылдар әрекеттері, 5 мыңнан астамы – типтік емес белсенділік фактілері, 5 мыңға жуығы – тексеруді талап ететін ақпараттық қауіпсіздік оқиғалары, 59-ы – істен шығу немесе жұмыстан бас тарту оқиғасын тіркеді және пысықтады.

2021 жылы дербес деректерді қорғауды қамтамасыз ету жөніндегі шаралар кешенін көздейтін «дербес деректерге қол жеткізуді бақылау» жүйесі (бұдан әрі – ДҚБ сервисі) енгізілді.

Орта мерзімді перспективада қабылданып жатқан шараларға қарамастан Киберқауіпсіздіктің мынадай негізгі мәселелерін шешу қажет:

Орта мерзімді перспективада қабылданып жатқан шараларға қарамастан Киберқауіпсіздіктің мынадай:

Қазақстанның цифрлық кеңістігіне кибершабуылдардың өсуі;

киберқауіпсіздік мәселелері бойынша халықтың, АКТ саласы қызметкерлерінің және ұйым басшыларының цифрлық (құқықтық) сауаттылығының төмендігі;

дербес деректерді қорғауды күшейтуге байланысты мәселелер;

Бірыңғай ұлттық резервтік платформасы бар ақпараттық қауіпсіздіктің резервтік ұлттық үйлестіру орталығының болмауы сияқты негізгі проблемалық мәселелерін шешу қажет.

АҚ саласындағы қызметті үйлестіру мақсатында АҚШ-та «Киберқауіпсіздіктің ұлттық стратегиясы» және оны енгізу жөніндегі Жалпыұлттық жоспар бекітілді.

Осы құжаттар шеңберінде алғаш рет қазіргі заманғы «киберқауіптер» жіктелді, олар келтірген залалына қарай 5 деңгейге бөлінді, бұл ретте үшінші және одан жоғары деңгейдегі оқиғалар «елеулі» деп айқындалды.

Ұлыбритания Біріккен Корольдігі киберқауіпсіздік саласындағы ұлттық стратегияны қабылдады, оны жүзеге асыруға 1,9 млрд. фунт бөлінді.

Ресейлік сарапшылар киберқауіпсіздік мәселесін IT-саланың қазіргі заманғы дамуының басты тренді деп атап өтті.

2024 жылға дейін есептелген «Цифрлық экономика» мемлекеттік бағдарламасы қабылданды, онда бес бағыт бар: білім беру, кадрлар, киберқауіпсіздік, зерттеу құзыреттерін қалыптастыру және IT-инфрақұрылым.

Сондай-ақ Ақпараттық қауіпсіздік доктринасы бекітілді, дербес деректерді өңдеу ережелерін бұзғаны үшін әкімшілік жауапкершілік күшейтілді.

Мысалы, Дубайдың киберқауіпсіздік стратегиясы Дубайдың инновация, қауіпсіздік және қорғаныс саласындағы әлемдік көшбасшы ретіндегі ұстанымын нығайтуға бағытталған. Жоспардың негізгі міндеттерінің бірі – деректердің құпиялылығын, тұтастығын және қолжетімділігін қорғау үшін бақылау құралдарын орнату арқылы қауіпсіз киберкеңістікті құру.

Малайзияның 2020-2024 жылдарға арналған киберқауіпсіздік стратегиясы (MCSS) кешенді тәсіл мен мемлекеттік-жекеменшік серіктестіктің тиімді моделі негізінде туындайтын киберқауіптерді азайтудың кешенді стратегиясы болып табылады. Стратегия әлемдегі өсіп келе жатқан киберқауіпсіздікті бақылау шараларын анықтайды.

Малайзияда киберқауіптер ұлттық қауіпсіздікке қауіп төндіретін жаңа технологияларға тәуелділіктің артуы жағдайында ұлттық қауіпсіздікті басқару үшін қиындықтар туғызатыны туралы нақты түсінік бар.

Канадада ұлттық деңгейде азаматтар мен ұйымдардың АҚ қорғау саласындағы құқықтық қатынастарды реттейтін бірқатар стратегиялық құжаттар мен НҚА жұмыс істейді. Олардың ішінде 2015 жылғы 10 наурызда күшіне енген Канадалықтарды онлайн қылмыстардан қорғау туралы заң (The Protecting Canadians from Online Crime Act) бар.

Мысалы, Еуропалық одақ (бұдан әрі – ЕО) Киберқауіпсіздіктің жаңа стратегиясын әзірледі. Оның мақсаты – Еуропаның киберқауіптерге ұжымдық тұрақтылығын арттыру. ЕО киберқауіпсіздік саласындағы озық тәжірибені жалпылау орталықтары желісіне мүше елдерде кибершабуылдарды анықтау және оларға қарсы тұру үшін жасанды интеллект мүмкіндіктерін пайдаланатын орталықтар құруға 50 млн. еуро бөлуді жоспарлап отыр.

Австралияда ірі технологиялық компаниялардың онлайн-инновацияларды басуына жол бермеу мәселелеріне жауап беретін «Цифрлық нарықтар бөлімі» жаңа реттеуші орган құрылды. Жаңа ведомство ақпараттық технологиялар

саласындағы ірі корпорациялар үшін жауапты мінез-құлық кодексін сақтауды нормативтік міндеттейтін заңнамалық актілерді әзірлейді.

Мысалы, Қытай жаңалықтарды үйлестіру бюросы (бұдан әрі – Бюро) деп аталатын интернет цензурасы жөніндегі жаңа ведомство құрды. Оның негізгі міндеті – Қытай азаматтарының интернеттегі бүкіл әлеммен қарым-қатынасын бақылау. Бюроның құрылуының себебі, билік жеке блогтар мен әлеуметтік желілерде орналастырылған хабарламаларды бақылау өте қиын болды.

Сондай-ақ, Қазақстанда заңға тәуелді актілерді қамтитын заң шығару процесін цифрландыру тәсілдері пысықталуда. Нәтижесінде мемлекет үшін игіліктер арасында мыналарды:

нормативтік құқықтық актілерді (бұдан әрі – НҚА) тиімді жоспарлау және әзірлеуды;

НҚА жобалары бойынша толық дерекнаманы қалыптастыруды;

заң жобалау қызметін үйлестіруді;

заң жобалау қызметі бойынша талдау және есептер жасауды;

заң жобасының «цифрлық ізін» қалыптастыруды атап өтуге болады.

Елдің АҚ-ны қамтамасыз ету мақсатында Үндістан үкіметі киберқылмыспен күресу үшін бірқатар шаралар қабылдауда, олар бейбіт тұрғындардан еріктілерді тарту үшін платформа құруды, аккаунттарды бұғаттауды және бағдарламалық өнімдерді ұсынуды, сондай-ақ оқыс оқиғалар туралы уақтылы хабардар етуді және ұсыныстар шығаруды қамтиды.

Жалпы әлеуметтік-экономикалық даму мақсаттарына қол жеткізу үшін оларды қолданылу аясын кеңейтуге ұмтылатын акт әзірлеу және пайдалану саласындағы көшбасшы мемлекеттердің АҚШ, Ұлыбритания, Эстония, РФ, БАӘ, Дубай, Малайзия, Канада, ЕО, Австралия, Қытай, Үндістан сияқты елдердің ұлттық АКИ-ын қорғау тәсілдерін қалыптастыру саласындағы халықаралық тәжірибе зерттелді. Тұтастай алғанда, киберқауіпсіздік саласын дамыту Қазақстан үшін БҰҰ-ның жаһандық киберқауіпсіздік бағдарламасын іске асыруға үлес ретінде қызмет етеді.

Сондай-ақ, Біріккен Ұлттар Ұйымы (бұдан әрі – БҰҰ) деңгейінде Халықаралық электрбайланыс одағының жаһандық киберқауіпсіздік бағдарламасы немесе БҰҰ Бас Ассамблеясының «Киберқауіпсіздіктің жаһандық мәдениетін құру және аса маңызды ақпараттық инфрақұрылымдарды қорғау жөніндегі ұлттық күш-жігерді бағалау» қарары, оларда АКТ-ны мәселелерде қауіпсіз пайдалану саласын қамтитын киберқауіпсіздікті түсіну тәсілдері қамтылған киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету сияқты бірқатар құжаттар бар.

Қазақстан үшін әрбір елде киберқауіпсіздік пен негізгі басымдықтар туралы ұлттық түсінік айтарлықтай ерекшеленетінін көрсетті.

Нәтижесінде киберқауіпсіздік стратегияларын құрастыру тәсілдері де ерекшеленеді. Дегенмен, киберқауіпсіздік мәселелерін қамтитын нұсқаулық құжаттар әдетте мыналарды:

киберқауіпсіздікті қамтамасыз ету саласында мемлекеттік басқару жүйесін құруды;

жеке және мемлекеттік мүдделі тараптарға ұлттық ақпараттық инфрақұрылымдардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету проблемаларын талқылауға мүмкіндік беретін тиісті тетікті (негізінен қоғамдық-мемлекеттік әріптестікті) айқындауды;

қажетті қауіпсіздік саясатын және реттеуші тетіктерді анықтауды, жеке және мемлекеттік сектор үшін рөлдерді, құқықтар мен жауапкершілікті нақты белгілеуді (мысалы, қауіпсіздік оқиғалары туралы міндетті түрде хабардар ету, қауіпсіздікті қамтамасыз етудің және іс-әрекетке басшылықтың негізгі шаралары, материалдық-техникалық қамтамасыз етудің жаңа нормалары) қамтиды.

Ел өмірінің жүйелерін цифрландырудың жалғасуына байланысты өсіп келе жатқан тәуекелдерді ескере отырып, Эстония өзінің стратегиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін алдын ала саясат жүргізуге тырысады, бұл ретте қажетті заңнамалық құрылымды құруда да, орындаушылық деңгейде тиісті ден қою тетігін қалыптастыруда да икемділік танытады.

Халықаралық тәжірибені талдау алдыңғы қатарлы елдер ЖИ, BlockChain, Big Data, Internet-of-Things, Cloud Technologies сияқты технологиялық трендтерді қолданатынын көрсетті.

Қазақстан Эстония мен Данияның мемлекеттік секторды цифрландырудағы, сондай-ақ проактивті жіксіз мемлекеттік қызметтер көрсетудегі озық тәжірибесіне сәйкес, цифрлық трансформацияның платформалық моделіне көшу бойынша жұмысты бастады.

BigData қалыптастыру және ЖИ элементтерін қолдану үшін Корея мен Сингапурдың мемлекеттік органдардың деректерін құрылымдау тәжірибесін бейімдеуге болады.

Ақылды қаланы құру кезінде біз Оңтүстік Кореяның тәжірибесін деректерді бақылау жүйесінің кешенді жұмысы бөлігінде қолданамыз, басқаша айтқанда, трафик ағындары нақты уақыттағы төтенше жағдайлар қызметтерінің жұмысымен байланысты.

Дәл осындай кешенді форматта заттар интернеті (IoT), бұлтты технологиялар негізінде шешімдерді кеңінен қолданатын басқа да жобалар жұмыс істейтін болады. Мұның бәрі қала тұрғындарының өмірін ыңғайлы етуге арналған.

Дербес деректерді қорғау саласында мемлекеттік саясатты қалыптастыру үшін ЕО елдері қызметке алған GDPR стандартын қолдану тәжірибесі бейімделеді.

Сондай-ақ, Қазақстан Еуропалық Одақта, Швецияда, Ұлыбританияда, Австралияда, Ресей Федерациясында көптеген жылдар бойы белсенді іске асырылып келе жатқан технологиялық платформаларды қалыптастырудың халықаралық тәжірибесін бейімдейтін болады.

Технологиялық платформалардың мәні барлық зияткерлік, қаржылық және басқа ресурстардың күш-жігерін басым бағыттарға жұмылдыру және

саланың негізгі технологияларын енгізу болып табылады, бұл дағдарыс жағдайында бюджетті оңтайландыру кезінде өте маңызды.

Осылайша озық АТ-державаларының тәжірибесі қабылданады.

Киберқауіпсіздік Міндет. Киберқауіпсіздікті дамыту

Цифрландыру дәуірінде АЖ және цифрлық контент саны күн сайын артып келеді. Пайдаланушылардвң аудиториясы артуда, сәйкесінше хакерлік шабуылдар мен хакерлердің саны да артып келеді.

Сондықтан осы қауіп-қатерлерге қарсы тұру үшін құрылған «Қазақстанның Киберқалқан» цифрлық инфрақұрылымын одан әрі дамыту және сүйемелдеу қажет.

Ол үшін сенімді, қолжетімді және қауіпсіз цифрлық инфрақұрылымды дамыту бойынша белсенді жұмыс жалғасады.

Осылайша, күрделі мақсатты кибершабуылдарды анықтау және бейтараптандыру мақсатында зиянды кодтың функционалдығын анықтауға, қайта жұқтырудың алдын алуға және мақсатты шабуылдарды анықтауға және бейтараптандыруға мүмкіндік беретін зиянды кодты зерттеу орталығын құру ұсынылады.

Ұлттық киберқауіпсіздікті үйлестіру орталығы «Қазақстанның киберқауіпсіздігі» бірінші киберқауіпсіздік тұжырымдамасын іске асыру шеңберінде құрылды.

Бұл орталықтың негізгі міндеті:

сыртқы және ішкі кибершабуылдардан қорғау;

киберқауіпсіздік оқиғалары туралы ақпаратты жинау және талдау;

«электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілерінің мониторингі;

киберқауіпсіздік қатерлері мен оқиғаларын анықтау және жолын кесу болып табылады.

Жалпы, Ұлттық киберқауіпсіздікті үйлестіру орталығы нақты уақыт режимінде елдің инфрақұрылымын қорғауды қамтамасыз етеді.

Осыған байланысты, оның ақауларға төзімділігі үшін резервтік орталық құру қажет.

Киберқауіпсіздік саласындағы мамандардың компьютерлік шабуылдарға ден қоюға біліктілігін арттыру шеңберінде киберполигон құрылатын болады.

Киберполигон мүмкіндігінше шынайы жаттығулар өткізуге арналған, сондай-ақ бұл қазіргі кезде қолданылатын инфрақұрылымдарды модельдеуге мүмкіндік береді.

Сондай-ақ, бастапқы кодтардың қорғалуын, «электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілерінің бірегей бейнелерін қамтамасыз етуге, сондай-ақ бастапқы кодтың барлық нұсқаларын сақтауға мүмкіндік беретін бастапқы кодтардың бірыңғай репозиторийін құру ұсынылады.

Сонымен қатар, «электрондық үкіметтің» ақпараттандыру объектілерінде киберқауіпсіздік бойынша қоғамдық (кәсіптік) бақылау тетігін (BugBounty.kz) құру жөніндегі жұмысты жалғастыру ұсынылады.

BugBounty.kz қызметтер мен қосымшалардың қауіпсіздігінде табылған осалдықтар туралы есептерді сыйақылар үшін хабарлауға және жіберуге мүмкіндік береді. Алаңның көмегімен Bugbounty.kz Қазақстанның мемлекеттік ұйымдары мен бизнес-компаниялары сыни осалдықтарды тауып жоя алады және өздерінің веб-ресурстарының тұтастығын сақтай алады.

2011 жылдан бастап мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарды, мемлекеттік заңды тұлғаларды, квазимемлекеттік сектор субъектілерін, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық инфрақұрылымның аса маңызды объектілерінің меншік иелерін немесе иелерін интернет желісіне қосу интернетке қол жеткізудің бірыңғай шлюзі арқылы жүзеге асырылады.

Бүгінгі таңда ИҚБШ үнемі жаңартуды қажет етеді. Киберқауіптердің жаңа түрлері пайда болған сайын, мұндай кибершабуылдарды тойтару үшін жаңа компоненттер қосылады. Сонымен қатар, өндірушінің жеке компоненттерінің ескіруі және оларды неғұрлым заманауи, әрі өнімдіге ауыстыру қатар жүреді, бұл үнемі жаңартуға әкеледі.

Киберқауіпсіздік пәні курсанттарға арналған білім беру траекториясына келесідей енгізіледі:

Негізгі пән ретінде: Курсанттар киберқауіпсіздіктің негізгі түсініктері (қауіптердің түрлері, шапқыншылық әдістер, қорғаныс стратегиялары), әскери АБЖ жүйелерін қорғаудың ерекшеліктері, сондай-ақ әскери кибероперациялардың негіздері мен заңдылықтарымен танысады.

Пәнаралық байланыс: Бұл пән тактика, оперативтік өнер, стратегия және әскери әкімшіліктену сияқты дәстүрлі пәндермен тығыз байланыста оқытылады. Мысалы, тактикалық жаттығулар кезінде курсанттар жаппай шабуыл ұйымдастырудан бұрын қарсыластың басқару жүйесін киберәсерлеу арқылы әлсірету міндеттерін орындауы мүмкін.

Тәжірибелік жаттығулар: Оқыту тек теориямен шектелмейді. Курсанттар арнайы оқу-жаттығу кешендерінде (полигондар) кибершапқындықтарды анықтау, жою және олардың салдарын жою үшін тәжірибе жинайды.

Болашақ офицерлер үшін артықшылықтар

Киберқауіпсіздік пәнін енгізу келесі білім беру артықшылықтарды әкеледі:

Кәсіби құзыреттілікті арттыру: Офицер тек қаруды ғана емес, сонымен қатар ақпаратты қорғай білетін кәсіпқойға айналады.

«Кибермәдениетті» қалыптастыру: Курсанттардың күнделікті қызметінде қауіпсіздік шараларын сақтау оларға тән болады, бұл әскери бөлімшедегі ақпараттық қауіпсіздікті жалпы жақсартады.

Сыни ойлау дағдыларын дамыту: Киберқауіпсіздік курсанттарды күрделі және динамикалық қарсыласқа қарсы талдау жасауға, шешімдер қабылдауға және болашақтағы әрекеттерін болжауға үйретеді.

Гибридтік қақтығыстарға дайындық: Болашақ офицерлер тек дәстүрлі емес, сонымен қатар ақпараттық-психологиялық және киберәсерлеу элементтері бар гибридтік соғыстарға дайын болады.

Ұтымдылық пен бастамашылдықты арттыру: Әскери техниканы басқарудың киберәлсіз жерлерін түсіну оларды қорғау жолдарын іздестіруге мүмкіндік береді, бұл жаңа тактика мен әдістерді туғызады.

Киберқауіпсіздік пәнін әскери жоғары оқу орынының оқу бағдарламасына енгізу – бұл білім беру сапасын арттырудың ғарышы емес, заманға бейімделудің объективті қажеттілігі. Бұл тәсіл болашақ офицерлерге тек тактиканы меңгеру ғана емес, сонымен қатар анықталмаған, айнымалы және жоғары технологиялық қауіп-қатерлерге толы заманауи соғыс өрісінде табысты әрекет ету үшін қажетті білік пен дағдыларды ұсынады. Киберқауіпсіздік бүгінде офицердің кәсіби портретінің бөлінбес бөлігіне айналуда.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. «Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігі туралы» Қазақстан Республикасының 2012 жылғы 6 қаңтардағы № 527-IV Заңы.

2. Киберқауіпсіздік тұжырымдамасын («Қазақстанның Киберқалқаны») бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 30 маусымдағы № 407 қаулысы.

3. «2023-2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және киберқауіпсіздікті дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 269 қаулысы.

4. Ақпараттық қауіпсіздік = Информационная безопасность: Оқу құралы/ А.А.Жакубаев., Б.М. Актанов. – Петропавл: Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, 2022. – 354 б. Қазақша, орысша.

REFERENCES

1.Kazakhstan Respublikasinin ulttyk kauipsizdigi turaly Kazakhstan Respublikasinin 2012 zhylgy 6 kantardagy №527 IV Zany

2.Kiberkayipsizdik tuzhyramdamasyn (Kazakhstannyn Kiberkalkany) bekitu turaly Kazakhstan Respublikasy Ukimetinin 2017 zhylgy 30 mausymdagy №407 kaulysy

3.2023-2029 zhyldarga arnalgan cifrlyk transformatsia, akparattyk-komunikatsialyk tehnologialar salasyn zhane kiberkauyipsizdikti damytu tuzhyrymdamasyn bekitu turaly Kazakhstan Respublikasy Ukymetinin 2023 zhylgy 28 nauryzyndagy №269 kaulysy

4.Akparattyk kauyipsizdik=Informasionnaya bezopasnost: Oku turaly/A.A.Zhakubayev, B.M. Aktanov. – Petropavl: Kazakhstan Respublikasy Ulttyk ulanynyn Akademiasy,2022. -354 b. Kazaksha, orysha.

КИБЕРБЕЗОПАСНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ОФИЦЕРА: ТРЕБОВАНИЯ И ВЫЗОВЫ

ЖАКУБАЕВ А.А.
магистр педагогических наук, старший преподаватель цикла связи кафедры тактики и общевоинских дисциплин, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Аннотация: *Данная статья анализирует ключевые процесс и преимущества внедрения дисциплины «Кибербезопасность» в учебную программу военного вуза. В эпоху гибридных конфликтов киберпространство стало полноценным театром военных действий. В статье показано, как киберподготовка органично дополняет изучение классической тактики и стратегии, а также формирует у будущих офицеров такие профессиональные качества, как критическое мышление, ответственность и технологическая гибкость. Результаты исследования подтверждают, что обучение кибербезопасности является важнейшим элементом для полноценной подготовки будущего офицера к требованиям современного поля боя.*

Ключевые слова: *кибербезопасность, военное образование, курсант, офицер, киберкультура, гибридная война, информационное противоборство, критическая инфраструктура, учебный план.*

CBERBESITY AS COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENTITY OF FUTURE FUTURE FOX: REQUIREMENTS AND CALLS

ZHAKUBAEV A.A.
Master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of the communication cycle of the Department of Tactics and General Military Disciplines, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru.

Abstract: *This article analyzes the key process and advantages of introducing the «Cybersecurity» discipline into the curriculum of a military university. In the era of hybrid conflicts, cyberspace has become a full-fledged theater of military operations. The article demonstrates how cyber education organically complements the study of classical tactics and strategy, and also fosters professional qualities in future officers, such as critical thinking, responsibility, and technological adaptability. The research findings confirm that cybersecurity training is a crucial element for the comprehensive preparation of future officers for the demands of the modern battlefield.*

Key words: *cybersecurity, military education, cadet, officer, cyber culture, hybrid warfare, information confrontation, critical infrastructure, curriculum.*

УДК 004.056

КИБЕРБЕЗОПАСНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ОФИЦЕРА: ТРЕБОВАНИЯ И ВЫЗОВЫ

ЖАКУБАЕВ А.А.[1], ЖУМАТАЕВ Б.А.[2]

[1] магистр педагогических наук, старший преподаватель цикла связи кафедры тактики и общевоинских дисциплин, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru;

[2] курсант 241 «с» учебной группы Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *Данная статья анализирует ключевые процесс и преимущества внедрения дисциплины «Кибербезопасность» в учебную программу военного вуза. В эпоху гибридных конфликтов киберпространство стало полноценным театром военных действий. В статье показано, как киберподготовка органично дополняет изучение классической тактики и стратегии, а также формирует у будущих офицеров такие профессиональные качества, как критическое мышление, ответственность и технологическая гибкость. Результаты исследования подтверждают, что обучение кибербезопасности является важнейшим элементом для полноценной подготовки будущего офицера к требованиям современного поля боя.*

Ключевые слова: *кибербезопасность, военное образование, курсант, офицер, киберкультура, гибридная война, информационное противоборство, критическая инфраструктура, учебный план.*

Современные военные действия происходят не только на традиционных полях сражений, но и в виртуальном киберпространстве. Эта новая реальность требует фундаментальных изменений в системе военного образования. Внедрение дисциплины «Кибербезопасность» в учебные планы военных вузов является неотъемлемой частью подготовки будущих офицеров, соответствующей вызовам времени. Речь идет не просто о введении еще одной технологической дисциплины, но о формировании нового типа военного мышления – «кибермышления». В этой статье также рассмотрим понятие кибербезопасности и требования, предъявляемые к ней, состояние и перспективы развития кибербезопасности в стране и опыт зарубежных стран.

Под кибербезопасностью понимаются состояние защищенности информации в электронной форме и среды ее обработки, хранения, передачи (электронных информационных ресурсов, информационных систем и

информационно-коммуникационной инфраструктуры) от внешних и внутренних угроз, то есть информационная безопасность в сфере информатизации.

Классическая модель информационной безопасности базируется на обеспечении трех значимых для безопасности информации атрибутов: ***конфиденциальность, целостность и доступность.***

Конфиденциальность информации означает, что с ней может ознакомиться только строго ограниченный круг лиц, определенный ее владельцем.

Если доступ к информации получает неуполномоченное лицо, происходят несанкционированный доступ или нарушение конфиденциальности.

Целостность информации – способность информации (данных) сохраняться в неискаженном виде. Неправомочные и не предусмотренные владельцем изменения информации (в результате ошибки оператора или преднамеренного действия неуполномоченного лица) приводят к нарушению целостности.

Особенно важна целостность данных, связанных с функционированием объектов критической информационно-коммуникационной инфраструктуры (например, автоматизированные системы управления воздушным движением, электро и энергоснабжения и так далее).

Доступность информации определяется способностью информационной системы предоставлять своевременный беспрепятственный доступ к информации субъектам, обладающим соответствующими полномочиями. Уничтожение или блокирование информации (в результате ошибки или преднамеренного действия) приводят к потере доступности.

Угроза информационной безопасности – потенциально возможное событие, процесс или явление, которые посредством воздействия на информацию или компоненты информационной системы или ресурса могут прямо или косвенно привести к нанесению ущерба интересам владельцев и пользователей.

Наиболее распространенные угрозы информационной безопасности – это сбои оборудования (кабельной системы, дисковых систем, серверов, рабочих станций и так далее), неправильное хранение архивных данных, нарушения прав доступа к данным, некорректная работа пользователей и обслуживающего персонала, потери информации (из-за несанкционированного доступа или инфицирования вредоносными программами – компьютерными вирусами).

За период реализации Концепции «Киберщит Казахстана» были достигнуты определенные результаты по кибербезопасности, в частности создан рынок качественных профессиональных услуг, увеличены образовательные гранты по данной специальности, повышена культура кибербезопасности, обеспечивается круглосуточный мониторинг объектов информатизации «электронного правительства».

Сформирована необходимая нормативная правовая база, в том числе установлены требования для объектов «электронного правительства» и

критически важных объектов информатизации, при этом в случае пренебрежением требовании по кибербезопасности проводятся соответствующие проверки.

В целом проводится комплекс мероприятий по реализации Концепции, обеспечен уровень осведомленности населения об угрозах в области кибербезопасности – 77,4%, созданы и функционируют 3 профильных общественных организации в Казахстане, 8 отечественных компаний (испытательные лаборатории), занимающиеся инструментальным аудитом по оценке защищенности на соответствие требованиям кибербезопасности и специализирующиеся на исследовании обстоятельств, причин и условий инцидентов кибербезопасности, а также техническом исследовании вредоносного программного обеспечения. Разработаны первые отечественные средства антивирусной защиты.

В пространстве казахстанского сегмента Интернета зарегистрировано более 160 тысяч доменных имен KZ и ҚАЗ, аккредитовано 12 компаний, которые могут заниматься регистрацией доменных имен.

Определены 495 стратегических объектов, обладающих критической инфраструктурой. С 2018 года функционирует Национальный координационный центр информационной безопасности, обеспечивший защиту информационных ресурсов государственных органов и критически важной информационной инфраструктуры Республики от кибератак и киберинцидентов. Что позволило зафиксировать в 2020 году – более 70 тысяч уникальных событий информационной безопасности, в 2021 – 120 тысяч, а также удалось отразить порядка 28 млн. атак только в 2022 году. Также создан отраслевой центр информационной безопасности, осуществляющий деятельность по анализу, оценке, прогнозированию и профилактике угроз кибербезопасности финансового рынка и финансовых организаций в Казахстане.

За 2021 год финансовым отраслевым центром информационной безопасности зафиксировано и отработано более 75 тысяч событий информационной безопасности в банках второго уровня, в их числе: более 61 тысяч – попыток кибератак, более 5 тысяч – фактов нетипичной активности, около 5 тысяч – событий информационной безопасности, требующих проверки, 59 – сбоев или отказов в работе.

В 2021 году внедрена система «контроль доступа к персональным данным» (далее – Сервис КДП) предусматривающая комплекс мер по обеспечению защиты персональных данных.

Несмотря на принимаемые меры в среднесрочной перспективе необходимо решить следующие основные вопросы кибербезопасности:

рост кибератак в цифровое пространство Казахстана;

низкая цифровая (правовая) грамотность населения, работников сферы ИКТ и руководителей организаций по вопросам кибербезопасности;

вопросы, связанные с усилением защиты персональных данных;

отсутствие Резервного Национального координационного центра информационной безопасности с Единой национальной резервной платформой.

В целях координации деятельности в области ИБ, в США утверждены «Национальная стратегия кибербезопасности» и Общенациональный план по ее внедрению.

В рамках данных документов впервые классифицированы современные «киберугрозы», которые были разделены на 5 уровней в зависимости от наносимого ими ущерба, при этом инциденты от третьего и выше уровня определены как «значительные».

Соединенным Королевством Великобритании принята Национальная стратегия в области кибербезопасности, на реализацию которой было выделено 1,9 млрд. фунтов.

Российские эксперты отмечают проблему кибербезопасности главным трендом современного развития IT-отрасли.

Принята государственная программа «Цифровая экономика», рассчитанная до 2024 года, которая содержит в себе пять направлений: образование, кадры, кибербезопасность, формирование исследовательских компетенций и IT-инфраструктура. Также утверждена Доктрина информационной безопасности, усилена административная ответственность за нарушения правил обработки персональных данных. К примеру, стратегия кибербезопасности Дубая, направлена на укрепление позиций Дубая как мирового лидера в области инноваций, безопасности и защиты. Одна из основных задач плана – создать безопасное киберпространство путем установления средств контроля для защиты конфиденциальности, целостности и доступности данных.

Стратегия кибербезопасности Малайзии (MCSS) на 2020-2024 годы представляет собой комплексную стратегию смягчения возникающих кибер-угроз на основе комплексного подхода и эффективной модели государственно-частного партнерства. Стратегия определяет меры контроля над растущей кибер-угрозой в мире.

В Малайзии есть четкое понимание, что кибер-угрозы все чаще будут создавать проблемы для управления национальной безопасностью в условиях растущей зависимости от новых технологий, которые также представляют угрозу для национальной безопасности.

На национальном уровне в Канаде действует ряд стратегических документов и НПА, регулирующих правоотношения в области защиты ИБ граждан и организаций. Среди них, вступивший в силу 10 марта 2015 года Закон о защите канадцев от онлайн-преступлений (The Protecting Canadians from Online Crime Act).

К примеру, Европейский союз (далее – ЕС) разработал новую стратегию кибербезопасности. Ее целью является повышения коллективной устойчивости Европы к киберугрозам. ЕС планирует выделить в порядке 50 млн. евро на создание в странах-членах сети центров обобщения передового опыта в области

кибербезопасности, в которых для обнаружения и противодействия кибератакам будут использоваться возможности искусственного интеллекта.

В Австралии был создан новый регулирующий орган «Отдел цифровых рынков», ответственный за вопросы недопущения подавления онлайн-инноваций крупнейшими технологическими компаниями. Новое ведомство разрабатывает законодательные акты, нормативно обязывающие соблюдать кодекс ответственного поведения для крупных корпораций в сфере информационных технологий. примеру, Китай учредил новое ведомство по цензуре Интернета, названное Бюро по координированию новостей (далее – Бюро). Его основной задачей является контроль за отношениями китайских граждан со всем остальным миром в Интернете. Причиной создания Бюро, властями стало слишком сложно контролировать сообщения, размещаемые в частных блогах и социальных сетях.

В Казахстане также прорабатываются подходы по цифровизации законотворческого процесса, включающие подзаконные акты. Итогом которых среди благ для государства можно отметить:

- эффективное планирование и разработка нормативных правовых актов (далее – НПА);
- формирование полного досье по проектам НПА;
- координация законопроектной деятельности
- аналитика и составление отчетов по законопроектной деятельности;
- формирование «цифрового следа» законопроекта.

В целях обеспечения ИБ страны правительство Индии предпринимает ряд мер для борьбы с киберпреступностью, которые включают создание платформы для привлечения добровольцев из числа гражданского населения, блокировку аккаунтов и предоставление программных продуктов, а также своевременное информирование об инцидентах и выпуск рекомендаций.

В целом, изучен международный опыт в области формирования подходов к защите национальной ИКИ государств-лидеров в сфере разработки и использования ИКТ, таких стран как: США, Великобритания, Эстония, РФ, ОАЭ, Дубай, Малайзия, Канада, ЕС, Австралия, Китай, Индия, стремящихся расширить сферу их применения для достижения целей социально-экономического развития. Для развития сферы кибербезопасности в целом послужит вкладом для Казахстана в реализацию Глобальной программы кибербезопасности ООН.

Также, на уровне Организация объединенных наций (далее – ООН) имеется ряд документов, таких как Глобальная программа кибербезопасности Международного союза электросвязи или Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН «Создание глобальной культуры кибербезопасности и оценка национальных усилий по защите важнейших информационных инфраструктур», в которых содержатся подходы к пониманию кибербезопасности, охватывающие сферу безопасного использования ИКТ в вопросах обеспечения кибербезопасности.

Для Казахстана показало, что в каждой стране национальное понимание кибербезопасности и ключевых приоритетов значительно различается.

Как следствие, различаются и подходы к составлению стратегий кибербезопасности. Тем не менее, руководящие документы, охватывающие вопросы кибербезопасности, как правило, предусматривают:

построение государственной системы управления в сфере обеспечения кибербезопасности;

определение соответствующего механизма (в основном общественно-государственного партнерства), позволяющего частным и государственным заинтересованным сторонам обсуждать проблемы обеспечения безопасности национальных информационных инфраструктур;

определение необходимой политики безопасности и регулирующих механизмов, четкое обозначение ролей, прав и ответственности для частного и государственного сектора (например, обязательное информирование об инцидентах безопасности, базовые меры обеспечения безопасности и руководства к действию, новые нормы материально-технического обеспечения).

Учитывая возрастающие риски в связи с продолжающейся цифровизацией систем жизнедеятельности страны, Эстония старается вести упреждающую политику для обеспечения своей стратегической безопасности, проявляя при этом гибкость как в построении необходимой законодательной структуры, так и в формировании соответствующего механизма реагирования на исполнительском уровне.

Анализ международного опыта показал, что передовые страны используют технологические тренды, такие как ИИ, BlockChain, Big Data, Internet-of-Things, Cloud Technologies.

Казахстан согласно передового опыта Эстонии и Дании в цифровизации госсектора, а также оказания проактивных бесшовных государственных услуг начал работу по переходу на платформенную модель цифровой трансформации.

Можно адаптировать опыт Кореи и Сингапура по структурированию данных государственных органов для формирования BigData и применения элементов ИИ. При реализации концепции умного города более применим опыт Южной Кореи, в части комплексной работы системы мониторинга данных, другими словами потоки трафика связаны с работой аварийных служб в реальном времени. В таком же комплексном формате будут работать и другие проекты, которые широко используют решения на основе интернета вещей (IoT), облачных технологий. Все это призвано сделать жизнь жителей городов более удобной.

Для формирования государственной политики в сфере защиты персональных данных адаптируется опыт применения стандарта GDPR взятый на вооружение странами ЕС.

Также Казахстаном будет адаптирован международный опыт формирования технологических платформ, которые активно реализуются многие годы в Европейском союзе, Швеции, Великобритании, Австралии, Российской Федерации.

Суть технологических платформ заключается в мобилизации усилий всех интеллектуальных, финансовых и иных ресурсов на приоритетных направлениях и внедрении ключевых технологий отрасли, что крайне важно при оптимизации бюджета в условиях кризиса.

Таким образом будет взят на вооружение опыт передовых ИТ-держав.

Задача. Развитие кибербезопасности

В эпоху цифровизации количество ИС и цифрового контента растет с каждым днем. Увеличивается аудитория пользователей, соответственно и растет количество хакерских атак и взломов.

Поэтому для противостояния данным угрозам необходимо дальше развивать и сопровождать созданную цифровую инфраструктуру «Киберщит Казахстана».

Для этого продолжится активная работа по развитию надежной, доступной и безопасной цифровой инфраструктуры.

Таким образом, в целях выявления и нейтрализации сложных целевых кибератак будет создан Центр исследования вредоносного кода, который позволит определять функционал самого зловредного кода, предотвращать повторное заражение, а также выявлять и нейтрализовать целевые атаки.

Национальный координационный центр кибербезопасности был создан в рамках реализации первой Концепции кибербезопасности «Киберщит Казахстана».

Основной задачей данного центра является:

- защита от внешних и внутренних кибератак;
- сбор и анализ информации об инцидентах кибербезопасности;
- мониторинг объектов информатизации «электронного правительства»;
- выявление и пресечение угроз и инцидентов кибербезопасности.

В целом Национальный координационный центр кибербезопасности в режиме реального времени обеспечивает защиту инфраструктуры страны. В этой связи, для его отказоустойчивости необходимо создать резервный центр.

В рамках повышения квалификации специалистов в сфере кибербезопасности к реагированию на компьютерные атаки будет создан киберполигон. Киберполигон предназначен для проведения учений максимально приближенных к реальности, который также позволит моделировать инфраструктуры используемую сегодня.

Также, будет создан единый репозиторий исходных кодов, который позволит обеспечить защищенность исходных кодов, уникальные образы объектов информатизации «электронного правительства», а также хранить все версий исходного кода.

Более того, будет продолжена работа по созданию механизма общественного (профессионального) контроля по кибербезопасности на объектах информатизации «электронного правительства» (BugBounty.kz).

BugBounty.kz предоставляет возможность сообщать и отправлять отчеты о найденных уязвимостях в безопасности сервисов и приложений за вознаграждения. С помощью площадки Bugbounty.kz государственные организации и бизнес-компании Казахстана могут находить, устранять критические уязвимости и поддерживать целостность своих веб-ресурсов.

Начиная с 2011 года подключение государственных и местных исполнительных органов, государственных юридических лиц, субъектов квазигосударственного сектора, а также собственников или владельцев критически важных объектов информационно-коммуникационной инфраструктуры к сети интернет осуществляется через единый шлюз доступа к интернету.

На сегодняшний день ЕШДИ требует постоянной модернизации. По мере появления новых видов киберугроз добавляются новые компоненты для отражения таких кибератак. Одновременно происходит устаревание и замена отдельных компонентов производителем на более современные и производительные, что приводит к постоянной модернизации.

Дисциплина «Кибербезопасность» интегрируется в образовательную траекторию курсантов следующим образом:

Как базовая дисциплина: Курсанты изучают основные концепции кибербезопасности (типы угроз, методы атак, стратегии защиты), особенности защиты военных систем управления и связи, а также основы и правовые аспекты ведения военных кибероперациий.

Междисциплинарные связи: Дисциплина тесно связана с традиционными предметами, такими как тактика, оперативное искусство, стратегия и военное администрирование. Например, в ходе тактических учений курсанты могут выполнять задачи по кибервоздействию на системы управления противника до начала масштабного наступления.

Практические учения: Обучение не ограничивается теорией. Курсанты получают практический опыт на специальных учебно-тренировочных комплексах (полигонах) по выявлению, устранению кибератак и ликвидации их последствий.

Преимущества для будущих офицеров

Внедрение дисциплины «Кибербезопасность» дает следующие образовательные преимущества:

Повышение профессиональной компетентности: Офицер становится профессионалом, способным защищать не только личный состав, но и информацию.

Формирование «киберкультуры»: Соблюдение мер безопасности становится для курсантов повседневной нормой, что повышает общий уровень информационной безопасности в воинском подразделении.

Развитие навыков критического мышления: Кибербезопасность учит курсантов анализировать сложного и динамичного противника, принимать решения и прогнозировать его действия.

Подготовка к гибридным конфликтам: Будущие офицеры будут готовы к ведению не только традиционных, но и гибридных войн, включающих элементы информационно-психологического и кибервоздействия.

Повышение эффективности и инициативности: Понимание киберуязвимость военной техники позволяет находить пути их защиты, что порождает новые тактики и методы.

Внедрение дисциплины «Кибербезопасность» в учебный план военного вуза – это не дань моде, а объективная необходимость адаптации к современности. Такой подход предоставляет будущим офицерам знания и навыки, необходимые для успешных действий на современном поле боя, которое является неопределенным, изменчивым и насыщенным высокотехнологичными угрозами. Кибербезопасность сегодня становится неотъемлемой частью профессионального портрета офицера.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан от 6 января 2012 года № 527-IV «О национальной безопасности Республики Казахстан».

2. Постановление Правительства Республики Казахстан от 30 июня 2017 года № 407 «Концепция кибербезопасности («Киберщит Казахстана»)».

3. Постановление Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 269 «Об утверждении Концепции цифровой трансформации, развития отрасли информационно-коммуникационных технологий и кибербезопасности на 2023-2029 годы».

4. Ақпараттық қауіпсіздік. Информационная безопасность: Оқу құралы/ А.А.Жакубаев., Б.М. Актанов. – Петропавл: Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, 2022. – 354 б. Қазақша, орысша.

REFERENCES

1. Work by means of radio communication Work by means of radio communication: Textbook. A.A. Zhakubaev, – Petropavlovsk: Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, 2022. – 196 p. Kazakh, Russian

2. Smart Dispatch User's Guide.

3. Description of the equipment of the DMR DS-6210 trunking communication system.

4. Operating instructions. DMR PRO TIER III trunking system.

5. Professional trunking radio system Hytera DMR standard.

6. Training card: «The sequence of work of the number of the duty calculation of the combat post (dispatch post) for the organization of communication during patrol duty by military squads for the protection of public order».

БОЛАШАҚ ОФИЦЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ҚҰРАМДАС БӨЛІГІ РЕТІНДЕ КИБЕРҚАУІПСІЗДІК: ТАЛАПТАР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР

ЖАКУБАЕВ Ә.А.[1], ЖҰМАТАЕВ Б.А.[2]

[1] педагогика ғылымдарының магистрі, тактика және жалпы әскери пәндер кафедрасының байланыс циклінің аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, полковник, Петропавл қ. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru;

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының 241 оқу тобының курсанты, Петропавл қ.

Андатпа: *Бұл мақала әскери жоғары оқу орынының оқу бағдарламасына киберқауіпсіздік пәнін енгізудің негізгі үдерісі мен артықшылықтарына талдау жүргізеді. Бүгінгі гибридтік қақтығыстар кезеңінде киберкеңістік әскери іс-қимылдардың негізгі майданына айналып отыр. Мақалада кибербілімдің әдеттегі тактика мен стратегияны үйретумен қалай үйлесімді толықтыратыны, сондай-ақ болашақ офицерлерде сыни ойлау, жауапкершілік және технологиялық икемділік сияқты кәсіби қасиеттерді қалай қалыптастыратыны көрсетілген. Зерттеудің нәтижелері киберқауіпсіздікті оқытудың болашақ офицерді заманауи соғыс өрісінің талаптарына толыққанды дайынлау үшін маңызды элемент екенін растайды.*

Түйінді сөздер: *киберқауіпсіздік, әскери білім беру, курсант, офицер, кибермәдениет, гибридтік соғыс, ақпараттық күрес, сыни инфрақұрылым, оқу бағдарламасы*

CBERBESITY AS COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENTITY OF FUTURE FUTURE FOX: REQUIREMENTS AND CALLS

ZHAKUBAEV A.A.[1], ZHUMATAEV B.A. [2]

[1] master of Pedagogical Sciences, Senior lecturer of the communication cycle of the Department of Tactics and General Military Disciplines, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk. E-mail: aset.zhakubayev78@mail.ru;

[2] programmer 241 «c» of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *This article analyzes the key process and advantages of introducing the «Cybersecurity» discipline into the curriculum of a military university. In the era of hybrid conflicts, cyberspace has become a full-fledged theater of military operations. The article demonstrates how cyber education organically complements the study of classical tactics and strategy, and also fosters professional qualities in future officers, such as critical thinking, responsibility, and technological adaptability.*

The research findings confirm that cybersecurity training is a crucial element for the comprehensive preparation of future officers for the demands of the modern battlefield.

Key words: *cybersecurity, military education, cadet, officer, cyber culture, hybrid warfare, information confrontation, critical infrastructure, curriculum.*

УДК 614.4

ЖҮГІРУ МЕДИА ПЛАТФОРМАСЫН ҚҰРУ ПАНДЕМИЯ КЕЗЕҢІНДЕ (COVID – 19)

Б.Е. ЖАНГУЛИН [1], К.Б. ЗАКИРОВ [2]

[1] магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, дене шынықтыру даярлығы және спорт кафедрасының оқытушысы, аға лейтенант, Петропавл қ. E-mail: zhangulinb@mail.ru;

[2] 2 оқу батальонының, 3 оқу ротасының, 2 оқу взводының курсанты, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, Петропавл қ.

Аннотация: *Мақала COVID-19 пандемиясы жағдайында жүгіру медиа платформасын құру процесін талдауға арналған. Онда идеяның пайда болуының алғышарттары, даму кезеңдері, функционалдылықты таңдау және аудиторияны тарту стратегиясы қарастырылады. Локдаун кезеңінде жүгіру қауымдастығының өзгерген мінез-құлқына, цифрлық өзара әрекеттесу мен мотивацияға деген қажеттіліктің артуына ерекше назар аударылады. Сондай-ақ, платформаны жасаушылардың алдында тұрған қиындықтар және пандемия аяқталғаннан кейін оның даму перспективалары талқыланады. Материал дағдарыстық жағдайлардың Спорт және медиа салаларындағы инновацияларды қалай ынталандыратынын көрсетеді.*

Түйін сөздер: *жүгіру медиа платформасы COVID-19 пандемиясы, виртуалды жүгіру, спорт қауымдастығы, цифрлық технология, онлайн фитнес, қашықтықтан жаттығу, фитнес платформасы, жүгірушілерді ынталандыру, физикалық белсенділік, құлыптау, әлеуметтік медиа, спортты цифрландыру, онлайн өзара әрекеттесу, денсаулық және спорт.*

Кіріспе

COVID-19 пандемиясы білім беру мен денсаулық сақтаудан бастап фитнес пен бос уақытқа дейін өмірдің әртүрлі салаларын өзгертудің күшті триггеріне айналды. Карантиндік шаралардың енгізілуімен және бұқаралық іс-шаралардың шектелуімен бүкіл әлем бойынша жүгіру клубтары, марафондар мен спорттық қауымдастықтар тоқтатылды. Алайда, мәжбүрлі оқшаулану жағдайында физикалық белсенділік пен виртуалды қоғамдастыққа деген сұраныс тек өсті. Осыған байланысты жүгіру медиа платформасын құру идеясы пайда болды-жүгірушілер арасында байланыс, мотивация және тәжірибе алмасу үшін цифрлық кеңістік.

Идея және мотивация

Құлыптау кезінде көптеген спортшылар әдеттегі жаттығулар мен жарыстарға қатысу мүмкіндігін жоғалтты. Жабық стадиондар мен марафондардың жойылуына қарамастан, қозғалыс пен қауымдастық сезімін

сезіну қажеттілігі сақталды. Бұл медиа платформаны іске қосудың басты мотивациясы болды — пайдаланушылар жасай алатын орындар:

- Шабыттандыратын мазмұнды оқыңыз және көріңіз (жүгірушілердің әңгімелері, сұхбаттар, жаттықтырушылардың кеңестері);
- Виртуалды жарыстар мен челлендждерге қатысу;
- Жүгіру әлемінің жаңалықтарын қадағалаңыз;
- Тақырыптық қауымдастықтарда сөйлесу.

Тұжырымдаманы қалыптастыру.

Негізгі міндет тек сайт немесе қосымша құру емес, медиа, Әлеуметтік желі және спорт платформасының функционалдығын біріктіру болды. Тұжырымдама келесі принциптерге негізделген:

Онлайн жүгіру платформалары.

- Әр апта сайын жүгірудің жаңа формуласы, жалпы чат, фора, онлайн эстафеталар
- Клуб рейтингі
- Жолды автоматты түрде жүктеу
- Алаяқтыққа қарсы жүйе
- Әділ төрешілік

Жарыс ережелері-біз барлық ережелерді мұқият оқып шығуды ұсынамыз, олар қатаң, бірақ әділ. Қатысушылардың шамамен 3%-ы ережелерге назар аудармағандықтан шеттетіледі. Ең мұқият жеңеді.

Ең бастысы

Жарысқа қатысу үшін Сіз S10 платформасында тіркелуіңіз керек.run. Сіздің гаджеттеріңіз платформадағы профильде қосылған қызметке деректерді қолмен немесе автоматты түрде жіберуі керек.

Сіз жарысқа тіркелуіңіз керек. Қызмет сізге сәтті тіркелу туралы хабарлайды. Егер сіз тіркелгеніңізге күмәндансаңыз, тіркеу бетін қайта ашыңыз. Бастапқы хаттама қатысушыларға қол жетімді емес. Жүгірушілердің әрқайсысы өздері таңдаған нүктеден басталады.

Трек түрі «жүгіру» болуы керек: тректі аяқтаңыз және Қызметке жүктеңіз қатысушы бастапқы терезе жабылғанға дейін таңдалған қашықтықты жүгіріп өтуі керек. Жаттығу деректері бар файлды өңдеуге немесе кез келген басқа манипуляцияларға жол берілмейді: жарысқа тіркелу арқылы сіз іс-шараға қатысу кезінде денсаулық жағдайына жауапты екеніңізді растайсыз.

Қашықтық және уақыт: Регламентте көрсетілген қашықтық жеке трекпен ресімделуі керек. Уақыт бойынша трек толығымен қабылданады. Тректің бірде-бір бөлігін бөліп көрсетуге болмайды және мәре хаттамасында есепке алынбайды. Белгіленген қашықтықтағы жарыстар үшін сынақ жолы бәсекелестік қашықтықтан қысқа болмауы керек және одан 1 км артық болмауы керек.қашықтықты еңсеру уақыты - бұл басталу мен аяқталу арасындағы уақыт. Кідірістер нәтижеге қосылады. Маржамен жүгіріңіз.

Strava/Polar/Garmin қызметінің алгоритмдері траекторияны түзету арқылы гаджеттермен өлшейтін қашықтықты азайта алады. Қормен жүгіру ұсынылады

(бірақ 1 км-ден аспайды). Егер трек белгіленген қашықтықтан қысқа болса, ол есепке алынбайды. Егер сіз белгіленген қашықтықтан көбірек жүгірсеңіз, біз сіз нақты белгіленген қашықтықты еңсерген уақытты есептейміз. Мәре сызығында метрлерді ұстаудың қажеті жоқ, кішкене маржамен жүгіріңіз. Тректе қозғалыс туралы ақпарат болуы керек. Жүгіру жолында қашықтықты жүгіру мүмкін емес. Жолда қашықтықты жүгіргеніңізді немесе жолды қосу арқылы диванға отырғаныңызды білудің ешқандай жолы жоқ. Жолға қойылатын талаптар, рельеф. Төменге жүгіруге тыйым салынады. Артықшылықтар алу үшін жолдың рельефін қасақана пайдалану ережелерді бұзу болып табылады. Егер сіз жолдың профиліне күмәндансаңыз, айналма жолды жасау жақсы идея болуы мүмкін.

Шеңберлерде жүгіру ұсынылмайды. Егер сіз стадионда жүгірсеңіз, қашықтық стадионның бірінші жолының ұзындығына көбейтілген шеңберлер санына қарай есептеледі. Стадионға дейінгі және стадионнан кейінгі трек сегменттері қашықтықты есептеу кезінде есепке алынбайды. Кез келген көлік құралдарын, соның ішінде роликті конькилерді, кез келген сыртқы көмекті және нәтижені жақсартудың кез келген басқа жасанды тәсілдерін пайдалануға жол берілмейді. Егер сіз стадионда жүгіріп жүрсеңіз және мәреде сағат көрсеткіштері бойынша белгіленген қашықтыққа сәйкес келмейтіндігіңізді байқасаңыз, мәреге белгі қойыңыз (LAP түймесін басыңыз) және салқындату қарқынымен қажетті қашықтыққа қарай жүріңіз, әйтпесе нәтиже жалпы уақыт бойынша қабылданады. Егер мәреде кесу болса, хаттамаға уақыт кесу арқылы алынады.

Стадиондар: сіз жүгіре аласыз челлендж стадионда. Бірақ мұны есте ұстаған жөн:

● Жолдың ұзындығы Strava қолданбасының көрсеткіштеріне емес, шеңбердің ішкі жолының ұзындығына көбейтілген шеңберлер санына қарай бағаланады. Стадионға дейінгі және стадионнан кейінгі жол учаскелері қашықтықты есептеуде есепке алынбайды.

● Ішкі жолдың ұзындығын алдын ала өлшеуді ұсынамыз. Көптеген стадиондарда 200 немесе 400 метрлік стандартты жолдар бар, бірақ әртүрлі ұзындықтағы жолдармен арнайы құрылымдар бар.

● Егер сіз стадионда жүгіріп жүрсеңіз, шеңберлерді санап, ішкі жолдың ұзындығын өлшеңіз.

● Сыртқы жолдармен жүгіру ішкі жолдың ұзындығына қарай бағаланады. Бұл жағдайда GPS сенсорымен өлшенген қашықтыққа сүйену сенімсіз.

● Стадион арқылы жүгіру кезіндегі нақты қашықтық бәсекеге қабілетті қашықтықтан кем болмауы керек және одан 1 км-ден аспауы керек, әйтпесе сіздің жолыңыз хаттамаға түспейді.

● Бастапқы және аяқтау сызығын кесіп өткенде, жүгіру сағатында кесінді жасаңыз, әйтпесе нәтиже жалпы уақыт бойынша қабылданады.

● Стадиондардан аулақ болыңыз. Бұл математикалық трибунал үшін қолдан жасалған жұмыс және сіз үшін тосынсыйлар тудыратын қосымша күрделілік.

● Қосымша. Егер сіз стадионда жүгіріп жүрсеңіз және мәреде сағат көрсеткіштері бойынша белгіленген қашықтыққа сәйкес келмейтіндігіңізді байқасаңыз, мәреге белгі қойыңыз (LAP түймесін басыңыз) және салқындату қарқынымен қажетті қашықтыққа дейін жүріңіз. Хаттамаға уақыт мәре сызығын кесу арқылы алынады.

Нәтижелерді жүктеу: платформада тіркелу кезінде сіз тректі жазу үшін пайдаланатын қызметті таңдап, профильде көрсетуіңіз керек, қызметті қосқан кезде трек деректеріне қол жеткізуге барлық рұқсаттарды беруіңіз керек. Қол жеткізілгеннен кейін платформа қатысушылардың тректерін автоматты түрде алады және өңдейді. Платформаға тректерді қолмен жүктеудің қажеті жоқ. Синхрондалғаннан және қол жеткізілгеннен кейін платформа сіздің жүгірісіңіз туралы мәліметтерді алады: басталу уақыты, аяқталу уақыты, қашықтық және кейбір техникалық параметрлер. Трекер басталғанға дейін қосылуы керек. Трек бастапқы терезе жабылғанға дейін платформаға жүктелуі керек. Аяқтау хаттамасының бета нұсқасы автоматты түрде жасалады.

Тректерді автоматты. Түрде тексеру әрбір трек челлендж шарттарына сәйкестігін тексеруден өтеді. Жасанды интеллект жылдамдықтың күрт өзгеруі жағдайында тректі күмәнді деп белгілеуі мүмкін.

Уақыт: GMT + 3 таймзонындағы уақыт. Бастапқы терезе жарыстың бірінші күні сағат 00:00-де ашылып, жарыстың соңғы күні сағат 23:59-да жабылады. Протоколдың Бета нұсқасы нақты уақыт режимінде қызметтерді синхрондау режиміне байланысты кейбір кідірістермен қалыптасады.

Бастапқы терезе жабылған күні + 1 күн: таңғы 9-ға дейін қатысушы тек өзінің нәтижесін көреді. Таңғы 9-да толық хаттама жарияланады. Апелляцияны қабылдау уақыты: бастапқы терезені ашудан бастап бастапқы терезені жабуға дейін + бір күн. Сағат 18:00-ге дейін тректі тексеру жүргізіледі.

Бастау терезесі жабылған күні + 2 күн: 21: 00-ден кешіктірмей хаттаманың бета нұсқасы соңғы нұсқаға айналады. 21:00-ден кешіктірмей хаттама бетінде қатысушының дипломы жарияланады. Дипломды 1 ай ішінде жүктеуге болады.

Бастау терезесі жабылған күні + 3 күн: рейтинг жаңартылады.

Апелляциялар: апелляцияны жібермес бұрын, хаттама бетіндегі аудитті тексеріп, ережелерді қайта оқып шығыңыз. Сіз қосымша түсініктемелер аласыз.

Апелляцияны қабылдау уақыты: бастапқы терезені ашудан бастап бастапқы терезені жабуға дейін + бір күн. Апелляциялар тек хаттама бетінде көрсетілген нысан арқылы қабылданады. Басқа байланыс арналарындағы барлық хат - хабарлар тек көңіл көтеру үшін қызмет етеді.

Апелляцияда жүйесінде сіздің идентификаторыңызды, платформадағы трекке басылатын сілтемені және мәселенің толық сипаттамасын көрсету қажет. Идентификаторсыз, трекке сілтеме жасамай, сипаттаусыз апелляциялар қарастырылмайды.

Қатысушылардың жас санаттары мен жынысы: челлендждің әрбір қашықтығы үшін, егер жарыс формуласында өзгеше белгіленбесе, бір ғана

хаттама қалыптастырылады. Барлық жастағы ерлер мен әйелдердің уақыты жынысы мен жасына байланысты гендерлік жас коэффициентіне көбейтіледі. Коэффициент ерлер мен әйелдер үшін жас санаттарындағы әлемдік рекордтар негізінде есептелген.

Рейтинг: әр жүгіру рейтинг ұпайларын құрайды. Рейтинг ұпайлары мәре хаттамасындағы жынысын, жасын, орнын ескереді. Рейтингке алдыңғы жарыстарға қатысты прогресс негізгі үлес қосады. Рейтингке сілтеме қызметтің негізгі мәзірінен авторизациядан кейін қол жетімді.

Трек аудиті: қатысушылардың тректерін тексеруді математикалық трибунал жүргізеді. Егер сіз жүлделі орындарға үміткер болсаңыз, тректе қозғалыс бағыты туралы мәліметтер болуы керек. Даулы жағдайларда жүрек соғу жиілігі мен каденс деректері тректің жарамдылығы туралы әділ шешім қабылдауға көмектеседі. Математикалық трибунал ресми жарыс хаттамасының нәтижесін есепке алу құқығын өзіне қалдырады. Жарыс хаттамасындағы үздік 10 спортшының тректерінде импульс пен каденс туралы мәліметтер болуы керек. Егер бұл деректер болмаса-DSQ (ресми офлайн жүгіру хаттамасын ұсынатын жағдайларды қоспағанда). Допингке қарсы ұйымдар қабылдаған шешімдер негізінде жарыстарға қатысудан шеттетілген спортшы платформадағы челлендждерге қатыса алмайды.

Жаттығу деректері бар файлды өңдеуге немесе кез келген басқа манипуляциялауға жол берілмейді: математикалық трибунал жарыстардан трек туралы, қатысушының басқа тректері туралы, қатысушының жасы туралы, сондай-ақ әділ шешім қабылдауға көмектесетін басқа деректер туралы қосымша мәліметтерді сұрай алады. Трибунал сұраған деректер бастапқы терезенің жабылу күнінен кейінгі 23:59 күннен кешіктірілмей алынуы тиіс. Математикалық трибунал қатысушының профилінде көрсетілген электрондық пошта арқылы деректерді сұрайды. Сұрауға жауаптың болмауы трибунал шешімді қалыптастыру кезінде ескерілетін болады. Онлайн жүгіру дегеніміз не?

Сіз жүгіресіз және жаттығудың нәтижесі сағаттардан немесе телефоннан автоматты түрде платформаға жүктеледі және нақты уақыт режимінде хаттама жасайды. Сіз кез - келген уақытта, кез-келген уақытта, кез-келген күні жүгіре аласыз-ең бастысы, трек бастапқы терезе жабылғанға дейін платформаға түседі.

Қорытынды.

Пандемия кезінде жүгіру медиа платформасын құру дағдарыс кезеңдері инновацияның катализаторы бола алатындығының мысалы болып табылады. Оқшаулану мен белгісіздік жағдайында қарым-қатынас пен жаттығудың әдеттегі форматтарын қайта қарастыруға, жаңа цифрлық кеңістік құруға мүмкіндік туды, онда жүгіру форманы ұстап тұрудың ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік байланыстың да формасына айналды. Пандемия артта қалса да, идея өмір сүріп, дами береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. П. Чен, Л. Мао, Г.П. Нассис, П. Хармер, Б. Э. Эйнсворт, Ф. Ли, (2020). Коронавирустық ауру (COVID-19): сақтық шараларын сақтай отырып, тұрақты физикалық белсенділікті сақтау қажеттілігі.

2. Спорт және Денсаулық Ғылымдары журналы, 9 (2), 103-104. https://doi.org/10.1016/j.jshs.2020.02.001.

3. Д. Дин, П.К. Дель, М.А. Грин, және А.Е. Бауман, (2020). COVID-19 карантині адамдарды белсендірек болуға итермелей ме: үлкен деректерді талдау. Британдық Спорттық Медицина Журналы, 54 (20), 1183-1184 б. https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-102575.

4. А. Кастанеда-Бабарро, А. Арбиллага-Этксарри, Б. Гутиеррес-Сантамария, және А. Кока, (2020). COVID-19-Ға Байланысты Қамауда ұстау кезінде физикалық Белсенділіктің Өзгеруі.

5. Халықаралық Экологиялық Зерттеулер Және Қоғамдық Денсаулық Сақтау Журналы, 17 (18), 6878. https://doi.org/10.3390/ijerph17186878.

6. М. Вегнер, С. Аматриен-Фернандес, А. Каулицкий, және Х. Будде (2021). COVID-19 пандемиясына байланысты карантин кезінде жүгірудің психологиялық және физикалық пайдасы. Психологиядағы шекаралар, 12, 643772. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.643772.

REFERENCES

1. Chen, P., Mao, L., Nassis, G. P., Harmer, P., Ainsworth, B. E., & Li, F. (2020). Coronavirus disease (COVID-19): The need to maintain regular physical activity while taking precautions. Journal of Sport and Health Science. – 9(2), S. 103–104. https://doi.org/10.1016/j.jshs.2020.02.001

2. Ding, D., Del Pozo Cruz, B., Green, M. A., & Bauman, A. E. (2020). Is the COVID-19 lockdown nudging people to be more active: A big data analysis. British Journal of Sports Medicine. – 54(20). – S. 1183–1184. https://doi.org/10.1136/bjsports-2020-102575

3. Castañeda-Babarro, A., Arbillaga-Etxarri, A., Gutiérrez-Santamaría, B., & Coca, A. (2020). Physical Activity Change during COVID-19 Confinement. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(18), 6878. https://doi.org/10.3390/ijerph17186878

4. Wegner, M., Amatriain-Fernández, S., Kaulitzky, A., & Budde, H. (2021). The psychological and physical benefits of running during the COVID-19 pandemic lockdown. Frontiers in Psychology, 12, 643772. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.643772

CREATING A RUNNING MEDIA PLATFORM DURING THE PANDEMIC (COVID – 19)

B.E. ZHANGULIN [1], K.B. ZAKIROV [2]

[1] senior Lieutenant, Master, Lecturer, Department of Physical Fitness and Sports, National Guard Academy, Respublika Kazakhstan, Petropavl city. Email: zhangulib@mail.ru;

[2] cadet of the 2 nd trainig battalion, 3 th trainig company, 1 st trainig platoon, National Guard Academy, Respublika Kazakhstan, Petropavl city.

Abstract: *The article is devoted to the analysis of the process of creating a running media platform in the context of the COVID-19 pandemic. It examines the prerequisites for the emergence of an idea, the stages of development, the choice of functionality and strategies for attracting an audience. Special attention is paid to the changed behavior of the running community during the lockdown period, the increased need for digital interaction and motivation. The challenges faced by the creators of the platform and the prospects for its development after the end of the pandemic are also discussed. The material demonstrates how crisis circumstances can become an incentive for innovation in the sports and media spheres.*

Key words: *running media platform COVID-19 pandemic, virtual races, sports community, digital technologies, online fitness, distance training, fitness platform, runner motivation, physical activity, lockdown, social networks, digitalization of sports, online interaction, health and sports.*

УДК 32.019.51

ЦИФРОВЫЕ МЕДИА ПЛАТФОРМЫ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНФОРМАЦИОННОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ

ЖАУКЕНОВ У. С.
магистрант 2 курса Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: uali8@mail.ru

Аннотация: *В статье рассматривается роль цифровых медиаплатформ в современном обществе как инструмента информационного воздействия. Автор анализирует особенности функционирования цифровых платформ, их влияние на общественное сознание и возможности использования в целях формирования общественного мнения. Отмечается двойственная природа медиаплатформ, сочетающая в себе потенциал для просвещения и угрозы манипуляции. Предлагаются меры по повышению медиаграмотности и обеспечению информационной безопасности.*

Ключевые слова: *Цифровизация, медиаплатформы, общественное сознание, искусственный интеллект, оптимизация, автоматизация.*

Введение

«Целью внедрения инновации не всегда бывает первенство лидерство в своей сфере, главное – быть лучшими»

Ричард Брэнсон
*(британский предприниматель***)**

Современная эпоха характеризуется стремительным развитием цифровых технологий, что радикально изменило формы и методы коммуникации в обществе. Цифровые медиаплатформы стали неотъемлемой частью социальной, политической и культурной жизни, превратившись в мощный инструмент информационного воздействия на массовое сознание. Их универсальность, интерактивность и высокая скорость распространения информации делают их эффективным каналом влияния на общественное мнение и поведение людей.

Цифровые медиаплатформы объединяют в себе функции традиционных средств массовой информации, социальных сетей, видеохостингов, мессенджеров и новостных агрегаторов. Такие ресурсы, как YouTube, TikTok, X (Twitter), Instagram, Telegram и другие, позволяют не только распространять информацию, но и формировать определенные смыслы, ценностные установки и модели поведения. В отличие от классических СМИ, цифровые платформы обеспечивают двустороннюю коммуникацию между источником и получателем, что усиливает вовлеченность аудитории и повышает эффективность воздействия.

Особенность цифрового информационного воздействия заключается в возможности точечного влияния на конкретные группы пользователей с помощью алгоритмов персонализации контента. Использование технологий анализа больших данных (Big Data) и искусственного интеллекта позволяет медиаплатформам формировать индивидуальные новостные ленты, рекламные и политические сообщения, адаптированные под интересы, мировоззрение и психологическое состояние пользователя. Это открывает огромные возможности не только для маркетинга и PR, но и для манипулирования общественным сознанием, распространения дезинформации и фейковых новостей.

В условиях глобальной конкуренции и информационного противоборства цифровые медиаплатформы становятся ареной для реализации стратегий «мягкой силы». Государственные и негосударственные акторы активно используют их для продвижения своих идеологических, культурных и политических интересов. Информационные кампании, направленные на дискредитацию противника, распространение пропагандистских нарративов или формирование положительного имиджа, все чаще проводятся именно через цифровые каналы. В то же время цифровые медиаплатформы играют важную роль и в позитивных процессах – развитии гражданского общества, обеспечении прозрачности власти, повышении уровня информированности населения. Они способствуют развитию критического мышления и открывают доступ к альтернативным источникам информации. Таким образом, влияние медиаплатформ носит амбивалентный характер: с одной стороны, они служат инструментом просвещения и социализации, а с другой — средством манипуляции и контроля.

Для минимизации негативных последствий информационного воздействия необходима системная работа в сфере медиаграмотности. Важно формировать у граждан способность критически воспринимать поступающую информацию, различать достоверные и недостоверные источники, понимать механизмы психологического и когнитивного влияния. Кроме того, государственные структуры и экспертное сообщество должны разрабатывать меры по обеспечению информационной безопасности, включая мониторинг контента и регулирование деятельности цифровых платформ в правовом поле.

Система воспитания должна учитывать необходимость воспитания цифровой культуры. Это предполагает не только знание норм поведения в сети, но и внутреннее принятие ценностей осознанного использования технологий, понимание их роли в служебной и гражданской деятельности. Формирование цифровой культуры курсантов возможно через участие в проектах патриотической и просветительской направленности, цифровых волонтерских акциях, образовательных марафонах, а также через создание и распространение обучающих видеороликов, памяток и методических материалов, подготовленных самими курсантами под кураторством преподавателей.

Цифровизация влечет за собой не только возможности, но и риски, такие как зависимость от технологий, снижение уровня личного общения и информационная перегрузка. Для минимизации этих рисков рекомендуется:

баланс между цифровыми и традиционными методами. Воспитательный процесс должен сочетать использование цифровых технологий с традиционными формами взаимодействия, такими как очные беседы, практические занятия и коллективные мероприятия.

профилактика цифровой зависимости. Необходимо проводить разъяснительную работу о рациональном использовании технологий, а также включать в расписание мероприятия, способствующие физической активности и межличностному общению.

развитие критического мышления. Курсанты должны уметь анализировать информацию, получаемую из цифровых источников, и отличать достоверные данные от дезинформации. Для этого рекомендуется включить в программу обучения элементы медиаграмотности.

В условиях цифровизации курсанты сталкиваются с повышенным риском стать жертвами мошенничества, особенно в онлайн-пространстве. Для предотвращения этого необходимо интегрировать в воспитательный процесс обучение основам кибербезопасности и цифровой грамотности. Рекомендуется проводить регулярные тренинги, посвященные распознаванию мошеннических схем, таких как фишинг, социальная инженерия и предложения быстрого заработка в интернете. Курсантам следует разъяснять, как проверять достоверность сайтов, электронных писем и сообщений в мессенджерах, избегая передачи личной информации или финансовых данных. Например, использование интерактивных квестов или симуляций, где курсанты сталкиваются с типичными сценариями мошенничества, помогает развить навыки критического анализа и осторожности в цифровой среде. Важно также формировать понимание, что любые предложения, обещающие нереалистичную выгоду, требуют тщательной проверки.

Профилактика вовлечения в азартные игры требует особого внимания, поскольку цифровые платформы, включая мобильные приложения и сайты онлайн-казино, активно привлекают молодежь за счет яркой рекламы и геймифицированных интерфейсов. Для предотвращения зависимости от азартных игр рекомендуется внедрять в воспитательный процесс мероприятия, направленные на развитие финансовой грамотности. Курсанты должны осознавать риски, связанные с азартными играми, включая финансовые потери и психологическую зависимость. Целесообразно проводить занятия, на которых разъясняется, как цифровые платформы используют алгоритмы для манипуляции поведением пользователей, и как распознавать навязчивую рекламу. Организация встреч с психологами и специалистами по профилактике зависимостей, в том числе в формате онлайн-вебинаров, способствует формированию у курсантов осознанного отношения к своим действиям в цифровой среде.

Особое значение имеет профилактика вовлечения курсантов в противоправную деятельность, такую как наркокурьерство. Цифровая среда, включая социальные сети и анонимные мессенджеры, часто используется для вербовки молодых людей в незаконные схемы под видом «легкой работы». Для противодействия этому необходимо внедрять воспитательные программы, акцентирующие внимание на правовой грамотности и нравственных ориентирах. Курсантам следует разъяснять юридические последствия участия в противоправной деятельности, включая уголовную ответственность. Рекомендуется использовать мультимедийные материалы, такие как видеоролики или интерактивные презентации, демонстрирующие реальные истории и последствия вовлечения в наркокурьерство. Важно также обучать курсантов навыкам распознавания подозрительных предложений в интернете, таких как вакансии без четкого описания обязанностей или контакты через анонимные платформы.

Для усиления эффективности воспитательного процесса рекомендуется использовать цифровые технологии для индивидуализированного подхода. Платформы аналитики данных позволяют отслеживать активность курсантов в цифровой среде, выявляя их интересы и возможные уязвимости. Например, системы мониторинга могут сигнализировать о чрезмерной активности на сайтах, связанных с азартными играми, или о контактах с подозрительными аккаунтами. На основе этих данных наставники могут проводить индивидуальные беседы, направленные на профилактику рисков. Цифровые инструменты, такие как чат-боты или системы адаптивного обучения, могут предоставлять курсантам доступ к образовательным материалам по кибербезопасности и правовой грамотности в удобном формате.

Важным аспектом является развитие у курсантов критического мышления и медиаграмотности. Цифровая среда изобилует дезинформацией и манипулятивным контентом, который может быть использован для вовлечения в мошеннические или противоправные схемы. Рекомендуется включить в воспитательный процесс занятия по анализу информации, где курсанты учатся проверять источники, распознавать фейковые новости и оценивать достоверность предложений в интернете. Интерактивные форматы, такие как деловые игры или кейс-стади, способствуют закреплению этих навыков. Например, моделирование ситуации, где курсанту предлагают «выгодную сделку» в интернете, позволяет на практике отработать алгоритм действий по проверке и отклонению подозрительных предложений.

В заключение следует отметить, что цифровые медиаплатформы сегодня являются не просто средством коммуникации, а стратегическим ресурсом влияния. Их потенциал в формировании общественного мнения, политических предпочтений и культурных ориентаций делает их ключевым фактором в современном информационном пространстве. Эффективное использование и контроль этих инструментов становится важнейшей задачей в обеспечении

национальной безопасности, устойчивого развития общества и сохранении информационного суверенитета государства.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кастельс М. Сеть как общественная форма: Власть коммуникации. – М.: ГУ ВШЭ, 2020.
2. Тоффлер Э. Третья волна. – М.: АСТ, 2019.
3. Почепцов Г.Г. Информационные войны. – Киев: Ваклер, 2018.
4. Мануйлов Е.Н. Медиа и власть: современные коммуникационные стратегии. – М.: Аспект Пресс, 2021.
5. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York: Public Affairs, 2004.

REFERENCES

1. Castels M. Network as a public form: the power of communication. 2020.
2. Toffler E. Third wave. - M.: ACT, 2019.
3. H.G. Information Wars. - Kiev: Wackler, 2018.
4. Manuilov E. N. Media and Power: Modern Communication Strategies. - M. Aspect Press, 2021.
5. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York: Public Affairs, 2004

ӘОК 32.019.51

ЖАҺАНДЫҚ ӨЗГЕРІС ДӘУІРІНДЕГІ МЕДИАҚАУІПСІЗДІК

Е.Е. ЖИЕНБЕК[1], Б.С. СМАҒҰЛОВ[2]

[1] 243 «в» оқу тобының курсанты, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, Петропавл қ.

[2] магистр, әскери педагогика және психология кафедрасының тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыстар циклінің бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясы, Петропавл қ. E-mail: smagulovbs@mail.ru.

Андатпа: *Бұл мақалада «адам қауіпсіздігі» концепциясының маңызды құрамдас бөліктерінің бірі – «медиақауіпсіздік» түсінігімен байланысты мәселелер кешені қарастырылады. Қоғамды толық медиаландыру және коммуникациялық алмасу процесіне өскелең ұрпақты тарту жағдайында медиабілім берудің жедел құралдары тиісті медиақұзыреттілік дағдыларын дамыту үшін қажет. Сондайақ автор жеке адамдар мен қоғам үшін медиақауіпсіздігін бұзу құралдары – фейк жаңалықтарды қарастырады және фактчекинг дағдыларын дамыту мәселесін көтереді.*

Түйін сөздер: *медиа, медиамәтінді деконструкциялау, медиақауіпсіздік, медиасауаттылық, медиақұзыреттілік, ақпарат, фейк, хайп, фактчекинг.*

Бүгінгі қоғамда медиатизацияның үздіксіз тереңдеу үдерісі – қоғамның және күнделікті өмірдің барлық салаларына бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалының күшеюі процесі жүріп жатыр. «Әлеуметтік процестер мен күнделікті тәжірибелердің делдалдылығы, медиатұтынуының артуы және медиаәсерлерінің ауқымы жағдайында саясаттанушылар, экономистер, әлеуметтанушылар, антропологтар «қоғам-медиа-жеке тұлға» жүйесіндегі жаңа және өзекті қатынастарды талқылап жатқаны заңды» [1, б. 115]1. Біз медиамәтіндерді деконструкциялауды медиасауаттылық пен медиақұзыреттілік өнімі ретінде нақты жеке тұлғаның медиақауіпсіздігін сақтау және құру технологиясы ретінде қарастыра аламыз. Медиатәуелділік адамның әлеуметтік барабарлығына қауіп төндіреді.

Бүгінгі таңда «медиа» ұғымының бірнеше түсіндірмесі бар; нақты және анық анықтамасы жоқ. Е.Л. Вартанова атап өткендей, медиа «әлеуметтік серіктестікті, әлеуметтік жүйені, шекарасы үнемі өзгеріп отыратын институтты білдіретін жеткілікті кең ұғым» деп түсініледі. Бұқаралық ақпарат құралдары, телекоммуникациялар және цифрлық ақпараттық технологиялар салаларын біріктіретін дамып келе жатқан интеграциялық индустрия, маңызды еңбек нарығы. Медиа тек коммуникациялық орта ретінде ғана емес, сонымен бірге коммуникация процесі ретінде де қарау керек, медиа қазірдің өзінде жаңалықтар мен ойын-сауықтың мазмұнын жасайтын құрылым емес, оны тарату жүйесінен де артық [2, 47-48 б.].

Қазіргі заманғы медиаиндустрия (немесе газеттер, журналдар, радио және теледидар, ақпараттық агенттіктер, кино және дыбыс жазу студиялары, радио және телекомпаниялар, байланыс агенттіктері және әртүрлі медиаплатформаларды қамтитын медиасаласы) И.М. Дзялошинскийдің пікірінше, әлеуметтік медиаөндірісінің бір бөлігі болып табылады» [3].

Соңғы онжылдықтарда бұқаралық ақпарат құралдарының дамуымен және қоғамды медиатизациялаумен, жаһандық желілердің кеңеюімен бірге ақпараттық процестің бақыланбау дәрежесі артты. Бұл жерде біз медиақауіпсіздігінің салыстырмалы түрде жаңа феноменіне жүгінеміз. Бұқаралық ақпарат құралдарының қауіпсіздігі – әр түрлі қауіп түрлерінен – техникалық, табиғи және т.б., соның ішінде ақпарат пен жаһандық өзгерістер дәуіріндегі адам қауіпсіздігінің бір түрі (ақпаратты тұтынушы). медиақауіпсіздік – үш маңызды аспектісін сақтау процесі: қолжетімділік, тұтастық және құпиялылық.

Бұқаралық ақпарат құралдарының қауіпсіздігі «адам денсаулығына, имандылығына, тұлғалық дамуына зиян келтіретін сенімсіз немесе қауіпті ақпараттан әрбір адамның қорғалу жағдайы [4].

Алайда медиа қауіпсіздігі түсінігі ақпаратты қорғау деп түсінілетін ақпараттық қауіпсіздік түсінігімен бірдей емес. Медиақауіпсіздік мәселелері гуманитарлық ғылымдардағы көптеген ғалымдарды, соның ішінде педагогтарды, журналистерді, әлеуметтік психологтарды және заңгерлерді қызықтырады. Контенттің нақты түрлерінің медиақауіпсіздігі бойынша зерттеулер бар, мысалы, жарнама [5].

Бүгінгі таңда медиақауіпсіздігі екі контексте қарастырылады: кең және аз. Жалпы алғанда, ол азаматтық қоғамның мүдделерін жаһандық интернетте әртүрлі әлеуметтік процестерге теріс әсер етуі мүмкін сенімсіз ақпараттың пайда болуы мен таралуынан қорғауға бағытталған қызмет ретінде қарастырылады.

Бұқаралық ақпарат құралдарының қауіпсіздігі, тар мағынада, пайдаланушыға сенімсіз ақпаратты тануға ғана емес, сондай-ақ осындай зиянды көздер мен оны тарату арналарының алдын алуға мүмкіндік беретін ғаламдық Интернетті пайдаланушының жеке қауіпсіздігін қамтамасыз ету қызметі.

Медиақауіпсіздігі технологиялары ең алдымен ақпараттық ортадағы жұмыспен байланысты.

Бұл контексте ақпарат бірқатар маңызды белгілермен сипатталуы мүмкін: оның жеке адамның да, адамдар тобының да санасын өзгерту мүмкіндігі бар; ол кері реакцияға ұшырауы мүмкін (адамның назарын белгілі бір мәселеден басқа жаққа аудару, маңызды әлеуметтік мәселені «алмастыру» немесе одан алаңдату мүмкіндігі) және ол аудиторияны нақты әрекеттерге ынталандыруы мүмкін.

А.А. Морозова медиа тарапынан болатын қауіптерді азайтуға бірқатар шарттарды орындау арқылы қол жеткізуге болады деп болжайды. Оларға мыналар жатады:

1) мемлекеттік бақылау, тыйым салынған веб-сайттар мен байланыс арналарының тізілімін құру;

2) интернет-провайдерлер мен медиа-редакторлардың медиаресурстарды тәуелсіз бақылауы;

3) Медиақауіпсіздігі, өзін-өзі бақылау мәселесіне қатысты әрбір жеке тұлғаның медиабілімі;

4) халықты, әсіресе, жастарды бұқаралық ақпарат құралдарының қауіпсіздігі мәселелері бойынша медиа-білім беру;

5) қарым-қатынастың этикалық кодексін енгізу» [6, 282 б.].

Қазіргі қоғамдық ортада ақпаратты тарату көбінесе шындық немесе расталған фактілерді жасыруды (немесе олардың болмауын) қамтиды. Бұл әдіс заманауи медиа тәжірибесінде (және кеңірек) «жалған» деп аталды. Жақында жаңа мағынаға ие болған «жалған жаңалықтар» ұғымы біздің зерттеу тақырыбына да қатысты, өйткені ол онлайн немесе офлайн медиа немесе әлеуметтік желілерде пайда болатын нақты жаңалықтарға қатысты. Біз мұндай жаңалықтардың деректік негізі жоқ екенін баса айтамыз.

Бүгінгі таңда жаңалықтардың өзі (тексерілмеген/жалған/ойдан шығарылған) ғана емес, сонымен қатар, мысалы, редакциялық материалдар, тергеулер, дәйексөздерді таңдау (немесе дәл емес дәйексөздерді ұсыну), иконикалық материалдар (визуалды мәтіндер), рейтингтер. «Жалған ақпаратты қасақана тарату қоғамдық пікірді манипуляциялау, жеке, арнайы күн тәртібін құру, коммерциялық пайда табу үшін және жай ғана автордың өзінің жариялылығын құру үшін қолданылады». Бұл құбылыстар бұқаралық ақпарат құралдарының тәжірибесінде бұрыннан белгілі; олар «журналисттің кәсіби емес қызметінің нәтижесі де, жаңылыстыратын ақпаратты қасақана күшейту формасы» [6, б. 175].

Д.В. Неренц жалғанның екі түрін ажыратуды ұсынады: типтік және жаңадан пайда болған.

Біріншісіне «ақпараттық соғыстың классикалық құралдары» — үнсіздік, бұрмалау, жалған құжаттар және т.б., ал екіншісіне троллинг, бейне және фотоматериалдар жатады. Автор әділ қорытынды жасайды: фейктер «жақсарып, сенімді медиаконтент ретінде шебер жасырынып, экспоненциалды түрде өсуде» [7].

Қазіргі уақытта фактчекинг «Лассуэллдің түсінігінде барлық коммуникация тізбегін тексерудің күрделі когнитивтік әрекетіне айналуда: ақпарат көзінен хабарламаның табиғаты арқылы оның арнасына, адресатына және кері байланыстың ықтимал формасына дейін» [6, б. 176].

Фактчекинг – күмәнді есептер мен мәлімдемелердің фактілердің дұрыстығын тексеру процесі.

Дегенмен, қоғамның медиа қауіпсіздігі және оның осы мақаланың тақырыбы бойынша оның екі анықтамалық қабаты - жастар мен ересектер - жалған ақпараттан қорғауға ғана емес, көбірек қатысты. "Соңғы уақытқа дейін коммуникация әсерлерін қалыптастыратын веб-коммуникациялардың жұмыс істеу үрдісі хайп-контент, мемдар, фейктер және қамшылау болды. Бүгінгі күні біз коммуникациялық технологиялардағы жаңа тенденцияларды анықтай

аламыз: желідегі ұятсыздық (қоғамдық айыптау) және оның түрлері (құрбандарды масқаралау және т. (қарым-қатынасқа серіктес іздеу және таңдау), онлайн секстинг (жыныстық сипаттағы хабарламалар алмасу) және бөлісу (әлеуметтік желілерде өз балаларымен фотолар мен бейнелерді жариялау)» [8, б. 35].

Қазіргі уақытта цифрлық коммуникациялар өскелең ұрпақ, оның ішінде балалар мен жасөспірімдер жоғары белсенділік танытатын қоғамдық кеңістікті («параллельді» қоғамдық кеңістік) қалыптастырып жатқандықтан, цифрлық көздерді пайдаланушылардың медиасауаттылығы мен медиақұзыреттілігі мәселесі өзекті болып отыр.

Нақты ақпаратты қабылдау оны тұтынушының медиасауаттылығына байланысты болатыны белгілі және анық. Медиасауаттылық – «медиа-білім беру бағдарламаларын меңгеру арқылы алынатын сауаттылық түрі, аудиторияның медиасауаттылық деңгейін арттыру және цифрлық медиаортада қауіпсіз мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру мақсатында бұқаралық ақпарат құралдарының табиғаты мен қызметін зерттеуге бағытталған білім беру және ақпараттық-түсіндіру бағдарламаларының жиынтығы. Медиасауаттылық және медиабілім беру тұжырымдамасы, медиаәлеуметтік жауапкершілігі, медиақұзіреттілігімен (бұқаралық ақпарат құралдарының құзыреттілігімен толеранттылық) медиаэкологиясының маңызды құрамдас бөліктері – бүгінгі медиақалыптастыратын адамдар мен ақпараттық ортаның өзара әрекеттесуін зерттейтін білімнің пәнаралық саласы.

Біздің қоғамдағы медиақауіпсіздігін қалыптастырудың қазіргі құралдары қандай? Ең алдымен бұл медиабілім беру, оның басты мақсаты «медиасыни көзқарасты қалыптастыру және оны адамдардың әлеуметтік, кәсіби және жеке өмірінде пайдалануды үйрету». Медиа-білім беру концепциялары ақпараттық қауіпсіздік ұғымдарымен қабаттасады: «Ақпараттық реттеудегі көзқарас пайдаланушыны, ең алдымен, коммуникациялық ортаның қауіптері мен қауіптерінен қорғауға бағытталған» [1, б. 139].

«Жаңалықтарды өндірудің сипаттамалары (соның ішінде спин технологиялары), ақпараттық оқиғаның өмірлік циклі және фактчекинг процедурасының өзі туралы ақпаратты қамтитын білім беру ресурстарын құру қажет, ол тізбектегі Г. Лассвелл бойынша коммуникациялық модельдің құрамдас бөліктерімен жұмыс істеуге негізделген: ақпарат көзі - ақпараттық кодтау - ақпараттық арна - «шу әсерлері» (саяси, экономикалық жағдай; эмоциялық хабар [6, б. 177].

Осылайша, бұқаралық ақпарат құралдарының қауіпсіздігін қамтамасыз ету және ел тұрғындарының, әсіресе қоғамды толық медиатизациялау жағдайында цифрлық контентті белсенді пайдаланушылар ретінде өскелең ұрпақтың медиасауаттылығы мен медиақұзыреттілігін дамыту мәселелері гуманитарлық қауіпсіздік кешенінің маңызды мәселелерінің біріне айналуда.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Отечественная теория медиа: основные понятия. Словарь / Е. Л. Вартанова редакциясымен. – М.: фак-т журн. МГУ. – 2019. – 246 б.

2. Вартанова Е. Л. Теория медиа: отечественный дискурс. М.: Фак. фурн. МГУ; МГУ, 2019. – 224 б.

3.Дзялошинский И. М. Медиаиндустрия как источник угроз: модели защиты // Актуальные вопросы теории и практики медиаобразования в педагогической среде: Сборник трудов Международного форума / под общ. ред. И. В. Жилавской, И. А. Фатеевой. М.: МПГУ, 2017. – 49-79 б.

4.Медиапотребление в России: динамика и дифференциация. [Электронды желі]: URL: htttp//www.ziron.ru.

5. Морозова А. А. Проблемы медиабезопасностми рекламного контента социальных сетей // Вестник Челябинского государственного университета. – 2016. – № 7 (389). Филологические науки. 101 шығарылым. – 104-111б.

6. Кривоносов А. Д. Эволюция фейков в эпоху диджитализации // Известия Санкт-Петербургского государственного экономического университета. – 2022. – № 6(138). – 174-177 б.

REFERENCES

1. Otechestvennaja teorija media: osnovnye ponjatija. Slovar' / pod red. E. L. Vartanovoj. M.: fak-t zhurn. MGU: Izd-vo MGU. – 2019. – 246 s.

2. Vartanova E. L. Teorija media: otechestvennyj diskurs. M.: Fak. furn. MGU; Izd-vo MGU, 2019. – 224 s.

3.Dzjaloshinskij I. M. Mediaindustrija kak istochnik ugroz: modeli zashhity // Aktual'nye voprosy teorii i praktiki mediaobrazovanija v pedagogicheskoj srede: Sbornik trudov Mezhdunarodnogo foruma / pod obshh. red. I. V. Zhilavskoj, I. A. Fateevoj. M.: Izd-vo MPGU, 2017. – S. 49-79.

4.Mediapotreblenie v Roscii: dinamika i differenciacija. [Jelektronnyj resurs]: URL: htttp//www.ziron.ru.

5. Morozova A. A. Problemy mediabezopasnostmi reklamnogo kontenta social'nyh setej // Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. 2016. № 7 (389). Filologicheskie nauki. Vyp. 101. – S. 104-111.

6. Krivonosov A. D. Jevoljucija fejkov v jepohu didzhitalizacii // Izvestija Sankt-Peterburgskogo gosudarstvennogo jekonomicheskogo universiteta. – 2022. – № 6(138). – S. 174-177.

МЕДИАБЕЗОПАСНОСТЬ В ЭПОХУ ГЛОБАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

ЖИЕНБЕК Е.Е.[1], СМАГУЛОВ Б.С. [2]

[1] курсант 124 «в» учебной группы Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г.Петропавловск, Казахстан;

[2] магистр, начальник цикла воспитательной и социально-правовой работы кафедры военной педагогики и психологии, академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г.Петропавловск. E-mail: smagulovbs@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается комплекс проблем, связанных с одной из важнейших составляющих понятия «гуманитарная безопасность» - с понятием «медиабезопасность». В условиях тотальной медиатизации общества и вовлечением в процесс коммуникационного обмена молодого поколения необходимы операциональные инструменты медиаобразования, служащие формированию актуальных навыков медиакомпетентности. Автор обращается также к инструментарию деструкции медиабезопасности человека и общества - фейкам и ставит вопрос о формировании навыков фактчекинга.*

Ключевые слова: *медиа, деконструкция медиатекста, медибезопасность, медиаграмотность, медиакомпетентность, информация, фейк, хайп, фактчекинг.*

MEDIA SECURITY IN AN ERA OF GLOBAL CHANGE

ZHIENBEK E.E. [1], SMAGULOV B.S [2]

[1] cadet of the 124 «v» training group of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, Kazakhstan;

[2] master, head of the cycle of educational and socio-legal work of the department of military pedagogy and psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, smagulovbs@mail.ru.

Abstract: *This article examines a range of issues related to one of the most important components of the concept of "human security" - the concept of "media security." In the context of the total mediaization of society and the involvement of the younger generation in the process of communication exchange, operational tools of media education are needed to develop relevant media competence skills. The author also addresses the tools of destruction of media security for individuals and society - fake news - and raises the question of developing fact-checking skills.*

Key words: *media, deconstruction of media text, media safety, media literacy, media competence, information, fake, hype, fact-checking.*

УДК:070

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ. РОЛЬ ИИ В ОБНАРУЖЕНИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИИ УГРОЗ

ИСКАКОВ Р.Е.[1] КОРНИЛОВ Н.А.[2] КАЖРАХИМОВ А.А.[3]

[1] магистрант, Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, г. Петропавловск;

[2] магистр, начальник кафедры Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск;

[3] магистрант, Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассматриваются актуальные вопросы обеспечения информационной безопасности в военных коммуникациях в условиях возрастающих киберугроз. Особое внимание уделяется применению технологий искусственного интеллекта для выявления, анализа и предотвращения потенциальных атак. Раскрываются возможности ИИ в сфере поведенческого анализа, обнаружения аномалий, обработки сетевого трафика и автономного реагирования на инциденты. Также обсуждаются риски, связанные с использованием ИИ, включая уязвимость моделей и необходимость этического контроля. Представлены перспективы развития интеллектуальных систем киберзащиты в военной сфере.*

Ключевые слова: *информационная безопасность, военные коммуникации, искусственный интеллект, киберугрозы, поведенческий анализ, аномалии, автономное реагирование, защита данных, машинное обучение, нейросети.*

Введение

Актуальность. В условиях стремительного развития цифровых технологий и усиления зависимости вооруженных сил от информационно-телекоммуникационных систем обеспечение информационной безопасности в военных коммуникациях приобретает стратегическое значение. Современные конфликты все чаще переносятся в киберпространство, где атаки на системы связи и управления могут парализовать командные структуры, нарушить взаимодействие между подразделениями и привести к потере боеспособности. Возрастающее количество киберугроз, направленных на перехват, подмену или блокировку критически важной информации, требует новых подходов к защите военной инфраструктуры.

Традиционные средства информационной безопасности, несмотря на свою важность, уже не способны в полной мере противостоять высокотехнологичным, целенаправленным и быстро адаптирующимся атакам. В этих условиях особую

актуальность приобретает использование технологий искусственного интеллекта, которые позволяют не только оперативно обнаруживать аномалии и потенциальные угрозы, но и автоматически реагировать на инциденты в реальном времени. ИИ способен анализировать большие объемы данных, прогнозировать поведение противника, а также повышать эффективность системы защиты без участия человека.

Разработка и внедрение интеллектуальных систем кибербезопасности в военной сфере становится неотъемлемой частью национальной оборонной стратегии. Это требует не только технологических решений, но и понимания рисков, связанных с применением ИИ, включая вопросы надежности, управляемости и соответствия международным правовым и этическим нормам. Таким образом, исследование роли искусственного интеллекта в обеспечении информационной безопасности военных коммуникаций является крайне актуальной задачей, имеющей как научное, так и практическое значение.

В современных условиях быстроразвивающихся информационных технологий и усиливающейся цифровой зависимости военных структур информационная безопасность становится стратегическим приоритетом. Военные коммуникации представляют собой жизненно важную инфраструктуру, от функционирования которой напрямую зависит оперативность, координация и результативность военных операций. Эти системы включают в себя широкий спектр средств связи, в том числе спутниковые каналы, тактические радиосети, защищенные цифровые каналы передачи данных, системы связи с беспилотными летательными аппаратами и другие компоненты, обеспечивающие обмен информацией между уровнями командования и исполнительными подразделениями. Их устойчивость к внешним и внутренним угрозам — одна из основ национальной обороноспособности.

Однако именно высокая значимость делает эти системы приоритетной целью для киберпреступников, террористов и, в особенности, враждебных государств. Киберпространство стало полноценным театром военных действий наряду с сушей, морем, воздухом и космосом. Использование средств радиоэлектронной борьбы, кибершпионажа, внедрения вредоносных программ и атак на сетевую инфраструктуру может привести к катастрофическим последствиям – от дезорганизации управления войсками до нанесения физического ущерба объектам критической инфраструктуры. Классические подходы к обеспечению безопасности, основанные на статических правилах, сигнатурных методах обнаружения и ручном реагировании на инциденты, уже не справляются с объемом, скоростью и сложностью современных угроз.

Именно в этом контексте искусственный интеллект становится не просто полезным инструментом, а необходимым элементом современной военной кибербезопасности. Интеллектуальные системы, обучающиеся на больших объемах данных, способны выявлять сложные и ранее неизвестные паттерны атак, адаптироваться к новым методам взлома, а также обеспечивать

своевременное и автономное принятие решений в условиях ограниченного времени. В условиях боевых действий, когда счет идет на секунды, автоматизация кибероборонs с помощью ИИ может оказаться решающим фактором.

Искусственный интеллект способен обрабатывать колоссальные объемы разнородных данных, поступающих в реальном времени с различных уровней сети: от низкоуровневого трафика и логов до анализа поведения пользователей и командных решений. Такие системы могут непрерывно отслеживать активность в коммуникационных каналах, фиксировать малейшие отклонения от нормального поведения и распознавать угрозы, еще до того, как они успеют нанести ущерб. К примеру, машинное обучение позволяет строить модели нормального функционирования сети, а затем выявлять аномалии, свидетельствующие о вторжении или вредоносной активности, даже если это абсолютно новый, ранее неизвестный вектор атаки. Особенно это важно в условиях, когда используются атаки нулевого дня или методы социальной инженерии, нацеленные на проникновение во внутренние сегменты защищенных сетей.

Важной сферой применения ИИ становится поведенческий анализ. В отличие от традиционных систем, полагающихся на заранее заданные правила, интеллектуальные платформы анализируют типичные действия пользователей, устройств и программного обеспечения, создавая индивидуальные профили поведения. Любое отклонение от этих шаблонов может свидетельствовать о попытке компрометации или наличии вредоносной активности. При этом ИИ может фильтровать ложные срабатывания и фокусироваться на действительно критических инцидентах, тем самым снижая нагрузку на киберподразделения и повышая точность реагирования.

Еще одной важной задачей, решаемой с помощью ИИ, является классификация сетевого трафика и обнаружение вредоносных компонентов. Глубокие нейронные сети, особенно рекуррентные и сверточные, успешно применяются для анализа пакетов данных на предмет наличия признаков заражения, командно-контрольной связи с ботнетами или утечки конфиденциальной информации. ИИ может выявить даже зашифрованный вредоносный трафик на основании метаинформации и паттернов обмена, что недоступно для традиционных сигнатурных систем.

Кроме обнаружения угроз, ИИ играет важную роль в активной защите и автоматическом реагировании. Современные системы безопасности, основанные на искусственном интеллекте, могут принимать самостоятельные решения по изоляции узлов, изменению маршрутизации, блокировке подозрительных процессов и даже контратаке в рамках киберответа. Это особенно ценно в случае распределенных атак, когда нет времени на участие человека в каждом решении. Автономные агенты, обученные действовать в заданных рамках, способны поддерживать целостность сети даже в условиях потери связи с централизованными структурами управления.

На уровне стратегического планирования ИИ используется для предиктивной аналитики: моделирования возможных сценариев атак, выявления уязвимых точек в инфраструктуре и выработки оптимальных стратегий защиты. Анализ открытых источников, данных разведки, а также активности в даркнете позволяет ИИ системам предсказывать возможные кампании кибершпионажа или кибервоздействия, а в некоторых случаях даже устанавливать их вероятные источники.

Однако внедрение ИИ в сферу военной кибербезопасности сопровождается рядом вызовов. Одной из ключевых проблем является уязвимость самих ИИ-систем. Алгоритмы машинного обучения могут быть атакованы через подмену данных для обучения (data poisoning) или внедрение специально подготовленных примеров (adversarial attacks), которые могут заставить модель принять вредоносный объект за безопасный. Поэтому безопасность ИИ как компонента информационной инфраструктуры становится отдельной задачей, требующей независимого контроля и специальных методов защиты.

Кроме того, остается актуальным вопрос прозрачности решений, принимаемых ИИ. Военные специалисты должны понимать, почему система классифицировала то или иное событие как угрозу. Без интерпретируемости решений невозможно обеспечить доверие к ИИ в критических условиях, особенно когда от этого зависит безопасность войск и успешность операций. Развитие направлений explainable AI (объяснимого искусственного интеллекта) в этом контексте является важнейшим трендом.

Нельзя не учитывать и политико-этические аспекты. Использование ИИ в военной сфере, особенно в вопросах автономного принятия решений, требует соответствующего международного регулирования. Недопустимо передавать полную автономию системам, решения которых могут повлечь за собой человеческие жертвы. Поэтому в развитии ИИ-систем для обороны акцент должен делаться на усиление роли человека, а не на его полное исключение из процесса.

Перспективы применения ИИ в обеспечении информационной безопасности военных коммуникаций огромны. Ожидается активное развитие гибридных решений, в которых ИИ будет выполнять роль интеллектуального помощника, а ключевые решения будут оставаться за офицерами и аналитиками. Использование федеративного обучения позволит создавать модели без необходимости передачи чувствительных данных, а устойчивость ИИ к атакующим воздействиям станет важной характеристикой их качества. Кроме того, внедрение единого стандарта кибербезопасности, разработанного с участием нескольких государств и международных организаций, может стать шагом к формированию безопасного цифрового пространства, даже в условиях военного соперничества.

Таким образом, искусственный интеллект становится не просто технологическим инструментом, а стратегическим компонентом системы

информационной безопасности в военной сфере. Его способность к обучению, адаптации и автономной работе позволяет создать принципиально новый уровень защищенности коммуникационных систем, способный противостоять как современным, так и будущим угрозам. Вместе с тем развитие этих технологий требует системного подхода, включающего техническое совершенствование, правовое регулирование и этический контроль. Только при соблюдении баланса между эффективностью, безопасностью и ответственностью ИИ может стать надежным союзником в деле обеспечения национальной и международной безопасности.

Заключение

Современные военные коммуникации становятся все более уязвимыми перед лицом растущих и усложняющихся киберугроз. В условиях глобальной цифровизации, стремительного развития технологий и нарастающей интенсивности информационного противоборства обеспечение информационной безопасности в этой сфере выходит на первый план. Нарушение конфиденциальности, целостности или доступности информации в военных системах связи может привести к тяжелым последствиям — от потери управления до срыва операций и стратегических провалов.

Традиционные методы защиты уже не способны в полной мере обеспечить необходимый уровень устойчивости в условиях гибридных угроз. На этом фоне технологии искусственного интеллекта становятся ключевым элементом новой парадигмы кибербезопасности. Их применение позволяет не только обнаруживать атаки на ранней стадии, но и прогнозировать потенциальные векторы угроз, анализировать поведение пользователей и систем, а также оперативно и автономно реагировать на инциденты в реальном времени. Использование машинного обучения, нейросетей и поведенческой аналитики открывает широкие перспективы для повышения защищенности критической военной инфраструктуры. В то же время, широкомасштабное внедрение ИИ в систему военной безопасности требует осознанного подхода, включающего оценку рисков, разработку этических и правовых рамок, обеспечение прозрачности и управляемости интеллектуальных систем. Важно понимать, что ИИ не заменяет человека, а усиливает его возможности в условиях быстро меняющейся цифровой среды.

Таким образом, формирование эффективной и устойчивой системы информационной безопасности в военных коммуникациях невозможно без интеграции интеллектуальных технологий. Развитие таких решений должно стать приоритетом в сфере обороны, науки и государственного управления, обеспечивая технологическое превосходство и защиту национальных интересов в цифровую эпоху.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Глинский, В. А., & Ильин, А. А. Информационная безопасность: теория и практика защиты информации. – 2020. – М.: Инфра-М.

2. Шаманов В. А. (2021). Проблемы обеспечения кибербезопасности в Вооруженных Силах РФ. Военная мысль. – 2021. – № 4. – 18-25 С.

3. Соловьев А.И. Использование искусственного интеллекта в системах защиты информации. Информационные технологии и безопасность. – 2022. – № 3. – С. 44-53.

4. Носов, А.А. Технологии машинного обучения в кибербезопасности: проблемы и перспективы. Вестник РАН. – 2021. – Т. 91. – № 2. – С. 131-140.

5. Погосян А. С. (2023). Киберугрозы в современных военных конфликтах. Безопасность и технологии, 2023. – № 1. – С. 9–16

REFERENCES

1. Glinsky, V.A., & Ilin, A.A. (2020). Information security: theory and practice of information protection. M.: Infra-M.

2. Shamanov. V.A. Cybersecurity problems in the Armed Forces of the Russian Federation. Military thought, 2021. – No. 4. – S. 18-25.

3. Soloviev A.I. Use of artificial intelligence in information security systems. Information technology and security, 2022. – No 3. – S. 44-53.

4. Nosov A.A. (2021). Computer education technologies in cyber security: challenges and prospects, 2021. – T. 91. – No. 2. – S. 131–140.

5. Pogosyan, A. S. (2023) Cyber Threats in Contemporary War Conflicts, Security and Technology, 2023. – No. 1. – S. 9-16.

ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ, ҚАУІПТЕРДІ АНЫҚТАУДАҒЫ ЖӘНЕ БОЛДЫРМАУДАҒЫ ИИ РӨЛЬ

ИСКАКОВ Р.Е.[1] КОРНИЛОВ Н.А.[2] КАЖРАХИМОВ А.А.[3]

[1] магистрант, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Академиясының майоры, Петропавл қ.;

[2] магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Академиясының кафедра бастығы, полковник, Петропавл қ.;

[3] магистрант, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының подполковнигі, Петропавл қ.

Андатпа: *Мақалада әскери коммуникация саласындағы ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселелері және киберқауіптердің артуы жағдайында бұл саланың өзектілігі қарастырылады. Жасанды интеллект технологияларын шабуылдарды анықтау, талдау және алдын алу мақсатында қолдану мүмкіндіктеріне ерекше назар аударылған. ИИ-дің мінез-құлықты талдау, аномалияларды анықтау, желілік трафикті өңдеу және инциденттерге автономды түрде әрекет ету салаларындағы әлеуеті сипатталады. Сонымен қатар, ИИ-ді қолдануға байланысты қауіптер, модельдердің осалдығы және*

этикалық бақылаудың маңыздылығы қарастырылады. Әскери саладағы интеллектуалды киберқорғау жүйелерін дамытудың келешегі ұсынылады.

Түйінді сөздер: *Ақпараттық қауіпсіздік, әскери коммуникациялар, жасанды интеллект, киберқауіптер, мінез-құлықты талдау, аномалиялар, автономды әрекет, деректерді қорғау, машиналық оқыту, нейрожелілер.*

ENSURING INFORMATION SECURITY IN MILITARY COMMUNICATIONS: THE ROLE OF AI IN DETECTING AND PREVENTING THREATS

ISKAKOV R.E. [1], KORNILOV N.A. [2], KAZHRAHIMOV A.A. [3]

[1] master ' s degree, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Major, Petropavlovsk;

[2] master ' s degree, Head of Department, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk;

[3] master ' s degree, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Lieutenant Colonel, Petropavlovsk.

Abstract: *This article addresses the critical issues of ensuring information security in military communications amid growing cyber threats. Special attention is given to the role of artificial intelligence technologies in detecting, analyzing, and preventing potential cyberattacks. The paper explores AI capabilities in behavioral analysis, anomaly detection, network traffic monitoring, and autonomous incident response. It also highlights the associated risks of using AI, including model vulnerabilities and the need for ethical oversight. Finally, it presents future prospects for the development of intelligent cyber defense systems in the military domain.*

Key words: *Information security, military communications, artificial intelligence, cyber threats, behavioral analysis, anomalies, autonomous response, data protection, machine learning, neural networks.*

УДК:070

ВОЕННЫЕ ИННОВАЦИИ И МЕДИА ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО: ОПЫТ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН И ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОЙ И ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ СПЕЦИАЛЬНОГО НАЗНАЧЕНИЯ

КАЖРАХИМОВ А.А.[1], КОРНИЛОВ Н.А.[2], ИСКАКОВ Р.Е.[3]

[1] магистрант, Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник, г. Петропавловск;

[2] магистр, начальник кафедры Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск;

[3] магистрант, Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, г. Петропавловск.

Аннотация: *в статье рассматриваются современные тенденции развития военных инноваций и медиа технологий, применяемых в зарубежных армиях, а также их влияние на повышение уровня физической и профессиональной подготовленности военнослужащих подразделений специального назначения. Проведен сравнительный анализ цифровых платформ боевого обучения, виртуальной и дополненной реальности (VR/AR), а также медиа средств, используемых для моделирования стрессовых условий. Показано, что интеграция медиа технологий способствует не только совершенствованию тактических навыков, но и укреплению психофизиологической устойчивости бойцов, напрямую влияя на качество выполнения служебно-боевых задач.*

Ключевые слова: *военные инновации, медиа технологии, служебно-боевые задачи, специальное назначение, цифровые платформы, VR/AR, психофизиологическая устойчивость.*

«Побеждает не тот, у кого больше оружия, а тот, кто умеет быстро учиться»

Элвин Тоффлер

Современные войны и конфликты демонстрируют тенденцию к технологизации всех сфер военной деятельности (яркий пример тому вооруженный конфликты в Украине, на ближнем востоке и другие масштабные и локальные войны). Ведущие армии мира активно внедряют инновационные медиа технологии в систему подготовки личного состава. Цифровизация обучения, виртуальные тренажеры и аналитические платформы создают принципиально новые возможности для моделирования боевых условий и повышения качества служебно-боевых действий.

В этой связи актуальной задачей становится изучение влияния медиа технологий на развитие физической и психофизиологической готовности военнослужащих, особенно в подразделениях специального назначения, где успех операции напрямую зависит от уровня индивидуальной и коллективной подготовленности.

Авторами данной статьи ставится следующие цели исследования: показать роль и эффективность медиа технологий и военных инноваций зарубежных стран в повышении уровня физической и психической готовности военнослужащих, а также обосновать возможность их интеграции в отечественную систему подготовки подразделений специального назначения.

Использованы следующие методы: сравнительного анализа – при изучении зарубежных моделей подготовки (США, Израиль, Великобритания, Южная Корея); контент-анализа — при исследовании медиа платформ и цифровых образовательных экосистем (NATO Defense Education Enhancement Programme, U.S. Army Synthetic Training Environment); системного подхода — для оценки влияния инновационных технологий на физическую подготовленность и психофизиологическую устойчивость военнослужащих.

Изучив вышеперечисленные формы и методы, пришли к следующим выводам:

1. Зарубежный опыт внедрения медиа технологий в военную подготовку.

Мировая практика показывает, что медиа технологии становятся системным инструментом военного обучения, обеспечивая непрерывность, вариативность и персонализацию тренировочного процесса.

Программа Synthetic Training Environment (STE), разработанная в рамках U.S. Army Futures Command, объединяет виртуальную, дополненную и смешанную реальности в единую обучающую экосистему. STE позволяет моделировать крупномасштабные операции с учетом рельефа, климата, коммуникационных ограничений и уровня физической нагрузки. Тренировки сопровождаются биометрическим мониторингом, фиксирующим показатели сердечного ритма, уровня усталости и когнитивной реакции военнослужащего.

Система Unit 9900 Intelligence Simulation в Израильской армии применяется для подготовки аналитических подразделений и спецгрупп. Она сочетает элементы геймификации, VR-моделирования и анализа данных, что формирует устойчивые навыки ситуационной оценки, реакции под давлением и взаимодействия в условиях неопределенности.

В Великобритании структуре Министерства обороны функционирует программа Defence Learning Environment (DLE) — централизованная медиаплатформа, интегрирующая физическую, психологическую и когнитивную подготовку. Она обеспечивает непрерывное дистанционное обучение и автоматизированный контроль уровня физической готовности военнослужащих через носимые сенсоры и мобильные приложения.

Таким образом, зарубежные армии используют медиатехнологии как инструмент синхронизации физической, психологической и интеллектуальной

подготовки, формируя у военнослужащих комплексную устойчивость и адаптивность.

2. Физическая подготовленность как медиативный фактор боевой эффективности. Физическая подготовленность выступает ключевым звеном, соединяющим когнитивную устойчивость, мотивацию и боевую эффективность. Внедрение VR и AR технологий позволило перейти от классических тренировок к интерактивным стресс-моделирующим средам, где физические нагрузки сочетаются с интеллектуальными вызовами.

Например, VR-сценарии, используемые в армиях США и Южной Кореи, предусматривают выполнение тактических действий после серии физических упражнений с высокой интенсивностью. Такой подход способствует:

- развитию координации и выносливости в условиях дефицита кислорода;
- формированию автоматизированных моторных реакций под стрессом;
- укреплению психофизиологической устойчивости, что напрямую влияет на успешность выполнения служебно-боевых задач.

В данных условиях подразделений специального назначения этот принцип особенно значим: именно физическая подготовка является медиативным компонентом, обеспечивающим баланс между скоростью мышления, точностью действий и сопротивляемостью стрессу.

3. Информационно-психологический аспект военной медиатренировки.

Медиатехнологии открывают новые возможности для формирования информационно-психологической устойчивости личного состава. Виртуальные симуляции позволяют воспроизводить боевые эпизоды с высоким уровнем эмоциональной нагрузки, где военнослужащие учатся сохранять концентрацию, рационально оценивать риски и контролировать реакцию организма на стресс.

Важным направлением стало использование когнитивных тренажеров, развивающих критическое мышление, ситуационную осведомленность и способность к быстрому перераспределению внимания. Эти элементы укрепляют не только интеллектуальную готовность, но и эмоциональную регуляцию бойца.

Кроме того, медиатехнологии выполняют функцию психологической диагностики: анализ мимики, пульса, времени реакции и других биомаркеров позволяет определять уровень тревожности и адаптивности, что делает процесс подготовки персонализированным и научно обоснованным.

4. Перспективы интеграции зарубежного опыта в систему подготовки подразделений специального назначения Республики Казахстан. Перенос зарубежных моделей медиатехнологической подготовки в отечественную военную практику требует адаптации с учетом национальных условий, материально-технической базы и специфики служебно-боевых задач.

Авторами предлагаются следующие направления интеграции:

1. Создание единой цифровой обучающей платформы вооруженных сил, включающей VR/AR-модули для тактической, стрелковой и физической подготовки;

2. Внедрение интеллектуальных систем мониторинга физического состояния, основанных на биометрических датчиках и искусственном интеллекте, для постоянной оценки выносливости и стрессоустойчивости военнослужащих;

3. Разработка национальной программы «Медиатренинг специального назначения», включающей симуляцию боевых действий, цифровые полигоны и тренировочные киберпространства;

4. Научно-методическое сопровождение интеграции инноваций — проведение исследований влияния медиатехнологий на физическую подготовленность и боевую эффективность.

В перспективе это позволит создать информационно-тренировочную экосистему, повышающую качество подготовки бойцов, укрепляющую их психофизиологическую устойчивость и обеспечивающую превосходство в служебно-боевых условиях.

Интеграция военных инноваций и медиа-технологий (включая VR/AR-симуляцию, цифровые обучающие платформы, системы биомониторинга и аналитики) обладает значительным потенциалом для повышения как физической, так и профессиональной подготовленности военнослужащих специальных подразделений. Эффект максимален при целенаправленном сочетании технологий с традиционной практической подготовкой, четкой методологией оценки и продуманной политикой внедрения. Вместе с тем существуют реалистичные риски (технологические, этические, экономические и методические), которые требуют системного управления.

Ключевые аналитические выводы:

1. Повышение качества тренировки через вариативность нагрузки. VR/AR и симуляторы позволяют воспроизводить широкий спектр тактических условий (ночные операции, урбанистические среды, мультиагентные сценарии) и тем самым расширяют диапазон тренировочных стимулов без существенного увеличения материальных затрат или рисков для личного состава. Это улучшает transferability навыков (повышает переносимость навыков в другие ситуации, задачи или контекста), особенно когда симуляция сопровождается реальными физическими нагрузками (периодизация «смесью»).

2. Индивидуализация и объективность — ключевой выигрыш. Цифровые платформы и биомониторинг дают объективные данные о физическом состоянии (ЧСС, HRV, уровни лактата, восстановление), что позволяет адаптировать нагрузку под конкретного бойца, снижать риск перетренированности и повышать эффективность восстановительных интервенций.

3. Синергия когнитивной и физической подготовки. Комбинация когнитивных тренажеров с физическими упражнениями (например, решения задач под физическим стрессом) улучшает способность принимать решения в усложненных условиях и повышает оперативную эффективность. Успешность такой интеграции зависит от дизайна тренировочных задач и степени имитации реального стресса.

4. Ограничения моделирования стрессоров. Технологии плохо моделируют некоторые аспекты реального боя – непредсказуемость, моральную дилемму, адреналиновые реакции полной катастрофы. Поэтому чисто симуляционная подготовка должна дополняться «живыми» упражнениями и психологическими тренингами.

5. Организационные и ресурсные барьеры. Высокая стоимость внедрения комплексных решений, необходимость подготовки инструкторов и обеспечение кибербезопасности данных – реальные барьеры. При этом модульная, поэтапная интеграция снижает барьер входа и повышает окупаемость.

6. Роль восстановления. Системный учет восстановления (сауна, массаж, сон, нутриция) существенно повышает результативность тренировочного цикла и должен быть встроен в мониторинг эффективности (включая периодизацию нагрузок).

Исходя из содержания рекомендуем следующие практические рекомендации (приоритеты и шаги внедрения).

Формирование пилотных модулей (приоритет 1). Запустить пилот в одном или двух подразделениях; интегрировать VR-сценарии, базовый биомониторинг и цифровую платформу учета; оценивать через 3–6 месяцев ключевые показатели.

Модульная архитектура и интероперабельность (приоритет 1). Выбирать решения с открытыми API или стандартами данных, чтобы новые модули легко добавлялись к существующей инфраструктуре.

3. Инструкторская подготовка и методология (приоритет 2). Обучить инструкторов методике комбинированной тренировки (симуляция + реальные упражнения + восстановление); разработать сценарные карты, критерии успешности и протоколы безопасного прогрессирования нагрузки.

4. Внедрение системы мониторинга восстановления (приоритет 2). Включить регулярные измерения HRV, сна, уровня субъективного утомления и программ восстановительных мероприятий; интегрировать данные в цикл планирования тренировок.

5. Оценка стоимостной эффективности (приоритет 3). Оценивать не только первоначальные затраты, но и снижение травматизма, сокращение времени на подготовку и повышение показателей миссий.

6. Политика безопасности данных и этика (приоритет 1). Разработать регламенты доступа к биоданным, протоколы шифрования и методы анонимизации при научных исследованиях.

Рекомендуемые метрики и методики оценки эффективности. Физические показатели: VO_2max; время до истощения; порог лактата; показатели силы/мощности (прыжок, тяга); временные показатели выполнения специфических нормативов (бег на дистанции, комплекс упражнений).

Профессиональные показатели: точность стрельбы; время на обезвреживание цели; скорость и адекватность тактических решений; успешность выполнения тактических задач в сценариях.

Психофизиологические показатели: частота сердечных сокращений (в покое и под нагрузкой); HRV; уровень кортизола (при доступности); субъективные шкалы усталости и стресса.

Оценка на уровне подразделения: координация в команде; время принятия решений в коллективе; миссионная эффективность (доля успешно выполненных учений).

Для полного и всестороннего изучения предлагается следующие методические подходы:

- квази-рандомизированные и кроссовер-дизайны для оценки эффективности модулей.
- лонгитюдные исследования — для изучения долговременного эффекта и влияния уровня физической подготовленности.
- смешанные методы (количественные + качественные интервью с бойцами и инструкторами) для оценки восприятия и переносимости технологий.

Между тем данные применение данных инновации накладывает ограничения и риски:

1. Переоснащение и тренерская культура. Наличие оборудования не гарантирует изменений – нужны методологические изменения и время на адаптацию персонала.
2. Риск «псевдообучения». Неправильно настроенные симуляции могут формировать неверные навыки (overfitting к условиям симуляции).
3. Технологическая зависимость и уязвимость. Кибератаки, сбои датчиков, ложные показания могут снизить надежность данных.
4. Этические и правовые вопросы. Сбор биометрических данных требует регламентации и согласий.
5. Ограниченность моделирования эмоций. Невозможно полностью воспроизвести моральные и экстремальные адреналиновые состояния.

Военные инновации и медиа-технологии дают реальную возможность повысить эффективность подготовки спецподразделений за счет расширения вариативности сценариев, объективизации контроля нагрузки и усиления когнитивной подготовки. Максимальная отдача достигается при сбалансированном, модульном внедрении, когда технологии служат дополнением (а не заменой) полевой практики, сопровождаются строгой методологией оценки и интеграцией восстановления. Для практической реализации необходимы пилотные проекты с четкими метриками, подготовка инструкторов и регламенты по безопасности данных. Для диссертационного исследования целесообразно сконцентрироваться на изучении модераторной роли физической подготовки в эффективности технологических интервенций – это даст прикладные рекомендации для персонализации обучения и оптимизации ресурсов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. NATO Defence Education Enhancement Programme (DEEP). – Brussels: NATO HQ, 2023.
2. U.S. Army Synthetic Training Environment (STE): Concept and Implementation Report. – Washington, D.C.: U.S. Army Futures Command, 2024.
3. Ministry of Defence of the United Kingdom. Defence Learning Environment: Annual Report 2024. – London: MOD Publications, 2024.
4. IDF Training and Simulation Directorate. Integrated Intelligence Simulation Systems (Unit 9900). – Tel Aviv: Israel Defense Forces Press, 2023.
5. Киселев В.Ю. Инновационные технологии военной подготовки. – М.: Воениздат, 2023.
6. Ким А. А. Физическая подготовленность как фактор боевой устойчивости военнослужащих. – СПб.: Военный институт физической культуры, 2022.
7. Садыков А.Б. Медиатехнологии и цифровизация военного обучения. – Алматы: Академия обороны Республики Казахстан, 2024.
8. Смирнов П.И. Психофизиологическая устойчивость в боевых условиях: теория и практика тренинга. – М.: Военная академия Генерального штаба ВС РФ, 2021.
9. U.S. Department of Defense. AI and Human Performance Enhancement in Modern Warfare. – Washington, D.C., 2023.
10. Лебедев В.П. Информационно-психологическое обеспечение военной деятельности. – М.: РАГС при Президенте РФ, 2020.

ӘСКЕРИ ИННОВАЦИЯЛАР МЕН БОЛАШАҚ МЕДИА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ: ШЕТЕЛ ЕЛДЕРДІҢ ТӘЖІРИБЕСІ ЖӘНЕ АРНАЙЫ МАҚСАТТАҒЫ БӨЛІМДЕР ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРІНІҢ ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҚ ДЕҢГЕЙІН АРТТЫРУДАҒЫ МАҢЫЗЫ

КАЖРАХИМОВ А.А.[1], КОРНИЛОВ Н.А.[2], ИСКАКОВ Р.Е.[3]

[1] магистрант, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұлан Академиясы, подполковник, г. Петропавловск;

[2] магистр, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан Академиясының кафедра бастығы, полковник, г. Петропавловск;

[3] магистрант, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұлан Академиясы, майор, г. Петропавловск.

Андатпа: *мақалада шетел армияларында қолданылатын әскери инновациялар мен медиатехнологиялардың қазіргі даму үрдістері және олардың арнайы мақсаттағы бөлімшелер әскери қызметшілерінің физикалық және кәсіби дайындық деңгейін арттыруға әсері қарастырылады. Соғысқа дайындықтың цифрлық платформаларына, виртуалды және толықтырылған*

шындық (VR/AR) технологияларына, сондай-ақ стресс жағдайларын модельдеуде қолданылатын медиақұралдарға салыстырмалы талдау жүргізілді. Медиатехнологияларды біріктіру тактикалық дағдыларды жетілдіруге ғана емес, сонымен қатар әскери қызметшілердің психофизиологиялық тұрақтылығын нығайтуға ықпал ететіні анықталды, бұл өз кезегінде қызметтік-жауынгерлік тапсырмаларды орындау сапасына тікелей әсер етеді.

Түйінді сөздер: *әскери инновациялар, медиатехнологиялар, қызметтік-жауынгерлік тапсырмалар, арнайы мақсаттағы бөлімшелер, цифрлық платформалар, VR/AR, психофизиологиялық тұрақтылық.*

MILITARY INNOVATIONS AND MEDIA TECHNOLOGIES OF THE FUTURE: THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES AND THEIR IMPORTANCE FOR IMPROVING THE PHYSICAL AND PROFESSIONAL TRAINING LEVEL OF SPECIAL FORCES PERSONNEL

KAZHRAKHIMOV A.[1], KORNILOV N.[2], ISKAKOV R.E.[3]

[1] master student, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, lieutenant colonel, Petropavlovsk;

[2] Master ' s degree, Head of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk;

[3] master student, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, major, Petropavlovsk.

Abstract: *The article examines current trends in the development of military innovations and media technologies used in foreign armies, as well as their impact on improving the physical and professional readiness of special forces personnel. A comparative analysis is carried out of digital combat training platforms, virtual and augmented reality (VR/AR) technologies, and media tools used to simulate stressful conditions. It is shown that the integration of media technologies contributes not only to the improvement of tactical skills but also to strengthening the psychophysiological resilience of soldiers, directly influencing the quality of performing service and combat missions.*

Key words: *military innovations, media technologies, service and combat missions, special forces, digital platforms, VR/AR, psychophysiological resilience*.

УДК 004.056

РЕГЛАМЕНТ ПРАВИЛ КАК СРЕДСТВО ЗАЩИТЫ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ

КАЛЮНИН Д.А.
преподаватель кафедры информационных технологий и защиты информации, ФГКВОУ ВО «Пермский военный институт войск национальной гвардии Российской Федерации», подполковник, kalyuninda@rosgvard.ru.

Аннотация: *В современном мире, информационные технологии играют ключевую роль во всех социальных сферах жизнедеятельности общества и государства, защита конфиденциальной информации становится одной из приоритетных задач. Регламент правил, как формализованный свод норм и процедур, является одним из самых эффективных инструментов для обеспечения информационной безопасности. В данной статье рассматриваются основные аспекты разработки и внедрения регламента правил, его роль в защите конфиденциальной информации, а также практические рекомендации по его применению.*

Ключевые слова: *регламент правил, киберугроза, защита информации, информационная безопасность.*

Конфиденциальная информация представляет собой информацию, доступ к которой ограничен в соответствии с федеральными законами в целях защиты основ конституционного строя, нравственности, здоровья, прав и законных интересов других лиц, обеспечения обороны страны и безопасности государства [1]. Утечка такой информации может привести к значительным финансовым, репутационным и юридическим последствиям. В связи с этим, организации и частные лица активно внедряют различные меры защиты, среди которых особое место занимает регламент правил.

Регламент правил — это документ, определяющий порядок действий, обязанности и ответственность сотрудников, а также технические и организационные меры, направленные на защиту информации. Его основная ц

е Регламент правил как инструмент защиты информации базируется на

таких принципах как системность, четкость. адаптивность и контроль.

Основными требованиями к разработке регламента на этих принципах будет то, что регламент должен охватывать все варианты обработки информации, регламент должен быть простым к усвоению для сотрудников.

Регламент правил имеет ряд преимуществ: повышение уровня осведомленности сотрудников о важности защиты информации, снижение рисков утечки данных за счет четкого регулирования процессов, и упрощение

]. Однако существуют и ограничения: регламент требует постоянного обновления, что может быть ресурсозатратным, несоблюдение правил с

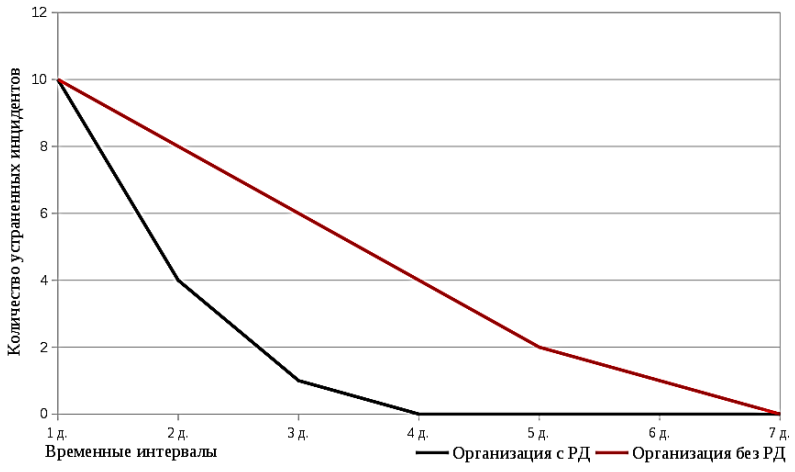
о При анализе работы по защите информации в организациях с регламентом тащиты данных и без него, были выявлены ключевые различия. Для анализа были выбраны две организации, соответственно организация с разработанным регламентом защиты данных, и организация где регламент отсутствует.

д Были определены основные критерии сравнения: уровень осведомленности сотрудников о правилах работы с информацией, частота инцидентов, связанных с утечкой данных, время реагирования на инциденты, наличие системы мониторинга и аудита, общие затраты на обеспечение и

м В организации с регламентом защиты данных уровень осведомленности сотрудников о правилах работы с информацией значительно выше. Проведенные опросы показали, что 85% сотрудников таких организации знают о существовании регламента и его основных положениях. В организации без регламента этот показатель составляет лишь 35%. Организация с регламентом защиты данных показала существенно более низкую частоту инцидентов, связанных с утечкой информации.

В среднем, количество инцидентов на 40% меньше, чем в организации без регламента. Наличие регламента позволяет сократить время реагирования на инциденты. В среднее время устранения последствий утечки данных составляет 2-3 дня, в то время как без регламента этот показатель достигает 5-7 дней.

В организации с регламентом чаще используют системы мониторинга и аудита для контроля соблюдения правил защиты информации. Это позволяет своевременно выявлять и устранять уязвимости. Несмотря на то, что разработка и внедрение регламента требуют определенных затрат, в долгосрочной перспективе организации с регламентом экономят средства за счет снижения частоты инцидентов и минимизации ущерба от утечки данных.

По проведенному исследованию видно, что организация с регламентом существенно быстрее среагировала благодаря четким инструкциям и заранее определенным процедурам, тем самым минимизировала ущерб за счет оперативного устранения инцидентов. В свою очередь организация без регламента показала медленное реагирование из-за отсутствия четких инструкций и необходимости импровизировать, а также высокий риск увеличения ущерба из-за задержек в устранении инцидентов. Однако важно отметить, что регламент должен быть адаптирован под специфику конкретной организации и регулярно обновляться с учетом изменений в технологиях и законодательстве.

Регламент защиты данных является важным инструментом повышения уровня информационной безопасности в организациях. Проведенный анализ показал, что организации с регламентом демонстрируют более высокие показатели по всем ключевым аспектам защиты информации. Внедрение регламента позволяет не только снизить риски утечек данных, но и повысить общую устойчивость организации к киберугрозам.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Козлов Д.А. «Регламент как инструмент управления информационной безопасностью». Журнал «Информационная безопасность», 2021.

2. ГОСТ Р 57580-2017 «Защита информации. Основные термины и определения».

3. Мельников В. П., Клейменов С. А., Петраков А. М. Информационная безопасность и защита информации. 3-е изд. М.: Академия, 2018.

4. Шумилина, В. Е. Информационная безопасность как составляющая экономической безопасности предприятия / В. Е. Шумилина, Е. В. Тетунашвили // Управление безопасностью бизнеса в современных условиях. – Москва: AUSPUBLISHERS, 2021. – С. 119-129

5. Петров А.В. «Информационная безопасность: теория и практика». – М.: Издательство «Безопасность», 2020.

УДК 355:94

ФОРМИРОВАНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО САМОСОЗНАНИЯ, ЛИЧНОСТИ КУРСАНТА В ПРОЦЕССЕ ВОЕННО-УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

КАРТБАЕВА С.М.[1], СУЛЕЙМЕНОВ Б.А.[2]

[1]магистр экономических наук, старший преподаватель кафедры социально-гуманитарных наук, Военный институт Сил воздушной обороны Республики Казахстан, г.Актобе. E-mail: kartbayeva77@mail.ru;

[2] магистр военных наук, преподаватель кафедры социально-гуманитарных наук, Военный институт Сил воздушной обороны Республики Казахстан, г.Актобе

Аннотация: *В данной статье рассматриваются определение национального самосознания курсантов в условиях учебной деятельности на занятиях гуманитарного цикла, на которых формируют гражданскую позицию, патриотизм курсантов. Процесс формирования национального самосознания требует комплексного подхода, который заключается в систематичности и целостности целенаправленной, активной учебно-воспитательной работы с курсантами.*

Ключевые слова: *гражданственность, воспитание, идеология, самосознание, патриотизм, личность, ценности, формирование.*

В качестве общенациональной идеи в настоящее время выдвигается идея упрочнения гражданского мира и межнационального согласия, идея общеказахстанского патриотизма, гражданственности. Благополучие нашего многонационального общества во многом зависит от национального самосознания каждого человека. Национальное самосознание предполагает патриотизм, гражданственность, правосознание, демократичность личности, духовность, толерантность и много других черт, которые позволяют человеку не просто жить в этом мире, а работать на благо людей, творить, быть вместе со своим народом, строить отношения с другими народами на основе дружбы и взаимопонимания.

Рост возможностей человечества, который стал возможен особенно в XXI веке, часто просто мешает моральному и духовному развитию человека. Цивилизация вместе со всеми присущими ей благами несет и массу негативных проявлений, разрушение моральных ориентиров, усиление бездуховности рост преступности и т.д. Так, отношение к Родине и к своему народу, его традициям, к родной природе, родному краю, языку, культуре – непреходящая ценность для любого народа. Она определяет качества человека и мобилизует его на труд во имя народа и государства, на сохранение народного достояния. Патриотизм, гражданственность проявляются в гордости за успехи страны, прогресс,

укрепляют чувство долга и ответственности перед народом и государством. Предметы гуманитарного играют большую роль в формировании национального самосознания курсанта. А ведущая роль принадлежит, конечно, истории Казахстана. Этот предмет представляет лучшие возможности для формирования характера, складывания национального самосознания, воспитания гражданских позиций и патриотизма.

Национальное самосознание определятся всем прошлым развитием наций и народов, их внутренними и внешними современными связями, наконец их национальным интересам. То есть национальное самосознание определяется историей наций. Надо знать свою историю, свои корни, понимать каждое событие прошлого. Только почувствовать все, пропустив через себя, поняв сердцем ход истории, курсант ощущает себя принадлежащим к этому народу. У него формируется национальное самосознание, ответственность за землю, на которой он живет, за людей, которые живут рядом с ним.

Процесс формирования национального самосознания требует комплексного подхода, который заключается в систематичности и целостности целенаправленной, активной учебно-воспитательной работы с курсантами.

Комплексный подход к формированию национального самосознания означает учет целей, задач, содержания, форм и методов учебно-воспитательной работы. Эффективность формирования национального самосознания должна оцениваться и с точки зрения формирования знаний, убеждений и выработке поведенческих навыков в национальной и межнациональной сфере.

Национальное самосознание проявляется во всех направлениях воспитания: интеллектуальном, духовно-нравственном, эстетическом, трудовом, физическом, патриотическом и т.д.

Сегодня формы и методы работы по развитию национального самосознания на занятиях гуманитарного цикла формируют гражданскую позицию курсантов и ориентированы на:

- формирование у курсантов глубокого патриотического сознания, служения Отечеству и его вооруженной защиты;
- воспитание чувства гордости за свою историю на примере личности батыров, военноначальников, героев, защитников и государственных деятелей;
- изучение знаменательных дат, воспитание гордости за героические поступки предков;
- привитие чувства любви к своей Родине, уважительного отношения к национальным традициям и культурным ценностям;(историческому прошлому
- воспитание правовой культуры, четкой гражданской позиции, готовности к сознательному и добровольному служению своему народу.

В зависимости от методики воспитательного воздействия применяются методы: словесные; практические; наглядные.

Исходя из основных задача и направлений национального самосознания кафедра социально-гуманитарных дисциплин в своей деятельности направлена

на развитие у курсантов профессиональной направленности, общих научных мировоззренческих установок и идеологии, значимых в военной деятельности.

Систематическая работа с курсантами по формированию национального самосознания и гражданской позиции является ведущим вектором деятельности преподавателей социально-гуманитарных дисциплин. Возрождая традиции и достижения предшествующих поколений, мы создаем условия для профессиональной подготовки будущего офицера Вооруженных Сил Республики Казахстан. Прививая чувство любви к Родине и национального согласия курсантам, мы получаем профессионально компетентного и идеологически зрелого специалиста военного дела.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Нурмагамбетова С.М. Задачи патриотического воспитания курсантов в процессе военно-учебной деятельности. – Алматы: ВИ КНБ, 2011.

2. Нурмагамбетова С.М. Воспитание казахстанского патриотизма у военных специалистов / Межведомственная НПК: Теоретико-методологические и практические основы обучения и воспитания офицеров и военнослужащих по контракту: проблемы и пути решения. – Петропавловск: ВВУ ВВ МВД РК, 2009. – 12-15 С.

3. Тормашева И. Развитие творческих способностей учащихся на уроках исторического цикла и во внеурочное время / История Казахстана: преподавание в школах и ВУЗах. – А.,2004. – № 11.

REFERENCES

1. Nurmagambetova S.M. Tasks of Patriotic Education of Cadets during Military Training. Almaty: Military Research Institute of the National Security Committee, 2011.

2. Nurmagambetova, S.M. Fostering Kazakhstani Patriotism in Military Specialists. Interdepartmental Scientific and Practical Conference: Theoretical, Methodological, and Practical Foundations of Training and Education of Officers and Contract Servicemen: Problems and Solutions. Petropavlovsk: VVU VV MVD RK, 2009, – 12-15 S.

3. Tormasheva, I. "Developing Students' Creative Abilities in History Lessons and Outside of School Time." History of Kazakhstan: Teaching in Schools and Universities. Almaty, 2004. – №. 11.

ӘСКЕРИ-ОҚУ ҚЫЗМЕТІ ПРОЦЕСІНДЕ ҰЛТТЫҚ САНА-СЕЗІМДІ, КУРСАНТТЫҢ ЖЕКЕ БАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

С.М. ҚАРТБАЕВА [1], Б.А. СҰЛЕЙМЕНОВ [2]

[1] экономика ғылымдарының магистрі, әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар кафедрасының аға оқытушысы, Қазақстан Республикасы Әуе қорғанысы күштерінің Әскери институты, Ақтөбе қ. E-mail: kartbayeva77@mail.ru;

[2] әскери ғылымдар магистрі, әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Әуе қорғанысы күштерінің Әскери институты, Ақтөбе қ.

Андатпа: *Бұл мақалада курсанттардың азаматтық ұстанымын, патриотизмін қалыптастыратын гуманитарлық цикл сабақтарында оқу қызметі жағдайында курсанттардың ұлттық сана-сезімін анықтау қарастырылады. Ұлттық сананы қалыптастыру процесі курсанттармен мақсатты, белсенді оқу-тәрбие жұмысының жүйелілігі мен тұтастығынан тұратын кешенді тәсілді қажет етеді.*

Түйін сөздер: *азаматтық, тәрбие, идеология, өзін-өзі тану, патриотизм, тұлға, құндылықтар, қалыптасу.*

FORMATION OF NATIONAL IDENTITY AND PERSONALITY OF A CADET IN THE PROCESS OF MILITARY EDUCATIONAL ACTIVITIES

KARTBAEVA S.M.[1], **SULEIMENOV B.A.**[2]

[1] Master of Economics, Senior Lecturer, Department of Social Sciences and Humanities, Military Institute of the Air Defense Forces of the Republic of Kazakhstan, Aktobe. E-mail: kartbayeva77@mail.ru;

[2] Master of Military Sciences, Lecturer, Department of Social Sciences and Humanities, Military Institute of the Air Defense Forces of the Republic of Kazakhstan, Aktobe.

Abstract: *This article examines the definition of cadets' national identity in the context of educational activities during humanities classes, which foster cadets' civic stance and patriotism. The process of developing national identity requires a comprehensive approach, embracing systematic and holistic, targeted, and proactive educational work with cadets.*

Key words: *citizenship, education, ideology, self-awareness, patriotism, personality, values, formation.*

УДК 335/359

ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛ МЕДИА ҚАУІПСІЗДІК БОЙЫНША ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫ ҮШІН ТЫЛ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУ ПРОЦЕСІНДЕ АЗАМАТТЫҚ СЕКТОРМЕН ӨЗАРА ІС ҚИМЫЛДЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

КӘКІШЕВ Ж. Т.
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы тыл кафедрасының аға оқытушысы, Петропавл қ., E-mail: Kakishev1982@mail.com, подполковник.

Андатпа: *Мақалада құзыреттілікке бағытталған практикалық-бағдарланған тәсіл идеялары аясында құрылыс мамандарын даярлау қажеттілігі негізделген. Құрылыс кадрларын практикалық даярлау шеңберінде кәсіптік білім беру қағидаттары баяндалған. Жеке блоктар мен модульдерді өзгертуді көздейтін «кері» құралдар жиынтығын қолдану енгізілді. Педагогтердің ынтымақтастығына, өндірістік қызметкерлерді тартуға және білім беру ұйымдары тарапынан тәжірибелерді бақылауға негізделген процестерді жандандыру ұсынылды.*

Түйінді сөздер: *құзыреттілік тәсіл, кәсіптік білім беру, оқыту процесі, мамандарды практикалық даярлау, құрылыс бағыты.*

Құрылыс білім беру саласында педагогикалық қызметтің басымдығы тәжірибеге бағдарланған мамандарды даярлау болып табылады. Қазіргі заманғы құрылыс әр түрлі, әртүрлі тәсілдермен және ұтқырлықтың жоғары деңгейімен ерекшеленеді. Құрылыс кадрларына деген сұраныс әсіресе турбулентті Ақпараттық технологиялар дәуірінде айқын көрінеді. Жақсы дайындалған маман терең білімге ие болуы керек және практикалық жұмыста қажетті дағдыларға ие болуы керек. Оның құзыреттілігіне тек құны мен сапасы ғана емес, сонымен қатар объектіні пайдалануға беру мерзімі де байланысты. Құрылыс алаңында процесті немесе операцияны тез көрсете білу іскерлік белсенділікке ықпал етеді және жұмыс жағдайына бейімдейді.

Кәсіби құзыреттіліктермен қатар құрылыс саласындағы маман жұмысты орындау тәсілдерін білуі, әдістерді білуі және өндірісті дұрыс ұйымдастыра білуі керек. Басшылықтың танымал емес шешімдері кейде толығымен ақталуы мүмкін. Мұнда қарым-қатынас әдістерін білу және кәсіби деңгейде сендіру қабілетіне ие болу маңызды. Жалпы мәдени құзыреттіліктің болуы қойылған міндеттерді шешуге мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда мамандарды даярлаудың бұрынғы моделі елеулі трансформацияны қажет ететіні белгілі болды. Алайда, осы уақытқа дейін оқу жоспарларында практикалық дайындығы шектеулі құрылыс пәндері бар. Мәселелерді шешуге арналған аудиториялық сағаттардың жетіспеушілігі материалды игеру процесін қиындатады. Дегенмен, ғылыми әдебиеттерде білім берудегі құзыреттілік тәсілге көп көңіл бөлінеді. Мәселен, мысалы, әдістемелік

аспектілерге арналған монографияда В. И. Беляев білім мен көптеген практикалық мәселелерді шешу қабілетін бір қатарға қояды [1, б.12].

Біртіндеп құрылымдық сипаттағы түбегейлі өзгерістерге сұраныс қалыптасады. Құрылыс саласындағы оқыту тәсілдерін қайта қарап, заманауи тәжірибеге бағдарланған оқыту әдісіне көшудің уақыты келді [2]. Жаһандық деңгейде басқару критерийлерін әзірлеумен ұзақ уақыт бойы байыпты айналысып келеді. Білім, ғылым және өндірісті интеграциялау мәселелерін Н.С. Гедулянова [3], Э.Ф. Зеер [4] және т. б. дуальды оқытуды ұйымдастырудың теориялық негіздері И.Б. Игнатова, Е. А. Покровскаяның мақаласында ашылған [5]. Тәжірибеге бағытталған оқыту К.А. Климов, Л.Л. Мешкова, В.В. Смирновтың және т. б. монографиясында негізделген. [6]. Т.А. Ольхованың [1], Э.Ф. Зеердің [4], О.В. Лайчуктың [7] және т. б. жұмыстары құрылымдық сипаттағы мәселелерді шешуге арналған.

Білім алушының жеке басының даму ерекшеліктерін бағалай отырып, Э.Ф. Зеер, В.С. Третьякова және М.В. Зиннатова «ғылымда әдіснамалық тәсілдерді, кәсіптік даярлықтың парадигмалық мазмұнын, оқыту технологиялары мен әдістемелерін жаңартудың шұғыл қажеттілігі туындады...» [4, б. 91]. Қазір, өкінішке орай, мамандардың тапшылығы орын алуда, әсіресе қол жетпейтін аймақтарда және ерекше климаттық жағдайлары бар аудандарда. Білім берудегі әлемдік дағдарыс жағдайды профессионықтырады, бұл кәсіптік оқытудың сапасына әсер етеді, оны тәжірибе сұрауларынан алшақтатады. Boston Consulting Group халықаралық компаниясы жүргізген зерттеулер "қазіргі уақытта еңбекке қабілетті халықтың 80% - дан астамы қазіргі заманғы нарықтарда сапалы бағдарлау және жұмыс істеу үшін қажетті құзыреттерге ие емес"деп болжайды. Басылымдардың теориялық талдауы еңбек нарығында іске асыра отырып, құрылыс бағытындағы мамандарды кәсіби инженерлік даярлау шеңберінде практикаға бағдарланған тәсілге қол жеткізе отырып, базалық ережелерді зерделеу болып табылатын зерттеудің мақсатын тұжырымдауға мүмкіндік берді.

Зерттеу әдістерін таңдау толығымен негізделген және тапсырмаларды қоюға негізделген. Нәтижелер үздіксіз кәсіптік білім беру жүйесін іске асырудың критериалды негізделген принциптерін ескере отырып, талдау, синтез және сауалнама жүргізу арқылы алынды.

Құрылыс саласында зерттеулер жүргізу қажеттілігі колледждер мен университеттер оқытушыларының кәсіби өзара іс-қимылының болмауынан туындайды. Университеттерде оқуын жалғастыратын орта кәсіптік білім беру ұйымдарының түлектері оқу материалының қайталану фактісін айтуға мәжбүр. Жоғары оқу орындарында оқуды жалғастыруға қызығушылықтың болмауынан туындаған кадрларды даярлау сапасының проблемасы туындайды.

Мақалада үздіксіз кәсіптік білім беру шеңберінде оқу процесін жетілдірудің жаңа принциптері ұсынылған. Оларды іске асыру құрылыс ұйымдарында практикада талап етілетін білім, білік және дағдыларды алуға бағытталған және колледждер мен университеттер оқытушыларының өзара іс-

қимылына негізделген. Құрылыс мамандарын даярлаудың заманауи аспектілері тәжірибеге бағытталған білім беру идеялары аясында қарастырылады.

Орта кәсіптік және жоғары білім беру педагогтері арасындағы тығыз байланыс қайталануларды жою және алынған білімді практикалық пайдалану деңгейіне көшуді қамтамасыз ету мақсатында оқу пәндерінің мазмұндық және жинақтаушы құрамдас бөліктерінің мониторингін көздеді. Мұндай жағдайларда сабаққа дайындық жетекші оқытушылар тарапынан немесе жолдамаға жауаптылар тарапынан материалдарды әзірлеуді бақылау шеңберінде жүзеге асырылатынына ұмтылу қажет. Әсіресе, бұрын өткізілген сабақтар туралы ақпаратқа ие болмауы мүмкін жаңа мұғалімдерді жұмысқа қабылдау кезінде.

Құрылыс конструкцияларын оқыту, басқа пәндер сияқты, СПО және ВО стандарттары бойынша жоспарланғаны бұрыннан белгілі. Алайда, орта кәсіптік білім беру шеңберінде бір практикалық сабақты өткізу мағынасы бар, мысалы, прокат профилінің металл сәулесін есептеу, ал жоғары білім беруде студенттерге сол құрылымды есептеуді ұсыну, бірақ берілген құрама қимамен. Мәселенің бұл тұжырымы анағұрлым қолайлы болатыны анық, өйткені СПО түлектері өздерінің кәсіби қызметінде күрделі есептеулермен айналысудың қажеті жоқ. Бакалаврлар, мамандар немесе магистрлер жоғары білім алғаннан кейін жоғары жауапкершілікті жұмысқа орналасады және кез-келген құрылымды, соның ішінде конструктивті тұрғыдан күрделі есептеу әдістерін білуі керек.

Оқыту процесінде шеберліктің жоғары деңгейін алу тәжірибеші мұғалімдердің нәтижелі жұмысының арқасында мүмкін болады. Сондықтан ПНИПУ ЛФ-де сабақ өткізу үшін жыл сайын бай өндірістік тәжірибесі бар жетекші жобалаушыларды, конструкторларды, технологтар мен сметашыларды шақыру туралы шешім қабылданды. Олардың практикалық міндеттері оқу процесін нақты құрылысқа жақындатады деп күтілуде. Сондай-ақ, білім алушыларды қызықтыра алатын, оларды практика сұраныстарына жауап беретін міндеттерді шешуге тарта алатын практикалық семинарлар өткізу жоспарлануда. Мұндай тәсілдердің пайдасы айқын, өйткені тәжірибе мұғалімдері кездесуге және болашақ әріптестеріне жұмыс ұсынуға нақты мүмкіндік алады. Сіз алған біліміңізді бекітіп, оқу процесінде дағдыларды арнайы ұйымдастырылған өндірістік практикада ала аласыз. Осындай дайындықтан өту кезінде разрядты бере отырып, нақты жұмыс кәсібін алу ұсынылады. Алайда, оқу процесінде бірнеше өндірістік тәжірибелер қарастырылғанын ескеру қажет. Сондықтан кейінгі тәжірибелер шығармашылық қызметпен көбірек байланысты, оның нәтижелері бойынша жеке тапсырмаларды орындау қажет.

Жаңа тәсілдің маңызды факторы өзгермелі өндірістің талаптарына бейімделу мүмкіндігін ескере отырып, құрылымдық факторлардың икемділігі болуы керек. Басқарудың жаңа шарттары, кәсіпорындарды қайта жабдықтау процестері, қайта реттеу және т.б. іске асыру кезеңінде кедергілер болмауы керек. Практикалық дағдылардың сапасын басқару критерийлері мен әсер ету факторларын нақтылай отырып, жоспарлы және болжамды көрсеткіштерді әзірлеу арқылы алу болжанады. В. С. третьякованың бағалауы бойынша [10]

инновациялық модельді әзірлеу және негіздеу болашақ мамандарды еңбек нарығына дұрыс бағыттауға және оларды қажетті қасиеттер мен құзыреттерді ескере отырып, қоғамның трансформациясы жағдайында бейімдеуге мүмкіндік береді.

Ұсынылған компоненттердің арқасында жоғары нәтижелерге қол жеткізуге және құрылыс мамандарының сұранысын арттыруға болады. Мұнда оқу процесінің сапалы жаңа деңгейіне шығуға мүмкіндік беретін БЖБ және БЖ мұғалімдерінің өзара байланысты жұмысы қажет. Мамандандырылған кәсіпорындардың қызметкерлерін педагогикалық қызметке белсенді тарту арқылы білім беру ортасын құрылыс сұраныстарына жақындатуға болады. Өндірістік тәжірибелер білімді шоғырландыру және практикалық дағдыларды алу нысаны ретінде орындалған жұмыстарға егжей-тегжейлі мониторинг жүргізе отырып, білім беру ұйымдарының қатаң бақылауынан өтуі керек.

ПНИПУ ЛФ-да жүргізілген зерттеулер оқу процесінің барлық қатысушыларының үлкен қызығушылығына ие болды. Тәсілдердің нәтижелілігі мамандарды даярлаудың инновациялық тәсілдерін іздеуге және құрылыстағы кез келген практикалық міндеттерді белсенді шешуге бірлескен ұмтылыста педагогтар, өндірушілер мен білім алушылардың сауалнамасының оң нәтижелерімен көрінді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Байбаков С.Е., Горбов Л.В., Гуськова С.К. и др. Компетентностный подход в образовании: методологический аспект: монография / под ред. С.Д. Якушевой. Новосибирск: Изд. СибАК, 2016. – 248 с.

2. Вяткина И.В. Практико-ориентированное обучение как средство профессионализации подготовки будущих специалистов в университете // Новый взгляд на систему образования: сборник материалов II Междунар. науч.-практ. конф. Прокопьевск: КузГТУ, 2019. – С. 007.1-007.5. URL: http://science.kuzstu.ru/wp-content/Events/Conference/nv/newview/index.htm (дата обращения 21.10.2021).

3. Гедулянова Н.С. Интеграция образования, науки и производства как методологическое основание подготовки современного специалиста // Вестник МИТУ-МАСИ. – 2019. – № 2. – С. 41-46.

4. Зеер Э.Ф., Третьякова В.С., Зиннатова М.В. Инновационная модель социально-профессионального развития личности обучающегося. Образование и наука. – 2020. – Т. 22. – № 3. – С. 83-115. URL: https://doi.org/10.17853/1994-5639-2020-3-83-115 (дата обращения 21.10.2021).

5. Игнатова И.Б., Покровская Е.А. Теоретические основы организации дуального обучения // Теория и история культуры. – 2016. – № 3 (62). – С. 23-26.

6. Климов К.А., Мешкова Л.Л., Смирнов В.В. и др. Практико-ориентированное обучение в системе высшего образования: монография. Тамбов: Изд-во Першина Р.В., 2016. – 144 с.

7. Лайчук О.В., Николаева Л.А., Старкова Г.П. Российский и международный опыт интеграции образования в национальную инновационную систему (на основе практико-ориентированного подхода) // European Social Science Journal. – 2013. – № 7 (35). – С. 80-88.

8. Tretyakova VS., Zavodchikov D.P., Zinnatova M.V., Bukovey T.D. Theoretical Methodological Basics for Studying of Transprofessionalism of a Subject of Socionomic Professions // Eurasian Journal of Analytical Chemistry. 2018. № 13 (1b): em76. URL: https://doi.org/10.29333/ejac/102241 (дата обращения 21.10.2021).

REFERENCES

1. Baibakov S.E., GorbovL.V., GuskovaS.K. et al. Competence approach in education: methodological aspect: monograph / edited by S.D. Yakusheva. Novosibirsk: SibAK Publishing House, 2016. – 248 s.

2. Vyatkina I.V. Practice-oriented training as a means of professionalizing the training of future specialists at the university // A new look at the education system: a collection of materials of the II International Scientific and Practical Conference. Prokopyevsk: KuzSTU, 2019. pp. 007.1-007.5. URL: http://science.kuzstu.ru/wp-content/Events/Conference/nv/newview/index.htm (accessed: 21.10.2021).

3. Gedulyanova N.S. Integration of education, science and production as a methodological basis for training a modern specialist // Bulletin of MITU-MASI. 2019. No. 2. – S. 41-46.

4. Zeer E.F., Tretyakova VS., ZinnatovaM.V. Innovative model of socio-professional development of a student's personality. Education and science. – 2020. – Vol. 22, – No. 3. – S. 83-115. URL: https://doi.org/10.17853/1994-5639-2020-3-83-115 (accessed: 21.10.2021).

5. Ignatova I.B., Pokrovskaya E.A. Theoretical foundations of the organization of dual education // Theory and history of culture. – 2016. – No. 3 (62). – S. 23-26.

6. Klimov K.A., Meshkova L.L., Smirnov V.V. et al. Practice-oriented learning in the higher education system: a monograph. Tambov: Publishing house Pershina R.V., 2016. – 144 s.

7. Laichuk O. V., Nikolaeva L.A., Starkova G.P. Russian and international experience of integrating education into the national innovation system (based on a practice-oriented approach) // European Social Science Journal. – 2013. – No. 7 (35). – S. 80-88.

8. Tretyakova VS., Zavodchikov D.P., Zinnatova M.V., Bukovey T.D. Theoretical Methodological Basics for Studying of Transprofessionalism of a Subject of Socionomic Professions // Eurasian Journal of Analytical Chemistry. – 2018. – № 13 (1b): em76. URL: https://doi.org/10.29333/ejac/102241 (accessed: 21.10.2021).

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ОСНОВА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ГРАЖДАНСКИМ СЕКТОРОМ В ПРОЦЕССЕ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ ТЫЛА ДЛЯ СТРОИТЕЛЬНОЙ СФЕРЫ ПО МЕДИАБЕЗОПАСНОСТИ

КАКИШЕВ Ж.Т.
старший преподаватель цикла тыла кафедры технического и тылового обеспечения Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск, E-mail: Kakishev1982@mail.com.

Аннотация: *В статье обоснована необходимость подготовки специалистов строительной направленности в контексте идей компетентностного практико-ориентированного подхода. Изложены принципы профессионального образования в рамках практической подготовки строительных кадров. Введено использование «реверсного» инструментария, предполагающего изменение отдельных блоков и модулей. Предложено активизировать процессы, основанные на сотрудничестве педагогов, привлечении производственных работников и контроле практик со стороны образовательных организаций.*

Ключевые слова: *компетентностный подход, профессиональное образование, процесс обучения, практическая подготовка специалистов, строительная направленность.*

A COMPETENCE-BASED APPROACH AS A BASIS FOR INTERACTION WITH THE CIVIL SECTOR IN THE PROCESS OF TRAINING BACKGROUND SPECIALISTS FOR THE CONSTRUCTION SECTOR IN MEDIA SAFETY

KAKISHEV ZH.T.
senior lecturer of the rear cycle of the Department of Technical and Logistical Support of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, E-mail: Kakishev1982@mail.com

Abstract: *The article substantiates the need to train specialists in construction orientation in the context of the ideas of a competence-based practice-oriented approach. The principles of professional education in the framework of practical training of construction personnel are outlined. The use of «reverse» tools was introduced, which involve changing individual blocks and modules. It is proposed to activate the processes based on the cooperation of teachers, the involvement of production workers and the control of practices by educational organizations.*

Key words: competence approach, professional education, educational process, practical training of specialists, construction orientation.

УДК 37.01

ҰЛТТЫҚ ҰЛАН АКАДЕМИЯСЫНДА БІЛІМ АЛУШЫ ТҰЛҒАНЫҢ ТІЛДІК МӘДЕНИЕТІН ДАМЫТУҒА МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ РӨЛІ МЕН ЫҚПАЛЫ

КЕМЕЛБЕКОВ К.Н.
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының магистранты, Петропавл қаласы. E-mail: kanat-kemelbekov@mail.ru

Андатпа: *бұл мақалада Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы курсанттарының тіл мәдениетін қалыптастырудағы медиаплатформалардың рөлі мен ықпалы жоғары оқу орындарының талаптары мен цифрландырудың қазіргі заманғы сын-қатерлері аясында талданады. Қазақстандық және Ресейлік ғалымдардың ғылыми және оқу-әдістемелік әдебиеттерін талдау негізінде тіл мәдениетінің теориялық негіздері, әлеуметтік желілер мен цифрлық ресурстардың коммуникативтік құзыреттілікке әсерінің ерекшеліктері қарастырылады. Цифрлық сауаттылықты және мәдени бейімделуді арттыру үшін медиаплатформаларды пайдалануды оңтайландыру бойынша ұсыныстар беріледі.*

Түйін сөздер:*медиаплатформалар, тіл мәдениеті, жоғары әскери білім, цифрлық сауаттылық, әлеуметтік желілер.*

Цифрландыру дәуірінде білім беру жаңа сын-қатерлерге тап болуда, олардың ішінде білімалушылардың тіл мәдениетін қалыптастыру процесінде медиаплатформаларды интеграциялау маңызды орын алады. Тіл мәдениеті сөйлеу нормалары, құндылықтары мен тәжірибелерінің жиынтығы ретінде түсініледі және ол коммуникативтік құзыреттілікті ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғаның мәдени бірегейлігін анықтайды.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы аясында, онда білімалушыларды көпұлтты ортада қызмет етуге дайындалады, тіл мәдениетін дамыту стратегиялық маңызға ие, әсіресе жоғары білімнің мемлекеттік білім беру стандарты және Қазақстанның цифрландыру жөніндегі ұлттық бағдарламаларының талаптарын ескере отырып.

COVID-19 пандемиясы және жеделдетілген цифрландыру сияқты қазіргі заманғы сын-қатерлер әлеуметтік желілер мен онлайн-платформалардың білім беру процесіндегі рөлін күшейтті, бірақ сонымен қатар интернет-сленг пен жалған ақпараттың бақылаусыз әсерінен тіл стандарттарының төмендеу қаупін анықтады.

Мақаланың мақсаты – Қазақстандық және Ресейлік ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, медиаплатформалардың ҚР Ұлттық ұлан академиясында білімалушылардың тіл мәдениетіне ықпалын анықтау және әдістемелік ұсыныстар ұсыну.

«Мәдениет – адамды тұлға деңгейіне көтеретін негізгі құрал» болып табылатындықтан тіл мәдениеті де тілдік тұлғаның әлеуетін көрсететін негізгі құндылықтардың бірі.VII-IX ғасырларда жазылған Орхон ескерткіштері тілінің лексикалық қорында сөз этикетіне жат лексемалық бірліктер кездеспейді. Көне түркі жазба ескерткіштері тілінде бірде бір дөрекі сөздердің қолданылмауы көнетүркілік тілдік тұлға болып табылатын есерткіш мәтіндері тіл мәдениетінің жоғары деңгейін көрсетеді. Бұл тұтас этностық топтың этикалық мәдениетінің жоғарылығын, өздеріне тән сөз мәдениетін қалыптастырғанын дәлелдейді.

Ұлттық мәдениет–қоғамның, әскеріміздің, жоғары әскери оқу орындарының қызметінде, сондай-ақ ұлттық дәстүрлерде, рухани құндылықтарда, саналары мен көзқарастарында, моральдық нормаларда, тұлға аралық және топаралық мінез-құлық пен өзін-өзі көрсетудің сараптау жүйелері мен үлгілерінен, оның ерекшеліктерінен көрінеді, тілі мен өмір салты.

Жеке адамның өз ұлтының ұлттық мәдениетін қабылдауы оның өзіндік санасының, әсіресе ұлттық өзіндік санасының қызмет етуінің негізгі нәтижесі болып табылады [1].

«Тіл мәдениеті – жеке тұлғаның рухани-мәдени дамуына әсер ететін, ұлттың тарихи-мәдени тәжірибесін жеткізетін маңызды құрал. Орхон жазбаларынан бастап, қазіргі ұлттық дәстүр мен әскери білім беру салаларында тіл – этностың өзіндік болмысын, ойлау жүйесін, мінез-құлқын айқындайтын басты көрсеткіш ретінде қарастырылады».

Ұлттық мәдениеттің маңызды құрамдас бөліктері:

1) тарихи әлеуметтік өткен;

2) адамдардың өмірі мен қызметін ұйымдастырудың түрлері мен нысандарында, олардың өзара қарым-қатынастарында, сондай-ақ олар жасайтын материалдық және рухани құндылықтарда көрінетін қоғам дамуының белгілі бір деңгейі;

3) қызметтің немесе өмірдің нақты бағыттары (еңбек мәдениеті, саяси мәдениет, көркем мәдениет, музыкалық мәдениет және т.б.);

4) адамдар қызметінің объективті нәтижелері (машиналар, құрылымдар, білім нәтижелері, өнер туындылары, моральдық-құқықтық нормалар және т.б.);

5) іс-әрекетте іске асырылатын адамның күштері мен қабілеттері (білім, қабілет, дағды, интеллект деңгейі, адамгершілік-эстетикалық даму, дүниетаным, адамдар арасындағы қарым-қатынас әдістері мен формалары);

6) ұлттық тіл, Соңғысына ұлт тілі, оның даму процесінде пайда болған тіл болмысының бірнеше формаларының жүйесі: әдеби тіл (ауызша және жазбаша формалар), тілдің ауыз екі сөйлеу түрлері мен диадектер жатады;

7) әлеуметтік нормалар, ойлау және мінез-құлық ережелері (дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, діндер) [2].

Қазақ ойшылдарының өз еңбектерінде халқымыздың білімін арттырып, тіл мен мәдениетті дамыту жолында аянбай еңбек еткен. Олар ұлттық құндылықтарды жоғары деңгейде көрсетіп қана қоймай, оны болашаққа жеткізуге де үлкен үлес қосты. Солардың ішінде Абай Құнанбайұлының 45 қара

сөзі – терең ойлау мен тіл мәдениетінің көрнекті үлгісі ретінде айрықша мәнге ие. Онда сөздің мәні, орынды сөйлеу, ақылмен сөйлеу, надандық пен тіл мәдениетінің байланысы терең талданады:

- 14-ші қара сөзінде: "Білікті адам – сөз қадірін білетін адам" деп, тілдің маңызын көтереді.

Тірі адамның жүректен аяулы жері бола ма? Біздің қазақтың жүректі кісі дегені - батыр кісі дегені. Онан басқа жүректің қасиеттерін анықтап біле алмайды. Рақымдылық, мейірбандылық, әртүрлі істе адам баласын өз бауырым деп, езіне ойлағандай оларға да болса игі еді демек, бұлар - жүрек ісі. Асықтық та - жүректің ісі. Тіл жүректің айтқанына көнсе, жалған шықпайды. Амалдың тілін алса, жүрек ұмыт қалады. Қазақтың «жүректісі» мақтауға сыймайды. Айтқанға көнгіш, уағдада тұрғыш, бойын жаманшылықтан тез жиып алғыш, көштің соңынан итше ере бермей, адасқан көптен атының басын бұрып алуға жараған, әділетті ақыл мойындаған нәрсеге, қиын да болса, мойындау, әділетті ақыл мойындамаған нәрсеге, оңай да болса, мойындамау - ерлік, батырлық осы болмаса, қазақтың айтқан батыры - әншейін жүректі емес, қасқыр жүректі деген сөз. Қазақ та адам баласы ғой, көбі ақылсыздығынан азбайды, ақылдың сөзін ұғып аларлық жүректе жігер, қайрат, байлаулылықтың жоқтығынан азады. Білімді білсе де, арсыз, қайратсыздығынан ескермей, ұстамай кетеді. Жаманшылыққа бір елігіп кеткен соң, бойын жиып алып кетерлік қайрат қазақта кем болады. Осы жұрттың көбінің айтып жүрген мықты жігіт, ер жігіт, пысық жігіт деп ат қойып жүрген кісілерінің бәрі - пәлеге, жаманшылыққа еліртпек үшін, бірін-бірі «айда, батырлап!» қыздырып алады да, артын ойлатпай, азғыратұғын сөздері. Әйтпесе құдайға терістіктен, не ар мен ұятқа терістіктен сілкініп, бойын жиып ала алмаған кісі, үнемі жаманшылыққа, мақтанға салынып, өз бойын өзі бір тексермей кеткен кісі, тәуір жігіт түгіл, әуелі адам ба өзі? [3].

Қазақстандық педагогикалық дәстүрде, Ахмет Байтурсыновтың және қазіргі зерттеушілердің еңбектерінде тіл мәдениеті ұлттық бірегейліктің құралы ретінде, әсіресе екі тілділік (қазақ және орыс тілдері) жағдайында қарастырылады. Толығырақ қарастырсақ:

1. Ахмет Байтұрсыновтың еңбектеріндегі рөлі.

- Қазақ тілі білімінің негізін қалаушы;
- Тілді ұлттық бірегейлік пен мәдениетті сақтаудың негізгі құралы деп таныған;
- Оның еңбектері тілдің тәрбиелік, қоғамдық, мәдени маңызын айқындауға бағытталған (мысалы: «Тіл-құрал», «Әдебиет танытқыш»).

2. Қазақстандық педагогикалық дәстүрде.

- Тіл мәдениеті тек қатынас құралы емес, ұлттық тәрбиенің өзегі ретінде қарастырылады;
- Бүгінгі зерттеушілер тілді ұлтты ұйыстыратын фактор деп таниды.

3. Екі тілділік (қазақ және орыс тілдері).

- Қазақстандағы тілдік кеңістіктің маңызды ерекшелігі;

-Тіл мәдениеті қазіргі зерттеулерде қазақ-орыс екітілділік жағдайында қарастырылады;

- Бұл – тілдің қоғамдағы рөлін, жеке тұлғаның тілдік құзыреттілігі мен мәдени сәйкестігін арттыруға ықпал етеді [4].

Тіл мәдениеті – тек лингвистикалық ұғым емес, ол ұлттық бірлік, мәдени мұра және тұлғалық даму құралы ретінде педагогикалық және әлеуметтік ғылымдарда кеңінен қарастырылады.

Ресейлік ғалым Виталий Григорьевич Костомаров тіл мен мәдениеттің поликультуралық контекстегі өзара байланысын атап өтіп, медиаплатформалардың мәдениетаралық коммуникацияның катализаторы ретіндегі рөлін көрсетеді. Тіл мен мәдениет арасындағы тығыз байланысты зерттеген ғалым.

Оның пікірінше:

- Тіл – тек қатынас құралы ғана емес, ол мәдениеттің тасымалдаушысы;

- Медиаплатформалар (YouTube, Instagram, TikTok, Telegram, т.б.) – мәдениетаралық коммуникация мен тілдік мәдениеттің таралуына әсер ететін құрал;

Олар әртүрлі ұлт өкілдерінің мәдениетімен, тілімен танысуға мүмкіндік береді және катализатор (жеделдеткіш) рөлін атқарады;

- Цифрлық ортада тілдік қарым-қатынас тез таралады, сонымен қатар, тіл нормаларына әсер етіп, жаңа сөйлеу формаларын (сленг, мем, хэштег) қалыптастырады.

В.Г. Костомаровтың көзқарасы бойынша, медиаплатформалар тіл мен мәдениеттің дамуына, өзгеруіне және таралуына ықпал ететін маңызды құрал болып саналады. Оның еңбектерін лингвомәдениеттану, социолингвистика, коммуникация салаларынан табуға болады [5].

Медиаплатформалар (әлеуметтік желілер, видеохостингтер, білім беру қосымшалары) шынайы материалдар арқылы коммуникативтік дағдыларды дамытуға ықпал етеді, бірақ сындарлы көзқарасты талап етеді. Зерттеулер көрсеткендей, шет тілдерін оқытуда бейнематериалдарды пайдалану мотивацияны және оқу процесін жекелендіруді арттырады.

Ресей контекстінде білімалушылардың трансмедиа жобалары платформалардың оқуды және мәдени құндылықтарды ілгерілетудегі әлеуетін, стереотиптеу қаупін азайта отырып, көрсетеді.

Қазақстанда әлеуметтік желілердің тілдік құзыреттілікке ықпалы лингводидактика саласындағы зерттеулерде талданады, онда олардың жаңа стилистикалық нормаларды қалыптастырудағы рөлі атап өтіледі.

Алайда, Е.А. Назарова атап өткендей, цифрлық қоғамда сындарлы ойлау дағдыларын жоғалтпау үшін гуманитарлық ғылымдар мамандарына базалық цифрлық құзыреттіліктерді интеграциялау қажет. Толығырақ түсініктеме беретін болсақ:

Цифрлық қоғамда тек техникалық мамандықтар ғана емес, тіл, әдебиет, мәдениет, тарих, философия сияқты гуманитарлық сала өкілдері де

технологиямен қатар жүруі тиіс. Бұл – білім беру саласына, әсіресе жоғары оқу орындарына жүктелетін жаңа міндет. Себебі:

-Сындарлы ойлау – ақпаратты саралап, талдап, дұрыс шешім қабылдауға көмектеседі;

-Гуманитарлық саладағы мамандар қоғаммен, ақпаратпен тікелей жұмыс істейді, сондықтан цифрлық сауат пен медиа сауат та қажет;

-Цифрлық құзыреттілік – қазіргі еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болудың негізі.

Гуманитарлық білім цифрлық құралдармен ұштастырылса, білім алушылар заманауи талаптарға сай маман ретінде қалыптасады.

Қазақстан мен Ресейдегі жоғары білім цифрландыру сын-қатерлеріне тап болады: технологияларға теңсіз қолжетімділіктен бастап, жасанды интеллектті пайдаланудағы этикалық мәселелерге дейін. Ресейдің мемлекеттік стандарты аясында цифрлық сауаттылықты қалыптастыруға басты назар аударылады, ол тек техникалық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар онлайн-ортаға лингвистикалық бейімделуді де қамтиды. Ресейлік зерттеулер орыс тілін шет тілі ретінде оқытушылардың цифрлық сауаттылығы білімалушылардың өзара іс-қимылдың тиімділігін арттырып, ақпараттық мәдениетті дамытуға ықпал ететінін көрсетеді.

Қазақстанда білім беру жөніндегі ұлттық баяндама тілдік оқытуда жасанды интеллектті интеграциялау қажеттілігін атап өтіп, әсіресе техникалық және әскери жоғары оқу орындарындағы білімалушылар арасында дағдылардың жоғалу қаупін жеңуге бағытталған.

Сауалнамалар деректері бойынша, әлеуметтік желілер тілдерді оқуға деген мотивацияға оң әсер етеді (респонденттердің 82%-ы кәсіби өсуін атап өтеді), бірақ сленг пен дезинформацияны бақылауды талап етеді. Лингвоцифрлық құзыреттілік, жалпы сауаттылықтың негізгі элементі ретінде, цифрлық технологияларға қатысу арқылы қалыптасады, бірақ педагогикалық қолдауды қажет етеді.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы тілдік дайындыққа ерекше назар аударады, онда тілдік дайындық кафедрасы көптілді ортада коммуникативтік дағдыларды дамыту үшін цифрлық ресурстарды интеграциялайды.

Курсанттар және барлық білімалушылар қазақ және ағылшын тілдерін шынайы тәжірибе үшін платформаларды пайдалана отырып оқиды. Эмпирикалық деректер әлеуметтік желілер мотивацияны күшейтетінін, бірақ тіл нормасына әсер ететінін көрсетеді: интернет-сленгтің интеграциясы сөйлеуді байыта алады, бірақ ресми қарым-қатынаста қателерге әкеледі. Әскери контексте, зерттеулерде атап өтілгендей, медиаплатформалар бейне ресурстар арқылы тыңдау және сөйлеу дағдыларын дамытып, лингвомультимедиа құзыреттілігін қалыптастыруға ықпал етеді.

Ресей тәжірибесімен салыстырмалы талдау (мысалы, жоғары оқу орындарындағы кроссплатформалы) ұқсастықтарды анықтайды: платформалар

қатысуды арттырады, бірақ қауіп-қатерлерді азайту үшін әдістемелерді қажет етеді.

Қазақстанда орыс тілді бұқаралық ақпарат құралдары мәдени бірегейліктің субдискурсын қалыптастырып, курсанттардың тілдік тәжірибесіне әсер етеді.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы үшін мыналар ұсынылады:

1. Ресейлік модельдерге сүйене отырып, тілдік дайындық бағдарламасына цифрлық сауаттылық модульдерін енгізу;

2. Білімалушыларды әскери тақырыпқа басты назар аудара отырып, тәжірибе үшін бақыланатын онлайн-қауымдастықтар құру;

3. Қазақстандық және Ресейлік жоғары оқу орындарымен әдістемелік материалдар алмасу үшін ынтымақтастық орнату;

4. Ұлттық баяндамаларда ұсынылғандай, жасанды интеллекттің тілдік дағдыларға әсерін бақылау.

Медиаплатформалар ҚР Ұлттық ұлан академиясында білімалушылардың тіл мәдениетін дамытуда екіжақты рөл атқарады: олар мотивация мен коммуникативтік дағдыларды күшейтеді, бірақ қазіргі заманғы сын-қатерлерді жеңу үшін педагогикалық бақылауды қажет етеді.

Қазақстандық және ресейлік ғалымдардың еңбектеріне сүйене отырып, интеграцияланған тәсіл жоғары оқу орындарының талаптарына сәйкестікті және цифрлық дәуірде қызмет етуге дайындықты қамтамасыз етеді деп айтуға болады. Болашақ зерттеулер жоғары әскери оқу орындары бойынша эмпирикалық деректерге бағытталуы керек.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Пірәлиев С.Ж, Иманбаева С.Т., Төлеубекова Р.К. Ұлттық тәрбие, Оқу құралы, Алматы, 2015. –219 б.

2. Абай Құнанбайұлы Қара сөздер. Поэмалар. Алматы: - Атлас, 2001. – 128 б.

3. Ұлттық мәдениет және оның негізгі компоненттері: Ozd.ru/kultura_i_iskusstvo көшірмесі.

4. Он екі том. Тіл құрал. Қазақ және орыс тілдерінде Ахмет Байтұрсынұлы – Астана: «Алашорда» ҚҚ, 2022.

5. Верещагин Е. М., Костомаров В.Г., Язык и культура: Лингвострановедение в преодавании русского языка как иностранного. 4-е изд., перераб. и доп – М., Руский язык. – 1990. – 246 с.

РОЛЬ МЕДИАПЛАТФОРМ В РАЗВИТИИ ЯЗЫКОВОЙ КУЛЬТУРЫ ЛИЧНОСТИ ОБУЧАЮЩЕГОСЯ В АКАДЕМИИ НАЦИОНАЛЬГОЙ ГВАРДИИ

КЕМЕЛБЕКОВ К.Н.
магистрант академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: kanat-kemelbekov@mail.ru.

Аннотация: *в статье анализируются роль и влияние медиаплатформ на формирование языковой культуры курсантов Академии Национальной гвардии Республики Казахстан в контексте требований высших учебных заведений и современных вызовов цифровизации. На основе анализа научной и учебно-методической литературы казахстанских и российских ученых рассматриваются теоретические основы языковой культуры, специфика воздействия социальных сетей и цифровых ресурсов на коммуникативную компетентность. Даны рекомендации по оптимизации использования медиаплатформ для повышения цифровой грамотности и культурной адаптации.*

Ключевые слова: *медиаплатформы, языковая культура, высшее военное образование, цифровая грамотность, социальные сети*.

THE USE OF MEDIA PLATFORMS IN THE DEVELOPMENT OF THE LANGUAGE CULTURE OF STUDENTS AT THE NATIONAL ACADEMY OF ULLAN

KEMELBEKOV K.N.
Graduate student of the National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: kanat-kemelbekov@mail.ru

Abstract: *This article analyzes the role and influence of media platforms in the formation of language culture of cadets of the National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan in the context of the requirements of higher education institutions and the modern challenges of digitalization. Based on the analysis of scientific and educational and methodological literature of Kazakhstani and Russian scientists, the theoretical foundations of language culture, the features of the impact of social media resources on communicative competence and digital are considered. Recommendations are made to optimize the use of media platforms to increase digital literacy and cultural adaptation.*

Key words: *media platforms, language culture, higher military education, digital literacy, social networks.*

REFERENCES

1. Pryliev S.Zh., Imanbayeva S.T., Toleubekova R.K. National Education, Textbook, Almaty, 2015. – 219 6.
2. Abai Kunanbayuly Black Words. Poems. Almaty: Atlas, 2001. – 128 p.

3. National culture and its main components: Copy from Ozd.ru/kultura_i_iskusstvo.

4. Twelve volumes. Language tools. In Kazakh and Russian languages Akhmet Baitursynuly – Astana: «Alashorda» Public Foundation, 2022.

5. Vereshchagin E. M., Kostomarov V.G., Language and culture: Linguistic studies in the translation of Russian language as a foreign language. 4th ed., pererab. I dop M., Russian language. – 1990. – 246 p.

УДК: 070:004.8

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИИ В СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ

КОМАРОВ Г.А.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: georg.komaroff@gmail.com;

[2] магистр по специальности журналистика, старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *Интеграция технологий искусственного интеллекта (ИИ) в средства массовой информации оказывает системное воздействие на трансформацию медиапространства. Данный процесс затрагивает как редакционное производство, так и механизмы распространения контента, включая автоматизацию рутинных операций, персонализацию медиапродукции, развитие журналистики данных и функционирование новостных агрегаторов. Актуальность исследования определяется необходимостью комплексного анализа возможностей и рисков применения ИИ, связанных с изменением профессиональных практик журналистов, усилением потенциала в борьбе с дезинформацией, а также возникновением этических и правовых вызовов.*

Цель исследования состоит в выявлении ключевых теоретических подходов к использованию ИИ в журналистике, оценке эффективности международных практик (Associated Press, Reuters, The New York Times), определении особенностей внедрения ИИ в медиасреде Казахстана и Центральной Азии, а также в систематизации нормативно-правовых и регулятивных аспектов.

Методологическая база исследования включает анализ научной литературы, изучение практических кейсов, сравнительный анализ международного и отечественного опыта, а также рассмотрение регулятивных документов, таких как европейский закон AI Act и формирующееся законодательство Казахстана, направленное на обеспечение прозрачности и ответственности в применении ИИ.

Ключевые слова: *Искусственный интеллект, СМИ, журналистика, цифровизация, медиатехнологии, медиа, автоматизация, фактчекинг, этика, Казахстан, LLM, дезинформация, медиаграмотность*.

Цифровая трансформация медиаиндустрии в настоящее время достигает критической фазы благодаря стремительному развитию технологий искусственного интеллекта (ИИ). Этот процесс представляет собой не просто технологическое нововведение, а фундаментальную революцию, которая

радикально трансформирует парадигмы создания, распространения и потребления новостной информации. Библиометрический анализ Сонни А. Ф. показал резкий рост количества исследований в области ИИ и журналистики: с 41 статья в 2019 году до 122 статей в 2023 году. Данный пример свидетельствует о значительном увеличении количества исследований в данной области, что подчеркивает высокую актуальность и значимость происходящих изменений в современной журналистике [3].

В последние годы наблюдается стремительное развитие технологий искусственного интеллекта, что привело к значительным изменениям во многих сферах человеческой деятельности, включая журналистику. Применение ИИ в этой области открывает новые горизонты для повышения эффективности, объективности и оперативности журналистских материалов. Londoño Proaño отмечает, что применение искусственного интеллекта в сфере журналистики охватывает три ключевых направления: сбор новостей (*news gathering*), создание новостей (news production) и представление новостей (news presentation). Эти области являются предметом активных обсуждений в теоретическом дискурсе, где особое внимание уделяется их уникальным характеристикам и различиям [4].

«Аугментация против автоматизации» (*augmentation vs. automation*) [5]. Модель автоматизации фокусируется на замене человеческого труда алгоритмами при выполнении рутинных, повторяющихся задач. Например, алгоритмы могут преобразовывать структурированные данные, такие как спортивные результаты, финансовые отчеты или прогнозы погоды, в связные, информативные тексты, что позволяет создавать тысячи историй практически без вмешательства человека, кроме первоначального программирования [5]. Крупные агентства, включая Associated Press и Reuters, успешно используют автоматизацию для поиска и обработки мировых новостей [6].

Напротив, подход аугментации направлен на расширение возможностей журналистов, повышение их продуктивности и освобождение от рутинных задач для концентрации на более сложной, требующей критического мышления работе. Инструменты аугментации включают транскрипцию, суммаризацию, анализ больших объемов данных, а также обнаружение информационных трендов и верификацию дезинформации. Помимо этого, ИИ играет ключевую роль в персонализации контента: алгоритмы позволяют медиакомпаниям настраивать пользовательский опыт в реальном времени, предлагая индивидуальные рекомендации на основе привычек потребления, что оптимизирует взаимодействие с аудиторией и открывает новые возможности для трансформации бизнес-моделей, в том числе подписных. В целом, специфика применения ИИ в медиапространстве напрямую связана с необходимостью повышения скорости и объемов производства контента в условиях цифровой конкуренции [7].

Глобальные медиакомпании активно инвестируют значительные финансовые и интеллектуальные ресурсы в проекты, связанные с разработкой и внедрением технологий искусственного интеллекта. Это обусловлено

стремлением оптимизировать рабочие процессы, повысить эффективность операций и максимизировать экономическую выгоду.

В настоящее время инвестиции в искусственный интеллект рассматриваются как неотъемлемый компонент стратегии выживания и устойчивого развития средств массовой информации. В условиях роста информационного потока и высокой конкуренции на медиарынке, журналистика сталкивается с необходимостью радикальной оптимизации процессов, повышения операционной эффективности и удержания аудитории. Внедрение ИИ-технологий представляет собой стратегический императив, направленный на адаптацию медиаиндустрии к новым реалиям цифровой эпохи.

Так Associated Press (AP) фокусируется на автоматизации рутинных задач, что позволяет журналистам сосредоточиться на более значимых аспектах работы и повышает эффективность выпуска контента. Это включает автоматизированное написание отчетов по инцидентам общественной безопасности, публикацию испаноязычных оповещений на основе данных Национальной метеорологической службы, а также автоматическую транскрипцию и сортировку новостных советов [8].

Компания Reuters внедрила Reuters AI Suite для видеопроизводства, включающий продвинутые сервисы транскрипции и мгновенного перевода. Использование собственного LLM для поиска новостей помогает улучшить эффективность рабочего процесса и обогатить метаданные контента, делая его доступным для поиска на разных языках. Согласно отчету, прогнозируемая экономия времени на одного специалиста составляет до пяти часов в неделю [9,10].

The New York Times (NYT) успешно применила ИИ для оптимизации стратегии подписки. Вот ключевые моменты:

Газета внедрила модель машинного обучения под названием *Dynamic Meter*, которая устанавливает индивидуальные лимиты на количество статей для зарегистрированных пользователей.

Стратегия подписки основана на концепции «воронки»: незарегистрированные пользователи сталкиваются с лимитом и предложением зарегистрироваться, а зарегистрированные — с предложением оформить платную подписку после достижения определенного лимита.

Модель Dynamic Meter анализирует данные о вовлеченности пользователей и определяет оптимальные лимиты для достижения ключевых показателей эффективности (KPI).

Система балансирует между двумя метриками: вовлеченностью пользователей и количеством оформленных подписок. Для этого проводятся рандомизированные контролируемые испытания (RCT), которые позволяют оценить влияние разных лимитов на поведение пользователей.

Весовой коэффициент в модели можно регулировать в зависимости от бизнес-целей, что дает гибкость в управлении уровнем «фрикции» (препятствий) для пользователей и помогает увеличивать вовлеченность и конверсию.

Модель машинного обучения Dynamic Meter помогла изданию достичь цели в 10 миллионов подписчиков. Другие инструменты NYT включают Semantic Discovery и Comment Monitoring [10].

Кроме того, Bloomberg создала собственную большую языковую модель (LLM), обученную на финансовых документах, для улучшения задач обработки естественного языка, таких как анализ настроений и классификация новостей, что повышает точность и актуальность финансовой журналистики, основанной на данных. В целом, хотя в редакциях ИИ пока не демонстрирует высокой окупаемости инвестиций (ROI) с точки зрения прямой выручки (лишь 9% кейсов), его основная текущая ценность заключается в достижении высоких показателей продуктивности и операционной эффективности [5,6].

Применение ИИ в медиа Центральной Азии находится на этапе становления, фокусируясь в основном на образовании, фактчекинге и борьбе с дезинформацией. В Казахстане для интеграции передового опыта в образовательный процесс был открыт Центр искусственного интеллекта в медиа (КазНУ), который объединяет нейронные сети, анализ данных и большие языковые модели (LLM). Лаборатория оснащена самым мощным суперкомпьютером в Центральной Азии для работы с высококачественными визуальными данными [14].

Ключевую роль в противодействии дезинформации играют казахстанские некоммерческие проекты, такие как Factcheck.kz и MediaNet. Редакции используют ИИ-инструменты для проверки фактов, изучения информационных трендов, а также для создания интерактивных материалов, например, викторин, что способствует повышению медиаграмотности.

Несмотря на потенциал, исследования показывают, что ведущие генеративные ИИ-модели не всегда способны распознать дезинформацию. Исследовательская группа NewsGuard изучила эффективность чат-ботов в борьбе с дезинформацией перед выборами в США. Анализ десяти ведущих чат-ботов показал, что в 18% случаев ИИ повторяет дезинформацию, а в 38% — предоставляет неопределенные или нерелевантные ответы. Методология включала запросы от «обычных» пользователей, наводящие вопросы и запросы от «злонамеренных субъектов». В 70% случаев чат-боты повторяли ложные утверждения, особенно от «злонамеренных субъектов». Этот факт подчеркивает, что ИИ не является самодостаточным инструментом и требует обязательного человеческого контроля [15].

Интеграция ИИ в медиа сопряжена с серьезными этическими и правовыми рисками, которые требуют немедленного регулирования. Среди этических аспектов использования ИИ выделяют отсутствие четких стандартов, что создает риск обмана, манипуляций и предвзятости для аудитории. Существует также риск того, что неспособность журналистов раскрывать использование ИИ, особенно в генеративном контенте, может подорвать доверие аудитории. В связи с этим, новостные организации обязаны обеспечивать механизмы прозрачности, объяснимости и подотчетности при внедрении ИИ. Кроме того,

широко обсуждается опасение, что ИИ может подавить креативность и оригинальность, а также привести к сокращению рабочих мест в журналистике, снижая качество и аутентичность контента [13].

В области правового регулирования остро стоит вопрос об авторском праве на генеративный контент, созданный ИИ. Предлагается установить особый правовой режим для такого контента, предусматривающий обязательную маркировку и исключение его из расчетов авторских вознаграждений. На международном уровне Европейский союз принял первый в мире всеобъемлющий закон об ИИ — AI Act. Закон вступил в силу 13 марта 2024 года и устанавливает стандарты для использования ИИ на основе этики, безопасности и защиты прав. AI Act вводит дифференцированный подход: строгие требования к системам высокого риска, включая прозрачность, оценку рисков и публикацию данных о моделях ИИ. Внедрение этих требований происходит в течение двух лет, с трехлетним периодом для систем высокого риска. Акт также требует от компаний публиковать информацию о контенте, использованном для обучения ИИ-моделей, что способствует повышению прозрачности и ответственности. AI Act является важным шагом в защите прав, обеспечении прозрачности и безопасности ИИ [12].

Казахстан находится на этапе формирования законодательной базы: разрабатываемые принципы регулирования ИИ включают законность, прозрачность, объяснимость, ответственность, а также приоритет благополучия человека и защиту данных. Существующая правовая база, включая Законы «О масс-медиа» (2024) и «О информатизации» (2015), создает основу для дальнейшей интеграции вопросов ИИ в национальную информационную безопасность [1,2].

Искусственный интеллект является мощным инструментом, который может обеспечить операционную эффективность, персонализацию контента и оптимизировать рабочие процессы в современных СМИ. Международный опыт приведенный в статье показывает, что ИИ уже стал неотъемлемой частью редакционной работы, особенно в области автоматизации рутинных задач и настройки подписок.

Однако преимущества технологий сопряжены с серьезными вызовами, особенно в сфере информационной безопасности, этики и права. ИИ-инструменты должны использоваться с обязательным «человеческим контролем» для противодействия дезинформации. Практическое значение данного исследования заключается в том, что его выводы могут быть использованы для разработки и внедрения образовательных программ по ИИ-грамотности и цифровой этике на факультетах журналистики, аналогично инициативе, предпринятой в КазНУ. Обобщенный опыт международных медиакомпаний может служить ориентиром для казахстанских СМИ в разработке собственных стратегий внедрения ИИ с акцентом на аугментацию (усиление) работы журналистов, а не только на полную автоматизацию. Наконец, анализ этических и правовых вызовов подчеркивает необходимость

ускоренной разработки национальных стандартов и регулятивных рамок в Казахстане для обеспечения прозрачности, подотчетности и защиты аудитории от алгоритмической предвзятости и дипфейков.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «О информатизации» от 24 ноября 2015 года № 418-V ЗРК // Ведомости Парламента РК. – 2015. – № 22. – Ст. 133.

2. Закон Республики Казахстан «О масс-медиа» от 19 июня 2024 года № 19-VIII ЗРК // Ведомости Парламента РК. – 2024. – № 12. – Ст. 75.

3. Alem Febri Sonni. Digital transformation in journalism: mini review on the impact of AI on journalistic practices – [Электронный ресурс] – 2025. Режим доступа: https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2025.1535156/full.

4. Cristian Londoño-Proaño, Jorge Buele. Can artificial intelligence replace journalists? A theoretical approach – [Электронный ресурс] – 2025. Режим доступа: https://www.frontiersin.org/journals/communication/articles/10.3389/fcomm.2025.1537146/full.

5. Amaya Noain-Sánchez. Addressing the Impact of Artificial Intelligence on Journalism: the perception of experts, journalists and academics – [Электронный ресурс] – 2022. Режим доступа: https://www.researchgate.net/publication/361168894_Addressing_the_Impact_of_Artificial_Intelligence_on_Journalism_the_perception_of_experts_journalists_and_academics.

6. Charlotte Hu, Amanda Downie. How is AI being used in journalism? – [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.ibm.com/think/insights/ai-in-journalism.

7. The Associated Press. Отдел искусственного интеллекта AP: автоматическое написание, транскрипция и оповещения о новостях – [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://www.ap.org/solutions/artificial-intelligence/.

8. Reuters Agency. Reuters Unveils AI Suite to Revolutionize Customers' Video Production – [Электронный ресурс]. Режим доступа: https://reutersagency.com/resources/reuters-unveils-ai-suite-to-revolutionize-customers-video-production.

9. Thomson Reuters. The Data Speaks: What Has Changed in AI Adoption Trends This Year – [Электронный ресурс] – 2025. Режим доступа: https://www.thomsonreuters.com/en/insights/articles/the-data-speaks-what-has-changed-in-ai-adoption-trends-this-year.

10. Supekar, R. New York Times uses machine learning to create a smarter paywall – [Электронный ресурс] – 2023. Режим доступа: https://www.inma.org/blogs/ideas/post.cfm/new-york-times-uses-machine-learning-to-create-a-smarter-paywall.

11. Дарья В. Неренц. Юридические и этические проблемы регулирования применения искусственного интеллекта в современных массмедиа – [Электронный ресурс] – 2024. Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/n/yuridicheskie-i-eticheskie-problemy-regulirovaniya-primeneniya-iskusstvennogo-intellekta-v-sovremennyh-massmedia.

12. Courtney C. Radsch. The AI Act's Extended Timeline Is Perilous for Journalism, and Democracy – [Электронный ресурс] – 2024. Режим доступа: https://www.cigionline.org/articles/the-ai-acts-extended-timeline-is-perilous-for-journalism-and-democracy.

13. Дарья В. Неренц. Специфика применения искусственного интеллекта в современном медиапространстве – [Электронный ресурс] – 2024. Режим доступа: https://cyberleninka.ru/article/n/spetsifika-primeneniya-iskusstvennogo-intellekta-v-sovremennom-mediaprostranstve/viewer.

14. В КазНУ открыт Центр искусственного интеллекта в медиа – [Электронный ресурс] – 2025. Режим доступа: https://www.gov.kz/memleket/entities/sci/press/news/details/1005021?lang=ru.

15. Factcheck.kz. ИИ не способен распознать дезинформацию накануне выборов в США – [Электронный ресурс] – 2024. Режим доступа: https://factcheck.kz/novosti/ii-ne-sposoben-raspoznat-dezinformatsiyu-nakanune-vyborov-v-ssha-issledovateli/.

УДК:070

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДЫ ОҚЫТУДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КУЛЬТУРОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІСІ

КАБЫЛБАЕВ А.А.
бакалавр, дене шынықтыру дярлығы және спорт кафедрасы бастығының орынбасры, Қазақстан Республикасының Ұлттық ұлан Академиясы, Петропавл қ. E-mail: Kabylbaevp78@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада түсінікті және пайдалы ақпараттық ортаны ұйымдастыруды, оны пайдалануды оқытуды, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, жалпы мәдениетін дамытуды ынталандыратын жағдайлар жасауды көздейтін дене шынықтыруды оқытудың ақпараттық-мәдени аспектісінің мүмкіндіктері қарастырылады.*

Түйінді сөздер: *дене шынықтыру, ақпараттық-мәдени аспект,*

Қазақстан мемлекетін жаңғырту индустриялық қоғамнан білімді тарату процесі негізгі болып табылатын және білім беру жүйесін дамытуға үлкен дәрежеде сүйенетін ақпараттық қоғамға көшуді негіздейді.

Сонымен қатар, қазіргі заманғы әлеуметтік-мәдени жағдай құндылықтарды қайта бағалаумен, алдыңғы ұрпақтың тәжірибесін сыни тұрғыдан зерделеумен, өзінің кәсіби болашағы мен қоғамның болашағы туралы жаңа түсініктермен сүйемелденеді.

Біздің зерттеу тұрғысынан қазіргі жағдайға берілген жауаптың бір нұсқасы ретінде түрлі пәндерді, атап айтқанда, дене шынықтыруды оқытудың ақпараттық-мәдени аспектісін пайдалану болып табылады.

Аталған пәннің мақсаттарын анықтауда алуан түрлілік бар екенін атап өткен жөн: «оқушылардың денсаулығын нығайту», «дене шынықтыру даярлығының деңгейін арттыру», «жан-жақты дамыған адамдарды тәрбиелеу», «қозғалыс қабілеттерін дамыту» және т.б.

«Дене шынықтыру» мақсатын түсіндірудегі мұндай көп қырлылық, бір жағынан, осы оқу пәнінің білім алушы жастардың тұлғасын дамытуға ықпал ету мүмкіндігінің кеңдігі туралы куәландырады, бұл жалпыға бірдей танылған, екінші жағынан – педагог қызметінің мақсатты компонентін қалыптастырудағы елеулі олқылықтар туралы. Бұл мектеп пен ЖОО-да дене шынықтыру бойынша оқу процесінің тиімділігінің жеткіліксіздігіне себепші болатын негізгі субъективті факторлардың бірі деген пікірмен келісеміз. Біздің ойымызша, оқытудың ақпараттық-мәдени аспектісі түсінікті және пайдалы ақпараттық ортаны ұйымдастыруды, оны пайдалануды үйретуді, білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, жалпы мәдениетін дамытуды ынталандыратын жағдайлар жасауды көздейді. Ол қажетті және жеткілікті көлемдегі мәліметтерді, олардың оңтайлы артықшылығын, жоғары эстетикалық қадір-қасиетін, әлеуметтік

маңыздылығын, танымдық, моральдық-адамгершілік құндылығын және т.б. қамтиды.

Елімізде дене шынықтыру мен спортты жаппай дамытуға негізделген «денсаулық индустриясын» құру таза сауықтырудан бөлек, әлеуметтік, экономикалық, қорғаныстық тұрғыдан зор маңызға ие екенін атап өткім келеді. Алайда дене шынықтыру жаттығуларымен үнемі шұғылданатындар саны бізде әлі де аз. Дене шынықтыру мен спорттың рөлі мен пайдасын түсінуден бастап оларды практикалық қолдануға дейін арақашықтық әлі де өте үлкен.

Әлеуметтанушылар орынды сұрақтар қояды: жалпы білім беретін мектепті, орта және жоғары оқу орындарын бітіргеннен кейін дене шынықтыру көптеген жылдар бойы оқу міндетті пән болып табылатындықтан, оның жанкүйерлерінің саны күрт қысқаратыны немен түсіндіріледі; сауалнамалар көрсеткендей, халықтың жартысына жуығы ғана оның денсаулық пен еңбек өнімділігіне игі әсеріне сенеді; қандай себептермен халықтың көпшілігі белсенді демалыс үшін уақыт пен жағдайға ие бола отырып, дене шынықтыру мен спорт мүмкіндіктерін пайдаланбайды; неліктен жалпы білім беретін мектептердегі ата-аналардың 80%-ы балаларының «Дене шынықтыру» пәні бойынша үлгеріміне қызығушылық танытпайды.

Бұл сұраққа жауап айдан анық: біз білім беру жүйесінде жастардың тиісті дене шынықтыру білімділігін қамтамасыз ете алмай отырмыз. Біздің дене шынықтыру процесімізде бағыныштыларымызды дене шынықтыруға баулумен ғана шектелмеуге тиіспіз. Дене шынықтыру мен спорттың пайдасы туралы қазіргі шектеулі түсініктің дәл өзі тудыруы мүмкін. Айта кетейік, дене шынықтыру жаттығуларымен айналысу – бұл басқа адамдармен, табиғатпен қарым-қатынас жасау, коммуникабельділік пен ұжымды тәрбиелеу құралдары, жүйке-эмоционалдық зарядтау, белсенді демалыс, ойын-сауық саласы.

Ақпараттық-мәдени аспект: 1) пәнаралық байланыстарды пайдалануды; 2) ата-аналармен жұмысты; ауызша, баспа және көрнекі насихатты; 3) оқу процесіне «Оқушының дене денсаулығы паспортын» енгізуді көздейді. Негізгі міндет – білім алушыларда, олардың ата-аналарында, педагогикалық ұжымда өскелең ұрпақты үйлесімді дамыту мен тәрбиелеудің маңызды факторы ретінде денсаулықты нығайтудың, оқу, еңбек және шығармашылық белсенділікті арттырудың, өз Отанын қорғауға дайындықтың тиімді құралы ретінде дене шынықтыру жаттығуларымен айналысуға саналы қарым-қатынасты тәрбиелеу. Біз мұндай жұмыстың тиімділігінің маңызды шарты ретінде – оның күнделікті жұмысы деп санаймыз, Бір реттік іс-шаралармен шектелуге болмайды, Дене тәрбиесі мәселелерімен тек мұғалімдер мен дене шынықтыру оқытушылары ғана айналысуы тиіс деп те заңсыз ойлауға болады. Ең бастысы, мұндай жұмыс мектепте және жоғары оқу орнында барлық қызметкерлердің жүргізуі, дене шынықтыру мен спортты насихаттау жалпы қамқорлыққа айналуы тиіс. Сауалнама көрсетіп отырғандай, мектеп мұғалімдерінің тек 50%-ы ғана дене шынықтыру-спорт жұмысына қызығушылық танытады, ал қалған бөлігі оған немқұрайлы қарайды. Әріптестерімен пікірлес және көмекші болуы дене

шынықтыру мұғаліміне қиын, бірақ орындауға қиын. Оның үстіне мектепте бұл ЖОО-ға қарағанда оңайырақ, сондықтан мектептен бастау керек. Мектептегілердің барлығы дерлік сабақтан басталады. Дене шынықтыру сабағында дене шынықтыру мұғалімінің ақпараттық-мәдени қызметі де басталады деп айтуға болады. Егер әрбір сабақ оқушыларға жаңа нәрсе берсе, олар қызықты болса, олардың белсенділігін арттырса, қажетті теориялық мәліметтерді өз бетінше білуге және өмірлік маңызды дағдыларды меңгеруге ынталандырса, педагог көп нәрсеге қол жеткізе алады. Оған барлық мұғалімдердің бұқаралық дене шынықтыру мен спорт үшін бірыңғай іс-қимылына қол жеткізу де айтарлықтай жеңілірек болады. Мұндай іс-қимылдың мүмкіндігі шексіз, оның үстіне олар тәрбиелік және сыныптан тыс жұмыстарға ғана емес, барлық пәндер бойынша сабақтарға да таралады. Мектептегі дене тәрбиесі өте жақсы пәнаралық байланыстарға ие. Бұл оқушылардың денсаулығын нығайту, функционалдық дайындығы, ақыл-ой және дене жұмыс қабілетін қамтамасыз ету мәселелерін шешетін жалғыз пән. Ол болашақ кәсіби қызметте қажетті физикалық сапа мен қимыл-қозғалыс дағдыларын қалыптастырып қана қоймайды, сонымен қатар еңбек процесінде дене жаттығулары мен сауықтыру іс-шараларын пайдалану бойынша арнайы білім береді. Пәнаралық байланыстарды пайдалану сабақтың мазмұнын тереңдетеді, оның танымдық құндылығын арттырады. Ата-аналар жиналыстарындағы мерзімді ақпарат, мектептің, сыныптың дене шынықтыру істері мен спорттық жетістіктері туралы бірлескен конференциялар; балалардың денсаулық жағдайы мен дене шынықтыру дайындығы; мемлекеттік оқу бағдарламаларының талаптары; үй тапсырмалары мен үлгерімінің мазмұны; қозғалыс режимі мен сабақ нысандары; спорттық жарыстарға, кештерге шақыру, оларға қатысу біздің көмекшілеріміз оқитын ата-аналардың едәуір бөлігін құруға мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері бойынша біз мектеп оқушылары мен олардың ата-аналарына арналған арнайы жадынама дайындадық.Онда қалада үйретілетін барлық спорт түрлері және басқа да ақпараттар көрсетілді: БЖСМ-де қабылданатын балалардың жасы, спорт мектебінің орналасқан жері және жаттығу базасы туралы, спорттың әртүрлі түрлері бойынша танымал спортшылар мен жетекші жаттықтырушыларға сипаттама және басқа да ақпараттар берілді.Ата-аналардың көпшілігі осындай жадынамаға жағымды баға берді, сонымен қатар, мектеп оқушылары мен олардың ата-аналары оқушылар мен мұғалімдердің тамағы. Көрнекі үгіт-насихат үшін мектепте жасалған дене шынықтыру бұрышы да қызмет етеді, оның орталық орнында мектеп командалары әртүрлі спорттық жарыстарда алған кубоктары, грамоталары бар сөрелер орналасқан. Біздің зерттеуіміздің тағы бір маңызды бағыты оқу процесіне «Оқушының дене шынықтыру паспортын» енгізу болып табылады. Паспорт оқушы туралы негізгі деректерді қамтиды: тегі, аты, әкесінің аты, туған күні, медициналық топ, мектеп, сынып, ата-аналар туралы мәліметтер. Негізгі деректерден басқа паспорт әртүрлі көрсеткіштер мен олардың өзгеру динамикасын қамтиды. Осы паспортта білім алушы өзінің дене шынықтыру даярлығының деңгейін дербес есепке

алады. Бұл үшін, мысалы, айналмалы жаттығу әдісін қолдануға болатын бір жартыжылдықтағы 10 сабақ таңдалады. Паспортты пайдаланудың маңызды кезеңі – жариялылық принципін сақтау. Педагогикалық ұжымның көптеген мүшелері дене шынықтыру пәні мұғалімдерінің бірлескен авторлары болды: сынып жетекшісі, медицина қызметкері. Психологиялық-педагогикалық әдебиетті, жеке зерттеуді зерттеу және талдау бізге ақпараттық-мәдени аспектіні енгізу білім алушылардың дене шынықтыруын қалыптастыруға ықпал етеді деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл жағдайда дене шынықтырудың мақсаты дене шынықтырудың құндылық әлеуетін игеру арқылы ақпараттық мәдениет арқылы тәрбиелеу болып табылады.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Крамской С.И., Амельченко И.А. Техникалық жоғары оқу орны жағдайында сауықтыру бағдарламасын іске асыру туралы, 2014. – № 3. – С.93-98.

2. Шенникова М.Ю., Борисевич М.А. Дене шынықтыру және спорт саласындағы білім беру бағдарламаларын дамыту, 2016. – № 11 (206). – С. 135-142.

3. Ахметова Д.З. Экологиялық адам: цифрландыру дәуіріндегі.

4. А.Н. Покида, Н.В. Зыбуновская, И.А. Газиева, Салауатты өмір салтын қалыптастырудағы жоғары білім рөлі (әлеуметтану зерттеу нәтижелері бойынша), 2022. – Т. 31. – № 1. – С. 72-88. DOI: 10.31992/0869-3617-2022- 31-1-72-88.

5. Қазынашы С.В., Лопатина О.В., Боголюбова Ж.Ю. Дене шынықтыру емес жоғары оқу орнында дене шынықтыруды оқыту тәжірибесі. – 2013.– № 8-9. – С. 101-105.

6. Таймазов В.А., Агеевец В.У., Курамшин Ю.Ф. Еңбек пен қорғанысқа дайын: дене шынықтыру кешенін әзірлеуге және жетілдіруге университеттің қосқан үлесі туралы. – 2016. – № 11 (206).

REFERENCES

1. Kramsk S.I., Amelchenko I.A. (J.A.) Zho (J.A.) on the orna of Saoua (B.D.A.) and B. Darlamasske (Asyra), 2014. – № 3. – S.93-98.

2. Shennikova M.Y., Borisevich M.A. Dene (S.H.) on the sport of salasinda (B.A.) on the taking of b.a., 2016. – №11 (206). – S. 135-142.

3. D. D. Ahmetova Ecology of Adams on the digital divide.

4. Pokida A.N., Zybunovsky N.V., Gaziev I.A. The role of higher education in the formation of a healthy lifestyle (based on a sociological study), 2022. – T. № 1. – S. 72-88. DOI: 10.31992/0869-3617-2022- 31-1-72-88

5. Treasurer S.V., Lopatina O.V., Bogojubova, J.J., Experience in Physical Education at Non-Physical University / Higher Education in Russia. – 2013. No. 8-9. –S. 101-105.

6. Taimazov, V.A. Agueevec V.U., Kuramshin Y.F., on the University ' s contribution to the development and improvement of the physical education complex «Gothov to work and defence». – 2016. – № 11 (206).

INFORMATION AND CULTURAL ASPECTS OF THE PHYSICAL CULTURE

KABYLBAYEV A. A.
bachelor, deputy head of the Department of physical training and Sports, National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk E-mail: Kabylbaevp78@mail.ru

Abstract: *The article examines the possibilities of the information culture aspect of the teaching of physical culture, which provides for the organization of an understandable and useful information environment, the teaching of its use, the creation of conditions conducive to the development of individual characteristics and the general culture of students.*
Key words: *physical culture, information and culture*.

ИНФОРМАЦИОННО-КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРЕПОДАВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

КАБЫЛБАЕВ А.А.
бакалавр, заместитель начальника кафедры физической подготовки и спорта Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: Kabylbaevp78@mail.ru

Аннотация: *В статье рассматриваются возможности информационнокультурологического аспекта преподавания физической культуры, который предусматривает организацию понятной и полезной информационной среды, обучение пользоваться ею, создание условий, стимулирующих развитие индивидуальных особенностей, общей культуры обучающихся.*
Ключевые слова: *физическая культура, информационно-культурологический аспект.*

УДК 37.01

ВЗАИМОСВЯЗЬ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ КУРСАНТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МЕДИАПЛАТФОРМ

МАЛДЫБАЕВ К.Б.[1] АЛИБЕКОВ А.Т. [2]

[1] старший преподаватель Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, соискатель Университета общественной безопасности Республики Узбекистан,

[2] начальник отдела учебной и научной работы Главное командование Национальной гвардии Республики Казахстан.

Аннотация. В статье исследуется взаимное влияние традиционных и современных форм патриотического воспитания курсантов Национальной гвардии РК и растущей роли образовательных медиаплатформ (видеокурсы, платформы массового и вузовского обучения, социальные сети, государственные порталы). Проанализированы теоретические подходы к патриотическому воспитанию в казахстанском контексте, современные цифровые тренды в медиаобразовании и возможные механизмы синергии между ними.

Ключевые слова: образовательные медиаплатформы, патриотическое воспитание, профессиональная и гражданская идентичность, интерактивное вовлечение и персонализация обучения.

Патриотическое воспитание исторически занимает важное место в системе подготовки военнослужащих и курсантов: оно формирует мотивацию к службе, восприимчивость к ценностям государства и устойчивость к внешним информационным вызовам.

В то же время цифровая трансформация образования создала мощные инструменты — образовательные медиаплатформы — которые способны масштабно и оперативно доносить знания, модифицировать формы взаимодействия с аудиторией и создавать медиасреду для формирования ценностных установок. Вопрос о том, как эти два пласта — традиционные воспитательные практики и цифровые медиаресурсы — соотносятся и могут ли медиаплатформы усилить воспитательный эффект в военных вузах, является предметом настоящего исследования.

Рассмотрим теоретические основы патриотического воспитания в Республике Казахстан.

В отечественной педагогике патриотическое воспитание рассматривается как системообразующий процесс, включающий сознательное усвоение историко-культурных представлений, нравственных норм, готовности к служению Отечеству.

Работы казахстанских исследователей подчёркивают специфику багатонационального и мультиконфессионального общества Казахстана: воспитание патриотизма должно опираться на национальную идентичность, уважение к исторической памяти (включая вклад в победы и оборонительные традиции), и одновременно развивать гражданскую солидарность в многоэтническом контексте. Эти положения подтверждаются методическими рекомендациями и исследованиями, посвящёнными государственным программам воспитательной работы.

Выделим ключевые компоненты патриотического воспитания курсантов:

Историческое просвещение и формирование исторической памяти.

Формирование профессиональной и гражданской идентичности (роль службы, долг, честь).

Развитие морально-волевых качеств через практическую деятельность (учения, волонтёрские и патриотические акции).

Информационная (медиаграмотность) и идеологическая стойкость к дезинформации.

Под образовательными медиаплатформами в данной работе понимаются онлайн-платформы и медиаресурсы, ориентированные на обучение и воспитание: от государственных образовательных порталов и образовательных YouTube-каналов до специализированных платформ (онлайн-курсы, виртуальные музеи, интерактивные временные линии).

Для Казахстана примерами таких ресурсов служат как национальные инициативы и платформы (в том числе проекты, ориентированные на школьное образование), так и международные сервисы, используемые в локальном контенте.

Современные медиаплатформы дают возможность мультимодального изложения (видео, анимация, инфографика), интерактивного вовлечения и персонализации обучения, что представляет большой воспитательный потенциал.

Выделим особенности взаимодействия практик патриотического воспитания и образовательных медиаплатформ. При этом можно обозначить следующие функции:

1. Информационно-просветительская функция

Медиаплатформы расширяют доступ к историческим источникам, документальным фильмам, свидетельствам ветеранов и хронике событий, что усиливает эффект исторического просвещения при патриотическом воспитании. Важна установка фильтров качества и экспертной проверки контента, чтобы исключить искажения и манипуляции исторической информацией. Государственные и академические публикации подчёркивают необходимость использования проверенных материалов и сотрудничества с музеями и архивами в создании контента.

2. Модули для формирования гражданской идентичности

Интерактивные курсы и платформы способны моделировать сценарии служебной деятельности, симуляции принятия решений в экстремальных условиях, роле-плей и кейс-анализ — всё это способствует формированию профессиональных ценностей и готовности к службе. Плюс — возможность контроля уровня усвоения через тесты и портфолио, что интегрирует воспитательный результат с оценочной практикой.

3. Вовлечение и мотивация через цифровые форматы

Короткие видеоролики, интерактивные квизы, VR-экскурсии по историческим местам повышают вовлечённость курсантов, особенно тех, кто привык к цифровой среде. Однако важным остаётся баланс: цифровой контент не должен заменять живой инструктаж, практическую подготовку и коллективные воспитательные мероприятия, а лишь дополнять их.

4. Проблема фрагментации и информационного шума

Аналитические исследования казахстанского медионадзора и контент-исследования (например, по детскому и молодёжному контенту) фиксируют высокий уровень фрагментированного и порой низкокачественного контента в соцсетях и видеохостингах. Для воспитательной работы это угроза: без медиаграмотности курсанты уязвимы к дезинформации и идеологическим манипуляциям. Отсюда вытекает задача воспитания критического мышления и навыков проверки источников.

Каковы особенности применения медиаплатформ в военных учебных заведениях, на примере Национальной гвардии?

Во –первых, специфика целевой аудитории. Курсанты Национальной гвардии — молодые люди с выраженной практической направленностью и высоким уровнем дисциплины; это позволяет применять более жестко структурированные и дидактически насыщенные цифровые курсы (модули по военной истории, праву, этике службы).

Во-вторых, требования к достоверности. Контент для военных учебных заведений должен проходить экспертизу со стороны военных педагогов и историков; сотрудничество с профильными институтами и архивами обеспечивает качество материалов.

В-третьих, интеграция с воспитательной практикой. Медиаплатформы используются в качестве предварительной подготовки к занятиям, для последующей рефлексии (портфолио, эссе, дискуссии), а также для дистанционных форм обучения в условиях тренингов и учений.

На основе анализа литературы и практик предлагаем следующие рекомендации:

Создание авторитетного контент-хаба для военных учебных заведений. Централизованный ресурс с экспертно проверенным мультимедийным контентом (видеолекции, архивные документы, интерактивные модули).

Модульная структура программ. Разделение контента на обязательные и факультативные модули: история войск, правовые основы, этика службы, медиаграмотность, кейсы принятия решений. Это упрощает внедрение в

учебный план и позволяет гибко адаптировать программы под профили подготовки.

Интеграция интерактивных сценариев и симуляций. Использование симуляторов и VR/AR для имитации служебных ситуаций повысит практическую значимость и эмоциональную вовлечённость курсантов.

Обучение медиаграмотности как обязательный компонент. Включить курсы по проверке источников, распознаванию манипуляции и работе с социальными сетями, чтобы повысить информационную устойчивость личного состава.

Оценка эффективности и исследовательская поддержка. Ввести систему мониторинга: предтесты/посттесты, анализ поведения на платформе, качественные интервью и фокус-группы — для адаптации контента и методик. Рекомендуется сотрудничество с академическими учреждениями для проведения научных исследований по результативности.

При этом возможны риски и ограничения, а именно:

Риск поверхностного, «конфетного» патриотизма. Красиво оформленный цифровой контент может создавать иллюзию воспитательной работы без достижения глубинных ценностных изменений. Поэтому цифровые инструменты должны сочетаться с практикой, дисциплинарной работой и личным примером преподавателей и командиров.

Технические и организационные барьеры. Не везде есть равный доступ к технике, высокоскоростному интернету; требуется инвестирование в инфраструктуру и подготовку кадров.

Угроза информационной манипуляции. Наличие внешних источников низкого качества и пропагандистских материалов требует постоянной экспертизы и надзора за контентом, используемым в воспитательных целях.

Таким образом, интеграция образовательных медиаплатформ в систему патриотического воспитания курсантов Национальной гвардии Республики Казахстан представляет значительный потенциал повышения эффективности воспитательной работы: медиаплатформы расширяют доступ к историческим материалам, позволяют моделировать профессиональные ситуации и повышают вовлечённость молодых людей в воспитательные процессы.

Вместе с тем успех интеграции требует соблюдения условий: экспертной подготовки контента, развития медиаграмотности, сочетания цифровых и традиционных форм воспитания, а также системной оценки результатов. Рекомендации, изложенные в статье, ориентированы на создание сбалансированной медиапедагогической модели, способной укрепить гражданско-патриотическую идентичность курсантов в условиях цифровой эпохи.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

Tolen Z. *Formation of Civil and Patriotic Education of Youth in Kazakhstan*. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 2014.

Бекетаева С.С. *Патриотизм курсантов Академии ...* (статья, анализ практик воспитания в военных учебных заведениях Казахстана).

Методические рекомендации: *Патриотическое воспитание подрастающего поколения* — Л. Койшигулова. (2024).

Шапашев М.А. *Государственно-патриотическое воспитание курсантов* (2022).

Velitchenko S.N. *Роль цифровых медиа в популяризации научного знания* (2022).

Исследование: *Исследование детского контента в Казахстане* (КИПД, 2023) — аналитический доклад о качестве контента в Instagram, TikTok и YouTube.

REFERENCES

Tolen Z. *Formation of Civil and Patriotic Education of Youth in Kazakhstan*. Procedia — Social and Behavioral Sciences, 2014.

2. Beketaeva S.S. Patriotism of Cadets of the Academy ... (article, analysis of educational practices in military educational institutions of Kazakhstan).

3. Methodological recommendations: Patriotic education of the younger generation - L. Koishigulova. (2024).

4. Shapashev M.A. State and Patriotic Education of Cadets (2022).

5. Velitchenko S.N. The Role of Digital Media in the Popularization of Scientific Knowledge (2022).

6. Research: Research on Children's Content in Kazakhstan (KIPD, 2023) - an analytical report on the quality of content on Instagram, TikTok, and YouTube.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҰЛТТЫҚ ҰЛАНЫ КУРСАНТТАРЫНЫҢ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕСІ МЕН БІЛІМ БЕРУ МЕДИА ПЛАТФОРМАЛАРЫНЫҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ

МАЛДЫБАЕВ Қ.Б.[1], АЛИБЕКОВ А.Т.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының аға оқытушысы, Өзбекстан Республикасы Қоғамдық қауіпсіздік университетінің ізденушісі;

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы Бас қолбасшылығы, оқу және ғылыми жұмыстар бөлімінің бастығы.

Аңдатпа. *Мақалада ҚР Ұлттық ұланы курсанттарына патриоттық тәрбие берудің дәстүрлі және заманауи нысандарының өзара әсері және білім беру медиа платформаларының (бейне курстар, жаппай және жоғары оқу орындарын оқыту платформалары, әлеуметтік желілер, мемлекеттік порталдар) өсіп келе жатқан рөлі зерттеледі. Қазақстандық контексте патриоттық тәрбиеге теориялық көзқарастар, медиа білім берудегі заманауи цифрлық трендтер және олардың арасындағы синергияның мүмкін механизмдері талданды.*

Түйінді сөздер: *білім беру медиа платформалары, патриоттық тәрбие, кәсіби және азаматтық бірегейлік, оқытуды интерактивті тарту және жекелендіру.*

RELATIONSHIP OF THE PATRIOTICAL RETURN OF THE COURSANTS OF THE NATIONAL GUARDIA OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE EDUCATIONAL MEDIAL PLALATFORM

MALDYBAEV K.B. [1] ALIBEKOV A.T. [2]

[1] Senior Lecturer at the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Applicant at the University of Public Security of the Republic of Uzbekistan,

2 Head of the Department of Educational and Scientific Work at the Main Command of the National Guard of the Republic of Kazakhstan.

Abstract. *The article explores the mutual influence of traditional and modern forms of patriotic education among cadets of the National Guard of the Republic of Kazakhstan and the growing role of educational media platforms (video courses, mass and university learning platforms, social networks, and government portals). It analyzes theoretical approaches to patriotic education in the Kazakhstani context, modern digital trends in media education, and possible mechanisms for synergy between them.*

Keywords: *educational media platforms, patriotic education, professional and civic identity, interactive engagement, and personalized learning.*

ӘОЖ 32

ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ РӨЛІ

МАЛДЫБАЕВ Қ.Б.[1], АБДРАЙМ Н.И.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, әскери педагогика және психология кафедрасының аға оқытушысы, магистр, полковник.

[2] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының 2 оқу батальон курсанты.

Андатпа: *Мақалада әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз етудегі жасанды интеллект рөлі, қауіптерді анықтау және алдын алуы қарастырылған.*

Түйінді ұғымдар: *ақпараттық қауіпсіздік, бұқаралық ақпарат құралдары, жасанды интеллект.*

Кіріспе

Қазіргі заманғы соғыс қимылдары мен әскери операциялар тек қана қару-жарақ пен техникалық қуатқа емес, сонымен бірге ақпараттық-коммуникациялық жүйелердің сенімділігіне де тәуелді. Әскери коммуникациялар – басқару, барлау, тактикалық және стратегиялық деңгейлерде шешім қабылдау үдерісінің негізі. Осы тұрғыдан алғанда, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету ұлттық қауіпсіздіктің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Соңғы онжылдықта жасанды интеллект (AI) технологиялары әскери саладағы ақпараттық қауіпсіздікті арттыруда жаңа мүмкіндіктер ашты.

Әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігі

Ақпараттық қауіпсіздік – бұл құпиялылықты, тұтастықты және қолжетімділікті қорғау жүйесі. Әскери салада бұл талаптар аса жоғары деңгейде болуы шарт. Әскери коммуникациялар кибершабуылдардың негізгі нысанына айналып отыр, себебі қарсылас тарап басқару тетігін бұзу арқылы тактикалық артықшылыққа ие болуы мүмкін.

Негізгі қауіптер:

Кибершабуылдар және зиянды бағдарламалар

Кибершабуылдар қарсыластың әскери басқару жүйелерін істен шығару немесе уақытша бұғаттау мақсатында жүзеге асады. Бұған DDoS-шабуылдар, фишингтік хаттар, байланыс арналарын «басып алу» жатады. Мұндай шабуылдар соғыс қимылдары кезінде шешім қабылдауды кешеуілдетіп, бөлімшелер арасындағы үйлестіруді бұзуы мүмкін.

Зиянды бағдарламалар (malware) арнайы жасалып, әскери серверлерге немесе байланыс құрылғыларына енгізіледі. Олар құпия ақпаратты жинап,

сыртқа жіберуі, жүйені басқаруды қарсыластың қолына беруі мүмкін. Мысалы, вирус, троян немесе «құрт» бағдарламалары.

Жалған ақпарат тарату (дезинформация). Дезинформация – қарсыластың моральдық-психологиялық жағдайына әсер етудің тиімді тәсілі. Әскери коммуникация арналарын қолдана отырып, жалған бұйрықтар немесе жалған хабарламалар тарату арқылы бөлімшелер арасында дүрбелең туғызуға болады. Жалған ақпарат кейде тек қарсыласты шатастыру үшін ғана емес, сонымен қатар қоғам ішінде сенімсіздік пен қақтығыстар туғызу құралы ретінде де қолданылады. Әскери салада бұл шешім қабылдауға кері ықпал етеді.

Электронды тыңшылық пен ақпарат ұрлау

Әскери байланыс арналары қарсы тараптың радиоэлектрондық барлау құралдарының басты нысанасына айналады. Тыңшылық арқылы құпия құжаттар, стратегиялық жоспарлар немесе әскердің орналасу карталары алынуы мүмкін. Ақпарат ұрлау әдістеріне – шифрды бұзу, радиоэлектрондық сигналдарды ұстап алу, зиянды бағдарламалар орнату және әлеуметтік инженерия (әскери қызметкерлерді алдау арқылы ақпарат алу) жатады.

Жүйенің ішкі осалдықтарын пайдалану

Әскери коммуникациялық жүйелер де азаматтық IT-инфрақұрылым сияқты бағдарламалық қателер мен техникалық ақауларға бейім. Бұл осалдықтарды қарсылас арнайы эксплойттар арқылы пайдаланады. Ішкі осалдықтарға бағдарламалық кодтағы қателер, қауіпсіздік хаттамаларының жеткіліксіздігі, дұрыс конфигурацияланбаған жүйелер, сондай-ақ персоналдың киберқауіпсіздік талаптарын сақтамауы кіреді.

Бұл жағдай әскери жүйелердің сыртқы шабуылсыз-ақ ішінен «өздігінен құлауына» әкелуі мүмкін. Жасанды интеллекттің қауіптерді анықтаудағы рөлі

Жасанды интеллект қауіптерді талдау мен ерте кезеңде анықтауда тиімді құралға айналуда. Оның негізгі артықшылықтары:

Үлкен деректерді өңдеу – AI желідегі миллиардтаған сигналдарды сараптап, қалыпты және қалыптан тыс белсенділікті ажыратады.

Машиналық оқыту – жүйе үнемі жаңа шабуыл түрлерін үйреніп, өзін-өзі жетілдіреді.

Аномалияларды анықтау – байланыс арналары мен жүйелердегі күдікті әрекеттерді автоматты түрде белгілейді.

Қауіпсіздік болжамы – ықтимал шабуылдарды алдын ала болжау мүмкіндігі.

Жасанды интеллекттің алдын алудағы рөлі.

AI тек анықтап қана қоймай, қауіптің алдын алуға да мүмкіндік береді:

Автоматтандырылған жауап беру – зиянды әрекет байқалған сәтте жүйе өздігінен қарсы шара қолдана алады.

Қорғаныс стратегиясын оңтайландыру – жасанды интеллект сценарийлерді модельдеп, ең тиімді қорғаныс әдісін ұсынады.

Киберқатерлерді имитациялау – AI виртуалды шабуылдарды жасап, жүйенің әлсіз тұстарын анықтайды.

Адаптивті шифрлау жүйелері – жасанды интеллект алгоритмдері деректерді динамикалық қорғауды қамтамасыз етеді.

Талқылау

Жасанды интеллекттің әскери коммуникациялардағы ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудегі мүмкіндіктері мол болғанымен, белгілі бір тәуекелдер де бар. Олардың қатарында – AI-дың өзі қарсыластың нысанасына айналуы, алгоритмдердегі қателер мен этикалық мәселелер. Сондықтан AI-ды қолдану кешенді құқықтық, техникалық және ұйымдастырушылық шаралармен бірге жүзеге асырылуы тиіс.

Жасанды интеллект әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде жаңа мүмкіндіктер ашып отырғанымен, оның тиімділігі бірқатар факторларға тәуелді.

Біріншіден, **AI-дың сенімділігі** – басты мәселе. Алгоритмдер қаншалықты жетілдірілгенімен, олар қателікке бейім. Жалған позитив (қауіп жоқ кезде қауіп деп тану) немесе жалған негатив (қауіп бар кезде байқамау) жағдайлары стратегиялық шешім қабылдауда қате бағыт беруі мүмкін.

Екіншіден, **AI-ды қарсыластың өзі қару ретінде қолдану қаупі** бар. Жасанды интеллект арқылы дезинформацияны автоматты тарату, жалған әскери сигналдар жасау немесе кибершабуылдарды жасыру әдістері күннен-күнге жетіліп келеді. Бұл "AI-ға қарсы AI" қақтығысын тудырады.

Үшіншіден, **этикалық және құқықтық аспектілер** назардан тыс қалмауы тиіс. Әскери салада AI қабылдаған шешімдердің салдары өте ауыр болуы мүмкін – адам шығыны, әскери қақтығыстардың ұлғаюы, халықаралық құқық нормаларының бұзылуы. Сондықтан AI жүйелерін тек көмекші құрал ретінде қарастыру қажет, шешім қабылдаудың түпкілікті құқығы адамда қалуы тиіс.

Төртіншіден, **технологиялық тәуелділік мәселесі** бар. AI жүйелері күрделі бағдарламалық және аппараттық инфрақұрылымды қажет етеді. Егер осы инфрақұрылым қарсыластың немесе үшінші тараптың бақылауына түссе, онда бүкіл қауіпсіздік жүйесі өзінен-өзі осал болып қалады.

Ақыр соңында, AI-дың әлеуетін толық пайдалану үшін **кадрлық даярлық пен ғылыми-зерттеу жұмыстары** үздіксіз жүргізілуі қажет. Әскери мамандар тек тактика мен стратегияны ғана емес, сонымен қатар киберқауіпсіздік, мәліметтерді талдау және AI алгоритмдерінің логикасын түсіну қабілеттеріне ие болуы тиіс.

Қорытынды

Әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігі – ұлттық қауіпсіздіктің стратегиялық аспектісі. Жасанды интеллект киберқауіптерді анықтау мен алдын алуда шешуші рөл атқарады. Ол әскери басқару жүйелерінің сенімділігін арттырып, қарсыластың ақпараттық шабуылдарына төтеп беруге мүмкіндік береді. Дегенмен, AI қолдану барысында туындайтын жаңа тәуекелдерді ескеріп, кешенді тәсіл қалыптастыру қажет.

Әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігі – қазіргі заманғы әскери стратегия мен ұлттық қауіпсіздіктің негізгі тіректерінің бірі.

Кибершабуылдар, дезинформация, электронды тыңшылық және жүйенің ішкі осалдықтары әскери басқару мен шешім қабылдауға тікелей әсер ететін басты қатерлер ретінде сипатталды.

Жасанды интеллект бұл қауіптерді анықтау мен алдын алуда шешуші рөл атқарады. Оның аномалияларды тану, үлкен деректерді өңдеу, автоматты жауап беру және алдын ала болжау мүмкіндіктері әскери жүйелердің сенімділігін айтарлықтай арттырады. Дегенмен, AI қолдану жаңа тәуекелдер мен жауапкершіліктерді де жүктейді: алгоритмдердің қателігі, қарсы тараптың AI-ды қолдануы, этикалық дилеммалар және технологиялық тәуелділік.

Осыған байланысты мынандай қорытындылар мен ұсыныстарды атап өтуге болады:

Кешенді тәсілдің қажеттілігі – AI тек қосымша құрал ретінде қолданылып, ақпараттық қауіпсіздікке қатысты құқықтық, техникалық және ұйымдастырушылық шаралармен ұштасуы тиіс.

Әскери кадрларды даярлау – офицерлер мен мамандар тек әскери іс-қимылдарды емес, сонымен қатар киберқауіпсіздік пен жасанды интеллекттің жұмыс принциптерін меңгеруі қажет.

Ғылыми-зерттеу базасын нығайту – ұлттық деңгейде әскери мақсаттағы AI зертханалары мен тәжірибелік полигондар құрылуы тиіс.

Халықаралық ынтымақтастық – киберқауіпсіздік пен AI саласында одақтас мемлекеттермен тәжірибе алмасу және бірлескен стандарттар қалыптастыру маңызды.

Этикалық нормаларды сақтау – AI шешімдері адам бақылауынан тыс қалмауы тиіс, әскери жауапкершілікті толығымен алгоритмдерге жүктеу қауіпті.

Жалпы алғанда, жасанды интеллект әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігін нығайтуда стратегиялық артықшылық береді. Болашақта AI-дың дамуы кибершабуылдарға қарсы күрестің жаңа деңгейін қамтамасыз етеді, бірақ ол өз кезегінде жаңа ғылыми, техникалық және этикалық міндеттерді де алға қояды.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Касперский Л. Информационная безопасность в цифровую эпоху. – М.: Наука, 2021.

2. Russell S., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. – Pearson, 2020.

3. Тасқұлов А., Ермекбаев Д. Киберқауіпсіздік негіздері. – Алматы: ҚазҰУ баспасы, 2022.

4. Taddeo M., Floridi L. *The Ethics of Cybersecurity and AI in Military Contexts*. – Springer, 2021.

5. Шарипов Ж. Жасанды интеллект және ұлттық қауіпсіздік. – Нұр-Сұлтан: Жаңа технологиялар институты, 2023.

6. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. *AI and Cyber Defence Report*. – Tallinn, 2022.

REFERENCES

1. Kasperskıı L. Informasıonnaıa bezopasnos v sıfrovýıý epohý. – M.: Naýka, 2021.

2. Russell S., Norvig P. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. – Pearson, 2020.

3. Tasqulov A., Ermekbaev D. Kıberqaýipsizdik negizderi. – Almaty: Qazuý baspasy, 2022.

4. Taddeo M., Floridi L. *The Ethics of Cybersecurity and AI in Military Contexts*. – Springer, 2021.

5. Sharıpov J. Jasandy ıntellekt jáne ulttyq qaýipsizdik. – Nur-Sultan: Jańa tehnologıalar ınstıtýty, 2023.

6. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence. *AI and Cyber Defence Report*. – Tallinn, 2022.

РОЛЬ ИСКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЙ

МАЛДЫБАЕВ К.Б.[1], АБДРАЙМ Н.И. [2]

[1] старший преподаватель кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр, полковник

[2] курсант 2 учебного батальона Академии Национальной гвардии Республики Казахстан.

Аннотация: *В статье рассмотрены роль искусственного интеллекта в обеспечении информационной безопасности военных коммуникаций, выявлении и предупреждении угроз.*

Ключевые слова: *информационная безопасность, средства массовой информации, искусственный интеллект.*

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ENSURING INFORMATION SECURITY OF MILITARY COMMUNICATIONS

MALDYBAEV K.B.[1], ABDRAIM N.I. [2]

[1] Senior lecturer of the of the Department of Military Pedagogy and Psychology of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel;

[2] Course on 2 training battalions of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan.

Abstract: *This article examines the role of artificial intelligence in ensuring information security of military communications and the identification and prevention of threats.*

Key words: *information security, mass media, artificial intelligence*.

УДК 159.9:004.8:355.4

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРГЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЫҚПАЛ ЕТУДІҢ ЭЛЕМЕНТІ РЕТІНДЕГІ МЕДИАМАНИПУЛЯЦИЯЛАР МЕН ФЕЙК НАРРАТИВТЕР

МЕРГЕНБЕК Н. С.
Педагогика ғылымдарының магистрі, ҚР Ұлттық ұланы Бас қолбасшылығының ақпараттық-баспа бөлімі баспасөз қызметінің БАҚ-пен байланыс және медиамониторинг тобының аға офицері, Астана қ. E-mail: n.mergenbek@gmail.com

Аңдатпа. Мақалада медиаманипуляциялар мен фейк нарративтер әскери қызметкерлерге бағытталған ақпараттық-психологиялық ықпалдың нысаны ретінде қарастырылады. Әскери орта мен қоғам санасына әсер ететін жалған ақпараттардың механизмдері талданып, фейктерді анықтау мен бейтараптандыру әдістері сипатталады. Сондай-ақ, әскери бұқаралық ақпарат құралдарының және патриоттық контенттің жеке құрамның ақпараттық тұрақтылығын арттырудағы рөлі айқындалады.

Түйінді сөздер: ақпараттық-психологиялық ықпал, медиаманипуляция, фейк нарратив, әскери коммуникация, моральдық-психологиялық тұрақтылық, дезинформация, патриоттық тәрбие.

Қазіргі заманғы әлемнің түкпір-түкпіріндегі болып жатқан қарулы қақтығыстардың басты ерекшелігі - ақпараттық және психологиялық құралдарды жүйелі қолдану. Әлеуметтік желілер, мессенджерлер мен жаңалық агрегаторлары секілді цифрлық медиаплатформалар әскери қызметшілер мен қоғам санасына әсер етудің маңызды құралына айналып отыр.

Шынайы ақпарат түрінде ұсынылатын фейк нарративтер жеке құрамның моральдық рухына кері әсер етіп, әскер беделін әлсіретуі мүмкін. Сондықтан зерттеудің мақсаты – медиаманипуляциялар мен фейк нарративтердің әскери қызметшілерге психологиялық ықпал ету тәсілдерін айқындап, оларға қарсы тұрудың тиімді тетіктерін ұсыну.

Ақпараттық-психологиялық ықпал – адамның танымдық ұстанымдарын, эмоционалдық жағдайын және мінез-құлық моделін өзгертуге бағытталған мақсатты әрекеттер жүйесі. Әскери салада мұндай ықпал жеке құрамның моральдық-психологиялық жағдайын әлсіретуге және қоғамның Қарулы Күштерге деген сенімін төмендетуге бағытталады.

Стратегиялық коммуникация теорияларына сәйкес (Расторгуев, 1999; Назаров, 2022), ақпараттық ықпалдың тиімділігі шынайы және жалған ақпараттар үйлесімімен, эмоционалдық әсерімен және дереккөздің беделімен айқындалады. Цифрлық кеңістікте бұл әсер әлеуметтік желілер алгоритмдері

арқылы күшейтіледі, себебі олар эмоциялық тұрғыдан әсерлі контентті қоғамға жиі таратады.

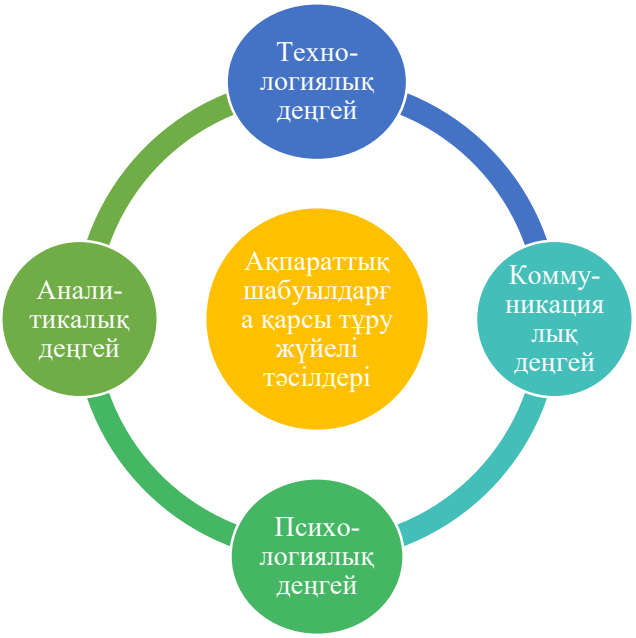
Әскери құрылымдарға қарсы жалған ақпарат мысалдарын талдауға келсек, ең бірінші түсіну керек дүние – ол әскери құрылымдарға қарсы ақпараттық шабуылдардың әдетте мақсатты сипатқа ие болатыны.

Мұндай әрекеттерге әскери басшылық арасындағы келіспеушіліктер туралы жалған мәліметтер, шығын немесе кадрлық өзгерістер жөніндегі фейктер жатады. Атап айтсақ, жуырда басшы мен бағыныстағы тұлғаның қызметтік этикаға жатпайтын бейәдеп сөздері бар онлайн жиналыстан үзінді әлеуметтік желілерде тарап, қоғамда әскер беделін түсіретін түрлі қызу пікірталастар легін көбейтті. Одан бөлек Түркістан облысының 19 жастағы тұрғынын өлтірген сарбаз туралы ақпарат шықты. Осы секілді теріс сипаттағы ақпараттар әскерде нақты орын алғанымен, олардың әскер беделіне орасан зор нұқсан келтіретінін айта кеткен жөн. Яғни бір әскери қызметішінің аяғын шалыс басуы бүтін бір әскери құрылымның қоғам алдындағы имиджін түсіреді. Бұл тек Қазақстанда болып жатқан тенденция деп айту дұрыс емес. 2020 жылы басталған Армения мен Әзірбайжан Таулы Қарабақ үшін соғыста қарулы қақтығыстан бөлек, ақпараттық майдан да орын алды. Әзірбайжан мен Арменияның әлеуметтік желілердегі ресми парақшалары қарулы қақтығыс туралы, басып алынған аймақ, қаза болған әскери қызметшілердің саны жайында бір-біріне сәйкес келмейтін, шындыққа жанаспайтын ақпарат таратты. Осының арқасында аталған екі ел әскери қызметшілердің рухын көтеруге, шетелдің басылымдарды, қарсы тарапты қателестіру мақсатында жұмыс істеді. Бұндай фактілер Ресей мен Украина соғысында да орын алуда.

1-сурет. Ақпараттық шабуылдардың түпкі мақсаты

Әлемдік тәжірибеде дипфейк технологияларын, жасанды интеллект арқылы өңделген фото мен бейнематериалдарды қолдану кең тараған. Мұндай тәсілдер дағдарыс жағдайында аса қауіпті, себебі аудитория ақпараттың шынайылығын тексермейді.

2-сурет. Ақпараттық шабуылдарға қарсы тұру жүйелі тәсілдері

Ақпараттық шабуылдарға қарсы тұру жүйелі тәсілді қажет етеді. Қазіргі уақытта қоғамға белгілі түрлі дейгейдегі тәсіл түрлері таралған. Әрқайсысына жеке-жеке тоқталып өтсек. Технологиялық деңгейге түрлі ақпарат жинақталған контентті автоматты талдау құралдарын, бейне мен сурет метадеректерін тексеру жүйелерін қолдану жатады. Аналитикалық деңгейге – фактчекинг дағдыларын дамыту, әскери баспасөз қызметтерінің медиасауаттылығын арттыру кіреді. Коммуникациялық деңгейге – ресми дереккөздердің әлеуметтік желілердегі қоғамның реакциясы мен қоғаммен сенімді байланыс орнату жатса, психологиялық деңгейге – әскери қызметшілердің ақпаратты сын көзбен қабылдау қабілетін қалыптастыру және эмоционалды тұрақтылықты арттыру кіреді.

Сонымен қатар ішкі ақпараттық жүйелердің тиімді жұмысы мен жеке құрамның моральдық ахуалын қолдау фейктердің теріс әсерін азайтуға мүмкіндік береді. Яғни кез келген жалған ақпаратқа, әскери құрылымдарға қарсы ақпараттық шабуылдарға жедел жауап беруден бұрын, ол ақпаратты алдын ала тексеріп алған дұрыс. Кей сәтте әскери құрылымның беделіне нұқсан келтіру мақсатында кейбір БАҚ өкілдері теріс әсерін беретін оқиғаның орын алғанына он жыл уақыт өтсе де, сол бейнежазбалар мен фотосуреттерді архивтен шығарып, қоғамда дүрбелең тудыру мақсатында жариялап жатады.

Әскери бұқаралық ақпарат құралдары тек хабар тарату функциясын ғана емес, сонымен қатар жеке құрамның ақпараттық тұрақтылығын қалыптастыру міндетін де атқарады. Әскери қызметтегі жетістіктер, батырлық және

жанқиярлық үлгілері, жауынгерлік қызмет туралы материалдар әскери қызметшілердің кәсіби бірегейлігін күшейтеді.

Патриоттық бағыттағы контент шынайы өмірлік оқиғаларға негізделген жағдайда тәрбиелік қызметті атқарады. Ол әскери қызметшілердің рухын көтеріп, ақпараттық мәдениетті дамытады.

Қазіргі уақытта әскери БАҚ-ты цифрлық кеңістікке интеграциялау – Telegram, YouTube, AITU, Instagram секілді медиаплатформаларда ресми арналар құру тікелей және сенімді ақпарат алмасуға жол ашады.

Қорыта айтқанда, медиаманипуляциялар мен фейк нарративтер әскери қызметшілердің моральдық-психологиялық тұрақтылығына және қоғамның әскерге деген көзқарасына елеулі қауіп төндіреді. Олар ұлттық қауіпсіздікке бағытталған стратегиялық ақпараттық операциялардың құрамдас бөлігіне айналып отыр.

Осындай қауіптерге қарсы тұру үшін мына бағыттар маңызды:

әскери қызметкерлердің медиасауаттылығын дамыту;

бөлім ішіндегі ақпараттық коммуникацияны нығайту;

әскери БАҚ пен патриоттық контентті қолдау;

жалған ақпараттарға жедел жауап беру жүйесін жетілдіру.

Фейк нарративтерге қарсы тұрақтылық – бұл тек технологиялық деңгейдегі қорғаныс емес, сонымен қатар қоғам мен әскердің ақпараттық мәдениетінің көрсеткіші. Бұл мәдениетті қалыптастыру – қазіргі заманғы әскери тәрбиенің және ұлттық қауіпсіздіктің маңызды құрамдас бөлігі.

Сонымен қатар бұл бағыттар жүйелі түрде жүзеге асырылғанда ғана тиімді нәтиже береді. Технологиялық деңгейдегі құралдар мен медиасауаттылық бастамалар бір-бірін толықтыра отырып, кешенді әскери құрылымның ақпараттық шабуылдарға қорғаныс қабатын қалыптастыруы қажет. Сондықтан ұсынып отырған шараларды төмендегідей практикалық блоктарға біріктірген жөн.

Біріншіден, әскери-құқықтық және нормативтік тұрғыдан ақпараттық қауіпсіздік саласын нығайтуда ақпараттық шабуылдарға қарсы әрекет етуге жауапты нақты міндеттер мен процедураларды бекіту, фактчекинг пен ресми коммуникация алгоритмдерін регламенттеу қажет. Бұл ішкі коммуникация протоколдарын, төтенше ақпараттық оқиғаларға жедел жауап беру жоспарларын және медиа-платформалармен өзара әрекеттесу тәртібін қамтуы тиіс.

Екіншіден, офицерлер мен сарбаздардың медиасауаттылығын тұрақты түрде арттыру үшін арнайы оқу бағдарламалары, симуляциялық жаттығулар (табл-топтар, ақпараттық операцияларға қарсы тәжірибелік оқу-жаттығулар) және бағалау құралдары енгізілсін. Оқу барысында ақпараттық манипуляцияларды тану, фактчекинг әдістері, стресс-менеджмент және топтық коммуникация дағдылары жаттықтырылуы қажет.

Үшіншіден, мониторинг жүйелері, автоматты детекция алгоритмдері, метамәліметтерді талдау және кибербарлау құралдары әскери коммуникация жүйелерімен біртұтас жұмыс істейтіндей етіп енгізілсін. Бұл жүйелер

ақпараттық шабуыл толқындарын ерте кезеңде анықтап, командалық деңгейде жедел шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

Төртіншіден, азаматтық бұқаралық ақпарат құралдары, фактчекинг платформалары, академиялық орта және азаматтық қоғам өкілдерімен тұрақты өзара іс-әрекет қалыптастырылып, жалған ақпаратты бірге анықтау және бейтараптандыру тетіктері жүзеге асырылу қажет. Халықаралық тәжірибемен алмасу және бірлескен оқу-жаттығулар да маңызды рөл атқарады.

Бесіншіден, әсерді бағалау мен үздіксіз жетілдіру механизмін енгізу қажет. Ақпараттық тұрақтылықтың индикаторлары (сенім деңгейі, жалған ақпараттың таралымы, реакция уақыты және т.б.) айқындалып, жүйелі мониторинг жүргізілуі, алынған нәтижелер бойынша саясат пен практикалар тұрақты түрде қайта қаралып, жетілдіріліп отырылуы маңызды.

Осылайша, медиаманипуляцияларға қарсы жүйелі операция тұрақты инвестиция, институционалдық үйлестіру мен азаматтық-саяси серіктестікті талап ететін көпқырлы процесс. Оның жетістігі технологиялар мен ақпарат саласындағы білімнің, заңнаманың және қоғамдық сенімнің үйлесімділігі арқылы ғана қамтамасыз етіледі.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Расторгуев С. Ақпараттық. – М., 1999. – 416 б.

2. Назаров А. Цифрлық дәуірдегі ақпараттық соғыстар мен психологиялық операциялар. — Алматы, 2022.

3. Морозов И. Фейк жаңалықтар және олардың қоғамдық санаға ықпалы. — Мәскеу: Аспект Пресс, 2020.

4. Бұхарбаева Б. Қарулы қақтығыстардағы ақпараттық технологияла әлемдік тәжірибе және келешегі-Алматы. 2012-1316.

5.http//trueinform.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=3050 Ливия. Информационная война продалжается 03.12.2011:03:02

6. http//www. эйкин. kz/index.php?option=com. Ақпараттық соғыс:ким Қашан? Қалай? 2012.

УДК 159.9:004.8:355.4

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ИНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦИИ МЕДИАПРОСТРАНСТВА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАЦИОННОГО ПРОТИВОБОРСТВА

МИТЯЕВ А.И.
преподаватель кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail LLokyi@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается влияние технологий искусственного интеллекта на трансформацию современного медиапространства в условиях информационного противоборства. Показана необходимость применения искусственного интеллекта как инструмента повышения эффективности мероприятий морально-психологического обеспечения, направленного на укрепление психологической устойчивости личного состава и защиту от негативного информационно-психологического воздействия.*

Ключевые слова: *искусственный интеллект, медиапространство, информационное противоборство, кризисные ситуации, морально-психологическое обеспечение, информационно-психологическое воздействие, устойчивость личного состава, информационная безопасность.*

Введение

Современное медиапространство претерпевает масштабные трансформации под влиянием цифровых технологий и внедрения искусственного интеллекта (далее по тексту – ИИ). В XXI веке оно превратилось в многослойную, динамичную информационную экосистему, где наряду с традиционными СМИ доминируют цифровые платформы, социальные сети и агрегаторы. Это повышает уязвимость общества и военнослужащих к манипуляциям и фейкам.

ИИ стал активным агентом формирования информационной повестки: алгоритмы ранжирования, рекомендательные системы и генеративные модели влияют на то, какие сообщения видит пользователь. Следует отметить, что все эти процессы имеют особое значение в условиях информационно-психологического противоборства, где информационные атаки становятся ключевым инструментом давления.

Глава государства Токаев К.К. в Послании народу Казахстана подчеркнул: «Стремительное развитие искусственного интеллекта уже влияет на мировоззрение и поведение людей, особенно молодежи… Нужно действовать решительно, промедление чревато самыми тяжелыми последствиями. Поэтому

мною поставлена стратегическая по своей важности задача превращения Казахстана в течение трех лет в полноценную цифровую страну» [1].

Для Национальной гвардии Республики Казахстан (далее по тексту – Национальная гвардия) проблема влияния ИИ на индивидуальное и массовое сознание военнослужащих особенно актуальна, так как личный состав в ходе выполнения служебно-боевых задач сталкивается с психологическим и информационным давлением в кризисных ситуациях, что требует внедрения современных информационных технологий в систему морально-психологического обеспечения (МПО).

Объект исследования – процессы трансформации медиапространства под воздействием технологий ИИ.

Предмет исследования – использование технологий ИИ в системе противодействия негативному информационно-психологическому воздействию в контексте служебно-боевой деятельности Национальной гвардии.

Цель исследования – определить особенности применения ИИ как инструмента трансформации медиапространства и определить направления его использования в системе МПО.

Задачи исследования:

1) определить направления применения ИИ в информационной сфере с учетом задач МПО;

2) проанализировать опыт применения ИИ в медиапространстве для выявления и нейтрализации информационных угроз;

3) разработать рекомендации по внедрению ИИ для противодействия негативному информационно-психологическому воздействию.

Гипотеза исследования: использование ИИ в системе МПО повысит устойчивость личного состава к информационно-психологическим воздействиям и эффективность выполнения служебно-боевых задач.

Методология исследования основывается на системном, деятельностном и информационно-коммуникационном подходе; в ходе работы над материалом автором использовались методы анализа, синтеза, сравнительно-исторический и контент-анализ, элементы моделирования и экспертных оценок.

Теоретическая значимость заключается в уточнении роли ИИ в трансформации медиапространства и его влияния на информационное противоборство. Практическая значимость – в использовании результатов в деятельности органов управления и подразделений Национальной гвардии, разработке методических материалов для подготовки специалистов по информационно-психологической защите.

Основная часть.

Историю изучения медиапространства и процесса его трансформации под влиянием новых информационных технологий целесообразно рассматривать в рамках трех основных этапов. Так, на первом этапе – середина XX века, внимание исследователей было сосредоточено на классических средствах массовой коммуникации (печать, радио, телевидение), которые рассматривались

как инструмент формирования общественного мнения и воздействия на массовое сознание.

Первые исследования в области ИИ появились в 1950-1960-е годы (А. Тьюринг, Дж. Маккарти, М. Минский), однако долгое время они имели преимущественно теоретический характер. Позже значительный вклад внесли ученые из Японии, Китая, СССР/России (например, исследования по кибернетике у А. А. Ляпунова) [2].

Развитие информационных технологий во второй половине XX – начале XXI века (второй этап) привело к появлению концепции глобального медиапространства, где наряду с традиционными каналами ключевую роль стали играть цифровые платформы, социальные сети и электронные СМИ. Параллельно происходило становление ИИ как научного направления.

Современный третий этап развития ИИ связан с появлением технологий глубокого обучения. Научные работы Г. Хинтона (Geoffrey Hinton), Я. Лекуна (Yann LeCun) и Й. Бенджио (Yoshua Bengio), заложили основы использования многоуровневых нейросетей, которые сегодня применяются для обработки больших массивов данных, анализа медиапотоков и выявления скрытых закономерностей [2].

Все эти достижения стали фундаментом для широкого внедрения ИИ в сферы информационной безопасности, медиакоммуникаций и информационного противоборства [3] (См. Таблица 1).

Таблица 1 – Международный опыт применения ИИ в информационной сфере

Страна	Технологии/ подходы	Примеры применения	Сфера воздействия	Выводы
США	NLP, машинное обучение, предиктивная аналитика	DARPA SocialSim, AI Tools for Disinformation Detection; анализ ботов и троллей	Выявление дезинформации, прогноз общественных настроений, моделирование информационных кампаний	Демонстрирует эффективность раннего предупреждения и прогнозирования кризисных информационных ситуаций
Китай	Машинное обучение, цифровые двойники медиапространства, алгоритмы фильтрации контента	Мониторинг соцсетей (Weibo, WeChat), фильтрация фейков, прогнозирование распространения слухов	Контроль социальных сетей, кибербезопасность массовые информационные кампании	Показан потенциал интеграции ИИ для контроля и анализа больших медиапотоков, полезно для прогнозирования угроз
Россия	NLP, детекторы аномалий,	Системы анализа медиаконтента для органов	Выявление сетевых атак на органы власти и	Применимо для анализа угроз на уровне воинских

	прогнозные модели	власти и армии; автоматическая классификация «информационных вбросов»	военные структуры	частей и управления информационной безопасностью
Израиль	Реальное время, частно-государственное партнерство, стартапы	Cyabra, AnyVision, Cortica; быстрый мониторинг и реакция на угрозы	Оперативное выявление угроз в медиапространстве, интеграция в военные структуры	Показывает возможности малых государств эффективно защищать медиапространство с ограниченными ресурсами; модель для внедрения инноваций в НГ РК

Научные исследования последних лет наглядно подтверждают, что искусственный интеллект оказывает значительное влияние на медиапространство [3;4]. При этом, следует понимать, что сегодня алгоритмы ИИ способны не только ускорять обработку информации, но и формировать информационную повестку, отбирать наиболее релевантные сообщения, создавать и распространять медиаконтент. Все эти процессы в комплексе радикально меняют структуру информационного взаимодействия: человек чаще сталкивается с «отфильтрованной» или «сконструированной» информационной реальностью, что повышает риски манипуляции массовым сознанием (См. Таблица 2).

Таблица 2 – Влияние ИИ на медиапространство

Направление	Возможности ИИ	Эффект на медиапространство	Пример
Ранжирование и рекомендации	Формирует информационную повестку	Пользователь видит «сконструированную» реальность	Алгоритмы TikTok, YouTube
Генерация контента	Создание текстов, видео, инфографики	Ускорение публикаций, адаптация под аудиторию	ChatGPT, MidJourney
Анализ информации	Обнаружение фейков, манипуляций	Повышение эффективности контрдезинформации	NLP, детекторы deepfake
Прогнозирование	Предсказание трендов, кризисных ситуаций	Принятие решений для МПО и органов управления	Цифровые двойники медиапространства (Китай, США)

Кратко прокомментируем данное положение.

1. Формирование информационной повестки.

ИИ-алгоритмы, применяемые в социальных сетях и агрегаторах новостей, используют модели машинного обучения для ранжирования контента.

Например, рекомендательные системы YouTube или TikTok анализируют поведение пользователя, чтобы показывать информацию, максимально соответствующую его интересам. Это приводит к эффекту «информационных пузырей», когда аудитория получает ограниченный спектр мнений, что повышает риски когнитивной предвзятости и манипуляции массовым сознанием.

2. Генерация медиаконтента.

Современные генеративные модели ИИ (ChatGPT, DALL-E, MidJourney) способны создавать тексты, изображения и видео на основе анализа больших массивов данных. Это открывает возможности как для оперативного производства обучающих и мотивационных материалов, так и для создания дезинформации. Систематическое использование таких моделей изменяет традиционную структуру медиа: авторский контент может быть заменен «сгенерированным», что влияет на доверие аудитории и качество восприятия информации.

3. Отбор релевантных сообщений и фильтрация информации.

ИИ-алгоритмы способны анализировать миллионы сообщений в реальном времени и выделять наиболее значимые с точки зрения темы, популярности или потенциального воздействия. Это критически важно для систем МПО, где необходимо оперативно выявлять и нейтрализовать деструктивные информационные потоки. Одновременно возникает риск чрезмерной «фильтрации», когда часть информации исключается, что формирует «сконструированную реальность» для отдельных групп пользователей.

4. Последствия для информационно-психологического противоборства.

Совокупность вышеуказанных функций ИИ создает новые условия для:

- увеличения скорости распространения дезинформации, если в частности ИИ используется в наступательных информационных кампаниях;
- приводит к усилению психологического воздействия, через персонализированное и эмоционально окрашенное содержание;
- создает необходимость дальнейшей модернизации системы МПО, включая внедрение аналитических и прогнозных инструментов на базе ИИ, сокращения времени реагирования на информационные угрозы и минимизации деструктивного информационно-психологическое воздействия на личный состав.

Интеграция ИИ в медиапространство радикально меняет способы восприятия и обработки информации, требуя от специалистов по информационно-психологическому противодействию нового подхода к анализу, прогнозированию и формированию информационных потоков. Данный процесс подтверждает необходимость комплексного исследования и практического

применения ИИ в целях защиты личного состава и формирования устойчивого информационного окружения.

Следующий аспект, на который следует обратить внимание – это роль ИИ в условиях информационного противоборства.

С одной стороны, технологии ИИ активно применяются в наступательных стратегиях – для создания дезинформации, проведения кибератак, реализации информационно-психологических операций. С другой стороны, они же предоставляют возможности и для защиты: автоматический анализ информационных потоков, выявление фейковых сообщений, прогнозирование кризисных ситуаций и выработка рекомендаций для органов управления.

Следует отметить, что именно интеграция ИИ в систему национальной безопасности и военной сферы позволяет повысить эффективность противодействия деструктивным информационным воздействиям [5; 6].

Для Национальной гвардии Республики Казахстан это открывает новые перспективы применения передовых технологий ИИ в системе морально-психологического обеспечения, в частности, для своевременного выявления и нейтрализации деструктивного информационно-психологического воздействия, укрепления психологической устойчивости личного состава и повышения эффективности выполнения служебно-боевых задач в условиях кризисных ситуаций [5; 6] (См. Таблица 3).

Таблица 3 – SWOT-анализ применения ИИ в рамках МПО

Параметр	Описание
Сильные стороны	Быстрое выявление угроз, персонализированная поддержка, прогнозирование кризисов.
Слабые стороны	Ограниченные ресурсы, необходимость обучения персонала, риск технических ошибок.
Возможности	Интеграция с системами мониторинга, VR/AR-тренировки, международное сотрудничество, цифровые двойники медиапространства.
Угрозы	Кибератаки на ИИ-системы, манипуляции с данными, злоупотребления контентом, этические и правовые риски.

По мнению автора, к основным направлениям применения технологий ИИ в информационной сфере с учетом задач морально-психологического обеспечения служебно-боевой деятельности Национальной гвардии, относятся следующие:

1. Мониторинг информационной обстановки в медиасфере.

ИИ позволяет автоматизировать сбор и анализ больших массивов данных из открытых источников (СМИ, соцсети, мессенджеры):

Направления:	1) автоматизированный сбор и анализ открытых данных (соцсети, СМИ, мессенджеры); 2) выявление информационных угроз (фейки, слухи, вбросы, кампании по дискредитации воинской службы); 3) использование ИИ-систем для раннего предупреждения командования о негативных информационных кампаниях.			
Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации
NLP и машинное обучение	Системы мониторинга Twitter/Telegram/TikTok для фиксации негативных сообщений	Потоки сообщений, новости, публикации	Перегрузка шумом, ложные срабатывания	Внедрение фильтров, по ключевым словам, и настройка локальных тематических словарей

2. Анализ морально-психологического состояния личного состава.

ИИ-системы анализа речи и текста могут выявлять скрытые признаки стресса, тревожности или выгорания, а также более точно оценивать состояние воинского коллектива, что предусматривает:

Направления:	1) применение технологий обработки естественного языка (NLP) для анализа коммуникации военнослужащих (опросники, анонимные чаты обратной связи); 2) использование ИИ-алгоритмов для выявления признаков стресса, тревожности, выгорания по речевым и текстовым паттернам; 3) предоставление объективных данных о морально-психологическом климате в воинских коллективах.			
Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации
NLP-анализ + машинное обучение	Автоматический анализ анкет, чатов и обратной связи от военнослужащих	Текстовые сообщения, результаты опросов	Ошибки в интерпретации эмоций, риск недоверия к системе	Использовать анонимность, комбинировать с очными методами диагностики

3. Генерация и адаптация позитивного медиаконтента.

ИИ способен автоматически создавать мотивационные материалы (видео, инфографику, тексты) и персонализировать их для разных категорий военнослужащих:

Направления:	1) автоматизированное создание обучающих и мотивационных материалов (тексты, инфографика, видео); 2) персонализация контента в зависимости от уровня подготовки, возраста и психологических особенностей военнослужащих; 3) применение чат-ботов и виртуальных ассистентов для просвещения и оказания оперативной психологической поддержки.

Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации
Генеративные модели (ChatGPT, MidJourney, Sora)	Создание плакатов, видеороликов и инструктивных материалов	Данные о задачах, профиле личного состава	Риск генерации некорректного или лишнего контента	Контроль офицеров МПО, утверждение готовых материалов перед распространением

4. Детекция и противодействие дезинформации и deepfake в медиапространстве.

ИИ-системы способны выявлять поддельные изображения и видео, что особенно важно при выполнении служебно-боевых задач в кризисных ситуациях, защиты имиджа командования и личного состава воинских частей Национальной гвардии:

Направления:	1) автоматическая проверка подлинности фото- и видеоматериалов, распространяемых в информационном пространстве; 2) использование нейросетевых детекторов deepfake для защиты имиджа командования и воинских частей. 3) включение ИИ-сервисов в комплекс информационной безопасности при кризисных ситуациях.			
Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации
Нейросетевые детекторы deepfake	Проверка видеозаписей	Фото- и видеоматериалы	Совершенствование технологий фальсификации	Интеграция в систему информационной безопасности регулярное обновление моделей

5. Поддержка морально-психологической устойчивости через VR/AR-среды.

Иммерсивные технологии с ИИ-моделированием (полное или частичное погружение в виртуальную или смоделированную среду) позволяют военнослужащим тренировать стрессоустойчивость в условиях, максимально приближенных к боевым, «смешивая» физический мир с цифровой реальностью:

Направления:	1) применение иммерсивных технологий для моделирования стрессовых ситуаций и тренировки стрессоустойчивости; 2) создание «цифровых двойников» для отработки адаптивного поведения (например, действий в кризисной ситуации); 3) использование ИИ для индивидуальной подстройки уровня сложности тренинга.			
Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации

VR/AR + адаптивные сценарии	Тренажеры «цифровой двойник»	Поведенческие данные, сценарии учений	Высокая стоимость внедрения	Пилотное внедрение в учебный процесс АНГ РК, интеграция в программы боевой подготовки

6. Прогнозирование социально-психологических рисков.

ИИ может анализировать данные о социальном климате, прогнозировать возможные очаги напряженности и помогать офицерам МПО в профилактике конфликтов:

Направления:	1) применение машинного обучения для прогнозирования возможных очагов напряженности в воинских коллективах. 2) анализ социальных сетей и общественных настроений в регионах дислокации частей НГ РК. 3) поддержка принятия решений офицерами МПО в профилактике конфликтов и деструктивных тенденций			
Технология	Пример применения	Требуемые данные	Риски	Рекомендации
Машинное обучение + анализ социальных сетей	Прогноз роста недовольства по онлайн-комментариям	Соцсети, результаты социологических опросов	Ошибки прогнозирования, риск утечек	Использовать как вспомогательный инструмент, сочетать с социологическими исследованиями

Таким образом, применение ИИ как инструмента трансформации медиапространства в условиях современного информационного противоборства с учетом задач морально-психологического обеспечения позволяет: своевременно выявлять угрозы, поддерживать морально-психологическую устойчивость военнослужащих, формировать позитивное информационное пространство, усиливать положительный имидж Национальной гвардии и доверие общества.

Заключение

В ходе исследования показано, что интеграция технологий искусственного интеллекта кардинально трансформирует медиапространство и одновременно меняет содержание и инструментарий информационно-психологического противоборства. ИИ выступает не только как средство автоматизации анализа данных, но и как активный фактор формирования повестки (рекомендательные системы, ранжирование, генеративный контент), что повышает скорость и глубину воздействия на целевые аудитории и создает новые уязвимости для военно-организационных структур. Эти положения подтверждаются последними исследованиями по влиянию генеративного ИИ на диссеминацию дезинформации и по надежности детекторов deepfake [5; 6]. Развитие военных и гражданских практик демонстрирует: интеграция ИИ в информационные

операции и в систему морально-психологического обеспечения – стратегически оправдана, но требует системного подхода, включающего технические, этические и организационные меры.

Рекомендации:

1. Интегрировать ИИ-системы в комплекс МПО по выполнению служебно-боевых задач, сочетая цифровые технологии с традиционными методами психологической поддержки.

2. Внедрить систему мониторинга соцмедиа + модуль NLP для раннего предупреждения (например, пилотный проект 6-9 мес.); модуль детекции deepfake: интеграция детекторов в ПО анализа видеоматериалов, используя результаты последних исследований по надежности детекторов и их ограничениям (например, robustness, transferability).

3. Внести изменения в учебные программы повышения квалификации: предусмотреть курс по цифровой грамотности, основам ИИ, методам мониторинга и работе с чувствительными данными; обязательные практикумы по работе с аналитикой ИИ.

4. Пересмотреть этические стандарты и политику по персональным данным: разработать внутренние нормы обработки данных личного состава, анонимизацию и процедуру согласия; включить экспертную комиссию по этике при тестировании ИИ-инструментов.

5. Предусмотреть государственный закуп и внедрение в учебный процесс VR/AR-тренажеров, генеративных моделей для мотивационных материалов и детекторы deepfake.

6. Использовать прогнозирование социальных рисков как вспомогательный инструмент для профилактики конфликтов и деструктивных тенденций.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Послание Главы государства Касым-Жомарта Токаева народу Казахстана «Казахстан в эпоху искусственного интеллекта: актуальные задачи и их решения через цифровую трансформацию» от 08.09.2025. [Электронный ресурс]. – URL: https://www.akorda.kz/ru/addresses.

2. Алгалиева Г.С., Шалкарбек А. Искусственный интеллект как фактор трансформации в PR, маркетинге и медиапространстве // Российская школа связей с общественностью. – 2024. – № 33. – С. 10-27.

3. Мусабекова Г.З. и др. Освещение темы искусственного интеллекта в СМИ: достижение четвертой промышленной революции / Вестник КазНУ. Серия журналистики. – 2024. – Том 72. – № 2. – С. 68-78.

4. Тукумов Е. Роль искусственного интеллекта в образовании и науке: глобальный и национальный аспекты / Государственное управление и государственная служба. Нур-Султан, Казахстан. – 2024. – (2(89). – С. 59-70.

5. Кирюшин А. Н., Устинов И. Ю., Дубовский В.А. Искусственный интеллект в военном деле: сущность, проблемы разработки и

функционирования, основные направления применения / Альманах Пермского военного института войск национальной гвардии. – 2025. – 2 (18). – С. 54-71.

6. Harknett, R., & Hartman, M. Exploring Artificial Intelligence-Enhanced Cyber and Information Operations Integration. Military Review (Army University Press), March–April 2025. [Электронный ресурс]. – URL: https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review

REFERENCES

1. Poslanie Glavy gosudarstva Kasym-Zhomarta Tokaeva narodu Kazahstana «Kazahstan v epohu iskusstvennogo intellekta: aktual'nye zadachi i ih resheniya cherez cifrovuyu transformaciyu» ot 08.09.2025. [Elektronnyi resurs]. – URL: https://www.akorda.kz/ru/addresses.

2. Algalieva G.S., Shalkarbek A. Iskusstvennyj intellekt kak faktor transformacii v PR, marketinge i mediaprostranstve // Rossijskaya shkola svyazej s obshchestvennost'yu. – 2024. – № 33. – S. 10-27.

3. Musabekova G.Z. i dr. Osveshchenie temy iskusstvennogo intellekta v SMI: dostizhenie chetvertoj promyshlennoj revolyucii / Vestnik KazNU. Seriya zhurnalistiki. – 2024. – Tom 72. – № 2. – S. 68-78.

4. Tukumov E. Rol' iskusstvennogo intellekta v obrazovanii i nauke: global'nyj i nacional'nyj aspekty / Gosudarstvennoe upravlenie i gosudarstvennaya sluzhba. Nur-Sultan, Kazahstan. – 2024. – (2(89). – S. 59-70.

5. Kiryushin A. N., Ustinov I. Yu., Dubovskij V.A. Iskusstvennyj intellekt v voennom dele: sushchnost', problemy razrabotki i funkcionirovaniya, osnovnye napravleniya primeneniya / Al'manah Permskogo voennogo instituta vojsk nacional'noj gvardii. – 2025. – 2 (18). – S. 54-71.

6. Harknett, R., & Hartman, M. Exploring Artificial Intelligence-Enhanced Cyber and Information Operations Integration. Military Review (Army University Press), March–April 2025. [Elektronnyi resurs]. – URL: https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review

АҚПАРАТТЫҚ ҚАРАМА-ҚАЙШЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ МЕДИА КЕҢІСТІКТІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ

МИТЯЕВ А.И.

әскери педагогика және психология кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ. E-mail LLokyi@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада жасанды интеллект технологияларының ақпараттық қарама-қайшылық жағдайында қазіргі заманғы медиа кеңістікті трансформациялауға әсері қаралады. Жеке құрамның психологиялық тұрақтылығын нығайтуға және теріс ақпараттық-психологиялық әсерден*

қорғауға бағытталған моральдық-психологиялық қамтамасыз ету іс-шараларының тиімділігін арттыру құралы ретінде жасанды интеллектті қолдану қажеттілігі көрсетілді.

Түйінді сөздер: *жасанды интеллект, медиа кеңістік, ақпараттық қарсы тұру, дағдарыстық жағдайлар, моральдық-психологиялық қамтамасыз ету, ақпараттық-психологиялық әсер ету, жеке құрамның тұрақтылығы, ақпараттық қауіпсіздік.*

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A TOOL FOR TRANSFORMING MEDIA SPACE IN AN INFORMATION CONFRONTATION

MITYAYEV A.I.
lecturer, Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail LLokyi@mail.ru.

Abstract: *The article examines the impact of artificial intelligence technologies on the transformation of modern media space in the context of information confrontation. The need to use artificial intelligence as a tool to increase the effectiveness of moral and psychological support measures aimed at strengthening the psychological stability of personnel and protecting against negative information and psychological impact is shown.*

Key words: *artificial intelligence, media space, information confrontation, crisis situations, moral and psychological support, information and psychological impact, stability of personnel, information security.*

УДК 159.9:355.23:004.94

AR/VR-ТЕХНОЛОГИИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ: НОВЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ И МОДЕЛИРОВАНИЯ СЛУЖЕБНО-БОЕВЫХ СИТУАЦИЙ

МИТЯЕВ А.И.[1], АСҚАРҰЛЫ М.[2]

[1] преподаватель кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник запаса, г. Петропавловск. E-mail: LLokyi@mail.ru;

[2] курсант 3 курса, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассматривается потенциал применения технологий дополненной (AR) и виртуальной реальности (VR) в системе психологической подготовки военнослужащих. Отмечается роль AR/VR в моделировании служебно-боевых ситуаций, позволяющем формировать стрессоустойчивость и морально-психологическую готовность военнослужащих в системе морально-психологического обеспечения выполнения служебно-боевых задач в кризисных ситуациях.*

Ключевые слова: *дополненная реальность (AR), виртуальная реальность (VR), военные коммуникации, психологическая подготовка, моделирование служебно-боевых ситуаций, стрессоустойчивость, морально-психологическое обеспечение, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан*.

Введение.

Современные тенденции цифровизации военной сферы обусловливают необходимость поиска новых средств повышения эффективности подготовки личного состава. Одним из перспективных направлений выступает использование технологий дополненной (AR) и виртуальной реальности (VR), позволяющих моделировать сложные служебно-боевые ситуации с высокой степенью реалистичности. Эти технологии создают эффект полного погружения, что обеспечивает не только качественное освоение профессиональных навыков, но и формирование стрессоустойчивости, морально-психологической готовности к действиям в кризисных ситуациях, развитие навыков командного взаимодействия.

Актуальность исследования определяется возрастающей ролью AR/VR-технологий в обеспечении психологической подготовки военнослужащих.

В условиях современных вооруженных конфликтов и кризисных ситуаций военнослужащие Национальной гвардии Республики Казахстан (далее – Национальная гвардия) сталкиваются с высокими психоэмоциональными нагрузками при выполнении служебно-боевых задач (СБЗ), в соответствии со статьей 4 Закона Республики Казахстан «О Национальной гвардии Республики

Казахстан» [1]. Кроме этого, традиционные методы подготовки не всегда позволяют воссоздать реальную динамику боевых стрессоров, что снижает качество психологической тренировки и эффективность морально-психологического обеспечения (МПО). В этой связи AR/VR-среды выступают как инновационный инструмент, способный восполнить данный пробел. Проблемность темы нашего исследования заключается в том, что несмотря на широкое распространение AR/VR-технологий в зарубежных военных системах (США, Китай, Израиль, Россия и т.д.), их внедрение в отечественную практику военного образования остается еще пока фрагментарным. Все это в свою очередь ограничивает возможности использования AR/VR в качестве инновационного средства формирования морально-психологической устойчивости военнослужащих к психоэмоциональным перегрузкам и профилактики стрессовых состояний.

Научная и практическая значимость исследования проявляется в расширении представлений о современных средствах моделирования стрессовых ситуаций в военной психологии, а также в совершенствовании системы морально-психологического обеспечения подготовки военнослужащих к выполнению служебно-боевых задач в кризисных ситуациях.

Объект нашего исследования – процесс психологической подготовки военнослужащих Национальной гвардии.

Предмет исследования – использование AR/VR-технологий как средства формирования стрессоустойчивости, морально-психологической готовности военнослужащих к выполнению служебно-боевых задач в кризисных ситуациях и когнитивных навыков в процессе моделирования служебно-боевых ситуаций.

Цель исследования – определить потенциал AR/VR-технологий как инновационного инструмента психологической подготовки военнослужащих и моделирования служебно-боевых ситуаций в системе морально-психологического обеспечения служебно-боевой деятельности.

Задачи исследования:

1) проанализировать существующие подходы к применению AR/VR-технологий в военной сфере и выявить их психологические эффекты.

2) определить возможности интеграции AR/VR-сред в систему психологической подготовки военнослужащих для повышения качества мероприятий морально-психологического обеспечения выполнения служебно-боевых задач в кризисных ситуациях

3) сформулировать рекомендации по использованию AR/VR-инструментов для развития стрессоустойчивости и повышения эффективности военных коммуникаций.

Методологическую основу исследования составляют системный и деятельностный подходы, методы сравнительного анализа отечественных и зарубежных исследований, контент-анализ открытых источников по применению AR/VR-технологий в военной сфере, а также элементы прикладной психодиагностики и психокоррекционной практики.

Результаты исследования могут быть использованы для совершенствования психологической подготовки военнослужащих и курсантов Академии Национальной гвардии Республики Казахстан к выполнению СБЗ в кризисных ситуациях (в рамках статьи 4 Закона «О Национальной гвардии Республики Казахстан), разработки AR/VR-тренингов и методических рекомендаций по формированию стрессоустойчивости и повышения эффективности военных коммуникаций.

Основная часть.

Технологии дополненной (Augmented Reality, AR) и виртуальной (Virtual Reality, VR) реальности представляют собой комплекс аппаратных и программных средств, обеспечивающих моделирование и визуализацию объектов и событий с высокой степенью интерактивности. AR-технологии дополняют восприятие реального мира цифровой информацией, позволяя пользователю одновременно взаимодействовать с физической средой и виртуальными объектами. VR-технологии создают полностью иммерсивное (создающее эффект присутствия) виртуальное пространство, в котором участник может взаимодействовать с моделируемыми сценариями, не покидая физического пространства лаборатории или тренажерного комплекса.

Идея создания технологий иммерсивного взаимодействия восходит к середине XX века. Одним из первых пионеров в области виртуальной реальности считается американский ученый Мортон Хейлиген (Morton Heilig), который в 1962 году разработал «Sensorama» – аппарат для погружения в сенсорно насыщенное мультимедийное пространство. В 1968 году Иван Сазерленд (Ivan Sutherland) предложил концепцию «Ultimate Display» и создал первый прототип гарнитуры VR. В последующие десятилетия VR и AR-технологии развивались в научных и промышленных лабораториях США, Японии, Израиля и ряда европейских стран, постепенно находя применение в медицине, инженерии, авиации и военной подготовке. Сегодня AR/VR-технологии способны моделировать сложные сценарии взаимодействия в кризисных ситуациях, формируя когнитивные и эмоциональные навыки, необходимые военнослужащим для выполнения служебно-боевых задач.

Применение современных AR/VR-технологий в подготовке военнослужащих имеет устойчивую научную основу, сформированную как в отечественной, так и в зарубежной психологии.

Классики отечественной психологии положили теоретический фундамент для понимания психической регуляции и адаптации личности в условиях деятельности. Так, П.К. Анохин в своих работах [2] разработал теорию функциональных систем, объясняющую целенаправленное поведение и организацию психических процессов, что стало важной основой для последующих исследований в области имитационного моделирования и виртуальной реальности. Б.Ф. Ломов [3] развил системный подход к психике, рассматривая ее как интегрированную систему, взаимодействующую с внешней

средой. Эти идеи послужили научно-методологическим ориентиром при изучении влияния AR/VR-технологий на психику военнослужащих.

Современные научные исследования демонстрируют рост интереса к практическому применению AR/VR в военной подготовке.

Например, Н.В. Уварина [4] анализирует возможности иммерсивных технологий для повышения эффективности профессиональной подготовки офицеров, подчеркивая их образовательный и психологический потенциал. П.А. Спицын [5] рассматривает новые формы обучения курсантов с использованием VR-тренажеров, направленные на повышение адаптивности к стрессовым ситуациям. А.Р. Крутикова [6] исследует применение VR в психотерапевтической практике, включая диагностику и профилактику стрессовых состояний. А.В. Иванова [7] обобщает современные сведения о VR/AR-технологиях и их возможностях в военном образовании, включая технические и психолого-педагогические аспекты.

В Казахстане особый интерес вызывает применение современных VR/AR технологий в процессе отработки навыков обслуживания военной техники. Так, Ш. К. Кадиркуловым совместно с соавторами [8] разработана концепция создания системы управления подготовкой, ремонтом и техническим обслуживанием военно-транспортной техники, которая позволяет пользователю с помощью устройства визуализации получить информацию о поврежденном узле, представленную виртуальными дополнениями в виде текстового и графического описания, обучающих видеороликов, трехмерных моделей и т.д.

Зарубежные исследования (США, Великобритания и т.д.) подтверждают международный интерес к AR/VR-технологиям для психологической и профессиональной подготовки военнослужащих. Так, А. Риццо и коллеги [9] разрабатывают VR-программы для управления эмоциональным состоянием военнослужащих, Д.Дж. Харрис и соавторы [10] исследуют влияние VR на принятие решений в стрессовых условиях, а Ф. Паллавичини и коллеги [11] оценивают эффективность VR-тренингов для снижения стресса и повышения психологической устойчивости личного состава.

Таким образом, AR/VR-технологии сегодня рассматриваются как эффективный инструмент моделирования сложных служебно-боевых ситуаций, развития стрессоустойчивости, когнитивных и эмоциональных навыков военнослужащих.

Применение AR/VR-технологий в военной коммуникативной сфере включает несколько ключевых подходов:

1) моделирование служебно-боевых ситуаций для тренировки морально-психологической устойчивости и командного взаимодействия;

2) подготовка к экстремальным условиям с высокой вероятностью психоэмоциональных перегрузок и стрессового воздействия в кризисных ситуациях, с учетом специфических особенностей выполнения служебно-боевых задач;

3) развитие навыков эффективной коммуникации и координации действий в реальном времени;

4) оценка тактических решений в смоделированных сценариях без риска для личного состава и техники;

В отечественной практике внедрение подобных технологий только начинается, что определяет актуальность и практическую значимость их изучения в контексте подготовки курсантов и магистрантов Академии Национальной гвардии Республики Казахстан.

Следует отметить, что AR/VR-технологии представляют собой многокомпонентные системы, которые авторы предлагают **классифицировать по следующим критериям:**

1. По уровню погружения: 1) полного (Immersive VR) – создают полностью виртуальное пространство, где пользователь полностью изолирован от реальной среды и взаимодействует с моделируемыми объектами через гарнитуры, контроллеры и датчики движения; 2) частичного (Semi-Immersive VR) – используют дисплеи и проекционные системы, позволяющие сохранять контакт с реальной средой при погружении в виртуальную модель; AR-технологии – дополняют реальный мир виртуальными элементами, не исключая восприятие физического пространства (мобильные AR-приложения, очки дополненной реальности, голографические проекции).

2. По способу визуализации и взаимодействия: 1) стационарные системы – крупные тренажеры и симуляторы, требующие фиксированного места установки; 2) мобильные решения – AR/VR на планшетах, смартфонах или переносных гарнитурах; голографические и проекционные технологии – визуализация объектов в пространстве без использования индивидуальных гарнитур; 3) виртуальные (VR) комбинированные системы – реализует принцип искусственной динамической среды, основанной на синтезе физической и виртуальной реальности [12, с.109].

3. По назначению и области применения: 1) тренажеры и симуляторы боевых действий – моделирование служебно-боевых ситуаций для развития тактических навыков и командного взаимодействия; 2) психологические тренинги – формирование стрессоустойчивости, эмоциональной устойчивости и когнитивной гибкости; 3) обучение техническим навыкам – освоение работы с оружием, техникой и сложными системами в безопасной виртуальной среде.

Примеры устройств и систем VR/AR для моделирования служебно-боевых ситуаций авторами приведены в таблице 1.

Таблица 1 – Классификация и область применения AR/VR-устройств

Тип устройства	Примеры устройств	Технические возможности	Область применения
VR-гарнитуры полного погружения	Oculus Rift, Oculus Quest 2, HTC Vive, Vive Pro, Valve Index, Pico Neo 3	Полное иммерсивное VR-пространство, отслеживание движений рук и	Моделирование служебно-боевых ситуаций, тренировка тактики,

		головы, интеграция с тренажерами, высокое разрешение и частота обновления	командного взаимодействия, стрессоустойчивости
AR-устройства (очки дополненной реальности)	Microsoft HoloLens 2, Magic Leap One, Vuzix Blade, Vuzix M400	Визуализация виртуальных объектов в реальном пространстве, интерактивные голограммы, голосовое и сенсорное управление	Тактическое обучение, командные тренировки, визуализация оперативной информации, навигация в боевых сценариях
Стационарные и проекционные системы	CAVE (Cave Automatic Virtual Environment), стационарные VR-симуляторы танков, авиации, боевой техники	Проекция на стены, пол, потолок; коллективное погружение; интеграция с физическими контроллерами	Коллективные тренировки, имитация сложных служебно-боевых условий, командная координация
Сенсорные и биометрические устройства	Контроллеры движения (Oculus Touch, Vive Controllers), сенсорные костюмы (Teslasuit), трекеры пульса и мышечной активности	Тактильная обратная связь, отслеживание движений, мониторинг физиологических параметров	Оценка стрессоустойчивости, психофизиологическая диагностика, имитация физических воздействий в боевых условиях

Рассмотрим в качестве примера виртуальные (VR) комбинированные системы Вооруженных сил иностранных государств:

1) VR Meggitt Training Systems (MTS) [13] представляет собой физическое поле с углом обзора 300 градусов, обеспечивающее реалистичное погружение пользователя в виртуальную среду. Система состоит из пяти плоских экранов и цифровых камер, которые образуют поле погружения пользователя. На экраны выводится видео в масштабе 1:1 и объемный звук. Система поддерживает до 20 видов смоделированноо оружия и сцен VR. На Рис. 1 приведен пример реализации системы MTS.

Рис. 1. – Система MTS

2) Dismounted Soldier Training System (DSTS) [14]. Данная система предоставляет возможность визуализации участков местности и отработки ведения боя с различным

оружием. Кроме того, система позволяет создавать внештатные ситуации: внезапное наступление врага, бой в одиночку и т.д. На Рис. 2 приведен пример реализации комбинированной системы DSTS.

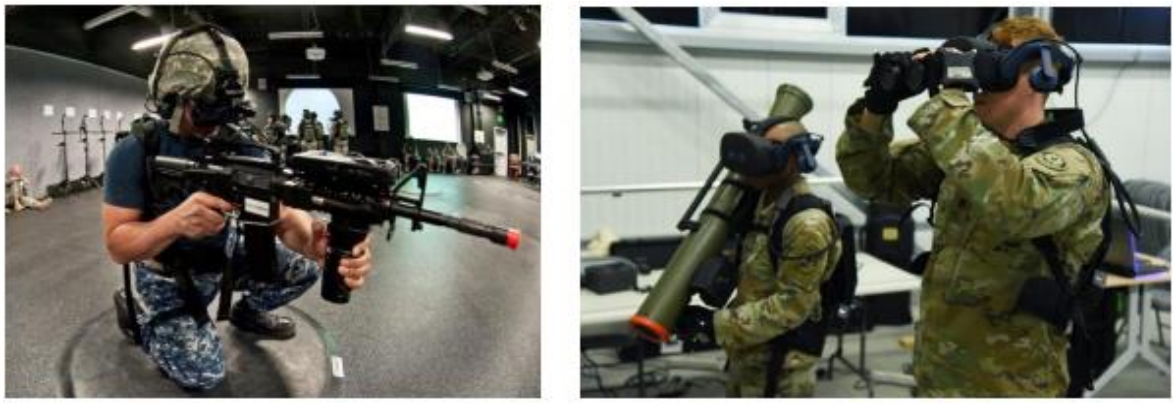

Рис. 2. – Комбинированная система DSTS

Помимо аппаратной части, важную роль в использовании AR/VR-технологий играют специализированные программные платформы и симуляторы, которые позволяют создавать сценарии служебно-боевых ситуаций, отслеживать действия пользователей и анализировать эффективность проводимых тренировок. (См. Табл. 2)

Таблица 2 – Программное обеспечение AR/VR

Название ПО	Основные функции	Область применения
VBS3 (Virtual Battlespace 3)	Симуляция боевых действий, тактических сценариев, управление виртуальными подразделениями	Тактическая подготовка, командные тренировки, моделирование операций
Bohemia Interactive Simulations (Arma Military Sim)	Реалистичное моделирование боевых действий и взаимодействия войск	Стратегическая и тактическая подготовка, обучение командиров
Unity / Unreal Engine	Создание интерактивных 3D-сред, AR/VR-приложений, интеграция с VR-гарнитурами	Разработка индивидуальных тренингов, имитация служебно-боевых ситуаций
CAESAR AR/VR (Custom Military Simulators)	AR/VR-тренажеры с тактической визуализацией и отслеживанием действий пользователей	Тактические тренировки, оценка решений и психофизиологической реакции
MILES (Multiple Integrated Laser Engagement System) в AR/VR	Интеграция AR/VR с лазерными системами для имитации боевых столкновений	Тактические тренировки с безопасной имитацией огневых действий

Функциональные возможности программного обеспечения:
- создание интерактивных сценариев служебно-боевых операций;

- поддержка групповых тренировок и многопользовательских сценариев;
- мониторинг действий пользователей, анализ ошибок и эффективности командного взаимодействия;
- интеграция с аппаратными средствами: VR-гарнитурами, AR-очками, сенсорными костюмами и биометрическими трекерами.

Использование таких программных платформ совместно с аппаратными AR/VR-системами позволяет максимально реалистично воспроизводить служебно-боевые ситуации, формировать стрессоустойчивость и развивать профессиональные компетенции военнослужащих.

Психологическая подготовка – это система целенаправленных мероприятий, направленных на формирование и закрепление у военнослужащих психологической готовности и устойчивости к выполнению служебно-боевых (боевых) и специальных задач, включающая развитие личностных и профессионально важных качеств, обучение навыкам саморегуляции, повышение мотивации и приобретение практического опыта успешных действий в моделируемых экстремальных условиях служебно-боевой деятельности.

Авторы полагают, что AR/VR технологии способны активно интегрироваться в систему психологической подготовки в интересах морально-психологического обеспечения служебно-боевых задач, что предполагает развитие стрессоустойчивости, когнитивных и эмоциональных навыков военнослужащих, способности к быстрому принятию решений и координации действий в экстремальных условиях:

1. AR/VR-тренировки создают контролируемую имитацию стрессовых факторов, включая временное давление, многозадачность и непредсказуемые события. Моделирование и систематическое погружение в такие сценарии снижает уровень тревожности и эмоциональной нестабильности, повышает способность к концентрации внимания, формирует навыки быстрого восстановления после стрессовых ситуаций. Например, через искусственно созданное пространство воссоздаются условия: действия при патрулировании, отражении атаки на охраняемый объект, работа оператора БПЛА при поражении цели, на экране очков/ шлема отображаются виртуальные противники, препятствия, т.е. создается «слоенная реальность», где военнослужащий действует в привычной среде, но с дополнительными стрессовыми факторами.

2. AR/VR-технологии оказывают опосредованное влияние на морально-психологическую готовность и способствуют формированию уверенности военнослужащего в собственных действиях, развитию адаптивных стратегий поведения при психологических перегрузках; улучшению контроля эмоций и выработке устойчивого морально-психологического состояния.

3. AR/VR-тренинги активируют когнитивные процессы и развивают когнитивные навыки через многоканальное восприятие информации (визуально, аудиально, тактильно). Среди ключевых эффектов отмечаются: улучшение пространственного ориентирования и памяти; повышение скорости анализа

информации и принятия решений; развитие критического мышления и способности к стратегическому планированию [15].

4. Интеграция AR/VR-технологий в систему подготовки военнослужащих, курсантов и магистрантов Академии Национальной гвардии позволяет повысить эффективность психологической подготовки и адаптацию к экстремальным условиям; снизить риск психоэмоционального истощения, формировать профессиональные и психологические компетенции, соответствующие современным требованиям выполнения служебно-боевых задач.

Необходимо отметить, что несмотря на большие перспективы, которые открывает применение AR/VR-технологий в системе психологической и профессиональной подготовки военнослужащих, по нашему мнению, имеется и ряд ограничений (См. Табл. 3).

Таблица 3 – Контент-анализ внедрения AR/VR-технологий в процесс подготовки военнослужащих

Преимущества	Ограничения
Реалистичность: иммерсивное погружение в служебно-боевые ситуации без риска для жизни	Высокая стоимость: оборудование и программное обеспечение ограничивают массовое внедрение
Стрессоустойчивость: формирование эмоциональной саморегуляции и морально-психологической готовности	Техническая зависимость: необходимость современных компьютеров, графических станций и стабильного ПО
Индивидуализация: адаптация сценариев под уровень подготовки курсантов	Подготовка преподавателей: требуется обучение методике работы с AR/VR-технологиями
Развитие когнитивных и командных навыков: внимание, память, принятие решений, командное взаимодействие	Ограниченность физического воздействия: VR не полностью воспроизводит реальные физические нагрузки и экстремальные условия
Экономия ресурсов: снижение затрат на полевые учения и реальную технику, минимизация травматизации	

Заключение. Проведенный авторами анализ демонстрирует высокий потенциал применения технологий дополненной (AR) и виртуальной реальности (VR) в системе психологической подготовки как военнослужащих, так и курсантов (магистрантов) Академии Национальной гвардии Республики Казахстан. Одновременно необходимо учитывать технические, финансовые и организационные ограничения, чтобы максимально использовать возможности AR/VR технологий и минимизировать потенциальные риски. AR/VR-технологии выступают как эффективный инновационный инструмент подготовки военнослужащих, способный повысить качество морально-психологического обеспечения и адаптационно-профессиональной подготовки в условиях современных экстремальных и кризисных ситуаций.

Рекомендации по использованию AR/VR-инструментов:

1. Интеграция AR/VR-технологий в комплексную систему подготовки: использовать виртуальные и дополненные среды как дополнение к традиционным методам обучения, включая учебные классы и тренажеры реального времени.

2. Фокус на психологическую подготовку: применять VR/AR-сценарии для тренировки стрессоустойчивости, саморегуляции, эмоциональной адаптации и морально-психологической готовности курсантов.

3. Развитие когнитивных и командных навыков: использовать интерактивные сценарии для совершенствования внимания, памяти, принятия решений и командного взаимодействия в условиях ограниченного времени и повышенной эмоциональной нагрузки.

5. Индивидуализация обучения: настраивать уровень сложности и содержание моделируемых сценариев под психологические и профессиональные особенности военнослужащего для эффективного дифференцированного подхода.

6. Обучение и повышение квалификации преподавателей: организовать курсы и семинары для подготовки преподавательского состава Академии Национальной гвардии к работе с AR/VR-средами, включая методы оценки эффективности тренингов и адаптацию сценариев под конкретные задачи.

7. Мониторинг и оценка эффективности: внедрять систему сбора данных о действиях и реакциях военнослужащих и курсантов (магистрантов) Академии Национальной гвардии в AR/VR-средах для анализа прогресса, корректировки программ и объективной оценки уровня стрессоустойчивости и когнитивных навыков.

8. Планирование ресурсного обеспечения: оптимизировать закупки оборудования и программного обеспечения, учитывая финансовые возможности войск, и поэтапно расширять внедрение технологий с учетом имеющейся инфраструктуры.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «О Национальной гвардии Республики Казахстан» от 10 января 2015 года № 274.

2. Анохин П.К. Проблема центра и периферии в физиологии нервной деятельности. – М.: Изд-во АН СССР, 1935.

3. Ломов Б.Ф. Системность в психологии: избранные психологические труды. – М.: Московский психологический социальный институт, 1996. – 384 с.

4. Уварина Н.В. Анализ и перспективы применения иммерсивных технологий в системе подготовки офицеров Российской армии // Современная высшая школа: инновационный аспект. – 2020. – № 4(50). – С. 10-19.

5. Спицын П.А., Бавула А. А. Новый уровень обучения: перспективные формы обучения курсантов с использованием средств виртуальной реальности / Вестник военного образования. – 2021. – № 4 (31). – С. 99-104.

6. Крутикова А. Р. Отношение практикующих психологов применению технологий виртуальной реальности в консультировании // Информационное общество: образование, наука, культура и технологии будущего. Выпуск 7 (Труды XXVI Международной объединенной научной конференции «Интернет и современное общество», IMS-2023, Санкт-Петербург, 26-28 июня 2023 г. Сборник научных статей). – СПб.: Университет ИТМО, 2024. – С. 256-270.

7. Иванова А.В. Технологии виртуальной и дополненной реальности: возможности и препятствия применения. / Стратегические решения и риск – менеджмент. – 2018. – № 3. – С. 88-107.

8. Кадиркулов Ш.К., Чернов В.Н., Макаев Е.Т., Манатбеков А.Қ. Применение технологий VR/AR в процессе отработки навыков обслуживания военной техники / Вестник КазАТК. – 2023. – № 3 (126). – С. 282-291.

9. Rizzo A., Roy M.J., Hartholt A., Costanzo M., Highland K.B., Jovanovic T., Norrholm S.D., Reist C., Rothbaum B., Difede J.A. Bowles S.V., Bartone P.T. Handbook of military psychology. Springer; 2017. Virtual reality applications for the assessment and treatment of PTSD. – P. 453-471.

10. Harris DJ, Arthur T, Kearse J, Olonilua M, Hassan EK, De Burgh TC, Wilson MR and Vine SJ (2023) Exploring the role of virtual reality in military decision training. Front. Virtual Real. 4:1165030.

11. Pallavicini F, Argenton L, Toniazzi N, Aceti L, Mantovani F. Virtual Reality Applications for Stress Management Training in the Military. Aerosp Med Hum Perform. 2016 Dec 1;87(12):1021-1030.

12. Тычков А. Ю., Буныгин Е. В., Бутров Н. А., Китаев М. В., Лутохин А. С., Суроваткин А. А. Виртуальная реальность для вооруженных сил: обзор // Вестник Пензенского государственного университета. – 2020. – № 4 (32). – С. 107-114.

13. Girardi, R. Virtual Reality in Army Artillery Observer Training / R. Girardi, J. C. de Oliveira // 21-st Symposium on Virtual and Augmented Reality (SVR). – Rio de Janeiro, Brasil: IEEE, 2019. – P. 36-42.

14. Meggitt gets immersive with its FATS 300 virtual weapons trainer. – [Электронный ресурс]: URL: https://www.armytimes.com.

15. Ерилов Н. А., Пепеляев А. В. Применение виртуальной реальности в военных учебных центрах: педагогический аспект и практическое значение / Электронный научный архив УрФУ, 2023. – С. 86-91.

REFERENCES

1. Zakon Respubliki Kazahstan «O Nacional'noj gvardii Respubliki Kazahstan» ot 10 yanvarya 2015 goda № 274.

2. Anohin P.K. Problema centra i periferii v fiziologii nervnoj deyatel'nosti. – M.: Izd-vo AN SSSR, 1935.

3. Lomov B.F. Sistemnost' v psihologii: izbrannye psihologicheskie trudy. – M.: Moskovskij psihologicheskij social'nyj institut, 1996. – 384 s.

4. Uvarina N.V. Analiz i perspektivy primeneniya immersivnyh tekhnologij v sisteme podgotovki oficerov Rossijskoj armii // Sovremennaya vysshaya shkola: innovacionnyj aspekt. – 2020. – № 4(50). – S. 10-19.

5. Spicyn P.A., Bavula A. A. Novyj uroven' obucheniya: perspektivnye formy obucheniya kursantov s ispol'zovaniem sredstv virtual'noj real'nosti / Vestnik voennogo obrazovaniya. – 2021. – № 4 (31). – S. 99-104.

6. Krutikova A. R. Otnoshenie praktikuyushchih psihologov primeneniyu tekhnologij virtual'noj real'nosti v konsul'tirovanii // Informacionnoe obshchestvo: obrazovanie, nauka, kul'tura i tekhnologii budushchego. Vypusk 7 (Trudy XXVI Mezhdunarodnoj ob"edinennoj nauchnoj konferencii «Internet i sovremennoe obshchestvo», IMS-2023, Sankt-Peterburg, 26-28 iyunya 2023 g. Sbornik nauchnyh statej). – SPb.: Universitet ITMO, 2024. – S. 256-270.

7. Ivanova A.V. Tekhnologii virtual'noj i dopolnennoj real'nosti: vozmozhnosti i prepyatstviya primeneniya. / Strategicheskie resheniya i risk –menedzhment. – 2018. – № 3. – S. 88-107.

8. Kadirkulov Sh.K., Chernov V.N., Makaev E.T., Manatbekov A.Қ. Primenenie tekhnologij VR/AR v processe otrabotki navykov obsluzhivaniya voennoj tekhniki / Vestnik KazATK. – 2023. – № 3 (126). – S. 282-291.

9. Rizzo A., Roy M.J., Hartholt A., Costanzo M., Highland K.B., Jovanovic T., Norrholm S.D., Reist C., Rothbaum B., Difede J.A. Bowles S.V., Bartone P.T. Handbook of military psychology. Springer; 2017. Virtual reality applications for the assessment and treatment of PTSD. – R. 453-471.

10. Harris DJ, Arthur T, Kearse J, Olonilua M, Hassan EK, De Burgh TC, Wilson MR and Vine SJ (2023) Exploring the role of virtual reality in military decision training. Front. Virtual Real. 4:1165030.

11. Pallavicini F, Argenton L, Toniazzi N, Aceti L, Mantovani F. Virtual Reality Applications for Stress Management Training in the Military. Aerosp Med Hum Perform. 2016 Dec 1;87(12):1021-1030.

12. Tychkov A. Yu., Bunygin E. V., Butrov N. A., Kitaev M. V., Lutohin A. S., Surovatkin A. A. Virtual'naya real'nost' dlya vooruzhennyh sil: obzor // Vestnik Penzenskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2020. – № 4 (32). – S. 107-114.

13. Girardi, R. Virtual Reality in Army Artillery Observer Training / R. Girardi, J. C. de Oliveira // 21-st Symposium on Virtual and Augmented Reality (SVR). – Rio de Janeiro, Brasil: IEEE, 2019. – P. 36-42.

14. Meggitt gets immersive with its FATS 300 virtual weapons trainer. – [Elektronnyi resurs]. – URL: https://www.armytimes.com.

15. Erilov N. A., Pepelyaev A. V. Primenenie virtual'noj real'nosti v voennyh uchebnyh centrah: pedagogicheskij aspekt i prakticheskoe znachenie / Elektronnyj nauchnyj arhiv UrFU, 2023. – S. 86-91.

ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДАҒЫ AR/VR-ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ҚЫЗМЕТТІК-ЖАУЫНГЕРЛІК ЖАҒДАЙЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛАУ МЕН ҮЛГІЛЕУДІҢ ЖАҢА МҮМКІНДІКТЕРІ

МИТЯЕВ А.И. [1], АСҚАРҰЛЫ М. [2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, әскери педагогика және психология кафедрасының оқытушысы, запастағы полковник, Петропавл қаласы. E-mail: LLokyi@mail.ru;

[2] 3 курс курсанты, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, Петропавл қаласы.

Андатпа: *Мақалада әскери қызметшілерді психологиялық даярлау жүйесінде толықтырылған (AR) және виртуалды шынайылық (VR) технологияларын қолдану әлеуеті қаралады. Дағдарысты жағдайларда қызметтік-жауынгерлік міндеттерді орындауды моральдық-психологиялық қамтамасыз ету жүйесінде әскери қызметшілердің күйзеліске төзімділігі мен моральдық-психологиялық дайындығын қалыптастыруға мүмкіндік беретін қызметтік-жауынгерлік жағдайларды модельдеуде AR/VR рөлі байқалады.*

Түйінді сөздер: *толықтырылған шындық (AR), виртуалды шындық (VR), әскери коммуникациялар, психологиялық дайындық, қызметтік-жауынгерлік жағдайларды модельдеу, күйзеліске төзімділік, моральдық-психологиялық қамтамасыз ету, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы.*

AR/VR TECHNOLOGIES IN MILITARY COMMUNICATIONS: NEW OPPORTUNITIES FOR PSYCHOLOGICAL TRAINING AND MODELING OF SERVICE AND COMBAT SITUATIONS

MITYAYEV A. I.[1], ASKARULY.M.[2]

[1] lecturer at the Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, reserve colonel, Petropavlovsk. E-mail: LLokyi@mail.ru;

[2] cadet of the 3rd course, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *The article examines the potential of using augmented (AR) and virtual reality (VR) technologies in the system of psychological training of military personnel. The role of AR/VR in modeling service-combat situations is noted, which makes it possible to form stress resistance and moral and psychological readiness of military personnel in the system of moral and psychological support for the performance of service-combat missions in crisis situations.*

Key words: *augmented reality (AR), virtual reality (VR), military communications, psychological training, modeling of service and combat situations, stress resistance, moral and psychological support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan.*

УДК:070

ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ КАК СРЕДСТВО ВЫПОЛНЕНИЯ БОЕВЫХ И СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗАДАЧ

МУЛЬДИНОВ Р.Т.[1], МУЛЬДИНОВА Э.С.[2], МУСТАФИН Н.А.[3]

[1] преподаватель кафедры физической подготовки и спорта Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, магистр;

[2] старший преподаватель кафедры физической культуры Северо-Казахстанский университет имени М. Козыбаева Республики Казахстан, магистр;

[3] курсант 2 учебного батальона 4 учебной роты 3 учебного взвода Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, рядовой

Аннотация: *Статья посвящена вопросам психофизиологической подготовки военнослужащих для действий в экстремальных условиях. В ней рассматривается основные представления о психологической подготовке, современная боевая деятельность, влияние различных факторов на психологическую устойчивость военнослужащих, стрессоустойчивость и адаптационные изменения к непривычным условиям боевой обстановки.*

Ключевые слова: *психофизиология, психологическая устойчивость, двигательный навык, стресс, физиологические показатели, срочная и долговременная адаптация.*

Введение

Актуальность данной темы подтверждают итоги войн и военных конфликтов в современном мире, указывающие на необходимость тщательной психологической подготовки личного состава, выполняющего боевые задачи. Эффективность действий военнослужащих зависит от уровня их профессиональной подготовки, в том числе физической подготовки и психологической устойчивости.

При равном соотношении сил и средств, одинаковой технической оснащенности войск может рассчитывать на успех только та армия, личный состав которой в морально-психологическом отношении превосходит противника, способен сохранять психологическую устойчивость и волю к победе [1].

Хорошо известно, что в процессе профессиональной деятельности на военнослужащих действуют разные психические факторы. Неожиданность, напряженность, избыточность и ложность информации влияют на бойца, вызывая серьезные изменения в функциональном состоянии. Успешность выполнения задач зависит от того, насколько хорошо военнослужащие будут справляться с неблагоприятными факторами внешней среды и обстановки [1, 2].

ОСНОВНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ

Прежде всего, необходимо рассмотреть понятие психофизиологическая подготовка военнослужащих.

Психофизиологическая подготовка военнослужащих – это процесс, в котором изучаются и корректируются изменения различных физиологических и психофизиологических показателей, необходимых для решения поставленных перед военнослужащим задач.

Опыт боевых действий показывает, что не каждое сформированное качество, отработанное на тренировках и полигонах, проявляется при изменении условий деятельности, таких как:

климатогеографические условия (погода, температура, давление, влажность, климатические зоны, рельеф, и др.);

профессиональные условия (огневое воздействие, ведение огня, использование навыков и умений, преодоление физических и психологических воздействий и др.);

бытовые условия (отрыв от семьи и близких родственников, гигиена и др.).

Имеется много примеров, когда военнослужащие успешно выполняют стрельбы на полигоне, ведут рукопашный бой с противником, выполняют физические работу в привычных условиях. Но при изменении условий ведения боя их поведение совершенно меняется, оно "перетекает" в пассивное действие, что снижает качество воспроизведения двигательных навыков при боевой деятельности и ставит под угрозу выполнение боевой задачи.

Целесообразность выработки вариативности двигательного навыка определяется тем, что в случае изменения условий действий он корректируется в деталях, оставаясь в то же время, достаточно эффективным и результативным. Пути решения данной задачи – многократные тренировки в различных затрудняющих условиях внешней среды, в непривычной обстановке, в условиях, приближенных к боевым и т.п.

Надежность двигательного навыка зависит от степени развития физических и психических качеств военнослужащего. Стабильность и вариативность двигательного навыка обуславливает большую стрессоустойчивость, повышает уверенность в своих силах, готовность действовать в сложных условиях с сохранением свободы движения, равновесия тела и контроля над ситуацией.

При появлении новых условий боец может вести себя совершенно необдуманно, нерешительно, что повлияет на выполнение поставленных задач.

В процессе повседневной жизнедеятельности военнослужащие переносят большие психические нагрузки. Подготовка к ним осуществляется посредством отработки на каждом занятии определенных элементов "психологической закалки" воинов. Используются разные средства, приближенные к реальным боевым действиям:

1. средства имитации (имитационные гранаты и фугасы, взрывпакеты, дымовые шашки, сигнальные ракеты и др.);

2. шумовые эффекты боя (выстрелы танков, орудий, разрывы снарядов, мин и др.);

3. создание заграждений и препятствий (минные поля, рвы, ловушки, завалы и др.);

4. противодействия противника (схватка, рукопашный бой, бой с оружием и др.).

В экстремальных ситуациях на военнослужащих действует ряд факторов:

создание угрозы для жизни – фактор опасности;

реальное огневое воздействие – фактор внезапности;

недостаток информации – фактор неопределенности;

незапланированные действия – фактор новой обстановки [2].

Умело продуманное введение в учебно-тренировочный процесс указанных факторов позволяет реально смоделировать отдельные элементы современного боя, а, следовательно, и решать задачи стрессовой устойчивости [2].

При формировании психологической устойчивости к экстремальным факторам, главные усилия должны быть направлены на то, чтобы любые неожиданности профессиональной деятельности для военнослужащих стали привычными, то есть, чтобы военнослужащий к ним адаптировался. “Чтобы неожиданность стала правилом, сюрприз – закономерностью, а внезапное изменение ситуации – обычным делом” [2, 3].

Высокие физические и психологические напряжения сопровождаются стрессом. Что же такое стресс? **Стресс** – это неспецифическая реакция организма на действие экстремальных факторов, какую-либо трудно решаемую задачу. В жизни каждого человека случаются моменты, когда он испытывает явные стрессовые напряжения или тревожные состояния. При стрессе в организме человека вырабатывается гормон адреналин, который заставляет выживать. Тревожные состояния помогают человеку справиться с внешними опасностями, заставляя мозг интенсивно работать и приводить организм в состояние готовности к действию.

При стрессовых напряжениях изменяется физиологические показатели человека; происходит:

увеличение дыхательного объема легких и частоты дыхания, что доставляет больше кислорода в организм;

сужение кровеносных сосудов, что образует повышение кровяного давления, усиление кровотока;

увеличение частоты сердечных сокращений,

увеличение температуры тела военнослужащего и усиление потоотделения;

покраснение или побледнение кожных покровов;

повышенный тремор;

изменение внешней активности;

учащение позывов к мочеиспусканию.

Выделяют срочную и долговременную адаптацию военнослужащих к боевой реальной обстановке. **Срочная адаптация** понимается как комплекс реакций военнослужащего, направленных на приспособление к непривычным условиям боевой обстановки. Если сила или продолжительность неблагоприятных воздействий превысит индивидуальные возможности человека, происходит «слом адаптационного барьера» и его психическое травмирование. В этом случае, человек получает психическую травму.

Долговременная адаптация сопровождается изменениями психики и личности военнослужащего, которые позволяют выжить в экстремальных ситуациях. Физические упражнения, выполняемые в условиях повышенной опасности и связанные со значительными физическими и психическими напряжениями, тренируют психику и одновременно развивают человека физически. Проведенный анализ литературных источников показал, что чем крепче боец психически, тем лучше у него физические показатели при контрольных испытаниях. Военнослужащих необходимо постоянно учить преодолевать страх, это позволит сохранить жизнь и силы в экстремальных условиях, эффективно действовать в любых ситуациях [2].

Заключение

Таким образом, именно психологическая подготовка воздействует на развитие и формировании психики, морально-волевых качеств, волю к победе. Психологическая подготовка военнослужащих есть и будет важнейшей составляющей в процессе обучения и совершенствования личного состава ВС РФ.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Разведывательная подготовка подразделений воздушно-десантных войск. – М.: Воениздат, 1995. – 208 с.

2. Базовая подготовка Спецназа. Экстремальное выживание / Алексей Ардашев. – М.: Издательство «Э» : Яуза, 2015. – 544 с.

3. Подготовка разведчика. Система спецназа ГРУ – Ф.А. Заруцкий, А.Г. Тарас. – М.: Харвест, 2004. – 608 с.

REFERENCES

1. Razvedivatelnaya podgotovka podrazdelenii vozdyshno-desantnix voisk-M.: Voenizdat. 1995. – 208 s.

2. Bazovaya podgotovka Specnaza. Ekstrimalnoe vizhivaniya/ Aleksei Ardashev – M.: Izdatelstvo “E” Yayza. 2015. – 544 s.

3. Exploration training: GRU Special Forces system - F.A. Zarucsky, A.G. Taras. - M.: Hardest, 2004. – 608 s.

PSYCHOPYSIOLOGICAL TRAINING AS A MEANS TO FACILITATE SETTLEMENTS AND SPECIAL TASKS IN THE CONDITIONS FOR FACILITATION OF MILITARY FACILITIES

MULDINOV R.T.[1], MULDINOVA E.S.[2], MUSTAFIN N.A.[3]

[1] older lecturer department of physical culture military institute of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, major, magistr;

[2] older lecturer department of physical culture NPLC NKU named after M. Kozybaev Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, magistr;

[3] cadets 2 training battalion 4 training companies 3 training platoons of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, private

Abstract: *The article deals with the psychophysical training of members of the armed forces to deal with extreme conditions, examining the basic concepts of psychological training, modern combat activities, the influence of various factors on the psychological sustainability of the military, stress resistance and adaptation to unusual conditions of combat.*

Key words: *psychophysiology, psychological resilience, motor skills, stress, physiological indicators, immediate and long-term adaptation.*

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІ ЦИФРОВИЗАЦИЯЛАУ ШАРТТАРЫНДАҒЫ БОЯУ ЖӘНЕ АРНАЙЫ МІНДЕТТЕРДІ ОРЫНДАУ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ҚАРАЖАТЫН ПСИХОФИОЛОГИЯЛЫҚ ДАЯРЛАУ

Р.Т. МУЛЬДИНОВ [1], Э.С. МУЛЬДИНОВА [2], Н.А. МУСТАФИН [3]

[1] дене шынықтыру және спорт кафедрасының майор, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы Петропавл қ. оқытушысы, магистр;

[2] Қазақстан Республикасы М. Қозыбаев атындағы СҚУ «дене шынықтыру» кафедрасының Петропавл қ. аға оқытушысы, магистр;

[3] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының 2 оқу взводының 4 оқу ротасының 2 оқу батальонының курсанты, қатардағы жауынгер.

Андатпа: *Бап әскери қызметшілердің қысылтаяң жағдайлардағы іс-қимылдарға психофизиологиялық даярлығы мәселелеріне арналған. Онда психологиялық даярлық туралы негізгі түсініктер, қазіргі заманғы жауынгерлік қызмет, әскери қызметшілердің психологиялық тұрақтылығына әртүрлі факторлардың әсері, стресске төзімділік және жауынгерлік жағдайдың үйреншікті емес жағдайларына бейімделу өзгерістері қарастырылады.*

Түйінді сөздер: *психофизиология, психологиялық тұрақтылық, қимыл-қозғалыс дағдысы, күйзеліс, физиологиялық көрсеткіштер, шұғыл және ұзақ мерзімді бейімделу.*

УДК070

РЕТРОСПЕКТИВНЫЙ АНАЛИЗ ФОРМИРОВАНИЯ ПСИХИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ

МУЛЬДИНОВ Р.Т.[1], МУЛЬДИНОВА Э.С.[2], САБЫРКЕЕВ Б.Д.[3]

[1] преподаватель кафедры физической подготовки и спорта Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, магистр;

[2] старший преподаватель кафедры физической культуры Северо-Казахстанский университет имени М. Козыбаева Республики Казахстан, магистр;

[3] курсант 2 учебного батальона 4 учебной роты 2 учебного взвода Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, рядовой

Аннотация: *рассматривается исторический аспект использования физической подготовки в целях формирования психической, в том числе и эмоционально-волевой, устойчивости военнослужащих. На основании теоретического анализа и обобщения литературных источников выявлены четыре направления, в русле которых осуществляется психологическая подготовка военнослужащих вообще и формирование психической и эмоционально-волевой устойчивости.*

Ключевые слова: *психологическая подготовка, психическая устойчивость, эмоционально-волевая устойчивость, психическая готовность, боевая подготовка, физическая подготовка.*

Проблема психологической подготовки воина была всегда: и в древние времена, и в средние века, и в новой истории. Но с такой остротой она о себе еще не заявляла. Психологический фактор стал во многом определять действенность боевой подготовки. Устойчивость психики вообще и ее эмоционально-волевой сферы в частности может обеспечить успех в бою даже посредственно подготовленному воину. И наоборот, отличник боевой подготовки может подвести в сложной, стрессовой ситуации. Поэтому постоянно ведется поиск новых путей, средств, форм воспитания психологически устойчивого военнослужащего. Это сложно делать без осмысления накопленного научно-практического опыта всеми военными специалистами, в том числе и по физической подготовке и спорту (ФПиС).

Основные положения

Сейчас уже не вызывает сомнений тот факт, что напряженные условия и сложный характер деятельности в значительной мере предопределяют весомость психических компонентов готовности к конкретному труду. Одним из таковых является эмоционально-волевая устойчивость (ЭВУ).

Вполне закономерно, что проблема ЭВУ зародилась и получила наибольшее развитие в тех областях человеческой деятельности, где существуют довольно напряженные (в психологическом и физическом аспектах) условия и сложный характер труда.

М.С. Каган считает, что разностороннее и многоплановое изучение объекта исследования можно обеспечить, выделяя три аспекта: исторический, предметный и функциональный [12].

Исторический аспект в проблеме ЭВУ можно рассматривать как совокупность генетического и прогностического направлений (векторов). Первый – предполагает изучение происхождения данной проблемы, выявление основных моментов ее исследования и определения их состояния на данный момент; второй – связан с рассмотрением возможных перспективных направлений в совершенствовании ЭВУ изучаемых контингентов.

Генетический анализ исторического аспекта проблемы формирования ЭВУ позволяет определить (естественно, с относительной долей условности), что особую актуальность эта проблема приобрела на рубеже XIX и XX в.в. в связи с резким усложнением средств ведения вооруженной борьбы.

Н. Добротворский указывает, что к 1917 году в авиации, представлявшей уже собой большую силу, под влиянием высокой аварийности встал вопрос о необходимости предъявления к летному составу, состоянию его организма более специфических требований [11].

Фаусек поднимает вопрос об изучении и совершенствовании психических качеств личности летчика, так как они оказывают огромное влияние на взаимодействие пилотов в воздухе, успешность выполнения полетного задания [8].

Необходимо отметить, что в прямой постановке вопрос о диагностике, а тем более целенаправленном формировании ЭВУ, еще остро не ставился, но уже в личностном и целостно-структурном подходе, были заложены предпосылки постановки и начала решения проблемы ЭВУ. Однако в силу различных причин разработка психолого-педагогических аспектов рассматриваемой проблемы не получила широкого развития и к середине 30-х годов такие исследования прекратились вовсе. И только в 1948 году группа под руководством К.К. Платонов начала изучать индивидуально-психологические особенности хорошо и плохо успевающих курсантов, и летчиков, а затем вопросы психологической экспертизы летного состава [3].

Вполне естественно, что профессиональная деятельность летного состава стала объектом пристального внимания ученых различных специальностей, в том числе психологов, педагогов, специалистов физической подготовки и спорта.

Летная профессия предъявляет повышенные требования к устойчивости психики человека, поэтому, считает Ю.К. Демьяненко [10], психологическая подготовка и закалка для летчика имеет большое значение.

Несомненно, одним из активных и плодотворных исследователей психологических проблем физической подготовки является В.Л. Марищук. Изучая вопросы эмоциональной устойчивости курсантов-летчиков и возможности ее совершенствования с применением средств физической подготовки, он отмечает, что использование специально направленной тренировки позволяет на 20% сократить количество вывозных полетов. Физическая подготовка, спорт и спортивные состязания, по мнению В.Л. Марищука, приучают к деятельности в сложной обстановке и, тем самым, способствуют снижению степени проявления напряженности [5, 7].

В результате многолетнего разностороннего изучения проблемы эмоциональной устойчивости летного состава В.Л. Марищуком (совместно с К.К. Платоновым и Е.Л. Плетницким) разработан целый комплекс физических упражнений для формирования навыков в расслаблении мышц, эмоционального переключения, улучшения сна и других аспектов, позволяющих проводить профилактическую подготовку и непосредственную борьбу с эмоциональным напряжением в летной деятельности вообще и напряженностью в полете в частности [28].

Изучая особенности самолетного спорта, его влияние на организм и психику человека, В.П. Сорокин, А.А. Горелов, В.П. Гилев [5] установили, что при выполнении фигур высшего пилотажа спортсмен-летчик испытывает большие эмоциональные и физические нагрузки. Анализ эмпирических данных показал, что уровень физической подготовленности "лучших" достоверно превышает уровень «худших» по всем показателям физической подготовленности. Данные эмоционального состояния не имеют существенных различий, за исключением показателей активности.

Одно из наиболее крупных и обобщающих исследований по физической подготовке летного состава осуществлено А.А. Гореловым [11], где вопросы совершенствования волевых качеств и формирования устойчивости летного состава к эмоциональному стрессу нашли достойное место. Автор не только анализирует достигнутое, но и обосновывает ряд упражнений, позволяющих оценивать и тренировать эмоционально-волевые компоненты психики летчика.

Не остались без внимания исследователей вопросы эмоционально-волевой устойчивости, поиска средств, форм, методов ее формирования и у личного состава Военно-Морского Флота. Еще в 1928 году В. Данилов обратил внимание на важность развития воли у учащихся военно-морских учебных заведений. В его работе четко определена суть педагогического воздействия на личность будущего моряка, показаны воспитательно-дидактические условия формирования волевых качеств самими учащимися [2].

Одну из первых серьезных попыток систематизировать психолого-педагогические аспекты проблемы изучения и формирования волевых качеств у военных моряков осуществил Н.В. Круглеевский [1]. На основе теоретического анализа и обобщения им оценены реальные возможности и сформулированы конкретные направления формирования волевых качеств у военных моряков.

Автор показал наиболее эффективные методы изучения рассматриваемых качеств и наполнил конкретным содержанием такие педагогические методы как убеждение, упражнение, стимулирование.

Военно-профессиональная деятельность ставит человека в условия, требующие напряжения эмоционально-волевой сферы. Сама стихия – небо и море – предопределяют совершенствование всех ее составных частей в процессе эксплуатации летательных аппаратов и совершения дальних морских походов.

Достаточно эффективные, может быть менее эффектные и романтичные, чем в ВВС (ныне – ВКС) и ВМФ, условия для развития ЭВУ существуют и в Сухопутных войсках.

В монографии, посвященной психолого-педагогическим основам деятельности командира, М.И. Дьяченко, Е.Ф. Осипенков, Л.Е. Мерзляк осуществили солидное теоретическое обобщение литературы и опыта работы по данному вопросу. Эмоционально-волевым процессам и психическим состояниям был посвящен один параграф второй главы. Для того времени характер и объем материала вполне удовлетворял запросам теории и практики психологической подготовки военнослужащих [5].

В 80-е годы многие работы по данной проблеме отличались практической направленностью, комплексностью, а их авторы в основном стояли на позициях готовности (психологической, профессиональной, общей и т.п.) к боевым действиям, воинской службе. Ряд авторов рассматривает проблему психологической подготовки в тесном единстве с нравственным воспитанием и предлагает решать ее в русле морально-психологической подготовки. Много внимания уделяют как исследователи, так и офицеры-практики выработке у военнослужащих волевых качеств и адекватных эмоциональных реакций на различные ситуации, возникающие в процессе военно-профессиональной деятельности. Необходимо отметить, что все рассмотренные библиографические источники напрямую связаны с психолого-педагогическими аспектами формирования психической готовности вообще и различных ее компонентов в частности. Авторы этих трудов показывают различные аспекты воздействия командира, преподавателя, воспитателя на своих подчиненных, обучаемых с целью формирования у них на занятиях, учениях, тренажерах и т.п. психических, в том числе и эмоционально-волевых, качеств.

Как показывают научные исследования и служебный опыт, отраженные в литературном обзоре, очень эффективно достигается психическая готовность при использовании различных направлений психолого-педагогического пути (См. Рис. 1).

Здесь можно выделить четыре направления, два из которых основные, ведущие, и два – дополнительные. Если в качестве критерия такой классификации взять задачи психологической подготовки и материальные формы их реализации, то первое направление обеспечивает духовную, идейную основу психологической подготовки и существенную роль играют здесь командиры подразделений и их заместители по воспитательной работе.

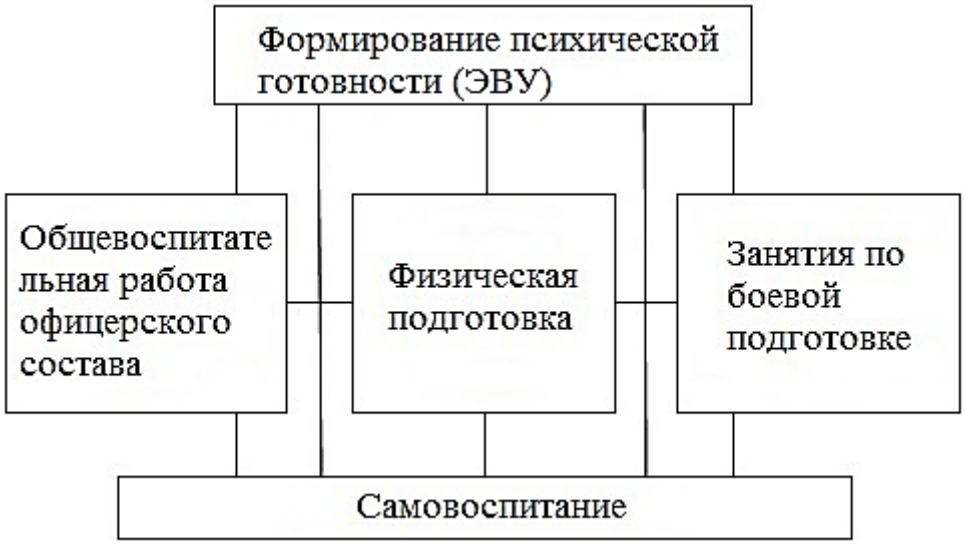

Рис. 1 – Направления формирования психической готовности (ЭВУ)

Второе направление формирует опыт действий военнослужащих в экстремальных ситуациях на занятиях по боевой подготовке (особенно физической): от их восприятия до оценки поведения. Как правило, эта сторона психологической подготовки осуществляется преподавателями и командирами подразделений.

Многие авторы выделяют самовоспитание как важное направление в функционировании психической готовности к боевым действиям. Оно в существенной мере зависит от того, насколько военнослужащего обучили этому в русле других направлений, в том числе и на физической подготовке.

Использование физической подготовки в решении задач психической готовности формально относится ко второму направлению. Однако его выделение в самостоятельное направление обусловлено рядом обстоятельств. Во-первых – это предмет данного исследования, во-вторых, большое количество авторов (кстати, в основном не специалисты по ФП и С) особо выделяют роль физической подготовки в достижении высокой эффективности на основных направлениях, в-третьих, что самое главное, объективно физическая подготовка имеет практически неограниченные возможности по формированию психической устойчивости вообще и эмоционально-волевой в частности. Но физическая подготовка по своей сути является физкультурно-спортивной деятельностью, под которой Ф.Н. Соков, В.А. Щеголев понимают единство педагогических процессов обучения и воспитания, направленных на формирование физической, а также морально-волевой и психической готовности военнослужащих к вооруженной борьбе [3,4]. Поэтому трудно оценить роль, а тем более ее возможности, в изучении и формировании эмоционально-волевой устойчивости, не проанализировав эту проблему в парадигме «физической культуры и спорта», составной частью которого является физическая подготовка.

Необходимо отметить, что в результате теоретического анализа и обобщения библиографии выявлены различные позиции авторов в использовании и интерпретации терминов, понятий и дефиниций в русле психологической подготовки военнослужащих.

Довольно часто, особенно офицеры-практики, отождествляют психическую готовность с психической устойчивостью (В. Быстров, Р.Дуков[7]; В.Бахирев [4]), психической закалкой и другими психологическими понятиями. Если для практики психологической подготовки такое относительно вольное «жонглирование» не имеет серьезных последствий, то в научно-теоретическом аспекте подобные отождествления могут привести к методологическим просчетам в формировании тех или иных профессионально важных психических качеств, а также отдельных свойств личности.

Вероятно, соотношение и взаимопроникновение основных понятий теории психологической подготовки вообще и с помощью средств физической подготовки в частности являются одним из «белых пятен» данной парадигмы. Поэтому психологические проблемы формирования готовности военнослужащих к выполнению служебных обязанностей с использованием средств физической подготовки должны постоянно находиться в сфере актуальных научных интересов специалистов физической подготовки и спорта.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алексеевский К.А., Едемский П.И. Фактор боеготовности ракетчиков. О морально-политической и психологической подготовке воинов РВ/Под общ. ред. П.А. Горчакова. – М.: Воениздат, 1979. – 256 с.

2. Андерсен Ю. Готовность к внезапным боевым действиям//Вестник ПВО. – 1981. – №7. – С. 18-22.

3. Бабийчук А.Н. Вопросы психол. отбора летного состава//Авиац. и косм. медицина. Труды III Всесоюзн. конф. по авиац. и косм. мед. Т.1. – М., 1969. – С. 41-45.

4. Бахирев В. Психологическая готовность летчика к выполнению боевой задачи // Вестник ПВО. – 1981. №1. – С.19-21.

5. Блонский П.П. Очерки научной психологии. – М., 1921.

6. Бойков Н. Психологическая готовность к бою // Вестник ПВО. – 1980. №9. – С. 54-57.

7. Быстров В., Дуков Р. Воспитание психологической устойчивости // КВС. – 1979. №21. – С.35-39.

8. Важенин С.А., Лобжа М.Т. Проблемы и пути совершенствования физической подготовки авиаторов. – СПб., ВДКИФК, 1993. – 27 с.

9. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М., 1926.

10. Горелов А.А. Основы специальной физической подготовки летного состава – СПб., 1993. – 144 с.

11. Горелов А.А. Основы теории и практики физической подготовки летного состава военной авиации. Дис. ... докт. пед. наук. – СПб.: ВДКИФК, 1994. – 542 с.

12. Данилов В. Учебно-воспитательный план, как фактор развития воли // Морской сборник. – 1928. №6. – С.118-123.

REFERENCES

1. Alexeyevsky K.A., Edemsky P.I. Missile Readiness Factor, on the moral, political and psychological training of R.V./P.R./P.R. Rev. P.A. Gorčakova. - M.: Vojnisdat, 1979. - 256 s

2. Andersen Y. Readiness for sudden combat//Aviator. - 1981. - No.7 - S. 18-22.

3. Babichuk A. N. Psychol, Air Force Selection//Aviac and Cosm. Medicine. Workers III All-Union Conference and Cosmos. T.1. - M., 1969. - S. 41-45. –

4. Bachirev V. Psychologic Ready Aerial Reporter — 1981 No. 1 — C.19-21.

5. Blonne P.P. Science psychology profiles. – M., 1921.

6. Combats N. Psychological Readiness / / Air Force Report. – 1980 No. 9 – S. 54-57.

7. Fastr V., Dukov, Psychism Education // CRS. – 1979. No.21. – C.35-39.

8. Vagein S.A., Lobzha M.T. Problems and Ways to Improve Physical Training of Aircraft. – SPB, WDCIFK, 1993 – 27 p.

9. Vogotsky L.S. Pedagogic Psychology. – M., 1926.

10. Gorelov A.A. Foundations for Special Physical Training of Air Personnel — U.S.A., 1993. - 144 s.

11. Horelov A.A. Basics of the theory and practice of the physical training of military aviation personnel, VIFK, 1994. - 542 pp.

12. Daniel V. Educational plan as a factor in the development of will / / Maritime compilation. - 1928. No.6 - C.118-123.

ФИЗИКАЛЫҚ ДАЙЫНДЫҚТЫ ЦИФРОВИЗАЦИЯЛАУ ШАРТТАРЫНДА ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРДІҢ ПСИХИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫСТЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ РЕТРОСПЕКТИВТІК НӘТИЖЕСІ

Р.Т. МУЛЬДИНОВ [1], Э.С. МУЛЬДИНОВА [2], Б.Д. САБЫРКЕЕВ [3]

[1] дене шынықтыру және спорт кафедрасының майор, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы Петропавл қ.. оқытушысы, магистр;

[2] Қазақстан Республикасы М. Қозыбаев атындағы СҚУ «дене шынықтыру» кафедрасының Петропавл қ. аға оқытушысы, магистр;

[3] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының 2 оқу взводының 4 оқу ротасының 2 оқу батальонының курсанты, қатардағы жауынгер.

Андатпа: *әскери қызметшілердің психикалық, оның ішінде эмоционалдық-еріктік, орнықтылығын қалыптастыру мақсатында дене даярлығын пайдаланудың тарихи аспектісі қаралады. Әдеби дереккөздерді теориялық талдау және жинақтау негізінде төрт бағыт анықталды, олардың арнасында жалпы әскери қызметшілерді психологиялық даярлау және психикалық және эмоционалдық-еріктік орнықтылықты қалыптастыру жүзеге асырылады.*

Түйінді сөздер: *психологиялық дайындық, психикалық тұрақтылық, эмоционалды-еріктік тұрақтылық, психикалық дайындық, жауынгерлік даярлық, дене даярлығы.*

REPROSPECTIVE ANALYSIS OF THE FORMATION OF PSYCHICAL SUSTAINABLE MILITARY FACILITIES IN FACILITATION OF PHYSICAL TRAINING

MULDINOV R.T.[1], MULDINOVA E.S.[2], SABIRKEYEV B.D.[3]

[1] older lecturer department of physical culture military institute of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, major, magistr;

[2] older lecturer department of physical culture NPLC NKU named after M. Kozybaev Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, magistr;

[3] cadets 2 training battalion 4 training companies 2 training platoons of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, private

Abstract: *The historical aspect of the use of physical training to build the psychological, including emotional and voluntar, sustainability of the military is being examined, and the theoretical analysis and synthesis of literary sources has identified four areas in which the psychological training of the military in general and the building of psychological and emotional resilience have been carried out.*

Key words: *psychological training, mental resilience, emotional and emotional resilience, mental preparedness, combat training, physical training.*

УДК 355/359

МЕДИАГРАМОТНОСТЬ И КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ВОЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ

МУРАТАЕВ К.Х.
старший преподаватель цикла ВиСПР, кафедры военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр военного дела и безопасности, подполковник, г. Петропавловск. E-mail: murataev84@mail.ru.

Аннотация: *В условиях стремительного развития медиапространства и роста информационных угроз особую значимость приобретает формирование у обучающихся медиаграмотности и критического мышления как основ профессиональной устойчивости и личностного развития.*

В статье рассматриваются теоретико-методологические психолого - педагогического сопровождения в образовательной среде военных академий, анализируются современные форматы и технологии, способствующие развитию способности обучающихся к критическому восприятию информации и устойчивости к манипулятивным воздействиям. Подчеркивается стратегическая роль медиаграмотности в подготовке будущих офицеров как важного компонента их профессиональной компетентности и психологической безопасности.

Ключевые слова: *медиаграмотность, критическое мышление, медиапространство, информационно-психологическое противоборство, психолого-педагогическое сопровождение, профессиональная подготовка, обучающиеся в военных учебных заведениях.*

Современное медиапространство представляет собой сложную и динамичную систему, которая оказывает многоуровневое влияние на личность и профессиональное становление человека. В условиях аквтиного информационного воздействия медиасреда становится не только источником знаний, но и каналом распростарения дезинформации, инструментом психологического давления и фактором формирования мировоззрения.

Особенно актуально данное направление для системы военного образования, где развитие медиаграмотности и критического мышления выступает стартегической задачей, связанной с обеспечением психологической устойчивости, формированием информационной безопасности и подготовкой офицеров к служебной деятельности в условиях информационно-психологического противоборства.

Медиаграмотность понимается как совокупность знаний, умений и навыков, позволяющих личности ориентироваться в медиапотоке, критически

осмысливать информацию и использовать ее для достижения личных и профессиональных целей.

Критическое мышление в свою очередь предполагает способность обучающегося подвергать анализу получаемые сведения, выявлять логические несоответствия, определять истинность и достоверность фактов, а также устойчивость к манипулятивным воздейтсвиям.

В контексте военного образования данные качества становятся частью профессиональной компетентнсоти будущего офицера, обеспечивая его способность адекватно реагировать на информационные угрозы и принимать решения в условиях неопределенности.

Методологическую основу исследования формируют:

- системный поход, позволяющий рассматривать медиапространство как часть социокультурной среды;
- личностно-ориентированный подход, акцентирующий внимание на развитии индивидуальных когнитивных способностей обучающихся;
- компетентностный поход, обеспечивающий интеграцию медиаграмотности в структуру профессиональных компетенций будущего офицера.

Современная медиасреда оказывает амбивалентное влияние на личность:

- с одной стороны, она предоставляет широкие возможности для получения знаний, саморазвития и профессионального роста;
- с другой стороны, она несет угрозу информационного перенасыщения, формирования зависимости от цифровых технологий, распространения деструктивных идеологий.

Для обучающихся военных академий медиапространство является не только каналом получения информации, но и ареной информационно-психологического противоборства. В этом контексте медиаграмотность выступает как средство профилактики деструктивных воздействий, формирования психологической устойчивости и сохранения профессиональной идентичности.

Таким образом, психолого-педагогическое сопровождение развития личности должно учитывать специфику информационных рисков и быть направлено на формирование у обучающихся устойчивых навыков анализа и фильтрации информации.

Современные технологии образования и медиаформаты создают новые возможности для формирования медиаграмотности и развития критического мышления. Их можно классифицировать по следующим направлениям:

1. Образовательные платформы и цифровые ресурсы: системы дистанционного обучения (LMS), электронные библиотеки и базы данных; специализированные образовательные порталы, включающие материалы по вопросам информационной безопасности.

2. Медиаформаты обучения: научно-аналитические публикации, подкасты, видеолекции, дискуссионные онлайн-форумы; мультимедийные материалы, позволяющие моделировать информационные атаки и анализировать их.

3. Технологии критического анализа информации: инструменты фактчекинга; системы автоматизированного контент-анализа; технологии искусственного интеллекта для выявления фейков и манипулятивных стратегий.

Использование данных инструментов в образовательном процессе позволяет не только повышать уровень медиакультуры, но и формировать устойчивые когнитивные и профессоинальные навыки, необходимые будущим офицерам в условиях информационного противоборства.

Формирование медиаграмотности и кртического мышления невозможно без системного психолого-педагогического сопровождения. Его ключевые задачи:

- развитие у обучающихся навыков саморегуляции и стрессоустойчовости;
- формирование ценностных установок, ориентированных на патриотизм и служебный долг;
- профилактика негативного влияния медапространства;
- организация учебно-воспитательной среды, способствующей развитию аналитических способностей.

Таким образом, психолого-педагогическое сопровождение должно рассматриваться как часть целостной системы подготовки военных кадров, где медиаграмотность является не вспомогательным, а стратегическим компонентом образовательного процесса.

В заключении необходимо отметить, что современное медиапространство становится важнейшим фактором, определяющим как личностное, так и профессиональное развитие обучающихся военных учебных заведений. В условиях информационно-психологического противоборства формирование медиаграмотности и критического мышления выступает стратегической задачей военного образования.

Интеграция современных медиаинструментов и технологий в образовательный процесс позволяет повысить устойчивость будущих офицеров к информационным угрозам, развить их аналитические способности и обеспечить высокий уровень психологической готовности к профессиональной деятельности.

Перспективы дальнейших исследований связаны с разработкой комплексных моделей медиапедагогики для военных учебных заведений, созданием методических материалов и программ по развитию критического мышления, а также интеграцией опыта международных образовательных систем в практику военного образования Казахстана.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Баранов, О.Ю. Медиаграмотность и медиакультура: учебное пособие. – Москва: Академический проект, 2022. – 312 с.

2. Бауман, З. Индивидуализированное общество. – Москва: Логс, 2008. – 390с.

3. Вартанова, Е.Л. Медиаобразование и медиаграмотность в цифровую эпоху. //Вестник Московского университета. Серия 10. Журналистика. – 2021. – № 2. – С.3-15.

4. Воробьева, И.В. Психолого-педагогическое сопровождение развития критического мышления обучающихся. – Санкт-Петербург: Речь, 2019. – 256 с.

5. Жумадилова С.К. Информационно-психологическая безопасность в системе военного образования Республики Казахстан. //Вестник Академии Национальной гвардии РК. – 2022. – № 1. – С.45-52

6. Кара-Мурза, С.Г. Манипуляция сознанием. Москва: Эксмо, 2018. – 640 с.

7. Paul, R., Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Prsonal Life. – New Jersey: Pearson Education, 2014. – 480 p.

8. Potter, W.J. Media Literacy. – 5th ed. – Thousand Oaks: SAGE Publication, 2022. – 568 p.

9. Silverblatt, A. Media Literacy: Keys to Interpreting Media Messages. – 5th ed. – Santa Barbara: Preager, 2021. – 350 p.

10. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO Publishing, 2018. – 190 p.

REFERENCES

1. Baranov, O.U. Medigramotnost I mediacultura: uchebnoe posobie. – Moscva: Academicheski proekt, 2022. – 312 s.

2. Bauman, Z. Individualizirovannoe obschestvo. – Moscva: Logs, 2008 – 390 s.

3. Vartanova, E.L. Mediaorazovanie i mediagramitnost v cifrovuyu epohu. //Vestnik Moskovskogo universiteta. Seria 10. Zhurnalistika. – 2021. – № 2 – S.3-15

4. Vorobeva, I.V. Psihologo-pedagogicheskoe soprovozhdenie razvitia criticheskogo myschlenia obuchauschihsia. – Sankt-Peterburg: Rech, 2019. – 256 s.

5. Zhumadilova S.K. Informacionno-psychologicheskaia bezopasnost v sisteme voennogo obazovania Respublikik Kazahstan. //Vestnik Academii Nacionalnoi gvardii RK. – 2022. – № 1. – S.45-52

6. Kara-Murza, S.G. Manipuliacia soznaniem. Moscva: Aksmo, 2018. – 640 s.

7. Paul, R., Elder, L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Professional and Prsonal Life. – New Jersey: Pearson Education, 2014. – 480 p.

8. Potter, W.J. Media Literacy. – 5th ed. – Thousand Oaks: SAGE Publication, 2022. – 568 p.

9. Silverblatt, A. Media Literacy: Keys to Interpreting Media Messages. – 5th ed. – Santa Barbara: Preager, 2021. – 350 p.

10. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO Publishing, 2018. – 190 p.

ӘСКЕРИ БІЛІМ БЕРУДЕГІ МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ ЖӘНЕ СЫНИ ОЙЛАУ

МУРАТАЕВ К.Х.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы Әскери педагогика және психология кафедрасы тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыс циклінің аға оқытушысы, подполковник. Петропавл қ. Email: murataev84@mail.ru

Андатпа: *Медиакеңістіктің қарқынды дамуы және ақпараттық қатерлердің өсуі жағдайында білім алушылардың кәсіптік орнықтылығы мен тұлғалық дамуының негізі ретінде медиа сауаттылығы мен сын тұрғысынан ойлауын қалыптастыру ерекше маңыздылыққа ие болады.*

Мақалада әскери академиялардың білім беру ортасында теориялық-әдістемелік психологиялық-педагогикалық сүйемелдеулер қарастырылады, білім алушылардың ақпаратты сыни қабылдау қабілетін және манипулятивтік әсерлерге төзімділігін дамытуға ықпал ететін заманауи форматтар мен технологиялар талданады. Болашақ офицерлерді даярлауда олардың кәсіби құзыреттілігі мен психологиялық қауіпсіздігінің маңызды құрамдас бөлігі ретінде медиа сауаттылықтың стратегиялық рөлі атап өтіледі.

Түйінді сөздер: *медиа сауаттылық, сын тұрғысынан ойлау, медиакеңістік, ақпараттық-психологиялық қарсы күрес, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу, әскери оқу орындарында оқитын кәсіптік даярлық.*

MEDIA LITERACY AND CRITICAL THIKIHG IN MILITARY EDUCATION

MURATAEV K.H.

senior lecturer of the cycle of educational and socio-legal work of the Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, lieutenant colonel. Petropavlovsk, Email: murataev84@mail.ru

Abstract: *With the rapid development of media space and the rise of information threats, it is particularly important for students to develop media literacy and critical thinking as the basis for professional sustainability and personal development.*

The article examines the theoretical-methodological psychological-pedagogy support in the educational environment of military academies, analyses modern formats and technologies that contribute to the development of students ' ability to understand information critically and to be resistant to manipulative influences, and emphasizes the strategic role of media literacy in the training of future officers as an important component of their professional competence and psychological safety.

Key words: *Media literacy, critical thinking, media space, information and psychological confrontation, psychological and pedagogical support, training at military.*

УДК 355/359А

MULTICULTURAL IDENTITY IN THE DIGITAL ERA OF MILITARY COMMUNICATIONS

MUKHAMETZHANOVA A.S.
teacher of the Languages Department, National Guard Academy Republic of Kazakhstan, lieutenant. Petropavlovsk. E-mail: amiraaa.99@mail.ru.

Abstract: *The article examines the issue of developing a multicultural identity among military academy cadets in the context of digitalized military communications. It highlights the role of foreign literature as a tool for enhancing intercultural competence, critical thinking, and resilience to information threats. Special attention is paid to the opportunities provided by digital technologies and media platforms, which ensure access to global cultural heritage and contribute to the integration of a multicultural approach into military education.*

Key words: *multicultural identity, digitalization, military communications, foreign literature, media platforms, information security*.

The era of digitalisation is completely transforming all areas of our lives, including the military. Military communications are no longer just a management tool; they are now part of the global information space. This opens up new opportunities for training and development, but also carries serious risks, from cyber attacks to information warfare.

In light of these challenges, it is extremely important to train military specialists who not only possess professional knowledge, but also know how to perceive cultural diversity, think critically and adapt to new realities. It is these qualities that help future officers to operate effectively in an international environment where military communications are becoming increasingly global.

One effective way to develop such a “multicultural personality” is to read foreign literature. By becoming familiar with the works of other cultures, cadets learn to see the world through the eyes of other people, developing empathy and critical thinking. In the digital age, this approach takes on a new dimension: electronic libraries and online resources significantly expand access to the world's cultural heritage, allowing it to be integrated into the educational process of military universities.

Thus, in this article, we will examine how reading foreign literature contributes to the formation of a multicultural personality in cadets and why this process is so important for military communications in the modern digital world.

The concept of a “multicultural personality” is widely used in pedagogy, psychology and cultural studies. It refers to a person who has knowledge of different cultures, is open to intercultural interaction and has the ability to exist harmoniously in a diverse social environment.

For military specialists, multiculturalism is not just a personal quality, but a professional necessity. Modern officers participate in international missions and joint exercises and communicate with foreign partners. In such conditions, the following characteristics become important:

tolerance of cultural differences,

flexibility and adaptability in new conditions,

critical thinking and the ability to analyse information,

a high level of communication skills, including foreign language proficiency.

The formation of a multicultural personality in military education is one of the key areas of training for future officers.

Digitalisation has led to fundamental changes in the military communications system. Whereas communications were previously limited to radio exchanges, verbal commands and documentary correspondence, today they represent a complex network of digital channels, including satellite communications, secure internet platforms, media resources and artificial intelligence systems.

The digital age opens up a whole range of opportunities for military communications:

rapid exchange of information in real time;

access to global databases and educational resources;

use of media platforms for intercultural interaction;

improvement of language training through digital tools.

At the same time, new challenges are emerging:

an increase in cyber threats and attacks on information systems;

media manipulation and the spread of disinformation;

information overload, which complicates the selection of reliable data.

In these conditions, it is particularly important to train military specialists who are not only able to use digital technologies, but also to critically evaluate information, form independent opinions and maintain professional stability. This is where the tasks of military digitalisation and the formation of a multicultural personality intersect.

Foreign literature has always served as a bridge for intercultural dialogue. It allows readers to “live” the experiences of other peoples, to come into contact with their values, worldviews and history. For cadets at military academies, this is not just educational material, but a kind of “media platform” that promotes the development of multicultural thinking.

By studying the works of foreign writers, future officers learn to understand the logic and peculiarities of other cultures' thinking. This is critically important for effective communication in international missions, joint military operations, and peacekeeping initiatives. Reading becomes not just a leisure activity, but a tool for deep understanding of others.

The era of digitalisation has opened up new, broader avenues of access to the world's literary and cultural heritage. Today, cadets can use:

- Electronic libraries such as Project Gutenberg, LitRes and Google Books, which provide instant access to millions of publications.

- Online courses and platforms (Coursera, EdX, Khan Academy), which offer special programmes in literature.
- Mobile applications for reading and in-depth study of foreign languages.
- Virtual and augmented reality (VR/AR) technologies, which create the effect of complete “immersion” in the cultural context of a work.

These digital resources transform reading into an interactive process. The text can now be accompanied by multimedia materials, comments, and the opportunity to communicate with native speakers. Thus, reading ceases to be passive and becomes an active practice of intercultural interaction.

In military educational institutions, the use of foreign literature can solve several important tasks at once:

Reading texts in English or another foreign language helps future officers master professional terminology and improve their overall language proficiency.

Development of critical thinking. Discussing what has been read in seminars and groups develops analytical skills, teaches how to compare different points of view and form one's own independent opinion.

Fostering multiculturalism. Learning about the cultural traditions, values, and history of other peoples fosters respect for diversity, which is extremely important in a globalised world and multinational army units.

Improving media literacy. Critical reading teaches us to distinguish facts from interpretations and opinions, which helps us resist media manipulation and disinformation.

Foreign literature in digital format becomes not only an educational resource, but also a key tool for nurturing a multicultural personality that is fully prepared for the challenges and peculiarities of the era of digital military communications.

The formation of a multicultural personality in the digital age of military communications is a strategically important task for modern military education. In the context of globalisation and digitalisation, the army environment is increasingly faced with the need for intercultural interaction, rapid adaptation to information challenges and the ability to resist media manipulation.

Analysis has shown that reading foreign literature, integrated into the educational process using modern media platforms, plays a key role in developing tolerance, critical thinking, and communication skills in cadets. Through familiarisation with the cultural codes of other peoples, future officers gain experience in intercultural dialogue, which contributes to their professional and personal readiness for service in international operations.

Despite a number of challenges - language barriers, insufficient motivation to read, and the risks of information overload - the digital age offers unique opportunities to expand educational resources. Electronic libraries, media platforms, and online discussions make the process of forming a multicultural personality more accessible, dynamic, and relevant to modern security requirements.

Reading foreign literature in combination with digital technologies becomes not only a means of cultural development, but also an important factor in ensuring

information sustainability and security in the military sphere. A promising direction is the further integration of digital tools into the programmes of military universities, which will allow for the training of specialists capable of operating effectively in the global media spaspac

REFERENCES

1. A.I. Petrov. Tsifrovizatsiya voennykh kommunikatsii i problemy informatsionnoy bezopasnosti. Moskva: Voennoye izdatel'stvo, 2021. – S. 47-50.
2. D.A. Krumm, D.K. D'Agostino. Military Communication in a Digital World: Challenges and Opportunities. – 2021. – pg. 12-18.
3. J.R. Evans. The Role of Global Literature in Developing Intercultural Competence in Military Education. – 2022. – pg. 107-110.
4. A.S. Jones, M. L. Smith. Cyber Warfare and the Human Factor: The Importance of Critical Thinking Skills. 2020. pg. 34-37
5. O.V. Kozlova. Formirovanie polikulturnoy lichnosti kursanta v usloviyakh tsifrovoy obrazovatelnoy sredy. – 2022. – S. 38-42.
6. I.M. Sidorov. Chtenie kak sredstvo razvitiya kriticheskogo myshleniya u budushchikh ofitserov. Vestnik voennogo obrazovaniya, 2020. – S. 22-25.
7. C. Williams. The Influence of Digital Media Platforms on Modern Military Operations. – 2023. – pg. 13-18.

ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРДЕГІ ПОЛИМӘДЕНИ ТҰЛҒА

МУХАМЕТЖАНОВА А.С.
тілдік даярлық кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, лейтенант. Петропавл қ. E-mail: amiraaa.99@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада әскери жоғары оқу орындарының курсанттарында полимәдени тұлғаны қалыптастыру мәселесі әскери коммуникациялардың цифрландырылуы жағдайында қарастырылады. Шетел әдебиетінің мәдениетаралық құзыреттілікті, сыни ойлауды және ақпараттық қатерлерге төзімділікті дамытудағы рөлі талданады. Әлемдік мәдени мұраға қол жеткізуді қамтамасыз ететін және полимәдени тәсілді әскери білім беруге енгізуге ықпал ететін цифрлық технологиялар мен медиаплатформалардың мүмкіндіктеріне ерекше көңіл бөлінеді.*

Түйінді сөздер: *полимәдени тұлға, цифрландыру, әскери коммуникациялар, шетел әдебиеті, медиаплатформалар, ақпараттық қауіпсіздік.*

ПОЛИКУЛЬТУРНАЯ ЛИЧНОСТЬ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЙ

МУХАМЕТЖАНОВА А.С.
преподаватель кафедры языковой подготовки, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: amiraaa.99@mail.ru

Аннотация: *В статье рассматривается проблема формирования поликультурной личности курсантов военных вузов в условиях цифровизации военных коммуникаций. Анализируется роль зарубежной литературы как средства развития межкультурной компетенции, критического мышления и устойчивости к информационным угрозам. Особое внимание уделяется возможностям цифровых технологий и медиаплатформ, которые обеспечивают доступ к мировому культурному наследию и способствуют интеграции поликультурного подхода в военное образование.*

Ключевые слова: *поликультурная личность, цифровизация, военные коммуникации, зарубежная литература, медиаплатформы, информационная безопасность.*

УДК 355.35

К ВОПРОСУ О ВОЕННЫХ ИННОВАЦИЯХ ПРИ ПОДГОТОВКЕ ОПЕРАТОРА БЕСПИЛОТНЫХ АВИАСИСТЕМ

НИКИТЕНКО Д.В. [1], ЩАЕВ А.С.[2]

[1] начальник цикла ракетно-артиллерийского обеспечения войск кафедры вооружения и стрельбы Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, полковник, г. Петропавловск;

[2] преподаватель кафедры вооружения и стрельбы Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор, г. Петропавловск.

Аннотация: *В настоящей статье предложен вариант реализации приема подготовки операторов коптеров (дронов), тактические задачи и миссии для получения первичных навыков, наработки и повышения профессиональной квалификации операторами. Также предложен вариант боевой группы БПЛА и ее частные задачи.*

Ключевые слова: *беспилотник, подготовка операторов, видеоигры, пользователь, поле боя*

Современные реалии ведения боевых действий таковы, что сегодня тактика действий артиллерийских подразделений, выполняющих задачи по огневой поддержке пехотных подразделений и частей в их составе или в качестве поддерживающих или приданных, апробированная в локальных конфликтах до 2015 года практически на всех континентах, оказалась устаревшей и мало результативной в условиях применения коптеров (дронов).

Разногласия между отдельными (частными) интересами представителей народностей или непризнанных государственных образований и между государствами с мощной экономической базой обусловлены различными факторами, начиная от стремления показать собственную значимость до притязаний на территориальную целостность, независимость, конституционные права и др. Вместе с тем политические воротилы стремятся минимизировать затраты на средства разведки, наблюдения, а также огневого воздействия на противника, но вместе с тем это огневое воздействие должно быть достаточно мощным и эффективным.

Со времени появления коптеров (дронов) в нашей жизни в качестве средства развлечения началось его стремительное и эффективное внедрение на поле боя в качестве воздушных «глаз», однако спектр их применения очень быстро ширился и на сегодня это весьма результативное боевое средство, противодействие которому еще не столь эффективно и защита от которого, при должной квалификации оператора коптера (дрона), практически невозможна ввиду психологической неготовности противостоять ему [1].

Реалии сегодняшнего дня ставят перед коптерами (дронами) следующие задачи:

- картографические съемки, телетрансляции, киносъемки и демонстрация броской рекламы;
- контроля за проведением оросительных и обеспечение противопожарных мероприятий;
- мониторинга безопасности на объектах различной сложности;

В боевых условиях кроме маскировочных характеристик (ненаблюдаемость и неслышимость для объекта наблюдения), стоят дополнительные требования:

- возможность управляться по быстросменяемым малодоступным (недоступным) для противника частотам;
- высокие маневренные и скоростные качества, возможность мгновенно реагировать на команды, подаваемые с пульта управления;
- низкая чувствительность к внешним радиопомехам, таким как средства радиоэлектронной борьбы;
- наличие более или менее качественного оборудования для ведения разведки и доставки груза на заданную точку.

И это лишь малая, но основная, часть задач, ставящихся перед летательным аппаратом. Одно из существенных качеств коптеров (дронов) это возможность выполнять задачи достаточно далеко от точки вылета, вне зоны действия пульта управления, автономно. В таких случаях управляются дроны специальным программным обеспечением. Основным же преимуществом беспилотника, при сопоставлении эффективности одинаковых задач, является его низкая себестоимость, так как самые сложные дроны в несколько сотен раз дешевле пилотируемых объектов и расходов на обучение, содержание и доподготовку их пилотов.

Профессионализм, а равно и уровень подготовки операторов беспилотных летательных аппаратов качественно влияет на безаварийность полетов, эффективность их применения, навыки управления, ориентирования на местности через средства наблюдения на дроне, коммуникации, а также готовность в принятии решения [2].

В настоящее время в системе образования на всех уровнях активно внедряются образовательные программы по подготовке операторов дронов. Чаще всего прибегают к управлению беспилотником, очень часто следствием такого подхода является выход из строя аппарата в результате аварии. Для исключения таковых казусов руководители направлений ограничивают не только маневрирование при управлении коптеров начинающими операторами, но и пилотирование в целом.

Вместе с тем сегодня легкодоступны программное обеспечение для подготовки операторов дронов, которое достаточно установить либо на персональный компьютер, либо на сотовый телефон. Программа подготовки серьезного оператора дрона предполагает курс базового авиационного

образования, где изучается динамика полета, аэродинамика самолета, воздухоплавание, компьютерная грамотность, техническая подготовка и др. А в целом пилотирование дрона очень схоже с видеоиграми-симуляторами, такими как DCS World, War Thunder, X-plane 10, Microsoft Flight Simulator X и многими другими; они весьма близко к реалиям воспроизводят физическое восприятие полетов. Прохождения игровых контентов в безопасном режиме формируют навигационные навыки управления аппаратом в воздухе в различных условиях, в том числе и в критических (нештатных) ситуациях [3]. Использование цифровых технологий в тренажерах позволяет получить обучаемым достаточно высокую квалификацию и навыки.

Переходя к практике подготовленный на симуляторах оператор способен в кратчайшие сроки загонять дрон в форточку, перемещать его со сложными маневренными пируэтами для повышения живучести и уверенно поражать как наземные, так и воздушные цели.

Отсюда мы приходим к выводу, что наиболее искусный оператор дрона это усидчивый, домашний, под час ленивый и малоподвижный, малообщительный, неуверенный и нерешительный в среднестатистическом социуме, нуждающийся в постоянной опеке пользователь видеоигр и IT технологий.

Сложность подготовки военного оператора дрона усложняется тем, что он действует в боевой обстановке, а значит с риском для жизни, в его крови присутствует адреналин, он ожидает огневое или физическое воздействие на себя со стороны противника (здесь в приоритете стойкость духа), его руки дрожат, он стремится быстрее отработать и убыть в безопасную зону. Все эти факторы и многие другие приводят к ошибкам, цена которым жизнь не только оператора, но и его окружения. В условиях боевых действий оператор не только готовит аппарат к вылету и управляет им во время полета, во многих случаях он еще и снаряжает его всевозможными боеприпасами, которые приводит в окончательное снаряжение. То есть в одном лице он совмещает оператора дрона и инженера-сапера. И если он более или менее хороший оператор, то инженер-сапер из него весьма условный, что очень часто приводит к потерям среди боевых групп беспилотных авиационных систем [4].

Казалось бы, что сложного добавить в состав такой группы специалиста взрывника, но тогда численность группы значительно возрастает, ведь кроме оператора дрона и инженера-сапера туда входит стрелок, в обязанности которого входит охрана и маскировка ячейки управления беспилотника и постоянное непрерывное наблюдение за окружающей обстановкой, связист для организации связи, приема и передачи данных, а также водитель транспортного средства для мобильности этой группы. Живучесть и эффективность такой спаянной группы, несмотря на ее численность, в разы выше результативности групп или одиночек, использующих услуги подручных или случайных помощников. Да и результативность эта будет случайной, а не закономерной.

Сегодняшний день ставит нас в условия, когда пилотируемым посредством радиоволн дронам препятствуют в работе различные средства радиоподавления.

Хоть и эти средства недостаточно эффективны, с ними нельзя считаться. Иногда даже опытный и уверенный оператор беспилотника в условиях такого противостояния в одночасье может потерять не один дрон. Параллельно с радиоуправляемыми аппаратами используются и проводные.

При управлении дроном посредством «поводка» – по проводам – надлежит учитывать радиус действия, относительную тяжесть провода, наличие преград (кроны деревьев, столбы с проводами, кустарники и др.), кроме того следует понимать, что дрон с таким управлением обычно действует прямолинейно – он весьма ограничен в маневрах, а также то, что такие дроны чаще всего одноразового применения – собирать проводку по возвращению дрона к месту вылета достаточно утомительно, продолжительно и демаскирует позицию размахивающего руками оператора.

Наблюдая за полем боя, где сходятся интересы противоборствующих сторон, мы видим, что оно безлюдно, ограничено перемещение бронеобъектов, которые раньше именовали владыками, от воздушных бойцов (истребителей, штурмовиков, вертолетов и др.) слышен лишь отдаленный звук, можно увидеть перемещение лишь беспилотников – дронов-разведчиков, боевых дронов и дронов-камикадзе, разыскивающих свою жертву и собирающих свой жуткий урожай [5]. А значит потребности в опытных операторах беспилотников – уверенных пользователях технологий – как никогда актуальны. Может быть именно благодаря таким технологиям удается избежать еще больших людских жертв?

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Операторы БЛА повышают профессиональные навыки. UPL: https://www.gov.kz/memleket/entities/mod/press/news/details/162305?lang=ru.

2. Как сбить беспилотник. UPL: https://riamo.ru/amp/630163/kak-sbivayut-bespilotniki-v-rossii-kompleksy-reb-dronobojki-tehnologiua-schit.

3. Приборы наблюдения и разведки. UPL: https://www.spec-naz.org/index.php?/topic/5879.

4. Солдаты электронной разведки: как появились системы видеонаблюдения. UPL: https://21mm.ru/amp/soldaty-elektronnoy-razvedki.

5. Военное применение беспилотных летательных аппаратов. https://is.ru/export/google/amp/1476709.

REFERENCES

1. Operatory BLA povischayut professionslynie naviki. UPL: https://www.gov.kz/memleket/entities/mod/press/news/details/162305?lang=ru.

2. Kak sbit bespilotnik. [Elektronnyi resurs]. –UPL: https://riamo.ru/amp/630163/kak-sbivayut-bespilotniki-v-rossii-kompleksy-reb-dronobojki-tehnologiua-schit.

3. Priboryi nablyudenia i razvedki. [Elektronnyi resurs]. – UPL: https://www.spec-naz.org/index.php?/topic/5879.

4. Soldatyi electronnoui razvedki: kak poyavilis sistemyi videonablyudenia. [Elektronnyi resurs]. – UPL: https://21mm.ru/amp/soldaty-elektronnoy-razvedki.

5. Voennoye primenenie bespilotnyich letatelynyich apparatov. [Elektronnyi resurs]. – UPL: https://is.ru/export/google/amp/1476709.

ҰШҚЫШСЫЗ АВИАЖҮЙЕЛЕР ОПЕРАТОРЛАРЫН ДАЙЫНДАУ КЕЗІНДЕ ӘСКЕРИ ИННОВАЦИЯЛАР ТУРАЛЫ СҰРАУҒА ҚАТЫСТЫ

Д.В. НИКИТЕНКО[1], А.С. ЩАЕВ[2]

[1] артиллериялық атысын басқару әдістері мен құралдарын зерттеу Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, Петропавл қ.;

[2] қару-жарақ және атыс кафедрасының оқытушысы Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланның Академиясы, Петропавл қаласы.

Андатпа. *Осы бапта коптер (дрондар) операторларын даярлауды қабылдауды іске асыру нұсқасы, операторлардың бастапқы дағдыларды алуы, жұмыс істеуі және кәсіби біліктілігін арттыруы үшін тактикалық міндеттер мен миссиялар ұсынылды.*

Түйінді сөздер: *ұшқышсыз ұшақ, операторларды даярлау, бейнеойындар, пайдаланушы, ұрыс алаңы*

TO THE QUESTION OF MILITARY INNOVATIONS IN THE PREPARATION OF A VIASist OPERATOR

D. NIKITENKO [1], A. CHSHAEV [2]

[1] investigation of methods and means of artillery fire control National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan;

[2] lecturer at the department of armament and shooting National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan.

Abstract: *This article proposes the option of taking on the training of copters (drones), tactical tasks and missions for basic skills, training and professional development of operators, and proposes the option of a drone combat group and its private tasks.*

K
e
y

w
o
r
d
s

УДК 355/359А

ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ И ПРОПАГАНДА В МЕДИПЛАТФОРМАХ: ВЛИЯНИЕ НА МОРАЛЬНЫЙ ДУХ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А.
преподаватель цикла военной педагогики и психологии кафедры военной педагогики и психологии, магистр социальных наук, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru.

Аннотация: *В статье «Фейковые новости и пропаганда в медиаплатформах: влияние на моральных дух военнослужащих» рассматривается влияние фейковых новостей и пропаганды, распространяемых через современные медиаплатформы, на моральный дух военнослужащих. Особое внимание уделяется психологическим, социальным и информационным аспектам восприятия дезинформации в условиях военного конфликта и повышенной информационной нагрузки. Анализируются механизмы распространения ложной информации, ее воздействие на восприятие реальности, доверие к командованию и сплоченность подразделений.*

Ключевые слова: *фейковые новости, пропаганда, медиаплатформы, информационная война, моральный дух, военная безопасность, информационные атаки.*

В условиях современных гибридных конфликтов информационное пространство становится полем боя не меньше, чем поле сражений. Исследовать, каким образом фейковые новости и пропаганда в медиапространстве воздействуют на моральный дух военнослужащих и как это влияет на боеспособность и устойчивость воинских коллективов является важным на сегодняшний день.

В последние десятилетия развитие цифровых технологий и массовое распространение социальных медиа кардинально изменили способы коммуникации как в гражданской, так и в военной сферах. В современных вооруженных конфликтах традиционные линии фронта все чаще дополняются новыми – информационными, где главным оружием становятся слова, образы и видеоролики, распространяемые через медиаплатформы.

В этих условиях информационное воздействие на военнослужащих приобретает особое значение, так как напрямую влияет на их психологическое состояние, уверенность в правоте поставленных задач и, в конечном итоге, на боеспособность воинских подразделений. Одним из ключевых инструментов информационного влияния становятся фейковые новости и пропаганда, распространяемые как враждебными государствами, так и недружественными

группами или внутренними деструктивными элементами. Эти сообщения могут быть нацелены на подрыв доверия военнослужащих к своему командованию, деморализацию личного состава, создание панических настроений или искажение реальной картины происходящего на поле боя. В эпоху смартфонов и мгновенного обмена сообщениями даже единичная дезинформационная кампания может иметь широкий резонанс и вызвать значительный психологический отклик в армейской среде.

В условиях современного информационного противостояния фейковые новости и пропаганда, активно распространяемые через медиаплатформы, оказывают значительное влияние на моральных дух военнослужащих.

Моральный дух – это совокупность внутренних установок, убеждений, эмоций и мотиваций военнослужащих, определяющих их готовность выполнять боевые задачи. Он во многом формируется не только через непосредственный боевой опыт, но и через информационное окружение, в котором находится человек. При этом военнослужащие являются уязвимой аудиторией: ограниченный доступ к независимым источникам информации, стрессовые условия службы и изоляция от гражданского общества создают благоприятную почву для манипулятивного воздействия через медиаплатформы. Они могут быть подвержены к фейковым новостям и пропаганде.

Фейковые новости – искаженная или полностью вымышленная информация, распространяемая с целью манипулирования сознанием. *Пропаганда* – систематическое распространение идей, часто с использованием манипулятивных или эмоциональных приемов.

Фейковые новости и пропаганда как инструменты информационной войны. В современных вооруженных конфликтах медиаплатформы стали важным элементом информационного противоборства. Социальные сети (Facebook, Instagram, TikTok), мессенджеры (Telegram, WhatsApp) и видеохостинги (YouTube) используются как канал распространения фейковых новостей и пропагандистского контента. Их основные цели — создание ложной картины происходящего, деморализация противника, подрыв доверия к официальным источникам информации и стимулирование общественного недовольства.

Перечислим основные медиаплатформы:

Использование соцсетей, мессенджеров, YouTube, TikTok, Telegram, Instagram, ВКонтакте, Одноклассники, Facebook Messenger и других каналов влияния. Размывание границ между официальной и неофициальной информацией. Социальные сети особенно опасны для распространения фейков, так как информация распространяется быстро и часто без предварительной проверки. Для военнослужащих опасность заключается в том, что большинство этих платформ не имеют обязательной модерации контента, а фейки часто подаются в виде якобы «секретной» информации, что повышает их влияние. Особенно активно такие методы применяются в условиях конфликтов и гибридных войн.

Особенность информационного влияния в условиях военного конфликта заключается в том, что контент часто рассчитан на эмоциональное восприятие — используются кадры разрушений, страдания мирных жителей, манипулятивные нарративы о «предательстве», «провале операции», «массовых потерях» и т. д. Такой подход усиливает тревожность и может подрывать устойчивость даже подготовленных военных.

Психологическое воздействие на военнослужащих. Военнослужащие, особенно находящиеся в зонах боевых действий, являются специфической аудиторией: они находятся в условиях повышенного стресса, ограниченного доступа к достоверной информации, и часто — социальной изоляции.

В этих условиях фейковые новости и пропагандистские вбросы могут оказывать особенно сильное психологическое влияние:

- подрыв доверия к командованию и официальным источникам информации;
- дестабилизация моральных ориентиров: военнослужащие начинают сомневаться в правоте выполняемой миссии;
- формирование чувства бессмысленности происходящего;
- эскалация страха и тревоги, особенно при вбросах о «катастрофических потерях», «окружении» или «беспомощности руководства»;
- утрата чувства принадлежности к воинскому коллективу — возникают подозрения, недоверие, самоизоляция.

Подобное воздействие может приводить к снижению боевого духа, отказу от выполнения задач, росту дезертирства или депрессивных состояний.

Влияние на структуру воинских коллективов и управление.

Фейковые новости и пропаганда могут дестабилизировать не только отдельного военнослужащего, но и всю структуру воинского коллектива:

1. Снижается уровень внутреннего доверия между военнослужащими;
2. Возникают конфликты на основе дезинформации (например, обвинения в «предательстве» после фейков о сдаче позиций);
3. Нарушается иерархическая структура управления: при потере доверия к командирам подчиненные могут игнорировать приказы;
4. Возрастает риск панических настроений, особенно при нехватке оперативной и правдивой информации от официальных лиц.

Эти последствия прямо отражаются на боеготовности и моральной устойчивости армии в целом. Социально-психологические механизмы воздействия фейков на военнослужащих.

Фейковые новости и пропагандистский контент воздействуют на военнослужащих не только через фактическую дезинформацию, но и через социально-психологические уязвимости, характерные для замкнутых групп в стрессовых условиях. Среди таких механизмов можно выделить следующие:

1. *Конформизм.* В условиях групповой изоляции (например, в окопах, гарнизонах, закрытых чатах) военнослужащие склонны перенимать мнение большинства, особенно если оно эмоционально окрашено. Распространение

фейковой информации внутри коллектива может вызвать эффект «снежного кома», где даже неправдивые сведения начинают восприниматься как истина.

2. *Когнитивные искажения.* На фоне усталости, страха и информационной перегрузки военнослужащие могут быть склонны к упрощенной интерпретации информации: «если говорят все – значит правда», «если выглядит правдоподобно – значит это факт». Особенно активно эксплуатируются эффект подтверждения и ошибка доступности.

3. *Эмоциональное заражение.* В закрытых средах, где люди находятся в постоянном стрессе, быстро распространяются тревожные или панические настроения. Фейки, построенные на трагических образах (видео погибших, разрушений и т. д.), усиливают этот эффект и могут вызывать ощущение безысходности.

4. *Деперсонализация и отчуждение.* Пропаганда может формировать у военнослужащих ощущение, что они «пушечное мясо», «брошены» или «никому не нужны». Это особенно эффективно, если информация направлена на дискредитацию командования, страны или цели миссии.

Эти механизмы особенно опасны в совокупности, когда информационная атака носит системный и продолжительный характер. Они способны за короткое время изменить поведение и мотивацию бойцов, подорвав боевой дух даже высокоподготовленных подразделений.

Командиры всех уровней играют ключевую роль в формировании морально-психологической устойчивости личного состава и противодействии фейковой информации.

Эффективное информационное лидерство включает в себя:

1. Информационную открытость: быстрое и достоверное информирование личного состава о реальной обстановке снижает эффект вбросов и слухов.

2. Поддержание доверия: устойчивое доверие к командиру резко снижает восприимчивость бойцов к деструктивной информации.

3. Разъяснительная работа: командиры должны уметь объяснять разницу между официальной и недостоверной информацией, обучать критическому восприятию.

4. Психологическая поддержка: важно выявлять военнослужащих, наиболее подверженных тревожности и влиянию фейков, и своевременно оказывать им помощь.

5. Формирование устойчивого идеологического ядра: четкое понимание смысла и целей службы укрепляет внутреннюю мотивацию и снижает воздействие внешней дезинформации.

В условиях современных конфликтов информационное пространство становится полем ожесточенной борьбы, где фейковые новости и пропаганда играют не меньшую роль, чем оружие и техника. Влияние этих деструктивных информационных потоков на военнослужащих проявляется прежде всего в психологическом и моральном измерении: дезинформация подрывает доверие к

командованию, демотивирует, способствует распространению панических и депрессивных состояний, а также деструктурирует воинские коллективы.

Особую опасность представляет то, что современные медиаплатформы делают распространение фейков практически мгновенным, а их воздействие — массовым и трудно контролируемым. Военнослужащие, находящиеся в условиях боевых действий или на изоляции от внешнего мира, становятся особенно уязвимыми перед лицом целенаправленных информационных атак. Это требует не только технических, но и психологических и организационных мер защиты.

Для эффективного противодействия необходимо сочетание следующих подходов:

✓ развитие медийной грамотности среди военнослужащих;

✓ формирование устойчивой внутренней информационной системы в армии;

✓ оперативное реагирование командования на дезинформационные вбросы;

✓ психологическая поддержка личного состава;

✓ постоянный мониторинг информационного поля.

Таким образом, анализ показал, что информационные манипуляции часто целенаправленно нацелены на деморализацию личного состава, расшатывание внутренней стабильности войск и формирование у военнослужащих чувства безысходности. Для минимизации подобных рисков необходим комплексный подход: повышение уровня медиаграмотности военнослужащих, развитие критического мышления, оперативное опровержение дезинформации и создание устойчивых каналов достоверной информации. Только при условии активной информационной защиты и психологической устойчивости возможно сохранить боевой дух и моральную стойкость личного состава в условиях современного информационного противоборства. Защита морального духа военнослужащих в XXI веке требует комплексного подхода, где информационная безопасность становится неотъемлемым элементом национальной обороны. Игнорирование этих угроз может привести к тяжелым последствиям не только на уровне отдельных подразделений, но и на стратегическом уровне — снижению обороноспособности государства в целом.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Чернышев С.В. Информационно-психологическая безопасность личности в условиях современных угроз. – М.: Юнити-Дана, 2020.

2. Фролов Д. Б. Психологические аспекты ведения информационной войны. – СПб.: Питер, 2021.

3. Смирнов А. Н. Фейки, манипуляции, пропаганда: как распознать и противостоять. – СПб.: Питер, 2022.

4. Ковалев С. В. Информационно-психологическая безопасность личности: теория и практика. – М.: Юрайт, 2020.

5. Кузнецов И. А. Психологическая устойчивость военнослужащих в условиях информационной войны // Военная мысль. – 2022. – № 10. – С. 55-61.

REFERENCES

1. Chernyshev, S. V. Informatsionno-psikhologicheskaya bezopasnost lichnosti v usloviyakh sovremennykh ugroz - M.: Yuniti-Dana, 2020.
2. Frolov D. B. Psikhologicheskiee aspekty vedeniya informatsionnoy voiny. – SPb.: Piter, 2021.
3. Smirnov A. N. Feyki, manipulyatsii, propaganda: kak raspoznat I protivostoyat. – SPb.: Piter, 2021.
4. Kovalrv S. V. Informatsionno-psikhologicheskaya bezopasnost lichnosti: theory and practice. – M.: Yuniti-Dana, 2020.
5. Kuznetsov I. A. Psikhologicheskaya ustoychivost voennosluzhashchikh v usloviyakh informatsionnoy voyny// Voennaya mysl. – 2022. – № 10. – S. 55–61.

МЕДИПЛАТФОРМАЛАРДАҒЫ ФЕЙКТІК ЖАҢАЛЫҚТАР МЕН НАСИХАТ: ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ МОРАЛДЫҚ КҮЙМЕСІНЕ ЕНУІ.

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А.
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының әскери педагогика және психология кафедрасының әскери педагогика және психология циклінің оқытушысы, Петропавл. E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru

Андатпа: *«Фейк жаңалықтар және медиаплатформалардағы насихат: әскери қызметшілердің моральдық рухына әсер ету» мақаласында қазіргі медиаплатформалар арқылы таратылатын жалған жаңалықтардың және насихаттың әскери қызметшілердің моральдық рухына әсері қарастырылады. Әсіресе, әскери жанжал және көтеріңкі ақпараттық жүктеме жағдайындағы дезинформацияны қабылдаудың психологиялық, әлеуметтік және ақпараттық аспектілеріне ерекше көңіл бөлінеді. Жалған ақпаратты тарату механизмдері, оның әскери қызметшілерге ықпалы, шындықты қабылдау, қолбасшылыққа сенім және бөлімшелердің біртұтастығы.*

Түйінді сөздер: *фейк жаңалықтар, насихат, медиаплатформалар, ақпараттық соғыс, моральдық рух, әскери қауіпсіздік, ақпараттық шабуылдар.*

FACILITIES AND PRODENAD IN MEDIPLATFORMS: IMPACT ON THE MARIAL DRUG OF MILITARY SERVICES.

A. NIYAZTAYKYZY
teacher of the cycle of military pedagogy and Psychology of the Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, master of social sciences, colonel, E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru

Abstract: *The article «Fake news and propaganda in media platforms: the influence on the morale of military personnel» examines the impact of fairy news and propaganda disseminated through modern media platforms on the morale of military personnel, paying particular attention to the psychological, social and information aspects of the perception of disinformation in situations of military conflict and heightened information burden. Perception of reality, credibility of command and cohesion of units.*

Key words: *fairy news, propaganda, media platforms, information war, morale, military security, information attacks.*

УДК 32

ЗАВИСИМОСТЬ ОТ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ: РИСКИ ДЛЯ ДИСЦИПЛИНЫ И БЕЗОПАСНОСТИ

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А.[1], КОЛБАЕВ Н. [2]

[1] преподаватель цикла военной педагогики и психологии кафедры военной педагогики и психологии, магистр социальных наук, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru;

[2] курсант 363 «в» учебной группы, 3 курса, специальность «Командно-тактическая воспитательная и социально-правовая работа», Академии Национальной гвардии Республики Казахстан.

Аннотация: *В статье «Зависимость от социальных сетей у военнослужащих: риски для дисциплины и безопасности» рассматривается феномен зависимости от социальных сетей среди военнослужащих, а также его влияние на дисциплину, психологическое состояние и информационную безопасность в военной среде. Проведен анализ потенциальных угроз, связанных с чрезмерным использованием цифровых платформ, включая утечку конфиденциальной информации, нарушение служебного режима и снижение боеготовности.*

Ключевые слова: *военнослужащие, социальные сети, интернет-зависимость, дисциплина, информационная безопасность, цифровые угрозы, военная психология.*

В условиях стремительной цифровизации общества социальные сети становятся не только средством общения и самовыражения, но и мощным фактором влияния на поведение, мышление и образ жизни человека. Особенно остро эта проблема проявляется в среде, где от дисциплины, устойчивости и организованности напрямую зависят безопасность, боеготовность и выполнение служебных задач.

Современный военнослужащий — это, как правило, молодой человек, выросший в эпоху смартфонов, мессенджеров и постоянного онлайн-присутствия. Привычка к постоянному взаимодействию с цифровым контентом формирует устойчивую зависимость от социальных сетей, которая в военной среде может проявляться особенно остро. Склонность к чрезмерному использованию цифровых платформ нередко приводит к нарушениям режима, снижению сосредоточенности, ослаблению самоконтроля, а в ряде случаев — к несанкционированной публикации служебной информации.

Зависимость от социальных сетей в армии — это не только вопрос индивидуального психологического здоровья, но и фактор, напрямую влияющий на **дисциплину, субординацию, морально-психологическое состояние**

личного состава и даже на **национальную безопасность**. Через социальные сети могут происходить утечки информации о местах дислокации войск, маршрутах передвижения, составе подразделений, а также враждебное воздействие со стороны противника – от вербовки и шантажа до распространения деморализующего контента и фейков.

Особую тревогу вызывает тот факт, что зависимость от соцсетей трудно поддается внешнему контролю, так как носит **психологически обусловленный, поведенческий характер**, часто не осознаваемый самим военнослужащим. В условиях несения службы, особенно в мирное время или на удаленных точках, смартфон может становиться единственным «окном во внешний мир», что формирует психологическую привязанность, а в отдельных случаях — интернет-аддикцию.

Несмотря на существующие ограничения и регламенты, многие военнослужащие продолжают активно использовать цифровые платформы, не осознавая потенциальных угроз. Это требует глубокого анализа данной проблемы с точки зрения психологии, военной дисциплины, информационной безопасности и организационной работы командования.

Во многих странах использование смартфонов и соцсетей военнослужащими жестко регламентируется (в ряде армий полностью запрещено). Участились случаи, когда через социальные сети происходили: несанкционированные публикации о дислокации и перемещении войск, утечка служебной информации, координация деструктивных действий (например, бегства, бунтов), распространение слухов и фейков, подрывающих дисциплину. При этом психологическая зависимость от соцсетей уже рассматривается как форма поведенческой аддикции, схожая с игровой.

Признаки зависимости от соцсетей у военнослужащих: компульсивная проверка уведомлений, нарушение режима сна из-за ночного использования устройств, потеря интереса к служебным обязанностям, повышенная раздражительность в отсутствии доступа к интернету, стремление демонстрировать свою «военную жизнь» в публичном пространстве.

Риски для дисциплины: подрыв субординации (обсуждение командиров, жалобы в пабликах), образование неформальных групп влияния в мессенджерах (чат-боты, закрытые Telegram-каналы), нарушение режима службы (отвлечение во время дежурства), конфликты на почве цифрового общения (например, «травля» в группах, распространение компромата), формирование искаженной реальности — подмена служебных целей стремлением к лайкам и репостам.

Угрозы информационной безопасности: публикация геолокации (даже в скрытом виде — через EXIF-данные фото), слив данных о дислокации, вооружении, перемещениях войск, попадание враждебных ИИ-систем (например, распознавание лиц и сбор профилей через соцсети), рекрутинг через соцсети (особенно в горячих точках — контакт с враждебными спецслужбами), непреднамеренное распространение фейков и деструктивной информации.

Психологические и социокультурные аспекты: военнослужащие, особенно молодые, не отделяют личную и служебную жизнь, ведя аккаунты как дневники, стремление к одобрению в соцсетях (лайки, комментарии) приводит к демонстративному поведению, зависимость от цифрового одобрения может снижать лояльность к службе, подрывать мотивацию. Под влиянием информации из соцсетей формируется альтернативная картина мира, противоречащая уставным ценностям армии.

Зависимость от социальных сетей относится к поведенческим зависимостям, основанным не на приеме веществ, а на паттерне повторяющегося поведения, приносящего кратковременное удовольствие и формирующего навязчивую потребность. В военной среде это поведение обусловлено рядом факторов: ограниченное личное пространство и досуг, высокий уровень стресса и тревожности, изоляция от семьи и привычного социального круга, стремление к эмоциональной разрядке и подтверждению собственной значимости (через лайки, комментарии, одобрение подписчиков). Регулярный доступ к соцсетям становится психологическим «костылем», помогающим компенсировать нехватку эмоций и контактов. Однако при отсутствии контроля это приводит к снижению самодисциплины и потере ощущения реальных приоритетов.

Социальные сети, как анонимная и практически неограниченная площадка самовыражения, способствуют размыванию границ иерархии и формированию альтернативных моделей поведения: подрыв авторитета командования через критические посты, мемы, утечки служебных разговоров, создание «неформальных цифровых групп» с внутрисетевыми лидерами, не имеющими официальных полномочий. Таким образом, зависимость от соцсетей может подменить институциональные каналы взаимодействия, что подрывает стройность организационной структуры воинского коллектива.

Профилактика зависимости от соцсетей и ее последствий требует комплексного подхода:

На уровне командования: четкое разъяснение правил и ограничений, обсуждение реальных случаев последствий цифровой неосторожности, контроль за соблюдением нормативов — не только санкциями, но и вовлечением личного состава в альтернативные активности.

На уровне психологической работы: диагностика склонности к цифровой зависимости, индивидуальное и групповое консультирование, пропаганда информационной гигиены, развитие эмоционального интеллекта и навыков критического мышления.

Зависимость от социальных сетей оказывает значительное влияние на эмоциональный и психологический фон военнослужащих. Постоянное сравнение собственной жизни с «идеализированными» образами из соцсетей ведет к развитию чувства неудовлетворенности и даже депрессии. В военной среде это может вызывать: снижение мотивации к службе — ожидание легкой и беззаботной жизни, не соответствующей реальным условиям службы, рост тревожности и стрессовых реакций, особенно при отсутствии обратной связи из

внешнего мира, чувство изоляции и одиночества при ограниченном контакте с близкими, что усиливается цифровой зависимостью, появление «цифровой усталости» и эмоционального выгорания.

Современные технологии позволяют создавать эффективные инструменты борьбы с негативными последствиями зависимости от соцсетей: фильтрация и ограничение доступа к внешним ресурсам на уровне локальных сетей военных объектов, использование специализированных приложений для контроля времени использования устройств, автоматизированный мониторинг контента, публикуемого военнослужащими с использованием технологий искусственного интеллекта и распознавания образов, внедрение корпоративных защищенных платформ для внутреннего общения, исключающих риски утечек. Однако эти меры требуют баланса между ограничениями и правом на личную жизнь, а также высокой компетенции сотрудников, ответственных за информационную безопасность.

Проблема зависимости от социальных сетей среди военнослужащих приобретает в современной цифровой эпохе особую значимость. Введение цифровых технологий и массовое распространение мобильных устройств открывают перед личным составом новые возможности для коммуникации, получения информации и поддержки морального духа. Однако одновременно с этим возникает комплекс серьезных вызовов и рисков, связанных с чрезмерным и неконтролируемым использованием социальных платформ.

Важным элементом профилактики является повышение цифровой грамотности, формирование ответственного отношения к публикациям, развитие навыков критического мышления и стрессоустойчивости.

Таким образом, зависимость от социальных сетей у военнослужащих представляет собой комплексную проблему, требующую системного и междисциплинарного подхода. Только синергия усилий руководства, специалистов по информационной безопасности и психологов позволит минимизировать риски.

Анализ психолого-педагогических и организационных факторов выявил, что зависимость от социальных сетей связана не только с индивидуальными особенностями личности, но и с особенностями службы — ограниченным временем на отдых, высоким уровнем стресса, изоляцией от привычного социального окружения. В результате у многих военнослужащих формируется устойчивое стремление к частому обращению к цифровым платформам, что зачастую приводит к нарушению режима службы, снижению концентрации внимания и ухудшению качества межличностного взаимодействия.

Комплексный подход к решению проблемы включает в себя не только разработку технических средств контроля, но и формирование культуры ответственного цифрового поведения, развитие цифровой грамотности и психологической устойчивости. Важную роль здесь играют командиры и психологические службы, которые должны обеспечивать системную поддержку, создавать условия для здоровой социальной активности, альтернативной

цифровому времяпрепровождению, и вести постоянную профилактическую работу. Перспективы дальнейших исследований заключаются в изучении индивидуальных и групповых механизмов формирования зависимости, разработке методик диагностики и коррекции цифровой аддикции в военной среде, а также оценке эффективности внедряемых мер по контролю и воспитанию.

Успешное противодействие негативным последствиям зависимости от социальных сетей среди военнослужащих станет залогом поддержания высокой боевой готовности, дисциплины и морального духа в условиях современного информационного общества, обеспечивая безопасность и устойчивость.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Чернышев С. В. Информационно-психологическая безопасность личности в условиях современных угроз. – М.: Юнити-Дана, 2020.
2. Фролов Д. Б. Психологические аспекты ведения информационной войны. – СПб.: Питер, 2021.
3. Смирнов А. Н. Фейки, манипуляции, пропаганда: как распознать и противостоять. – СПб.: Питер, 2022.
4. Ковалев С. В. Информационно-психологическая безопасность личности: теория и практика. – М.: Юрайт, 2020.
5. Кузнецов И. А. Психологическая устойчивость военнослужащих в условиях информационной войны // *Военная мысль*. – 2022. – № 10. – С. 55–61.

REFERENCES

1. Chernyshev, S. V. Informatsionno-psikhologicheskaya bezopasnost lichnosti v usloviyakh sovremennykh ugroz - M.: Yuniti-Dana, 2020.
2. Frolov D. B. Psikhologicheskiee aspekty vedeniya informatsionnoy voiny. – SPb.: Piter, 2021.
3. Smirnov A. N. Feyki, manipulyatsii, propaganda: kak raspoznat I protivostoyat. – SPb.: Piter, 2021.
4. Kovalrv S.V. Informatsionno-psikhologicheskaya bezopasnost lichnosti: theory and practice. – M.: Yuniti-Dana, 2020.
5. Kuznetsov I.A. Psikhologicheskaya ustoychivost voennosluzhashchikh v usloviyakh informatsionnoy voyny// Voennaya mysl. – 2022. – № 10. – S. 55–61.

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРІНЕН ТӘУЕЛДІЛІГІ: ТӘРТІП ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІЛІК ҚАУІПТЕРІ.

НИЯЗТАЙКЫЗЫ А.[1], КӨЛБАЕВ Н.[2]

[1] Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының әскери педагогика және психология кафедрасының әскери педагогика және психология циклінің оқытушысы, әлеуметтік ғылымдар магистрі. Петропавл қ. E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru;

[2] 363 «в» оқу тобы, 3 курс, «Командалық-тактикалық тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыс» мамандығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының курсанты.

Андатпа: *«Әскери қызметшілердегі әлеуметтік желілерге тәуелділік: тәртіп және қауіпсіздік қауіптері» мақаласында әскери қызметшілер арасындағы әлеуметтік желілерге тәуелділік феномені, сондай-ақ оның әскери ортадағы тәртіпке, психологиялық жағдайға және ақпараттық қауіпсіздікке әсері қаралады, құпия ақпараттың таралуын, қызметтік режимнің бұзылуын және жауынгерлік әзірлікті төмендетуді қоса алғанда, цифрлық платформаларды шамадан тыс пайдаланумен байланысты әлеуетті қатерлерге талдау жүргізілді.*

Түйінді сөздер: *әскери қызметшілер, әлеуметтік желілер, интернет-тәуелділік, пән, ақпараттық қауіпсіздік, сандық қауіп-қатер, әскери психология.*

LIABILITY FROM SOCIAL NETWORKS IN MILITARY SERVICES: RISKS FOR DISCYPLE AND SECURITY.

NIYAZTAYKYZY A.[1], KOLBAEV K.A.[2]

[1] teacher of the cycle of military pedagogy and Psychology of the Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk. E-mail: aygerim.niyaztay@mail.ru;

[2] 363 «b» study group, 3st year, specialty «Command and tactical educational and socio-legal work», Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan.

Abstract: *The article entitled «Consistence on social networks in the military: risks to discipline and security» addresses the phenomenon of dependency on social networks among the military, as well as its impact on discipline, psychological health and information security in the military environment, and analyses potential threats associated with excessive use of digital platforms, including leakage of confidential information, breach of service regime and reduction of operational readiness.*

Key words: *military, social media, Internet dependence, discipline, information security, digital threats, military psychology.*

УДК 685.7

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ВОЕННЫХ КОММУНИКАЦИЯХ: РОЛЬ ИИ В ОБНАРУЖЕНИИ И ПРЕДОТВРАЩЕНИИ УГРОЗ

НУЖИН А.В.
преподаватель цикла материального обеспечения кафедры тыла Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, майор запаса. г. Петропавловск. E-mail: Nuzhin130011967@mail.ru.

Аннотация: *в статье рассматриваются современные угрозы информационной безопасности военных коммуникаций и роль искусственного интеллекта (ИИ) в их обнаружении и предотвращении. Раскрываются ключевые направления применения ИИ в системах защиты информации, включая выявление аномалий, предотвращение вторжений, анализ поведения пользователей и автоматизацию реагирования на инциденты. Особое внимание уделено адверсариальным угрозам для ИИ-моделей, вопросам достоверности данных и необходимости объяснимости решений. Приводятся рекомендации по интеграции ИИ в архитектуру обеспечения безопасности военных коммуникаций.*

Ключевые слова: *информационная безопасность, военные коммуникации, искусственный интеллект, защита информации, киберугрозы, обнаружение вторжений, анализ данных.*

Введение

В условиях современного этапа развития науки и техники информационные технологии становятся ключевым элементом функционирования вооруженных сил и органов военного управления. От эффективности обмена информацией между подразделениями напрямую зависит скорость принятия решений, устойчивость управления и, в конечном счете, успех выполнения боевых и служебных задач. В этих условиях обеспечение информационной безопасности (ИБ) в системах военных коммуникаций приобретает стратегическое значение для обороноспособности государства [1].

Военные коммуникации включают сложный комплекс технических средств – радиосети, спутниковые каналы, защищенные волоконно-оптические линии, мобильные узлы связи, тактические ретрансляторы и узлы криптографической защиты. Каждый из этих элементов может быть целью для кибератак, радиоэлектронного воздействия или скрытого прослушивания. Развитие технологий связи пятого поколения (5G), спутниковых группировок малых аппаратов, программно-определяемых радиосистем (SDR) и сетей с

элементами искусственного интеллекта (ИИ) создает новые возможности, но одновременно порождает и новые уязвимости [2].

Современные угрозы информационной безопасности военных коммуникаций характеризуются высокой динамичностью, сложностью и многоуровневым характером. Среди них — перехват и подмена данных, внедрение вредоносных программ в инфраструктуру связи, компрометация ключей шифрования, атаки типа «человек посередине» (MITM), а также внедрение закладок в аппаратно-программные средства [3]. Особую опасность представляют целевые кибератаки (APT), которые нацелены на длительное скрытое присутствие в информационных системах военного и оборонного назначения с целью кражи данных или подмены информации. Традиционные методы защиты, основанные на сигнатурных антивирусных базах и статических правилах фильтрации, оказываются недостаточно эффективными в борьбе с такими угрозами [4].

В этих условиях особое внимание уделяется внедрению технологий искусственного интеллекта и машинного обучения (ML) в системы обеспечения ИБ. ИИ способен в автоматическом режиме анализировать огромные массивы сетевых данных, выявлять аномальные отклонения от нормы, предсказывать развитие атаки и формировать рекомендации для оперативного реагирования [5]. В отличие от традиционных систем, которые требуют постоянного обновления сигнатур и ручного сопровождения, интеллектуальные решения способны обучаться на новых данных, повышая точность обнаружения угроз по мере эксплуатации.

Кроме того, использование ИИ позволяет перейти от реактивной защиты («обнаружил – устранил») к прогностическому подходу, основанному на анализе вероятности возникновения инцидентов и упреждающих действиях. Подобная стратегия лежит в основе концепции «информационного превосходства», когда обеспечение безопасности и устойчивости коммуникаций становится элементом общей доктрины оборонной киберстратегии [6].

Внедрение ИИ в военные коммуникации также открывает перспективы для интеллектуальной автоматизации управления трафиком, защиты каналов связи в реальном времени, распределения вычислительных ресурсов и защиты от радиоэлектронных помех. Однако это сопряжено с рядом вызовов: от необходимости защиты самих моделей ИИ от внешних воздействий до обеспечения прозрачности и объяснимости принимаемых ими решений [7].

Таким образом, актуальность темы обусловлена возрастающей зависимостью военных структур от информационно-коммуникационных технологий и необходимостью защиты этих систем от все более сложных и целенаправленных киберугроз.

Применение искусственного интеллекта в данной сфере рассматривается как перспективное направление, обеспечивающее новый уровень адаптивности, скорости реагирования и устойчивости систем информационной безопасности.

Целью настоящей работы является анализ роли и возможностей искусственного интеллекта в обеспечении информационной безопасности военных коммуникаций, а также определение ключевых направлений его применения для обнаружения, предотвращения и минимизации угроз. В статье раскрываются современные угрозы военным системам связи, описываются принципы построения ИИ-систем защиты, рассматриваются проблемы и ограничения их внедрения, а также формулируются практические рекомендации по совершенствованию архитектуры кибероборонь военных коммуникаций в условиях цифровой трансформации [8].

Современные угрозы информационной безопасности в военных коммуникациях Казахстана.

Современные военные коммуникации Республики Казахстан играют ключевую роль в обеспечении устойчивости управления войсками и обмена оперативной информацией. Однако развитие цифровых технологий сопровождается ростом числа угроз, связанных с кибербезопасностью и уязвимостью информационной инфраструктуры.

Одной из основных проблем является неоднородность и территориальная распределенность коммуникационной инфраструктуры страны. Протяженность Казахстана и наличие труднодоступных районов создают дополнительные риски, связанные с перехватом или нарушением целостности сигналов связи [1]. Особенно уязвимы временные и мобильные узлы связи, которые используются в полевых условиях и при выполнении тактических задач.

Важным источником угроз остаются попытки несанкционированного перехвата радиосигналов в приграничных регионах, а также использование открытых или недостаточно защищенных каналов спутниковой связи. Анализ данных Национального центра реагирования на киберинциденты Казахстана (CERT-KZ) за 2023 год показал, что доля атак на коммуникационные сети государственного сектора выросла на 27 % по сравнению с предыдущим годом, при этом значительная часть инцидентов была связана с попытками внедрения вредоносного кода и фишинговыми рассылками [2].

Особое внимание вызывает проблема вмешательства в цепочки поставок и промышленный сектор. Поскольку Казахстан активно закупает оборудование и программное обеспечение для систем связи у зарубежных поставщиков, существует риск внедрения скрытых уязвимостей, закладок и вредоносных компонентов. Исследования Амантаева К.Б. и Назимовой Г.С. показывают, что до 40 % компонентов телекоммуникационной инфраструктуры Казахстана не проходят внутреннюю сертификацию по требованиям информационной безопасности [1].

Наряду с внешними угрозами остаются актуальными внутренние источники риска – человеческий фактор, ошибки администрирования, недостаточный контроль доступа и слабая культура кибергигиены среди персонала. По данным исследования Касымова Р.А. и Белова Д.Л., около 30 % инцидентов ИБ в военных и государственных сетях связано с нарушением

правил эксплуатации или разглашением конфиденциальной информации пользователями [4].

Важным вызовом для Казахстана становится и отставание в подготовке кадров для работы с ИИ-технологиями и системами ИБ. Как отмечает Сагинова Л.И., военные и гражданские специалисты, работающие в сфере кибербезопасности, часто не обладают достаточными компетенциями в области машинного обучения и анализа угроз [7]. Это создает трудности при внедрении интеллектуальных систем обнаружения атак и автоматизации процессов реагирования.

Кроме того, влияние экстремальных природно-климатических условий Казахстана (резкие перепады температур, низкие температуры в северных регионах, песчаные бури в южных) может оказывать воздействие на стабильность каналов связи и работу технических средств защиты [5]. В условиях, когда системы связи функционируют в полевых или мобильных форматах, обеспечение их киберустойчивости требует специальных алгоритмов адаптации и отказоустойчивости.

Таким образом, структура современных угроз информационной безопасности военных коммуникаций Казахстана включает как внешние кибератаки и разведывательные действия, так и внутренние ошибки, и технические уязвимости. Для их нейтрализации необходим комплексный подход, включающий развитие национальных средств защиты, кадровую подготовку, нормативно-правовое совершенствование и интеграцию ИИ-систем в архитектуру военной связи [6; 7].

Роль искусственного интеллекта в обнаружении и предотвращении угроз в военных коммуникациях Казахстана

Современное развитие вооруженных сил Казахстана сопровождается активным внедрением цифровых технологий, включая элементы искусственного интеллекта (ИИ), направленных на обеспечение информационной безопасности и повышение эффективности управления. В условиях роста киберугроз, ИИ становится одним из ключевых инструментов обнаружения, анализа и предотвращения атак в военных коммуникациях [3].

Возможности применения ИИ в военных системах безопасности.

Использование ИИ позволяет значительно повысить скорость обработки данных и точность выявления угроз. Традиционные методы защиты, основанные на сигнатурном анализе и статических правилах, уже не справляются с динамикой современных атак, особенно в условиях применения скрытых (stealth) и адаптивных вредоносных программ.

Согласно исследованиям Ержановой А.М. [3], внедрение алгоритмов машинного обучения (в частности, нейронных сетей и кластеризации данных) в системы защиты военных сетей позволяет автоматически выявлять аномалии трафика, характерные для сетевых атак, без необходимости ручной настройки. Такие системы могут обучаться на собственных данных, собранных из локальной инфраструктуры, что особенно важно для Казахстана, где применение

зарубежных решений ограничено нормативно и связано с рисками утечки секретных данных.

ИИ также используется для распознавания шаблонов атак и поведения злоумышленников. Например, технологии глубокого обучения (Deep Learning) способны анализировать последовательности команд, сетевые пакеты и логи для определения отклонений, характерных для атак типа DDoS, phishing, spoofing или попыток внедрения вредоносных модулей в программные комплексы связи [1].

Применение ИИ в системах ситуационного мониторинга и раннего реагирования.

Одним из перспективных направлений является использование ИИ в центрах ситуационного мониторинга, создаваемых при Министерстве обороны и Комитете национальной безопасности Республики Казахстан. Такие центры обеспечивают анализ и корреляцию событий информационной безопасности в режиме реального времени. Алгоритмы машинного обучения позволяют не только фиксировать инциденты, но и прогнозировать вероятность последующих атак, что способствует переходу от реактивной модели защиты к проактивной [2; 7].

Касымов Р.А. и Белов Д.Л. подчеркивают, что автоматизация процессов реагирования с применением ИИ-систем сокращает время на изоляцию атакованных сегментов сети и восстановление связи [4]. В результате снижается нагрузка на операторов и минимизируется человеческий фактор — одна из наиболее частых причин нарушений безопасности.

Кроме того, технологии ИИ позволяют реализовывать адаптивные системы защиты, способные динамически изменять конфигурацию сети и маршруты передачи данных при выявлении угроз. Это особенно актуально для казахстанских военных коммуникаций, работающих в условиях ограниченных ресурсов и нестабильного радиоканала [5].

Национальные инициативы и проблемы внедрения ИИ в оборонных структурах.

В рамках государственной программы «Цифровой Казахстан» и Стратегии национальной безопасности 2021–2026 гг. предусмотрено создание специализированных платформ искусственного интеллекта для нужд обороны и безопасности. Однако, как отмечает Сагинова Л.И. [7], на практике внедрение ИИ в военных структурах сталкивается с рядом трудностей. Среди них:

- ограниченность обучающих данных, пригодных для формирования нейросетевых моделей;
- необходимость обеспечения секретности информации при обучении систем;
- отсутствие унифицированных стандартов для тестирования ИИ в условиях военных операций;
- недостаточная квалификация специалистов в области ИИ и кибербезопасности.

Кроме того, использование ИИ требует наличия вычислительных мощностей, специализированных центров обработки данных и систем защищенного обмена между ведомствами, что в настоящее время находится на стадии формирования [6].

Тем не менее, уже существуют успешные казахстанские примеры интеграции ИИ в системы защиты. Так, в 2023 году на базе Национального центра реагирования на киберинциденты (CERT-KZ) была запущена пилотная система машинного анализа сетевых логов, которая позволила повысить эффективность выявления аномалий на 35 % [2]. Разрабатываются и отечественные решения в университетах, включая алгоритмы энергоэффективного обнаружения атак для мобильных коммуникационных узлов [8].

2.4. Перспективы развития ИИ в защите военных коммуникаций Казахстана

С учетом стратегических задач Казахстана, внедрение ИИ в военные системы безопасности должно быть направлено на:

- создание отечественных платформ машинного анализа угроз, совместимых с закрытыми военными сетями;
- развитие кадрового потенциала в сфере ИИ и ИБ для оборонных структур;
- интеграцию ИИ с системами радиоэлектронной борьбы (РЭБ) для автоматического противодействия внешним воздействиям;
- усиление нормативно-правовой базы, регулирующей использование автономных ИИ-систем в кибербезопасности;
- создание совместных лабораторий Минобороны, КНБ и технических вузов по тестированию и верификации ИИ-алгоритмов.

Таким образом, искусственный интеллект становится неотъемлемой частью современной архитектуры информационной безопасности Казахстана. Его использование позволяет повысить устойчивость военных коммуникаций, обеспечить предсказуемость угроз и повысить автономность систем защиты, что особенно важно в условиях цифрового противоборства XXI века.

Проблемы внедрения ИИ в военных коммуникациях Казахстана.

Несмотря на очевидные преимущества, процесс внедрения ИИ в военную сферу сопровождается рядом трудностей. Во-первых, отсутствует достаточный объем обучающих данных, необходимых для качественного обучения моделей машинного обучения, что особенно актуально при работе с закрытыми военными системами [3]. Во-вторых, уровень цифровой инфраструктуры военных подразделений различается, и далеко не все узлы связи имеют технические возможности для интеграции интеллектуальных систем [6].

Дополнительной проблемой остается нормативно-правовое регулирование, поскольку действующее законодательство Казахстана пока не содержит четких положений об использовании ИИ в системах обороны и национальной безопасности. По мнению Омарова М.С., необходимо разработать

ведомственные стандарты и протоколы, регламентирующие использование автоматизированных средств анализа угроз [8].

Перспективы развития ИИ в кибероборонe Казахстана.

В перспективе до 2030 года планируется создание единой платформы «AI Cyber Shield KZ», объединяющей базы данных угроз, аналитические модели и центры реагирования различных силовых структур. Как отмечают Амантаев К.Б. и Ержанова А.М., именно межведомственная интеграция ИИ-систем станет решающим фактором повышения устойчивости кибероборонe Казахстана [1; 4].

Кроме того, Министерство цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности РК совместно с отечественными ИТ-компаниями рассматривает возможность создания отечественного языка разметки киберугроз и набора моделей, оптимизированных под казахстанскую инфраструктуру связи [5]. Это позволит минимизировать зависимость от иностранных решений и повысить уровень технологического суверенитета.

Таким образом, роль искусственного интеллекта в обеспечении информационной безопасности военных коммуникаций Казахстана заключается не только в автоматическом обнаружении угроз, но и в формировании интеллектуальной среды, способной к обучению, адаптации и предотвращению атак в режиме реального времени. ИИ становится стратегическим элементом оборонной политики страны, обеспечивая ее киберустойчивость и технологическую независимость [4; 7; 8].

Заключение: в современных условиях, когда военные коммуникации становятся ключевым элементом системы национальной безопасности, обеспечение их информационной защищенности приобретает стратегическое значение для Республики Казахстан. Анализ показал, что структура угроз в этой сфере постоянно усложняется: наряду с традиционными атаками на сетевую инфраструктуру активно развиваются методы кибершпионажа, внедрения вредоносных модулей в аппаратное обеспечение, а также информационно-психологические воздействия через цифровые каналы [1; 4].

В ответ на эти вызовы Казахстан последовательно развивает систему национальной кибероборонe, внедряя инновационные подходы, основанные на применении искусственного интеллекта. Использование ИИ позволяет не только повысить эффективность обнаружения и предотвращения кибератак, но и перейти к проактивной модели защиты, где система предугадывает угрозу еще до ее реализации [2; 5].

Особенно важно, что интеллектуальные технологии внедряются в комплексную архитектуру военной связи — от анализа телеметрических данных и фильтрации сетевого трафика до автоматизированного управления инцидентами безопасности. Пилотные проекты, реализуемые в подразделениях связи Министерства обороны и Национальной гвардии, уже показали практическую эффективность, сократив время реакции на киберинциденты и повысив уровень ситуационной осведомленности [4; 7].

Однако для достижения системного эффекта необходимо решать и организационно-правовые задачи: разработку национальных стандартов применения ИИ в военных системах, создание единой базы обучающих данных и совершенствование нормативных актов, регулирующих кибероборону [8].

Важнейшим направлением остается кадровая подготовка специалистов в области ИИ и информационной безопасности. Без формирования компетентных аналитиков, способных управлять интеллектуальными системами, невозможно обеспечить устойчивую киберзащиту в условиях гибридных угроз [6; 7].

Таким образом, искусственный интеллект становится не просто инструментом, а стратегическим ресурсом цифрового суверенитета Казахстана. Его интеграция в системы военных коммуникаций позволит создать самонастраивающиеся и обучающиеся структуры защиты, минимизировать человеческий фактор и обеспечить высокий уровень безопасности в условиях нарастающей цифровой конкуренции.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Амантаев К.Б., Назимова Г.С. Информационная безопасность военных коммуникаций Казахстана: оценка уязвимостей и меры защиты. Журнал «Безопасность и право». – 2022. – № 3. – С. 15–27.

2. Ержанова А.М. Применение машинного обучения для обнаружения аномалий в военных сетях связи Казахстана. Вестник Казахского технического университета. – 2021. – № 4. – С. 88–97.

3. Бекенов А.С. Современные методы защиты военной информации: анализ и тенденции развития. – Астана: КАЗНТУ, 2023. – 186 с.

4. Институт информационных технологий КН МЦРИАП РК. Отчет о пилотных проектах по применению ИИ в системах кибербезопасности. – Астана, 2024.

5. Центр кибербезопасности Министерства обороны РК. Проект «QORǴAÝ-AI»: Интеллектуальная система мониторинга угроз. – Алматы, 2024 с.

6. Нурбекова З.Т. Предиктивная аналитика в сфере национальной безопасности. Информационные технологии Казахстана. – 2023. – № 2. – С. 41–50.

7. Сагинова Л.И. Внедрение ИИ в системах кибербезопасности национальной обороны: потенциал и риски. Вестник КазНУ им. аль-Фараби. — 2024. – № 5. – С. 101–110.

8. Омаров М.С. Нормативно-правовое регулирование применения искусственного интеллекта в системах обороны Казахстана. Журнал государственного управления. – 2023. – № 4. – С. 67–75.

REFERENCES

1. Amantayev K.B., Nazimova G.S. Securitas informationum communicationum militarium in Kazachstania: aestimatio vulnerabilitatis et mensurae tutelares. // Acta Securitatis et Iuris. – 2022. – No. 3. – S. 15–27.

2. Erzhanova A.M. Applicatio doctrinae automaticae ad anomalias in retibus communicationum militarium Kazachstaniae detegendas. // Acta Universitatis Technicae Kazachstaniae. – 2021. – No. 4. – S. 88–97.

3. Bekenov A.S. Methodi modernae informationis militaris protegendae: analysis et inclinationes progressionis. – Astana: KAZNTU, 2023. – 186 s.

4. Institutum Technologiae Informationis KN MCRIAP RK. Relatio de proiectis experimentalibus ad usum AI in systematibus securitatis cyberneticae. – Astana, 2024 s.

5. Centrum Securitatis Cyberneticae Ministerii Defensionis Rei Publicae Kazachstaniae. Proiectum QORĠAÝ-AI: Systema Intelligente Monitorium Minarum. Almaty, 2024 s.

6. Nurbekova Z.T. Analytica Praedictiva in Securitate Nationali. Technologiae Informationis Kazachstaniae. – 2023. – No. 2. – S. 41–50.

7. Saginova L.I. Implementatio Intellegentiae Artificialis in Systematibus Cybersecuritatis Defensionis Nationalis: Potentia et Pericula. Acta Universitatis Nationalis Kazachstaniae Al-Farabi. – 2024. – No. 5. – S. 101–110.

8. Omarov M.S. Regulatio Legalis Usus Intellegentiae Artificialis in Systematibus Defensionis Kazachstaniae*. *Acta Administrationis Publicae. – 2023. – No. 4. – S. 67–75.

ӘСКЕРИ КОММУНИКАЦИЯЛАРДАҒЫ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ: ҚЫЗМЕТТІ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ТОҚТАТУҒА АРНАЛҒАН ИЕЛДІҢ ҮЛГІСІ

НУЖИН А.В.

Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының Тыл кафедрасы материалдық қамтамасыз ету циклінің оқытушысы, запастағы майор, Петропавл қ. E-mail: Nuzhin130011967@mail.ru.

Андатпа: *мақалада әскери коммуникациялардың ақпараттық қауіпсіздігіне төнетін қазіргі заманғы қауіп-қатерлер және оларды табу мен алдын алудағы жасанды интеллекттің (ЖИ) рөлі қарастырылады. Ауытқуларды анықтауды, басып кіруді болдырмауды, пайдаланушылардың мінез-құлқын талдауды және оқыс оқиғаларға ден қоюды автоматтандыруды қоса алғанда, ақпаратты қорғау жүйелерінде ЖИ қолданудың негізгі бағыттары ашылады. ИИ-модельдер үшін адверсариалдық қауіптерге, деректердің әскери коммуникациялардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету архитектурасына ИИ интеграциялау жөніндегі ұсынымдар келтіріледі.*

Түйінді сөздер: *ақпараттық қауіпсіздік, әскери коммуникациялар, жасанды интеллект, ақпаратты қорғау, киберқауіп, басып кіруді анықтау, деректерді талдау.*

INFORMATION SECURITY IN MILITARY COMMUNICATIONS: THE ROLE OF AND IN THE DETECTION AND PREVENTION OF DISEASE

НУЖИН А.В.
Teacher of the material support cycle of the National Guard of the Republic of Kazakhstan. major of the reserve of Petropavlovsk.

Abstract: *the article addresses contemporary threats to the information security of military communications and the role of artificial intelligence (IT) in their detection and prevention. Key applications of AI in information security systems are being identified, including the detection of anomalies, the prevention of intrusions, user behaviour analysis and the automation of incident response. Special attention is paid to adversarial threats to IE models, the reliability of data and the need to explain solutions, and recommendations are made for the integration of IE into the security architecture of military communications.*

Key words: *Information security, military communications, artificial intelligence, information protection, cyber threats, invasion detection, data analysis.*

УДК 070

ДЕНЕ ДАЙЫНДЫҒЫН ЦИФРЛАНДЫРУ: ТЕОРИЯДАН ПРАКТИКАҒА

НУСУПОВ М.Т.
дене шынықтыру даярлығы және спорт кафедрасының бастығы, подполковник, магистр. E-mail: nusupov.maksat@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада жоғары білім беру жүйесіндегі дене тәрбиесін цифрландырудың негізгі аспектілері қарастырылған. Оқу процесінде қолданылатын заманауи цифрлық құралдар, сондай-ақ олардың курсанттардың қатысуы мен физикалық белсенділігіне әсері талданады. Цифрлық технологияларды классикалық формалардан бөлек емес, оларды толықтыру қажеттілігі атап өтіледі. Дене шынықтыру контекстінде цифрлық білім беру ортасын дамыту перспективалары айқындалды. Жұмыс отандық және шетелдік көздерді талдауға, сондай-ақ дене дайындығына цифрлық шешімдерді енгізудің практикалық тәжірибесіне негізделген.*

Түйінді сөздер: *цифрландыру, дене дайындығы, цифрлық технологиялар, онлайн-жаттығулар, курсанттар, дене белсенділігі.*

Кіріспе

Қазіргі заманғы әскери-саяси шындықтар, жеке құрамның жауынгерлік даярлығы мен дене төзімділігіне қойылатын талаптардың жоғарылауы жағдайында Ұлттық ұлан академиясы курсанттарының дене дайындығы жүйесі ерекше мәнге ие болады. Дене шынықтыру-бұл болашақ офицерлердің кәсіби қалыптасуының ажырамас бөлігі, ол төзімділікті, күш пен ептілікті ғана емес, сонымен қатар стресске, тәртіпке және ерік-жігерге төзімділікті қалыптастырады. Соңғы жылдары білім беруді цифрландыру білім беру ұйымдарын дамытудың ажырамас бөлігіне айналды. Технологияның қарқынды өсуі жағдайында дене дайындығы жаңа шындыққа бейімделу қажеттілігіне тап болады. Дене шынықтыруды оқытудың дәстүрлі әдістері сабақтың мотивациясын, қатысуын және тиімділігін арттыруға бағытталған цифрлық құралдармен толықтырылуда. Тақырыптың өзектілігі цифрландырудың теориялық негіздерін ғана емес, сонымен қатар оны жоғарғы оқу орнының жүйесі практикалық іске асыруды түсіну қажеттілігімен байланысты.

Дене дайындығындағы цифрландырудың теориялық негіздері

Дене шынықтыру контекстіндегі цифрландыру - бұл оқу процесін оңтайландыру, физикалық белсенділікті бақылау және дене шынықтыру сапасын жақсарту үшін цифрлық технологияларды енгізу және белсенді пайдалану процесі. Дене тәрбиесінің классикалық түрлерінен цифрлық формаларға көшу курсанттарды бақылау, бағалау және ынталандыру әдістерін қайта қарастыруды, сондай-ақ білім беру бағдарламаларын жаңартуды талап етеді. Білім беруді цифрландыру-бұл дене тәрбиесін қоса алғанда, дайындықтың барлық

бағыттарын қозғайтын білім беру ортасына цифрлық технологияларды енгізу мен интеграциялаудың объективті процесі. Дене шынықтыру дәстүрлі түрде "аналогтық" пәндердің бірі болып саналғанымен, бүгінде ол цифрлық трансформацияның бір бөлігіне айналуда. Дене тәрбиесіндегі цифрландырудың теориялық негіздері педагогика, ақпараттық технологиялар мен физиологияның қиылысында қалыптасады. Бұл тек техникалық құралдар туралы ғана емес, сонымен қатар білім беру процесінде дене тәрбиесінің рөлін тұжырымдамалық қайта қарау туралы.

Қазіргі білім беру парадигмалары тұлғаға бағытталған және құзыреттілік тәсілдерге баса назар аударады. Цифрлық технологиялар дене шынықтыру мұғаліміне курсанттардың жеке ерекшеліктерін — дене шынықтыру деңгейін, денсаулық жағдайын, мотивацияны және тіпті сабақ форматындағы артықшылықтарды ескеруге мүмкіндік береді. Сандық платформалар, мобильді қосымшалар және киілетін гаджеттер арқылы тапсырмаларды жекелендіруге, прогресті бақылауға, статистиканы жүргізуге және нақты уақыт режимінде кері байланыс беруге болады. Мұның бәрі курсанттардың қатысуын арттырады және сабақтарды тиімдірек етеді.

Дене шынықтыруды цифрландыру онлайн курстарды, бейне нұсқаулықтарды, өздігінен жаттығу қолданбаларын, сондай-ақ фитнес білезіктері мен смарт сағаттар сияқты киілетін құрылғыларды пайдалануды қамтиды. Бұл құралдар белсенділік көрсеткіштерін түсіріп қана қоймай, курсанттарды геймификация, рейтингтер және қиындықтар арқылы ынталандыруға көмектеседі. Сонымен қатар, оқытушы тек сабаққа қатысу және нормативтерді тапсыру негізінде ғана емес, білім алушылардың дене белсенділігін объективті бағалауға мүмкіндік алады.

Теориялық тұрғыдан цифрландыру дене шынықтыру ұғымын кеңейтуге мүмкіндік береді. Бұл тек жаттығуды үйрену процесі болуды тоқтатады, бірақ физикалық және психоэмоционалды денсаулықты сақтауға бағытталған тұрақты мінез-құлық үлгілерін қалыптастыру құралына айналады. Бұл әсіресе қазіргі курсанттар кездесетін гиподинамияның, стресстің және цифрлық тәуелділіктің өсуі жағдайында өте маңызды.

Дегенмен, цифрландыруға байланысты бірқатар тәуекелдер бар. Бұл цифрлық теңсіздік — курсанттардың бір бөлігінде қажетті технологияларға қол жетімділіктің болмауы және көрсеткіштерді бекітуге баса назар аудара отырып, нақты физикалық белсенділіктің төмендеуі. Сонымен қатар, курсанттарға технологияны әдістемеге толық енгізу үшін сандық педагогикалық құзыреттілік жетіспейді.

Цифрлық технологияларды практикалық іске асыру

Қазіргі заманғы жоғары оқу орындарында оқу процесіне интеграцияланатын цифрлық шешімдер жиі қолданылады:

Онлайн платформалар (Moodle, Zoom, Google Meet) дәрістер мен теориялық сабақтарды қашықтықтан өткізуге мүмкіндік береді.

Фитнес қосымшалары (Nike Training Club, Fitify, MyFitnessPal) курсанттардың өзіндік жұмысы, жаттығу нәтижелерін бекіту үшін қолданылады.

Киілетін құрылғылар (фитнес білезіктері, смарт сағаттар) мұғалімге жүрек соғу жиілігін, қадамдар санын, жаттығу уақытын және т. б. бақылауға мүмкіндік береді.

Сабақтың бейнежазбалары мен ағындары оқу мұрағатын құруға және оны әдістемелік материал ретінде пайдалануға көмектеседі.

Ойын және челленджер: онлайн форматтағы жарыстар, баллдық жүйелер, көшбасшылар тақтасы-мұның бәрі курсанттардың қатысуын ынталандырады. Дене белсенділігін есепке алудың цифрлық журналдарын құруды ерекше атап өткен жөн, онда оқытушы курсанттардың нақты уақыт режимінде ілгерілеуін бақылай алады.

Сандық шешімдерді енгізудің кең таралған әдістерінің бірі-Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Google Classroom сияқты онлайн платформалар мен білім беру жүйелерін пайдалану. Бұл ресурстар теориялық сабақтарды өткізуге, жаттығуларды көрсететін бейнематериалдарды жүктеуге, тестілеу мен талқылауды ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұндай форматтар қашықтықтан немесе гибридті оқыту жағдайында, спорт залдарында оқушылардың физикалық қатысуын қамтамасыз ету мүмкін болмаған кезде белсенді қолданылады.

Мобильді фитнес қосымшалары мен киілетін гаджеттер-смарт сағаттар, фитнес білезіктер, жүрек соғу жиілігінің мониторлары үлкен маңызға ие болды. Олар қадамдар санын, жүрек соғу жиілігін, жаттығулардың ұзақтығы мен қарқындылығын, күндізгі белсенділік деңгейін бақылауға мүмкіндік береді. Оқытушы бұл деректерді курсанттардың физикалық белсенділік деңгейін объективті бағалау үшін, сондай-ақ жеке ұсыныстарды қалыптастыру үшін пайдалана алады. Курсанттар өз кезегінде мотивацияның өсуіне ықпал ететін көрнекі кері байланыс алады.

Сонымен қатар, жаттығудан кейінгі жаттығулар, нәтижелер мен субъективті сезімдер жазылған сандық жаттығу күнделіктері қолданылады. Бұл физикалық даму динамикасын бақылауға және жүктемелерді бейімдеуге көмектеседі. Көптеген жоғары оқу орындарында цифрлық журналдар құрылады, оларға нормативтерге бару және тапсыру ғана емес, сонымен қатар трекерлерден немесе қосымшалардан алынған скриншоттардан алынған деректермен расталған дербес даярлау нәтижелері де енгізіледі.

Цифрлық технологияларды енгізу сонымен қатар геймификация элементтерін – рейтингтерді, челленджерді, топтар немесе факультеттер арасындағы жарыстарды қамтиды. Мұндай әрекеттер қызығушылықты оятады және жағымды спорттық атмосфераны қалыптастырады. Курсанттар онлайн-марафондарға, фитнес-флешмобтарға, жаттығуларды орындау бойынша конкурстарға ықыласпен қатысады, әлеуметтік желілерде өз нәтижелерімен жиі бөліседі. Бұл белсенділік деңгейін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар тұрақты дене шынықтыру жаттығуларының тұрақты әдетін қалыптастырады.

Тәжірибе көрсеткендей, цифрлық технологиялар бақылау мен бақылаудың тиімділігін едәуір арттыруға мүмкіндік береді. Оқытушылар курсанттардың физикалық белсенділігі туралы объективті ақпаратқа қол жеткізе алады, сондай-ақ дайындық бағдарламасын нақты уақыт режимінде түзете алады. Сонымен қатар, нәтижелерді сандық түрде бекіту есептілікті жеңілдетеді және ғылыми талдау үшін мәліметтер базасының жинақталуына ықпал етеді.

Алайда цифрлық шешімдерді табысты іске асыру әдістемелік қолдауды және білім беру ұйымының техникалық дайындығын талап етеді. Спорттық және цифрлық инфрақұрылымның, оқытылған кадрлардың, технологияларды пайдаланудың нақты регламенттерінің болуы қажет. Цифрландыру нақты физикалық белсенділікті цифрлық көрсеткіштерді белгілеумен алмастырмауы, оны күшейту құралы ретінде қызмет етуі маңызды.

Іске асырудағы қиындықтар мен кедергілер

Айқын артықшылықтарға қарамастан, дене тәрбиесін цифрландыру бірқатар қиындықтарға тап болады:

Технологияға тең емес қол жетімділік: барлық курсанттарда смартфондар, интернет немесе ақылды құрылғылар бола бермейді.

Оқытушының бақылауынсыз өзін-өзі оқытуға деген мотивацияның төмендігі.

Ат саласындағы оқытушылардың біліктілігі жеткіліксіз.

Дене тәрбиесінде цифрлық құралдарды пайдалану бойынша бірыңғай әдістемелік ұсынымдардың болмауы.

Процесті ресімдеу қаупі-белсенді физикалық жүктемені қосымшалардағы нәтижелерді бекіту арқылы ауыстыру.

Мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігінің жеткіліксіздігі де маңызды кедергі болып табылады. Көптеген дене шынықтыру мұғалімдерінде цифрлық платформаларды, қолданбаларды және трекерлерді тиімді пайдалану үшін қажетті дағдылар жоқ. Бұл цифрлық оқу процесін ұйымдастырудың сапасын төмендетеді және оқыту әдістерінің өзгергіштігін шектейді. Сонымен қатар, цифрлық технологияларды қолдана отырып, дене дайындығына бейімделген әдістемелік әзірлемелердің жеткілікті саны жоқ, бұл жүйелі инновацияларды енгізуді қиындатады.

Курсанттардың бір бөлігіндегі мотивацияның төмен деңгейі де проблема болып қала береді. Мұғалімнің тікелей бақылауынсыз, әсіресе қашықтықтан оқыту кезінде өзіндік жұмыс жағдайында тәртіп пен сабақтың жүйелілігі айтарлықтай төмендейді. Сандық технологиялар, күткенге қарамастан, әрдайым ынталандырмайды, кейде керісінше — физикалық жаттығуларды сапалы орындауға емес, скриншоттарды жүктеуге немесе қолданбадағы деректерді түсіруге баса назар аударылған кезде процесті ресімдеуге ықпал етеді.

Объективті бақылауды ұйымдастыру да белгілі бір қиындықтарды тудырады. Сандық трекерлерді пайдаланғанның өзінде деректердің дұрыстығын қамтамасыз ету қиын: курсанттар нәтижелерді басқара алады, әрекетке еліктей алады немесе басқа адамдардың көрсеткіштерін қолдана алады. Тікелей

бақылаудың болмауы мұғалімнің жаттығулардың техникасын, қарқындылығын және қауіпсіздігін бағалау мүмкіндігін шектейді. Бұл әсіресе курсанттарға нұсқаушының бетпе-бет қатысуынсыз тәуелсіз сабақтар ұсынылатын жағдайларда өте маңызды.

Сонымен қатар, цифрландыру білім беру мекемелері тарапынан елеулі инвестицияларды талап етеді. Инфрақұрылымды жаңғырту қажет: жабдықтарды сатып алу, бағдарламалық қамтамасыз етуді жаңарту, техникалық қолдау, персоналды оқыту. Көптеген ұйымдарда мұндай ресурстар шектеулі, әсіресе бюджеттік қаржыландыру жағдайында.

Психологиялық тосқауылды да бағаламауға болмайды. Мұғалімдерде қалыптасқан әдістемелермен және әдеттегі жұмыс жүйесін қайта құруға құлықсыздықпен байланысты өзгерістерге ішкі қарсылық болуы мүмкін. Кейбір тәрбиешілер цифрландыруды өздерінің кәсіби рөліне қауіп төндіреді деп санайды, әсіресе егер олар цифрлық ортада өздерін сенімді сезінбесе.

Даму перспективалары мен бағыттары

Цифрландыру дене тәрбиесі жүйесін жаңғырту үшін кең перспективалар ашады:

VR ортасында жаттығулар жасау үшін виртуалды және кеңейтілген шындықты енгізу.

Жасанды интеллект-жеке жаттығу бағдарламалары үшін.

Тәжірибе алмасу және бірлескен онлайн әрекеттер үшін курсанттар мен оқытушылардың желілік қауымдастықтары.

Гибридті модельдерді әзірлеу-белгілі бір университеттің мақсаттары мен міндеттеріне негізделген онлайн және офлайн форматтардың үйлесімі.

Педагогтердің цифрлық құзыреттілігін дамыту дене тәрбиесін табысты цифрландырудың негізгі факторына айналуда.

Дене тәрбиесі саласындағы цифрлық технологияларды дамыту перспективалары өте жігерлендіретін көрінеді және оқу процесін өзгертуге кең мүмкіндіктер ашады. Қазіргі тенденциялар цифрлық құралдарды уақытша шешім ретінде емес, білім беру жүйесінің толыққанды құрамдас бөлігі ретінде интеграциялаудың тұрақты қозғалысын көрсетеді. Негізгі бағыттардың бірі-технология арқылы дене шынықтыруды жекелендіру. Мобильді қосымшалардың, киілетін құрылғылардың және аналитикалық платформалардың арқасында жеке оқу бағдарламаларын құруға, әр курсанттың фитнес деңгейін, денсаулық жағдайы мен мақсаттарын ескеруге мүмкіндік бар. Бұл дене тәрбиесін икемді, мақсатты және тиімді етеді.

Жасанды интеллект элементтерін енгізу маңызды болып табылады. Қазірдің өзінде физикалық белсенділік деректерін автоматты түрде талдай алатын және жаттығу процесінде түзетулер ұсына алатын сандық көмекшілер пайда болды. Мұндай шешімдер әсіресе дене шынықтыру пәнінің мұғалімі көптеген курсанттармен жұмыс істейтін және әрқашан бәріне назар аудара алмайтын жаппай білім беру контекстінде перспективалы болып табылады. AI

қолдану мұғалімді түсіруге және жүктемелерді таңдау дәлдігін арттыруға көмектеседі.

Иммерсивті жаттығу орталарын құруға мүмкіндік беретін виртуалды және кеңейтілген шындық (VR және AR) технологиялары белсенді дамып келеді. Мұндай форматтарды, мысалы, тактикалық дайындықтағы жағдайларды модельдеу, виртуалды фитнес сабақтарын өткізу немесе кеңейтілген шындықта визуализация арқылы жаттығуларды орындау техникасын үйрену үшін қолдануға болады. Бұл оқытудың жаңа тәсілдерін ашады, оны көрнекі, қызықты және интерактивті етеді.

Перспективалы бағыттардың бірі білім беру мекемелері ішінде цифрлық экожүйелерді дамыту болып табылады. Бұл электронды жаттығу күнделіктерін, бағалау парақтарын, фитнес қосымшаларын, кері байланыс құралдарын және аналитикалық жүйені біріктіретін бірыңғай платформаны құруды қамтуы мүмкін. Мұндай интеграция оқу процесін тиімді басқаруға, прогреске мониторинг жүргізуге, есептілікті қалыптастыруға және негізделген педагогикалық шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Геймификацияның әлеуетін де атап өту керек, ол дамуды жалғастырады және цифрлық форматта қолданылады. Ойын элементтері-жарыстар, челленджде р, көшбасшылар тақталары, марапаттар мен рейтингтер — курсанттардың қызығушылығын оятады және тұрақты физикалық белсенділікке тұрақты мотивация қалыптастырады. Бұл әсіресе цифрлық мәдениет күнделікті өмірдің бір бөлігі болып табылатын жастар ортасында тиімді көрінеді.

Сонымен қатар, дене тәрбиесін цифрландыру медициналық және психологиялық аспектілермен белсенді түрде ұштасатын болады. Дененің жай-күйі, стресс деңгейі, ұйқының сапасы және басқа параметрлер туралы деректерді жинау және талдау физикалық қасиеттерді дамытуға ғана емес, сонымен қатар курсанттардың денсаулығы мен психоэмоционалды жағдайын жалпы нығайтуға бағытталған шын мәнінде денсаулықты сақтайтын дене шынықтыру моделін құруға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Дене тәрбиесін цифрландыру-бұл тек техникалық тренд емес, білім беру процесінің тиімділігін арттыруға қажетті қадам. Бұл дәстүрлі сабақ формаларын цифрлық әлемнің шындығына бейімдеуге, курсанттармен өзара әрекеттесу мүмкіндіктерін кеңейтуге, олардың физикалық белсенділігін бақылауды қамтамасыз етуге және тұрақты мотивация үшін жағдай жасауға мүмкіндік береді. Алайда, цифрлық шешімдерді енгізу әдістемелік қолдаумен, техникалық қамтамасыз етумен және дене шынықтыру тек цифрлық есеп емес, ең алдымен белсенділік саласы болып қала беретінін түсінумен қатар жүруі керек.

Дене тәрбиесін Цифрландыру - бұл ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дене шынықтырудың классикалық құралдары мен әдістерімен біріктіруге негізделген білім беру процесін дамытудың сапалы жаңа кезеңі. Цифрландырудың теориялық негіздері педагогикалық практиканы дараландыруға, ғылыми негізділікке және пәнаралық тәсілге бағыттай отырып,

сабақтарды ұйымдастырудың мақсаттарын, мазмұны мен формаларын қайта қараудың негізін құрайды. Цифрлық технологияларды практикалық іске асыру қазірдің өзінде курсанттардың уәждемесін арттыру, дене белсенділігін өзін-өзі бақылау және мониторингілеу мүмкіндігін кеңейту, сондай-ақ оқу жүктемесін оңтайландыру бөлігінде айтарлықтай әлеуетті көрсетіп отыр.

Сонымен қатар, цифрлық шешімдерді енгізу бірқатар мәселелермен қатар жүреді: техникалық және әдістемелік шектеулер, оқытушылардағы цифрлық құзыреттіліктің тапшылығы, нәтижелерді объективті бақылау қиындықтары және цифрлық тапсырмаларды ресми түрде орындау арқылы нақты қозғалыс белсенділігін ауыстыру қаупі. Бұл сын-қатерлер инфрақұрылымды дамытуды, кадрлармен қамтамасыз етуді, әдістемелік ұсынымдар жасауды және нормативтік-құқықтық базаны жетілдіруді қамтитын жүйелі тәсілді талап етеді.

Дене тәрбиесін цифрландырудың болашағы білім беру ұйымдарында жасанды интеллекті, киілетін құрылғыларды, виртуалды және толықтырылған шындық технологияларын, геймификацияны және цифрлық экожүйелерді құруды белсенді қолданумен байланысты. Осы бағыттарды іске асыру дене шынықтыру денсаулық сақтау және тұлғаға бағытталған білім беру моделінің ажырамас бөлігі болатын тұрақты цифрлық білім беру ортасын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Осылайша, дене тәрбиесін цифрландыру уақытша тренд емес, ол кешенді ғылыми-әдістемелік қолдауды және қарқынды технологиялық өзгерістер жағдайында тұрақты бейімделуге дайындықты талап ететін дамудың стратегиялық бағыты ретінде әрекет етеді. Қойылған міндеттерді ойдағыдай шешу білім алушылардың қазіргі заманғы білім беру жүйесінің талаптарына және салауатты, белсенді өмір салтына қоғамдық сұранысқа сәйкес дене шынықтырудың жоғары сапасын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Уваров А.Ю. білім беруді цифрландыру: сын-тегеуріндер мен перспективалар / / білім беру технологиялары. – 2023. – № 2. – Б. 5-10.

2. В.И. Блинов, И.С. Сергеев білім берудің цифрлық трансформациясы: теория және практика. – М.: Білім, 2022.

3. Қысқы И.А. білім берудің жаңа тәсілінің нәтижесі ретінде негізгі құзыреттер. – М.: мамандарды даярлау сапасының проблемаларын зерттеу орталығы, 2021.

4. Гаврилова М.К. курсанттардың дене тәрбиесінде Мобильді қосымшаларды қолдану / / дене шынықтыру: тәрбие, білім беру, жаттығу. — 2024. – № 3. – Б. 42-47.

5. Суркова И.В. дене шынықтырудағы қашықтықтан оқыту технологиялары: пандемия тәжірибесі және болашағы / / бүгінгі жоғары білім. — 2023. – № 5. – Б. 30-35.

REFERENCES

1. Uvarov A.Y. Tsifrovizatsiya obrazovaniya: vyzovy i perspektivy // Obrazovatel'nyye tekhnologii. – 2023. – № 2. – S. 5–10.

2. Blinov V.I., Sergeyev I.S. Tsifrovaya transformatsiya obrazovaniya: teoriya i praktika. – M.: Prosveshcheniye, 2022.

3. Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetentsii kak rezul'tat novogo podkhoda k obrazovaniyu. – M.: Issledovatel'skiy tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2021.

4. Gavrilova M.K. Ispol'zovaniye mobil'nykh prilozheniy v fizicheskom vospitanii kursantov // Fizicheskaya kul'tura: vospitaniye, obrazovaniye, trenirovka. – 2024. – № 3. – S. 42–47.

5. Surkova I.V. Tekhnologii distantsionnogo obucheniya v fizicheskoy kul'ture: opyt pandemii i perspektivy // Vyssheye obrazovaniye segodnya. – 2023. – № 5. – S. 30–35.

ЦИФРОВИЗАЦИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ: ОТ ТЕОРИИ К ПРАКТИКЕ

НУСУПОВ М.Т.

начальник кафедры физической подготовки и спорта Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассмотрены ключевые аспекты цифровизации физической подготовки в системе высшего образования. Анализируются современные цифровые инструменты, применяемые в учебном процессе, а также их влияние на вовлеченность и физическую активность курсантов. Подчеркивается необходимость интеграции цифровых технологий не в отрыве от классических форм, а в их дополнение. Определены перспективы развития цифровой образовательной среды в контексте физической подготовки. Работа основана на анализе отечественных и зарубежных источников, а также практическом опыте внедрения цифровых решений в физической подготовке.*

Ключевые слова: *цифровизация, физическое воспитание, цифровые технологии, онлайн-тренировки, курсанты, физическая активность.*

DIGITALIZATION OF PHYSICAL EDUCATION: FROM THEORY TO PRACTICE

NUSSUPOV M.T.

Head of the Department of Physical Training and Sports, Lieutenant Colonel, Master's degree.

Abstract: *The article discusses the key aspects of digitalization of physical education in the higher education system. It analyzes modern digital tools used in the educational process, as well as their impact on the engagement and physical activity of cadets. The article emphasizes the need to integrate digital technologies not in isolation from classical forms, but as an addition to them. The article also identifies the prospects for developing a digital educational environment in the context of physical education. The*

work is based on the analysis of domestic and foreign sources, as well as the practical experience of implementing digital solutions in physical education.

Key words: *digitalization, physical education, digital technologies, online training, cadets, and physical activity.*

УДК 004.056

АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ВОПРОСАХ ОБЕСПЕЧЕНИЯ КИБЕРБЕЗОПАСНОСТИ

ПОПОВА Н.И.
кандидат педагогических наук, доцент, профессор кафедры математики и информатики, Новосибирский военный институт имени генерала армии И.К. Яковлева войск национальной гвардии Российской Федерации, г. Новосибирск.

Аннотация: *В статье рассматривается вопрос применения систем с искусственным интеллектом в обеспечении безопасности в киберпространстве. Дается понятие киберпространства, выделяются его компоненты. Рассматриваются направления кибербезопасности. Затрагиваются некоторые этические аспекты применения искусственного интеллекта в контексте кибербезопасности.*

Ключевые слова: *кибербезопасность, киберпространство, искусственный интеллект, угроза, кибератака.*

Зависимость современного мира от цифровых технологий, не смотря на большие возможности несет в себе очень серьезные риски, связанные с безопасностью данных, которые представлены в цифровом виде и размещены в виртуальном пространстве.

Повсеместное внедрение цифровых технологий и уход от бумажных носителей к цифровым остро ставят вопрос о защите данных, находящихся в цифровом пространстве. Кибербезопасность становится критически важной областью человеческой деятельности.

Стремительное развитие искусственного интеллекта, нейросетей и машинного обучения способствует их привлечению к обеспечению безопасности данных в киберпространстве.

Искусственный интеллект в широком смысле представляет собой технологический комплекс решений, имитирующих когнитивные функции человека, такие как анализ, способность планировать, память, систематизация и структурирование и т.д. с целью получения конкретного результата при решении комплекса задач [1].

Целью статьи является рассмотрение вопроса, связанного с позитивными и негативными аспектами применением искусственного интеллекта в контексте кибербезопасности в том числе и в военной сфере.

Для выполнения поставленной цели были выделены следующие задачи:

1. Рассмотреть понятие киберпространство и выделить его компоненты.
2. Выделить основные направления кибербезопасности.

3. Рассмотреть положительный и негативные аспекты применения искусственного интеллекта при обеспечении безопасности в киберпространстве, в том числе и в военной сфере.

4. Рассмотреть некоторые этические аспекты применения искусственного интеллекта в контексте кибербезопасности.

В современном мире цифровых трансформаций все более актуальными становятся вопросы, связанные с кибербезопасностью.

В концепции стратегии кибербезопасности РФ под кибербезопасностью понимается множество различных условий, при которых цифровая среда или киберпространство безопасно в плане воздействия различных угроз, способных нанести существенный вред или привести к нежелательным последствиям.

Составляющие цифровой среды или киберпространства представлены на Рис. 1 [2].

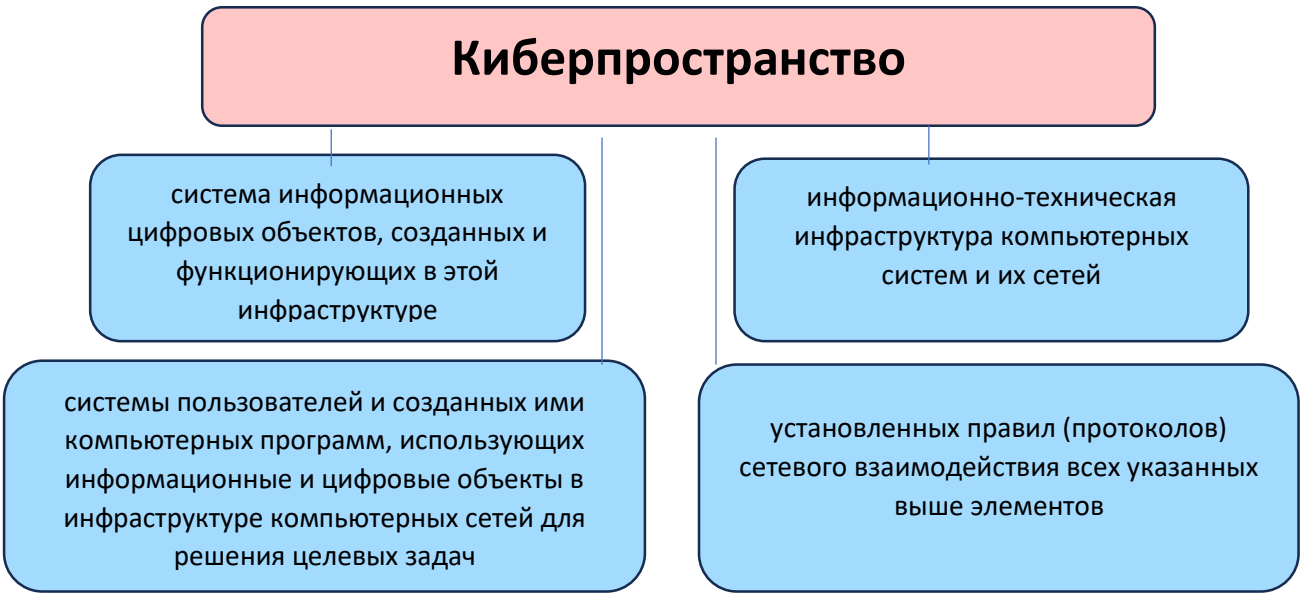

Рис. 1 – Составляющие киберпространства

В более простом понимании под кибербезопасностью понимается защищенность:

- технической инфраструктуры, обеспечивающей создание, хранение и передачу информации в цифровом виде;
- информационных систем, технологий, моделей, ресурсов и продуктов, функционирующих в цифровой среде;
- различных программных продуктов, использующих информационные объекты для решения целевых задач.

Проанализировав понятие киберпространство выделим основные направления кибербезопасности: сетевая безопасность и безопасность приложений; управление инфраструктурой доступа; облачная безопасность; сетевая безопасность; криптография; защита данных и т.д.

Следует отметить, что комплексная защита «цифровых объектов» достигается, тогда, когда эти направления взаимосвязаны.

С развитием нейросетей, машинного обучения и искусственного интеллекта встает вопрос о его применении в контексте обеспечения кибербезопасности.

Одним из основных положительных аспектов применения искусственного интеллекта является автоматизация рутинной работы и анализ больших объемов данных с целью обнаружения угроз.

1. Система обнаружения и предотвращения угроз (IDS/IPS).

В отличии от антивирусных программ, искусственный интеллект не ищет известные программные коды, а определяет нормальное повеление программной и технической инфраструктуры и любое отклонение от нормы воспринимается как подозрение на угрозу. Например, если с одного IP-адреса в течении короткого времени обнаружено четыре или более противоправных действий, таких как кража уничтожение, предоставление удаленного доступа и т. д., то данный IP-адрес на определенный промежуток времени отправляется в черный список.

2. Противодействие фишингу.

Искусственный интеллект анализирует электронные письма на предмет малейшего несоответствия в стилистики, доменном имени, методанных, и в случае их обнаружения сообщает об этом.

3. Автоматизация аналитической работы центров мониторинга информационной безопасности (**Security Operations Center).**

Системы на основе искусственного интеллекта могут осуществлять обработку рутинных оповещений, изолировать зараженные, блокировать подозрительные IP-адреса, генерируют сценарии устроения. Все это позволяет обнаруживать аномалии и угрозы в режиме реального времени, а также позволяет выявлять закономерности и делать прогнозы будущих атак.

Еще одним направлением искусственного интеллекта при обеспечении безопасности в киберпространстве является тестирование защищенности приложений.

Тестирование защищенности регулируется ISO/IEC 42001 – стандартом управления искусственного интеллекта в организациях.

Примерами приложений тестировщиков с применением искусственного интеллекта являются следующие системы:

1. Burp Suite - использует машинное обучение для классификации угроз в веб-сервисах и для выявления возможного направления для атаки.

2. PentestGPT - применяется для имитации атак и выявления уровня уязвимости в режиме диалога.

ackAPrompt – осуществляет анализ кода на уязвимость и предлагает решения для обхода защиты.

Применение искусственного интеллекта при обнаружении угроз существенно облегчает работу специалистов в данной области и позволяет компенсировать дефицит специалистов по кибербезопасности.

Специалисты центра стратегических разработок «Северо-Запад» в 2024 году переставили аналитику данных по потребностям IT-рынка в специалистах. Согласно данной аналитики дефицит специалистов в области IT составил 61 000 социалистов в том числе сюда входят специалисты по кибербезопасности. Прогноз на 2025 и 2026 год представлены в диаграмме на рисунке 2 [3].

Анализ данных, представленных на диаграмме, свидетельствует о том, что применение искусственного интеллекта для обеспечения безопасности в киберпространстве является просто необходимым.

Рис. 2 – Дефицит специалистов на рынке труда в ИБ (тыс. рабочих мест)

Однако следует отметить, что в настоящее военные доктрины всех ведущих стран признают киберпространство полноценным театром военных действий на ряду с сухопутными, морскими, воздушными и космическими силами.

Основными задачами искусственного интеллекта в кибербезопасности в военной сфере является:

- помощь в отражении атак в защищенной военной сети, а также создание изолированных сетей для передачи данных;
- защита систем связи и координации войск;
- защита критической инфраструктура – объекты энергетики, транспорта, промышленности и т. д.;
- кибербразведка – обработка космических и аэрофотоснимков в режиме реального времени.

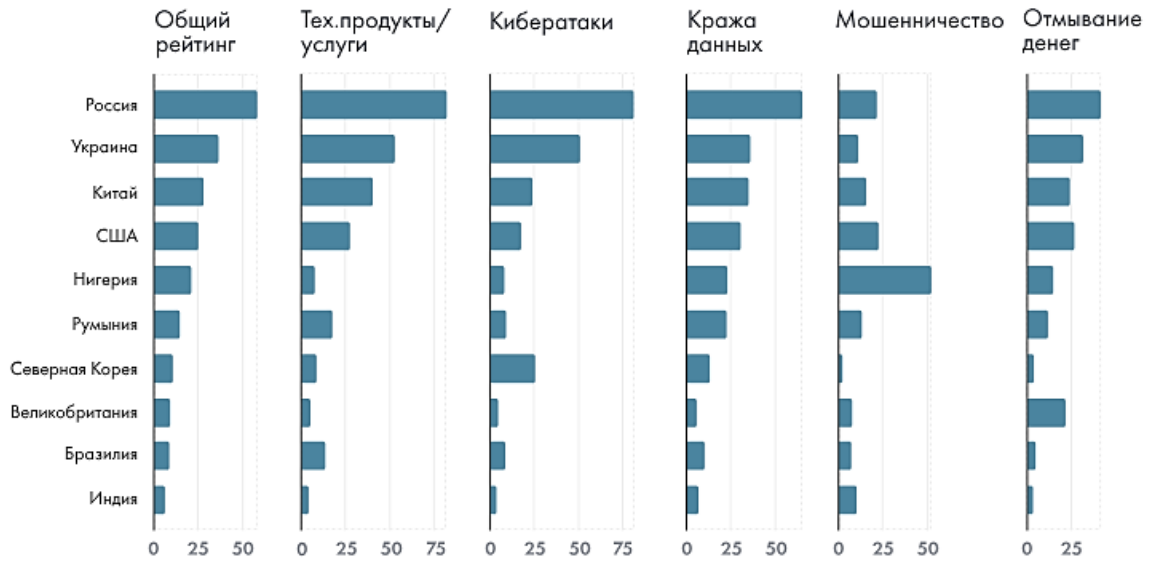
Очень активно системы с искусственным интеллектом применяются при поддержке традиционных боевых действий; при подавлении систем ПВО противника в борьбе с беспилотными летательными аппаратами, радиоэлектронной борьбе.

Применяя системы с искусственным интеллектом для обеспечения безопасности в киберпространстве следует четко понимать, что мошенники и противники также могут владеть этим инструментом для реализации киберугроз.

Негативными аспектами применения систем с искусственным интеллектом в киберпространстве являются:

- написание вредоносного программного обеспечения, которое меняет свой код и способствует систем обнаружения атак;
- целенаправленные атаки на системы защиты;
- автоматический поиск уязвимостей в программном обеспечении посредством фаззинга;
- ложное срабатывание, т.е. принятие легитимной цели за атаку;
- создание дипфейков, для социальной инженерии и т.д.;
- стоимость и сложность: внедрение и поддержка продвинутых систем на основе ИИ требуют значительных инвестиций и экспертизы и т.д.

По данным компании Fight Against Cybercrime Technologies (Российская компания по борьбе с киберпреступлениями) киберпреступность в России развита на высоком уровне. Выходцы из России и стран Советского Союза задают мировой тренд в сфере киберугроз, поскольку большое количество мошеннических схем в киберпространстве отрабатываются именно в России

(Рис.3) [4].

Рис.3 – Индекс киберпреступности

Самый высокий уровень киберпреступности в 2024 году в России зарегистрирован в Мордовии (63%), Марий Эл (62%) и Татарстане 52%.

Одной из причин большого числа кибермошенничества является повсеместный доступ к среде Интернет и высокий уровень коррупции.

В военной сфере системы с искусственным интеллектом используются противником:

- для автоматического выбора цели для атак, исходя из заданных критериев,
- предоставление поддельных видео и аудиозаписей для введения в заблуждение.
- для автоматического сканирования Интернета на наличие уязвимых мест и осуществлять киберфизические атаки на критически важную инфраструктуру. Например, искусственный интеллект находит уязвимость в системе управления энергосети и физически выводит из строя трансформаторы.

Анализ литературы в области применения искусственного интеллекта для осуществления кибербезопасности наводит на этические проблемы, связанные с его применением.

По сути своей искусственный интеллект это некий «алгоритм обротки больших данных» работа которого не всегда может быть правильной и зависит от достоверности обрабатываемых данных, иногда это приводит к фатальным ошибкам и сложности в интерпретации решений, что затрудняет доверие к системе. Применение искусственного интеллекта при принятии решений, ставит вопрос кто регулирует данную систему, и кто несет ответственность? Некачественные или недостоверные данные ведут к ошибкам и дискриминации результатов.

Искусственный интеллект в контексте кибербезопасности размывает границы IT-инфраструктуры, с одной стороны он применяется при защите киберпространства, а с другой стороны используется как инструмент для совершения атак. Поэтому применяя системы искусственного интеллекта для защиты необходимо формирование решений для управления уязвимостями с целью опережения возникающих угроз в быстро меняющемся киберпространстве.

Роль искусственного интеллекта при обнаружении и отражении атак будет расти, но успех его применения напрямую будет зависеть от человека: искусственный интеллект – это инструмент в рука человека, позволяющий принимать решения и нести за них ответственность, а также управлять самими системами искусственного интеллекта на основе разработки новых норм и этических рамок.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Федеральный закон от 24.04.2020 N 123-ФЗ (ред. от 08.08.2024) «О проведении эксперимента по установлению специального регулирования в целях создания необходимых условий для разработки и внедрения технологий искусственного интеллекта в субъекте».

2. Мещеряков, В. А. Основы методики расследования преступлений в сфере компьютерной информации: автореф. дис. … д-ра. юрид. наук / В. А. Мещеряков. – Воронеж, 2001.

3. Рынок труда в информационной безопасности в России в 2024-2027 гг.: п р о г

4. Валерия Катаева, Даниил Поляков Россия – одна из стран с очень высоким уровнем киберугроз. Но до полиции доходит меньше половины преступлений и только четверть из них раскрывают / URL: https://tochno.st/materials (дата обращения 25.09.2025 г.).

1. Federal Law No. 123-FZ of April 24, 2020 (as amended on August 8, 2024) «On conducting an experiment to establish special regulations to create the necessary conditions for the development and implementation of artificial intelligence technologies in a constituent entity».

2. Meshcheryakov, V. A. Fundamentals of Methodology for Investigating Crimes in the Sphere of Computer Information: Abstract of a Doctor of Law Dissertation / V. A. Meshcheryakov. – Voronezh, 2001.

3. The labor market in information security in Russia in 2024–2027: forecasts, problems, and prospects / URL: https://ptsecurity.com/ru-ru/research/analytics (accessed September 25, 2025)

4. Valeria Kataeva, Daniil Polyakov: Russia is one of the countries with a very high level of cyberthreats. However, less than half of the crimes reported to the police are reported, only a quarter of them are solved. URL: https://tochno.st/materials (accessed September 25, 2025).

ASPECTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATION IN CYBERSECURITY

POPOVA N.I.

candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor in the Department of Mathematics and Computer Science.Novosibirsk Military Institute named after General of the Army I.K. Yakovlev of the National Guard Troops of the Russian Federation, Novosibirsk. E-mail: kryne_ni@mail.ru.

Abstract: *This article examines the use of artificial intelligence systems in ensuring cybersecurity. It defines cyberspace and identifies its components. The various areas of cybersecurity are discussed. Some ethical aspects of the use of artificial intelligence in the context of cybersecurity are discussed.*

Key words: *cybersecurity, cyberspace, artificial intelligence, threat, cyberattack.*

УДК 004.056:355.23

ЦИФРОВЫЕ МЕДИАПЛАТФОРМЫ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ

ПРОСВИРКИНА И.А.
старший преподаватель кафедры общеобразовательных дисциплин Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье анализируется роль цифровых медиаплатформ в формировании культуры информационной безопасности у будущих офицеров. В условиях нарастающих информационных угроз и гибридных войн, способность критически оценивать информацию, выявлять дезинформацию и противостоять манипуляциям становится ключевым профессиональным навыком для военнослужащих. Рассматривается, как социальные сети, блоги и новостные порталы могут использоваться как для образовательных целей, так и для распространения враждебной пропаганды. Особое внимание уделяется методам интеграции принципов информационной безопасности в образовательный процесс военных вузов, а также разработке практических навыков защиты от информационных атак.*

Ключевые слова: *информационная безопасность, цифровые медиа, офицер, военное образование, гибридные войны, дезинформация, критическое мышление.*

Современные конфликты все чаще приобретают гибридный характер, где военные действия на поле боя дополняются интенсивными информационными операциями. Цифровые медиаплатформы, такие как социальные сети, мессенджеры, блоги и новостные агрегаторы, стали ключевыми инструментами в этой борьбе [1]. Они используются для распространения пропаганды, дезинформации, подрыва доверия к государственным институтам и манипулирования общественным мнением. В таких условиях, для будущих офицеров критически важно не только владеть традиционными военными навыками, но и обладать глубокими знаниями в области информационной безопасности, а также развитой культурой критического мышления.

Культура информационной безопасности офицера – это не просто набор правил и протоколов, а система ценностей, установок и поведенческих паттернов, направленных на минимизацию рисков в цифровом пространстве. Это включает в себя умение распознавать информационные угрозы, соблюдать цифровую гигиену, а также использовать цифровые инструменты для защиты интересов государства и своих подчиненных. Для будущих офицеров данная культура приобретает особую значимость, поскольку напрямую связана с

выполнением ими задач по обеспечению национальной безопасности и сохранению устойчивости военной инфраструктуры.

В современных условиях медиаплатформы становятся важнейшим инструментом образовательного процесса. Их применение в военных вузах позволяет эффективно интегрировать теоретические знания и практические навыки, обеспечивая интерактивное взаимодействие и доступ к актуальным образовательным ресурсам. Например, в Казахстане военные учебные заведения активно используют такие платформы, как *Platonus, Moodle*, а также отечественные цифровые сервисы *BilimLand* и *iTest*, что создает основу для внедрения инновационных подходов в подготовке курсантов.

Таким образом, исследование роли медиаплатформ в формировании культуры информационной безопасности будущих офицеров является важным направлением в развитии военного образования и отвечает потребностям современного общества, находящегося в условиях роста киберугроз и необходимости защиты национальных интересов.

Цифровые медиаплатформы, обладая огромным потенциалом для коммуникации и доступа к информации, одновременно представляют собой идеальную среду для ведения информационных войн. Целенаправленное распространение ложной или искаженной информации, известной как дезинформация и фейковые новости, преследует цель ввести в заблуждение и манипулировать общественным мнением. Кроме того, эти платформы активно используются для продвижения враждебных идеологий, разжигания межнациональной розни и подрыва морального духа военнослужащих, что является частью пропаганды и идеологического воздействия. Также активно применяются психологические операции (PsyOps), направленные на воздействие на психику и эмоции военнослужащих и их семей, чтобы вызвать панику, снизить боеспособность и подорвать доверие к командованию [2]. Наконец, использование открытых профилей в социальных сетях для сбора данных о военнослужащих, их перемещениях, круге общения и личной жизни стало распространенной формой сбора данных и слежки. Эти данные могут быть использованы для шантажа или компрометации. Для будущих офицеров эти угрозы носят особый характер, поскольку они являются не только объектами информационных атак, но и потенциальными их распространителями, осознанно или неосознанно. Один неосторожный пост в социальной сети, геотег на фотографии или комментарий может раскрыть ценную информацию для противника и поставить под угрозу выполнение боевой задачи.

Несмотря на все риски, цифровизация современного военного образования открывает новые возможности для совершенствования образовательного процесса, в том числе для формирования культуры информационной безопасности будущих офицеров. Особое значение в этом процессе приобретают медиаплатформы, которые позволяют объединять традиционные и инновационные подходы к обучению.

Медиаплатформы можно рассматривать как комплексные цифровые среды, обеспечивающие доступ к образовательным материалам, возможность интерактивного взаимодействия между преподавателями и курсантами, а также инструменты для контроля и оценки знаний. Их использование в военных вузах способствует не только передаче информации, но и формированию у будущих офицеров умений анализа, критического мышления и ответственного поведения в условиях информационной среды [3].

Интернет-ресурсы и специализированные блоги позволяют будущим офицерам оперативно получать информацию о современных военных технологиях, тактиках и стратегиях, анализировать мировые конфликты и следить за геополитической ситуацией. Доступ к такой актуальной информации обеспечивает глубокое понимание динамики современных угроз.

В условиях информационного шума, обучение анализу и проверке информации из различных источников становится первостепенной задачей, что способствует развитию критического мышления. Преподаватели могут использовать кейс-стади на основе фейковых новостей, которые широко распространяются в социальных сетях, для отработки навыков верификации.

С помощью медиаплатформ возможно моделирование ситуаций, приближенных к реальным условиям киберугроз, что позволяет курсантам вырабатывать практические навыки противодействия. Например, использование симуляторов кибератак в интеграции с обучающими платформами дает возможность отрабатывать сценарии реагирования на инциденты информационной безопасности [4]. Это позволяет курсантам на практике учиться отличать достоверные источники от манипулятивных.

Цифровые платформы также могут служить площадкой для формирования профессионального сообщества. Через специализированные форумы, группы и вебинары курсанты имеют возможность обмениваться опытом с коллегами, обсуждать профессиональные вопросы и получать обратную связь от экспертов, что способствует их профессиональному росту. Более того, понимание механизмов распространения дезинформации позволяет будущим офицерам не только защищаться от нее, но и разрабатывать собственные информационные стратегии для контрпропаганды, что является важной частью их подготовки к гибридным войнам.

Для эффективного формирования культуры информационной безопасности необходим комплексный подход, который должен быть интегрирован во все этапы подготовки офицера. В рамках теоретической подготовки в учебные планы необходимо вводить дисциплины, посвященные информационной безопасности, информационным войнам, киберугрозам и правовым основам работы в цифровом пространстве. Курсанты должны глубоко изучать методы и инструменты, используемые в информационных операциях, такие как троллинг, бот-сети, и технологии создания deepfakes. Важной частью этой подготовки является анализ исторических и современных примеров информационных войн и их последствий, что позволяет наглядно

продемонстрировать, как информационные угрозы влияют на ход военных конфликтов.

Практическая подготовка должна включать организацию симуляционных учений, в ходе которых курсанты сталкиваются с информационными атаками и должны принимать решения в условиях информационного давления. Эти учения могут имитировать атаки на системы связи, распространение фейковых новостей или попытки психологического давления. Подобный опыт формирует у будущих офицеров навыки критической оценки угроз и принятия решений в условиях неопределенности [5].

Кроме того, необходимо проводить регулярные тренинги по цифровой гигиене, обучая курсантов правилам использования социальных сетей, настройке конфиденциальности профилей, защите личных данных и распознаванию фишинговых атак. Для обеспечения безопасности и контроля за обучением, целесообразно разрабатывать и внедрять корпоративные социальные сети или закрытые платформы, где курсанты смогут обмениваться информацией и обсуждать учебные задачи в безопасной среде, не подвергая риску свои личные данные.

Развитие критического мышления также должно быть частью образовательного процесса. В учебный процесс следует включать задания на анализ и верификацию информации из открытых источников, которые курсанты могут найти в интернете. Организация дискуссий и дебатов по спорным вопросам, касающимся информационной безопасности, позволяет им учиться аргументировать свою точку зрения и противостоять манипуляциям. Особое внимание следует уделять обучению навыкам фактчекинга и использованию специализированных инструментов для проверки информации, что является ключевым для противодействия дезинформации.

Ценностно-мотивационный уровень связан с воспитанием ответственного отношения к использованию цифровых ресурсов и формированием устойчивых этических установок. Медиаплатформы позволяют организовывать дискуссионные форумы, сетевые конференции и онлайн-проекты, где курсанты учатся не только обмениваться знаниями, но и соблюдать правила сетевой этики, избегать распространения недостоверной информации, уважать права и интересы других пользователей. Такой опыт способствует осознанию значимости личного вклада каждого офицера в общее дело защиты информационного пространства государства.

В Республике Казахстан наблюдается активное внедрение образовательных медиаплатформ в систему военного образования. Наиболее широко используются такие системы, как *Platonus* и *Univer*, которые применяются для организации учебного процесса, ведения электронного документооборота и контроля успеваемости. Эти платформы обладают высокой степенью адаптивности и позволяют формировать индивидуальные образовательные траектории курсантов. В контексте культуры информационной безопасности они могут использоваться для интеграции специализированных

курсов, тестов и тренажеров, направленных на развитие компетенций в области защиты информации.

Кроме того, в Казахстане набирают популярность отечественные цифровые сервисы, такие как *BilimLand* и *iTest*, которые изначально разрабатывались для общеобразовательной системы, но находят применение и в военных учебных заведениях. Использование этих сервисов позволяет не только расширить образовательный контент, но и сформировать у курсантов навыки критического анализа цифровых ресурсов и информационной среды. Например, при подготовке будущих офицеров *BilimLand* используется для изучения основ программирования и информационных технологий, что напрямую связано с пониманием механизмов защиты данных.

Формирование культуры информационной безопасности будущих офицеров является многоплановым процессом, включающим когнитивный, практический и ценностно-мотивационный уровни. Использование медиаплатформ позволяет задействовать все эти уровни, обеспечивая целостное и системное развитие личности курсанта.

Успех в формировании культуры информационной безопасности во многом зависит от личного примера и компетентности преподавателей и командиров. Руководство и офицеры должны демонстрировать образцовое поведение в цифровом пространстве, соблюдая правила информационной безопасности и используя медиаплатформы ответственно. Их собственный опыт и дисциплинированность являются наиболее эффективным примером для подражания.

Преподаватели должны постоянно повышать свою квалификацию, регулярно проходя курсы по информационной безопасности и будучи в курсе последних тенденций и угроз в цифровом мире. Это позволяет им передавать курсантам актуальные и современные знания. Для эффективного обучения необходимо также создавать систему менторства, где опытные офицеры делятся своими знаниями и практическим опытом с молодыми курсантами, помогая им формировать правильные поведенческие модели в цифровом пространстве. Это позволяет передавать не только теоретические знания, но и практические навыки, полученные в реальных условиях.

Цифровые медиаплатформы, являясь неотъемлемой частью современной жизни, представляют собой как источник угроз, так и мощный инструмент для обучения и развития будущих офицеров. Формирование культуры информационной безопасности должно стать одним из приоритетных направлений в системе военного образования. Это не просто технический навык, а комплексная система знаний, умений и ценностей, которая позволит будущим командирам эффективно противостоять информационным угрозам и защищать интересы государства в условиях гибридных конфликтов. Интеграция теоретических знаний, практических навыков и развития критического мышления позволит подготовить новое поколение офицеров, способных успешно действовать в сложной и динамичной информационной среде.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием. М.: Эксмо, 2000. – 832 с.
2. Окунева Е. П. Информационно-психологические войны в современных международных отношениях. Вестник РГГУ. Серия «Политология. История. Международные отношения. Зарубежное регионоведение. Востоковедение». – 2012. – № 15 (97). – С. 138-144.
3. Иванов С.А. Информационная безопасность в условиях цифровизации образования. – Москва: Издательство МГУ, 2020. – 214 с.
4. Петров В.Н. Современные киберугрозы и методы защиты в образовательной среде. – Санкт-Петербург: Питер, 2019. – 187 с.
5. Смирнов А.П. Формирование культуры информационной безопасности у студентов и курсантов военных вузов. – Казань: Казанский университет, 2021. – 163 с.
6. Сидорова Е.И. Цифровая педагогика: инновационные подходы и технологии. – Алматы: Қазақ университеті, 2022. – 205 с.
7. Ким А.Н. Информационная культура и цифровая безопасность: учебное пособие. – Астана: ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, 2020. – 192 с.

REFERENCES

1. Kara-Murza S.G. Manipuljacija soznaniem. M.: Eksmo, 2000. – 832 s.
2. Okuneva E.P. Informacionno-psihologicheskie vojny v sovremennyh mezhdunarodnyh otnoshenijah. Vestnik RGGU. Serija «Politologija. Istorija. Mezhdunarodnye otnoshenija. Zarubezhnoe regionovedenie». – 2012. – №15(97). – S.138-144
3. Ivanov S.A. Informatsionnaya bezopasnost' v usloviyakh tsifrovizatsii obrazovaniya. – Moskva: Izdatel'stvo MGU, 2020. – 214 s.
4. Petrov V.N. Sovremennye kiberugrozy i metody zashchity v obrazovatel'noi srede. – Sankt-Peterburg: Piter, 2019. – 187 s.
5. Smirnov A.P. Formirovanie kul'tury informatsionnoi bezopasnosti u studentov i kursantov voennykh vuzov. – Kazan': Kazanskii universitet, 2021. – 163 s.
6. Sidorova E.I. Tsifrovaya pedagogika: innovatsionnye podkhody i tekhnologii. – Almaty: Qazaq universiteti, 2022. – 205 s.
7. Kim A.N. Informatsionnaya kul'tura i tsifrovaya bezopasnost': uchebnoe posobie. – Astana: ENU im. L.N. Gumileva, 2020. – 192 s.

БОЛАШАҚ ОФИЦЕРЛЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ЦИФРЛЫҚ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ФАКТОРЫ

И.А. ПРОСВИРКИНА
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы Академиясының жалпы білім беру пәндері кафедрасының оқытушысы, Петропавл қ.

Андатпа. *Мақалада болашақ офицерлердің ақпараттық қауіпсіздік мәдениетін қалыптастырудағы цифрлық медиаплатформалардың рөлі талданады. Ақпараттық қатерлер мен гибридті соғыстардың өсуі жағдайында ақпаратты сыни тұрғыдан бағалау, дезинформацияны анықтау және манипуляцияларға қарсы тұру қабілеті әскери қызметшілер үшін маңызды кәсіби дағдыға айналуда. Әлеуметтік желілер, блогтар және жаңалықтар порталдарының білім беру мақсатында да, дұшпандық үгіт-насихат тарату үшін де қалай қолданылатыны қарастырылады. Әскери жоғары оқу орындарының білім беру үдерісіне ақпараттық қауіпсіздік қағидаларын енгізу әдістеріне, сондай-ақ ақпараттық шабуылдардан қорғаудың практикалық дағдыларын дамытуға ерекше назар аударылады.*

Түйінді сөздер: *ақпараттық қауіпсіздік, цифрлық медиа, офицер, әскери білім беру, гибридті соғыстар, дезинформация, сыни ойлау.*

DIGITAL MEDIA PLATFORMS AS A FACTOR IN SHAPING THE INFORMATION SECURITY CULTURE OF FUTURE OFFICERS

PROSVIRKINA I.A.
teacher of the Department of General Subjects of the National Guard Academy of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *The* article *analyzes the role of digital media platforms in shaping the information security culture of future officers. In the context of increasing information threats and hybrid warfare, the ability to critically evaluate information, identify disinformation, and resist manipulation becomes a key professional skill for military personnel. The paper* examines *how social networks, blogs, and news portals can be used for both educational purposes and for spreading hostile propaganda. Special attention is paid to methods of integrating information security principles into the educational process of military universities, as well as the development of practical skills for protection against information attacks.*

Key words: *information security, digital media, officer, military education, hybrid warfare, disinformation, critical thinking.*

УДК 159.9:37.018.43:004.77

РАЗВИТИЕ СУБЪЕКТНОСТИ КУРСАНТОВ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ КАК ФАКТОР ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МЕДИАМАНИПУЛЯЦИЯМ

САБУРОВ А.В.[1], БОЛЬШУНОВА Н.Я.[2]

[1] адьюнкт адьюнктуры (очного и заочного обучения), Новосибирский ордена Жукова военный институт имени генерала армии И.К. Яковлева войск национальной гвардии Российской Федерации, г. Новосибирск. E-mail: saburovav@rosgvard.ru;

[2] доктор психологических наук, профессор кафедры военной педагогики и психологии, Новосибирский ордена Жукова военный институт имени генерала армии И.К. Яковлева войск национальной гвардии Российской Федерации, г. Новосибирск. E-mail: nat_bolshunova@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается актуальная проблема формирования медиабезопасного поведения курсантов военных вузов в условиях цифровой трансформации. Автор доказывает, что традиционные запретительные и информационные подходы к обеспечению безопасности оказываются неэффективными в динамичной цифровой среде. В качестве ключевого решения предлагается целенаправленное развитие субъектности будущих офицеров. Вводится и операционализируется авторское понятие «киберсубъектность», раскрывающее специфику реализации субъектности в условиях цифровых вызовов. На основе проведенного анализа разработана и представлена структурно-функциональная модель развития субъектности курсантов, включающая целевой, содержательный, процессуальный и оценочный блоки. Предложены конкретные педагогические технологии и методы (кейс-стади, проектная деятельность, рефлексивные практики, использование симуляторов), интегрируемые в цифровую образовательную среду военного вуза. Теоретические положения подкреплены анализом потенциальных рисков и путей их преодоления. Материалы статьи имеют практическую ценность для преподавательского состава военных учебных заведений, занимающихся вопросами психолого-педагогического сопровождения и формирования профессионально важных качеств будущих офицеров.*

Ключевые слова: *субъектность, киберсубъектность, педагогическая психология, киберпсихология, цифровая образовательная среда, медиабезопасность, информационное противодействие, критическое мышление, цифровая гигиена, курсанты, манипулятивные технологии*.

Стратегические вызовы современности, связанные с глобальной цифровизацией, кардинальным образом трансформируют ландшафт военных коммуникаций и информационной безопасности [10]. Цифровые

медиаплатформы, с одной стороны, стали мощным инструментом управления, обучения и взаимодействия, а с другой – превратились в арену для ведения информационно-психологических войн, распространения дезинформации и целенаправленных манипуляций сознанием. Для военнослужащих, и в особенности для курсантов – будущих командиров и руководителей, способность критически оценивать информацию, противостоять психологическому давлению и действовать осознанно в условиях информационной неопределенности становится критически важным элементом профессиональной компетентности, непосредственно влияющим на боеспособность подразделений и национальную безопасность в целом [5].

Сложившаяся в ряде военных вузов практика обеспечения медиабезопасности зачастую базируется на двух подходах: запретительном (ограничение доступа к определенным ресурсам) и информационном (лекции о видах угроз). Однако эти подходы носят пассивно-оборонительный характер и не формируют у курсанта внутренней устойчивости и активной позиции. В условиях, когда границы между профессиональной и личной цифровой жизнью размыты, а каналы распространения информации многообразны, исключительно внешние барьеры оказываются несостоятельными [6]. Возникает объективная необходимость в формировании у будущего офицера такого интегративного качества, которое позволило бы ему самостоятельно, ответственно и эффективно действовать в любой информационной среде. Таким качеством является субъектность [4].

Понятие «субъектность» в российской психологии (К.А. Абульханова-Славская, А.В. Брушлинский, В.И. Слободчиков) трактуется как высший уровень развития личности, характеризующийся способностью к самостоятельной, инициативной, осознанной и ответственной деятельности, направленной на преобразование окружающей действительности и саморазвитие [4, 9]. Работа К.А. Абульхановой-Славской [2] является ключевой для понимания субъекта как автора своей жизни, активно выстраивающего ее стратегию, что служит методологическим основанием для нашего исследования.

В условиях цифровой реальности традиционное понимание субъектности, оставаясь методологическим базисом, требует конкретизации применительно к новому контексту. Специфика цифровой среды, характеризующейся алгоритмизацией, гиперинформационностью и наличием целенаправленных манипулятивных технологий, порождает необходимость выделения специфической компетенции. В рамках данного исследования вводится операциональное понятие «киберсубъектность» для обозначения способности личности реализовывать свою субъектную позицию именно в цифровом пространстве.

Под киберсубъектностью мы понимаем интегративное качество личности, проявляющееся в способности:

- сохранять автономию и критичность мышления в условиях алгоритмического управления вниманием и персонализированного контента [13];
- осознанно управлять своей цифровой идентичностью и цифровым следом, понимая последствия своих действий онлайн [15];
- эффективно использовать цифровые инструменты для решения профессиональных и личных задач, а не быть объектом их воздействия;
- проявлять цифровую эмпатию и этичность в онлайн-взаимодействиях;
- нести ответственность за создаваемый и распространяемый контент [12].

Таким образом, киберсубъектность рассматривается не как замена общей субъектности, а как ее специфическая проекция и частное проявление в цифровой среде, являющееся необходимым условием профессиональной компетентности современного офицера.

Киберпсихология, изучающая поведение человека в виртуальной среде, выделяет ряд ключевых механизмов, которые манипуляторы используют для подавления критического мышления и субъектной позиции [6, 13]:

1. Эксплуатация когнитивных искажений. Алгоритмы социальных сетей и создатели фейков активно используют такие «слепые пятна» мышления, как:
- подтверждающая предвзятость: склонность искать и доверять информации, которая подтверждает существующие убеждения [7];
- эвристика доступности: оценка вероятности события по легкости, с которой примеры приходят на ум (яркие, вирусные, но ложные новости кажутся более вероятными);
- эффект ложного консенсуса: переоценка распространенности собственного мнения.

2. Эмоциональный захват. Контент, вызывающий сильные эмоции (страх, гнев, возмущение), распространяется быстрее и запоминается лучше, чем рациональный. Манипуляторы намеренно используют эмоциональные триггеры, чтобы блокировать способность к анализу и провоцировать импульсивные реакции [8].

3. Создание информационных пузырей. Алгоритмы персонализации создают для пользователя индивидуальную информационную среду, где он редко сталкивается с альтернативными точками зрения. Это приводит к усилению поляризации и убежденности в собственной правоте, что подрывает основу для критической дискуссии [14].

4. Деградация публичной дискуссии. Троллинг, использование логических ошибок (софизмов), переход на личности – все эти методы предназначены не для поиска истины, а для деморализации оппонента и дискредитации самой идеи конструктивного диалога [6].

Противодействие этим сложным технологиям требует не просто знания о них, а сформированных навыков метапознания (мышления о своем мышлении), эмоционального интеллекта, устойчивой субъектной позиции [4, 12] и саморегуляции, целенаправленное развитие которой в цифровой среде

доказывает свою эффективность в работах, посвященных подготовке курсантов [3].

Предлагается модель развития субъектности курсантов в цифровой образовательной среде, включающая четыре взаимосвязанных блока: целевой, содержательный, процессуальный и оценочный [1].

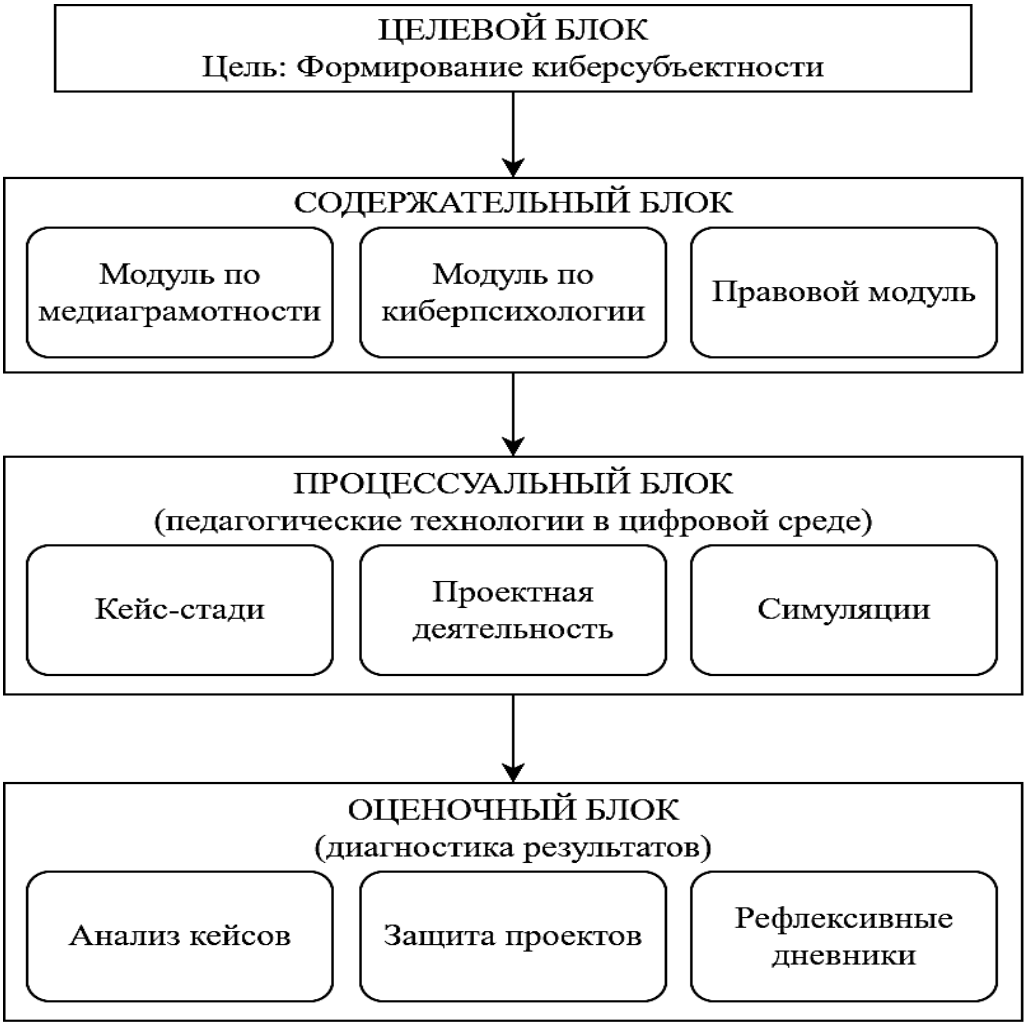

Рис. 1. – Структурно-функциональная модель развития субъектности курсантов в цифровой образовательной среде

1. Целевой блок. Главная цель: Сформировать у курсантов устойчивую киберсубъектность как основу их медиабезопасного поведения и профессиональной компетентности.

Задачи:

- развить навыки критического анализа информации;
- сформировать способность к цифровой рефлексии и саморегуляции;
- воспитать ответственность за свои действия в цифровом пространстве;
- обучить практическим навыкам противодействия манипуляциям (фактчекинг, анализ источников).

2. Содержательный блок. Наполнение учебных дисциплин (как общепрофессиональных, так и специальных) модулями, посвященными:

- психологии цифрового общения;
- основам медиаграмотности и информационной гигиены;
- психологическим приемам манипуляции и методам защиты от них;
- юридическим и этическим аспектам деятельности в сети [5, 15].

3. Процессуальный блок (педагогические технологии и методы).

Это ядро модели, реализуемое через цифровую образовательную среду вуза [1]:

- Проблемно-ориентированное обучение и кейс-стади. Анализ реальных или смоделированных ситуаций медиаманипуляций (например, разбор кейсов фейковых новостей, связанных с военной тематикой). Курсанты должны идентифицировать манипулятивные техники, предложить стратегию опровержения и коммуникации с личным составом [11].
- Проектная деятельность. Разработка курсантами собственных информационных продуктов (образовательные блоги, видеоролики, мемы с позитивным содержанием), направленных на разъяснение приемов манипуляции или формирование позитивного имиджа вооруженных сил. Это трансформирует их из пассивных потребителей в активных создателей контента [12].
- Деловые игры и симуляции. Проведение учений в закрытой цифровой среде, где одна группа курсантов играет роль «условного противника», пытаясь дезинформировать другую группу, которая должна выявить угрозу и нейтрализовать ее последствия [5].
- Организация рефлексивных практик. Ведение электронных дневников, где курсанты анализируют собственные реакции на вирусный контент, фиксируют случаи столкновения с манипуляцией и описывают свои действия по ее нейтрализации [4].
- Субъект-субъектное взаимодействие. Преподаватель выступает в роли модератора, тьютора, фасилитатора дискуссий, создавая атмосферу открытого диалога и совместного поиска решений [1].

4. Оценочный блок. Оценка эффективности модели должна быть комплексной и включать не только тестовые задания на знание, но и:

- оценку решения практических кейсов.
- анализ проектов и рефлексивных дневников.
- наблюдение за поведением в симуляционных средах.
- психологическое тестирование на уровень развития критического мышления и цифровой рефлексии [4, 12].

Цифровая трансформация общества требует адекватного ответа от системы военного образования. Развитие субъектности курсантов перестает быть факультативной задачей и становится стратегическим императивом. Предложенная в статье модель позволяет системно подойти к этому процессу, интегрируя достижения педагогической психологии и киберпсихологии в практику подготовки будущих офицеров [10, 5, 1].

Переход от пассивной защиты к активному формированию киберсубъектности позволит воспитать поколение командиров, которые не только технически грамотны, но и психологически устойчивы, способны к самостоятельному анализу сложных ситуаций и принятию ответственных решений в условиях информационной войны. Дальнейшие исследования могут быть направлены на экспериментальную апробацию данной модели и разработку конкретных методик для разных этапов обучения в военном вузе.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Абакумова И.В., Кагермазова Л.Ц. Субъектно-ориентированный подход в современном образовании: теория и практика. – М.: КРЕДО, 2020. – 278 с.

2. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 299 с.

3. Большунова Н.Я., Андронов А.А. Использование цифровых технологий для развития саморегуляции курсантов // Психология. Психофизиология. – 2023. – Т. 16. – № 2. – С. 67-77.

4. Брушлинский А.В. Проблема субъекта в психологической науке // Психологический журнал. – 1991. – Т. 12. – № 6. – С. 3-11.

5. Военная педагогика и психология в условиях цифровизации: монография / под ред. А.В. Петрова. – М.: Академический проект, 2022. – 340 с.

6. Войскунский А.Е. Психология и Интернет. – М.: Акрополь, 2010. – 439 с.

7. Канеман Д. Думай медленно... решай быстро. – М.: АСТ, 2021. – 653 с.

8. Марцинковская Т.Д. Информационная социализация в изменяющемся мультикультурном мире // Психологические исследования. – 2018. – Т. 11. – № 61. – С. 5.

9. Слободчиков В.И., Исаев Е.И. Психология развития человека. – М.: Школьная Пресса, 2000. – 416 с.

10. Смагулов Б.С., Серов И.А. Информационная безопасность и психология современного военнослужащего // Вестник военного образования. – 2023. – № 4. – С. 15-22.

11. Хуторской А.В. Современная дидактика: учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2021. – 480 с.

12. Черемошкина Л.В. Развитие субъектности в образовательном процессе: монография. – М.: Прометей, 2019. – 200 с.

13. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. – Penguin Press, 2011. – 294 p.

14. Sunstein C.R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton University Press, 2017. – 320 p.

15. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. – PublicAffairs, 2019. – 691 p.

REFERENCES

1. Abakumova I.V., Kagermazova L.Ts. Sub"ektno-orientirovannyj podkhod v sovremennom obrazovanii: teoriya i praktika. – M.: KREDO, 2020. – 278 s.
2. Abul'khanova-Slavskaya K.A. Strategiya zhizni. – M.: Mysl', 1991. – 299 s.
3. Bol'shunova N.Ya., Andronov A.A. Ispol'zovanie tsifrovykh tekhnologiy dlya razvitiya samoregulyatsii kursantov // Psikhologiya. Psikhofiziologiya. – 2023. – T. 16. – № 2. – S. 67-–77.
4. Brushlinskij A.V. Problema sub"ekta v psikhologicheskoj nauke // Psikhologicheskij zhurnal. – 1991. – T. 12. – № 6. – S. 3–11.
5. Voennaya pedagogika i psikhologiya v usloviyakh tsifrovizatsii: monografiya / pod red. A.V. Petrova. – M.: Akademicheskij proekt, 2022. – 340 s.
6. Vojskunskij A.E. Psikhologiya i Internet. – M.: Akropol', 2010. – 439 s.
7. Kaneman D. Dumaj medlenno... reshaj bystro. – M.: AST, 2021. – 653 s.
8. Marcinkovskaya T.D. Informatsionnaya sotsializatsiya v izmenyayushchemsya mul'tikul'turnom mire // Psikhologicheskie issledovaniya. – 2018. – T. 11. – № 61. – S. 5.
9. Slobodchikov V.I., Isaev E.I. Psikhologiya razvitiya cheloveka. – M.: Shkol'naya Pressa, 2000. – 416 s.
10. Smagulov B.S., Serov I.A. Informatsionnaya bezopasnost' i psikhologiya sovremennogo voennosluzhashchego // Vestnik voennogo obrazovaniya. – 2023. – № 4. – S. 15–22.
11. Khutorskoj A.V. Sovremennaya didaktika: uchebnik dlya vuzov. – SPb.: Piter, 2021. – 480 s.
12. Cheremoshkina L.V. Razvitie sub"ektnosti v obrazovatel'nom protsesse: monografiya. – M.: Prometej, 2019. – 200 s.
13. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. – Penguin Press, 2011. – 294 p.
14. Sunstein C.R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton University Press, 2017. – 320 p.
15. Zuboff S. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. – PublicAffairs, 2019. – 691 p.

САНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДА КУРСАНТТАРДЫҢ СУБЪЕКТИВТІЛІГІН ДАМЫТУ МЕДИАМАНИПУЛЯЦИЯЛАУҒА ҚАРСЫ ФАКТОР РЕТІНДЕ

САБУРОВ А.В.[1], БОЛЬШУНОВА Н.Я.[2]

[1] адъюнктура адъюнкты (күндізгі және сырттай оқу), Жуков орденінің И.К. Яковлев атындағы Ресей Федерациясы Ұлттық гвардия әскерлерінің Новосбирск Әскери институты, Новосибирск қ., E-mail: saburovav@rosgvard.ru;

[2] психология ғылымдарының докторы, әскери педагогика және психология кафедрасының профессоры, Жуков орденінің И.К. Яковлев атындағы Ресей

Федерациясы Ұлттық гвардия әскерлерінің Новосбирск Әскери институты, Новосибирск қ. E-mail: nat_bolshunova@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада цифрлық трансформация жағдайында әскери ЖОО курсанттарының медиақауіпсіз мінез-құлқын қалыптастырудың өзекті проблемасы қарастырылады. Автор қауіпсіздікті қамтамасыз етудің дәстүрлі тыйым салу және ақпараттық тәсілдері динамикалық цифрлық ортада тиімсіз болып табылатынын дәлелдейді. Түйінді шешім ретінде болашақ офицерлер субъектілігінің нысаналы дамуы ұсынылады. «Киберсубъектілік» авторлық ұғымы енгізіледі және операциялық ұғымы енгізіледі, ол цифрлық шақырулар жағдайында субъектілікті іске асыру ерекшелігін ашады. Жүргізілген талдау негізінде нысаналы, мазмұндық, процестік және бағалау блоктарын қамтитын курсанттардың субъектілігі дамуының құрылымдық-функционалдық моделі әзірленді және ұсынылды. Әскери жоғары оқу орнының сандық білім беру ортасына интеграцияланатын нақты педагогикалық технологиялар мен әдістер (кейс-стадилер, жобалау қызметі, рефлексивтік практикалар, симуляторларды пайдалану) ұсынылды. Теориялық ережелер әлеуетті тәуекелдер мен оларды еңсеру жолдарын талдаумен бекітілген. Мақала материалдары болашақ офицерлердің кәсіби маңызды қасиеттерін қалыптастыру және психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу мәселелерімен айналысатын әскери оқу орындарының оқытушылар құрамы үшін практикалық құндылыққа ие.*

Түйінді сөздер: *субъективтілік, киберсубъектілік, педагогикалық психология, киберпсихология, сандық білім беру ортасы, медиақауіпсіздік, ақпараттық қарсы іс-қимыл, сыни ойлау, цифрлық гигиена, курсанттар, манипулятивтік технологиялар.*

DEVELOPMENT of COURSANT COMPETITIVENESS IN THE CYFRIC EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS THE ACTIVITY TO THE ESTABLISHMENT OF MEDIAMPULATION

SABUROV A.V.[1], BOLSCHUNOVA N. J.[2]

[1] adyunkture (inside and distance learning), Novosibir Order of Zhukov Military Institute of Army General I.K. Yakovlev of the National Guard of the Russian Federation, Novosibirsk E-mail: saburovav@rosgvard.ru;

[2] Ph.D. in Psychological Science, Professor of Military Pedagogy and Psychology, Novosibir Order of Zhukov Military Institute of Army General I.K. Yakovlev of the National Guard of the Russian Federation, Novosibirsk E-mail: nat_bolshunova@mail.ru.

Abstract: *The article addresses the current problem of the development of media safety behaviour of military students in the context of digital transformation, and the author proves that traditional exclusionary and information approaches to*

security are ineffective in a dynamic digital environment. As a key solution, a focused development of the subject matter of future officers is proposed, with the introduction and operationalization of the copyright concept of "cyberscientificity" to explain the specificity of the entity's implementation in the face of digital challenges. On the basis of the analysis, a structural and functional model for the development of the subject matter of the cadets has been developed and presented, including a targeted, substantive, procedural and evaluation cluster. Specific pedagogical technologies and techniques (ceis-studies, project activities, reflexive practices, simulations) integrated into the digital educational environment of the military university have been proposed, supported by an analysis of potential risks and ways to overcome them. The material of the article is of practical value to the teaching staff of military training institutions dealing with psychological and pedagogical support and the development of the professional qualities of future officers.

Key words: *subject, cybersubject, pedagogical psychology, cyberpsychology, digital educational environment, media security, information* resistance, critical thinking, digital hygiene, cadets, manipulative technologies.

УДК 070

ЗАМАНАУИ ҚАРУЛАНҒАН ҚАҚТАҒЫСТА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУЫ (ТАРИХ, ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ)

САРЖАНОВ К.Ж.[1], ЖАКИН А. Е.[2]

[1]Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының жедел өнер және тактика циклінің аға оқытушысы, магистр, полковник.

Андатпа: *Осы ғылыми мақалада кешендердің жүйелері мен құралдарын ҰҰА-мен дамытудың негізгі бағыттары мен мәселелері қарастырылады, сондай-ақ оларды болашақта қолдану перспективалары талданады.*

Түйінді сөздер: *ҰҰА, технологиялар, әзірлемелер, даму перспективалары.*

Мақалада қазіргі заманғы қарулы қақтығыстарда ұшқышсыз ұшу аппараттарын (ҰҰА) қолдану негіздері, тарихи талдау және жасаудың әдіснамалық алғышарттары қарастырылады, ҰҰА-ның нысандары, әдістері және оларды пайдалануды, негізгі проблемалық мәселелер мен ықтимал шешімдерді талдаумен жіктеу келтірілген.

Сонымен қатар, мақалада бейбіт уақытта да, соғыс уақытында да шетел мемлекеттері қарулы күштерінің, заңсыз қарулы құралымдарының ҰҰА қолдануы ашылады. Қазіргі заманғы қарулы қақтығыстар ұшқышсыз ұшу аппараттары (ҰҰА) жиі қатысатын жауынгерлік іс-қимылдарды жүргізуге жаңа талаптар қояды.

Әскери әдебиетте және әскерлердің практикалық қызметінде «ұшқышсыз ұшу аппараты» термині әртүрлі ұғымдарды білдіреді. ҰҰА-ның бір дереккөздерінде бортында экипажы жоқ ұшу аппараты түсініледі [1].

Басқаларында ұшқышсыз ұшу аппараты Жер атмосферасы мен ғарыш кеңістігінде ұшуға арналған. Пилотсыз ұшу аппараты (ҰҰА) да кейде АЖА сияқты қысқарады. Жай ғана үстеулерде «дрон» (ағылшын тілінен drone – трутень) немесе «ұшқышсыз» деп аталған [2].

Мақалада ҰҰА келесі анықтамасы пайдаланылған:

Ұшқышсыз ұшу аппараты – бортында ұшқышы (экипажы) жоқ, қозғалтқыштар тартымы күшін және атмосферада ұшуға арналған аэродинамикалық күштерді пайдаланатын, оның мақсатын айқындайтын нысаналы жүктемесі бар және алдын ала берілген бағдарлама бойынша да, қашықтықтан басқаруды пайдалана отырып та ұшуды жүзеге асыратын ұшу аппараты [3].

ҰҰА келесі міндеттерді орындау үшін тартылады:

- жер бетіндегі қарсыласқа барлау жүргізу (жердегі мақсаттарды анықтау және қажет болған жағдайда олардың ең маңыздыларын қадағалау);

- зақымдау құралдарын нысанаға келтіру (мақсатқа жарық түсіру, отты түзету, отпен әсер ету нәтижелерін бақылау);

- жердегі мақсаттарды зақымдау (авиациялық зақымдау құралдарын қолданумен немесе өздігінен көздеу әдісімен (бір рет қолданылатын соққылы ҰҰА үшін));

- радиоэлектрондық күрес;

- көліктік-логистикалық (оқ-дәрі байланыс трансляциясы;

- қарсыласқа моральдық-психологиялық ықпал ету (парақшаларды тарату және т.б.).

Қазіргі заманғы қарулы жанжалдарда ҰҰА қолданудың тарихи және әдіснамалық алғышарттары.

Алғашқы «ұшқышсыз» жағдай деп 1849 жылы австриялықтар көтерілісші Венецияға қарсы бомбамен қаруланған әуе шарларын қолданған кезде санауға болады. Шарлар сәйкес желде іске қосылып, Венеция үстінен автоматты түрде бомбалар лақтырылды. 10 станция бір сағаттың ішінде жүзге жуық аэробомба шығарды.

Шындығында әуедегі емес, судағы «дрон» радиосы алғаш рет 1899 жылы белгілі ғалым және өнертапқыш Николай Тесла шағын кемеде әзірленіп, қолданылды [4].

1930 жыл қашықтықтан басқарылатын ұшатын аппараттардың алғашқы үлгілері пайда болды.

50-жылдардың соңында АҚШ-та Ryan Firebee реактивті ұшқышсыз нысанасының негізінде RyanModel 147A FireFly және RyanModel 147B LIghtning Bug барлау ұшу-қону жолақтарын әзірлеу басталды, олар XXI ғасырдың басына дейін әртүрлі модификацияларда өндірілді. Сондай-ақ, реактивті және бұрандалы басқа типтегі ҰҰА пайдаланылды. Олар ҚХР, Куба, Вьетнам.

1970 жылдары Вьетнам соғысы кезінде АҚШ барлау ҰҰА сәтті қолданды.

Вьетнамда AQM34 ҰҰА пайдалану бойынша және вьетнамдық ұшақ бойынша «ауа-ауа» зымырандарын ұшыру, бомбаларды тастау және Maverick басқарылатын зымырандарды іске қосу үшін соққы нұсқасында сынақтар өткізілді, Нақты жауынгерлік жағдайларда көп мақсатты ҰҰА өткізілген сынақтар сәтті деп танылды.

Байланыс және навигация жүйелерін, бірінші кезекте жаһандық позициялау жүйесін (GPS) дамыту нәтижесінде 1990-жылдар тоғысында ҰҰА алға үлкен қадам жасады.

АҚШ Ирақта, бұрынғы Югославияда, Ауғанстанда және Сирияда әскери іс-қимылдар кезінде кең ауқымда барлау және соққы дрондарын қолданды, сондай-ақ Йемен, Пәкістан және Сомали аумақтарында әртүрлі мақсаттарға соққы берді. Ирактағы соғыс барысында адамдар алғаш рет роботтарға тұтқынға берілді – кемінде 40 жағдай ирак сарбаздары ҰҰА көргенде және артиллериялық атысқа түсемін деп қорқып, ақ маталарды бұлғайта бастады [5].

Соңғы жылдары түркиялық ҰҰБ – «Bayraktar TB2» және басқа типтегі дрондар Ливияда, Сирияда және Украинада пайдаланылады, ал бұрын

Әзірбайжан қарулы күштерінің Таулы Қарабақта жеңіске жетуінде маңызды рөл атқарды. Карабахтағы ұрыс қимылдары әртүрлі типтегі ҰҰА соққыларынан басталды (Bayraktar TB2 жоғарыдәлдікті зымырандар мен бомбалары бар түрік соққы аппараттары, Израиль өндірісіндегі Harop «ками армян ТҚЖ бойынша «шағын көлемді камкадзеде».

Сонымен қатар, Әзірбайжан Ан-2 ҰҰА ретінде қайта өңделген әуе шабуылына қарсы қорғаныс күштерін қолданып, өз позициясын белгіледі. Алғашқы күндері Карабаха армиясы КСРО ыдырағаннан кейін Арменияда қалған, негізінен ескірген ондаған ӘШҚҚ қондырғыларынан айырылды.

Қазіргі уақытта 40-тан астам мемлекеттердің қарулы күштерінде әуе барлау, радиоэлектрондық күрес, мақсаттарды зақымдау міндеттерінің кең спектрін орындауға арналған ҰҰА пайдалануда жатыр. Оның ішінде АҚШ-тың үлесіне жалпы санының 40%-ға жуығы келеді.

Екінші және үшінші орындар Израиль мен Францияға тиесілі – 9%, Халықаралық бағдарламаларға шамамен 5% тиесіл.

Соңғы жылдары пилотсыз камикадзелер кеңінен қолданыла бастады. Бұл салыстырмалы арзан аппараттар қызметкерлері үшін үлкен қауіп төндірместен, қарсыласқа елеулі залал келтіруі мүмкін. Украинада ЖЕМ-ді АҚШ-тың Switchblade 600 камикадзе танктермен және артиллериямен күресу үшін және Switchblade 300 – жеке құрам бойынша нүктелік соққылар үшін қолданады. РФ армиясы ZALA AERO ижев компаниясы шығарған «КуБ-БЛА» мен «Ланцет»-ты пайдаланады, ол «Калашников» концерніне кіреді.

2022 жылдың қыркүйегінен бастап ӘҚК қатысушы РФ қарулы күштері ирандық әзірлеме «Шахед-136» дрон-камикадзені «Герань-2» (лицензия бойынша өндірілуі мүмкін) деп аталатын кеңінен қолдана бастады, олар украин әскери техникасымен және объектілерімен күресуде өз тиімділігін тез көрсетті.Ұшақ типті ҰҰА-дан басқа тікұшақ типті, ал кеңінен – квадрокоптерлер қолданылады.

Алғашқы заманауи квадрокоптер 2006 жылы әзірленген. Бұл машинаны неміс фирмасы «MikroKopter» ұсынды. Ол кәсіпқойларға арналған және қымбатқа түсті. Уақыт өте келе, квадрокоптерлер кең таралды және жалпыға қолжетімді болды. Олардың қарапайым түрлерінің бағасы бар болғаны бірнеше ондаған долларды құрайды. Ең озық коптерлердің ұшу қашықтығы бірнеше ондаған шақырымға жетеді, ұшу биіктігі - 5 км, олар ауада бір сағатқа дейін болады. фотожылу немесе теледидар камераларымен және лазерлік қашықтық өлшегіш-мақсат көрсеткішпен жабдықталады.

Кейбір квадрокоптерлер шағын жарылғыш құрылғыларды жеткізіп, нысанаға тастай алады. Мәселен, «Армия-2022» көрмесінде Ф-1 алты қол гранатасымен қаруланған дрон көрсетілді. Ұшуда басқару операторлық пультпен радио арқылы жүзеге асырылады, автономды жұмыс режимдері де бар. Қорғалған байланыс радиоарналарын пайдалану кезінде қарсылас басқаруды ұстай алмайды немесе старт нүктесін анықтай алмайды. РФ армиясы мұндай дрондарды тек 2019 жылы ғана пайдалана бастады.

Қазір квадрокоптерлерді Украина мен Новороссиядағы барлық соғысушы тараптар кеңінен пайдаланады [6].

Шетел мемлекеттері қарулы күштерінің, заңсыз қарулы құралымдарының бейбіт уақытта да, соғыс уақытында да ҰҰҰ қолдануы Қазақстан Республикасының әскери қауіпсіздігіне елеулі қатер төндіруі мүмкін.

Соның салдарынан қазіргі заманғы қарулы қақтығыстардың тәжірибесін ескере отырып, тактикалық, сондай-ақ жедел және стратегиялық деңгейлерде ҰҰА жүйелерін дамыту қажеттілігі туындайды.

Осыған байланысты, шағын, микро және нано класты дрондардың екпінді, барлау және қосалқы ҰҰА қолдану жолдары мен тәсілдерін іздестіру бейбіт уақытта да, соғыс уақытында да жауынгерлік іс-қимылдарды жүргізу кезінде де арнайы тапсырмаларды шешу кезінде де өзекті қажеттілік болып табылады.

Қорытындылай келе, ұшқышсыз ұшу аппараттары жауынгерлік іс-қимылдарды жүргізу алаңында барған сайын маңызды ойыншыға айналып келе жатқанын және олардың әскери қақтығыстар кезіндегі мәні таяу уақытта арта түсетінін атап өтуге болады.

Алайда, киберқауіпсіздік, өтімділік және автономдылық, ауа-райы жағдайлары мен заңгерлік мәселелер, сондай-ақ персоналды оқыту сияқты проблемалық мәселелер біздің назарымызды және оларды шешуде одан әрі күш-жігерді талап етеді

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Әскери энциклопедиялық сөздік. – М.: Воениздат, 2007. – С.80.

2. Сайты *www.wikipedia.org.ua* 10.10.2025 ж.

3. «Ұшқышсыз ұшу аппараттарының жалпы түрлері мен сипаттамалары» / А.Г. Гребеников, А.К. Мялица, В.В. Парфенюк және басқалары - Х.: Н.Е. Жуковскийдің «ХАИ», 2008. – 377 с.

4. Павлушенко М. Пилотсыз ұшу аппараттары: тарихы, қолданылуы, таралу қаупі және даму перспективасы // Орталықтың ПИР ғылыми жазбалары: ұлттық және жаһандық қауіпсіздік. – М.: «Адам құқығы» басылымы, 2005. – 612 с.

5. Ю. Балық НАТО-ның жергілікті қақтығыстардағы бес пилотниктері / Ю. Балық // Әскери парад. – 2008. – No 1–2. – С. 38–39.

6. Редакциясы "Федерал Пресс"/Денис Коробейников. Қандай пилотниктер Ресей мен Украинаның армиясын пайдаланады / "Федерал Пресс"/ Редакция. - Мәтін: электронный // Федерал Пресс: [сайт]. - URL: https://fedpress.ru/article/3119779.

REFERENCES

1. Military encyclopedic dictionary. - M.: Vojnidat, 2007. - C.80.

2. Web sites: www.wiquipedia.org.ua 10.10.2025.

3. «General species and characteristics of unmanned aerial vehicles» / A. G. Grebennikov, A. K. Myalits, V. V. Parfenüc et al. - H.: "HAI" N.E. Zhukovsky, 2008 - 377 pp. 4. 2005 – 612 s.

4. Peshenko M. Unmanned aircraft: history, use, proliferation threat and development prospects / Centre ' s PIR scientific records: national and global security. - M.: Human Rights publication, 2005. – 612 pp.

5. Y. Fish Five NATO pilots in local conflicts / Y. Fish / / War Parade – 2008. – No. 1 - 2. – C. 38 - 39 // Federal Press: [site]. - URL: https://fedpress.ru/article/3119779.

6. Federal Press / Denis Korobenik. What pilots use the Russian and Ukrainian Army / Federal Press / Editorial. – Text: Electronic // Federal Press: [site]. – URL: https://fedpress.ru/artile/311977.

ПРИМЕНЕНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВРЕМЕННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ (ИСТОРИЯ, ОСНОВЫ ПРИМЕНЕНИЯ)

САРЖАНОВ К.Ж.[1], ЖАКИН А.Е.[2]

[1]магистр военного дела и безопасности, старший преподаватель цикла оперативного искусства и тактики кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения Академии Национальной гвардии Республики Казахстан. E-mail: ksarzhanov@list.ru.

[2]магистр, преподаватель кафедры тыла, подполковник, академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск E-mail: ashat77777@mail.ru

Аннотация: *В данной научной статье рассматриваются основные направления и вопросы развития систем и средств комплексов с НАБ, а также анализируются перспективы их применения в будущем.*

Ключевые слова: *Беспилотные летательные аппараты, технологии, разработки, перспективы развития.*

APPLICATION OF NEW TECHNOLOGIES IN CONTERNAL ARMED CONFLICTS (LULUSION, APPLICATION)

K.ZH. SARZHANOV[1], A.E. ZHAKIN[2]

[1]Master of Military Affairs and Security, Senior Professor of Operational Arts and Tacticals, Department of Operational Arts and Moral and Psychological Support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, E-mail: ksarzanov@list.ru.

[2]magister, lecturer of the Department of the Rear, Lieutenant Colonel, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, E-mail: ashat77777@mail.ru

Abstract: This scientific article examines the main directions and issues of the development of systems and facilities with NABs, as well as the prospects for their future application.

Key words: unmanned aerial vehicles, technology, development, development prospects.

УДК 070

ҰШҚЫШСЫЗ ҰШУ АППАРАТТАРЫНЫҢ ЖІКТЕЛУІ: ҚОЛДАНУ ТҮРЛЕРІ МЕН ТӘСІЛДЕРІ

САРЖАНОВ К.Ж.
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясының жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының жедел өнер және тактика циклінің аға оқытушысы, магистр, полковник.

Андатпа: *Осы ғылыми мақалада ҰҰА жіктелуі қарастырылады, сондай-ақ оларды болашақта қолдану бағыттары және тиімді қолдану түрлері мен әдістері.*

Түйінді сөздер: *ҰҰА, технологиялар, әзірлемелер, даму перспективалары.*

Қазіргі заманғы қарулы қақтығыстар ұшқышсыз ұшу аппараттары (ҰҰА) жиі қатысатын жауынгерлік іс-қимылдарды жүргізуге жаңа талаптар қояды.

Әскери әдебиетте және әскерлердің практикалық қызметінде «ұшқышсыз ұшу аппараты» термині әртүрлі ұғымдарды білдіреді. ҰҰА-ның бір дереккөздерінде бортында экипажы жоқ ұшу аппараты түсініледі [1].

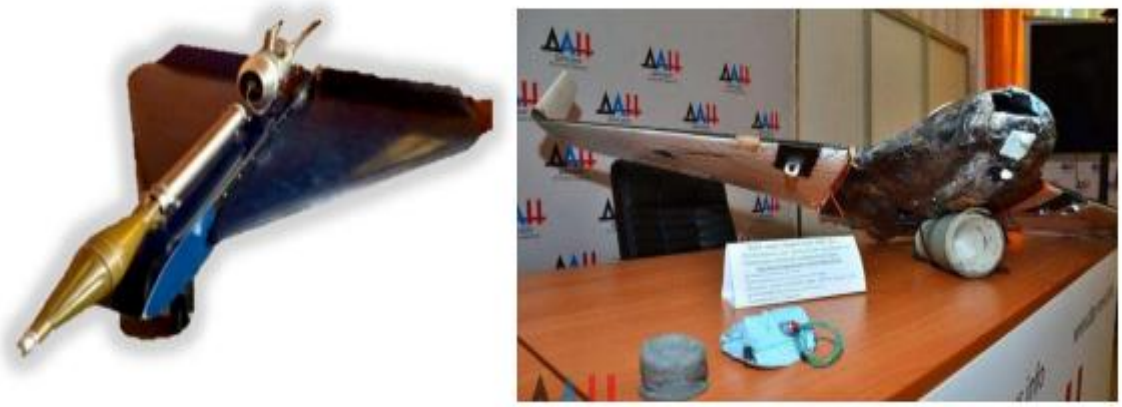
Басқаларында ұшқышсыз ұшу аппараты Жер атмосферасы мен ғарыш кеңістігінде ұшуға арналған. Пилотсыз ұшу аппараты (ҰҰА) да кейде АЖА сияқты қысқарады. Жай ғана үстеулерде «дрон» (ағылшын тілінен drone – трутень) немесе «ұшқышсыз» деп аталған [2].

Ұшқышсыз ұшу аппараты – бортында ұшқышы (экипажы) жоқ, қозғалтқыштар тартымы күшін және атмосферада ұшуға арналған аэродинамикалық күштерді пайдаланатын, оның мақсатын айқындайтын нысаналы жүктемесі бар және алдын ала берілген бағдарлама бойынша да, қашықтықтан басқаруды пайдалана отырып та ұшуды жүзеге асыратын ұшу аппараты [3].

ҰҰА жіктеуі. «Ұшқышсыз ұшу аппараттары» термині конструкциясымен, ұшып көтерілу массасымен, қашықтығымен және ұшу биіктігімен, өлшемдерімен және басқа да сипаттамаларымен ерекшеленетін көптеген аппараттарды қамтиды. Осыған байланысты ҰҰА жіктеу айтарлықтай қиын**.**

Алайда, шет мемлекеттердің Қарулы Күштерінде өз мақсаты бойынша жауынгерлік (соққы), көп мақсатты және жауынгерлік қамтамасыз ету болып бөлінеді. Соңғы уақытта шет елдердің қарулы күштерінде микро сыныптан орта сыныпқа дейін бір рет қолданылатын тактикалық соққы беретін ҰҰА кең таралған. Заңсыз қарулы құралымдар (ЗҚҚ) террористік актілер жасау үшін және басқа да құқыққа қайшы мақсаттарда еркін саудада сатып алуға қолжетімді, сатып алынатын жиынтықтардан дайындалған немесе заңсыз жолмен сатып алынған, әдетте 30 кг дейін ұшу салмағы бар ҰҰА пайдаланылуы мүмкін.

Бұл ретте ҰӘҚ-ны құқыққа қарсы және террористік мақсаттарда қолдануға жоспарланған ҰҰА зақымдау құралдарымен (гранаталар, ЖТТ және ТБТ атыстары (2-сурет), салмағы 500 г-нан бірнеше килограмға дейін қашықтықтан басқарылатын қолдан жасалған қолдан жасалған жарылғыш құрылғылар және т.б.) жабдықталады және оларды түсіру үшін де, жерге қонғаннан (құлағаннан) кейін ҰҰА-ны жару үшін де қолданылады.

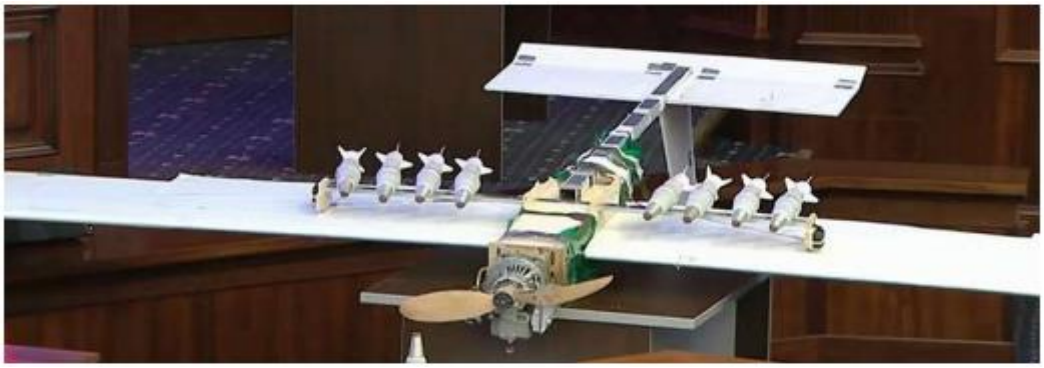
Сүр. 2. – Қолдан жасалған РПГ-ге ату арқылы ҰҰА (сол жақта) және қытайлық өндірістегі коммерциялық ҰҰА, салмағы 3,5 кг (оң жақта) (Украина) кумулятивтік заряды КЗ-6 SM-2.

Бұл факторлар қазіргі заманғы әскери қақтығыстарда барлау және соққы беру ретінде «тұрмыстық» (коммерциялық) шағын және микро-ҰҰА қолдануды айқындады.

Мысалы, Сирия мен Ираста ҰҰА-ны өз бетінше өндіру үшін боевиктердің дайын фюзеляждарды да (көбінесе SkyWalker-дің әртүрлі модификациялары, 3-сурет), қолдан жасалғандарын да (4-сурет) пайдаланады.

Сүр. 3 – Мосул астындағы ИМ содырлары қолданатын SkyWalker жинағының базасындағы құрама ҰҰА-бомбалаушы.

Сүр. 4. САМ-да Хмеймим авиабазасы бойынша соққыға қатысқан фанера мен пенополиуретаннан жасалған қолданбалы ПЛА-бомбалаушы.

Лаңкестік актілерді жасау үшін және басқа да заңға қайшы мақсаттарда еркін сатылатын DJI типті «Фантом» қытай фирмасының квадрокоптерлері қолданылуы мүмкін (сүр. 5).

Исламшылар қолданатын шағын ҰҰА бірнеше түрге бөлуге болады: *200-500 м биіктіктен әуеден бейнетүсірілім жүргізетін барлау құралдары; - әуеден жарылғыш құрылғыларды лақтыратын басқарылмайтын қару-жарақ тасымалдаушылары (4, 5-суреттер); мақсатпен соқтығысу және қопару үшін пайдаланылатын «камикадзе» (бір реттік соғу); үгіт-насихат фильмдерін жасау үшін бейнетүсірілім жүргізетін моральдық-психологиялық әсер ету құралдары.*

Сүр. 5 – Қытайдың коммерциялық «Фантом» ҰҰА.

Сүр. 6 – Автоматты гранатаатқыш (САР) ату негізінде жаяу әскерге қарсы бомбаны тастау үшін пайдаланылған ПҰА-камикадзе (бір реттік соққы).

ҰҰА қолдану түрлері мен тәсілдері. Тактикалық ҰҰА-ны қолданудың негізгі нысаны арнайы жауынгерлік ұшу болып табылады. Тактикалық ҰҰА-ны қолдану тәсілдері атқарушы аймақта жеке ұшу және топтық ұшып шығу болып табылады. Атқарушы аймақта ҰҰА-ның жалғыз ұшуы қашықтықтан басқарумен немесе оның жекелеген учаскелерінде ұшуды түзету мүмкіндігімен (ҰҰА операторын қолмен басқаруға көшу) бағдарлама бойынша ұшумен жүзеге асырылуы мүмкін, бұл жиіліктік-аумақтық тарату қажеттілігімен байланысты. а бір типті ҰҰА басқару пункттерінің позициялары..

Мысалы, АҚШ дивизиясының іс-қимыл жолағында бір мезгілде әрекет ететін RQ11 «Рэвен» ҰҰАЖ саны – 18 бірлік, Бұл ретте ҰҰА-ны қолдану тығыздығы бір сағат ішінде аймақта 1-2 мини-ҰҰА және бір орта классты ҰҰА-дан аспайды. Шағын ҰҰА үшін патрульдеудің жекелеген аудандары арасындағы қашықтық кемінде 0,5-3 км (аппараттың нақты түріне байланысты) және орта классты ҰҰА үшін кемінде 3- 5 шк [4].

Бір типті соққылы ҰҰА-ны бір ауданда қашықтан басқарумен бір рет қолданғанда олардың қолданылу тығыздығы сағатына 1-2-ден 4-12 бірлікке дейін өсуі мүмкін, Топтық ұшып шығу, әдетте, тіркелген координаттармен топтық мақсат бойынша соққылы ҰҰА-ға соққы беру үшін пайдаланылады. Қазіргі уақытта осындай ұшып шығу ҰҰА бағдарламасы бойынша ұшу режимінде жүргізіледі.

Тактикалық ҰҰА қолданудың негізгі тәсілдері болып табылады:

- *берілген атқарушы аймақта мақсатты дәйекті іздестіру;*
- *берілген атқарушы аймақта барраждау;*
- *берілген шептен ұшып өту;*
- *берілген нүктеден ұшып өту;*
- *сектордан іздеу.*

Қолдан жасалған жарылғыш құрылғылар (ҚЖҚ) соққылы әрекеттегі қарапайым контактілі жарғышпен жабдықталған, жеңіл пластмассалы корпусқа орнатылған және ҰҰА жүктемесін төмендету үшін зақымдаушы элементтердің аз санымен жабдықталған.

Қолдан жасалған жарылғыш құрылғылар (ҚЖҚ) соққылы әрекеттегі қарапайым контактілі жарғышпен жабдықталған, жеңіл пластмассалы корпусқа орнатылған және ҰҰА жүктемесін төмендету үшін зақымдаушы элементтердің аз санымен жабдықталған. (сүр. 7).

Зерттеу жұмысын талдауға сүйене отырып, біздің ойымызша, проблемалардың бес тобын шешу керек.

ҰҰА дайындау және жауынгерлік қолдану кезінде кездесетін **бірінші мәселе** - киберқауіпсіздік және құпиялылық. ҰҰА географиялық деректер мен халықтың қызметі туралы деректерді қоса алғанда, көптеген ақпаратты жинай алады. Бұл құпиялылық пен алынған ақпаратты теріс пайдалану мүмкіндігіне қатысты қауіп тудырады.

Сүр. 7 – Мосул астындағы Ирак ӘК «Хамви» автомобилінің қолдан жасалған оқ-дәрі және зақымданған тікұшақ түріндегі түсірілімді бейне тіркеу кадрлары.

Ұшқышсыз ұшу аппараттары кибершабуылдар қаупіне ұшырайтын сандық жүйелер болып табылады. Зұлым және рұқсат етілмеген АЖА-ға қол жеткізу аппаратты бақылауды жоғалтуды және оны өзінің иесіне немесе басқа объектілеріне қарсы пайдалануды қоса алғанда, ауыр салдарға әкелуі мүмкін. Бірақ бұл проблемаларды қалай шешуге болады? Біздің заманауи жағдайларымызда жалпы түсінікке қалай қол жеткізуге болады?

Бұл мәселені шешу үшін криптографиялық әдістерді, шабуылдарды анықтау және болдырмау жүйелерін, сондай-ақ желілік инфрақұрылымның қауіпсіздігін қамтамасыз етуді қамтитын тиімді қорғау жүйелерін әзірлеу және енгізу қажет

Екінші мәселе АЖА-ның жеткіліксіз өтуіне және автономдылығына байланысты. Қарсылас әр түрлі қарсы әрекет ету әдістерін пайдалана алады, ҰҰА байланыс сигналының немесе GPS-тің қолжетімділігіне қарамастан өз міндеттерін табысты орындай алуы маңызды. Бұл проблеманы еңсеру үшін инерциялық жүйелер сияқты неғұрлым озық навигация жүйелерін әзірлеу және енгізу, сондай-ақ таулы жағдайларда ҰҰА автономдылығын арттыру үшін сенсорлар мен жасанды интеллектіні пайдалану талап етіледі.

Кездесетін үшінші мәселе – этикалық және заңдық мәселелер, себебі ДТУ-ды қарулы қақтығыстарда қолдану халықаралық гуманитарлық құқық пен күш қолдану ережелеріне қатысты біраз сұрақ туғызады.

Рұқсат етілмеген соққылар келтіру қаупін азайту, әскери емес нысандарды қорғау және пропорционалдылық пен қажеттілік қағидаттарын сақтауды қамтамасыз ету үшін ҰҰА пайдаланудың анық және бір мағыналы ережелерін белгілеу қажет. Бұдан басқа, АЖА жауынгерлік қолдану кезінде шешім қабылдау процесінде адамның рөліне қатысты этикалық мәселелер туындайды және операторлар тарапынан аппараттардың автономиясы мен бақылау арасында теңгерім табу қажет.

Төртінші мәселе – басқару саласындағы мәселелер. ҰҰА басқару жеткілікті күрделі болуы мүмкін және жоғары біліктілік операторынан талап

етеді Операторларды жеткіліксіз оқыту басқарудағы қателерге немесе жауынгерлік тапсырмаларды орындауға дайындықтың жеткіліксіздігіне әкелуі мүмкін.

Персоналды даярлау ҰҰА-мен жұмыс істеудің техникалық дағдыларын да, сондай-ақ әскери тактика мен стратегия негіздерін түсінуді де қамтуы тиіс.

Бесінші мәселе, ауа-райына тәуелділік: қатты жел, жаңбыр, тұман және қар сияқты ауа-райы ҰҰА пайдалану мүмкіндігіне әсер етуі мүмкін.

Неғұрлым орнықты және бейімделгіш жүйелерді дамыту әртүрлі ауа райы жағдайларында ҰҰА жауынгерлік қолдану тиімділігін арттыру үшін басымдыққа айналады.

Қорытындылай келе, ұшқышсыз ұшу аппараттары әскерлерді жабдықтаудың маңызды элементі болып табылатынын және қазіргі заманғы қарулы жанжалдарда операцияларды жүргізу тиімділігін айтарлықтай арттыра алатынын атап өткім келеді. Алайда, киберқауіпсіздік, өтімділік және автономдылық, ауа-райы жағдайлары мен заңгерлік мәселелер, сондай-ақ персоналды оқыту сияқты проблемалық мәселелер біздің назарымызды және оларды шешуде одан әрі күш-жігерді талап етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Әскери энциклопедиялық сөздік. – М.: Воениздат, 2007. – С.80.

2. Сайты *www.wikipedia.org.ua* 10.10.2025 ж.

3. «Ұшқышсыз ұшу аппараттарының жалпы түрлері мен сипаттамалары» / А.Г. Гребеников, А.К. Мялица, В.В. Парфенюк және басқалары - Х.: Н.Е. Жуковскийдің «ХАИ», 2008. – 377 с.

4. Павлушенко М. Пилотсыз ұшу аппараттары: тарихы, қолданылуы, таралу қаупі және даму перспективасы // Орталықтың ПИР ғылыми жазбалары: ұлттық және жаһандық қауіпсіздік. – М.: Адам құқығы басылымы, 2005. – 612 с.

5. Ю. Балық НАТО-ның жергілікті қақтығыстардағы бес пилотниктері / Ю. Балық // Әскери парад. – 2008. – No 1–2. – С. 38–39.

6. Редакциясы "Федерал Пресс"/Денис Коробейников. Қандай пилотниктер Ресей мен Украинаның армиясын пайдаланады / Федерал Пресс/ Редакция. - Мәтін: электронный // Федерал Пресс: [сайт]. - URL: https://fedpress.ru/article/3119779.

REFERENCES

1. Military encyclopedic dictionary. - M.: Vojnidat, 2007. - C.80.

2. Web sites: www.wiquipedia.org.ua 10.10.2025.

3. "General species and characteristics of unmanned aerial vehicles" / A. G. Grebennikov, A. K. Myalits, V. V. Parfenüc et al. - H.: HAI N.E. Zhukovsky, 2008 - 377 pp. 4. 2005 – 612 s.

4. Peshenko M. Unmanned aircraft: history, use, proliferation threat and development prospects / Centre ' s PIR scientific records: national and global security. - M.: Human Rights publication, 2005. – 612 pp.

5. Y. Fish Five NATO pilots in local conflicts / Y. Fish / / War Parade – 2008. – No. 1 - 2. – C. 38 - 39 // Federal Press: [site]. - URL: https://fedpress.ru/article/3119779.

6. Federal Press / Denis Korobenik. What pilots use the Russian and Ukrainian Army / Federal Press / Editorial. - Text: Electronic // Federal Press: [site]. - URL: https://fedpress.ru/artile/311977.

КЛАСИФИКАЦИЯ БЕСПИЛОТНЫХ ЛЕТАТЕЛЬНЫХ АППАРАТОВ: ФОРМЫ И СПОСОБЫ ПРИМЕНЕНИЯ

САРЖАНОВ К.Ж.

магистр военного дела и безопасности, старший преподаватель цикла оперативного искусства и тактики кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, E-mail: ksarzhanov@list.ru.

Аннотация: *В данной статье рассматриваются классификация беспилотных летательных аппаратов, а также формы и способы применения в по опыту зарубежных стран***.**

Ключевые слова: *беспилотные летательные аппараты, технологии, разработки, применение, формы*.

CLASSIFICATION OF BESYLOT APPEARANCES: FORMS AND PERFORMANCE OF APPLICATION

K.ZH. SARZHANOV

Master of Military Affairs and Security, Senior Professor of Operational Arts and Tacticals, Department of Operational Arts and Moral and Psychological Support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, E-mail: ksarzanov@list.ru.

Abstract: *This article deals with the classification of unmanned aerial vehicles and the forms and methods used in the experience of foreign countries.*

Key words: *unmanned aerial vehicles, technology, development, applications, forms.*

УДК 159.9

МОЛОДЕЖНЫЕ МЕДИАПЛАТФОРМЫ И ФОРМИРОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ПОВЕСТКИ В КАЗАХСТАНЕ: МЕЖДУ ЦИФРОВЫМ АКТИВИЗМОМ И МАНИПУЛЯЦИЕЙ

И.А. СЕРОВ
магистр, начальник кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск E-mail: serov_igor19731973@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается влияние молодежных цифровых медиаплатформ на формирование политической повестки в Республике Казахстан. Актуальность исследования обусловлена интенсификацией политической социализации молодежи через социальные сети и цифровые каналы, а также возрастающими рисками информационных манипуляций. Проанализированы формы цифрового активизма, наиболее популярные платформы (TikTok, Telegram, Instagram) и механизмы распространения политически окрашенного контента. Особое внимание уделено роли инфлюенсеров и неформальных каналов коммуникации в трансляции политических и общественных установок. В статье представлен обзор государственной политики в сфере медиаграмотности и информационной безопасности. Результаты исследования позволяют выявить современные тренды в цифровом медиапотреблении и предложить рекомендации по совершенствованию информационной политики.*

Ключевые слова: *молодежь; медиаплатформы; цифровой активизм; политическая повестка; Казахстан; инфлюенсеры; дезинформация; медиаграмотность; Telegram; TikTok.*

Введение

В условиях активной цифровизации и глобального распространения социальных сетей медиаплатформы становятся ключевыми каналами коммуникации между государством, обществом и молодежью. Особенно актуально это для стран постсоветского пространства, в частности, Республики Казахстан, где молодежь представляет собой не только наиболее активную часть медиапользователей, но и важнейший политический и электоральный ресурс.

Современные медиаплатформы – такие как TikTok, Telegram, Instagram и YouTube – формируют новую среду для социализации, самовыражения, политического участия и, одновременно, становятся каналами распространения фейковой информации, идеологического давления и информационных манипуляций.

Проблематика цифрового активизма и политизации молодежи посредством социальных сетей получила широкое освещение в зарубежной

литературе, однако в казахстанском академическом поле тема остается недостаточно разработанной. Локальные исследования преимущественно сосредоточены на общем анализе цифровой грамотности и медиапотребления, при этом аспекты политической мобилизации через цифровые платформы, а также влияние инфлюенсеров на политическую повестку требуют системного научного осмысления.

Справочно: Инфлюенсер (от англ. influence – влиять) – это человек, который обладает авторитетом, знаниями или популярностью в определенной сфере и способен влиять на мнение и поведение своей аудитории. Чаще всего это блогеры в социальных сетях с большой и лояльной аудиторией, но инфлюенсерами также могут быть знаменитости, эксперты или любой другой человек, чье мнение имеет вес для людей.

Целью настоящего исследования является анализ роли молодежных медиаплатформ в формировании политической повестки в Республике Казахстан, с акцентом на выявление баланса между цифровым активизмом и возможностями информационных манипуляций.

Для достижения поставленной цели решаются следующие задачи:

1. Определить характер медиапотребления молодежной аудитории в Казахстане.
2. Выявить ключевые платформы и формы цифрового активизма;
3. Проанализировать механизмы распространения политически ангажированной или манипулятивной информации;
4. Оценить влияние цифровых инфлюенсеров на политические установки молодежи;
5. Изучить государственные меры, направленные на обеспечение медиаграмотности и информационной безопасности.

Объектом исследования выступает медиапространство Казахстана, ориентированное на молодежную аудиторию. Предметом – цифровые практики политического участия молодежи, включая механизмы их формирования и трансляции через медиаплатформы.

В работе применены общенаучные методы (анализ, синтез, классификация), а также специальные методы: контент-анализ, экспертные интервью и социологический опрос. Методологическая база включает концепции сетевого общества (М. Кастельс), теории цифрового активизма и медиавлияния.

Новизна исследования заключается в выявлении специфики политической социализации казахстанской молодежи в условиях цифровизации, а также в систематизации форм цифрового активизма и информационных рисков, характерных для медиаплатформ.

Результаты исследования и их обсуждение

Теоретико-методологическая основа исследования. Цифровой активизм представляет собой форму политического и гражданского участия, реализуемую через цифровые каналы коммуникации – в первую очередь, через социальные сети, мессенджеры и онлайн-платформы.

Мануэль Кастельс в своей теории сетевого общества отмечает, что цифровые технологии становятся инструментом не только общения, но и политической мобилизации, формирования протестных сообществ и транслирования альтернативных нарративов [1]. По мнению Клайва Ширки, цифровой активизм снижает барьеры к вовлечению, позволяя молодым людям участвовать в политике неформальными способами: от подписей онлайн-петиций до участия в хэштег-кампаниях и флешмобах [2].

Ключевые характеристики цифрового активизма: горизонтальность взаимодействия, отсутствие жесткой иерархии, высокая скорость распространения информации, кратковременность акций, символическая визуализация (мемы, видео, хэштеги).

Политическая социализация молодежи в цифровой среде.

Политическая социализация – процесс формирования у индивида политических установок, взглядов и моделей поведения. В XXI веке значительная часть этого процесса происходит в цифровой среде, особенно среди молодежи, для которой интернет является основным источником информации и самовыражения.

Исследования показывают, что традиционные институты социализации (школа, семья, СМИ) уступают по влиянию цифровым медиа, где молодежь активно участвует в создании и распространении политического контента [3].

В казахстанском контексте наблюдается переход от пассивного потребления информации к активному ее воспроизводству: молодые пользователи создают политические мемы, участвуют в дискуссиях, распространяют видео и комментарии по актуальным вопросам – от выборов до социальных реформ.

Информационные манипуляции в медиаплатформах: технологии и цели.

Цифровые платформы являются не только инструментами активизма, но и каналами информационных манипуляций. Под информационной манипуляцией понимается намеренное искажение или селективная подача информации с целью влияния на общественное мнение и политические установки. Технологии манипуляций включают использование ботов и фейковых аккаунтов, «информационные вбросы», алгоритмическое продвижение определенного контента, фабрикацию эмоционально заряженных материалов. Целью таких манипуляций может быть поляризация общества, дискредитация оппозиции или власти, подрыв доверия к СМИ и государственным институтам, мобилизация протестной активности.

Роль инфлюенсеров и алгоритмов в формировании повестки.

Инфлюенсеры играют критическую роль в трансляции политических и общественных нарративов. Они обладают доверием аудитории, особенно среди молодежи, и способны влиять на мнение быстрее и эффективнее, чем традиционные СМИ [4]. Алгоритмическое распространение контента способствует усилению поляризации, продвигая наиболее вирусный,

эмоциональный или конфликтный контент. Это приводит к формированию «информационных пузырей» и радикализации аудитории [5], [6], [7].

В Казахстане наблюдается рост политического влияния блогеров, которые формируют дискуссионную повестку и влияют на электоральные настроения.

Эмпирическая часть.

Анализ медиапотребления казахстанской молодежи.

Современная молодежь Казахстана характеризуется высокой степенью вовлеченности в цифровое медиапространство. Более 85% молодых людей в возрасте 16–30 лет регулярно используют социальные сети и мессенджеры как основной источник информации [8].

Основные платформы: Telegram, TikTok, Instagram, YouTube. Молодежь активно участвует в создании и распространении политического контента, включая мемы, видео, хэштеги и пользовательские обсуждения – в рамках так называемой культуры участия (participatory culture) [9]. При этом отмечается доверие к неофициальным источникам – блогерам, Telegram-каналам, а не традиционным СМИ.

Контент-анализ Telegram-каналов и TikTok.

Анализирован контент 10 популярных Telegram-каналов и ведущих TikTok-аккаунтов, ориентированных на молодежную аудиторию и политическую тематику. Выделены категории контента: информационные посты, активистские публикации, манипулятивный контент, мнение инфлюенсеров.

Результаты показывают, что около 40% публикаций в Telegram связаны с политикой, 25% - активистские, 15% - манипулятивные. TikTok демонстрирует широкое использование политических мемов и челленджей, с ростом влияния блогеров.

Государственная политика и медиаграмотность.

Информационная безопасность: нормативная база. Правительство Казахстана активно развивает политику в сфере информационной безопасности и противодействия дезинформации, что отражено в концепциях и стратегиях до 2026 года [10].

Инициативы по медиаграмотности.

Реализуются программы повышения медиаграмотности среди молодежи через образовательные учреждения и медиа-проекты.

Проблемы регулирования и свободы слова.

Регулирование медиа сталкивается с необходимостью баланса между противодействием манипуляциям и сохранением свободы слова, что остается актуальной проблемой для Казахстана.

Заключение

Исследование подтверждает, что молодежные медиаплатформы в Казахстане играют двойственную роль: с одной стороны, они способствуют политической социализации и активизации молодежи, с другой — являются каналами для распространения информационных манипуляций.

Для эффективного использования потенциала цифровых медиа необходимо усилить меры по развитию медиаграмотности и выработать сбалансированную государственную политику, учитывающую современные вызовы цифровой эпохи.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кастельс М. Сила коммуникации / пер. с англ. – М.: Издательский дом Высшей школы экономики, 2014. – 480 с.

2. Ширки К. Будущее организуется: Сила, рожденная без организаций / пер. с англ. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2012. – 320 с. (ориг. загл.: Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations)

3. Левинсон А. Г. Политическая культура современной молодежи // Вестник общественного мнения. – 2020. – № 2. – С. 45–57.

4. Chadwick A. The Hybrid Media System: Politics and Power. – Oxford University Press, 2017.

5. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. – Penguin Press, 2011.

6. Sunstein C. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton University Press, 2017.

7. Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election // Journal of Economic Perspectives. – 2017. – Vol. 31, No. 2. – P. 211–236.

8. Национальный статистический комитет Республики Казахстан. Цифровое потребление в молодежной среде. – Нур-Султан, 2021. – URL: https://stat.gov.kz/ (дата обращения: 05.10.2025).

9. Jenkins H. Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. — MIT Press, 2009.

10. Концепция информационной безопасности Республики Казахстан на 2021–2026 годы. – Утверждена Постановлением Правительства РК № 834 от 12 ноября 2021 г. – URL: https://adilet.zan.kz/ (дата обращения: 05.10.2025).

REFERENCES

1. Kastels M. Sila kommunikatsii / per. s angl. – M.: Izdatelskiy dom Vysshey shkoly ekonomiki, 2014. – 480 s.

2. Shirki K. Budushchee organizuyetsya: Sila, rozhdennaya bez organizatsiy / per. s angl. – M.: Mann, Ivanov i Ferber, 2012. – 320 s. (orig. zagl.: Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations).

3. Levinson A. G. Politicheskaya kultura sovremennoy molodyozhi // Vestnik obshchestvennogo mneniya. – 2020. – № 2. – S. 45–57.

4. Chadwick A. The Hybrid Media System: Politics and Power. – Oxford University Press, 2017.

5. Pariser E. The Filter Bubble: What the Internet Is Hiding from You. – Penguin Press, 2011.

6. Sunstein C. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton University Press, 2017.

7. Allcott H., Gentzkow M. Social Media and Fake News in the 2016 Election // Journal of Economic Perspectives. – 2017. – Vol. 31, No. 2. – P. 211–236.

8. Natsionalny statisticheskiy komitet Respubliki Kazakhstan. Tsifrovoe potreblenie v molodezhnoy srede. – Nur-Sultan, 2021. – URL: https://stat.gov.kz/ (data obrascheniya: 05.10.2025).

9. Jenkins H. Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century. – MIT Press, 2009.

10. Kontseptsiya informatsionnoy bezopasnosti Respubliki Kazakhstan na 2021–2026 gody. – Utverzhdena Postanovleniem Pravitelstva RK №834 ot 12 noyabrya 2021 g. – URL: https://adilet.zan.kz/ (data obrascheniya: 05.10.2025).

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖАСТАРДЫҢ МЕДИАПЛАТФОРМАЛАРЫ ЖӘНЕ САЯСИ КҮН ТӘРТІБІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ЦИФРЛЫҚ АКТИВИЗМ МЕН МАНИПУЛЯЦИЯ АРАСЫНДА

И.А. СЕРОВ

магистр, әскери педагогика және психология кафедрасының бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, полковник, Петропавл қ. E-mail: serov_igor19731973@mail.ru.

Андатпа: *Мақалада Қазақстан Республикасындағы жастардың цифрлық медиаплатформаларының саяси күн тәртібін қалыптастыруға әсері қарастырылады. Зерттеудің өзектілігі жастардың саяси әлеуметтенуінің әлеуметтік желілер мен цифрлық арналар арқылы белсенді түрде жүзеге асуына, сондай-ақ ақпараттық манипуляциялар қаупінің артуына байланысты. Цифрлық белсенділіктің түрлері, ең танымал платформалар (TikTok, Telegram, Instagram) және саяси сипаттағы контенттің таралу тетіктері талданады. Инфлюенсерлер мен бейресми коммуникация арналарының саяси және қоғамдық көзқарастарды жеткізудегі рөліне ерекше назар аударылады. Сонымен қатар, мақалада медиасауаттылық пен ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік саясатқа шолу жасалады. Зерттеу нәтижелері цифрлық медианы тұтынудың қазіргі үрдістерін анықтап, ақпараттық саясатты жетілдіру бойынша ұсыныстар ұсынады.*

Түйін сөздер: *жастар; медиаплатформалар; цифрлық белсенділік; саяси күн тәртібі; Қазақстан; инфлюенсерлер; дезинформация; медиасауаттылық; Telegram; TikTok.*

YOUTH MEDIA PLATFORMS AND THE FORMATION of POLITICAL AGENDA IN KAZAKHSTAN: BETWEEN DIGITAL ACTIVISM AND MANIPULATION

SEROV I.A.

magister, head of the Department of education and psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Colonel, Petropavlovsk E-mail: serov_igor19731973@mail.ru.

Abstract: *This article examines the influence of youth-oriented digital media platforms on the formation of the political agenda in the Republic of Kazakhstan. The relevance of the study is driven by the intensification of political socialization among young people through social networks and digital channels, as well as growing risks of information manipulation. The paper analyzes forms of digital activism, the most popular platforms (TikTok, Telegram, Instagram), and mechanisms for spreading politically charged content. Particular attention is paid to the role of influencers and informal communication channels in transmitting political and social messages. The article also provides an overview of state policy in the field of media literacy and information security. The research results help identify current trends in digital media consumption and offer recommendations for improving information policy.*

Key words: *youth; media platforms; digital activism; political agenda; Kazakhstan; influencers; disinformation; media literacy; Telegram; TikTok.*

УДК 159.9

МАНИПУЛЯЦИИ И ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ УГРОЗА ВОЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

СЕРОВ И.А.[1], РЫКСЫБАЙ М.Б.[2]

[1] магистр, начальник кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: serov_igor19731973@mail.ru;

[2] курсант 363 «п» учебной группы, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассматриваются манипулятивные стратегии и фейковые новости как составные элементы информационно-психологических операций, направленных на подрыв военной безопасности. Особое внимание уделяется психологическим механизмам воздействия на личный состав, командование и гражданское население. Раскрываются когнитивные особенности восприятия дезинформации, а также последствия ее влияния на морально-психологическое состояние и стратегическую устойчивость. Предложены направления психологической защиты и подготовки к восприятию информации в условиях информационного противоборства.*

Ключевые слова: *военная психология; фейковые новости; манипуляция; информационная война; когнитивные искажения; массовое сознание; безопасность.*

В современном мире информационные войны и гибридные конфликты становятся одним из ключевых вызовов для обеспечения национальной и военной безопасности. В этих условиях манипуляции и распространение фейковых новостей выступают мощным инструментом воздействия на сознание как военнослужащих, так и гражданского населения. Данная проблема актуальна в связи с ростом роли цифровых коммуникаций и социальных сетей, которые значительно ускоряют распространение дезинформации и усложняют процессы ее опровержения [1].

Манипулятивные стратегии используются для снижения морального духа войск, формирования неверных представлений о ситуации войсках и в обществе, а также подрыва доверия к официальным источникам информации. Все это может привести к снижению боеспособности армии, росту паники и социальной нестабильности, что напрямую угрожает военной безопасности государства [2, 3].

Цель статьи – рассмотреть психологические механизмы воздействия фейковых новостей и манипуляций, выявить особенности их распространения и влияния, а также предложить методы психологической защиты в условиях информационного противоборства.

Результаты исследования и их обсуждение.

Теоретические основы манипуляции и фейковых новостей.

Психологическая сущность манипуляции.

Манипуляция – это скрытое, косвенное воздействие на поведение и сознание человека, при котором субъект манипуляции не осознает истинных целей и последствий воздействия. Это приводит к ограничению свободы выбора и искажению восприятия реальности [4]. Основные признаки манипуляции включают использование эмоций, когнитивных искажений и информационных пробелов для формирования нужной реакции [5].

Фейковые новости эффективно эксплуатируют когнитивные ошибки восприятия, такие как эффект подтверждения (тенденция воспринимать информацию, подтверждающую существующие убеждения), якорение (избыточная опора на первую полученную информацию), а также механизм «эхо-камеры» в социальных сетях, где пользователь окружен единомышленниками, что усиливает восприятие ложных сообщений как правдивых [6].

Работы Д. Канемана и коллег детально описывают эти механизмы и их влияние на принятие решений в условиях неопределенности [7].

Психология доверия и восприятия информации.

Доверие к источнику информации является ключевым фактором ее восприятия. У. Липпман подчеркивал, что общественное мнение формируется под влиянием медиа и общественных лидеров, а Р. Чалдини выделял принципы убеждения, такие как авторитет, социальное доказательство и взаимность, которые широко используются в манипулятивных кампаниях [8, 9].

Психологические цели и механизмы воздействия.

Основная задача манипулятивных информационно-психологических операций – подрыв морально-психологического состояния и стратегической устойчивости общества и армии. Это достигается через:

деморализацию и провоцирование паники, формирование чувства беспомощности и страха;

создание фрагментированной, противоречивой картины мира, затрудняющей адекватное восприятие ситуации;

подрыв доверия к официальным источникам информации, что ведет к распространению слухов и дезориентации;

- формирование ошибочных поведенческих стратегий, например, отказ от мобилизации или неповиновение командованию [10, 11].

Примером является распространение фейковых сообщений о крупных потерях или массовых дезертирствах, которые вызывают падение мотивации и рост тревожности среди военнослужащих [12].

Методы распространения фейков и манипуляций.

Социальные сети и мессенджеры обеспечивают молниеносное распространение информации, что делает их идеальной платформой для дезинформации. Автоматизированные аккаунты (боты), алгоритмы

продвижения контента и технологии deepfake позволяют создавать и распространять убедительные, но ложные материалы [13].

Также используются «агенты влияния» — люди, сознательно или неосознанно распространяющие необходимый месседж, и «информационные диверсанты», задача которых — дестабилизировать ситуацию в информационном поле [14].

Влияние на военную безопасность.

Распространение манипуляций и фейков приводит к:

- подрыву доверия между гражданским населением и военными структурами;
- снижению боевого духа и дезорганизации подразделений;
- формированию ложных ориентиров и ошибок при принятии стратегических решений;
- нарушению информационного суверенитета и усилению уязвимости к внешнему влиянию [15, 16].

Это серьезно ослабляет способность государства эффективно противостоять внешним угрозам.

Психологическая защита и противодействие

Развитие критического мышления и медиаграмотности

Одним из ключевых направлений психологической защиты от манипуляций и фейковой информации является развитие критического мышления и медиаграмотности. В условиях информационного противоборства именно способность человека анализировать, интерпретировать и оценивать достоверность информации становится важнейшим элементом устойчивости как отдельной личности, так и коллектива в целом.

Критическое мышление включает умение распознавать логические ошибки, манипулятивные приемы, скрытые убеждения и эмоциональные триггеры в сообщениях. Это позволяет субъекту не просто воспринимать информацию пассивно, а активно осмыслять ее содержание, источник и потенциальную цель. Особенно важным это становится для военнослужащих, находящихся в условиях высокой психологической и информационной нагрузки.

Медиаграмотность, в свою очередь, охватывает навыки работы с различными типами медиа: от традиционных СМИ до цифровых платформ и социальных сетей. Она предполагает знание базовых принципов функционирования медиапространства, осведомленность о существующих рисках (например, deepfake-технологии, боты, алгоритмические ловушки) и умение защищать себя от деструктивного контента.

В последние годы в ряде стран реализуются образовательные программы, направленные на повышение медиаграмотности среди военнослужащих, сотрудников силовых ведомств и представителей критической инфраструктуры. Такие программы включают в себя тренинги по распознаванию фейков, семинары по информационной гигиене, обучение работе с фактчек-платформами, а также практику анализа информационных атак.

Результаты внедрения подобных инициатив показывают снижение восприимчивости к дезинформации, повышение доверия к проверенным источникам и формирование устойчивой психологической позиции в условиях информационного давления [17]. Таким образом, развитие критического мышления и медиаграмотности – это не только средство индивидуальной защиты, но и элемент коллективной устойчивости, способный укрепить информационный иммунитет армии и общества в целом.

Стратегии информационной гигиены.

Использование проверенных источников, своевременное опровержение фейков, создание прозрачных коммуникационных каналов — ключевые меры, которые должны применяться официальными структурами [18].

Роль психологов и специалистов по информационной безопасности.

В современных условиях информационного противоборства ключевую роль в обеспечении устойчивости общества и военных структур играют профессионалы в области психологии и информационной безопасности. Их совместная работа формирует многоуровневую систему защиты, сочетающую как технические, так и гуманитарные подходы к выявлению, нейтрализации и профилактике информационно-психологических угроз.

Интеграция военных и кризисных психологов в структуры вооруженных сил и государственные ведомства позволяет оперативно диагностировать психологическое состояние личного состава, а также своевременно выявлять признаки деморализации, тревожных расстройств, панических реакций, возникающих под влиянием фейков и манипуляций. Психологи разрабатывают методики информационной устойчивости, тренинги по повышению стрессоустойчивости и когнитивной гибкости, а также участвуют в создании систем морально-психологического сопровождения в боевых и около боевых условий.

Специалисты по информационной безопасности, со своей стороны, отвечают за технический мониторинг и анализ информационного пространства. Они выявляют враждебные информационные воздействия, фейковые аккаунты, ботов и алгоритмические атаки, отслеживают распространение вредоносного контента и проводят цифровую атрибуцию источников угроз. Совместная работа с психологами позволяет не только реагировать на уже совершившиеся атаки, но и разрабатывать превентивные стратегии — например, выявлять уязвимые группы населения или персонала, которые более подвержены манипулятивному воздействию, и выстраивать адресную работу с ними.

Важным направлением сотрудничества психологов и ИБ-специалистов также становится участие в антифейковых кампаниях, информационных операциях оборонительного характера и разработке коммуникационных стратегий для официальных структур. Особенно эффективными являются межведомственные команды, включающие специалистов в области когнитивной психологии, социальных коммуникаций, кибербезопасности и стратегического анализа.

Таким образом, роль психологов и экспертов по информационной безопасности в обеспечении военной и национальной безопасности невозможно переоценить. Их синергия создает фундамент для формирования устойчивой, защищенной информационной среды, минимизирующей риски деморализации, паники и подрыва доверия в условиях гибридных угроз и информационных атак [19].

Манипулятивные технологии и фейковые новости сегодня представляют собой не просто инструменты информационного воздействия, а полноценное психологическое оружие, способное нанести серьезный ущерб морально-психологическому состоянию как отдельных индивидов, так и целых социальных и военных структур. Их целенаправленное использование в рамках информационно-психологических операций ставит под угрозу устойчивость командования, подрывает боевой дух личного состава и сеет недоверие в обществе, тем самым прямо влияя на уровень военной безопасности.

Учитывая многоаспектный характер таких угроз, эффективное противодействие возможно лишь при условии комплексного междисциплинарного подхода. Важнейшую роль здесь играют специалисты в области психологии, информационной безопасности, медиакоммуникаций, а также ИТ-инженеры, способные разрабатывать средства технической защиты и анализа информационных потоков. Только объединение гуманитарных и технических ресурсов позволяет выстраивать целостную систему информационной устойчивости на стратегическом уровне.

Особое внимание в дальнейшем должно быть уделено анализу новых угроз, связанных с развитием технологий: генеративные нейросети, глубокие фейки, искусственный интеллект и таргетированные алгоритмы способны создавать гиперреалистичные дезинформационные материалы, вызывающие сильный эмоциональный и когнитивный отклик. Эти инструменты, активно внедряемые в арсенал гибридных войн, требуют пристального научного изучения и разработки новых форм психологической и социальной защиты.

Таким образом, противодействие фейковой информации и манипулятивным стратегиям — это не просто задача информирования населения, а вопрос национальной и военной устойчивости, требующий системного, научно обоснованного и опережающего реагирования.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Lippmann W. Public Opinion. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1922.

2. Cialdini R.B. Influence: The Psychology of Persuasion. – New York: Harper Business, 2006.

3. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.

4. Ekman P. Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. – New York: Norton, 1985.

5. Козлова И.В. Психология манипуляции. – М.: Наука, 2015.
6. Sunstein C.R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton: Princeton University Press, 2017.
7. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. Econometrica, 1979. – 47(2). – pp. 263–292.
8. Lippmann W. The Phantom Public. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1925.
9. Cialdini R.B. Pre-Suasion: A Revolutionary Way to Influence and Persuade. – New York: Simon & Schuster, 2016.
10. Иванов П.С. Психологические методы воздействия в информационных войнах. – СПб.: Питер, 2020.
11. Смирнова Е.А. Информационная безопасность и психология. – М.: Изд-во МГУ, 2019.
12. Petty R.E., Cacioppo J.T. Communication and Persuasion: Central and Peripheral Routes to Attitude Change. – New York: Springer-Verlag, 1986.
13. Ferrara E. Disinformation and Social Bot Operations in the Run Up to the 2017 French Presidential Election. First Monday. 2017;22(8).
14. Marwick A., Lewis R. Media Manipulation and Disinformation Online. Data & Society Research Institute, 2017.
15. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Information Environment and Security. – Riga, 2018.
16. Kavanagh J., Rich M. Fake News and the Weaponization of Social Media. Council on Foreign Relations. 2018.
17. Jenkins H., Ford S., Green J. Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture. – New York: NYU Press, 2013.
18. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Council of Europe, 2017.
19. Thomas T., Harden T. Combating Fake News: An Ethical and Practical Approach. – Oxford: Oxford University Press, 2021.

REFERENCES

1. Lippmann W. Public Opinion. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1922.
2. Cialdini R.B. Influence: The Psychology of Persuasion. – New York: Harper Business, 2006.
3. Kahneman D. Thinking, Fast and Slow. – New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
4. Ekman P. Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. – New York: Norton, 1985.
5. Kozlova I.V. Psikhologiya manipulatsii. – M.: Nauka, 2015.
6. Sunstein C.R. #Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media. – Princeton: Princeton University Press, 2017.

7. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. Econometrica, 1979. – 47(2). – pp. 263–292.
8. Lippmann W. The Phantom Public. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1925.
9. Cialdini R.B. Pre-Suasion: A Revolutionary Way to Influence and Persuade. – New York: Simon & Schuster, 2016.
10. Ivanov P.S. Psikhologicheskie metody vozdeistviya v informatsionnykh voynakh. – SPb.: Piter, 2020.
11. Smirnova E.A. Informatsionnaya bezopasnost i psikhologiya. – M.: Izd-vo MGU, 2019.
12. Petty R.E., Cacioppo J.T. Communication and Persuasion: Central and Peripheral Routes to Attitude Change. – New York: Springer-Verlag, 1986.
13. Ferrara E. Disinformation and Social Bot Operations in the Run Up to the 2017 French Presidential Election. First Monday. 2017;22(8).
14. Marwick A., Lewis R. Media Manipulation and Disinformation Online. Data & Society Research Institute, 2017.
15. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Information Environment and Security. – Riga, 2018.
16. Kavanagh J., Rich M. Fake News and the Weaponization of Social Media. *Council on Foreign Relations*. 2018.
17. Jenkins H., Ford S., Green J. Spreadable Media: Creating Value and Meaning in a Networked Culture. – New York: NYU Press, 2013.
18. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making. Council of Europe, 2017.
19. Thomas T., Harden T. Combating Fake News: An Ethical and Practical Approach. – Oxford: Oxford University Press, 2021.

МАНИПУЛЯЦИЯЛАР МЕН ЖАЛҒАН ЖАҢАЛЫҚТАР – ӘСКЕРИ ҚАУІПСІЗДІККЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІП

И.А. СЕРОВ[1], М.Б. РЫҚСЫБАЙ[2]

[1] магистр, әскери педагогика және психология кафедрасының бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, Петропавл қ. E-mail: serov_igor19731973@mail.ru;

[2] 363 п оқу тобының курсанты, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының Академиясы, Петропавл қ.

Андатпа: *Мақалада әскери қауіпсіздікті әлсіретуге бағытталған ақпараттық-психологиялық операциялардың құрамдас бөлігі ретінде манипулятивтік стратегиялар мен жалған жаңалықтар қарастырылады. Арнайы назар әскери қызметкерлерге, командалық құрамға және азаматтық халыққа әсер ететін психологиялық механизмдерге аударылады.*

Дезинформацияны қабылдаудың когнитивтік ерекшеліктері мен оның моральдық-психологиялық жағдайға және стратегиялық тұрақтылыққа әсері ашылады. Ақпараттық қарсы күрес жағдайында ақпаратты қабылдауға психологиялық қорғау және дайындық бағыттары ұсынылады.

Түйін сөздер: *әскери психология; жалған жаңалықтар; манипуляция; ақпараттық соғыс; когнитивті қателіктер; жаппай сана; қауіпсіздік.*

MANIPULATIONS AND FAKE NEWS AS A PSYCHOLOGICAL THREAT TO MILITARY SECURITY

I.A. SEROV [1], M.B. RYKSYBAY [2]

[1] master, Head of Department of Military Pedagogy and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk E-mail: serov_igor1973@mail.ru;

[2] 363 kadet, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk.

Abstract: *The article examines manipulative strategies and fake news as integral components of information-psychological operations aimed at undermining military security. Special attention is given to the psychological mechanisms affecting personnel, command structures, and the civilian population. The cognitive features of misinformation perception are revealed, as well as the consequences of its impact on moral-psychological state and strategic stability. Directions for psychological protection and preparation for information perception in the context of information confrontation are proposed.*

Key words: *military psychology; fake news; manipulation; information warfare; cognitive biases; mass consciousness; security.*

УДК 070

INTERPRETATION OF THE FORMATION OF MILITARY-PATRIOTIC FEELINGS IN THE VIEWS OF EASTERN SCHOLARS

SIRLIYEV E. N.
associate Professor, PhD in Psychology, Department of “Military-Patriotic, Spiritual-Educational Training and Social Work with Youth” University of Public Safety of the Republic of Uzbekistan.

Abstract: *This article lays the groundwork for understanding the extent to which the issue of cultivating patriotic feelings has been explored in the field of modern Uzbek psychology by national scholars. It examines the scientific views and research conducted by Uzbek psychologists on patriotism as an important psychological and social phenomenon.*

Key words: *Psychology, Avesto, homeland, patriotism, loyalty, bravery, individuality, personal qualities, praxical emotions, intellectual emotions, moral emotions, aesthetic emotions.*

Relevance. In today’s world, the armed conflicts, mass unrest, information attacks, and various other threats observed in different regions demand from all categories of military personnel and law enforcement officers a high level of patriotism and unwavering loyalty to their oath.

Patriotism is a concept that expresses people’s love and devotion to their homeland. It is a universal human feeling and moral value shared by all peoples and nations, refined over centuries. Historically, patriotism has developed as a set of feelings connected with the social evolution of nations and their struggles to preserve the integrity and independence of their homeland. It manifests itself through pride in the nation’s past and present, and through the defense of its interests.

It is not without reason that our ancestors said, “Love for the homeland is a part of faith.” The formation of patriotic feelings can also be found in the psychological reflections of Eastern thinkers. Throughout history, whichever field of science progressed, its achievements were primarily applied to military practice. When studying the historical development of any science, we can clearly observe how the theoretical and philosophical ideas put forward by Eastern scholars continue to influence the modern spheres of spiritual and moral education.

Literature Review. One of the oldest manuscripts created in our land, the Avesto, written over 2,700 years ago, contains information about the peoples of Movarounnahr and Khorasan. It describes how various tribes and communities paid great attention to developing the youth’s sense of military patriotism and their readiness to defend the homeland from external threats. The text provides accounts of different methods used

to test and prepare young people for life, family responsibilities, and professional activities.

Young men were required to master 32 types of military skills — including herding livestock, caring for and controlling camels and horses, driving herds to distant pastures, and protecting the animals from predators and robbers. After acquiring these competencies, boys underwent qualification tests at the age of 17. Those with exceptional abilities received special cavalry training and participated in military exercises, while the most talented were recruited into military service.

These historical records demonstrate that attention to the psychological and physical preparedness of individuals for military service has been one of our most important traditional values since ancient times.

Therefore, it is crucial to turn more often to the “roots that nourish our spiritual culture”—our rich spiritual heritage—to enhance the patriotic spirit of the youth and to prepare future military personnel both physically and psychologically. The advice and teachings found in the works of Eastern scholars, which positively influence the moral development of individuals, should be deeply instilled in their consciousness. Indeed, the ideology of our society draws its strength and inspiration from these enduring roots.

Similar Initiatives Reflected in the Views of Eastern Scholars on the Formation of Military-Patriotic Feelings

Such ideas and practices are also reflected in the treatise “Futuvvatnomai Sultoniy: or The Path of Chivalry” by the famous Eastern scholar Husayn Va’iz Kashifi. [3] In his discussion of futuvvat (the code of chivalry or spiritual manliness), Kashifi emphasizes that “this science has its own subject matter, and that subject is the human soul. Indeed, by nurturing and educating the soul, a person can be raised to be virtuous, noble, and well-mannered.” The scholar poses the question, “What is futuvvat?” and answers: “Futuvvat is to avoid doing anything secretly from others, to live in harmony with all people, to be generous, to keep the heart pure from arrogance, malice, envy, and anger, to be faithful, and to always serve the people.” [3]

Kashifi’s reflections thus serve as a methodological foundation for developing patriotic feelings and moral responsibility among youth.

As stated in one of the scholarly reflections on the legacy of Eastern civilization:

«If in the 9th–15th centuries the enlightened world honored the great minds such as al-Bukhari, al-Farghani, al-Khwarizmi, al-Biruni, Ibn Sina, and Ulug‘bek, then in the twenty-first century we must restore that same respect for our people and nation. We must revive, in a modern form, the great scientific schools founded by our illustrious ancestors that once brought fame to our civilization» [2] A nation that knows and draws spiritual strength from its history can never be defeated. Therefore, it is vital to restore our true history and equip our people and nation with its spirit. We have every foundation for this — a great past and a rich intellectual heritage. By developing a proper understanding of both the past and the future, and by applying the psychological insights of our forebears in contemporary practice, we can significantly

contribute to fostering the professional and psychological qualities necessary for the servicemen of the National Guard.

Ibn Sina (Avicenna) emphasized that “a person must first and foremost prioritize love for work, moral virtues, and honesty.” Likewise, Abu Rayhan al-Biruni asserted that career choice should be based on an individual’s abilities, since genuine interest in one’s profession leads to professional maturity. He believed that “the essential duty and purpose of a person is labor.” Their psychological and ethical ideas concerning the cultivation of positive personal qualities serve as a moral and intellectual impetus for strengthening patriotic spirit among the younger generation.

The great commander and statesman Amir Temur (Tamerlane), who made an invaluable contribution to the art of war, wrote in his Tuzuklar (Code of Laws):

“I have ordered that ministers must possess four qualities: first — noble lineage and purity of origin; second — intelligence and discernment; third — awareness of the condition of soldiers and people, and courteousness toward them; fourth — patience, endurance, and love of peace.” [4] These principles provide a valuable framework for fostering patriotism among today’s youth and for the careful selection of individuals suited for professional service.[2]. As President Shavkat Mirziyoyev has stated: “It is necessary to educate young people in the spirit of devotion to the Motherland, respect for national and universal values, to involve the younger generation widely in science and innovation, and to unite them under the slogan ‘New Uzbekistan – Towards the Third Renaissance!’ [1]” Following this guidance, we must study and instill the rich spiritual heritage of our ancestors and reformist thinkers (jadids) into the minds of our youth. The earlier this is done, the stronger its impact will be.

Demonstrations of courage and heroism were a natural part of life for great warriors like Jaloliddin Khwarazmshah. For him and his brave soldiers, fighting fearlessly on the battlefield became a matter of honor. Their valor and loyalty to their Sultan spread far and wide, becoming legendary tales of heroism. Such unmatched bravery struck fear and awe into the hearts of their enemies. Even the formidable conqueror Genghis Khan, who terrified the world, was astonished by Sultan Jaloliddin’s courage and ultimately recognized his valor. [5] The powerful spiritual energy, moral strength, and inner resolve that prevailed among Jaloliddin Manguberdi’s troops serve not only as an example of military-patriotic spirit but also as an enduring model for educating today’s youth in courage, loyalty, and devotion to their homeland.

The life and military career of the great ruler and commander Zahiriddin Muhammad Babur have sparked deep scholarly and public interest for over six centuries. Babur left an invaluable legacy in the fields of military campaigns and martial strategy. Known for his eloquence and exceptional leadership, he had a remarkable ability to inspire his troops. Historical sources record that during the battle against Ibrahim Lodi in India, Babur led a force of twelve thousand soldiers to a decisive victory over an enemy army numbering one hundred thousand. [6] Furthermore, numerous historical accounts describe Babur’s exemplary conduct toward his soldiers—standing guard with them through the night, sleeping with them

in the snow, and finding ways to uplift their morale during times of hardship. His close bond with his army, his humility, and his spirit of solidarity became powerful symbols of military leadership and patriotism.

It can be said that if such historical examples are interpreted through the lens of national ideology, analyzed psychologically, and presented thoughtfully to young military servicemen, they will foster a sense of pride in their ancestry and strengthen their awareness of belonging to a great historical lineage.

Research Methodology. The research methodology for this study focuses on analyzing the religious and secular perspectives of Uzbek scholars aimed at developing personal virtues, as well as the systematic scientific approaches adopted in the works of national psychologists. The theoretical examination of the problem of forming patriotism among youth was carried out through the following scientific directions: **s**election and analysis of relevant data to achieve the research goals; **c**omparative analysis of theories proposed by national psychologists concerning the development of patriotic feelings in youth; application of a systematic approach within the framework of social psychology.

Recommendations. In our view, the cultivation and enhancement of patriotic feelings among young people can be effectively achieved through the following psychological and practical measures:

Ensuring the implementation of national programs, decrees, laws, and state resolutions aimed at strengthening patriotism among the youth of our country;

Instilling in young minds the moral and psychological teachings found in the works of great national scholars that emphasize the development of virtuous personal qualities;

Conducting daily physical training sessions in educational institutions accompanied by national songs that glorify the Motherland;

Producing and screening documentary films dedicated to the heroism of great commanders and the bravery of military servicemen who sacrificed their lives for the country.

Conclusion. In conclusion, the issue of fostering patriotic feelings among youth presents an important and urgent task not only for society at large but also for specialists in the field of psychology. It should be particularly emphasized that in shaping the military-patriotic consciousness of young people, it is necessary to thoroughly study and analyze the values, psychological insights, exemplary traits, and moral characteristics of our great ancestors. By internalizing these historical and psychological lessons, we can effectively nurture a generation that is spiritually strong, devoted to the Motherland, and ready to defend it with honor.

LIST OF LITERATURE

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi.T.: O‘zbekiston. 2021, – 464 b.

2. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni-xalq, millatni-millat qilishga xizmat etsin. /Biz kelajagimizni o‘z qo‘limiz bilan quramiz.: – Toshkent, 1999. – B.84-102

3. Koshifiy Xusayn Voiz. Futuvvatnomai Sultoniy: yoxud javonmardlik tariqati. – Toshkent, 1994. – 110 b.

4. Mu’izz al-ansab. (Прославляющая генеология) //История Казахстана в персидских источниках. – Алматы: Дайк Пресс,2006.-S.119

5. Raximov J. Buyuk sarkardalarimizning jahon harbiy san’atida tutgan o‘rni. O‘quv qo‘llanma. – T.: 2019. – 180 b.

6. Jalilov S. Bobur haqida o‘ylar. – T.: Sharq nashriyoti. 2006. – 112 b.

ТОЛКОВАНИЕ ФОРМАЦИИ ВОЕННЫХ ПАТРИОТОВ НА МНЕНИЯХ ВОСТОЧНЫХ ШКОЛ

Аннотация: *Данная статья создает основу для понимания уровня изученности научных взглядов и исследовательских работ, направленных на формирование чувства патриотизма нашими национальными психологами в современной узбекской психологии.*

Ключевые слова: *Психология, авесто, родина, патриотизм, преданность, храбрость, индивидуальность, личные качества, порочные эмоции, интеллектуальные эмоции, моральные эмоции, эстетические эмоции.*

УДК 070

PSYCHOLOGICAL MECHANISMS FOR IMPROVING THE SENSE OF MILITARY-PATRIOTISM AMONG YOUTH

SIRLIYEV E.N.[1], BAKHRANOV S.T.[2]

[1] associate Professor of the Department of «Military-Patriotic, Spiritual and Educational Upbringing and Social Work with Youth» University of Public Safety of the Republic of Uzbekistan;

[2] PhD in Psychology, Associate Professor Teacher, PhD in History Email: sirlieverkin@gmail.com.

Relevance. Today, it is of great importance to emphasize that educating the youth of our country in the spirit of military patriotism and developing in them a sense of loyalty and devotion to the Motherland is one of the most important and urgent issues of state policy. If we take a serious look at our past history, the truth of history shows that only those whose hearts are filled with national pride and love for their homeland are capable of great achievements. We can be sure that nothing in history remains without a trace. Therefore, it is necessary to create a special spiritual atmosphere in which, in every corner of our country, in every city and village, the feeling of pride in our homeland constantly fills our eyes, hearts, and souls with joy.

Today, the existence of our great commanders, writers, forefathers, and enlightened Jadids who devoted their lives to the freedom and prosperity of our homeland, who showed loyalty and dedication to their country, and who fought heroically for national independence – all this fills us, the younger generation, with pride. It also reminds us that love for the homeland is one of the highest human values.

Therefore, when fostering patriotism among today's youth, it is necessary to skillfully and simply instill in their minds, consciousness, and psychology the understanding that the concept of the homeland and the feeling of belonging to it are boundless and priceless blessings. The homeland is a divine gift granted to every nation and people — nothing is greater than it. The homeland represents the people's past, present, and future.

For this reason, educating the youth of our country in the spirit of patriotism — particularly military patriotism – and instilling in their consciousness the need to protect peace and harmony as something precious and sacred has become a major subject of military and social-psychological research.

In our opinion, psychology is the science of sciences. Why so? Because psychological knowledge primarily helps a person understand themselves and, subsequently, realize their national identity. Psychological knowledge ensures a person's intellectual development – and intellectual individuals are the guarantee of the progress of the state, the people, and the nation.

Self-awareness and the realization of one's national identity are among the key socio-psychological factors that strengthen the defense of the homeland and deepen love for it.

"The Homeland is Great, Duty is Sacred!" – A Social Demand for Educating Youth in the Spirit of Patriotism

There is a clear social demand for educating young people in the spirit of patriotism under the motto "The Homeland is Great, Duty is Sacred!". In this regard, several documents – including presidential decrees, resolutions of the Cabinet of Ministers, and reforms in the field – can be cited. However, the process of fostering patriotism among the youth has not yet become a social necessity.

In our opinion, the main reason for this lies in the lack of unified and clear indicators for developing patriotism among youth – that is, what key competency-driven qualities should a patriotic person possess? – and the absence of well-established criteria for measuring those qualities.

Among the socio-psychological factors in nurturing youth in the spirit of patriotism, the manifestation of national traits in behavior and the awareness of national identity play a vital role.

In this process, it is crucial to develop and strengthen a unified algorithm of verbal and nonverbal behavioral elements that express patriotism, as well as a national behavioral model of patriotism.

To ensure that patriotism is deeply reflected in the behavior of young people, it is necessary to enhance the use of behaviorist and neo-behaviorist concepts – particularly the **S–R (Stimulus–Response)** formula and the "operant" model, which emphasize not merely telling, but explaining, demonstrating, and teaching.

The behavior of youth is both a direct and indirect product of the educational and upbringing process. Therefore, in developing patriotism, it is essential to strengthen in their behavior such core competency-driven qualities as loyalty, resilience, responsibility, devotion to duty, and a sense of belonging. Only then will the "altruism" behavior model emerge among young people – and altruism is the very essence of patriotism!

In cultivating patriotism among the youth, it is also necessary to coordinate the roles and responsibilities of influential social institutions – the family, the community (mahalla), the education system, and the mass media – and to establish effective cooperation among them. This collaboration will ensure that patriotic qualities are clearly manifested in the behavior and worldview of young people.

Methods That Enhance the Effectiveness of Educating Youth in the Spirit of Patriotism (Figure 1)

Youth are the future of our nation and our homeland. When we entrust the fate of our country to them, it is vital that they deeply understand the complexity and responsibility of the tasks assigned to them and contribute to their realization with full dedication. Indeed, love for the homeland and devotion to it are directly reflected in each person's constructive efforts toward the country's prosperity.

In educating young people in the spirit of patriotism, the issue of national self-awareness is one of the most important socio-psychological factors. Developing young people who are imbued with national-patriotic ideas and capable of deep, independent thinking plays a key role in strengthening this awareness. Therefore, every young person preparing to defend the Motherland must be educated in a highly patriotic spirit.

Patriotism is one of the highest human virtues. It represents one of the most vivid expressions of moral and spiritual maturity. As the Hadith declares, “Love for the homeland is part of faith.”

It is worth noting that the descendants of a people who have made great contributions to world civilization are recognized globally for their rich heritage. Such recognition nurtures national pride, strengthens spiritual integrity, and deepens the striving for self-awareness.

Military-patriotic education yields effective results only when it is closely linked with physical training. Therefore, military-patriotic upbringing cannot be imagined without psychological education. In today’s ideological and intellectual battles, developing qualities such as willpower, endurance, perseverance, patience, and the ability to think quickly and objectively in youth and military personnel is essential for national defense – and in this regard, the role of psychology and social psychology is extremely significant.

Educating youth in the spirit of patriotism and preparing them physically and spiritually for the defense of the homeland is among the most urgent tasks of our time.

Indeed, true loyalty to the homeland requires being ready to defend it. Therefore, educating military personnel in the spirit of military patriotism should occupy a central place in the activities of all educational institutions.

Achieving effective results in military-patriotic education is directly connected to the moral and intellectual development of youth, their political awareness, their work ethic, and the pace of scientific and technological advancement in the country.

Education, in its essence, is the objectively grounded process of directing individuals toward socially beneficial physical or intellectual labor and preparing them to fulfill diverse social duties. Military-patriotic education is an integral component of this process.

The methodology and scientific foundations of military-patriotic education are applied to the human factor, encompassing a person's ideological, political, moral, physical, and other qualities.

To effectively organize military-patriotic education, military psychology — which studies the psychological functioning of individuals under both peaceful and combat conditions – plays a crucial role.

Military psychology develops practical recommendations for psychologically preparing young people to fulfill their duty to defend the homeland. The science of psychology, in turn, helps to better understand the human personality, the inner spiritual world, and the behavioral factors that distinguish individuals by their nature, interests, and motivations – which is vital for organizing effective military-patriotic education.

A strong understanding of psychology by educators helps them make better professional choices and successfully prepare top-grade students for admission to military schools and service in various sectors of the Republic of Uzbekistan and its Armed Forces.

The military-patriotic education of youth is organized based on the military science, which explains the specifics of modern warfare, types and forms of armed combat, legality, and conditions of combat operations. Taking into account its rules and conclusions, military science answers questions about what moral-political, psychological, and combat qualities a person must have and what knowledge and skills are necessary to successfully fulfill the duties of a defender of the homeland.

The scientific foundations of military-patriotic education, as well as the content, organization, forms, and methods of practical activities aimed at the spiritual-political and physical preparation of youth for the defense of the homeland, are implemented and clarified according to initial regulations, fundamental rules, and requirements.

The principles of military-patriotic education are objective in nature. They reflect the actual state, real connections, and relationships, and represent scientifically based, goal-oriented activities of the state and social organizations in preparing the people for national defense.

In conclusion, it can be said that studying the socio-psychological factors of educating youth in the spirit of patriotism and increasing local research in this area is one of the most effective ways to enhance the effectiveness of this important work.

THE LIST OF USED LITERATURE:

1. Nasriddinov Ch.R. Harbiy psixologiya. Toshkent. «Fan» nashriyoti 2004.
2. Sa'dulla Otamurodov, Sarvar Otamurodov. O'zbekistonda ma'naviy – ruhiy tiklanish. Toshkent. «Yangi asr avlodi» nashriyoti 2003.
3. Harbiy - Vatanparvarlik tarbiyasi asoslari. «Ma'rifat» nashriyoti 1988.
4. E.Umarov, M.Abdullayev. Ma'naviyat asoslari. "Sharq" nashriyoti 2005y.
6. Inoyatov I.Y., Abilov M.X. «Vatan himoyasi muqaddas burch» Toshkent. "O'zbekiston". 2001y.

7. Respublika ma’naviyat va ma’rifat markazi «Erkin va farovon hayotni yuksak ma’naviyatsiz qurib bo‘lmaydi». Toshkent. “O‘zbekiston”. 2006y.

УДК 316.77:355.02

МЕДИАГРАМОТНОСТЬ КАК ФАКТОР НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОПЫТ КАЗАХСТАНА В БОРЬБЕ С ФЕЙКАМИ

СЛАПИНСКАЙТЕ К.А.[1], КОРОЛЬ И.Е.[2], МОРОЗОВА Т.А.[3]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: kslapinskayte@mail.ru;

[2] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: ilyakorol55@gmail.com;

[3] магистр социальных наук, старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *В условиях цифровизации медиаграмотность становится важным фактором обеспечения национальной безопасности, так как именно через цифровые платформы распространяются фейковые новости, манипулятивный контент и дезинформация. Цель исследования – выявить роль медиаграмотности в противодействии фейкам и определить эффективность казахстанского опыта (государственные программы, проекты Factcheck.kz, MediaNet, MediaCAMP). Основные направления исследования связаны с анализом теоретических подходов к понятию медиаграмотности, изучением угроз, связанных с информационной безопасностью, а также оценкой уровня медиаграмотности среди студентов и преподавателей университета.*

Методология исследования включает анализ научной и публицистической литературы, анкетирование целевых групп (студентов и преподавателей), а также создание видеоролика как практического продукта исследования, акцентирующего внимание на значимости медиаграмотности для журналистики и национальной безопасности.

Результаты показали, что большинство респондентов регулярно сталкиваются с фейковыми новостями, частично испытывают трудности в их распознавании и одновременно отмечают важность медиаграмотности как фактора личной и национальной безопасности.

Ценность работы заключается в комплексном подходе к исследованию медиаграмотности: соединении теоретической базы, социологического опроса и практического медиапродукта. Практическое значение итогов состоит в том, что они могут быть использованы для разработки образовательных программ по медиаграмотности, а также в деятельности журналистов, педагогов и государственных органов, обеспечивающих информационную безопасность страны.

Ключевые слова: *медиаграмотность, национальная безопасность, Казахстан, информационная безопасность, фейковые новости, цифровые медиаплатформы, фактчекинг, критическое мышление, журналистика, цифровизация.*

Медийная и информационная грамотность (МИГ) представляет собой набор компетенций, которые помогают людям максимально использовать преимущества цифровой среды и минимизировать возможный вред. Компетенции, составляющие МИГ, позволяют критически и эффективно взаимодействовать с разнообразным контентом, акторами и структурами, которые этот контент создают и распространяют, а также с цифровыми технологиями. Такие возможности необходимы всем людям, вне зависимости от их возраста или рода занятий [5].

Как отмечает UNESCO, медийная и информационная грамотность предполагает не только умение критически воспринимать информацию, но и развитие навыков ее анализа, оценки и создания нового контента. Важным компонентом здесь является способность отличать достоверные источники от манипулятивных, что особенно актуально в эпоху цифровых технологий, когда любой пользователь может стать производителем информации. Таким образом, медиаграмотность формируется на стыке критического мышления, этики и цифровых компетенций.

В этом контексте категория **«информационная безопасность»** приобретает особую значимость, охватывая состояние защищенности личности, общества и государства от угроз, связанных с распространением дезинформации, пропаганды и манипулятивных технологий. Данное понятие выходит за рамки исключительно технических мер (таких как защита данных или кибербезопасность) и включает социально-психологический аспект — умение общества коллективно противостоять информационным атакам и вырабатывать устойчивость к манипуляциям. Распространение фейковых новостей, манипулятивного контента и дезинформации представляет угрозу как общественному мнению, так и устойчивости государственных институтов. В Казахстане эта проблема приобретает особое значение, учитывая растущую роль социальных сетей и цифровых платформ в формировании информационной повестки.

Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан отмечает, что распространение дезинформации и фейковых новостей в социальных сетях способно подрывать доверие к государственным органам и провоцировать общественную нестабильность [6]. Именно поэтому развитие медиаграмотности рассматривается как один из инструментов обеспечения информационной и национальной безопасности страны.

Во многих странах медиаграмотность уже давно интегрирована в систему образования и рассматривается как базовая компетенция гражданина XXI века. Так, в Финляндии медиаграмотность включена в школьные программы на

уровне национального стандарта, а учителя проходят обязательную подготовку по работе с медиаконтентом [9]. Финская модель часто приводится в качестве примера успешного подхода, так как она сочетает практическое обучение критическому мышлению и поддержку со стороны государственных институтов.

В США медиаграмотность активно развивается в университетской среде: многие факультеты журналистики и коммуникаций включают специальные курсы по фактчекингу, цифровой гигиене и работе с информацией в социальных сетях. Кроме того, в рамках инициативы *News Literacy Project* студенты и школьники получают навыки распознавания манипулятивных сообщений и работы с открытыми источниками [10].

Для Казахстана подобный опыт представляет особую ценность. В отличие от Финляндии и США, где медиаграмотность встроена в образовательные стандарты, в Казахстане развитие медиаграмотности происходит преимущественно за счет проектов неправительственных организаций (*Factcheck.kz, MediaNet, MediaCAMP*). Это создает дополнительные вызовы, так как системное внедрение медиаграмотности в школьное и университетское образование пока находится на начальном этапе.

Журналисты играют ключевую роль в формировании культуры доверия к информации. Независимые проекты фактчекинга становятся важным инструментом защиты общества от манипуляций. В Казахстане именно ***Factcheck.kz*** впервые систематизировал работу по разоблачению фейков на государственном и региональном уровнях, предложив общественности прозрачные методологии проверки фактов и публикации разоблачений, что укрепляет доверие к качественным медиа и снижает влияние дезинформации. Сегодня редакция проекта не только занимается проверкой заявлений политиков и публичных фигур, но и выпускает образовательные материалы о том, как самостоятельно проверять информацию, что особенно важно в условиях массового потребления контента через социальные сети.

Особую роль в развитии медиаграмотности играет ***MediaNet International Centre for Journalism***. Организация проводит обучающие курсы и тренинги для журналистов, студентов и широкой аудитории, формируя навыки критического анализа медиа и устойчивость к манипулятивным сообщениям. Программы *MediaNet* направлены на подготовку нового поколения специалистов, способных работать в условиях цифровой среды, где информация распространяется с высокой скоростью и требует моментальной проверки. Кроме того, организация активно сотрудничает с международными партнерами, включая Internews и UNESCO, что позволяет адаптировать мировой опыт фактчекинга и медиаграмотности к казахстанским реалиям.

Развитие таких инициатив напрямую связано с вопросами **национальной безопасности.** Фейковые новости и дезинформация могут провоцировать социальную нестабильность, подрывать доверие к государственным институтам и даже угрожать территориальной целостности страны. В условиях, когда социальные сети становятся основным источником информации для

значительной части населения, любая непроверенная или намеренно искаженная информация способна вызвать массовые настроения паники или недоверия. Для Казахстана это особенно актуально, учитывая геополитическую ситуацию и внутренние социальные вызовы.

Достаточно вспомнить примеры фейковых новостей, которые распространялись в стране в последние годы и имели потенциал серьезно повлиять на общественную стабильность и восприятие действий государства.

Фейки, связанные с военной и государственной сферой, представляют собой особую угрозу национальной безопасности. Так, в 2023 году в Костанае был задержан мужчина, распространивший ложное видео о якобы возникшем конфликте между пограничниками Казахстана и России. В публикации утверждалось, что на границе стягивается техника, что вызвало волну тревожных обсуждений в социальных сетях. На самом деле видео демонстрировало плановое перемещение техники Национальной гвардии, не связанное с приграничными операциями. Данный случай показывает, как дезинформация может дестабилизировать общественные настроения и создать ложное ощущение внешней угрозы, что особенно опасно в условиях геополитической чувствительности региона [11].

Другим примером является массовая рассылка в WhatsApp, где казахстанцев призывали опасаться «беженцев из Сирии и Афганистана». В сообщении содержались утверждения о том, что мигранты якобы совершают преступления, похищают детей и представляют прямую опасность для граждан. МВД Казахстана официально опровергло эту информацию, подчеркнув, что ведомство не публиковало подобных предупреждений. Однако подобные фейки усиливают ксенофобию и могут провоцировать социальную напряженность, разжигая межэтнические и межрелигиозные конфликты. Это создает дополнительные вызовы для внутренней стабильности и социальной сплоченности общества [13].

Не менее показателен случай с ложной информацией о «тотальном контроле WhatsApp через искусственный интеллект». В социальных сетях и мессенджерах распространялись слухи о том, что новая функция Meta AI якобы автоматически считывает все переписки пользователей, а отключить эту «слежку» можно лишь с помощью скрытых настроек. На деле речь шла о дополнительных опциях приватности, не влияющих на шифрование сообщений. Несмотря на это, новость вызвала панику среди части пользователей и породила недоверие к цифровым сервисам. Подобные дезинформационные вбросы способны подорвать доверие к цифровым технологиям и затормозить процессы цифровизации, которые напрямую связаны с национальной безопасностью и модернизацией страны [12].

Приведенные кейсы демонстрируют, что дезинформация в Казахстане может иметь значительные последствия для доверия общества и национальной стабильности. Государство уже приняло ряд законодательных мер, направленных на регулирование информационной среды и противодействие

подобным угрозам. Среди них — Закон «О информатизации» (2015), который регулирует отношения в цифровой сфере и развитие ИКТ; Закон «О персональных данных и их защите» (2013), защищающий личные данные граждан; Закон «О доступе к информации» (2015), обеспечивающий право на получение информации и ее прозрачность; а также недавно принятый Закон «О масс-медиа» (2024), который формализует правовые основы СМИ и их ответственность. Эти правовые рамки создают юридический фундамент, но для реальной эффективности необходима интеграция медиаграмотности и фактчекинга в систему образования, в работу СМИ и гражданских институтов.

Для более глубокого понимания уровня медиаграмотности и особенностей восприятия современных медиа в академической среде было проведено анкетирование среди студентов и преподавателей Северо-Казахстанского университета имени М. Козыбаева. Цель исследования заключалась в выявлении представлений респондентов о достоверности информации, роли традиционных и цифровых медиа, а также в оценке уровня критического мышления при работе с медиаконтентом. На вопросы анкеты ответило 51 человек [14].

Опрос носит название «Медиаграмотность как фактор национальной безопасности» и предназначен выяснить:

Как часто респонденты сталкиваются с фейковыми новостями в интернете.

Какие источники информации они используют наиболее часто.

Умеют ли они отличать фейковую информацию от достоверной.

Какие признаки фейковых новостей для них наиболее очевидны.

Как респонденты оценивают уровень медиаграмотности населения Казахстана в целом.

Какие меры, по мнению респондентов, являются наиболее эффективными для борьбы с фейками.

Какую роль они придают медиаграмотности в обеспечении национальной безопасности.

Методология включает сбор данных через онлайн-форму (Google Forms) среди студентов и преподавателей университета. Результаты анкеты помогли выявить не только количественные признаки –

частоту и распространенность столкновений с фейками – но и качественные: понимание признаков, восприятие угрозы, ожидания по мерам противодействия.

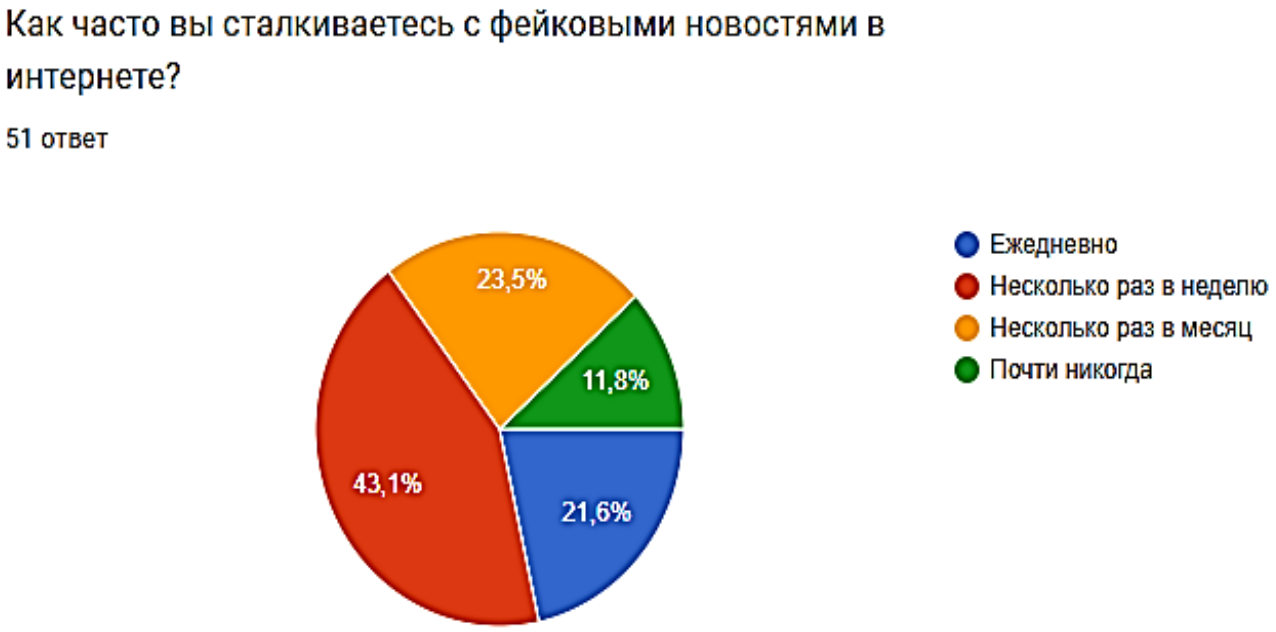

Рис. 1 – Диаграмма распределения ответов на вопрос № 1 анкеты

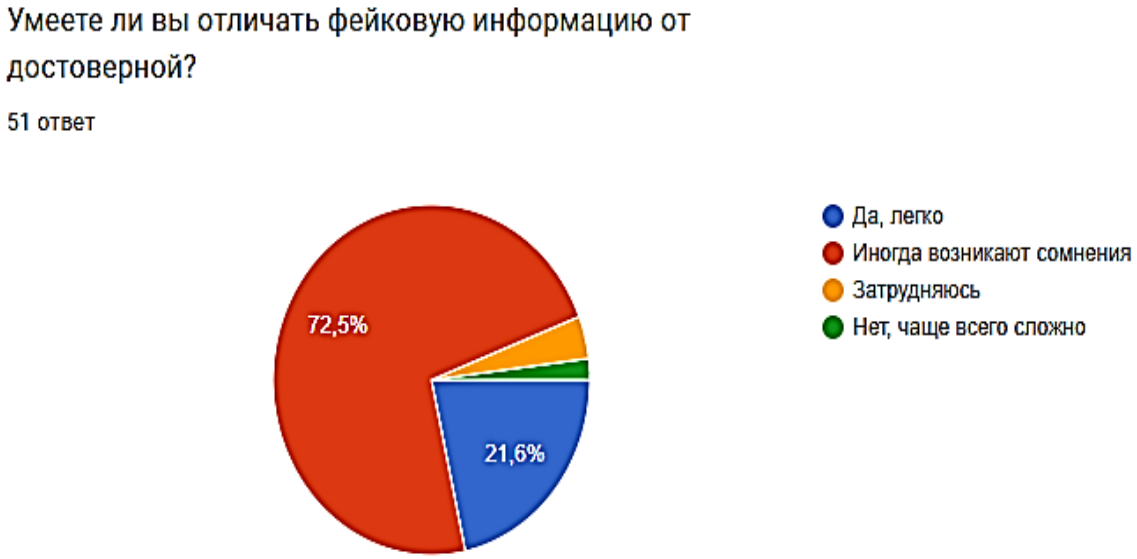

Рис. 2 – Диаграмма по вопросу № 3 анкеты

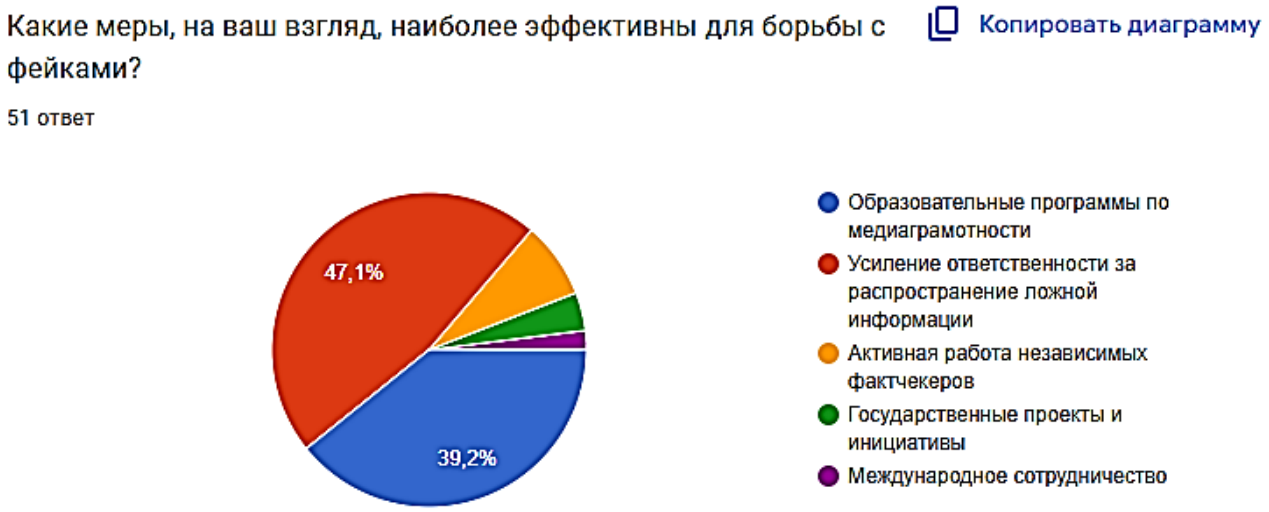

Рис. 3 – Диаграмма по вопросу № 6 анкеты

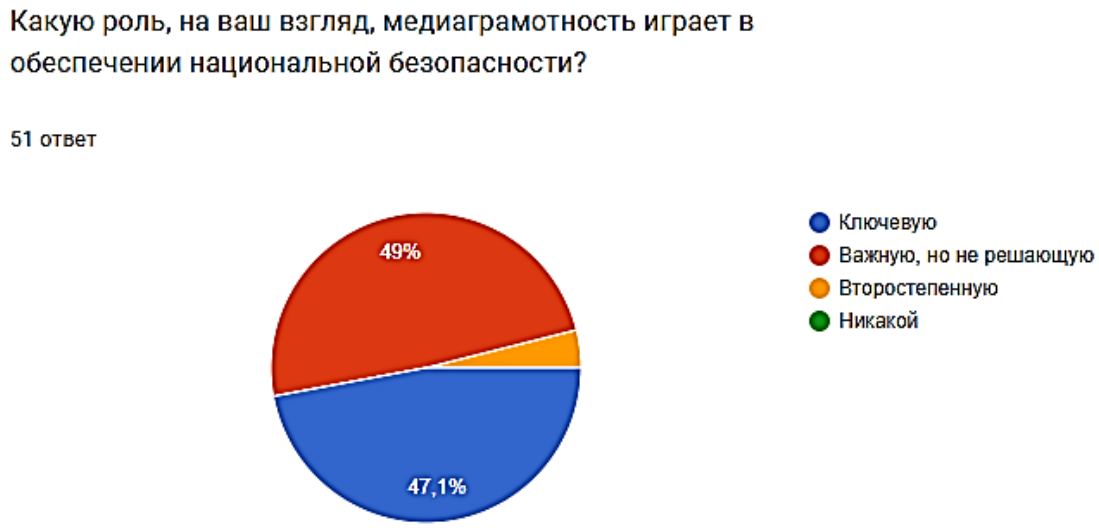

Рис. 4 – Диаграмма по вопросу №7 анкеты

Анализ результатов анкетирования показал, что большинство студентов и преподавателей Северо-Казахстанского университета регулярно сталкиваются с фейковыми новостями в интернете, однако далеко не все респонденты способны уверенно отличить достоверную информацию от манипулятивной. При этом основными источниками информации остаются социальные сети и новостные сайты, что повышает риски попадания на дезинформацию.

Признаками фейковых новостей для опрошенных чаще всего являются отсутствие ссылок на официальные источники, а также эмоционально окрашенные заголовки. В качестве наиболее эффективных мер противодействия фейкам респонденты называют развитие медиаграмотности и усиление

фактчекинга. Большинство участников опроса отмечают, что медиаграмотность играет важную роль в обеспечении национальной безопасности.

Таким образом, проведенное исследование подтвердило, что медиаграмотность является неотъемлемым фактором информационной и национальной безопасности Казахстана. В условиях цифровизации именно способность критически оценивать контент и проверять достоверность информации становится ключевым инструментом противодействия дезинформации. Опыт таких проектов, как Factcheck.kz, MediaNet и MediaCAMP, показывает, что гражданское общество играет важную роль в формировании устойчивости к фейкам.

Вместе с тем результаты опроса демонстрируют необходимость системного внедрения медиаграмотности в образовательные программы и повышения уровня осведомленности населения о методах распознавания фейковых новостей. Реализация этих мер позволит не только укрепить доверие к качественным СМИ, но и повысить информационную устойчивость общества, что напрямую связано с национальной безопасностью страны.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан «О персональных данных и их защите» от 21 мая 2013 года № 94-V ЗРК // *Ведомости Парламента РК*. – 2013. – № 11. – Ст. 61.

2. Закон Республики Казахстан «О доступе к информации» от 16 ноября 2015 года № 401-V ЗРК // *Ведомости Парламента РК*. – 2015. – № 21. – Ст. 127.

3. Закон Республики Казахстан «О информатизации» от 24 ноября 2015 года № 418-V ЗРК // *Ведомости Парламента РК*. – 2015. – № 22. – Ст. 133.

4. Закон Республики Казахстан «О масс-медиа» от 19 июня 2024 года № 19-VIII ЗРК // *Ведомости Парламента РК*. – 2024. – № 12. – Ст. 75.

5. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines [Электронный ресурс]. – Paris: UNESCO, 2021. – Режим доступа: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068 , свободный (Дата обращения: 18.09.2025).

6. Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан. Отчет о состоянии информационного пространства Казахстана [Электронный ресурс]. – Астана, 2023. – Режим доступа: https://www.gov.kz/memleket/entities/qogam/press/news , свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

7. Factcheck.kz. Независимый проект по проверке фактов в Казахстане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://factcheck.kz/ , свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

8. MediaNet International Centre for Journalism. Программы по медиаграмотности и фактчекингу [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://medianet.ngo/ , свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

9. Ministry of Education and Culture of Finland. Media Literacy in Finland: National Policies and Practices [Электронный ресурс]. – Helsinki, 2019. – Режим доступа: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161796 , свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

10. News Literacy Project. About the Project [Электронный ресурс]. – 2022. – Режим доступа: https://newslit.org , свободный (Дата обращения: 17.09.2025).

11. Tengrinews. Задержан автор фейка о конфликте пограничников Казахстана и Кыргызстана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tengrinews.kz/crime/zaderjan-avtor-feyka-konflikte-pogranichnikov-kazahstana-510992/ , свободный (Дата обращения: 20.09.2025).

12. Tengrinews. Новая функция в WhatsApp превратилась в «страшилку» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tengrinews.kz/curious/novaya-funktsiya-v-whatsapp-prevratilas-v-strashilku-579174/ , свободный (Дата обращения: 20.09.2025).

13. Tengrinews. Казахстанцев пугают беженцами из Сирии и Афганистана [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazahstantsev-pugayut-bejentsami-iz-sirii-i-afganistana-578967/ , свободный (Дата обращения: 20.09.2025).

14. https://docs.google.com/forms/d/1CHqApszWJ4BOI1Kq-p1J2EEhYETOYSFiBHj2Z3hWdQ/edit#responses

REFERENCES

1. Zakon Respubliki Kazakhstan «O personalnyh dannyh i ih zaschite» ot 21 may 2013 goda № 94-V ZRK // Vedomosti Parlamenta *RK*. – 2013. – № 11. – st. 61.

2. Zakon Respubliki Kazakhstan «O dostupe k informacii» ot 16 noyabrja 2015 goda № 401-V ZRK // Vedomosti Parlamenta *RK*. – 2015. – № 21. – st. 127.

3. Zakon Respubliki Kazakhstan «O informatizacii» ot 24 noyabrja 2015 goda № 418-V ZRK // Vedomosti Parlamenta *RK*. – 2015. – № 22. – st. 133.

4. Zakon Respubliki Kazakhstan «O mass media» ot 19 iunja 2024 goda № 19-VIII ZRK // Vedomosti Parlamenta *RK*. – 2024. – № 12. – st. 75.

5. UNESCO. Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines [Электронный ресурс]. – Paris: UNESCO, 2021. – Rezhim dostupa: https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377068 , svobodnyi (data obraschenia: 18.09.2025).

6. Ministerstvo informacii I obschestvennogo razvitia Respubliki Kazakhstan. Otchet o sostojanii informacionnogo prostranstva Kazakhstana [Electronnyi resurs]. – Astana, 2023. – Rezhim dostupa: https://www.gov.kz/memleket/entities/qogam/press/news , svobodnyi (data obraschenia: 17.09.2025).

7. Factcheck.kz. Nezavisimyi proet po proverke faktov v Kazakhstane [Electronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: https://factcheck.kz/ , svobodnyi (data obraschenia: 17.09.2025).

8. MediaNet International Centre for Journalism. Programmy po mediagrmotnosti I fakchekingu [Electronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: https://medianet.ngo/ , svobodnyi (data obraschenia: 17.09.2025).

9. Ministry of Education and Culture of Finland. Media Literacy in Finland: National Policies and Practices [Electronnyi resurs]. – Helsinki, 2019. – Rezhim dostupa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161796 , svobodnyi (data obraschenia: 17.09.2025).

10. News Literacy Project. About the Project [Electronnyi resurs]. – 2022. – Rezhim dostupa: https://newslit.org , svobodnyi (data obraschenia: 17.09.2025).

11. Tengrinews. Zaderzhan avtor feika o konflikte pogranichnikov Kazakhstana i Kyrgyzstana [Electronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: https://tengrinews.kz/crime/zaderjan-avtor-feyka-konflikte-pogranichnikov-kazahstana-510992/ , svobodnyi (data obraschenia: 20.09.2025).

12. Tengrinews. Novaia funkcia prevratilas v «straschilku» [Electronnyi resurs]. – Rezhim dostupa: https://tengrinews.kz/curious/novaya-funktsiya-v-whatsapp-prevratilas-v-strashilku-579174/ , svobodnyi (data obraschenia: 20.09.2025).

13. Tengrinews. Kazakhstancev pugaut bezhencami iz Sirii i Afganistana [data obraschenia]. – Rezhim dostupa: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/kazahstantsev-pugayut-bejentsami-iz-sirii-i-afganistana-578967/ , svobodnyi (data obraschenia: 20.09.2025).

14. https://docs.google.com/forms/d/1CHqApszWJ4BOI1Kq-p1J2EEhYETOYSFiBHj2Z3hWdQ/edit#responses

МЕДИА САУАТТЫЛЫҚ ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІК ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ: ҚАЗАҚСТАННЫҢ ФЕЙКТЕРМЕН КҮРЕСТЕГІ ТӘЖІРИБЕСІ

СЛАПИНСКАЙТЕ К.А.[1], КОРОЛЬ И.Е.[2], МОРОЗОВА Т.А.[3]

[1] тарих, экономика және құқық факультетінің 2 курс студенті, «Журналистика» білім беру бағдарламасы, М. Қозыбаев атындағы СҚУ, Петропавл қаласы, E-mail: kslapinskayte@mail.ru;

[2] тарих, экономика және құқық факультетінің 2 курс студенті, «Журналистика» білім беру бағдарламасы, М. Қозыбаев атындағы СҚУ, Петропавл қаласы, E-mail: ilyakorol55@gmail.com

[3] «журналистика» мамандығы бойынша магистр, Журналистика және әлеуметтік ғылымдар кафедрасының аға оқытушысы, М. Қозыбаев атындағы СҚУ, Петропавл қаласы E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru

Андатпа: *Цифрландыру жағдайында медиа сауаттылық ұлттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің маңызды факторына айналады, себебі цифрлық платформалар арқылы жалған жаңалықтар, манипулятивтік контент және дезинформация таратылады. Зерттеудің мақсаты – фейктерге*

қарсы іс-қимылдағы медиа сауаттылықтың рөлін анықтау және қазақстандық тәжірибенің тиімділігін анықтау (мемлекеттік бағдарламалар, Factcheck.kz, MediaNet, MediaCAMP жобалары). Зерттеудің негізгі бағыттары медиа сауаттылық түсінігіне теориялық тәсілдерді талдаумен, ақпараттық қауіпсіздікке байланысты қауіптерді зерттеумен, сондай-ақ университет студенттері мен оқытушылары арасындағы медиа сауаттылық деңгейін бағалаумен байланысты.

Зерттеу әдіснамасы ғылыми және публицистикалық әдебиеттерді талдауды, нысаналы топтарға (студенттер мен оқытушыларға) сауалнама жүргізуді, сондай-ақ журналистика мен ұлттық қауіпсіздік үшін медиа сауаттылықтың маңыздылығына назар аударатын зерттеудің практикалық өнімі ретінде бейнеролик жасауды қамтиды.

Нәтижелер көрсеткендей, респонденттердің көпшілігі жалған жаңалықтармен үнемі бетпе-бет келеді, кейбірінде оларды тануда қиындықтар көреді және сонымен бір мезгілде жеке және ұлттық қауіпсіздіктің факторы ретінде медиа сауаттылықтың маңыздылығын атап өтеді.

Жұмыстың құндылығы медиа сауаттылықты зерттеудің кешенді тәсілін қамтиды: теориялық базаны, әлеуметтік сауалнаманы және практикалық медиа өнімді біріктіру. Қорытындылардың практикалық мәні олардың медиа сауаттылық бойынша білім беру бағдарламаларын әзірлеу үшін, сондай-ақ елдің ақпараттық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін журналистердің, педагогтардың және мемлекеттік органдардың қызметіне пайдаланылуы мүмкін.

Түйінді сөздер: *медиа сауаттылық, ұлттық қауіпсіздік, Қазақстан, ақпараттық қауіпсіздік, жалған жаңалықтар, цифрлық медиаплатформалар, фактчекинг, сыни ойлау, журналистика, цифрландыру.*

MEDIASTRUCTURE AS A NATIONAL SECURITY ACTURE: KAZAKHSTAN EXPERIENCE IN COMBATING FACES

SLAPINSKAITE C.A.[1], KOROL, I.E.[2], MOROZOVA T.A.[3]

[1] student in the 2nd course of the Faculty of History, Economics and Law, Journalistics, Manash Kozybaev SCU, Petropavlovsk E-mail: kslapinskaite@mail.ru;

[2] 2nd course of the Faculty of History, Economics and Law, Journalistics Programme, Manash Kozybaev SCU, Petropavlovsk E-mail: ilyakorol55@gmail.com;

[3] master of Social Sciences, Senior Professor of Journalism and Social Sciences, Manash Kozybaev SCU, Petropavlovsk E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru

Abstract: *With digitalization, media literacy becomes an important factor in national security, as it is through digital platforms that fairy news, manipulative content and disinformation are distributed. The aim of the study is to identify the role of media literacy in countering fairies and to determine the effectiveness of Kazakh*

experience (State programmes, Factcheck.kz, MediaNet, MediaCAMP). The research focuses on the analysis of theoretical approaches to the notion of media literacy, the study of threats related to information security, and the assessment of media literacy among university students and teachers.

The research methodology includes an analysis of scientific and publicistic literature, a survey of target groups (students and teachers) and the creation of a video as a practical product of a study focusing on the importance of media literacy for journalism and national security.

The results showed that most respondents regularly encounter fairy news, face partial difficulties in recognizing it, while noting the importance of media literacy as a factor of personal and national security.

The value of the work lies in an integrated approach to the study of media literacy: linking the theoretical framework, the sociological survey and the practical media product; the practical value of the results is that they can be used to develop educational programmes on media literacy, as well as in the activities of journalists, educators and public bodies that ensure the country ' s information security.

Key words: *media literacy, national security, Kazakhstan, information security, fairy news, digital media platforms, fact-finding, critical thinking, journalism, digitalization.*

УДК 32.019.51

МЕДИА КЕҢІСТІГІНДЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ҚОЛДАНУ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Б.С. СМАҒҰЛОВ
магистр, әскери педагогика және психология кафедрасының тәрбие және әлеуметтік-құқықтық жұмыстар циклінің бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясы, Петропавл қаласы, smagulovbs@mail.ru.

Аннотация: *Мақалада қоғамды белсенді цифрландыру және коммуникациялық процестерді трансформациялау жағдайында медиа кеңістікте жасанды интеллекті пайдалану перспективаларына жан-жақты талдау берілген. Жаңалықтар мен аналитикалық материалдарды автоматтандырылған генерациялауды, машиналық оқыту алгоритмдерін пайдалана отырып, медианы тұтынуды жекелендіруді, нақты уақыт режимінде динамикалық фактчекинг жүйелерін енгізуді, ақпаратты ұсынудың жаңа форматтарын қалыптастыру үшін кеңейтілген және виртуалды шындық технологияларын әзірлеуді қоса алғанда, медиа индустрияда жасанды интелекті қолданудың негізгі бағыттары қарастырылады.*

Түйінді сөздер: *Жасанды интеллект, медиа кеңістігі, цифрлық журналистика, контентті автоматтандыру, дербестендірілген медиа тұтыну, динамикалық фактчекинг.*

Цифрлық технологиялардың қарқынды дамуымен жасанды интеллект (ЖИ) медиа кеңістігінің трансформациясының негізгі факторына айналуда. Бұл процесс экономика, мәдениет және ақпарат салаларында цифрландыруды белсенді түрде енгізудің арқасында ерекше маңызды. Бүгінгі күні ЖИ медиа-контент жасауда, жаңалықтар лентасын жекелендіруде, журналистиканы автоматтандыруда, пайдаланушы деректерін талдауда және медиа трендтерді болжауда қолданылады. Бұл үдерістер саланың дамуы үшін жаңа мүмкіндіктер ашып қана қоймайды, сонымен бірге этика, реттеу және ақпарат сапасын сақтау мәселелерін де көтереді. БАҚ өндірісіндегі ЖИ рөлінің артуы оның әлеуетін жан-жақты ғылыми тұрғыдан түсінуді, сондай-ақ түрлі технологияны тиімді және жауапты пайдалану перспективаларын анықтауды қажет етеді. Ақпараттық қауіпсіздікке мемлекеттік қызығушылықтың артуы, цифрлық егемендікті қорғау қажеттілігі және жасанды интеллект саласындағы ұлттық стратегияларды әзірлеу кезінде осы тақырып бойынша зерттеулер әсіресе өзекті болып табылады. Жаһандық бәсекелестік жағдайында ЖИ шетелдік алпауыттарына тәуелділікті барынша азайта отырып, өзінің технологиялық шешімдерін жасауға ұмтылады. Осыған байланысты елдің медиа секторында ЖИ қолдану перспективаларын талдау цифрлық дәуірдің сұраныстарын бір уақытта қанағаттандыруға және оның мәдени бірегейлігін сақтауға қабілетті тәуелсіз,

тұрақты және инновациялық медиа нарығын дамыту жолдарын анықтаудың маңызды міндетіне айналуда. Сонымен қатар, жалған жаңалықтардың таралуы, манипуляциялық технологиялардың өсуі және ақпаратты тұтыну форматтарының өзгеруі мазмұнның сенімділігін қамтамасыз етудің жаңа тәсілдерін талап етеді, бұл ЖИ рөлін тек автоматтандыру құралы ретінде ғана емес, сонымен қатар ақпараттық ортаның сапасын жақсартудың әлеуетті құралы ретінде қарастыруды өзекті етеді. Сондықтан БАҚ-та жасанды интеллект қолдану перспективаларын зерттеудің ғылыми, практикалық және әлеуметтік маңызы жоғары. Бұл зерттеудің мақсаты – медиа кеңістікте жасанды интеллекті қолдану мүмкіндіктерін, қиындықтарын және даму бағыттарын жан-жақты талдау, осы технологияларды пайдаланудың тиімді үлгілерін анықтауға және олардың медиа контенттің сапасына, халықтың хабардар болуына және ұлттық ақпараттық қауіпсіздікке әсерін бағалауға баса назар аудару.

Соңғы жылдары жасанды интеллект технологияларының қарқынды дамуы медиа-ландшафттың өзгеруіне күшті әсер етті. Мазмұнды жасауға, таратуға және тұтынуға ЖИ интеграциясы цифрлық медиа экожүйесінің ажырамас бөлігіне айналуда. Эектронды коммуникациялар қауымдастығының зерттеуіне сәйкес, БАҚ ұйымдарының 48%-дан астамы редакция жұмысын автоматтандыру, мазмұнды жекелендіру және жалған ақпаратпен күресу үшін машиналық оқыту мен табиғи тілді өңдеуге негізделген шешімдерді енгізуде. Дегенмен, технологияның мұндай жылдам енуі реттеуші негіздерге, этикалық стандарттарға және медиа-бизнестің әлеуметтік жауапкершілігіне қатысты сұрақтар тудырады. Медиа ландшафтындағы ЖИ қолданбасын мұқият талдау бірнеше негізгі бағыттарды ашады. Ең алдымен жаңалықтар өндірісін автоматтандыру. Автоматты мәтін генераторлары сияқты алгоритмдер (мысалы, Natural Language Generation (NLG) технологиялары) қазірдің өзінде ірі агенттіктерде стандартты жаңалықтарды жазу үшін пайдаланылады, мысалы, халықаралық RADAR AI платформасына ұқсас жобалар арқылы.

Дегенмен, мұндай тәжірибелер сарапшылардың «ақпараттық көпіршік» әсері туралы алаңдаушылықтарын да тудырады, бұл пайдаланушылар үшін қолжетімді пікірлер ауқымын шектеп, қоғамдық пікірталас деңгейін төмендетуі мүмкін. Негізгі мәселе - жалған ақпаратты жасау және тарату үшін ЖИ пайдалану. Генеративті модельдер (мысалы, GPT, Midjourney және Stable Diffusion сияқты) шынайылығы жоғары мәтінді, кескіндерді және бейнелерді жасауға мүмкіндік береді, бұл жалғанды түпнұсқадан ажыратуды қиындатады. Касперский зертханасының есебіне сәйкес, саяси және коммерциялық мақсатта пайдаланылған терең фейктердің анықталған жағдайларының саны бір жылмен салыстырғанда 28%-ға өсті. Бұл синтетикалық мазмұнды анықтау және ЖИ жасалған материалдарды таңбалау алгоритмдерін әзірлеу мен енгізудің шұғыл қажеттілігін тудырады [1].

Заңнамалық талдау қазіргі уақытта БАҚ-та ЖИ қолдануды кешенді құқықтық реттеудің жоқтығын көрсетеді. Неғұрлым жүйелі реттеу әрекеті 2020 жылы жасанды интеллектті дамытудың 2030 жылға дейінгі ұлттық стратегиясын

бекіту болды, бірақ БАҚ саласындағы мәселелер шашыраңқы күйде қалып отыр. Мысалы, В.С. Федорова сенімділік, алгоритмдік ашықтық және аудиторияның құқықтарын сақтау мәселелерін қарастыратын журналистикадағы ЖИ қолданудың этикалық кодексін әзірлеу қажеттігін атап көрсетеді. Н.Н. Мельникованың «Заманауи медиа ортадағы жасанды интеллект» атты монографиясы ЖИ редакциялық тиімділікті арттыру әлеуетіне баса назар аударады, сонымен қатар бұрмалау мен манипуляцияны алгоритмдік күшейтудің қауіптілігін көрсетеді [2].

Интеллектіні белсенді енгізу контекстіндегі медиа ортаның әлеуметтік тұрақтылығы мәселесін де назардан тыс қалдыруға болмайды. Экономика жоғары мектебі 2023-2024 жылдары жүргізген зерттеулер автоматты түрде жасалған контентті бақылаусыз тарату, әсіресе саяси дағдарыстар кезінде дәстүрлі БАҚ-қа деген сенімнің әлсіреуіне әкелетінін көрсетеді. Осыған байланысты аудиторияға, оның ішінде білім беру платформалары арқылы цифрлық медиа сауаттылық үлгілерін әзірлеу өзекті міндетке айналып отыр. Сыни ойлау және цифрлық мазмұнның сенімділігін бағалау бойынша пилоттық курстар іске қосылды, онда басқалармен қатар, ЖИ БАҚ тұтынуына әсері зерттеліп жатыр [3].

Қауіпсіздік пен цифрлық егемендік мәселелері тұрғысында медиа-кеңістік қажеттіліктері үшін отандық лингвистикалық үлгілерді әзірлеу ерекше өзекті болып табылады. 2024 жылы Sber AI жаңалық мәтіндерін өңдеуге мамандандырылған «RuSova» LLM моделін ұсынды, бұл мәтінді құрудағы семантикалық қателердің санын айтарлықтай азайтты және жаңалықтарды автоматты түрде санаттау сапасын жақсартты. Мұндай бастамалардың дамуы технологиялық тәуелсіздігін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар қоғамның мәдени, тарихи және әлеуметтік лингвистикалық ерекшеліктерін ескеретін медиа өнімдерді жасауға мүмкіндік береді [4].

Медиа-ландшафттағы жасанды интеллекттің одан әрі дамуы тек технологиялық жетілдірумен ғана емес, сонымен бірге этикалық стандарттарды, цифрлық қауіпсіздік тетіктерін, зияткерлік меншікті реттеудің жаңа нысандарын және әлеуметтік инклюзивтілікті терең өзгертумен де байланысты. Перспективалар айқын: когнитивтік модельдерді біріктіру, этикалық бағдарланған алгоритмдерді құру, мазмұн аутентификациясы үшін блокчейнді пайдалану, отандық тілдік модельдер мен эмоционалды аналитика жүйелерін дамыту елдегі медиаиндустрияны дамытудың сапалы жаңа кезеңін ашады. Дегенмен, бұл мүмкіндіктерді сәтті жүзеге асыру технологиялық инновацияларды, заңнамалық реформаны, ғылыми сараптаманы және жасанды интеллект дәуіріндегі медиа кеңістігінің болашағы туралы пікірталасқа қалың жұртшылықты тартуды біріктіретін кешенді тәсілді талап етеді. Ең озық бағыттардың бірі – медиаөндірісі үшін ұжымдық жасанды интеллект жүйелерін дамыту.Ұжымдық ЖИ тұжырымдамасы әрқайсысы белгілі бір тапсырмаға маманданған бірнеше тәуелсіз модельдердің өзара әрекетін қамтиды: мәтін құру, фактіні тексеру, мазмұнның әлеуметтік маңыздылығын талдау және

аудиторияның көңіл-күйін бақылау. Жетілдірілген зерттеулер қорының қолдауымен «Цифрлық медиаконструкторы» жобасының аясында қоғамдық қызығушылықтың өзгеруіне негізделген жаңалықтар таспаларын бейімдеуге арналған ЖИ ұжымдық жүйесінің прототипін әзірлеу бойынша жұмыс басталды. Бастапқы эксперименттер ұжымдық үлгілерді пайдалану дәстүрлі автоматтандырылған жаңалықтар генерациялау әдістерімен салыстырғанда жаңалық материалдарының өзектілігін 27%-ға арттыра алатынын көрсетеді. Жаңа медиа-контент пішімдерін жасау үшін жасанды интеллекттің толықтырылған шындық (AR) және виртуалды шындық (VR) технологияларымен интеграциясы бірдей маңызды сала болып табылады. 2024 жылы көрермендер бұрыштарды, кейіпкерлерді және баяндау реңктерін таңдау арқылы нақты уақыт режимінде ақпараттың көрсетілуіне әсер ете алатын «интерактивті жаңалықтарды» дамытудың алғашқы эксперименттерін көрді. 2025 жылы Санкт-Петербург университеті жанындағы Цифрлық журналистика орталығы жүргізген зерттеу көрсеткендей, пайдаланушылардың мұндай контентке қатысуы орта есеппен 35%-ға артып, БАҚ пен аудитория арасындағы өзара әрекеттестіктің принципті жаңа үлгілерін дамыту перспективаларын ашады. Қазіргі ғылыми әдебиеттерді талдау сонымен қатар БАҚ тұтынудың сипаттамалық үлгілерінен болжамдық жүйелерге көшу тенденциясын көрсетеді [5].

Медиаортаға цифрлық егіз тұжырымдамаларды енгізу. Жасанды интеллект технологиялары жаңалықтар жүргізушілерінің, блогерлердің және тіпті саяси қайраткерлердің аудиториямен бейімделген өзара әрекеттесе алатын жекеленген цифрлық аватарларын жасауға мүмкіндік береді. 2024 жылы Rutube платформасында «Виртуалды хост» жобасы іске қосылды, онда синтетикалық дауыстар мен шынайы анимацияны пайдалана отырып, жаңалықтар бағдарламаларын жүргізу үшін цифрлық тұлғалар құрылады. Шығындарды оңтайландыру тұрғысынан бұл модельдің тартымдылығына қарамастан, ақпарат көзінің табиғаты туралы аудиторияны теріс пайдаланудың және жаңылыстырудың алдын алу үшін қатаң құқықтық реттеуді қажет етеді. Түсіндірме деректерді визуализациялау (EDV) ақпарат құралдарындағы ЖИ болашағы үшін де маңызды. Заманауи медиа-жобалар экономикалық тенденциялардан эпидемиологиялық карталарға дейінгі күрделі процестердің визуалды түсіндірмелерін автоматты түрде жасау үшін ЖИ көбірек пайдаланады. 2025 жылы HSE статистикалық зерттеулер және білім экономикасы институты жасанды интеллект арқылы журналистер үшін түсінікті визуализация жасау үшін ашық платформа құру жобасын іске қосты. Бұл технологиялар күрделі ақпаратты кең аудиторияға түсінуді жеңілдетуге арналған. Дегенмен, олар түсіндірулер мен ұсынулардың дәлдігін қамтамасыз ету үшін қатаң бақылауды талап етеді. Медиа-контенттің инклюзивтілігін жақсарту үшін жасанды интеллектті пайдалану бөлек талдауды қажет етеді. Ақпаратты әртүрлі тілдерге және форматтарға (мысалы, ымдау тілі, мәтіндердің жеңілдетілген нұсқалары) автоматты түрде бейімделген аудару және

интерпретациялаудың жаңа жүйелері мүгедектердің ақпаратқа қолжетімділігін айтарлықтай кеңейтеді.

2024 жылы мемлекеттік кітапханасының қолдауымен «Қолжетімді медиа саласы» жобасы бойынша жұмыс басталды, оның мақсаты негізгі жаңалықтар мен мәдени медиаресурстарды халықтың барлық топтарына бейімдеу үшін ЖИ шешімдерін енгізу болып табылады. Медиа ортаның цифрлық қауіпсіздігін қамтамасыз етуде де маңызды міндеттер әлі де бар. Құқықтарға негізделген жалған мазмұнды жасау үшін ЖИ мүмкіндіктерін кеңейту цифрлық ақпаратты растаудың жаңа әдістерін жасауды талап етеді. Бұл тұрғыда ЖИ және криптографиялық технологиялардың үйлесіміне негізделген «Сенім тізбегі» жүйелерін дамыту ерекше үміт береді. Мұндай шешімдер ақпараттың шығуын автоматты түрде тексеруді және мазмұнды өңдеудің әрбір кезеңінде пайдаланушыға ақпаратты ұсынуды қамтиды. Информатика проблемалары институттардың зерттеулері мұндай жүйелерді медиа платформаларға біріктіру жалған ақпараттың таралуын 30-35%-ға төмендетуге болатынын көрсетеді [6].

Ең перспективті тенденциялардың бірі - ЖИ жұмыс істейтін автономды шығармашылық платформаларды дамыту. Бұл платформалар жаңалық мәтіндерін немесе жарнамалық материалдарды автоматты түрде жасап қана қоймай, сонымен қатар аудиторияның эмоционалды реакциясына толығымен бейімделген түпнұсқа сценарийлерді, мультимедиялық науқандарды және визуалды оқиғаларды жасауға қабілетті.

Қорытынды: Жүргізілген зерттеулердің негізінде медиакеңістігінде жасанды интеллектті қолдану қарқынды дамып келе жатқаны және іс жүзінде медиа өндірісінің барлық негізгі процестерін қамтитыны анықталды: автоматтандырылған контент құру, жаңалықтар арналарын жекелендіру, жалған ақпаратпен күресу, аудиторияның эмоционалдық талдауы, деректерді визуализациялау. ЖИ белсенді интеграциясы медиа өндірісінің жылдамдығын айтарлықтай арттырады, ақпаратты пайдаланушының жеке қалауына қарай бейімдеу мүмкіндігін кеңейтеді және аудиторияны тартудың жаңа форматтарын, соның ішінде мультимодальды жаңалықтар репортажын және интерактивті медиа платформаларды енгізеді. Сонымен қатар, сенімсіз ақпаратты тарату тәуекелдеріне, тұтынушылардың танымдық бостандығының бұзылуына, ЖИ мазмұнындағы зияткерлік меншікті реттеудің нақты құқықтық тетіктерінің болмауына және цифрлық егемендікке қауіп төндіретін күрделі мәселелер анықталды. Қолданыстағы ережелер медиа саласында ЖИ қолдануды ішінара қарастырады, бірақ тұтастай алғанда реттеу бөлшектелген күйінде қалып отыр және технологиялық дамуға ілеспейді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Горбунова Е.А. Искусственный интеллект в медиапространстве: этические и правовые аспекты // Коммуникациялық зерттеулер журналы. – 2023. № 2. – 45-52 б.

2. Демидов А.П. Прогнозирование медиапотребления с использованием ИИ: методы и результаты // Медиаскоп. – 2024. – № 3. – 78-85б.

3. Зорин А.В. Этический аудит медиаконтента, созданного ИИ // Вестник Московского университета. Серия 10, Журналистика. – 2024. – № 1. – 112-119 б.

4. Иванова Л.Н. Искусственный интеллект в российских СМИ: возможности и вызовы // Әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар. Отандық және шетел әдебиеті. 11 серия, Әлеуметтану. – 2022. – № 4. – 33-40 б.

5. Кузнецов М.С. Правовое регулирование искусственного интеллекта в медиасфере. М.: Заң орталығы баспасөзі, 2025. – 256 б.

6. Лукина М.М., Замков А.В., Крашенинникова М.А., Кульчицкая Д.Ю. Искусственный интеллект в российских медиа и журналистике: к дискуссии об этической кодификации // Журналистика және медиа нарығы. – 2023. – № 1. – 15-22 б.

REFERENCES

1. Gorbunova E.A. Iskusstvenni intelekt v mediaprostranstve: etisheskie aspeki // Kommunikasialik zertteuler zhurnali. – 2023. – №. 2. – 45-52b.

2. Demidov A.P. Prognazirovanie mediapotreblenia s ispolzovaniem II: metodi I rezultati // Mediaskop. – 2024. – №. 3. – 78-85b.

3. Zorin A.V. Etisheski aydit media kontenta, codannogo II // Vestnik Moskovskogo universiteta. Seria 10. ZHurnalistika. – 2024. – №. 1. – 112-119b.

4. Ivanova L.N. Iskustvenni intetelekt v rossiskikh SMI: vozmozhnosti i vizovi // Aleymettik zhane gumanitarlik gilimdar. Otandik zant chetel adebieti. 11 seria, Aleymettany – 2022. – №. 4. – 33-40b.

5. Kuznetsov M.S. Pravovoe regulirovanie iskusstvennogo intelekta v media sphere. M.: Zan ortaligi baspasozi, 2025. – 256 p.

6. Lukina M.M., Zamkov A.V., Krasheninnikova M.A., Kulchitskaya D.YU. Iskusstvenni intelekt v rossiskikh media I zhurnalistike: k diskussi ob etisheskikh kodiphikasi // ZHurnalistika zhane media narigi. – 2023. – №. 1. – 15-22b.

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В МЕДИАПРОСТРАНСТВЕ

СМАГУЛОВ Б.С.

магистр, начальник цикла воспитательной и социально-правовой работы кафедры военной педагогики и психологии, академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г.Петропавловск, smagulovbs@mail.ru.

Аннотация: *статья посвящена всестороннему анализу перспектив использования искусственного интеллекта в медиапространстве в условиях активной цифровизации общества и транс формации коммуникационных процессов. Рассматриваются ключевые направления применения ИИ в медиаиндустрии, включая автоматизированную генерацию новостных и аналитических материалов, персонализацию медиапотребления с*

использованием алгоритмов машинного обучения, внедрение систем динами ческого фактчекинга в реальном времени, а также развитие технологий дополненной и виртуальной реальности для формирования новых форматов подачи информации.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, медиапространство, цифровая журналистика, автоматизация контента, персонализация медиапотребления, динамический фактчекин.*

PROSPECTS OF THE USE OF THE EXCESSIVE INTELLECT IN MODIAL ELIMINATION

SMAGULOV B.S.
master, head of the cycle of educational and socio-legal work of the department of military pedagogy and psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk, smagulovbs@mail.ru.

Abstract: *The article focuses on a comprehensive analysis of the prospects for the use of artificial intelligence in media space in a context of active social digitization and trans-formation of communication processes, addressing key applications of AI in the media industry, including automated generation of news and analysis materials, personalization of media use using machine learning algorithms, introduction of real-time dynamics of physical fact-finding systems, and developed. (e) Advanced and virtual reality technologies for the development of new reporting formats.*

Key words: *Artificial intelligence, media space, digital journalism, content automation, personalization of media use, dynamic fact sheet.*

УДК 316.77:355.02

МЕДИАГРАМОТНОСТЬ КАК ФАКТОР НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: ОПЫТ КАЗАХСТАНА В БОРЬБЕ С ФЕЙКАМИ

СОКОЛОВ Д.А.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: joverfatt@gmail.com;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru

Аннотация: *в условиях стремительного развития цифровой экономики интеграция маркетинга и логистики приобретает особую значимость и становится одним из ключевых направлений стратегического развития современных предприятий. Эффективное объединение этих функций позволяет не только оптимизировать процессы продвижения товаров и услуг, но и существенно повысить уровень обслуживания клиентов, улучшить управление цепями поставок и сократить издержки. Цель данной статьи — выявить роль цифровых технологий в объединении маркетинговых и логистических процессов, определить основные направления их взаимодействия, а также проанализировать опыт Казахстана в применении инновационных решений в данной сфере.*

В ходе исследования использовались методы анализа, сравнения, а также анкетирование студентов, обучающихся по направлению «Журналистика», что позволило выявить их представления о роли цифровизации в маркетингово-логистической системе. Результаты исследования показали, что цифровизация способствует повышению эффективности функционирования цепей поставок, улучшению клиентского опыта, персонализации предложений и росту конкурентоспособности компаний. Кроме того, установлено, что успешное внедрение цифровых технологий требует согласованных действий между отделами маркетинга, логистики и IT, что формирует комплексный подход к управлению бизнесом.

Практическая ценность статьи заключается в том, что полученные результаты могут быть использованы при разработке и реализации программ цифровой трансформации в сфере маркетинга и логистики, а также при формировании образовательных курсов, направленных на подготовку специалистов нового поколения. Опыт Казахстана демонстрирует, что интеграция цифровых решений, таких как системы управления цепями поставок (SCM), CRM-платформы и аналитика больших данных, открывает широкие возможности для повышения эффективности бизнеса и укрепления его позиций на внутреннем и международном рынках.

Ключевые слова: *цифровая экономика, маркетинг, логистика, цифровизация, Казахстан, интеграция, конкурентоспособность, цепи поставок, инновации, клиентский опыт.*

Цифровизация экономики сегодня становится определяющим фактором конкурентоспособности бизнеса и главным драйвером его трансформации. Она меняет не только технологическую, но и организационную структуру предприятий, создавая новые формы взаимодействия между производителем, посредником и конечным потребителем.

Особенно активно цифровые технологии внедряются в такие ключевые направления, как маркетинг и логистика – области, напрямую влияющие на удовлетворенность клиентов и эффективность функционирования всей цепи поставок.

В маркетинговой сфере цифровизация выражается в переходе от массовых коммуникаций к персонализированному взаимодействию, основанному на анализе больших данных (Big Data), поведении пользователей в сети и динамическом прогнозировании спроса. Логистика, в свою очередь, приобретает интеллектуальные черты: автоматизируются процессы хранения, транспортировки и распределения товаров, внедряются системы отслеживания и предиктивного управления поставками.

В Казахстане цифровая трансформация стала одним из приоритетов государственной политики. Программа «Цифровой Казахстан», запущенная для повышения эффективности экономики и улучшения качества жизни граждан, активно стимулирует внедрение современных цифровых решений в бизнес-практику.

Особое внимание уделяется развитию электронной коммерции, цифровых платежных систем, CRM-технологий и интеллектуальных логистических сетей. Все это создает основу для более тесной интеграции маркетинга и логистики в рамках единой цифровой экосистемы [2]. Маркетинг представляет собой комплексную систему деятельности, направленную на выявление, формирование и удовлетворение потребностей клиентов посредством создания и продвижения ценности. Логистика же отвечает за организацию, управление и оптимизацию потоков материальных, финансовых и информационных ресурсов.

Несмотря на различие целей, в цифровую эпоху эти две сферы становятся взаимозависимыми: маркетинг создает спрос и стимулирует продажи, а логистика обеспечивает своевременное и качественное выполнение обещаний, данных потребителю.

Интеграция маркетинга и логистики в условиях цифровой экономики создает синергетический эффект. Благодаря цифровым инструментам формируется единая система управления цепями ценностей — от производства и продвижения до доставки и постпродажного обслуживания. Такой подход

позволяет повысить прозрачность, гибкость и адаптивность бизнеса к изменяющимся условиям рынка.

Big Data – технологии анализа больших данных позволяют выявлять закономерности в поведении покупателей, прогнозировать уровень спроса и оптимизировать запасы на складах.

IoT – дает возможность отслеживать движение товаров, контролировать условия хранения и обеспечивать прозрачность логистических процессов в реальном времени.

Blockchain – повышает доверие к операциям за счет прозрачности цепей поставок и невозможности подделки данных о происхождении и перемещении товаров.

CRM-системы – интегрируют клиентские данные с логистическими процессами, обеспечивая персонализированное обслуживание и ускоренную обратную связь.

Сквозная аналитика – объединяет маркетинговые и логистические показатели, позволяя компаниям видеть полную картину эффективности: от рекламной кампании до конечной доставки продукта потребителю.

Интеграция этих технологий способствует формированию концепции умной логистики (Smart Logistics) и маркетинга в реальном времени (Real-Time Marketing), что позволяет бизнесу действовать проактивно, а не реактивно — предугадывать потребности клиентов и быстро адаптироваться к изменениям на рынке.

Развитие цифровой интеграции маркетинга и логистики в Казахстане происходит на фоне активного роста внутреннего рынка электронной коммерции и быстрой адаптации бизнеса к онлайн-модели взаимодействия с клиентом. Особенно заметен прогресс у крупных национальных и международных компаний, работающих на территории страны [3].

Kaspi.kz – один из лидеров в цифровой экосистеме Казахстана. Компания объединила маркетинг, финансы и логистику в рамках единой платформы. Система Kaspi Delivery синхронизирована с аналитическими инструментами, которые собирают и анализируют данные о покупательском поведении, предпочтениях и географии заказов. Это позволяет оптимизировать маршруты доставки, ускорять обработку заказов и улучшать пользовательский опыт [4].

АО «Казпочта» также активно внедряет цифровые технологии. В рамках модернизации логистических процессов компания реализовала CRM-систему и платформу цифрового отслеживания почтовых и курьерских отправлений. Это повысило прозрачность операций, улучшило коммуникацию с клиентами и позволило значительно сократить время доставки.

Wildberries KZ, являющаяся крупнейшим маркетплейсом на территории Казахстана, использует собственную интеллектуальную систему маршрутизации. Она анализирует загруженность региональных складов и дорожную ситуацию в реальном времени, что способствует снижению

логистических издержек и ускорению доставки товаров в отдаленные регионы страны.

Кроме того, QazLogistics и ряд других казахстанских компаний активно внедряют цифровые платформы для управления цепями поставок, что способствует формированию устойчивой и прозрачной инфраструктуры. Эти практики показывают, что цифровизация не только повышает эффективность бизнеса, но и способствует экологичности и устойчивому развитию логистических систем [5].

Таким образом, опыт Казахстана демонстрирует успешные примеры внедрения цифровых инструментов на стыке маркетинга и логистики. Он подтверждает, что интеграция этих направлений является не просто трендом, а необходимым условием развития современного бизнеса в эпоху цифровой экономики.

Таблица 1 – Казахстанский опыт

Компания	Цифровые решения	Результат
Kaspi.kz	Big Data, CRM, мобильное приложение	Рост скорости доставки на 30%
Казпочта	Цифровые трекинг-сервисы	Повышение прозрачности процессов
Wildberries KZ	Автоматизация маршрутов, AI	Сокращение логистических издержек
QazLogistics	ERP, IoT, аналитика	Оптимизация запасов и маршрутов

Интеграция маркетинга и логистики на основе цифровых технологий становится фундаментом конкурентоспособности современного бизнеса. Цифровые инструменты позволяют объединить все звенья цепи создания ценности – от анализа потребностей клиента до доставки конечного продукта. В результате формируется единая информационно-управленческая система, обеспечивающая оперативность, прозрачность и предсказуемость всех бизнес-процессов.

Казахстанский опыт подтверждает, что цифровизация маркетинговых и логистических функций напрямую связана с развитием национальной экономики и повышением эффективности компаний.

Внедрение Big Data, IoT, CRM и блокчейн-систем дает возможность оптимизировать маршруты поставок, снизить издержки, прогнозировать спрос и формировать персонализированные предложения для клиентов. Наиболее ярко это проявляется в деятельности таких компаний, как Kaspi.kz, Казпочта, Wildberries KZ и QazLogistics, где цифровые решения стали частью корпоративной стратегии и позволили достичь значительного роста производительности [8].

Кроме того, интеграция маркетинга и логистики способствует укреплению позиций Казахстана в международной электронной коммерции. Синхронизация

маркетинговых кампаний с логистическими возможностями создает основу для развития экспортных сервисов, кроссбордерной торговли и участия страны в глобальных цепях поставок.

Дальнейшее развитие данного направления требует комплексного подхода: совершенствования нормативно-правовой базы, поддержки цифровых стартапов и, прежде всего, подготовки специалистов нового поколения, обладающих компетенциями в области аналитики данных, клиентских сервисов, цифровых коммуникаций и управления цепями поставок. Только при наличии квалифицированных кадров и устойчивой цифровой инфраструктуры интеграция маркетинга и логистики сможет стать драйвером инновационного роста и повысить роль Казахстана в мировой цифровой экономике

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бюро национальной статистики Республики Казахстан. Об электронной коммерции в Республике Казахстан (публикация, данные 2024 года). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: официальный сайт Бюро национальной статистики. (содержит данные объема e-commerce за 2023–2024 гг., долю маркетплейсов и таблицы).

2. Правительственные документы и концепции Казахстана: «Цифровой Казахстан» – государственная программа/отчеты и аналитика по цифровой трансформации (официальные публикации gov.kz). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://primeminister.kz/assets/media/gosudarstvennaya-programma-tsifrovoy-kazakhstan-rus.pdf .

3. Бюро национальной статистики Республики Казахстан. Об электронной коммерции в Республике Казахстан (публикация 2023 г.). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://stat.gov.kz/ru/industries/economy/local-market/publications/%20158432/.

4. Kaspi.kz (инвесторские материалы). Form 20-F / FY 2024. – годовой отчет и финансовые отчеты (PDF). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ir.kaspi.kz/media/Code_of_Ethics.pdf .

5. Strategy& / PwC Kazakhstan. Рынок розничной электронной коммерции в Республике Казахстан – обзор за 2024 год (отчет, PDF). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.pwc.com/kz/en/publications/e-commerce/pdf/e-commerce-12m2024-rus.pdf.

6. QazLogistic / Qazlogistic.kz – официальный сайт компании (описание цифровых/логистических сервисов, услуги по мультимодальным перевозкам). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://qazlogistic.kz№

7. OECD. Key issues in digital trade / Digital transformation policy материалы (2023). [Электронный ресурс]. – Режим доступа h https://www.oecd.org/en/publications/key-issues-in-digital-trade-review_b2a9c4b1-en.html.

8. Ati.su «Цифровизация логистики в Казахстане» [Электронный ресурс]. — Для теоретической части и описания трендов цифровой логистики.

[Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://news.ati.su/blog/content/2024/11/19/pyat-trendov-cifrovizacii-logistiki-v-kazahstane-kak-cifrovye-servisy-peremeshchayutsya-v-smartfon-163000/?ysclid=mgl2izjtsi517390161.

9. FCI / EABR / региональные обзоры по цифровой трансформации (аналитические отчеты, 2023–2025) — для контекстной аналитики и сравнений. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://EDB_Digital-Transformation_2024-05-03_web.pdf.

УДК 355.01:316.774

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ «ИНФОРМАЦИОННОГО ИММУНИТЕТА» У ВОЕННОСЛУЖАЩИХ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

ТАСТАНБЕКОВ Р.Б.[1], ТУРАНОВ А.Ж.[2]

[1] преподаватель цикла военной педагогики и психологии кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник, магистр, г. Петропавловск, E-mail: tastanbekov200gmail.com;

[2] преподаватель кафедры тактики служебно-боевого применения Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, подполковник, магистр, г. Петропавловск.

Аннотация: *В статье рассматривается актуальная проблема формирования информационного иммунитета у военнослужащих в контексте их взаимодействия с социальными сетями. Автор анализирует вызовы, связанные с целенаправленными информационно-психологическими воздействиями, и обосновывает необходимость системного психолого-педагогического подхода к решению данной проблемы. Определяются ключевые компоненты информационного иммунитета: когнитивный, эмоционально-волевой и поведенческий. Предлагаются конкретные педагогические технологии и методы, направленные на развитие критического мышления, стрессоустойчивости и осознанной цифровой гигиены в рамках учебно-воспитательного процесса в воинских коллективах.*

Ключевые слова: *информационный иммунитет, военнослужащие, социальные сети, психолого-педагогическое обеспечение, медиаграмотность, информационно-психологическое воздействие, критическое мышление, оперативная безопасность (OPSEC).*

Эпоха цифровизации коренным образом изменила информационный ландшафт, в котором функционируют вооруженные силы. Социальные сети из простого средства коммуникации превратились в мощный инструмент гибридной войны, площадку для ведения информационно-психологических операций (ИПО) и сбор разведданных. В этих условиях уязвимым звеном безопасности зачастую становится не техника, а человек, его восприятие и поведение в цифровой среде. Традиционных запретительных мер и инструктажей оказывается недостаточно для противодействия изощренным манипулятивным технологиям. Возникает насущная потребность в целенаправленном формировании «информационного иммунитета» – комплексной личностной характеристики, обеспечивающей устойчивость к деструктивному информационному воздействию. Данная задача лежит в

плоскости компетенции кафедр педагогики и психологии, так как требует глубокого понимания механизмов восприятия, мышления и поведения военнослужащих.

В контексте военной деятельности «информационный иммунитет» понимается как способность личности к самостоятельному критическому анализу информации, поступающей из социальных сетей и других открытых источников, устойчивость к манипулятивным воздействиям и осознанное соблюдение норм оперативной безопасности (OPSEC).

С психолого-педагогической точки зрения, его структура включает три взаимосвязанных компонента:

1. Когнитивный компонент: базируется на развитом критическом мышлении. Это знание методов манипуляции (фейковые новости, мемы, глубокфейки, астрологирование), понимание алгоритмов работы соцсетей и их влияния на формирование «пузыря фильтров», а также умение верифицировать источники информации, проверять факты и отделять эмоциональную окраску сообщения от его фактического содержания.

2. Эмоционально-волевой компонент: представляет собой психологическую устойчивость. Сюда относится способность распознавать и управлять собственными эмоциями (страх, гнев, эйфория), которые целенаправленно провоцируются манипуляторами; устойчивость к информационному давлению, панике и групповому мышлению (эффект «эхо-камеры»); развитые волевые качества, позволяющие противостоять соблазну распространения непроверенной информации.

3. Поведенческий компонент: выражается в практических навыках цифровой гигиены и осознанной модели поведения. Это соблюдение правил OPSEC (отказ от размещения фото с геолокацией, информации о сослуживцах, графике службы), игнорирование провокационных сообщений, грамотные действия при столкновении с подозрительным контентом (не распространение, а отчет модераторам или командиру).

Педагогический процесс формирования иммунитета должен быть направлен на противодействие конкретным угрозам:

1) дезинформация и фейки: Целенаправленное искажение фактов для подрыва доверия к командованию, деморализации личного состава и формирования ложной картины происходящего;

2) психологические атаки: Использование контента, рассчитанного на вызывание сильных негативных эмоций (шок, отвращение, жалость), что приводит к снижению боевого духа и когнитивным перегрузкам;

3) социальная инженерия: Создание фейковых профилей для установления контакта с военнослужащими и их родственниками с целью выуживания информации или компрометации;

4) меметическая война: Использование мемов как лаконичного и вирусного способа трансляции идеологических установок и насмешек над противником, что особенно эффективно против молодого контингента;

Формирование информационного иммунитета не может быть эпизодическим мероприятием. Это непрерывный психолого-педагогический процесс, интегрированный в систему боевой подготовки и воспитательной работы. Современные методы и игровые технологии актуальные для формирования информационного иммунитета могут быть в виде: создания «контрмемов», деловых игр и кейс-стадий, квесты по верификации.

Рассмотрим более подробно перечисленные выше методы и игровые технологии.

Создание «контрмемов» предполагает в рамках групповых занятий можно предложить военнослужащим проанализировать враждебный мем, разобрать его механизм воздействия и создать собственный, адекватно отражающий реальность.

Проведение деловых игр и кейс-стадий позволяет осуществить работу с моделированим ситуаций столкновения с фейковой новостью, попыткой вербовки через социальные сети, массовой паникой в чате. Отработка алгоритмов действий: «остановись – подумай – проверь – сообщи командиру».

Следующий вариант выработки информационного иммунитета представляет работа с «Квестами по верификации». В рамках данного варианта проводятся практические задания на скорость и качество проверки подлинности фотографии, видео или новостного сообщения с использованием открытых инструментов (поиск по картинке, анализ метаданных, проверка источника).

Но и это еще не все способы работы, не маловажно упомянуть и применение техники «предварительного опровержения» (prebunking), основанная на теории «инокуляции». Военнослужащим заранее демонстрируются слабые, разоблаченные примеры манипуляций, объясняются их механизмы. Это формирует «антитела» к будущим, более изощренным атакам. Например, показ и совместный разбор неудачных фейков противника. Моделирование информационного давления в контролируемых условиях для выработки навыков сохранения ясности мышления и адекватности реакций.

Психологам и командирам необходимо учитывать личностные особенности военнослужащих (уровень образования, внушаемость, ценностные ориентации) для выстраивания индивидуальной траектории развития их информационной культуры. Особое внимание следует уделять «группам риска» — молодым солдатам, активно пользующимся социальными сетями.

В завершении к проведенной работе можно добавить работу по проработке эмоциональной саморегуляции по средствам тренингов. Обучение техникам распознавания и управления эмоциями, вызванными провокационным контентом (техники «остановки мысли», дыхательные практики).

Формирование информационного иммунитета у военнослужащих является не дополнительной опцией, а обязательным элементом современной боевой готовности. Психолого-педагогический подход позволяет перейти от тактики запретов к стратегии развития внутренней устойчивости и осознанной компетентности. Реализация предложенных методов в системе единого учебно-

воспитательного процесса позволит создать надежный «человеческий щит» против деструктивных информационных воздействий, что напрямую влияет на обеспечение национальной безопасности в цифровую эпоху. Дальнейшие исследования в данной области могут быть связаны с разработкой диагностического инструментария для оценки уровня сформированности информационного иммунитета и созданием специализированных учебных программ для разных категорий военнослужащих.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Асмолов А.Г. Психология личности: Культурно-историческое понимание развития человека. – М., 2007.
2. Панарин И.Н. Информационная война и коммуникации. – М., 2018.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М., 2005.
4. Теория «информационной прививки» (Inoculation Theory) в работах Комптона, Пффау и др.
5. Материалы по оперативной безопасности (OPSEC) в открытых источниках Министерства обороны.

REFERENCES

1. Asmolov A.G. Psychology: Cultural-historical Understanding of Human Development. - M., 2007.
2. Panarin I.N. Information War and Communication. – M., 2018.
3. Leontiev A.N. Activity. Consciousness. – M., 2005.
4. Information Inoculation Theory (Inoculation Theory) in the work of the Compton, Pffau and others.
5 Operational Security Materials (OPSEC) in Open Sources of the Ministry of Defence.

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДЕГІ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРДІҢ «АККРЕДИТИВТІК ИММУНИТЕТТІ» ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

ТАСТАНБЕКОВ Р.Б.[1], ТУРАНОВ А.Ж.[2]

[1] әскери педагогика және психология кафедрасының әскери педагогика және психология циклінің оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының академиясы, подполковник, магистр, Петропавл қ.;

[2] қызметтік-жауынгерлік қолдану тактикасы кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, подполковник, магистр, Петропавл қ.

Андатпа: *Мақалада әскери қызметшілердің әлеуметтік желілермен өзара іс-қимылы тұрғысынан олардың ақпараттық иммунитетін қалыптастырудың өзекті проблемасы қарастырылады. Автор мақсатты ақпараттық-*

психологиялық әсер етуге байланысты шақыруларды талдайды және осы проблеманы шешуге жүйелі психологиялық-педагогикалық тәсілдің қажеттілігін негіздейді. Ақпараттық иммунитеттің түйінді компоненттері анықталады: когнитивтік, эмоциялық-еріктік және мінез-құлық. Әскери ұжымдардағы оқу-тәрбие процесі шеңберінде сыни ойлауды, күйзеліске төзімділікті және саналы цифрлық гигиенаны дамытуға бағытталған нақты педагогикалық технологиялар мен әдістер ұсынылады.

Түйінді сөздер: *ақпараттық иммунитет, әскери қызметшілер, әлеуметтік желілер, психологиялық-педагогикалық қамтамасыз ету, медиа сауаттылық, ақпараттық-психологиялық әсер ету, сыни ойлау, жедел қауіпсіздік.*

PHYCHOL-PRADOGICAL FRAMEWORK FOR «INFORMATION IMMUNITATE» FOR MILITARY NETWORKS IN SOCIAL NETWORKS

TASTANBEKOV R.B.[1], TURANOV A.Zh.[2]

[1] professor of the cycle of military teaching and psychology at the Department of Military Education and Psychology, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Lieutenant Colonel, Master ' s Office, Petropavlovsk, E-mail: tastanbekov200gmail.com;

[2] professor of the Department of Tactical and Military Applications of the Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Lieutenant Colonel, Master ' s Office, Petropavlovsk.

Abstract: *The article addresses the current issue of information immunity for military personnel in the context of their interaction with social networks. The author analyses the challenges posed by targeted information and psychological effects and argues that a systematic psychological and pedagogical approach is needed to address the problem. The key components of information immunity are cognitive, emotional and behavioural, and specific pedagogical technologies and techniques are proposed to develop critical thinking, stress and informed digital hygiene as part of the educational and educational process in military groups.*

Key words: *information immunity, military, social networks, psychological and pedagogical support, media literacy, information and psychological impact, critical thinking, operational security (OPSEC).*

УДК 070.431

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ СМИ: АДАПТАЦИЯ ТРАДИЦИОННЫХ МЕДИА К НОВЫМ ТЕХНОЛОГИЯМ И ПОТРЕБНОСТЯМ АУДИТОРИИ.

ТОМАШЕВСКАЯ Т.О.[1], ДМИТРИЕНКО З.Л.[2], МОРОЗОВА Т.А.[3]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: tanyathe2@gmail.com personality.narcissistic@mail.ru;

[2] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск E-mail: dmitrienko.zlata@yandex.kz;

[3] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru

Аннотация: *в условиях стремительного роста цифровых технологий традиционные средства массовой информации — печатная пресса, радио и телевидение – переживают период глубокой трансформации, обусловленной изменениями в потреблении контента, усилением конкуренции со стороны цифровых платформ и изменением моделей монетизации. Сегодняшняя медийная среда требует от традиционных медиа гибкости, инновационности и готовности к постоянному обновлению.*

В данной статье анализируются ключевые вызовы цифровой эпохи для традиционных медиа: снижение тиражей и аудитории, отток рекламодателей в онлайн-среду, снижение уровня доверия к информации, а также растущая зависимость от алгоритмов платформ-агрегаторов и социальных сетей.

Особое внимание уделено стратегиям адаптации, применяемым как на глобальном уровне, так и в контексте Казахстана. Рассматриваются успешные кейсы казахстанских медиакомпаний, внедривших цифровые инновации: переход на мультимедийные форматы, интеграция редакционного контента с социальными сетями, развитие собственных мобильных приложений и внедрение гибридных бизнес-моделей, сочетающих платный доступ, рекламу и грантовое финансирование.

Автор подчеркивает значимость сохранения и укрепления доверия аудитории через прозрачную редакционную политику, фактчекинг, повышение профессиональных стандартов журналистики и активное взаимодействие с пользователями. Анализируются возможности использования инструментов аналитики больших данных (big data), персонализации новостной ленты с помощью алгоритмов машинного обучения, а также применения нейросетей для автоматизации рутинных процессов и генерации вспомогательного контента.

В работе также рассматриваются перспективы сотрудничества традиционных медиа с цифровыми платформами распространения информации, включая YouTube, Telegram, TikTok, а также агрегаторы новостей. Делается акцент на необходимости диверсификации каналов дистрибуции, формировании узнаваемого бренда и расширении мультимедийных компетенций редакций.

Статья завершается практическими рекомендациями для казахстанских медиаструктур по эффективному внедрению цифровых решений, трансформации редакционных процессов и созданию устойчивых бизнес-моделей, способных обеспечить конкурентоспособность в условиях новой цифровой реальности.

Ключевые слова: *цифровая трансформация, СМИ, мультимедиа, аналитика данных, Казахстан, доверие аудитории.*

Введение

В последние десятилетия медиапространство претерпевает радикальные изменения под влиянием цифровых технологий. Рост интернета, развитие социальных сетей, появление новых платформ распространения информации и изменение потребительских привычек коренным образом трансформируют способы создания, распространения и потребления контента. В этих условиях традиционные средства массовой информации такие как печатные издания, радио и телевидение сталкиваются с необходимостью адаптироваться к новым реалиям, чтобы сохранить актуальность и конкурентоспособность.

Цифровая трансформация затрагивает не только технологические аспекты деятельности СМИ, но и влияет на редакционные политики, бизнес-модели, способы взаимодействия с аудиторией и принципы формирования общественного дискурса. Медиакомпании вынуждены осваивать цифровые инструменты, внедрять мультимедийные форматы, использовать алгоритмические системы дистрибуции и анализировать поведение пользователей в онлайн-среде. Однако процесс цифровизации сопряжен с рядом вызовов, от снижения доверия к информации до конкуренции с децентрализованными цифровыми платформами и пользовательским контентом.

Актуальность данной темы обусловлена необходимостью научного осмысления процессов адаптации традиционных медиа в условиях цифровой трансформации, анализа успешных стратегий и выявления факторов, определяющих эффективность перехода к новым форматам. Настоящее исследование направлено на изучение ключевых направлений изменений в сфере традиционных СМИ, а также на выявление практик, позволяющих сохранять и укреплять их позиции в цифровой экосистеме.

Обзор литературы

На сегодняшний день цифровая трансформация средств массовой информации охватывает ряд ключевых направлений, каждое из которых существенно влияет на функционирование медиасреды и определяет

перспективы ее развития. Среди наиболее значимых направлений можно выделить процессы медиа-конвергенции (convergence), трансформацию и переосмысление традиционных бизнес-моделей (business model innovation), растущую роль платформ-агрегаторов, а также возрастающее влияние алгоритмических систем на производство, распространение и потребление контента.

Медиа-конвергенция представляет собой интеграцию различных видов медиа в единое цифровое пространство, где границы между печатной прессой, телевидением, радио и онлайн-ресурсами постепенно стираются. Это явление обусловлено техническим прогрессом, развитием мультимедийных платформ и стремлением аудитории к универсальному и удобному получению информации. В рамках данной тенденции редакции внедряют кросс-платформенные подходы, создают единые редакционные команды и перенастраивают процессы под мультимедийные форматы подачи материала.

Изменение бизнес-моделей является еще одним фундаментальным элементом цифровой трансформации. Традиционные формы монетизации, основанные на продаже печатных экземпляров и размещении рекламы, постепенно уступают место гибридным моделям, включающим платные подписки, нативную рекламу, краудфандинг и микротранзакции. Для выживания в условиях высокой конкуренции и изменяющегося потребительского поведения медиаорганизации вынуждены внедрять инновационные подходы, ориентированные на создание добавленной ценности для аудитории.

Особое значение приобретает **роль платформ-агрегаторов**, таких как Google News, Yandex Новости, Facebook News и др. Эти сервисы становятся основным каналом дистрибуции новостей, формируя значительную часть трафика на сайты СМИ. Однако зависимость от внешних платформ ставит перед редакциями новые вызовы: утрата прямого контакта с аудиторией, снижение брендовой узнаваемости, а также ограниченная возможность влиять на алгоритмы, определяющие приоритетность и видимость новостей.

Одним из наиболее обсуждаемых аспектов цифровой трансформации является **влияние алгоритмов и систем искусственного интеллекта** (ИИ) на процессы отбора, фильтрации и распространения информации. Исследования, проведенные Reuters Institute for the Study of Journalism [1], свидетельствуют о том, что цифровые каналы и социальные сети продолжают набирать популярность как основные источники новостного контента, особенно среди молодежной и мобильной аудитории. Одновременно с этим растет обеспокоенность пользователей по поводу прозрачности алгоритмических решений, рисков "информационных пузырей" и возможности манипулирования общественным мнением через автоматизированные рекомендации.

Ситуация в отечественном медиапространстве отражает сложную и неоднородную динамику цифровизации. В частности, **крупные федеральные и национальные медиаорганизации** демонстрируют активность в развитии цифровых компетенций, инвестируют в собственные технологические решения,

проводят обучение сотрудников и развивают мобильные платформы. В их распоряжении находятся ресурсы, позволяющие оперативно внедрять передовые технологии, анализировать поведение аудитории и адаптировать контент к индивидуальным предпочтениям пользователей.

В то же время **региональные и локальные СМИ** часто сталкиваются с ограничениями как финансового, так и кадрового характера. Это выражается в замедленном темпе цифровизации, недостаточном уровне автоматизации редакционных процессов и ограниченных возможностях по внедрению современных инструментов аналитики. Различия в уровне технической оснащенности и доступе к инновационным решениям формируют заметный цифровой разрыв внутри отрасли, что требует адресной поддержки со стороны государства и профессиональных сообществ.

Таким образом, цифровая трансформация СМИ – это не просто внедрение новых технологий, а глубинный пересмотр всех аспектов медиапроизводства: от редакционной политики до способов взаимодействия с аудиторией. Будущее медиа во многом будет определяться способностью организаций к адаптации, инновационному развитию и критическому осмыслению последствий цифровизации.

Методология

В исследовании использован комплексный качественный подход: синтез актуальной литературы, анализ открытых источников (официальные сайты медиа, публичные отчеты), а также сравнительный анализ кейсов. Оценка практик осуществлялась с точки зрения технологической готовности, контентной стратегии и моделей монетизации.

Эмпирический анализ: опыт казахстанских медиа.

Крупные медиахолдинги Казахстана демонстрируют устойчивую и последовательную цифровую активность, стремясь соответствовать новым требованиям медиапотребления и сохранить конкурентоспособность в условиях стремительно меняющейся информационной среды. Основные векторы цифровой трансформации включают в себя создание функциональных мобильных приложений, развитие оригинального видеоконтента, интеграцию прямых трансляций и интерактивных форматов в социальные сети, а также активную работу с алгоритмами цифровых платформ для расширения охвата и вовлеченности аудитории.

Одним из ярких примеров успешной цифровой адаптации является новостной портал **Tengrinews.kz** [2], который зарекомендовал себя как один из ведущих круглосуточных источников информации в Казахстане. Благодаря оперативной подаче новостей, наличию мультимедийного контента, удобным мобильным приложениям для Android и iOS, а также активному присутствию в социальных сетях, Tengrinews.kz охватывает широкую и разнообразную аудиторию, включая молодежные сегменты. Портал активно использует элементы инфографики, прямые трансляции, сторис-форматы и push-

уведомления, что позволяет ему оперативно доносить информацию до пользователей и удерживать их внимание.

Национальное информационное агентство **«Казинформ»** также демонстрирует уверенные шаги в сторону цифровизации. Помимо традиционной новостной ленты, агентство предлагает мультимедийные материалы – видео, подкасты, фотогалереи и инфографику, которые распространяются через официальный сайт и аккаунты в соцсетях. Особое внимание уделяется многоязычной подаче контента, что позволяет охватывать как казахскоязычную, так и русскоязычную аудиторию, а также международное сообщество.

Государственный телеканал **«Хабар» (Khabar Agency)** [3] успешно сочетает традиционный телевизионный охват с активным присутствием в цифровом пространстве. Помимо линейного вещания, телеканал предлагает пользователям доступ к прямым трансляциям и архивам программ через собственные онлайн-платформы, а также развивает каналы в социальных сетях (YouTube, Instagram, Facebook, TikTok и др.), адаптируя контент под формат и интересы каждой из площадок.

Важным направлением становится производство эксклюзивного видеоконтента для digital-среды, включая аналитические обзоры, короткие документальные фильмы и интервью, доступные исключительно онлайн. Кроме того, медиахолдинги все активнее применяют инструменты аналитики пользовательского поведения, что позволяет оптимизировать контентную политику и повышать вовлеченность аудитории. Использование SEO- и SMM-стратегий, регулярный мониторинг трендов и обратной связи от пользователей становятся неотъемлемой частью редакционных процессов.

Таким образом, ведущие медиакомпании Казахстана демонстрируют не просто формальную, а стратегическую цифровую трансформацию, стремясь не только сохранить позиции в новой медиасреде, но и задать стандарты для будущего развития национального медиарынка. Их примеры иллюстрируют важность комплексного подхода, сочетающего технологические инновации, гибкость форматов и ориентацию на потребности современной аудитории.

Эти примеры показывают, что национальные игроки комбинируют редакционные практики (проверка фактов, журналистская экспертиза) с оперативностью цифровых форматов, что дает им преимущество в поддержании доверия аудитории при одновременном расширении охвата.

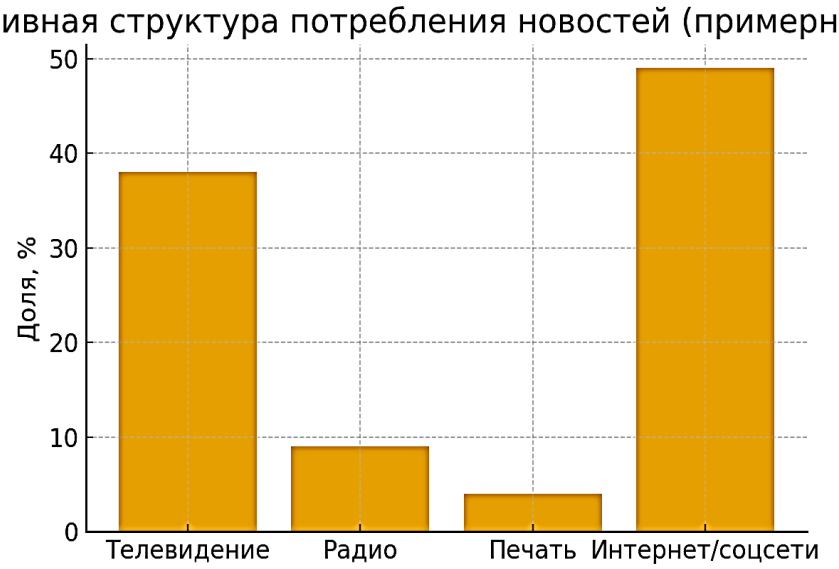
Таблица 1 – Сравнение ключевых характеристик традиционных и цифровых медиа.

Показатель	Традиционные	Цифровые	Комментарий
Охват	Локальный/национальный через эфир	Глобальный/ локальный через интернет	Цифровые платформы расширяют географию

Скорость	Зависит от печатных циклов и расписаний	В реальном времени	Ускоряет новостной цикл
Интерактивность	Ограниченная	Высокая	UGC и комментарии меняют логику
Монетизация	Реклама/тираж	Реклама/подписка/донаты	Разные модели дохода

Анализ и визуализация.

Тенденция смещения аудитории к цифровым каналам наиболее выражена у молодежи; для старших возрастных групп телевизионные и радиоканалы остаются важными. Стратегия устойчивой трансформации предполагает сочетание омниканального присутствия и разработки уникального ценностного предложения для разных сегментов. [4]

Рекомендации практикам медиа: [5]

1) формирование четкой цифровой стратегии с распределением ответственности и KPI;
2) инвестирование в обучение журналистов: мультимедиа, фактчекинг, работа с данными;
3) разработка гибридных моделей монетизации (подписка + реклама + мероприятия);
4) внедрение прозрачных стандартов и инструментов борьбы с дезинформацией;
5) налаживание партнерств с технологическими партнерами и образовательными организациями.

Заключение

Цифровая трансформация традиционных медиа в Казахстане проходит по пути адаптации лучших практик глобальной медиасферы с учетом местного контекста. Ключевыми факторами успеха являются стратегическое лидерство, инвестиции в технологии и кадры, а также уважение к стандартам журналистики. При правильной реализации цифровая трансформация позволит сохранить репутацию и расширить влияние традиционных брендов, обеспечив их устойчивость в новой медиасреде.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Reuters Institute for the Study of Journalism. Digital News Report 2023. – Oxford, 2023. – URL: https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2023

2. Tengrinews.kz. Официальный портал новостей Казахстана. – URL: https://tengrinews.kz

3. Khabar Agency. Официальный сайт телеканала Хабар. – URL: https://khabar.kz

4. ResearchGate. News consumption in cities and towns of Kazakhstan. – 2023. – URL: https://www.researchgate.net/publication/377324379

5. Вартанова Е.Л. Цифровая журналистика: вызовы и перспективы. – М.: Аспект Пресс, 2021.

УДК 008:659.113.4

ФЕЙКОВЫЕ НОВОСТИ И СОЦИАЛЬНЫЕ МАНИПУЛЯЦИИ КАК УГРОЗА ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ

ТУРТАЕВ А.К.
начальник цикла военной педагогики и психологии кафедры военной педагогики и психологии, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, магистр педагогики, полковник, г. Петропавловск. E-mail: koshanych@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается феномен фейковых новостей и дезинформации как системная угроза общественной безопасности и устойчивости современных государств. Проведен анализ психологических и технологических механизмов, определяющих эффективность информационных манипуляций. На основе анализа ряда ключевых кейсов (пандемия COVID-19, война в Украине, штурм Капитолия в США, климатический скептицизм) выявлены последствия дезинформации для доверия к общественным институтам и международной стабильности. Предложена многоуровневая система противодействия, включающая меры на государственном, корпоративном и индивидуальном уровнях. Особое внимание уделено развитию критического мышления и медиаграмотности как основным инструментам повышения устойчивости общества к информационным угрозам.*

Ключевые слова: *фейковые новости, дезинформация, пропаганда, социальные манипуляции, информационная безопасность, медиаграмотность, критическое мышление, общественное доверие, цифровая гигиена, психология влияния, поляризация общества.*

В условиях стремительной цифровизации и глобализации информационного пространства проблема распространения фейковых новостей приобрела характер одной из ключевых угроз общественной безопасности. Современные коммуникационные технологии не только ускоряют обмен информацией, но и создают благоприятные условия для масштабных манипуляций общественным сознанием. В результате формируются альтернативные реальности, подрывающие доверие к институтам государства, средствам массовой информации и науке (Lewandowsky et al., 2012; Vosoughi, Roy & Aral, 2018).

Цель настоящего исследования – провести системный анализ психологических и технологических механизмов распространения дезинформации, а также предложить комплекс мер по повышению устойчивости общества к ее воздействию. Методы исследования включают контент-анализ, сравнительный и системный подход, элементы психолого-социологического анализа.

1. Психологические и технологические механизмы эффективности дезинформации.

Психологические факторы восприятия ложной информации.

Эффективность фейковых новостей обусловлена особенностями когнитивных и эмоциональных процессов восприятия. Дезинформация апеллирует преимущественно к эмоциям – страху, гневу, чувству справедливости и принадлежности к группе. Простые и эмоционально насыщенные сообщения усваиваются быстрее, чем сложные и противоречивые факты (Pennycook & Rand, 2019).

Одним из ключевых эффектов является иллюзия понимания и контроля – вера в то, что мир управляем, а знание скрытых причин повышает статус индивида в собственной группе. Это объясняет устойчивость теорий заговора и их привлекательность для людей с низким уровнем доверия к официальным источникам.

Алгоритмические механизмы усиления дезинформации.

Социальные сети и цифровые платформы стали основным каналом распространения фейков. Алгоритмы персонализации контента формируют так называемые «информационные пузыри» и «эхо-камеры», где пользователи сталкиваются преимущественно с мнениями, совпадающими с их собственными (Pariser, 2011).

Такое информационное замыкание способствует радикализации, снижает уровень критического анализа и усиливает эффект подтверждения. Более того, взаимодействие алгоритмов с эмоциональным контентом приводит к тому, что именно дезинформация получает приоритет в распространении (Vosoughi et al., 2018).

Эрозия понятия истины и когнитивное истощение.

Современная пропаганда нередко не стремится убедить аудиторию в конкретной позиции, а направлена на подрыв доверия к самой идее объективной истины. Массированное распространение противоречивых сообщений вызывает когнитивное истощение, что приводит к отказу от анализа информации и росту доверия к простым, категоричным интерпретациям (Lewandowsky et al., 2012). Это создает условия для формирования зависимого и управляемого общественного сознания.

2. Эмпирические примеры деструктивного воздействия дезинформации.

Пандемия COVID-19 и «инфодемия».

Период пандемии стал иллюстрацией того, как фейковая информация может усугублять глобальные кризисы. Распространение теорий о происхождении вируса, отрицание эффективности вакцин и конспирологические идеи о «чипировании» привели к отказу значительной части населения от профилактических мер (UNESCO, 2020). Последствием стали рост заболеваемости, социальная поляризация и падение доверия к системе здравоохранения.

Информационные войны и конфликт в Украине.

Гибридный конфликт между Россией и Украиной показал, что информационное воздействие стало неотъемлемым элементом современных войн. Масштабные кампании дезинформации используются для легитимации агрессии, деморализации противника и дестабилизации международных отношений (European Commission, 2022).

Штурм Капитолия в США.

События 6 января 2021 года стали примером того, как ложные нарративы, распространявшиеся через социальные сети, могут привести к насильственным действиям. Многомесячное утверждение о «фальсификации выборов» подорвало доверие к демократическим институтам и спровоцировало радикализацию отдельных групп населения.

Климатический скептицизм.

Дезинформация в области климатической политики препятствует принятию решений, необходимых для устойчивого развития. Распространение утверждений о «естественном характере» изменений климата снижает общественную поддержку экологических инициатив и способствует сохранению зависимости от ископаемых источников энергии (Oreskes & Conway, 2010).

3. Последствия для глобальной стабильности и общественного доверия.

Рост дезинформации ведет к эрозии общественного доверия, снижению легитимности власти и ослаблению международных институтов. Подрыв авторитета науки, СМИ и избирательных систем способствует политической радикализации и ослаблению социальной сплоченности. На глобальном уровне это проявляется в росте конфликтности, снижении эффективности дипломатии и невозможности согласованных действий в ответ на общие угрозы — климатические, биологические и киберриски.

4. Система противодействия дезинформации

Государственный уровень.

Разработка правовых механизмов, регулирующих деятельность цифровых платформ.

Поддержка независимых средств массовой информации и повышение стандартов прозрачности.

Включение медиаграмотности в национальные образовательные программы.

Корпоративный уровень.

Повышение прозрачности алгоритмов социальных сетей.

Создание эффективных систем фактчекинга и модерации.

Поддержка научно-журналистских инициатив по верификации информации.

Индивидуальный уровень.

Формирование культуры критического мышления и цифровой гигиены.

Осознанная проверка источников информации и отказ от импульсивного распространения непроверенных данных.

Поддержание диалога между представителями различных точек зрения как способа снижения социальной поляризации.

Феномен фейковых новостей представляет собой не просто информационное искажение, а комплексную социально-психологическую угрозу, способную разрушить основы общественного доверия и стабильности. Противодействие дезинформации требует системного, междисциплинарного подхода, объединяющего усилия государства, частного сектора и гражданского общества. В условиях растущей сложности глобальной коммуникационной среды ключевым фактором устойчивости становится способность индивида к критическому восприятию информации и рациональному суждению. Развитие медиаграмотности должно рассматриваться как стратегический приоритет общественной и национальной безопасности.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. European Commission. (2022). Code of Practice on Disinformation. Brussels.
2. Lewandowsky, S., Ecker, U. K., Seifert, C. M., Schwarz, N., & Cook, J. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. Psychological Science in the Public Interest, 13(3), 106-131.
3. Oreskes, N., & Conway, E. M. (2010). Merchants of Doubt. New York: Bloomsbury Press.
4. Pariser, E. (2011). The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You. New York: Penguin Press.
5. Pennycook, G., & Rand, D. G. (2019). Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality. PNAS, 116(7), 2521-2526.
6. UNESCO. (2020). Journalism, Fake News and Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. Paris.
7. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. Science, 359(6380), 1146-1151.

REFERENCES

1. European Commission. (2022). Code of Practice on Disinformation. Brussels.
2. Lewandowsky, S., Ecker, U. K., Seifert, C. M., Schwarz, N., & Cook, J. (2012). Misinformation and its correction: Continued influence and successful debiasing. Psychological Science in the Public Interest, 13(3), 106-131.
3. Oreskes, N., & Conway, E. M. (2010). Merchants of Doubt. New York: Bloomsbury Press.
4. Pariser, E. (2011). The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You. New York: Penguin Press.

5. Pennycook, G., & Rand, D. G. (2019). Fighting misinformation on social media using crowdsourced judgments of news source quality. PNAS, 116(7), 2521-2526.

6. UNESCO. (2020). Journalism, ‘Fake News’ and Disinformation: Handbook for Journalism Education and Training. Paris.

7. Vosoughi, S., Roy, D., & Aral, S. (2018). The spread of true and false news online. Science, 359(6380), 1146-1151.

УДК 658.336

ӘСКЕРИ ОҚУ ОРЫНДАРЫНА АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ ДАМУ БАҒЫТТАРЫ

ТУРЛЫБАЕВ Р.К.
Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланы академиясының жедел өнер және моральдық-психологиялық қамтамасыз ету кафедрасының моральдық-психологиялық қамтамасыз ету циклінің аға оқытушысы, Петропавл қ. E-mail: turlybaevrustem@email.ru.

Андатпа: *Қазіргі заман талабына сай білім беру жүйесі қарқынды цифрлануда, бұл үрдіс әскери салада да маңызды рөл атқарады. Әскери жоғары оқу орындары болашақ офицерлерді тек теориялық біліммен емес, сонымен қатар заманауи технологияларды тиімді пайдалана алатын кәсіби мамандар ретінде даярлауы тиіс. Цифрлық оқыту технологиялары оқу үрдісін жеделдетіп, интерактивті әрі қолжетімді етеді, сондай-ақ күрделі әскери операцияларды модельдеуге мүмкіндік береді.*

Қазақстандағы әскери білім беру жүйесі де жаһандық трендтерге сай жаңарып, цифрлық платформаларды енгізу арқылы оқу процесінің сапасын арттыруға ұмтылуда. Бұл әсіресе қазіргі жаһандық қауіпсіздік жағдайында маңызды, себебі заманауи әскери қызметкерлер тез өзгеретін техникалық және тактикалық талаптарға икемделуі қажет.

Сондықтан, әскери оқу орындарында цифрлық оқыту технологияларын дамыту және енгізу жолдарын зерттеу – білім беру тиімділігін арттыру мен қорғаныс қабілетін күшейтуге бағытталған стратегиялық маңызды мәселе болып табылады. Бұл тақырыптың зерттелуі әскери білім беруді инновациялау, курсанттардың кәсіби дайындығын жоғары деңгейге көтеру және мемлекеттік қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін өзекті әрі қажетті.

Түйінді сөздер: *Цифрлық оқыту, әскери білім беру, әскери оқу орны, заманауи технологиялар, кәсіби дайындық, әскери курсант, цифрландыру, оқу процесі, қорғаныс қабілеті, білім беру инновациялары.*

Қазіргі кезеңдегі қарқынды технологиялық даму білім беру жүйесінің барлық саласына, соның ішінде әскери білімге де елеулі өзгерістер енгізіп отыр. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), цифрлық платформалар, виртуалды тренажерлар мен симуляциялық жүйелер секілді заманауи құралдар білім беру процесін анағұрлым тиімді әрі сапалы етуге мүмкіндік беруде. Бұл – жаһандық цифрлық трансформацияның тікелей көрінісі.

Әскери жоғары оқу орындары – ел қауіпсіздігі мен қорғаныс қабілетін қамтамасыз ететін білікті кадрларды даярлайтын маңызды құрылымдар. Сондықтан бұл саланың заманауи талаптарға сай жаңарып, цифрлық оқыту технологияларын кеңінен енгізуі – стратегиялық міндеттердің бірі. Білім

алушылар тек теориялық біліммен шектеліп қоймай, нақты практикалық жағдайларға бейімделуі, жаңа буындағы қару-жарақ пен басқару жүйелерін меңгеруі қажет. Бұл мақсатқа тек дәстүрлі оқыту әдістерімен қол жеткізу мүмкін емес.

Осы тұрғыдан алғанда, әскери оқу орындарының оқу үдерісіне цифрлық оқыту технологияларын енгізу – заман талабы. Бұл мақалада цифрлық оқыту технологияларының әскери білім беру жүйесіндегі орны, қолданыстағы тәжірибелер, оларды енгізу барысындағы қиындықтар мен болашақ даму бағыттары қарастырылады.

Мақсаты – әскери жоғары оқу орындарында цифрлық оқыту технологияларын енгізудің теориялық және практикалық негіздерін зерделеу, олардың тиімділігін бағалау және одан әрі жетілдіру жолдарын ұсыну.

Цифрлық технологиялардың маңыздылығы:

XXI ғасырдағы білім беру жүйесінің басты ерекшелігі — цифрлық форматқа көшу. Цифрлық технологиялар тек техникалық прогрестің көрінісі ғана емес, сонымен қатар оқытудың сапасын, тиімділігін және интерактивтілігін арттыратын қуатты құрал болып отыр. Әскери оқу орындары үшін бұл үрдіс ерекше мәнге ие, себебі болашақ офицерлер мен әскери мамандар тез өзгеретін ортада әрекет ете білуі, заманауи техника мен жүйелерді игере алуы тиіс.

Цифрлық технологиялар оқытушылар мен курсанттарға кез келген уақытта, кез келген жерден оқу материалдарын пайдалануға мүмкіндік береді. Электронды кітапханалар, деректер базасы, онлайн курстар мен бейнелекциялар оқу процесін анағұрлым икемді етеді.

Әр курсанттың білім деңгейі мен оқу қарқыны әртүрлі. Цифрлық платформалар (мысалы, LMS – Learning Management System) оқу материалдарын жеке қажеттіліктерге бейімдеп ұсынуға жағдай жасайды. Бұл оқытудың дербестендірілуін қамтамасыз етеді.

Мультимедиялық құралдар, анимациялар, интерактивті симуляциялар арқылы оқу материалы визуалды әрі қолжетімді түрде беріледі. Әсіресе әскери пәндерде (тактика, атыс даярлығы, радиобайланыс, т.б.) көрнекілік пен тәжірибелік моделдеу – маңызды фактор.

Цифрлық оқыту материалдарын қайта-қайта қолдануға болады. Бұл – уақыт пен материалдық ресурсты үнемдеудің тиімді жолы. Сонымен қатар, әскери жаттығуларды виртуалды ортада жасау – қауіпсіз әрі арзан балама. Цифрлық технологиялар арқылы оқу үдерісін нақты құрылымға келтіруге, күн тәртібін автоматтандыруға, оқыту нәтижелерін онлайн бақылауға болады. Бұл әскери тәртіпке сай басқару мен тиімділікті арттырады. Цифрлық оқыту технологияларын әскери жоғары оқу орындарының оқу үдерісіне енгізу соңғы онжылдықта белсенді түрде жүзеге асырылып келеді. Бұл бағыттағы тәжірибе отандық және шетелдік әскери білім беру мекемелерінде біртіндеп қалыптасып, нақты нәтижелерге қол жеткізуде.

Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрлігіне қарасты әскери жоғары оқу орындары – мысалы, Радиоэлектроника және байланыс әскери-

инженерлік институты, Құрлық әскерлері әскери институты, Әуе қорғанысы күштері әскери институты – цифрлық оқыту технологияларын оқу бағдарламаларына жүйелі түрде енгізіп келеді.

Бұл оқу орындарында:

Мультимедиялық аудиториялар, интерактивті тақталар, электронды оқулықтар кеңінен қолданылуда;

Қашықтан оқыту жүйелері (LMS платформалары) арқылы теориялық білім беру ұйымдастырылып, әсіресе пандемия кезеңінде өзектілігін дәлелдеді;

Тактикалық жаттығуларды цифрлық симуляторлар арқылы орындау тәжірибесі кеңейіп келеді.

Шетелдік тәжірибе

Көптеген алдыңғы қатарлы мемлекеттердің әскери оқу орындары – мысалы, АҚШ-тағы West Point әскери академиясы, Ұлыбританиядағы Sandhurst Royal Military Academy, Германиядағы Bundeswehr University – оқытудың заманауи цифрлық формаларын табысты қолдануда.

Бұл оқу орындарында:

Виртуалды шындық (VR) және толықтырылған шындық (AR) технологиялары арқылы күрделі әскери операцияларды модельдеу;

Киберқауіпсіздік, әскери дрондарды басқару, жаңа буын қару-жарақ жүйелерін үйрету арнайы цифрлық платформалар арқылы жүзеге асады;

Ойын технологияларына негізделген жаттығулар арқылы тактикалық ойлау мен шешім қабылдау қабілеті дамытылады.

Практикалық жетістіктер мен нәтижелер

Әскери оқу орындарындағы тәжірибе көрсеткендей, цифрлық технологияларды қолдану:

Студенттердің оқу үлгерімін арттырды;

Оқуға деген ынта мен қызығушылықты күшейтті;

Жағдайға қарай шешім қабылдау жылдамдығын дамытты;

Теориялық білімді практикалық шеберлікпен ұштастыруға мүмкіндік берді.

Қолданылатын негізгі цифрлық құралдар

Әскери жоғары оқу орындарының оқу процесінде цифрлық оқыту технологияларын табысты қолдану – нақты құралдарды дұрыс таңдау мен тиімді пайдалануға байланысты. Бұл бөлімде қазіргі кезде жиі қолданылатын және өз тиімділігін дәлелдеген негізгі цифрлық құралдар мен платформалар сипатталады.

Оқу басқару жүйелері (LMS – Learning Management Systems)

LMS платформалары оқу процесін ұйымдастыруда, материалдарды жүйелеуде және білім алушылардың үлгерімін бақылауда таптырмас құрал. Әскери оқу орындарында жиі қолданылатын платформалар:

Moodle – Ашық кодты, икемді және әскери оқу ортасына бейімделуге ыңғайлы.

Google Classroom, Canvas, Blackboard – офицерлік курстар мен теориялық пәндерге арналған қашықтан оқыту құралдары.

Бұл жүйелер арқылы:

Электронды курстар мен материалдар жүктеледі;

Тапсырмалар мен тестілер беріледі;

Үлгерім автоматты түрде бағаланады.

Қазақстандағы жағдай

Қазақстан Республикасы да цифрлық оқыту саласындағы халықаралық үрдістерді ескеріп, отандық әскери білім беру жүйесін жаңғыртып келеді.

Қол жеткізілген нәтижелер:

Елдегі әскери жоғары оқу орындарында мультимедиялық сыныптар мен симуляторлар орнатылған;

Оқу үдерісінде Moodle, Zoom, Google Meet сияқты онлайн платформалар белсенді қолданылады;

Қашықтан оқытуды ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсыныстар әзірленген.

Шектеулер мен мәселелер:

Кейбір оқу орындарында инфрақұрылым жеткіліксіз;

Оқытушылардың цифрлық құзыреттілігі біркелкі емес;

Авторлық цифрлық контентті әзірлеу әлі де баяу жүріп жатыр.

Әскери бағыттағы цифрлық платформалар жасау

Жалпыға ортақ LMS жүйелерінен бөлек, әскери пәндерге бейімделген, қауіпсіз, отандық цифрлық платформаларды әзірлеу — басты міндеттердің бірі. Бұл жүйелер:

Құпиялылық талаптарына сәйкес келуі,

Тактикалық тапсырмаларды модельдеуді қолдауы,

Командалық басқару мен логистикалық симуляцияға бейімделуі тиіс.

VR/AR және жасанды интеллект (AI) технологияларын кеңейту

Келешекте әскери оқытудың негізгі бөлігі виртуалды ортада өтетіні сөзсіз. Сондықтан:

Виртуалды әскери жаттығу полигондарын құру;

AR арқылы жабдықтарды үйрену (мысалы, қару бөлшектеу-жинау);

AI жүйелерін қолдана отырып, курсанттың үлгерімін жеке талдау мен ұсыныстар беру – маңызды бағыттар.

Оқытушылар мен курсанттар үшін мотивациялық жүйе енгізу

Цифрлық оқытуға көшу оңай процесс емес. Сондықтан:

Оқытушылар үшін цифрлық инновацияларды енгізу бойынша рейтинг пен сыйақы жүйесін қалыптастыру;

Курсанттар үшін интерактивті оқытуға қатысқаны үшін бонустар мен марапат жүйесін енгізу ұсынылады.

Халықаралық тәжірибе мен серіктестік

Халықаралық әскери оқу орындарымен бірлескен онлайн курстар, цифрлық симуляция жобалары, бірлескен зертханалар ұйымдастыру;

НАТО, ОДКБ сияқты ұйымдардың цифрлық оқыту стандарттарын зерттеу мен бейімдеу.

Қазіргі жаһандық технологиялық даму кезеңінде әскери білім беру жүйесін цифрландыру – стратегиялық маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Әскери жоғары оқу орындарына арналған цифрлық оқыту технологиялары оқу үрдісін тиімді, қолжетімді және заман талабына сай ете отырып, офицерлердің кәсіби даярлығын жоғарылатуға мүмкіндік береді.

Мақалада цифрлық технологиялардың оқытудың сапасын арттырудағы маңыздылығы, олардың әскери оқу орындарындағы қолдану тәжірибесі, қолданылатын негізгі құралдар мен платформалар қарастырылды. Сонымен қатар, әлемдік тәжірибе мен отандық жағдай салыстырылып, енгізу барысында кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары талданды.

Болашақ даму бағыттары ретінде кешенді цифрландыру стратегиясын әзірлеу, әскери бағыттағы цифрлық платформалар мен виртуалды тренажерларды кеңейту, оқытушылар мен курсанттардың мотивациясын арттыру, сондай-ақ халықаралық ынтымақтастықты нығайту ұсынылды.

Осылайша, цифрлық оқыту технологияларын кеңінен енгізу мен дамыту әскери білім берудің сапасын жаңа деңгейге көтеріп, Қазақстанның қорғаныс қабілетін арттыруға елеулі үлес қосатынына сенім мол.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Абдуалиев Б.Ж. Әскери білім берудегі цифрлық технологиялар. Алматы: Қорғаныс министрлігінің баспа үйі, 2021.

2. Айдарбеков Т.С., & Мұқанов, Е.Б. «Цифрлық оқыту жүйелерін әскери оқу орындарында енгізудің мәселелері». *Қазақстан әскери журналы*, 2020. – 2(45). – С. 34-42.

3. Бейсенбаев А.Ж. Әскери жоғары оқу орындарында заманауи оқыту технологиялары. Астана: Жоғары әскери оқу орнының баспасы, 2019.

4. Clark R.C., & Mayer R.E. E-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning. San Francisco: Pfeiffer, 2019.

5. Gredler M.E. Learning and Instruction: Theory into Practice. Upper Saddle River, NJ: Pearson Education, 2009.

6. Kapp K.M. The Gamification of Learning and Instruction: Game-based Methods and Strategies for Training and Education. San Francisco: Pfeiffer, 2012.

7. NATO Standardization Office. STANAG 4586: UAV Control System Architecture. Brussels: NATO, 2021.

8. West Point Academy. Digital Learning Initiatives in Military Education, 2022. – Retrieved from https://www.westpoint.edu

9. Zhang D., & Nunamaker, J.F. Jr. «Powering e-learning in the new millennium: An overview of e-learning and enabling technology». Information Systems Frontiers, 2003. – 5(2). – P. 207-218.

10. Қазақстан Республикасының Қорғаныс министрлігінің ресми сайты, Әскери білім беру жүйесінің цифрландыру стратегиясы, 2023. Retrieved from https://www.mod.gov.kz

REFERENCES

1. Abdualiyev B. Zh. Digital technologies in military education. Almaty: publishing house of the Ministry of Defense, 2021.

2.Aidarbekov, T. S. And Mukanov, E. B. (2020). «Problems of introducing a digital training system in military educational institutions». Kazakhstan military journal, 2020. –2 (45). – S. 34-42.

3.Beisenbayev, A. Zh. (2019). Modern technologies of training in military universities, 2019. – Astana: publishing house of the higher military educational institution.

4.Clark R. S. and Mayer R. E. The science of e-learning and learning: proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning, 2016. – San Francisco: Pfeiffer.

5. Gredler, Doctor Of Medical Sciences. Teaching and learning: theory to practice. Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Education, 2009.

6. Kapp K. M. The gamification of teaching and learning: game-based methods and strategies for teaching and education. San Francisco: Pfeiffer, 2012.

7. NATO standardization Office. STANAG 4586: the architecture of the UAV system. Brussels: NATO, 2021.

8.West Point Academy. Digital learning initiatives in military education. 2022. – Received https://www.westpoint.edu

9. Zhang D. and Nanameker Jr. F. (2003). «Powering e-learning in the new millennium: an overview of e-learning and the inclusion of technology». Frontiers Of Information Systems, 2003. – 5 (2). – P. 207-218.

10. Official website of the Ministry of Defense of the Republic of Kazakhstan. Strategy for digitalization of the military education system, 2023. – Received https://www.mod.gov.kz

ТЕХНОЛОГИИ ЦИФРОВОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ВОЕННЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ: ОПЫТ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ

ТУРЛЫБАЕВ Р.К.

старший преподаватель цикла морально-психологического обеспечения кафедры оперативного искусства и морально-психологического обеспечения Академии Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск E-mail: turlybaevrustem@email.ru.

Аннотация: *Современная система образования интенсивно оцифровывается, эта тенденция играет важную роль и в военной сфере. Военные вузы должны готовить будущих офицеров не только с*

теоретическими знаниями, но и как профессионалов, способных эффективно использовать современные технологии. Технологии цифрового обучения ускоряют учебный процесс, делают его более интерактивным и доступным, а также позволяют моделировать сложные военные операции.

Система военного образования в Казахстане также обновляется в соответствии с глобальными трендами и стремится повысить качество учебного процесса за счет внедрения цифровых платформ. Это особенно важно в современных условиях глобальной безопасности, поскольку современным военнослужащим необходимо адаптироваться к быстро меняющимся техническим и тактическим требованиям.

Поэтому изучение путей развития и внедрения технологий цифрового обучения в военных учебных заведениях является стратегически важным вопросом, направленным на повышение эффективности образования и усиление обороноспособности. Изучение данной темы актуально и необходимо для инноваций в военном образовании, повышения профессиональной подготовки курсантов на высокий уровень и обеспечения государственной безопасности.

Ключевые слова: *цифровое обучение, военное образование, военное учебное заведение, современные технологии, профессиональная подготовка, военный курсант, цифровизация, учебный процесс, обороноспособность, образовательные инновации.*

DIGITAL TRAINING TECHNOLOGIES FOR MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS: PRACTICE AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

TURLYBAEV R. K.
lecturer of the magistracy of the Academy of the National Guard Of The Republic of Kazakhstan, Lieutenant Colonel, Petropavlovsk, turlybaevrustem@email.ru.

Abstract: *The modern education system is rapidly digitizing, and this trend also plays an important role in the military sphere. Military universities should train future officers not only with theoretical knowledge, but also as professionals who can effectively use modern technologies. Digital learning technologies will speed up the learning process, make it more interactive and accessible, as well as simulate complex military operations.*

The military education system in Kazakhstan is also updated in accordance with global trends and seeks to improve the quality of the educational process through the introduction of digital platforms. This is especially important in the context of modern global security, because modern military personnel need to adapt to rapidly changing technical and tactical requirements.

Therefore, the study of ways to develop and implement digital learning technologies in military educational institutions is a strategically important issue aimed at improving the effectiveness of education and strengthening defense

capability. The study of this topic is relevant and necessary for the innovation of military education, raising the professional training of cadets to a higher level and ensuring state security.

Key word: *digital training, military education, military educational institution, modern technologies, professional training, military cadet, digitalization, educational process, defense capability, educational innovations.*

УДК 658.336

ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІН АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРҒА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛҒА ДАЯРЛЫҒЫН ЖЕТІЛДІРУ

Қ.Қ. ТЫНДЫБАЕВ
Қазақстан Республикасы ІІМ М. Есболатов атындағы Алматы академиясы Кәсіби даярлық факультеті Жедел-іздестіру қызметі кафедрасының доценті полиция подполковнигі, Алматы қ.

Аннотация: *Қазақстанда ақпараттық технологияларды пайдалана отырып жасалатын қылмыстардың қарастырылып, олардың түрлері және негізгі мәселелер көтеріледі. Жоғары оқу орындарында киберқылмысқа қарсы іс-қимыл мамандарын даярлаудағы жұмыс, мамандардың тапшылығы мен тәжірибелік сабақтар қажетті мен жабдықтар мәселесі талқыланған. Сонымен қатар ақпараттық технологияларды пайдалана отырып жасалатын қылмыстарға қарсы іс-қимыл бойынша әрекеттер ұсынылады.*

Түйін сөздер: *ақпараттық технология, қылмыс, кибер қылмыс, хакер, фишинг.*

Ресми статистикалық деректер көрсетіп отырғандай, Қазақстанда жыл сайын ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, іс-әрекеттер саны артып келеді. Атап айтқанда, қазіргі уақытта ақпараттық технологиялар саласындағы қылмыс түрлері сапалы түрде өзгеріп отырады және үнемі дамып, жоғары ұйымдасқан және күрделі бола бастайды. Қазақстанда ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы: хакерлік; деректерді заңсыз алу (ақпараттық тыңшылық); азаматтардың төлем (есеп айырысу) карталарынан және шоттарынан бөтен мүлікті ұрлау; есірткі, қару-жарақ, адамдар саудасы жүргізіледі; экстремистік әдебиет таратылады, лаңкестік топтардың жаңа мүшелері тартылады; порнография, оның ішінде балалар порнографиясы таратылады; заңсыз құмар ойындар және онлайн ойындар өткізіледі; ұялы байланысты, сондай-ақ IP-телефония құралдарын пайдаланатын алаяқтықтар; жеке деректерді үлкен көлемде ұрлау және оларды сату және ақпараттық технологияларды пайдалана отырып жасалатын басқа да қылмыстар. Қазіргі таңда компьютерлік алаяқтықтың өзекті түрі – фишинг қарқын алуда. Оның мәні киберқылмыскерлер компьютерлік технологиялар арқылы қарапайым адамдардың деректерін иемденуге тырысады және осы деректерді қолдана отырып, олардың қаражатын, соның ішінде қаржыларын да қолды етеді. Мұндай іс-әрекеттер қазақстандық қоғамның дамуына да, қоғамдағы өркениетті қатынастардың дамуына да, ақпараттық желілердің дамуына да ықпал ете алмайтын сияқты. Өйткені, кез-келген технологияны конструктивті және

конструктивті емес технологиялар үшін де қолдануға болады. Бұл мақсаттар деструктивті болған кезде, құқық қорғау органдары, біздің ойымызша, осындай бұзушылықтармен күресу үшін тиімді дайындық деңгейіне ие болуы керек. Есептеу, табу, анықтау жеткіліксіз деп санаймыз, кінәліні қылмыстық жауапкершілікке тарту мүмкіндігі болуы керек. Осыған байланысты, ең бастысы, анонимділік жазасыздықтың елесін тудырып қана қоймай, құқық қорғау органдары қылмыскерді әшкерелеу үшін жеткілікті құқықтық, ұйымдастырушылық және ең алдымен кадрлық негіз алады. Ақпараттық технологиялар саласындағы қылмыстарға табысты қарсы іс-қимыл жасау мақсатында сапалы және қазіргі заманғы құқықтық базаның болуы қажетті, бірақ жеткіліксіз шарт болып табылады. Қабылданатын нормаларды табысты орындаудың негізі және ақпараттық қауіпсіздік саласындағы мемлекеттік саясатты іске асырудың кепілі осы салада «серпінді» нәтижелерді қамтамасыз ететін тиісті кадрларды оқыту және тәрбиелеу болып табылады.

Киберқылмыспен табысты күрестің негізі ретінде ақпараттық қауіпсіздік технологияларын оқыту. Қазақстанда жаңа кибершабуылдарға дер кезінде ден қою мақсатында құқық қорғау органдары Интернет желісінде қалыптасқан ахуалға мониторинг жүргізуге, қызметкерлердің біліктілігін арттыруға, олардың қызметін әдістемелік қамтамасыз етуге бағытталған. Киберқылмыстарға қарсы іс-қимыл саласындағы мәселелердің қазіргі көрінісі құқық қорғау органдарында жоғары технологиялар саласындағы білікті мамандарды даярлаудың өткір қажеттілігін көрсетеді. Қазіргі уақытта ақпараттық технологияларды пайдалана отырып жасалатын қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл саласында мамандарды даярлау және оқыту қажеттілігі жетілуде.

Осы бағытта ұсынылған шаралардың бірі ретінде – кибертергеуші немесе киберкриминалист жаңа мамандықты ашу болып табылады. Бұл жағдай кибертергеуші – пән аралық білімі бар мамандығын танымал ету қажеттілігін өзектендіреді, яғни тергеу органдарындағы жұмыс тәжірибесі криминалист пен ақпаратты қорғау саласындағы маманның дағдыларымен ұштастырылуы тиіс.

Мысал ретінде ақпараттық технологиялар және киберқауіпсіздік кафедрасы және киберқылмысқа қарсы іс-қимыл мамандарын даярлау орталығы жұмыс істейтін Қазақстан Республикасы ІІМ Мақан Есбулатов атындағы Алматы академиясын айтуға болады. Аталған кафедра орталықпен бірлесіп, Қазақстан Республикасы ІІО-ның жұмыс істеп жүрген қызметкерлерін бастапқы даярлау, біліктілігін арттыру және қайта даярлау тыңдаушылары үшін сабақтар өткізеді. Жүйелі түрде ғылыми-тәжірибелік конференциялар ұйымдастырылады, ішкі істер органдары қызметіндегі ақпараттық қауіпсіздікке арналған әдістемелік нұсқаулар, қор дәрістері, мақалалар әзірлейді. Нәтиже ретінде инновациялық әзірлемелерді жан-жақты зерттеу болып табылады, мамандарды даярлау сапасы артады, ақпараттық ортадағы алаяқтық қатерлеріне қарсы тұру үшін олардың әлеуеті артып отырады.

Сонымен бір мезгілде Қазақстан Республикасы ІІМ жүйесінің ведомстволық білім беру мекемелерінде осындай мамандықтардың жаппай

тапшылығы байқалады. Оған қоса, пәндер тек теориялық және гуманитарлық сипатта болады, өйткені жоғары оқу орындарында тәжірибелік сабақтар үшін қажетті жабдықтар жоқ.

Мамандарды даярлау кезінде компьютерлік криминалистиканы (форензиканы) енгізу, цифрлық дәлелдемелерді жинау әдістеріне, криминалистикалық талдау және алыс соңғы нүктелерде жедел зерттеулер жүргізу үшін ірі бағдарламалық жобалардың (фреймворктердің) әр-түрлі компоненттерін әзірлеуді және біріктіруді жеңілдететін бағдарламалық қамтылымды зерделеуге, желілік өзара іс-қимылды талдауға, операциялық жүйелердің зерттелетін бейнелерінен ақпарат алу құралдарына, қатты дискілерге және энергияға тәуелді жадқа, ақпаратты машиналық тасығыштарды зерттеу құралдарына және сандық құрылғылар мен сол сияқты элементтерге назар аудару қажет. Ақпараттық технологияларды қолдана отырып, қылмыстарды ашу мен тергеудің теориялық аспектілері зерттелуі керек. Алайда, теорияға сәйкес тәжірибелік іс-әрекеттен басым болмауы керек, оның барысында нақты істерді ашуға қажетті дағдылар қалыптасады. Әрбір теориялық сабақ киберқылмыстарды жасау тәсілдерін және оларды нақты мысалдармен ашу әдістерін талдаумен қатар жүруі керек.

Жоғарыда баяндаманы негізге ала отырып, құқық қорғау органдары қызметкерлерінің ақпараттық технологияларды пайдалана отырып жасалатын қылмыстарға қарсы іс-қимыл бойынша даярлығын жетілдіру жөніндегі басым бағыттарды тұжырымдауға болады:

1. Ішкі істер органдарының қызметіндегі ақпараттық қауіпсіздік технологиялары бойынша ғылыми-тәжірибелік конференцияларды жүйелі түрде өткізу;

2. Киберқылмыстарды ашуда, тергеуде және компьютерлік сараптамаларды жүзеге асыруда практикалық тәжірибесі бар КПБ ККК бөлімшелерінің қызметкерлерін, тергеушілерді, сарапшыларды оқытушы ретінде өткізілетін сабақтарға тарту;

3. «Ақпараттық қауіпсіздік және қылмысқа қарсы күресте ақпараттық технологияларды қолдану», «Ақпараттық қауіпсіздік және заңтану бойынша ақпараттық технологияларды қолдану», «Ақпаратты қорғау», «Компьютерлік ақпарат және жоғары технологиялар саласындағы қылмыстарды тергеу» бойынша арнайы пәндерді енгізу;

4. Физикалық, аппараттық, бағдарламалық және криптографиялық деңгейдегі киберқылмыстардың ерекшеліктерін ескере отырып, тәжірибелік сабақтарды ұйымдастыру. Компьютерлік криминалистиканы (форензиканы), сандық дәлелдемелерді жинау әдістерін, криминалистикалық талдау үшін шеңберлерді және қашықтағы соңғы нүктелерде жедел зерттеулер жүргізуді және т.б. зерттеу;

5. Ақпараттық технологияларды (кибершабуылдар, қаржылық киберқылмыс, жезөкшеліктен кіріс алу үшін киберкеңістікті пайдалану, порнографиялық контенттерді сату, сондай-ақ педофилияға байланысты

қызметтер және т.б.) пайдалану арқылы жасалатын қылмыстарды ашу және тергеу алгоритмдерін ашатын өзекті әдістемелік ұсынымдарды, бейнефильмдерді қалыптастыру және дайындау;

6. Материалдық-техникалық базаны жаңғырту, зертханалар-полигонын құру, көрнекі тәжірибелік сабақтарды өткізу үшін қажетті жабдықтарды сатып алуды жүзеге асыру;

7. кибертергеуші немесе киберкриминалист - мамандықтарын енгізу.

Қорытындылай келе, ақпараттық технологияларды қолдана отырып жасалған қылмыстарға сәтті қарсы тұру үшін құқық қорғау органдары қазіргі жағдайда жұмыс істей алатын және ақпараттық салада әлемде туындайтын жаңа қауіп-қатерлерге жауап беретін кадрларды дайындауы (қайта даярлау) қажет деп санаймыз. Сонымен қатар, құқық қорғау органдарында, оның ішінде осы салада мамандар даярлайтын оқу орындарында қылмыскерлерді сандық тергеу мен ұстауды одан әрі үйрену үшін техникалық және бағдарламалық құралдар болуы керек. Мұның бәрі, әрине мемлекет тарапынан ғана емес, сонымен қатар өз қызметінде ақпараттық технологияларды, атап айтқанда, көбінесе ақпараттық қылмыскерлердің құрбанына айналатын банк секторлары мен бизнес-құрылымдарды пайдалануға мүдделі басқа да тараптардан да тиісті қаржыландыруды талап етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Бородкина, Т. Н. Киберпреступления: понятие, содержание и меры противодействия / Т. Н. Бородкина, А. В. Павлюк // Социально-политические науки. – 2018. – № 1. – С. 135-137.

2. Калиниченко, И. А. Начинаем с разборки «железа» / И. А. Калиниченко // Полиция России. – 2017. – № 8. – С. 18-20.

3. Кириченко, Ю. Н. Правовая дефиниция участников уголовного процесса при производстве осмотра трупа: пути совершенствования законодательства / Ю. Н. Кириченко, Е. А. Семенов // Известия юго-западного государственного университета. Серия: История и право. – 2014. – № 3. – С. 90-93.

4. Несмеянов, А. А. Основные проблемы борьбы с преступлениями в сфере высоких технологий / А. А. Несмеянов // Вестник Восточно-Сибирского института МВД России. – 2014. – № 3. – С. 30-35. Противодействие преступности. Правовая парадигма. – 2020. – Т. 19. – № 2.

5. Подготовка сотрудников органов внутренних дел к действиям по задержанию преступника в условиях ограниченного пространства: учеб. пособие / А. А. Тарасенко, П. Н. Войнов, Ю. Н. Кириченко. – Курск: ООО «ТОП», 2018. – 70 с.

6. Правовые и тактические особенности деятельности сотрудников органов внутренних дел Российской Федерации при задержании правонарушителей: учеб. пособие / Ю. Н. Кириченко, А. А. Устинов, М. Ю. Полушкин. – Белгород: Изд-во БелЮИ МВД РФ им. И.Д. Путилина, 2019. – 107 с.

7. Смирнов, И. В. Партнерство Сбербанка и Университета МВД в борьбе с киберпреступностью / И. В. Смирнов // Вестник экономической безопасности. – 2018. – № 3. – С. 200-203.

8. Хачатурова, С. С. Киберпреступления в информационном обществе / С. С. Хачатурова // Проблемы науки. – 2016. – № 11 (53). – С. 99-100.

REFERENCES

1. Borodkina, T. N. Kiberprestupleniya: ponyatie, soderzhanie i mery protivodeistviya / T. N. Borodkina, A. V. Pavlyuk // Sotsial'no-politicheskie nauki. – 2018. – № 1. – S. 135-137.

2. Kalinichenko, I. A. Nachinaem s razborki «zhelezA» / I. A. Kalinichenko // Politsiya Rossii. – 2017. – № 8. – S. 18-20.

3. Kirichenko, YU. N. Pravovaya definitsiya uchastnikov ugolovnogo protsessa pri proizvodstve osmotra trupa: puti sovershenstvovaniya zakonodatel'stva / YU. N. Kirichenko, E. A. Semenov // Izvestiya yugo-zapadnogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Istoriya i pravo. – 2014. – № 3. – S. 90-93.

4. Nesmeyanov, A. A. Osnovnye problemy bor'by s prestupleniyami v sfere vysokikh tekhnologii / A. A. Nesmeyanov // Vestnik Vostochno-Sibirskogo instituta MVD Rossii. – 2014. – № 3. – S. 30–35. Protivodeistvie prestupnosti. Pravovaya paradigma. – 2020. – T. 19. – № 2.

5. Podgotovka sotrudnikov organov vnutrennikh del k deistviyam po zaderzhaniyu prestupnika v usloviyakh ogranichennogo prostranstva: ucheb. posobie / A. A. Tarasenko, P. N. Voinov, YU. N. Kirichenko. – Kursk: OOO «TOP», 2018. – 70 s.

6. Pravovye i takticheskie osobennosti deyatel'nosti sotrudnikov organov vnutrennikh del Rossiiskoi Federatsii pri zaderzhanii pravonarushitelei: ucheb. posobie / YU. N. Kirichenko, A. A. Ustinov, M. YU. Polushkin. – Belgorod: Izd-vo BeLYUI MVD RF im. I.D. Putilina, 2019. – 107 s.

7. Smirnov, I. V. Partnerstvo Sberbanka i Universiteta MVD v bor'be s kiberprestupnost'yu / I. V. Smirnov // Vestnik ehkonomicheskoi bezopasnosti. – 2018. – № 3. – S. 200-203.

8. Khachaturova, S. S. Kiberprestupleniya v informatsionnom obshchestve / S. S. Khachaturova // Problemy nauki. – 2016. – № 11 (53). – S. 99-100.

УГОЛОВНЫЕ ДЕЛА, СОВЕРШЕННЫЕ С ПРИМЕНЕНИЕМ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ СОТРУДНИКАМИ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ К ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ПРАВОНАРУШЕНИЯМ

ТЫНДЫБАЕВ К.К.

Алматинская академия МВД Республики Казахстан им. М. Есбулатова факультет профессиональной подготовки доцент кафедры оперативно-розыскной деятельности подполковник полиции, г.Алматы.

Аннотация: *рассматриваются и поднимаются основные вопросы преступлений, совершаемых в Казахстане с использованием информационных технологий. Обсуждены вопросы работы по подготовке специалистов по противодействию киберпреступности в вузах, дефицита специалистов и необходимого оборудования практических занятий. Также предлагаются действия по противодействию преступлениям, совершаемым с использованием информационных технологий.*

Ключевые слова: *информационные технологии, преступность, киберпреступность, хакер, фишинг.*

CRIMINAL CASES COMMITTED USING INFORMATION TECHNOLOGY BY LAW ENFORCEMENT OFFICERS IMPROVING PREPAREDNESS TO COMBAT CRIME

TYNDYBAEV K.K.
Almaty Academy of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan named after M. Esbulatov, Faculty of Professional Training Associate Professor of the Department of Operational and Investigative Activities, Police Lieutenant Colonel, Almaty city.

Abstract: *This article examines and addresses key issues related to crimes committed in Kazakhstan using information technology. Issues related to training specialists to combat cybercrime at universities, the shortage of specialists, and the necessary equipment for practical training are discussed. Actions to combat crimes committed using information technology are also proposed.*

Key words: *information technology, crime, cybercrime, hacker, phishing.*

УДК 32

КӨЛІК ҚҰРАЛЫНЫҢ ЖҮРГІЗУШІСІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ЭЛЕКТРОНДЫҚ ЖҮЙЕЛЕРІ, БОЛАШАҚТА ҚОЗҒАЛЫС ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТЕДІ

ШАЯХМЕТОВ К.С.[1], АХМЕТЖАНОВ А.С.[2]

[1] педагогика магистрі, подполковник, техникалық қамтамасыз ету кафедрасының оқытушысы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Петропавл қ. E-mail: Arhangel-kz-777@mail.ru;

[2] техникалық қамтамасыз ету бастығы, Қазақстан Республикасы Ұлттық ұлан академиясы, Ұлттық қауіпсіздік және әскери істер магистрі, полковник.

Андатпа: *ғылыми мақалада жүргізушілерді оқыту әдістемесіне талдау жасалды.*

Түйінді сөздер: *кәсіби қызмет, жарамдылық, өзектілік, кеңістік, құзыреттілік.*

Жол қозғалысы қауіпсіздігі жағдайында автомобиль тасымалдарының көлемін ұлғайту автомобиль көлігінің негізгі міндеті болып табылады. Бұл жағдайда адам факторы өте маңызды. Статистикалық мәліметтерге сәйкес, жол-көлік оқиғаларының (ЖКО) 70-80%-ы жүргізушілердің қателіктерінен болады.

Жүргізушінің кәсіби қызметі өзара байланысты екі талаппен бағаланады. Біріншіден, жүргізуші тиімді жұмыс істеуі керек, яғни көлік құралының пайдалану қасиеттерін пайдаланып, жолаушыларды немесе жүктерді тасымалдау міндеттерін тез орындауы керек. Екіншіден, сонымен бірге ол қозғалыс қауіпсіздігінің талаптарын бұзбауы керек, яғни.сенімді жұмыс істеу. Қарапайым жол жағдайында, көлік қозғалысына кедергі болмаған кезде, көптеген жүргізушілер тез, тиімді және сенімді жұмыс істей алады. Қиын жағдайларда жеткілікті сенімділігімен ерекшеленетін жүргізушілер ғана тиімді жұмыс істей алады.

Жүргізушінің сенімділігі оның кәсіби жарамдылығына, дайындығына және жұмысына байланысты. Жарамдылық жүргізушінің денсаулық жағдайына, оның психофизиологиялық және жеке ерекшеліктеріне байланысты. Дайындық жүргізушінің арнайы білімі мен дағдыларының болуымен анықталады. Жүргізушінің өнімділігі-бұл жұмысты сапалы және жоғары өнімділікпен орындауға мүмкіндік беретін жағдай [1]. Пайдаланылатын автомобильдер санының қарқынды өсуі жүргізушілерді даярлау жүйесін пропорционалды дамыту қажеттілігін туғызады. Сандық тұрғыдан алғанда, бұл мәселе қазіргі уақытта сәтті шешілуде.

Елімізде жыл сайын шамамен 2 млн.адам оқудан өтіп, жүргізуші куәлігін алады. Алайда, процестің осындай жаппай болуымен дайындық сапасы жиі жоғалады. Осыған байланысты жүргізушілердің едәуір бөлігі жүргізуші куәлігін

алғаннан кейін — жол қозғалысы процесінде Өзін-өзі оқытады және "аяқтайды", бұл қозғалыс қауіпсіздігін қамтамасыз ету мәселесін шешуді қиындатады. Бұл мәселені ойдағыдай шешу тренажерларда, автодромдарда, күрделі жол жағдайларында оқытудың заманауи әдістемелерін пайдалану кезінде жүргізуді оқыту процесін қарқындатуға мүмкіндік беретін техникалық оқыту құралдарын пайдалану кезінде мүмкін болады. Автокөлік құралдарын пайдалану қазіргі заманғы жүргізушілерді даярлаудың ажырамас элементіне айналды.

Автотренажерлер оқушы мен нұсқаушыға қауіп төндірмей, оқу жағдайларын нақты жағдайға жақындатуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, олар студенттердің әрқайсысына жеке көзқараспен қарауға мүмкіндік береді және оларды нақты орындауға қол жеткізе отырып, жеке көлік жүргізу операцияларын бірнеше рет қайталауға мүмкіндік береді.

Автотренажерлерді пайдалана отырып, күрделі жүргізу процесін жеке элементтерге бөлуге және автодромда және жолда жұмыс істеу қаупі бар төтенше жағдайларды қайталауға, сондай-ақ жүргізушіні оқыту шығындарын азайтуға болады. Тренажерлік дайындық кезеңінің негізгі міндеті-оқушыда қауіпсіз жағдайда автокөлікті басқарудың және қозғалыс ортасын қабылдаудың қарапайым бастапқы визуалды-моторлық дағдыларын дамыту. Сондықтан автотренажерларда оқыту кезінде жүргізушілерді даярлаудың келесі кезеңдерінде егжей-тегжейлі пысықталатын автокөлікті басқарудың негізгі, негізгі дағдылары үйренеді. Автотренажерде оқылатын оқу материалының көлемі мен әртүрлілігі өте үлкен, сондықтан олар оны кезең-кезеңімен, келесі тәртіппен игереді: бірінші кезеңде автомобильдің басқару органдарының, дабыл аспаптарының және автомобиль кабинасында (тренажерде)орналасқан Бақылау - өлшеу аспаптарының мақсаты мен орналасуы туралы білім алынады және бекітіледі; екінші кезеңде болашақ жүргізуші жүргізушінің жұмыс орнында дұрыс орналасуымен, орындықты, артқы көрініс айналарын реттеу әдістерімен, руль дөңгелегіндегі қолдар мен басқару педальдарындағы аяқтардың дұрыс орналасуымен танысады; үшінші кезеңде олар автомобильдің басқару органдарының әрекеттерімен таныстырады; төртінші кезеңде-автомобильдің басқару органдарын қозғалтқышты іске қосуға дайындау әдістерімен, оны іске қосудың өзі, көлікті орнынан тигізу, оның қозғалысы мен тоқтауы, сондай-ақ маневр жасаудың негізгі тәсілдері [2].

Тренажерлар екі негізгі функцияны орындайды. Біріншіден, олар еліктейтін кейбір нақты жүйе ұсынатын ақпаратқа ұқсас ақпарат беру міндеті. Тренажер жүйенің функционалдық сипаттамаларын, сондай-ақ оператор енгізетін тиісті сыртқы жағдайлар мен кіріс басқару әсерлерінің әсерін көрсететін ақпаратты сақтайды, өңдейді және көрсетеді. Екіншіден, тренажерлер операторларды оқыту мен оқытуды қамтамасыз ету бойынша олардың мүмкіндіктерін жақсартатын және кеңейтетін арнайы құралдармен жабдықталған, бұл нақты жүйеде жұмыс істеу кезінде олардың қызметіне тікелей әсер етеді. Көптеген жаттығу құралдары имитаторлармен ортақ, бірақ басқа мақсаттарға қызмет етеді. Жаттығу құралдарының жіктелуі белгілі бір

дәрежеде субъективті болса да, ол көптеген күрделі дағдыларды тиімді оқыту үшін қажет жабдық түрлерін жүйелеу үшін пайдалы. Имитациялық жабдықтың ең көп таралған екі түрі-сәйкесінше процедуралық және жүйелік тренажерлер.

Жаттығу құралдарының иерархиясындағы төменгі деңгейдегі құрылғылардың бірі-процедуралық тренажер. Онда негізгі процедуралық басқару элементтері басқару функциясымен тікелей байланысты индикатор арқылы шығарылатын ақпаратта көрініс табуы үшін жеткілікті ақпарат бар. Алайда, мұндай тренажерде ақпарат оператордың жүйенің жұмысындағы немесе оны тексеру барысында негізгі процедуралық қадамдарды бақылау және зерттеу үшін қажет көлемде ғана беріледі.

Жүйелік тренажерлер – бұл имитациялық деңгей мағынасында жетілдірілген құрылғылар, бірақ олар ең маңызды, қиын немесе уақытты қажет ететін оқу мақсаттарымен байланысты белгілі бір ішкі жүйеге қатысты мәселелерді шешеді. Тренажерлер нақты жүйені оқу мақсаттары үшін пайдалану тиімсіз, қымбат, қауіпті, ыңғайсыз немесе мүмкін емес бизнес болып табылатын кез келген жерде қолданылады. Ұшу шеберлігін үйрету мақсатында әртүрлі заманауи тренажер техникасы құрылды, бірақ ұқсас кешендер басқа салаларда да жаттығу құралдары ретінде кеңінен қолданылды. Қазіргі заманғы авиациялық тренажер техникасының пайда болуына ынталандыру ұшу аппараттарын пайдалану арқылы оқытудың жоғары құны болды, бірақ негізгі ынталандыру тікелей нақты ұшуда оқытудың қолайсыздығы және ұшақтың күрделі дағдыларды үйрету үшін өте ыңғайсыз жаттығу құралы болып табылатындығы болды.

Тренажерлер жердегі көлік жүргізушілерін даярлау үшін көптеген оқу бағдарламаларында қолданылады. Мысалы, «Логос» өндірістік фирмасы компьютерленген тренажерлер нарығындағы ең танымал отандық компаниялардың бірі болып табылады. Осы кәсіпорын шығаратын КАМАЗ 4350/5350 жүк көлігінің тренажері әртүрлі ландшафт пен ауа-райында, сондай-ақ қалалық қозғалыс жағдайында көлік жүргізу әдістерін үйретуге және жетілдіруге арналған. Жүргізу тренажері-нұсқаушы модулі мен жүргізуші модулін қамтитын оқу-жаттығу бағдарламалық-аппараттық кешені.

Динамикалық электромеханикалық платформадағы КАМАЗ 4350/5350 тренажері. Тренажердің айрықша сипаттамалары: жүргізушінің бақылау нүктесінің қозғалысын ескере отырып, кабинаның кескінін қалыптастыру үшін жүргізушінің басының орнын анықтау жүйесінің болуы – жүргізушінің позициясы өзгерген кезде нақты машинадағыдай дисплей ортасы өзгереді; Мәскеу қаласының жол желісі фрагменттерінің үш өлшемді моделін модельдеу; ауыспалы тығыздықтағы көлік ағынын имитациялау. оқу тапсырмаларын бірлесіп өңдеу үшін бірнеше машиналарды жергілікті компьютерлік желіге біріктіруге болады. Нұсқаушының бір модулінен бірнеше тренажерлерді басқаруға болады. 3/6 дәрежелі динамикалық платформаның жетегі-электромеханикалық, кабинаға динамикалық әсердің берілуін қамтамасыз етеді. Тренажер құны: 45 млн. тг. ҚҚС-сыз (КАМАЗ кабинасының құнын

есептемегенде). Тренажерлар жаңадан бастаушыларды дайындауда және тәжірибелі операторларды оқытуда көптеген артықшылықтар береді. Көптеген жылдар бойы олар негізінен нақты жүйелерге үнемді, қауіпсіз және ыңғайлы балама ретінде пайдаланылды. Соңғы жылдары олар тек осы сапада ғана емес, сонымен қатар көптеген нақты жүйелерде оқыту кезінде қол жетпейтін деңгейде маңызды дағдыларды қалыптастыру құралы ретінде қолданыла бастады.

Қазіргі заманғы тренажерлер-бұл әрқайсысының нақты мақсаты бар құрылғылардың үлкен жиынтығы. Қиындық дәрежесіне байланысты тренажер нақты машинаның жеке функцияларын да, визуалды ортаны, дыбыстық сүйемелдеуді, жеделдетуді және шамадан тыс жүктемені қоса алғанда, бүкіл басқару процесін имитациялай алады. Дегенмен, машина неғұрлым шынайы болса, соғұрлым қымбат болады. Максималды шынайылығы бар құрылғылар (100% - ға жақын) олар еліктейтін көлікке қарағанда әлдеқайда қымбат.

Бірақ олар нақты техникада алу қиын немесе қауіпті кез-келген, ең қиын, қауіпті және сирек жағдайларды қайталай отырып, адамдарды даярлауды немесе ғылыми эксперименттерді өте қауіпсіз және өте үнемді жүргізуге мүмкіндік береді. Айналмалы көрінісі бар динамикалық платформадағы жаттығу машинасы нақты көлікке қарағанда бірнеше есе қымбат. Бастапқы деңгейдегі Тренажер бағасы бойынша едәуір қол жетімді, ол нақты машинаны басқарудың барлық сезімдерін жеткізе алмайды, бірақ негізгі дағдыларды пысықтауға, қажетті кәсіби рефлекстерді автоматизмге жеткізуге мүмкіндік береді, содан кейін оларды нақты қондырғыны басқара отырып бекіту керек.

Жүргізушілердің кәсіби маңызды психофизиологиялық қасиеттерінің (ПВК) деңгейін арттыру үшін психофизиологиялық автомобиль тренажерлері құрылды. Олардың функционалдық мүмкіндіктері қозғалыс қауіпсіздігіне тікелей әсер ететін ПВК жаттығулары есебінен автокөлікті басқару сенімділігін арттыруға бағытталған. ТА-2 тренажерінде тапсырмалардың күрделілік дәрежесін реттеу қарастырылған, бұл жүргізушілердің кәсіби маңызды психофизиологиялық қасиеттерінің деңгейін кең ауқымда, ПВК деңгейі мен кәсіп талаптарын ескере отырып арттыруға мүмкіндік береді. Құрылғы автомектеп оқушыларын және әртүрлі көлік түрлерінің жұмыс істеп тұрған жүргізушілерін оқытуда пайдалану үшін ұсынылады [5].

Егер сіз нағыз автомобильдің, трактордың, Кранның және т.б. рульге немесе рычагқа отырмас бұрын студент алдымен тренажерде бірнеше сағат жұмыс жасаса, мамандықты игеру әлдеқайда жылдам болады. Мұндай маман кейіннен техниканы әлдеқайда мұқият, сенімді, сабырлы және мұқият басқарады. Сондықтан, тренажерді таңдағанда, оған қандай міндет жүктелетінін түсіну өте маңызды: бастапқы дайындық – бұл нақты техникада оқудан бұрын өтпелі кезең ретінде бастапқы деңгейдегі тренажер.

Кәсіби мамандарды қайта даярлау-бұл күрделі жағдайларды қайталауға және типтік кәсіби мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін нақты техниканың барлық ерекшеліктерін жақсы имитациялайтын жоғары деңгейлі тренажер.

Ғылыми зерттеулер-әсіресе медициналық эксперименттер жүргізу үшін барынша шынайылық [3].

Осылайша, апаттар санын азайтудың негізгі жолдары көрсетілген. Автокөліктің техникалық деңгейін арттыру және пайдалану сенімділігін сақтау, жолдағы «тұзақтарды» жою қажет, бірақ көп жағдайда жүргізушінің назарын қайталанатын қозғалыс режимінің (жүктеме, жылдамдық, рульдік бұрылыстар, үдеткіштің қарқындылығы, тежеу) қауіптілігіне алдын-ала аударып, уақтылы көмектесу керек.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Например ов А.А. и др. Автомобильная подготовка. – Челябинск: Воениздат, 2006. – 947 с.

2. Касаткин Ф.П., Коновалов С. И., Касаткина Э. Ф. Организация перевозочных услуг и безопасность транспортного процесса: Учебное пособие для высшей школы. - М.: Академический Проект, 2004. – 352 с.

3. Ваганов В.И., Рывкин А.А. Вождение автотранспортных средств: Учебник водителя. – М.: Транспорт, 1991. – 224 с.

REFERENCES

1. Naprimerov A.A. and others. Automotive training. – Chelyabinsk., 2006. – 947 p.

2. Kasatkin F.P., Konovalov S.I., Kasatkina E.F., Organization of transportation services and safety bof the transport process, 2004. – 352 p.

3. Vaganov V.I., Ryvkin A.A., Driving motor vehicles: Textbook for higher education, 1991. – 224 p.

СОВРЕМЕННЫЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ ВОДИТЕЛЯ ТРАНСПОРТНОГО СРЕДСТВА, ОБЕСПЕЧИВАЕТ БЕЗОПАСНОСТЬ ДВИЖЕНИЯ В БУДУЩЕМ

ШАЯХМЕТОВ К.С.[1], АХМЕТЖАНОВ А.С.[2]

[1] магистр педагогики, подполковник, преподаватель кафедры технического обеспечения, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан, г. Петропавловск. E-mail: Arhangel-kz-777@mail.ru;

[2] магистр национальной безопасности и военных дел, полковник, начальник технического обеспечения, магистр национальной безопасности и военных дел, Академия Национальной гвардии Республики Казахстан.

Аннотация: *в научной статье излагается проведенный анализ метода подготовки обучения водителей.*

Ключевые слова: *профессиональная деятельность, пригодность, актуальность, пространство, компетентность.*

MODERN ELTRON SYSTEMS FOR TRAINING THE DRIVER OF A VEHICLE, ENSURES TRAFFIC SAFETY IN THE FUTURE

SHAYAKHMETOV K.S.[1], AHMETZHANOV A.S.[2]

[1] master, lieutenant Colonel, teacher at the Department of Technical Support, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan, Petropavlovsk city. E-mail: Arhangel-kz-777@mail.ru;

[2] master of National Security and Military Affairs, Colonel, Director of Technical Support, Master of National Security and Military Affairs, Academy of the National Guard of the Republic of Kazakhstan.

Abstract: *the scientific article presents an analysis of the driver training method.*

Key words: *professional activity, suitability, relevance, space, competence*.

УДК 378.147:159.9

СЕМЕЙНЫЕ ЦЕННОСТИ КАК ОСНОВА МОРАЛЬНОЙ УСТОЙЧИВОСТИ КУРСАНТОВ В УСЛОВИЯХ ВОЕННОЙ СЛУЖБЫ

ШЕРМАГАНБЕТОВА С.З.
аспирант Омского государственного педагогического университета (ФГБОУ ВО «ОмГПУ») г. Омск E-mail: Semushka_.85@mail.ru.

Аннотация: *Статья посвящена исследованию влияния семейных ценностей на формирование моральной устойчивости курсантов в условиях военной службы. Актуальность исследования обусловлена современными требованиями к военнослужащим, предполагающими сочетание высокой профессиональной компетенции, личностной зрелости, ответственности и моральной стойкости. Цель работы заключается в анализе роли семейных ценностей в развитии моральной устойчивости курсантов и выявлении эффективных методов их интеграции в воспитательный и образовательный процесс военных учебных заведений.*

В работе рассматриваются основные компоненты семейных ценностей – уважение, ответственность, дисциплина, честность, патриотизм, чувство долга и взаимопомощь – и их влияние на формирование этических ориентиров, социальной компетентности и эмоциональной устойчивости курсантов. Методологическая основа исследования включает анализ отечественной и зарубежной научной литературы, эмпирические наблюдения и сопоставление данных о психологическом состоянии курсантов.

Результаты исследования показывают, что систематическое воспитание семейных ценностей способствует повышению стрессоустойчивости, саморегуляции, способности к рациональному и этически обоснованному принятию решений в экстремальных и стрессовых условиях. Практическая значимость работы проявляется в разработке рекомендаций по включению модулей семейных ценностей в образовательные программы, проведении тренингов, моделировании экстремальных ситуаций и взаимодействии с семьями курсантов.

Научная ценность исследования заключается в теоретическом обосновании влияния семейных ценностей на моральную устойчивость военнослужащих, а практическая ценность – в возможности применения результатов для повышения профессиональной и моральной зрелости курсантов.

Ключевые слова: *семейные ценности, моральная устойчивость, курсанты, военная служба, этические ориентиры, патриотизм, дисциплина, ответственность, эмоциональная поддержка, социальная компетентность.*

Моральная устойчивость является одним из ключевых компонентов профессиональной подготовки курсантов и военнослужащих. Определяется как интегральная характеристика личности, обеспечивающая способность сохранять психологическое равновесие, действовать этически и рационально в условиях высоких эмоциональных и физических нагрузок, стрессовых и экстремальных ситуаций.

Актуальность исследования моральной устойчивости курсантов обусловлена современными требованиями к военной службе, в котором необходимо сочетание высокой профессиональной компетенции с личностной зрелостью, ответственностью и моральной стойкостью.

Особое значение в формировании моральной устойчивости курсантов имеют семейные ценности. Семья представляет собой первичную социальную среду, в которой закладываются базовые моральные ориентиры, нормы поведения и жизненные принципы, способствующие развитию личностной зрелости. Воспитание в семье способствует формированию таких качеств, как ответственность, честность, дисциплина, патриотизм, чувство долга и взаимопомощь, которые в дальнейшем проявляются в поведении курсантов в условиях военной службы. В настоящее время исследование влияния семейных ценностей на моральную устойчивость военнослужащих является недостаточно изученным, что обуславливает необходимость теоретического и практического анализа данного вопроса.

Цель настоящей статьи заключается в изучении роли семейных ценностей в формировании моральной устойчивости курсантов и выявлении практических возможностей их использования в воспитательной и образовательной деятельности военных образовательных учреждений.

Согласно исследованиям Мещеряковой (2021), курсанты, воспитанные в семьях с устойчивой системой ценностей, демонстрируют более высокий уровень стрессоустойчивости, самоконтроля и способности к рациональному принятию решений в экстремальных ситуациях [1].

Семейные ценности обеспечивают эмоциональную поддержку и формируют внутренний ресурс, который позволяет курсантам справляться с трудностями военной службы. Гусева (2014) отмечает, что ценностное отношение к семье является основой для развития этических ориентиров, таких как честность, ответственность, взаимопомощь и дисциплина [2]. Косарева (2022) подчеркивает, что систематическое формирование традиционных семейных ценностей у курсантов способствует укреплению их моральной устойчивости и адаптивных способностей [3]. В частности, усвоение ценностей ответственности и долга позволяет курсантам принимать морально обоснованные решения даже в условиях психологического и физического давления.

В казахстанском контексте исследования С.С. Сейталиева, А.А. Абдукаримова и Ж.А. Тулеуова подтверждают, что семейные ценности

оказывают значительное влияние на личностное развитие и моральную устойчивость молодежи [4,5,6].

Работы ученых демонстрируют, что курсанты, воспитанные в атмосфере уважения к старшим, взаимопомощи и дисциплины, проявляют высокую способность к саморегуляции и рациональному поведению в стрессовых ситуациях, что является критически важным для условий военной службы. Данное обстоятельство подтверждает, что семья, являясь первичной социализирующей средой, играет ключевую роль в формировании базовых этических норм, чувства ответственности, дисциплины и уважения к другим.

Эмоциональная поддержка и стабильные отношения в семье создают условия для формирования моральной устойчивости курсантов, способствуя развитию этических ориентиров и патриотических установок, которые становятся фундаментом их личностного и профессионального становления.

В основе этого процесса лежат ключевые семейные ценности, среди которых особое значение имеют уважение, проявляющееся в способности учитывать права и интересы других и соблюдать моральные нормы; ответственность, выражающаяся в выполнении обязательств перед семьей, обществом и самим собой; дисциплина, обеспечивающая соблюдение установленных правил и формирование самоконтроля; а также честность, отражающая искренность, открытость и доверительные отношения, которые создают базу для этического поведения и рационального принятия решений в стрессовых и экстремальных условиях.

Семейные ценности обеспечивают и эмоциональную поддержку, способствующую формированию внутреннего ресурса для преодоления стрессовых ситуаций. Курсанты, получающие устойчивую поддержку в семье, демонстрируют высокую способность к адаптации и саморегуляции в экстремальных условиях службы. Этические и патриотические установки, усвоенные в семье, создают моральную базу для ответственного поведения, способствуют формированию у курсантов понимания долга, ответственности за свои действия и преданности государству.

Семейные ценности способствуют развитию у курсантов навыков взаимодействия, эмпатии и способности к командной работе, что, в свою очередь, укрепляет коллективную сплоченность и повышает социальную компетентность. Усвоение этических ориентиров и формирование внутренних моральных убеждений позволяют курсантам принимать рациональные и ответственные решения даже в критических ситуациях, снижая риск профессиональных и моральных ошибок.

Практическая интеграция семейных ценностей в воспитательный процесс реализуется через проведение психологических и воспитательных тренингов, направленных на развитие этических и моральных компетенций, моделирование экстремальных ситуаций с последующим этическим анализом принятых решений, а также систематическое взаимодействие с семьями курсантов посредством консультаций и совместных мероприятий.

Данная комплексная практика усиливает психологическую поддержку курсантов и способствует повышению их моральной устойчивости, формируя способность применять усвоенные ценности на практике.

Для более наглядного представления ключевых компонентов семейных ценностей и их влияния на формирование моральной устойчивости курсантов целесообразно систематизировать информацию в виде Таблицы 1.

Таблица 1 – Основные семейные ценности и их влияние на моральную устойчивость курсантов

Компонент семейных ценностей	Проявление у курсанта	Влияние на моральную устойчивость
Уважение	Учет прав и интересов других, соблюдение моральных норм, уважение к старшим	Формирование этических ориентиров, уважение к коллегам и старшим, соблюдение правил поведения
Ответственность	Выполнение обязанностей перед семьей, обществом и собой	Способность принимать морально обоснованные решения, надежность в службе, выполнение обязанностей в стрессовых ситуациях
Дисциплина	Соблюдение правил, норм и порядка, самоконтроль	Повышение саморегуляции, готовность к выполнению служебных задач, устойчивость в экстремальных условиях
Честность	Искренность, открытость, доверие в межличностных отношениях	Формирование внутренней этической базы, снижение риска моральных ошибок, развитие честного поведения
Патриотизм	Преданность государству, готовность защищать интересы общества	Усиление мотивации к службе, формирование гражданской и профессиональной ответственности
Чувство долга	Выполнение обязательств перед семьей и обществом	Способность принимать ответственные решения, повышение моральной зрелости
Взаимопомощь	Поддержка и помощь другим членам коллектива	Развитие командной работы, укрепление социальной компетентности, сплоченность в коллективе

Анализ представленных данных позволяет сделать вывод о комплексном и системном воздействии ключевых компонентов семейных ценностей на формирование моральной устойчивости курсантов.

Так, ценность «уважение» способствует формированию этических ориентиров, развитию способности учитывать права и интересы других, а также соблюдению социальных и моральных норм, что обеспечивает корректное взаимодействие с коллегами и старшими в профессиональной среде.

«Ответственность» обеспечивает готовность выполнять обязательства перед семьей, обществом и самим собой, формируя способность принимать морально обоснованные решения и проявлять надежность в условиях стрессовых и экстремальных ситуаций.

«Дисциплина», проявляющаяся в соблюдении правил, норм и самоконтроле, укрепляет саморегуляцию и повышает готовность курсантов к выполнению служебных задач в сложных и нестандартных условиях, что напрямую связано с профессиональной эффективностью.

«Честность» создает внутреннюю этическую базу, формирует доверительные отношения и снижает риск профессиональных и моральных ошибок, способствуя развитию открытого и искреннего взаимодействия в коллективе.

Компонент «патриотизм» усиливает мотивацию к службе, формирует гражданскую и профессиональную ответственность, а «чувство долга» обеспечивает способность принимать ответственные решения и повышает уровень моральной зрелости курсантов.

«Взаимопомощь» способствует развитию навыков командной работы, укреплению социальной компетентности и повышению сплоченности коллектива.

В совокупности все перечисленные ценности создают интегральный морально-психологический ресурс, который обеспечивает курсантам эмоциональную устойчивость, способность к рациональному принятию решений в стрессовых и экстремальных условиях, а также формирует высокие этические и профессиональные стандарты поведения. Данный комплекс ценностей является фундаментом, обеспечивающим личностное и профессиональное становление курсантов, их адаптацию к требованиям военной службы и успешное выполнение служебных задач.

Таким образом, семейные ценности оказывают существенное влияние на формирование моральной устойчивости курсантов, способствуя развитию внутреннего ресурса, этических ориентиров, патриотизма и социальной компетентности. Включение модулей по семейным ценностям в образовательные и воспитательные программы, активное взаимодействие с семьями курсантов и применение моделирования экстремальных ситуаций с акцентом на этическое принятие решений являются эффективными способами повышения моральной устойчивости и формирования профессионально зрелых, этически ориентированных и психологически устойчивых военнослужащих.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Мещерякова И.В. Формирование морально-психологической устойчивости курсантов в условиях информационного противоборства // Педагогическая психология. – 2021. – № 3. – С. 45-53.

2. Гусева Л.А. Воспитание ценностного отношения к семье как педагогическое условие социализации личности курсантов вузов внутренних

войск МВД России // Вестник педагогики и психологии. – 2014. – № 2. – С. 12-19.

3. Косарева О.Н. Формирование традиционных семейных ценностей у курсантов вузов МВД России // Педагогические исследования. – 2022. – Т. 18. – № 4. – С. 78-86.

4. Сейталиева С.С. Педагогические основы формирования моральных ценностей у молодежи в Республике Казахстан // Вестник Казахского национального университета. – 2019. – № 2. – С. 34-42.

5. Абдукаримов А.А. Ценностные ориентиры и воспитание социальной ответственности у студентов в Республике Казахстан // Вопросы педагогики и психологии. – 2020. – № 1. – С. 56-64.

6. Тулеуов Ж.А. Роль семейных ценностей в формировании моральной устойчивости молодежи // Журнал социально-гуманитарных исследований. – 2021. – № 3. – С. 102-110.

REFERENCES

1. Meshcheryakova I.V. Formirovanie moral’no-psikhologicheskoy ustoychivosti kursantov v usloviyakh informatsionnogo protivoborstva // Pedagogicheskaya psikhologiya. – 2021. – № 3. – P. 45-53.

2. Guseva L.A. Vospitanie tsennostnogo otnosheniya k sem’e kak pedagogicheskoe uslovie sotsializatsii lichnosti kursantov vuzov vnutrennikh voysk MVD Rossii // Vestnik pedagogiki i psikhologii. – 2014. – № 2. – P. 12-19.

3. Kosareva O.N. Formirovanie traditsionnykh semeynykh tsennostey u kursantov vuzov MVD Rossii // Pedagogicheskie issledovaniya. – 2022. – T. 18. – № 4. – P. 78-86.

4. Seytalieva S.S. Pedagogicheskie osnovy formirovaniya moral’nykh tsennostey u molodezhi v Respublike Kazakhstan // Vestnik Kazakhskogo natsional’nogo universiteta. – 2019. – № 2. – P. 34-42.

5. Abdukarimov A.A. Tsennostnye orientiry i vospitanie sotsial’noy otvetstvennosti u studentov v Respublike Kazakhstan // Voprosy pedagogiki i psikhologii. – 2020. – № 1. – P. 56-64.

6. Tuleuov Zh.A. Rol’ semeynykh tsennostey v formirovanii moral’noy ustoychivosti molodezhi // Zhurnal sotsial’no-gumanitarnykh issledovaniy. – 2021. – № 3. – P. 102-110.

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ ЖАҒДАЙЫНДА КУРСАНТТАРДЫҢ МОРАЛЬДЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ ОТБАСЫЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР

С.З. ШЕРМАҒАНБЕТОВА

Омбы мемлекеттік педагогикалық университетінің аспиранты Омбы қ. E-mail: Semushka_.85@mail.ru.

Аннотация: *Мақала әскери қызмет жағдайында курсанттардың моральдық тұрақтылығын қалыптастыруға отбасылық құндылықтардың әсерін зерттеуге арналған. Зерттеудің өзектілігі жоғары кәсіби құзыреттіліктің, жеке жетілудің, жауапкершілік пен моральдық төзімділіктің үйлесімін болжайтын әскери қызметшілерге қойылатын заманауи талаптарға байланысты. Жұмыстың мақсаты-курсанттардың моральдық тұрақтылығын дамытудағы отбасылық құндылықтардың рөлін талдау және оларды әскери оқу орындарының тәрбие және білім беру процесіне біріктірудің тиімді әдістерін анықтау.*

Жұмыста отбасылық құндылықтардың негізгі компоненттері – құрмет, жауапкершілік, тәртіп, адалдық, патриотизм, парыз сезімі және өзара көмек – және олардың курсанттардың этикалық бағдарларын, әлеуметтік құзыреттілігі мен эмоционалды тұрақтылығын қалыптастыруға әсері қарастырылады. Зерттеудің әдіснамалық негізі отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттерді талдауды, эмпирикалық бақылауларды және курсанттардың психологиялық жағдайы туралы деректерді салыстыруды қамтиды.

Зерттеу нәтижелері отбасылық құндылықтарды жүйелі түрде тәрбиелеу стрессқе төзімділікті, өзін-өзі реттеуді, экстремалды және стресстік жағдайларда ұтымды және этикалық негізделген шешім қабылдау қабілетін арттыруға ықпал ететінін көрсетеді. Жұмыстың практикалық маңыздылығы отбасылық құндылықтар модульдерін білім беру бағдарламаларына енгізу, тренингтер өткізу, экстремалды жағдайларды модельдеу және курсанттардың отбасыларымен өзара әрекеттесу бойынша ұсыныстар әзірлеуде көрінеді.

Зерттеудің ғылыми құндылығы әскери қызметшілердің моральдық тұрақтылығына отбасылық құндылықтардың әсерін теориялық негіздеуде, ал практикалық құндылық курсанттардың кәсіби және моральдық жетілуін арттыру үшін нәтижелерді қолдану мүмкіндігінде жатыр.

Түйінді сөздер: *отбасылық құндылықтар, моральдық тұрақтылық, курсанттар, әскери қызмет, этикалық бағдарлар, патриотизм, тәртіп, жауапкершілік, эмоционалды қолдау, әлеуметтік құзыреттілік.*

FAMILY VALUES AS THE BASIS OF MORAL STABILITY OF CADETS IN MILITARY SERVICE

SHERMAGANBETOVA S.Z.

postgraduate Student, Omsk State Pedagogical University (Federal State Budgetary Educational Institution of Higher Education "OmskGPU"), Omsk. Email: Semushka_.85@mail.ru

Abstract: *This article examines the influence of family values on the development of cadets' moral resilience during military service. The relevance of the*

study stems from modern requirements for military personnel, which require a combination of high professional competence, personal maturity, responsibility, and moral fortitude. The aim of the study is to analyze the role of family values in the development of cadets' moral resilience and identify effective methods for integrating them into the educational and training processes of military educational institutions.

The study examines the key components of family values—respect, responsibility, discipline, honesty, patriotism, a sense of duty, and mutual assistance—and their influence on the development of cadets' ethical guidelines, social competence, and emotional resilience. The methodological basis of the study includes an analysis of domestic and international scientific literature, empirical observations, and a comparison of data on the psychological state of cadets.

The results of the study demonstrate that systematically instilling family values contributes to increased stress resilience, self-regulation, and the ability to make rational and ethically sound decisions in extreme and stressful conditions. The practical significance of this work lies in the development of recommendations for incorporating family values modules into educational programs, conducting training sessions, simulating extreme situations, and interacting with cadet families.

The scientific value of the study lies in the theoretical justification for the influence of family values on the moral resilience of military personnel, while its practical value lies in the potential application of the results to enhance the professional and moral maturity of cadets.

Key words: *family values, moral stability, cadets, military service, ethical guidelines, patriotism, discipline, responsibility, emotional support, social competence.*

УДК 159.9.07

ВЛИЯНИЕ ДУМСКРОЛЛИНГА НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ЧЕЛОВЕКА, ПРИЧИНЫ И СЛЕДСТВИЯ

ШИТКАНОВ Ч.Е.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] студент 2 курса факультета истории, экономики и права, образовательная программа «Журналистика», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: cingizsitkanov@gmail.com;

[2] магистр по специальности «Журналистика», старший преподаватель кафедры «Журналистика и социальные науки», СКУ им. Манаша Козыбаева, г. Петропавловск. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Аннотация: *В статье рассматривается явление думскроллинга, его влияние на психику человека, причины думскроллинга, а также способы решения этой проблемы.*

В эпоху цифровизации, искусственного интеллекта и высоких технологий, человеку особенно важно уметь ориентироваться в потоках информации, которые он потребляет каждый день в огромных количествах. Не способность критически воспринимать новости, владеть навыком фактчекинга и фильтрации информации грозит в дальнейшем психологические проблемы, вплоть до таких тяжелых заболеваний как депрессия. Данная статья призвана обратить внимание на проблему восприятия информации, а также помочь выявить эту проблему у себя и избавиться от нее.

Ключевые слова: *думскроллинг, тревожность, новости, психология, СМИ, соцсети*

Сам термин «думскроллинг» (сочетание англ. слов «Doom» - гибель, и «scroll-прокручивать)» появился в 2018 году в соцсети Twitter.Репортером Карен Хо из издания Quartz. Она создала публиковала ежедневные упоминания о необходимости прекращения думскроллинга в пользу сна. Во время пандемии Covid 19 газета Los-Angeles Times популяризировала термин, выпустив об этой теме статью [1].

Всемирная напряженность на фоне коронавируса подталкивала людей следить за новыми новостями, а средствам массовой информации продолжать освещать эту тему. Потребление негативных новостей может давать ощущение контроля над ситуацией. Для человека нормально руководствоваться принципом «предупрежден - вооружен». Люди подсознательно тяготеют к негативным аспектам. Критика воспринимается более серьезно, чем похвала. Плохие новости привлекают внимание и увеличивают посещаемость социальных сетей и новостных сайтов. Это стимулирует авторов создавать больше эмоционально насыщенных и негативных материалов [1].

По мнению Э. Элисон Холман из Калифорнийского университета в Ирвайне, с древних времен люди подсознательно замечают потенциальные угрозы. В прошлом это способствовало выживанию, помогая избегать хищников, а сегодня заставляет нас реагировать на тревожные известия [2]. Однако, по мнению ученых, бесконтрольное поглощение негативной информации угнетает нервную систему и приводит к потере интереса к повседневным делам, усиливает тревогу и чувство безысходности.

Кроме того, думскроллинг приводит к: расстройствам пищеварения, головным болям, болезням сердечно-сосудистой системы, избыточному весу, эмоциональной нестабильности, высокому артериальному давлению негативному мышлению, тревожному расстройству, выгоранию, стрессу, депрессии, нарушению сна [1].

В итоге получается замкнутый круг, где человек, стараясь защитить себя, поглощает негативные новости, чем повышает свой уровень тревожности, развивает другие проблемы, и больше не способен психологически остановиться заниматься думскроллингом.

Согласно отчету, Global Digital Overview Report, в 2021 году интернетом пользовались 4,95 миллиарда человек. Эти люди в среднем тратили почти 7 часов ежедневно на онлайн-активности, что равно 40% всего времени бодрствования. При этом 2,5 часа из этого времени уходило на социальные сети. [1].

Интересен факт, что по данным компании GWI, в среднем интернет-пользователь в 2024 г. проводил онлайн 6 ч и 40 мин каждый день, что указывает на стабильность времени, которое люди проводят в сети.

В таблице 1 [3] представлена статистика времяпрепровождения в среднем в соцсетях по разным странам, согласно отчету, Global Digital 2024, словам директора Института развития интернета (ИРИ) Алексея Гореславского и Toll Free Forwarding:

Таблица 1 – Статистика времени в соцсетях по странам

Статистика времени в соцсетях по странам	
Страна	Время
ЮАР	9 ч 24 мин
Бразилия	9 ч 13 мин
Филиппины	8 ч 52 мин
Россия	5 ч 30 мин
Япония	3 ч 56 мин
Дания	5 ч 8 мин
Южная Корея	5 ч 19 мин
США (Штат Аризона)	8 ч 50 мин

В Казахстане, согласно сайту inbusiness.kz, люди в среднем проводят время в интернете 3 часа в сутки.

Помимо общения в соцсетях, люди чаще всего листают ленту новостей, алгоритмы которых подбирают темы интересные человеку, например, если вам интересен спорт, то ваша лента будет заполнена спортивными событиями, если интересует мода, то новостями из фэшн-индустрии. Помимо мониторинга вашей активности в соцсетях (какой контент вы потребляете), современные гаджеты, имеющие доступ в сеть Интернет постоянно вас прослушивают, и это уже не секрет.

В 2016 году американский журналист провел небольшой эксперимент с телефоном: он намеренно разговаривал со своей женой на тему кошачьего корма непродолжительное время после чего зашел в Facebook, и в ленте новостей увидел рекламу кошачьего корма [4]. Этот пример - яркая демонстрация того, что в цифровой век невозможно оставаться полностью анонимным пользуясь современными технологиями. Не исключено, что шпионаж за пользователем также влияет на ленту новостей.

Соцсети используют такие методы для максимального удержания аудитории, чтобы конкретный человек провел как можно больше времени в приложении, и просмотрел рекламу и контент. При том, для соцсетей абсолютно не важно какой контент вам попадется, фейк это или правда, важен сам факт вашей активности. Не маловажный фактор - настроение и подача поста. Новость, написанная объективно и сухо не будет иметь такой-же охват, как та же новость, но с определенным нарративом направленым на определенную аудиторию.

Раньше люди получали новости в более-менее одинаковой форме. Но с развитием алгоритмов каждый пользователь теперь видит информацию через призму своих интересов. Например, поклонник электромобилей может воспринять отмену субсидий на эту отрасль Трампом как катастрофу. В то же время любитель классических автомобилей увидит эту новость в положительном свете, с видео мощного маслкара, разгоняющегося с громким выхлопом. Оба сообщения, вероятно, будут написаны известными блогерами, которые представят факты так, чтобы это соответствовало их точке зрения [5].

Среди интересующих тем у людей могут быть политические события, войны, межэтнические конфликты и не только,алгоритмы соцсетей фиксируют негативные темы и лента заполняется подобным контентом,что негативно сказывается на психологическом состоянии человека,но от бесконечного поглощения негативного контента тяжело отказаться.

Думскроллинг является психологической проблемой, требующей помощи специалиста. Однако человек может справиться с ней самостоятельно если сформирует у себя определенные привычки:

1. Ограничьте потребление информации. Выберите 1-2 источника новостей и установите лимит времени на их потребление. Отключите уведомления от новостных приложений и соцсетей.

2. Избегайте обсуждения тревожных тем. Старайтесь не говорить о негативных событиях, особенно с теми, кто склонен к панике. Если собеседник настаивает, можно вежливо отказаться. Лучше обсуждать интересные вам темы.

3. Добавьте позитива в свою жизнь. Читайте вдохновляющие книги, смотрите мотивирующие фильмы, слушайте успокаивающую музыку, занимайтесь любимыми делами. 3 минуты положительных новостей с утра улучшают настроение и продуктивность.

4. Сосредоточьтесь на том, что можете контролировать. Ставьте реалистичные цели, планируйте дела, решайте проблемы по мере их поступления. Включайтесь в рутину и сохраняйте привычный образ жизни.

5. Заботьтесь о своем теле. Высыпайтесь, питайтесь сбалансированно, занимайтесь спортом. Медитируйте, практикуйте йогу, дышите глубже, гуляйте на свежем воздухе. 15 минут физической активности в день поддерживают здоровье.

6. Поддерживайте себя. Будьте добры к себе. Думскроллинг - это распространенная проблема, связанная с особенностями психики. Не ругайте себя за это, поощряйте за каждый шаг к здоровым привычкам. Самосострадание улучшает настроение и стрессоустойчивость [6].

7. Не пускайте все на самотек – если вы осознаете проблему, то как можно скорее примите все меры для ее решения. Проблема сама по себе не уйдет, а будет только развиваться и выльется в фоновую тревожность, а от нее будут развиваться другие психологические болезни.

В случае если вышеперичисленные пункты не помогли с решением думскроллинга, не стесняйтесь обратиться за помощью к специалисту. Психолог поможет вам создать индивидуальный план для улучшения вашего состояния. Помните, что ваше психологическое здоровье должно быть в центре вашего внимания.

Таким образом, думскроллинг – это новое проявление зависимости от информации, особенно опасное для молодежи. В условиях постоянного потока новостей подростки теряют способность критически оценивать события и подвергаются эмоциональному истощению. Алгоритмы соцсетей усиливают эту зависимость, подсовывая пользователю все больше тревожного контента, что приводит к стрессу, депрессии и выгоранию. Причина думскроллинга – стремление чувствовать контроль и быть «в курсе», однако вместо спокойствия человек получает тревожность и апатию. Чтобы преодолеть эту проблему, важно ограничивать время в соцсетях, выбирать надежные источники, развивать критическое мышление и заботиться о психологическом здоровье.

Борьба с думскроллингом – это не только личная задача, но и социальная. Обществу нужно развивать медиаграмотность и культуру осознанного потребления информации. Только так молодежь сможет сохранить внутреннее равновесие и здоровое восприятие мира в эпоху цифровой перегрузки информацией.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Евстигнеева Гузель. Думскроллинг. Почему мы читаем плохие новости? [Электронный ресурс]. 2022. – Режим доступа: https://doctor-evstigneeva.ru/articles/dumskrolling-pochemu-my-chitaem-plokhie-novosti.

2. Анастасия Никифорова. Чтение плохих новостей ломает систему стресса в мозге: как это работает [Электронный ресурс]. 2025. – Режим доступа: https://hightech.fm/2025/09/26/doom-scroll-brain.

3. Prodengi. Как думскроллинг влияет на экономику – [Электронный ресурс] – 2025. Режим доступа: https://prodengi.kz/post/kak-dumskrolling-vliyaet-na-ekonomiku.

4. Neville. Facebook iPhone Listening into our Conversations for Advertising – TEST [Электронный ресурс]. 2016. – Режим доступа: https://www.youtube.com/watch?v=U0SOxb_Lfps&t=87s.

5. Maxkorolkov. Как алгоритмы загнали нас в пузырь и почему от этого выигрывают только соцсети? [Электронный ресурс]. 2016. – Режим доступа: https://habr.com/ru/articles/879474.

6. Институт прикладной психологии. Думскроллинг: как не оказаться в плену негатива [Электронный ресурс]. 2024. – Режим доступа: https://ippss.ru/blog/dumskrolling-kak-ne-okazatsya-v-plenu-negativa.

REFERENCES

1. Evstigneeva Guzel`. Dumskrolling. Pochemu my` chitaem ploxie novosti? [E`lektronny`j resurs]. 2022. – Rezhim dostupa: https://doctor-evstigneeva.ru/articles/dumskrolling-pochemu-my-chitaem-plokhie-novosti.

2. Anastasiya Nikiforova. Chtenie ploxix novostej lomaet sistemu stressa v mozge: kak e`to rabotaet [E`lektronny`j resurs]. 2025. – Rezhim dostupa: https://hightech.fm/2025/09/26/doom-scroll-brain.

3. Prodengi. Kak dumskrolling vliyaet na e`konomiku – [E`lektronny`j resurs] – 2025. Rezhim dostupa: https://prodengi.kz/post/kak-dumskrolling-vliyaet-na-ekonomiku.

4. Neville. Facebook iPhone Listening into our Conversations for Advertising – TEST [E`lektronny`j resurs]. 2016. – Rezhim dostupa: https://www.youtube.com/watch?v=U0SOxb_Lfps&t=87s.

5. Maxkorolkov. Kak algoritmy` zagnali nas v puzy`r` i pochemu ot e`togo vy`igry`vayut tol`ko soczseti? [E`lektronny`j resurs]. 2016. – Rezhim dostupa: https://habr.com/ru/articles/879474.

6. Institut prikladnoj psixologii. Dumskrolling: kak ne okazat`sya v plenu negativa [E`lektronny`j resurs]. 2024. – Rezhim dostupa: https://ippss.ru/blog/dumskrolling-kak-ne-okazatsya-v-plenu-negativa.

ДУМСКРОЛЛИНГТІҢ АДАМНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖАҒДАЙЫНА ӘСЕРІ, СЕБЕПТЕРІ МЕН САЛДАРЫ

ШИТКАНОВ Ч.Е.[1], МОРОЗОВА Т.А.[2]

[1] Тарих, экономика және құқық факультетінің 2 курс студенті, "Журналистика" білім беру бағдарламасы, Манаш Қозыбаев атындағы СҚУ., Петропавл қ. E-mail: cingizsitkanov@gmail.com;

[2] "Журналистика" мамандығы бойынша магистр, "Журналистика және әлеуметтік ғылымдар" кафедрасының аға оқытушысы, Манаш Қозыбаев атындағы СҚУ., Петропавл қ. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Андатпа.: *Мақалада думскроллинг құбылысы, оның адам психикасына әсері, думскроллингтің себептері, сондай-ақ осы мәселені шешу жолдары қарастырылады.*

Цифрландыру, жасанды интеллект және жоғары технологиялар дәуірінде адамға күн сайын көп мөлшерде тұтынатын ақпарат ағындарын шарлай білу өте маңызды. Жаңалықтарды сыни тұрғыдан қабылдай алмау, фактчекинг және ақпаратты сүзу дағдыларын игеру болашақта депрессия сияқты ауыр ауруларға дейін психологиялық проблемаларға қауіп төндіреді. Бұл мақала ақпаратты қабылдау мәселесіне назар аударуға, сондай-ақ осы мәселені өзіңізде анықтауға және одан құтылуға көмектеседі.

Түйінді сөздер: *думскроллинг, мазасыздық, жаңалықтар, психология, БАҚ, әлеуметтік желілер*

THE IMPACT OF DOOMSCROLLING ON A PERSON'S PSYCHOLOGICAL STATE, CAUSES AND CONSEQUENCES

SHITKANOV C.E.[1], MOROZOVA T.A.[2]

[1] Second-year student of the Faculty of History, Economics and Law, educational program "Journalism", SKU named after Manash Kozybaev, Petropavlovsk.E-mail: cingizsitkanov@gmail.com;

[2] Master of Arts in Journalism, Senior Lecturer, Department of Journalism and Social Sciences, Manash Kozybaev State University of Petropavlovsk. E-mail: t.a.morozova1980@mail.ru.

Abstract: *This article examines the phenomenon of doomscrolling, its impact on the human psyche, its causes, and ways to address this problem.*

In the age of digitalization, artificial intelligence, and high technology, it is especially important for people to be able to navigate the vast amounts of information they consume daily. Failure to critically perceive news, fact-check, and filter information can lead to psychological problems, including serious illnesses such as depression. This article aims to highlight the problem of information perception and help identify and overcome this problem.

Keywords: *doomscrolling, anxiety, news, psychology, media, social media*

РЕЗОЛЮЦИЯ

международной научно-практической конференции на тему:
«Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации»
(г. Петропавловск, 23 октября 2025 года)

На кафедре военной педагогики и психологии Академии Национальной гвардии Республики Казахстан 23 октября 2025 года проведена Международная научно-практическая конференция на тему: «Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для военных коммуникаций в эпоху цифровизации».

Цели проведения конференции. Конференция была направлена на анализ современных тенденций цифровизации информационного пространства, выработку научно-практических рекомендаций по вопросам медиабезопасности и совершенствования системы военных коммуникаций в условиях растущих угроз информационно-психологического воздействия.

На конференции обсуждены следующие темы:

1. Цифровые медиаплатформы как инструменты информационного воздействия и противодействия. Манипуляции и фейковые новости как угроза военной безопасности.

2. Обеспечение информационной безопасности в военных коммуникациях. Роль искусственного интеллекта в обнаружении и предотвращении угроз.

3. Военные медиастратегии в условиях цифровизации. Создание и управление имиджем войск в медиапространстве.

4. Этические и нормативно-правовые аспекты цифровых коммуникаций при выполнении миротворческих миссий, международные стандарты и ограничения.

5. Обмен опытом и развитие сотрудничества с гражданским сектором в области образования и подготовки специалистов по медиабезопасности.

6. Военные инновации и медиатехнологии будущего. Опыт зарубежных стран в использовании медиаплатформ и систем военных коммуникаций.

Состав участников. В работе конференции приняли участие ученые, преподаватели высших учебных заведений, организаций средне-специального и среднего образования, офицеры различных родов войск и силовых структур, а также докторанты, аспиранты, магистранты, курсанты и студенты учебных заведений Республики Казахстан и зарубежных стран.

Ход конференции. В ходе выступлений участники конференции обсудили проблемные аспекты цифровизации военных коммуникаций, вопросы информационной и психологической безопасности, обменялись научными взглядами, практическим опытом, определили перспективные направления исследований и пути укрепления медиабезопасности в военной сфере.

Конференция отмечает. Медиаплатформы в эпоху цифровизации оказывают значительное влияние на формирование общественного мнения, имиджа вооруженных сил и безопасность государства. Использование инновационных подходов и современных технологий в системе военных коммуникаций способствует повышению эффективности информационно-психологической защиты, а также укреплению доверия общества к силовым структурам.

Актуальность темы конференции подтверждена тем, что для участия в конференции поступило свыше 60 статей.

Заслушав и обсудив доклады, участники конференции считают:

ИТОГИ КОНФЕРЕНЦИИ:

1. Современные вызовы в сфере медиабезопасности требуют разработки единой стратегии информационно-коммуникационной политики в Вооруженных силах, других войсках и воинских формированиях Республики Казахстан.

2. Необходима интеграция научных исследований, образовательных программ и практической деятельности по развитию медиаграмотности и цифровой устойчивости личного состава и гражданской молодежи.

3. Использование искусственного интеллекта и аналитических платформ должно быть направлено на повышение эффективности мониторинга, выявления и нейтрализации информационных угроз.

4. Важно развивать международное сотрудничество и обмен опытом в сфере медиабезопасности и информационно-психологического противоборства.

«Медиаплатформалар және қауіпсіздік: цифрландыру дәуіріндегі
әскери коммуникациялар үшін жаңа сын-қатерлер мен мүмкіндіктер»
Халықаралық ғылыми-практикалық конференцияның
ЖИНАҒЫ

СБОРНИК
Международной научно-практической конференции
«Медиаплатформы и безопасность: новые вызовы и возможности для
военных коммуникаций в эпоху цифровизации»

COLLECTION
International scientific and conference
«Media platforms and security: new challenges and opportunities for military
communications in the digital ange»

ISBN 978-601-82383-3-8

Подписано в печать 05.12.2025
Формат 60x84 1/16. Гарнитура Times. Ризография. Бумага офсетная.
Усл. п.л. 28,7
Тираж 5 экз.

Отпечатано в типографической службе АНГ Республики Казахстан.
150009, г. Петропавловск, ул. Ж. Кизатова, 6.